

שבוע פרשת קרח - בכל העולם

(14 - 20 June 2026)

כ"ט סיון - ה' תמוז ה'תשפ"ו

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכָל לְבַבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתִּי דָגְגָךְ וְתִירֶשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֶׁדְךָ לְבַהֲמֶיךָ, וְאָכְלָתָּ וְשִׂבְעָתָּ: הַשְׁמִירוּ לָכֶם בֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶּם, וְסִרְתֶּם וְעִבְדֶתֶם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְׁמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּר וְהֶאֱדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבְדֶתֶם מִיָּדָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶּם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרֶתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְׁמִימִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדִרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכֹּנֶף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרָיִם מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקֶּבֶל עַל־ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעְדָּ בְּמִוֶּדֶ: מִצְוָה לְהִתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמֵחַ חֶלֶק לִימֵי הַחוּדוֹשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַל־יִבָּזְרוּנוּ, שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹךְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקימורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתֶּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרֶתֶם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִיעוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלֹת הַבְּטָחִים בְּיַד כְּהֹר־צִיּוֹן לֹא יִמוּט לְעוֹלָם יֵשֵׁב: כִּירוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב לָהּ וְיִי סָבִיב לַעֲמֹ מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם: ג כִּי לֹא יָגוּחַ שָׁבֹט הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים לְמַעַן לֹא־יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעוֹלָתָהּ יָדִיהֶם: ד הִיטִיבָה יִי לַטּוֹבִים וְלִישָׁרִים בְּלִבּוֹתָם: ה הוֹמַטִים עֲקֻלָּקֻלוֹתָם וְיֹלִיכֶם יִי אֶת־פְּעָלֵי הָאָוֶן שְׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

קכו

א שִׁיר הַמַּעֲלֹת בְּשׁוּב יִי אֶת־שִׁיבַת צִיּוֹן הֵינּוּ בְּחֻלָּמִים: ב אֲזַי יִמְלֹא שְׂחֹק פִּינוּ וְלִשְׁוִנָנוּ רִנָּה אֲזַי יִאֲמְרוּ בַגּוֹיִם הַגְדִּיל יִי לַעֲשׂוֹת עִם־אֱלֹהִים: ג הַגְדִּיל יִי לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הֵינּוּ שְׂמָחִים: ד שׁוּבָה יִי אֶת־שְׁבִיתָנוּ כַּאֲפִיקִים בְּנִגְבִּי: ה הַזֹּרְעִים בְּרִמְעָה בְּרִנָּה יִקְצְרוּ: ו הַלֹּחֵד יִלָּךְ | וּבִכָּה נִשְׂא מִשָּׁד־הַזֶּרַע כֹּא־יִכּוּא בְּרִנָּה נִשְׂא אֲלֻמָּתָיו:

נקודות משיחות קודש - מזמור קכה מתוך "תהילות מנחם"

א-ב - שִׁיר הַמַּעֲלֹת הַבְּטָחִים בַּהוֹי' כַּהֹר צִיּוֹן לֹא יִמוּט לְעוֹלָם יֵשֵׁב.
ירוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב לָהּ וְהוֹי' סָבִיב לַעֲמֹ מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם

ה. ובפרטיות יותר, ענין הנ"ל קשור לעבודה של לימוד התורה: "ירוּשָׁלַם" קשורה ל"דבר הוֹי' מִירוּשָׁלַם"¹⁸, להר המורי' שממנו יוצא הוראה¹⁹ - תורה לכל ישראל. "הרים סָבִיב לָהּ" - לימוד התורה צריך להיות מסובב בתנועה של יראה וביטול.

ולא זו בלבד שההקדמה וההכנה ללימוד התורה צריך להיות באופן של יראת שמים, לדעת שזוהי תורת ה'²⁰, כתוכן ברכת התורה "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו... . נותן התורה". אלא עוד זאת, גם בעת הלימוד עצמו, כאשר מונח בשכל התורה ומתייגע בשכלו להבין את שכל התורה, הנה גם אז הוא חדור ביראה וביטול²¹.

ועל ידי זה לימודו הוא גם כן באופן המתאים, כמאמר רז"ל²² "והוֹי' עמו"²³ - שהלכה כמותו בכל מקום", כי כאשר הלימוד הוא באופן של "יראה מאד לנפשו אולי לא יכוון ח"ו לאמיתתו של הדבר... . מוציא כוחות חזקים יותר, שנותן נפשו ביותר על עצם הטעמים והסברות כו', ועל ידי זה מכוון לאמיתת של דבר כו'²⁴.

וכמבואר בחסידות²⁵ שענין זה נעשה על ידי עבודת התפלה כדבעי, שמכניסה רגש של יראת שמים בהתחלת עבודת היום, וממנה נמשך לכל היום כולו, גם לזמן הלימוד.

המשך בעמוד 224

(18) ישע' ב, ג.

(19) תענית טז, א. ירושלמי ברכות פ"ד סה"ה.

(20) ר"ן נדרים פא, א. ב"ח או"ח ס' מ"ז.

(21) המשך תרס"ו ע' תו. ע' תכ ואילך.

(22) סנהדרין צג, ב.

(23) שמואל-א טז, יח.

(24) תרס"ו שם.

(25) ראה קונטרס עץ החיים בתחילתו.

מפתח

אגרות קודש

עמודים: 255, 234, 92
274, 256

לקוטי שיחות

קרח, כרך כח, ב / 77
קרח, כרך כח, ג / 84

התוועדות

יו"ד שבט תשכ"ו / 34
א' וג' תמוז ה'תנש"א / 66

מאמר

ד"ה ואתה תצווה את בני
ישראל ה'תשמ"א / 6
ד"ה ויקח קרח ה'תשכ"ז
24 /

הוספות

לימוד יומי על פי תקנת רבותינו נשיאנו

חומש	תניא	היום יום	רמב"ם שלושה פרקים	רמב"ם פרק אחד	רמב"ם ספר המצוות
ראשון / 94	ראשון / 116	ראשון / 127	ראשון / 134	ראשון / 186	ראשון / 212
שני / 98	שני / 117	שני / 127	שני / 143	שני / 189	שני / 212
שלישי / 99	שלישי / 118	שלישי / 128	שלישי / 150	שלישי / 193	שלישי / 212
רביעי / 104	רביעי / 120	רביעי / 128	רביעי / 157	רביעי / 197	רביעי / 212
חמישי / 105	חמישי / 121	חמישי / 128	חמישי / 164	חמישי / 201	חמישי / 213
שישי / 107	שישי / 123	שישי / 128	שישי / 172	שישי / 204	שישי / 213
שבת קודש / 112	שבת קודש / 124	שבת קודש / 129	שבת קודש / 178	שבת קודש / 209	שבת קודש / 213

לימוד מחולק לפי ימים

משנה	גמרא	שולחן ערוך הרב
ראשון / 216	ראשון / 226	ראשון / 259
שני / 217	שני / 230	שני / 260
שלישי / 218	שלישי / 234	שלישי / 260
רביעי / 219	רביעי / 238	רביעי / 270
חמישי / 220	חמישי / 242	חמישי / 270
שישי / 221	שישי / 246	שישי / 270
שבת קודש / 222	שבת קודש / 250	שבת קודש / 271

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

אדמו"ר הזקן	אדמו"ר המהר"ש
שולחן ערוך עם הערות וציורים 257 /	תורת שמואל תרל"ג / 268
אדמו"ר האמצעי	אדמו"ר הרשב"י
תורת חיים / 265	ספר המאמרים - המשך תער"ב 268 /
אדמו"ר ה'צמח צדק'	אדמו"ר הרי"צ
דרך מצוותיך / 266	ספר המאמרים תרפ"ט / 270
	לקוטי דיבורים / 270
	רשימות - אבות החסידות / 272
	אגרות קודש / 274

שונות

ילקוט לוי יצחק על התורה / 90
נקודות בעניני גאולה ומשיח / 93
הלכה יומית לעיון ברמב"ם / 130
פרק בנביאים וכתובים / 214
עין יעקב - מסכת שבת / 225
נקודה מעובדת משיחת קודש / 275
חומש לקריאה בציבור / 276
ביאורים לפרקי אבות / 285
לוח זמנים / 286

ב"ה, ראש חודש שבט, ה'תשי"א.

ברוקלין, נ.י.

אל אנ"ש, תלמידי התמימים, אל המקושרים או השייכים
אל כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הכ"מ,

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

אדמו"ר הכ"מ. ולשלחו (אם באפשרי - בו ביום) על מנת
לקראותו על ציון שלו.

במשך המעת לעת - ללמוד פרקי המשניות של
אותיות השם.

במשך המעת לעת - לעשות התועדות.

לקבוע שעה במשך המעת לעת - לבאר לבני ביתו
שי' אודות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועבודתו אשר עבד
בה כל ימי חייו.

במשך המעת לעת - לבקר (אלו הראויים לזה) בבתי
הכנסיות ובבהמ"ד אשר בעיר לחזור שם מימרא או
פתגם מתורתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר אודות
אהבת כל ישראל שלו, להודיע ולהסביר תקנתו ע"ד
אמירת תהלים, לימוד חומש עם פירש"י - ובמקומות
המתאימים - גם ע"ד לימוד התניא כפי שחלקו לימות
השנה. - אם באפשרי לעשות כל הנ"ל מותר התועדות.

במשך המעת לעת - לבקר (המוכשרים לזה) במקום
כנוסי הנוער החרדי - ולהשתדל, ככל האפשרי בדרכי
שלום, גם במקום כנוסי הנוער שלעת עתה עדיין אינו
חרדי - ולבאר להם איך שחבה תיריה נודעת להם תמיד
מאת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר להם את אשר תבע
מהם והתקוה והבטחון אשר בטח בהם, אשר סוף סוף
ימלאו את תפקידם בהחזקת היהדות והפצת התורה
בכל המרץ החום והחיות שהם מסגולת הנוער.

* * *

מובן אשר, אם זהו מתאים לתנאי המקום, ימשיכו
בכל הנ"ל בימים אשר אחרי היאָרצייט ובפרט ביום
הש"ק שלאחריו.

* * *

והוי' יחיש ביאת גואלנו והקיצו ורגנו שוכני עפר,
ונשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעל ההילולא,
בתוכם ישמיענו נפלאות וינהלנו בדרך העולה בית א-ל.

מנחם מענדל שניאורסאהן

במענה על שאלת רבים אודות סדר מפורט ביום
העשירי בשבט הבע"ל, הוא יום היאָרצייט של כ"ק מו"ח
אדמו"ר הכ"מ, הנני בזה להציע:

בשבט קדש שלפני היאָרצייט ישתדלו לעלות לתורה.
אם אין מספר העלויות מספיק - יקראו בתורה בחדרים
שונים, אבל לא להוסיף על מספר הקרואים.

ישתדלו שמפטר יהי' הגדול שבחבורה - בריצוי רוב
המנין - או על פי הגורל.

יבחרו וירימו מי שיתפלל לפני התיבה ביום היאָרצייט,
ונכון לחלק שיתפלל אחד ערבית, שני - שחרית, שלישי
- מנחה כדי לזכות בזה מספר יותר גדול של אנ"ש.

להדליק נר שידלק כל המעת לעת. אם אפשר בקל -
נר של שעה.

בשעת התפלות ידלקו חמשה נרות.

אחר התפלה (בבוקר - אחר אמירת תהלים) ילמוד
(יסיים) המתפלל לפני התיבה פכ"ד דכלים ופ"ז
דמקואות. אח"כ יאמר המשנה ר' חנניא בן עקשיא כו'
ויאדיר. בלחש - איזה שורות בתניא, קדיש דרבנן.

אחר תפלת ערבית - יחזרו חלק מהמאמר דיום
ההסתלקות (ד"ה באתי לגני, נדפס בקונטרס ע"ד)
בע"פ. ואם אין מי שיחזור בע"פ ילמדוהו בפנים. וכן
אחר תפלת הבוקר. ולסיימו אחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה - פרק תניא. וכן לאחר תפלת
מנחה.

בבוקר קודם התפלה ירים כל אחד תרומה להענינים
השייכים לנשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעד
עצמו ובעד כל אחד מבני ביתו שיחיו, וכן קודם תפלת
מנחה.

לאחר תפלת הבוקר וחזרת הדא"ח - יקרא כל אחד
פ"נ (כמובן בחגירת אבנט). אלו שזכו להכנס ליחידות,
או עכ"פ לראות את פני כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ - יצייר
עצמו, בעת קריאת הפ"נ, כאלו עומד לפניו. להניח הפ"נ
אח"כ בין דפי מאמר, קונטרס וכו' של תורת כ"ק מו"ח

חמשה נרות .. (יסיים): ראה קונטרס ב' ניסן
ה'תש"ח, וה'תש"ט.

בלחש .. בתניא: כך נהג כ"ק מו"ח אדמו"ר
הכ"מ.

יקראו .. אבל לא להוסיף: הוראת כ"ק מו"ח
אדמו"ר הכ"מ בשם אביו. ועיין שו"ת צ"צ
חאו"ח סל"ה.

של שעה: ר"ת ה'קיצו ו'רגנו שוכני ע'פר.

הנני בזה: ראה ג"כ מכ' כ"ק מו"ח אדמו"ר
הכ"מ ע"ד היאָרצייט הראשון של אביו כ"ק
אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (חכמי ישראל בעש"ט
ע' לג [ולאח"ז באג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א
ע' קלח]).

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

30 שהתורה מאריכה בלשונה **אֵלָא** היא **גם בהתכן**, הוספת המילה 'אתה'
31 מדגישה את חשיבותו של משה רבינו **דְּלִשׁוֹן 'וְאַתָּה תַּצְוֶה' מְשַׁמֵּעַ**
32 **שְׁמִשָּׁה הוּא הַמְצָוָה, וְצִרְיָה לְהִבִּין, הָרִי מִשָּׁה הוּא רַק**
33 **הַשְּׁלִיחַ לְמַסֵּר לְיִשְׂרָאֵל אֶת צִוּי הַקֶּבֶ"ה** ואיננו המצוה בעצמו,

1 במאמר זה מדובר אודות מהות תפקידו של משה רבינו בדורו וכמו כן של
2 נשיאי ישראל שבכל דור ודור שהם 'משה רבינו' שבכל דור ודור. מדובר
3 אודות עבודתם של בני ישראל הבאה מכוחם של הנשיאים בתקופות השונות
4 ובעיקר בחשכת הגלות. במאמר זה מדובר אודות חידוש נפלא הקשור דווקא
5 בעבודה הנדרשת מאיתנו בדורנו כעת.

בס"ד. שבת פרשת תצוה, יו"ד

אדר-ראשון ה'תשמ"א*

34 **וְלָמָּה נֹאמַר וְאַתָּה תַּצְוֶה. גַּם**
35 **צִרְיָה לְהִבִּין** דיוק נוסף בלשון
36 הכתוב **מָה שֶׁנֹּאמַר וְיִקְחוּ**
37 **אֱלֹדִי, שְׁמַשְׁמַעוֹת מִיָּלִים אֱלֹה הִיא**
38 **שִׁיבִיאוּ הַשְּׁמֵן לְמִשָּׁה³**
39 **(אֱלֹדִי), דְּלִקְאוּרָה, בִּינֹן**
40 **שְׁהַעֲלָתָהּ (=הדלקת) הַנְּרוֹת**
41 **הִיתָה עַל יְדֵי אֶהְרֹן וְלֹא עַל יְדֵי**
42 **מִשָּׁה, לָמָּה הֶעֱרַף לְהִבִּיא אֶת**
43 **הַשְּׁמֵן לְמִשָּׁה. גַּם צִרְיָה**
44 **לְהִבִּין מָה שֶׁנֹּאמַר 'שְׁמֵן גֹּו'**
45 **כְּתִית לְמֹאזֵר**, מדוע התורה
46 משתמשת במילה "מאזר" ולא במילה
47 'להאיר' **דְּלִקְאוּרָה הִנֵּה לִיָּה**
48 **לְמִימָר (=היה לו לומר) 'שְׁמֵן**
49 **גֹּו, לְהֹאִיר' שהרי תכליתה של**
50 **הדלקת השמן במנורה היא 'להאיר'.**
51 **גַּם צִרְיָה לְהִבִּין, דְּכַפְסוֹק**
52 **שְׁלֹאֲחֵרִי זֶה⁴ נֹאמַר אֲדֹת מִשָּׁךְ**
53 **זִמֵּן דְּלִיקַת הַנְּרוֹת 'מַעֲרֵב עַד**
54 **בִּקְרָ' ואכן משך זמן דליקתם בבית**
55 **המקדש בכל יום איננו במשך היממה**
56 **כולה אלא מערב עד בוקר וְאֵילוֹ**
57 **כָּאֵן נֹאמַר 'לְהַעֲלוֹת גֹּו**
58 **תְּמִיד'.**

6 מאמר זה מיוסד על מאמר דיבור
7 המתחיל "וקבל היהודים" שנאמר על
8 ידי כ"ק אדמו"ר הרי"צ ב'פורים קטן'
9 בשנת ה'תרפ"ז, בזמן המשטר
10 הקומוניסטי בברית המועצות, תקופה
11 קצרה לפני מאסרו הידוע.
12 אודות הדלקת המנורה בבית המקדש
13 אומר הקדוש ברוך הוא למשה רבינו
14 **וְאַתָּה תַּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**
15 **וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שְׁמֵן זֵית זָךְ**
16 **כְּתִית לְמֹאזֵר לְהַעֲלוֹת גֹּו**
17 **תְּמִיד¹, וַיְדַוְּעִים הַדִּיּוּקִים**
18 **בְּלִשׁוֹנוֹ שֶׁל פֶּסוּק זֶה² הִדְיוּק**
19 **הָרִאשׁוֹן הוּא דְּכָכָל הַצִּוּיִּים**
20 **שֶׁבְּתוֹרָה נֹאמַר 'צו' אֶת בְּנֵי**
21 **יִשְׂרָאֵל וְכִיּוֹצֵא כֵּן' דְּבַר אֵל**
22 **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל 'אמור להם' כלומר בדרך**
23 **כלל בפניה של הקדוש ברוך הוא אל**
24 **משה רבינו לא מופיעה המילה 'אתה',**
25 **וְאֵילוֹ כָּאֵן נֹאמַר 'וְאַתָּה תַּצְוֶה**
26 **אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְלַהּוֹסִיף,**
27 **דְּהִידִיק בְּמָה שֶׁנֹּאמַר 'וְאַתָּה**
28 **תַּצְוֶה' הוּא לֹא רַק בְּהַלְשׁוֹן**
29 **כלומר השאלה איננה רק מכך**

(*) יצא לאור בקונטרס* פורים-קטן - תשנ"ב*, "לקראת יום ג' שהוכפל בו כי טוב, פורים קטן . . יום א' פ' כי תשא, ה'תשנ"ב".

(1) ריש פרשתנו (תצוה). (2) אוה"ת פרשתנו (תצוה) ע' א'תקמא. ד"ה וקבל היהודים תרפ"ז ס"ג (סה"מ תרפ"ז ע' קיג. ה'תשי"א ע' 182). (3) רמב"ן עה"פ. (4) פרשתנו כז, כא.

(*) קונטרס זה חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' לכאור"א מאנשים נשים וטף.

(**) על הדו"ח אודות הדפסת והפצת המאמר ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויהי"ר שיפעל הפעולה הרצויה והזמ"ג וברי מזלי' כו'. אזכיר עה"צ".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ב) וּמִבָּאֵר כְּבוֹד קְדוֹשֶׁת מִזְרֵי וְחֲמִי אֲדָמוֹ"ר (בְּמֵאֲמָרוֹ
2 הַיְדוּעַ דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וְקָבֵל הַיְהוּדִים" ⁵ שֶׁנֶּאֱמָר בְּפִרְיִם
3 קֶטֶן תִּרְפ"ז⁶), דְּמִשְׁמַעוֹתָה הַפְּנִימִית שֶׁל הַמִּילָה 'צוּרִי' (תְּצַוָּה)
4 הוּא יַצִּירַת 'צוּתָא' וְחִבּוּר⁷ בֵּין הַמְצוּתָה לְבֵין הַמְצוּהָ, כְּלוֹמֵר בֵּין יִשְׂרָאֵל
5 לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְזֶהוּ הַחֶסֶד מְדוּעַ
6 הַפֶּסֶק מְדַגֵּשׁ אֶת חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
7 רַבִּינוּ בְּאוֹמְרוֹ 'וְאַתָּה תְּצַוָּה אֶת
8 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', כִּיּוֹן שֶׁמֹּשֶׁה הוּא
9 זֶה שִׁירֵצַר אֶת הַצּוּתָא, הוּא זֶה
10 שֶׁמִּקְשֵׁר וּמַחְבֵּר אֶת בְּנֵי
11 יִשְׂרָאֵל עִם אוֹר אֵין סוּף⁸.
12 וְעַל יְדֵי שֶׁמֹּשֶׁה מְשַׁפִּיעַ
13 לְיִשְׂרָאֵל (כְּלוֹמֵר שֶׁמִּקְשֵׁר אוֹתָם
14 עִם אוֹר אֵין סוּף), עַל יְדֵי זֶה
15 נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן וְהוֹסְפָה בְּדִרְגָּתוֹ
16 שֶׁל מֹשֶׁה. [הַסִּבָּה לִכְךָ שֶׁלֹּמְרוֹת
17 שֶׁדִּרְגָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ הִיא לְמַעַל
18 מֵהָעַם, שֶׁלֹּכֵן הוּא זֶה שֶׁבִּכְחוּוֹ הִשְׁפִּיעַ
19 לָהֶם, אֶךְ דּוּקָא עַל יָדָם נַעֲשִׂית בּוֹ
20 רוֹמְמוֹת יִתִּירָה, הִרִי זֶה נֶעוֹץ בְּקֶשֶׁר
21 הַנִּשְׁמָתִי שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
22 דְּמֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל הֵם דְּגָמַת
23 רֹאשׁ וְרֶגֶל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר⁹ עַל
24 יְדֵי מֹשֶׁה רַבִּינוּ 'שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף
25 רִגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אָנֹכִי בְּקִרְבּוֹ',
26 דְּכָל יִשְׂרָאֵל הֵם בְּחִינַת
27 הָרִגְלִים דְּמֹשֶׁה, וּמֹשֶׁה הוּא
28 הָרֹאשׁ שֶׁלָּהֶם. וְכְמוֹ שֶׁבִּגְנוּף
29 אֲדָם עִם הִיּוֹת שֶׁהָרֹאשׁ הוּא מַעַל
30 הָרִגְלִיִּים וְהוּא זֶה שֶׁמִּנְהִיגֵם אֶךְ בִּיחָד עִם
31 זֶה הָרִגְלִים מוֹלִיכִים אֶת הָרֹאשׁ
32 לְמָקוֹם שֶׁהָרֹאשׁ מַצֵּד עֲצָמוֹ
33 אֵינּוּ יָכוֹל לְהַגִּיעַ לָשֵׁם, כְּמוֹ
34 כֵּן הוּא בְּמֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל
35 יְדֵי יִשְׂרָאֵל (שֶׁהֵם הָרִגְלִים
36 דְּמֹשֶׁה) דּוּקָא עַל יָדָם מִתְּנַסֵּף
37 עָלָיו בְּמֹשֶׁה. מְהוּתָה שֶׁל עֲלִיהָ זוֹ
- 1 (ב) וּמִבָּאֵר כְּבוֹד קְדוֹשֶׁת מִזְרֵי וְחֲמִי אֲדָמוֹ"ר
(בְּמֵאֲמָרוֹ הַיְדוּעַ דְּבוּר הַמִּתְחִיל
וְקָבֵל הַיְהוּדִים" ⁵ שֶׁנֶּאֱמָר בְּפִרְיִם
קֶטֶן תִּרְפ"ז⁶), דְּמִשְׁמַעוֹתָה הַפְּנִימִית
שֶׁל הַמִּילָה 'צוּרִי' (תְּצַוָּה) הוּא יַצִּירַת
'צוּתָא' וְחִבּוּר⁷ בֵּין הַמְצוּתָה לְבֵין
הַמְצוּהָ, כְּלוֹמֵר בֵּין יִשְׂרָאֵל לְקָדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא. וְזֶהוּ הַחֶסֶד מְדוּעַ הַפֶּסֶק
מְדַגֵּשׁ אֶת חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ
בְּאוֹמְרוֹ 'וְאַתָּה תְּצַוָּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל',
כִּיּוֹן שֶׁמֹּשֶׁה הוּא זֶה שִׁירֵצַר אֶת הַצּוּתָא,
הוּא זֶה שֶׁמִּקְשֵׁר וּמַחְבֵּר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
עִם אוֹר אֵין סוּף⁸. וְעַל יְדֵי שֶׁמֹּשֶׁה
מְשַׁפִּיעַ לְיִשְׂרָאֵל (כְּלוֹמֵר שֶׁמִּקְשֵׁר
אוֹתָם עִם אוֹר אֵין סוּף), עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה
יִתְרוֹן וְהוֹסְפָה בְּדִרְגָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה.
[הַסִּבָּה לִכְךָ שֶׁלֹּמְרוֹת שֶׁדִּרְגָּתוֹ שֶׁל
מֹשֶׁה רַבִּינוּ הִיא לְמַעַל מֵהָעַם, שֶׁלֹּכֵן
הוּא זֶה שֶׁבִּכְחוּוֹ הִשְׁפִּיעַ לָהֶם, אֶךְ
דּוּקָא עַל יָדָם נַעֲשִׂית בּוֹ רוֹמְמוֹת
יִתִּירָה, הִרִי זֶה נֶעוֹץ בְּקֶשֶׁר הַנִּשְׁמָתִי
שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. דְּמֹשֶׁה
וְיִשְׂרָאֵל הֵם דְּגָמַת רֹאשׁ וְרֶגֶל, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמָר⁹ עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבִּינוּ 'שֵׁשׁ מֵאוֹת
אֶלֶף רִגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אָנֹכִי בְּקִרְבּוֹ',
דְּכָל יִשְׂרָאֵל הֵם בְּחִינַת הָרִגְלִים דְּמֹשֶׁה,
וּמֹשֶׁה הוּא הָרֹאשׁ שֶׁלָּהֶם. וְכְמוֹ שֶׁבִּגְנוּף
אֲדָם עִם הִיּוֹת שֶׁהָרֹאשׁ הוּא מַעַל
הָרִגְלִיִּים וְהוּא זֶה שֶׁמִּנְהִיגֵם אֶךְ בִּיחָד
עִם זֶה הָרִגְלִים מוֹלִיכִים אֶת הָרֹאשׁ לְמָקוֹם
שֶׁהָרֹאשׁ מַצֵּד עֲצָמוֹ אֵינּוּ יָכוֹל לְהַגִּיעַ
לָשֵׁם, כְּמוֹ כֵּן הוּא בְּמֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל
יְדֵי יִשְׂרָאֵל (שֶׁהֵם הָרִגְלִים דְּמֹשֶׁה)
דּוּקָא עַל יָדָם מִתְּנַסֵּף עָלָיו בְּמֹשֶׁה.
מְהוּתָה שֶׁל עֲלִיהָ זוֹ
- 2 (ג) וּלְבָאֵר זֶה, מְקַדֵּים בְּהֵמָאֲמָר¹¹ שֶׁמֹּשֶׁה רַבִּינוּ
נִקְרָא רַעֲיָא מְהִימָנָא, דְּשִׁנִּי פְּרוּשִׁים
בְּזָה. פִּירוּשׁ אֶחָד הוּא 'רועה נאמן'. רועה
נאמן נקרא רק לבעלי הצאן אלא הוא נאמן
לצאן עצמם בכך שהוא מוסר את נפשו
אפילו עבור כבשה אחת ואינו מוכן
להחליפה באחרת. כמו כן משה רבינו
שהוא רועה נאמן של נאמני ישראל.
הפירוש השני הוא 'רועה אמונה' שמשמעותו
היא, כשם שתפקידו של רועה צאן הוא להאכילם
במרעה טוב ומזין, כך ישנו צורך
להאכיל את נשמות ישראל במרעה של
'אמונה' וזו עבודתו של משה רבינו
שהוא זן ומפרנס (מכלכל) את ישראל
בענין האמונה. הטעם לכך שישנו צורך
בפעולתו של משה רבינו בלהאכיל את
נשמות ישראל באמונה, בו בזמן שלכאורה
האמונה כבר קיימת בהם שהרי הם קבלוה

(5) השייכות דהביאור בואתה תצוה גו' לוקבל היהודים גו' – ראה לקמן ס"ט ואילך. (6) נדפס ב"התמים" חוברת ז לה, ג (שלו, ג) ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' קי ואילך. ה'תשי"א ע' 180 ואילך. – ראה שם ס"ד. (7) כ"ה גם בתו"א פרשתנו פב, א (ע"פ ואתה תצוה). ובכ"מ. וראה בהנסמן בסה"מ מלוקט ח"ג ע' עב הערה 55. (8) כ"ה בסד"ה ואתה תצוה עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' רנו). ובכ"מ. ובד"ה זה תרפ"ז ס"ד בתחלתו (ועד"ז רסט"ו) "תקשר את בני ישראל" ואינו מוסיף "עם אוא"ס". ויש לומר, דבהמאמר מפרש שמשה מקשר את בני ישראל עצמם, כדלקמן סי"א. (9) בהעלותך יא, כא. (10) ראה בכ"ז בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ה. (11) סעיף ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בירושה מאבותינו אברהם יצחק ויעקב, הסיבה לכך היא דְהֶאֱמוּנָה
 2 שִׁישְׁנָה בְּיִשְׂרָאֵל מִצַּד עֲצָמָם, שִׁישְׁרָאֵל הֵם מֵאֲמִינִים בְּנֵי
 3 מֵאֲמִינִים¹², ללא פעולתו של משה רבינו אֶפְשָׁר שֶׁתְּהִיָּה בְּבַחֲיִית
 4 מִקִּיף, וְזֶה שֶׁמֶשֶׁה רוֹעֶה וּמִפְרָגֵם (=מכלכל) אֶת יִשְׂרָאֵל בְּעֵנָן
 5 הָאֱמוּנָה, משמעות הדבר הוא
 6 שֶׁהָאֱמוּנָה תְּהִיָּה בְּפִנְיָמִיּוּת. 1 שִׁישְׁנָה בְּיִשְׂרָאֵל מִצַּד עֲצָמָם, שִׁישְׁרָאֵל הֵם
 7 הסברת המושגים 'מקיף' ו'פנימיות':
 8 הקשר בין שני דברים יכול להיות
 9 באופן 'פנימי' ובאופן 'מקיף'. כאשר
 10 האדם בא במגע עם דבר שביכולתו
 11 להפנימו, להכילו בתוכו ולהתאחד
 12 עימו אזי קשר זה הינו 'פנימי'. מה
 13 שאין כן כאשר הדבר נשאר מחוץ
 14 ליכולת האדם להכילו ואינו מתאחד
 15 עימו, הוא נשאר מחוצה לו. קשר זה
 16 הינו בבחינת 'מקיף'. קשר 'פנימי' בא
 17 לידי ביטוי בכך שמציאות האדם
 18 משתנה בהתאם לדבר עימו הוא נקשר
 19 ומתאחד. מה שאין כן כאשר הקשר
 20 הוא באופן 'מקיף' מציאותו של האדם
 21 נשארת כמקודם. דוגמה לדבר: אדם
 22 השומע רעיון רוחני הקשור בסבא
 23 שכלית עמוקה, כאשר מדובר בסבא
 24 אשר ביכולת האדם להכילה בשכלו,
 25 להבינה ולהסבירה לעצמו היטב, אזי
 26 שכל האדם מתאחד עימה ועל ידי כך
 27 מתעורר נעשה קרוב יותר לרוחניות. אך
 28 כאשר אין האדם מסוגל להכיל רעיון
 29 זה בשכלו, הרי למרות שהוא חש
 30 שמדובר בדבר עמוק והוא בהתפעלות
 31 מכך, מכל מקום הרעיון נשאר מחוץ
 32 לשכלו כך שהאדם נשאר מנושם
 33 כמקודם. כמו כן כאשר מדובר אודות
 34 האמונה של יהודי בקדוש ברוך הוא.
 35 למרות שהאמונה קיימת באדם אך יתכן שאינה מתאחדת עם מציאותו
 36 הגלויה, שכלו ורגשותיו. שכלו ורגשותיו אינם משתנים בעקבות אמונתו בה'
 37 אחד, אמונה זו לא מתקבלת אצלם. אופן זה של אמונה הוא בבחינת 'מקיף'.
 38 תפקידו של משה רבינו הוא לגרום לכך שהאמונה תאיר בנשמות ישראל
 39 באופן פנימי, שהאמונה תתאחד עם מציאותו הגלויה של יהודי ותחדור
 40 ותתקבל בשכלו וברגשותיו ובכל פעולותיו עד כדי כך שהם יהיו מתאימים
 41 לאמונתו בה' אחד. וְזֶהוּ מַה שֶׁכָּתוּב בְּדִהֲרִי¹³ "הִיא אֱמוּנָה
- דְּלַעֲלֵא יִתְּנִין וְיִתְּפָרְגֵם מִנִּיה עַל יָדָךְ" (=אותה אמונה עליונה
 תהיה ניונת ומכולכלת על ידך, כלומר עַל יְדֵי מֶשֶׁה), דְּזֶה שֶׁמֶשֶׁה
 זֶן וּמִפְרָגֵם אֶת הָאֱמוּנָה, משמעות הדבר הוא שֶׁמֶשֶׁה רוֹעֶה וּמִפְרָגֵם
 אֶת הָאֱמוּנָה בְּפִנְיָמִיּוּת. וּמִמֶּשֶׁה בְּהַמְאָמֵר של כ"ק אדמו"ר הרי"צ,
 דְּזֶה שֶׁמֶשֶׁה הוּא רְעִיָּא
 מְהִימָנָא, הַפְּנוּנָה בְּזֶה הִיא
 לא רק כלפי משה רבינו בדורו אלא
 גַּם לְאִתְּפִשְׁטוּתָא דְּמֶשֶׁה
 שְׁבָכֵל דּוֹר¹⁴ (=להתפשטות של
 משה שבכל דור) אשר בכל דור ודור
 ישנם צדיקים שבהם מתפשטת ומאירה
 נשמתו של משה רבינו והם גם כן
 בבחינת 'רעיא מהימנא', דְּרֵאשִׁי
 אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל שְׁבָכֵל דּוֹר הֵם
 מְחֻזְקִים אֶת הָאֱמוּנָה
 דִּישְׂרָאֵל (שְׁבָדוֹרִם),
 שֶׁהָאֱמוּנָה שְׁלֵהֶם תְּהִיָּה
 בְּפִנְיָמִיּוּת. וְכִמוּ מְרֻדְכִי¹⁵,
 שֶׁהִיא הָאִתְּפִשְׁטוּתָא דְּמֶשֶׁה
 שְׁבָדוֹרִי, כְּמֵאמֵר רַבּוֹתֵינוּ
 ז"ל¹⁶ שְׁמְרֻדְכִי בְּדוֹרוֹ כְּמֶשֶׁה
 בְּדוֹרוֹ, עבודתו של מרדכי היתה
 בכך שְׁגַם בְּזִמְן גְּזֻרַת הַמֶּן,
 שְׁלֵמוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם
 הַמְּצוּוֹת אֲזִי הָיָה קָשׁוּר עִם
 מְסִירוֹת נֶפֶשׁ, הַקְהִיל קְהִלוֹת
 בְּרַבִּים לְחֻזַּק אֶת אֱמוּנָתָם שֶׁל
 יִשְׂרָאֵל בְּהוֹי' וְלַעֲמֹד חֻזַּק
 בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם
 הַמְּצוּוֹת. וְכֵהֱמֵשׁ הַמֵּאמֵר "וְשָׁכֵל
 הַיְּהוּדִים", לְאַחֲרֵי שְׁמִבְּאָר
 בְּאַרְכָּה שֶׁמֶשֶׁה וְאִתְּפִשְׁטוּתָא
 דִּילִיָּה שְׁבָכֵל דְּרֵא
 (=וההתפשטות שלו שבכל דור)
 מְחֻזְקִים אֶת הָאֱמוּנָה דִּישְׂרָאֵל, מִבְּאָר¹⁷ הַדִּיוֹק בְּלִשׁוֹן
 הַכְּתוּב "שְׁמֶן גֹּ' כְּתִית לְמֵאֹר" (כאמור בסעיף א' הדיוק הוא
 בכך שהתורה אומרת שהצורך בשמן הוא 'לְמֵאֹר' וְלֹא 'לְהָאִיר'),
 הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל זֶה הִיא: הַמִּילָה 'כְּתִית' רִמּוּזָה עַל הַמַּצָּב בִּנְמֻצִים
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגִלוֹת, וְהַמִּילָה 'לְמֵאֹר' רִמּוּזָה עַל הַהִתְגַּלּוּת לֵהם זֻכִּים דּוּקָא
 בְּעַקְבוֹת כֶּךָ. שְׁבָכֵל הַגְּלוּת, שְׁאֵל כֵּל אֶחָד וְאַחַת הוּא נִשְׁכָּר
 וְנִדְכָּא, שְׁזוֹ מְשַׁמְעוֹת הַמִּילָה 'כְּתִית' בְּמוֹבָן שֶׁל 'שְׁבִירָה', הִרִי דּוּקָא

(12) שבת צז, א. (13) ח"ג רכה, ב (14) תקו"ז תס"ט (קיב, א. קיד, א). (15) ראה בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ג וס"ו. (16) אסת"ר פ"ו, ב. (17) בד"ה הנ"ל תרפ"ז סט"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 על ידי זה מגיעים להתגלות של המדרגה הנקראת בשם 'מאור'
 - 2 (שהוא העצם) שמעלתה היא בכך שֶׁהיא למעלה ממהות של 'אור', היא
 - 3 המקור אשר מִמֶּנּוּ נִמְצָא הָאור. הסברת הדברים: במילה 'מאור' מכונה
 - 4 המקור של ה'אור'. לדוגמה, השמש עצמה לעומת האור היוצא ממנה נקראת
 - 5 בשם 'מאור' היות והיא המקור של
 - 6 האור. אחד ההבדלים בין המאור לאור
 - 7 הוא בכך שהמאור הינו הדבר עצמו
 - 8 לעומת האור שאינו אלא מציאות
 - 9 חוצצה הימנו, בדוגמת השמש עצמה
 - 10 לעומת האור שלה שהוא חוצצה הימנה.
 - 11 לכן המושגים 'מאור' ו'אור' קשורים
 - 12 במושגים 'עצם' ו'גילויים', 'עצם'
 - 13 פירושו הדבר בעצמו, לעומת זאת
 - 14 ה'גילויים' הם בדוגמת אור השמש
 - 15 שאינו אלא מה שמתגלה ממנה אך
 - 16 איננו השמש עצמה. דברים אלה הם
 - 17 בבחינת משל כלפי התגלותה של
 - 18 הנשמה האלקית. כאשר מדובר אודות
 - 19 הנשמה האלקית, ישנה מצד אחד
 - 20 דרגתה הגלויה בגוף האדם, דרגה זו
 - 21 קשורה בכוחותיו הגלויים של האדם,
 - 22 שכלו ומידותיו. דרגה זו היא בבחינת
 - 23 רובד ה'גילויים' שלה. לעומת זאת
 - 24 ישנה 'עצם הנשמה', כלומר הנשמה
 - 25 כמו שהיא בעצמה, אשר להיותה חלק
 - 26 אלוהי ממעל ממש הרי איננה שייכת
 - 27 ואיננה נתפסת כלל בגוף המוגבל
 - 28 ובכוחותיו הגלויים של האדם. כאמור,
 - 29 דווקא על ידי המצב של 'בחי' וזוכים
 - 30 להתגלות ה'מאור', 'עצם הנשמה'.
 - 31 וְצִרְיָה לְהִבִּין את הַשִּׁיכוּת בין
 - 32 העניינים השונים המבוארים במאמר
 - 33 של כ"ק אדמו"ר הרי"צ. השייכות
 - 34 דִּהְפָּרוּשׁ בְּכַתִּיב לְמַאֲוֵר לְהַמְבָּאֵר (בַּהֲמַאֲמֵר) לִפְנֵי זֶה
 - 35 שְׁמֻשָּׁה [וְאַתְּפִשְׁטוּתָא דִּילִיָּה שְׂבָכָל דְּרָא] זֵן וּמְפָרְנֵס אֶת
 - 36 הָאֲמוּנָה שְׁתִּיהָ בַּפְּנִימִיּוּת.
 - 37 (ד) וְהִנֵּה הַבָּאוֹר בַּפְּסוּק [וְאַתָּה תִּצְוֶה] בָּא (בַּהֲמַאֲמֵר)
- בְּהַמְשֵׁן לְהַמְבָּאֵר בַּתְּחִלַּת הַמַּאֲמָר, דְּפָרוּשׁ הַפְּסוּק שְׁנֵאמַר
במגילת אסתר "וּקְבַל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הִחֲלוּ לַעֲשׂוֹת"¹⁸
משמעותו הפשוטה של הפסוק היא שהיהודים קבלו על עצמם את מצוות חג
הפורים לדורות הבאים כשם שהחלו לעשות בשנה הראשונה. אך משמעותו
הפנימית של הפסוק הוא שְׂקִבְלוּ
מֶה שֶׁהִחֲלוּ בְּהִזְמֵן דְּמַתָּן
תוֹרָה¹⁹ כלומר הם קבלו על עצמם
לא רק את מצוות הפורים אלא את כל
התורה כולה, ובאופן יותר נעלה
מהצורה בה הם קבלו זאת במתן תורה
על הר סיני. דְּבִמְתָּן תוֹרָה הִתָּה
רק הַתְּחִלָּה (הִחֲלוּ לַעֲשׂוֹת),
ובימי אַחֲשֵׁרוּשׁ (בְּזִמְן גְּזִירַת
הַמֶּן) הִתָּה הַקְּבִלָּה הַשְּׁלִימָה,
וּקְבַל הַיְּהוּדִים. [[פירוש פנימי
זה הוא על דֶּרֶךְ מַאֲמֵר רַבּוּתִינוּ
ז"ל²⁰ על הַפְּסוּק²¹ שְׁנֵאמַר גַּם
כֵּן בַּמְּגִילַת אֶסְתֵּר "קִיְּמוּ וּקְבִלוּ
הַיְּהוּדִים", דורשים על כך חז"ל
שהיהודים קִיְּמוּ בְּזִמְן אַחֲשֵׁרוּשׁ מֶה
שְׂקִבְלוּ כְּכֹר בַּמֶּתן תוֹרָה, דְּזֶה
שֶׁהִקְדִּימוּ את אמירת 'נַעֲשֶׂה'
לְנִשְׁמָע' בְּמַתָּן תוֹרָה הִתָּה
רק הַקְּבִלָּה של התורה אך קבלה
זו יכלה להתערער, ובימי
אַחֲשֵׁרוּשׁ²² קִיְּמוּ מֶה
שְׂקִבְלוּ²³ משמעות 'קיום' זה היא
נתינת תוקף לקבלה שקיבלו על עצמם
בתחילה]. וּמִדִּיק בַּהֲמַאֲמֵר,
שְׂלִכְאוּרָה הוא דְּכֹר פְּלֵא²⁴,
דְּבִמְתָּן תוֹרָה הִיוּ יִשְׂרָאֵל
בְּתַקְלִית הָעָלִי, וְהִיָּה אֲז
אַצְלָם גְּלוֹי אֱלֻקוֹת בְּדִרְגָּא

(18) אסתר ט, כג. (19) כ"ה גם ברד"ה וקבל היהודים בתו"א מג"א צו, ג. ובכ"מ – נסמנו ברד"ה וקבל היהודים ה'תשי"א (סה"מ מלוקט ח"ג ע' סז הערה 4). (20) שבת פח, א. (21) אסתר ט, כז. (22) מהמשך העניינים בהמאמר ובתו"א שבהערה הבאה (וראה גם תו"א שם צט, רע"א. ובכ"מ) משמע, דזה שקבלוה בימי אחשורוש הוא בזמן הגזירה. ובפרש"י ד"ה בימי אחשורוש "מאהבת הנס שנעשה להם". ואולי יש לומר דשני ענינים בזה – ראה לקמן ס"ט. (23) כ"ה גם בתו"א מג"א צח, א דוקבל היהודים את אשר החלו לעשות הוא ע"ד "קיימו מה שקבלו" – אף שלכאורה הם שני ענינים שונים, ראה סה"מ מלוקט שם הערה 4. (24) הביאור בדיוק לשון זה – ראה ד"ה וקבל היהודים דפורים קטן ה'תשל"ח ס"א (סה"מ מלוקט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 תורה היו ישראל בתכלית המעלה, ולעומת זאת בימי אחשורוש היו
2 ישראל בתכלית הירידה, דנוסף להעלם וההסתור של אור
3 ה' שקיים בכל גלות [דכל גלות הוא ברגמת גלות מצרים]²⁵,
4 וכמו שבגלות מצרים כתיב²⁶ "ולא שמעו אל משה מקוצר
5 רוח ומעבודה קשה", על
6 דרך זה הוא בכל גלות, 1 יותר], ובימי אחשורוש היו ישראל בתכלית
7 שישנם כמה נסיונות בקיום 2 הירידה, דנוסף להעלם וההסתור שבכל גלות
8 התורה והמצוות], הגה אז 3 [דכל גלות הוא ברגמת גלות מצרים]²⁵, וכמו
9 (בזמן גזרת המן) היה 4 שבגלות מצרים כתיב²⁶ ולא שמעו אל משה
10 ההעלם וההסתור עוד יותר, 5 מקצר רוח ומעבודה קשה, על דרך זה הוא בכל
11 ואף על פי כן, בזמן מן 6 גלות, שישנם כמה נסיונות בקיום התורה
12 תורה, כשהיו ישראל 7 והמצוות], הגה אז (בזמן גזרת המן) היה
13 בתכלית העלוי, היתה רק 8 ההעלם וההסתור עוד יותר, ואף על פי כן, בזמן
14 ההתחלה (החלו לעשות), 9 מתן תורה, כשהיו ישראל בתכלית העלוי, היתה
15 ובזמן גזרת המן, כשהיו 10 רק ההתחלה (החלו לעשות), ובזמן גזרת המן,
16 בתכלית השפלות, אז דוקא 11 כשהיו בתכלית השפלות, אז דוקא קבלו מה
17 קבלו מה שהחלו במתן 12 שהחלו במתן תורה. ומבאר בזה, דבזמן הגזרה,
18 תורה. ומבאר בזה כ"ק אדמו"ר 13 היה קיום התורה ומצוות שלהם במסירות נפש.
19 הריי"צ, דבזמן הגזרה, הרי 14 [דנוסף לזה שהיה להם מסירות נפש שלא לכפר
20 דוקא אז היה קיום התורה 15 חס ושלום [מבאר בתורה אור]²⁷, שבאם היו
21 ומצוות שלהם במסירות 16 ממירים דתם לא היו עושים להם כלום, כי
22 נפש. [ומסירות נפשם היתה גדולה 17 הגזרה היתה רק על היהודים, ואף על פי כן לא
23 ביותר דנוסף לזה שהיה להם 18 עלתה על דעתם מחשבת חוץ חס ושלום], היה
24 מסירות נפש שלא לכפור חס 19 להם מסירות נפש גם על קיום התורה
25 ושלום [מבאר בתורה 20 ומצוות²⁸, ועד שהקהילו קהלות בפרים ללמד
26 אור²⁷, שבאם היו ממירים 21 תורה במסירות נפש²⁹]. והתעוררות המסירות
27 דתם לא היו עושים להם 22 נפש שלהם היתה על ידי מרדכי היהודי, משה
28 כלום, כי הגזרה היתה רק על 23 שבדורו. וזהו וקבל היהודים את אשר החלו
29 היהודים ולא על אלה שאינם 24 לעשות, דבמתן תורה היתה רק ההתחלה ובזמן
30 'יהודים' אלא 'עברים'. יהודים הם אלה 25 גזרת המן היתה הקבלה, כי על ידי שהיה להם אז מסירות נפש בפעל על
31 הכופרים בעבודה זרה, ואף על פי 26 תורה ומצוות נתעלו (בענין זה) למדרגה נעלית יותר מכמו שהיו בזמן מתן
32 כן לא עלתה על דעתם 27 תורה, ולכן אז דוקא היתה הקבלה, וקבל היהודים.
33 מחשבת חוץ כלומר מחשבה 28 ולכאורה יש לומר, שהפרוש בכתית למאור, שעל ידי כתית (נשבר ונדבא)
34 אודות המרת הדת חס ושלום]. 29 מגיעים להמאור, הוא באור על זה שבזמן הגזרה דוקא באו

ח"א ע' שיז). (25) ראה ב"ר פט"ז, ה' "כל המלכיות נקראו על שם מצרים על שם שהם מצירות לישראל". (26) וארא ו, ט.
(27) מג"א צא, ב. צז, א. צט, ב. וראה גם במקומות שנשמנו בסה"מ מלוקט ח"ג ע' סח הערה 12. (28) שזהו חידוש גדול
יותר, כי בנוגע לאמונה, גם קל שבקלים מוסר נפשו (תניא פ"ח. ובכ"מ). (29) שזהו חידוש גדול עוד יותר, כמובן בפשטות.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 באופן נעלה ביותר³⁰. כי מסירות נפש היא דבר הנובע מצד
- 2 עצם הנשמה שכאמור בסעיף ג' היא דרגה כזו בנפש שלמעלה
- 3 מגלוי, אשר היא נקראת בשם 'מאור' (שממנו נמצא האור),
- 4 ועל ידי שהיו אז בעקבות קושי הגזירה במצב ד' כתיבת' (נשבר
- 5 ונדכא), נתגלה עצם הנשמה,
- 6 מאור. אבל מהמשך וסדר 1 למסירות נפש באופן נעלה ביותר³⁰. כי מסירות
- 7 הענינים בהמאמר "קבל 2 נפש היא מצד עצם הנשמה שלמעלה מגלוי,
- 8 היהודים" שהפירוש ב' כתיבת 3 מאור (שממנו נמצא האור), ועל ידי שהיו אז
- 9 למאור' בא במאמר דיוקא 4 במצב ד' כתיבת (נשבר ונדכא), נתגלה עצם
- 10 לאחרי הענין ד' רעיא 5 הנשמה, מאור. אבל מהמשך וסדר הענינים
- 11 מהימנא, מכך משמע, דענין 6 בהמאמר שהפירוש ב' כתיבת למאור בא לאחרי
- 12 כתיבת למאור' שיך גם לתפקיד 7 הענין ד' רעיא מהימנא, כלומר לזה
- 13 ה' רעיא מהימנא' כלומר לזה 8 למאור שיך גם לזה שמשא זן ומפרנס את
- 14 שמשא זן ומפרנס את 9 האמונה שתהיה בפנימיות.
- 15 האמונה שתהיה בפנימיות. 16 (ה) בסעיף זה מבואר הקשר בין
- 17 עבודתו של משה רבינו בהחדרת 18 האמונה בפנימיות לבין גילוי עצם
- 19 הנשמה.
- 20 ויש לבאר זה על פי הידוע³¹
- 21 דהה שישאל מאמינים 22 באלקות האמונה פשוטה
- 23 ואין צריכים ראיות על זה 24 הוא מצד שני טעמים.
- 25 הסברת הדברים האמורים לקמן:
- 26 כאמור בסעיף ג', בנשמה האלוהית 27 ישנן דרגות שונות, אשר עצם הנשמה
- 28 למעלה מכולן. ישנו חלק הנשמה 29 הקשור בגוף האדם ובכוחותיו
- 30 הגלויים. למעלה ממנו ישנו חלק הנשמה שאינו נתפס כלל בגוף הגשמי. אך
- 31 עצם הנשמה היא למעלה מכל הדרגות האמורות. ביתר ביאור: אודות הנשמה
- 32 האלוהית נאמר בספר התניא שהיא חלק אלוהה ממעל ממש אך ביחד עם כך
- 33 נאמר עליה שהיא בבחינת "אלוהות כפי שנעשה בבחינת נברא" כלומר
- 34 במהותה הפנימית היא חלק אלוהה אך בחיצוניותה היא בעלת 'תבנית' של
- 35 נברא בעל מציאות לעצמו. הדרגות השונות הקיימות בנשמה האלוהית, זו
- 36 שבגוף וזו העליונה יותר, קשורות בחלק זה של הנשמה האלוהית. הדרגה
- 37 התחתונה כבולה במסך החומר של הגוף ולכן אינה רואה כי אם את
- 38 הגשמיות שסובבת אותה. לעומתה הדרגה העליונה יותר רואה את אור ה'
- 39 אשר אין מקום פניו ממנו. אך עצם הנשמה זוהי פנימיותה של הנשמה אשר
- 40 היא ואלוהות הניס דבר אחד ממש.

- אמונתו של יהודי נובעת משני טעמים. טעם אחד הוא לפי שמזליהו
- חזי³² (=לפי שמזלם רואה). 'מזל' הינו כניו חלק הנשמה שלמעלה
- מהגוף, כלומר דהנשמה שלמעלה רואה אלקות (וכאמור לקמן
- בסעיף הבא שראיה גורמת להתאמתות חזקה שלמעלה מזו הנגרמת על
- ידי שכל), וזה פועל בהנשמה
- שבגוף האמונה באלקות.
- ועוד באור מניין נובעת האמונה
- של היהודי, דשרש האמונה
- הוא מעצם הנשמה
- (שלמעלה גם ממזליה חזי).
- דזה שעצם הנשמה מקשרת
- באלקות היא התקשרות
- עצמית (שאינה תלויה בסבה
- חיצונית, גם לא בענין הראיה
- שלמעלה משכל. כלומר זו
- התקשרות הקיימת בה מצד עצמה
- להיות חלק אלוהה ממעל ממש, כך
- שאלוהות זה היא והיא זו אלוהות).
- הסברת הדברים האמורים לקמן:
- כאשר מדובר אודות הקשר בין הדרגות
- השונות של הנשמה הרי זה על דרך
- הקשר הקיים בין חלקי האדם אשר
- מהם מציאותו מורכבת, איברי גופו
- ונשמתו. הדבר יובן בבחירות
- באמצעות הסיפור הבא: פעם, בהיות
- אדמו"ר הצמח צדק ילד, ישב בחיקו
- של סבו, אדמו"ר הזקן וקרא "סבא,
- סבא!". ויאמר לו סבו "איפה הוא
- סבא?" הצביע הילד על ראש הסבא.
- אמר הסבא: "זהו הראש של סבא, אך היכן סבא?" הצביע הילד על ידיו של
- הסבא: "הנה סבא". אמר הסבא: "אלה הן ידיו של סבא, אך היכן סבא?"
- וכך חזר הדבר על עצמו בצורות שונות. ירד הילד מברכיו של סבו והסתתר
- מאחורי הדלת. לפתע צעק "סבא! סבא!" פנה אליו אדמו"ר הזקן "מה?"
- אמר הילד "הנה, זהו סבא"
- הסברת הדברים: מציאות האדם כוללת את איברי גופו ואת נשמתו. האיברים
- שונים זה מזה מן הקצה אל הקצה. כל אחד מאיברי גוף האדם מוגדר
- ב'תבנית' מסוימת השונה מזו של שאר האיברים. לכל איבר יש את תפקידו
- הפרטי המיוחד לו. לעומת זאת נשמת האדם אינה איבר נוסף, היא מהותו
- הפנימית של האדם הנמצאת בתוך האיברים כולם. נשמת האדם אינה קשורה
- ב'תבנית' כזו או אחרת של איבר מסוים, באותה מידה שאינה מוגדרת

(30) ראה הערות הקודמות. (31) ראה המשך תער"ב ח"א פס"א (ע' קיד). וראה גם המשך הנ"ל ח"ב ע' א' קפב "האמונה כו' משום דמזלי' חזי, דהנשמה כמו שהיא למעלה היא רואה כו', וכן ענין האמונה שמצד עצם הנשמה". (32) לשון הגמרא — מגילה ג, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בתבנית של 'רגליים' כך גם איננה מוגדרת בתבנית של 'ראש', היא למעלה
2 מ'רגליים' והיא למעלה מ'ראש'. אך ביחד עם זה היא הנשמה של ה'ראש'
3 והיא הנשמה של ה'רגליים'. היא המהות הפנימית של הרגליים ושל הידיים
4 ושל כל אחד מאיברי האדם. כאמור בסיפור, מצד אחד ה'סבא' איננו הראש
5 ואיננו הידיים, אך ביחד עם זה ה'סבא'
- 6 זוהי נשמתו הנמצאת ומתגלה בתוך
7 האיברים כולם. כל כולו של הסבא
8 נמצא בכל אחת משתי ידיו, ברגליו
9 וכו'.
- 10 כמו כן, כאשר מדובר אודות הנפש
11 האלוקית, ישנן מצד אחד הדרגות
12 השונות הקיימות בה שהם בדוגמת
13 האיברים שלה וישנה 'עצם הנשמה'
14 שמעבר אליהן. 'עצם הנשמה' איננה
15 דרגה נוספת, היא מעבר לכל הדרגות.
16 הדרגות השונות קשורות ב'תבניות'
17 רוחניות שונות, חלק הנשמה שבגוף
18 מוגבל ב'תבנית' הקשורה בכוחותיו
19 הגלויים של האדם, חלק הנשמה
20 שלמעלה מהגוף מוגדר אף הוא
21 ב'תבנית' הקשורה ברוחניות של
22 עולמות עליונים, לעומת זאת 'עצם
23 הנשמה' מופשטת מכל 'תבנית' שהיא.
24 אך ביחד עם זה 'עצם הנשמה' היא
25 הנקודה הפנימית והיא בבחינת
26 ה'נשמה' של הדרגות כולן.
- 27 ויש לומר, דמהחלוקים שפין שני הבאורים
28 וההבדלים שפין שני הבאורים
29 והענינים המסבירים את הטעם
30 לאמונתו של היהודי) הוא,
31 דהאמונה הקיימת בהנשמה
32 המלכשת בגוף הבאה כתוצאה
33 מראית הנשמה שלמעלה, הרי
34 הצורה בה קיימת אמונה זו בגוף היא
35 בבחינת מקיף כאמור בסעיף ג'
36 בחינת מקיף פירושה שהאדם חש בה
37 ומתפעל ממנה אך אין זה מתקבל
38 בכוחותיו הגלויים, שכלו ורגשותיו וכל פעולותיו אינם משתנים בעקבות
39 אמונה זו. דכיון שרוחניותו של הנשמה שלמעלה היא קשורה
40 ב'תבנית' כזו שלמעלה משייכות להתלבשות בגוף לכן פעלתה
41 בהנשמה המלכשת בגוף איננה יכולה להתקבל ב'תבניות'
42 המצומצמות של הכוחות הגלויים ולכן היא בבחינת מקיף. ובכדי
43 שהאמונה (בהנשמה המלכשת בגוף) תהיה בפנימיות
44 כלומר שהאמונה תתקבל ותיקלט גם בשכלו ורגשותיו של האדם ותחדור בכל
45 פעולותיו, הוא דווקא על ידי גלוי נקודה עמוקה יותר בנשמה שהיא
- 1 ההתקשרות עצמית דעצם הנשמה. כי עצם הנשמה עם
2 היותה מצד מהותה למעלה מכל דרגה שהיא, אך דווקא היא העצם
3 (=העצמיות והפנימיות) של הנשמה המלכשת בהגוף, ולכן,
4 האמונה דהנשמה המלכשת בהגוף שקיימת בה מצד עצם
5 הנשמה היא בפנימיותה.
- 6 בסוף סעיף ד' למדנו שמוכרח להיות
7 קשר בין פעולתו של משה רבינו בתור
8 'רועה אמונה' לבין מצב ה'שבירה'
9 הקיים בזמן הגלות, לכאורה מדובר
10 בדברים הקשורים ברבדים שונים
11 לחלוטין של הנפש. תפקידו של 'רועה
12 אמונה', להחזיר את האמונה
13 בפנימיות, קשור ברובד הגלוי של
14 האדם. לעומת זאת ה'כחית' וה'שבירה'
15 שבזמן הגלות קשורים ב'עצם הנשמה'.
16 אך על פי מה שלמדנו בסעיף זה אשר
17 דווקא האמונה הנובעת מעצם
18 הנשמה קשורה בפנימיות האדם יובנו
19 הדברים.
- 20 ועל פי זה יש לבאר קשר הענינים שבהמאמר,
21 הענינים שבהמאמר "וקבל
22 היהודים", שביאור הענין
23 ד'פתי' למאור שזו התגלותה
24 של עצם הנשמה בא בהמשך
25 לבאור הענין ד'רעיא
26 מהימנא' דבר המוכיח שיש קשר
27 ביניהם, כי זה שמשה זן
28 ומפרנס את האמונה שתהיה
29 בפנימיות הוא על ידי שהוא
30 מגלה את עצם הנשמה
31 (שלמעלה ממזליה תזי), אשר
32 כאמור בסעיף ד' 'עצם הנשמה' לעומת
33 הכוחות הגלויים נקראת בשם
34 'מאור' שלמעלה מ'אור'.
35 ומה שצאמר בפסוק "פתי
36 למאור", ומבאר הרי בהמאמר
37 שבכדי להגיע לה'מאור' הוא
38 על ידי הענין ד'כחית' שקיים דווקא בזמן הגלות ולא בזמנו של
39 משה רבינו במדבר אשר אז לא היה מצב של 'כחית', הביאור בכך הוא,
40 כי למרות שעצם הנשמה מתבטאת ביכולת להחזיר את האמונה בפנימיות
41 אך עקר הגלוי והביטוי דעצם הנשמה ('מאור') הוא מתגלה
42 בענין המסירות נפש (שעקר הוא בזמן הגלות), כדלקמן.
43 (ו) והענין הוא, הסברת הקשר בין גילוי עצם הנשמה למסירות נפש,
44 דזה שהאמונה דישאל היא באופן שהוא מוסר נפשו על
45 זה, הוא (בעקר) בהאמונה שמצד עצם הנשמה. דכאשר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מדובר אודות האמונה התחתונה יותר, הנובעת מצד זה שהוא רואה
- 2 (מזליה חזי), הגם שהיא בתוקף גדול נפידוע
- 3 דההתאמתות שנגרמת מצד הראיה, שהאדם לא רק הבין בשכלו
- 4 שכך הדבר אלא הוא גם ראה זאת בעצמו היא התאמתות גדולה
- 5 ביותר³³], מכל מקום, כיוון
- 6 שהאמונה שלו באופן הזה היא
- 7 נובעת מצד סבה חיצונית (מצד
- 8 זה שרואה) ואינה קשורה
- 9 עם עצם מציאותו מציאותו של
- 10 האדם והאלוקות הינם שני דברים
- 11 נפרדים והקשר ביניהם נגרם על ידי
- 12 שהם רואים זה את זה, לכן אינו
- 13 מכרח שימסור נפשו על זה
- 14 כיוון שאיננו חש שעצם קיומו תלוי
- 15 בקשר שלו עם אלוקות, ואם כן זה
- 16 שבסופו של דבר האמונה
- 17 דישאל היא באופן שהוא
- 18 מוסר נפשו על זה הוא מפני
- 19 שהיא נובעת מעצם הנשמה, אשר
- 20 ברובד זה האמונה באלקות
- 21 היא העצם שלו מבחינת עצם
- 22 הנשמה אין לה קיום בלי אלוקות,
- 23 אלוקות זה היא והיא זה אלוקות,
- 24 ולכן אמונה זו היא באופן כזה שאי
- 25 אפשר כלל שיקפר חס
- 26 ושלום וממילא הוא מוסר את נפשו.
- 27 על פי האמור שתפקידו של משה רבינו
- 28 הוא לגלות את האמונה הנובעת מעצם
- 29 הנשמה, יובן בעומק יותר הקשר
- 30 הפנימי בין משה רבינו עצמו לבין
- 31 הצדיקים בדורות שלאחריו שהם
- 32 בבחינת 'ההתפשטות שלו', למרות
- 33 שצורת עבודתם שונה.
- 34 ועל פי זה יש לבאר מה
- 35 שכתוב בהמאמר "וקבל
- 36 היהודים" דזה שמשה הוא
- 37 'רעיא מהימנא' (כאמור בסעיף
- 38 ג' שהוא זן ומפרנס את
- 39 האמונה) הוא גם בנוגע
- 40 לרועי ישראל שבכל דור
- 41 (שהם נקראים בשם אתפשוטותא דמשה שבכל דרא) שהם ומפרנס את האמונה עצמה (זו תוצאה של המשכת וגלוי

(33) שלכן "אין עד נעשה דיין" (ר"ה כו, א). וראה לקו"ש ח"ו ע' 121. וש"נ. 34) תו"א משפטים עה, ב. ובכ"מ. וראה גם תניא רפמ"ב. 35) סעיף יא. 36) משא"כ בתו"א שם "וירדין ניצוצין מנשמת מרע"ה כו' ללמד דעת את העם".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הָאֱמוּנָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מִצַּד עֵצֶם הַנֶּשְׁמָה). וְכַנ"ל (סעיף ה),
 2 דְּהֶאֱפִשְׁתָּהּ שְׂכָל הַחַיִּים הַמְּשַׁכְתִּים הָאֱמוּנָה בְּפִנְיֵיהֶם (כלומר
 3 בְּדַעַת וּבְהִשְׁגָּת הַשְּׂכָל) הוּא עַל יְדֵי גִלּוֹי הַהֶתְקַשְׁרוֹת עֲצָמִית
 4 דְּעֵצֶם הַנֶּשְׁמָה.
 5 עַל פִּי הָאֱמוּנָה מוֹכֵן שֶׁאֵין זֶה רַק שִׁישׁוֹ
 6 קֶשֶׁר בֵּין עֲבוּדוֹתָיו שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ לְבֵין
 7 עֲבוּדָתָם שֶׁל רֹעִי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא־חֲרִיו, וְגו'
 8 אֲלֵא שֶׁיִּקְרָא עֲבוּדָתָם הִיא אַחַת, גִּלּוֹי
 9 הָאֱמוּנָה הַנוֹכֶחֶת מֵעֵצֶם הַנֶּשְׁמָה. אֲזַל
 10 מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בֹּא הַדָּבָר לִידֵי בִטּוֹי
 11 בִּיכּוּלָתוֹ לְהַחֲדִיר אֶת הָאֱמוּנָה בְּכוּחוֹת
 12 הַנֶּפֶשׁ הַגִּלּוּיִים, בְּדַעַת בְּמוֹת וּבִלְבָב.
 13 אֲזַל רֹעִי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא־חֲרִיו הַתְּגִלּוֹת
 14 שֶׁל הָאֱמוּנָה שֶׁבְּעֵצֶם הַנֶּשְׁמָה הַתְּבַטָּה
 15 בַּעֲנִיַּן הַמְּסִירוֹת נִפְשׁ.
 16 וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לֹמֵר, דְּבִזְזָה
 17 שְׁבִהֲדוּרוֹת שֶׁהֶזְכְּרוּ לְמִסְרִית
 18 נֶפֶשׁ בְּפֹעֵל, חֲזָקוֹ רֹעִי
 19 יִשְׂרָאֵל (שֶׁהֵם הָאֲתַפְּשׁוּתָא
 20 דְּמִשָּׁה) אֶת הָאֱמוּנָה דִּישְׂרָאֵל
 21 שֶׁתִּהְיֶה בְּמִסְרִית נֶפֶשׁ, הִרִי
 22 בְּכַךְ נִתְּגַלָּה הַעֲנָנִין דִּישְׂרָאֵל
 23 מִהֵימָנָא (בְּעֲנָנִין זֶה³⁷) עוֹד
 24 יוֹתֵר מִבְּמִשָּׁה עֲצָמוֹ. כִּי
 25 הַמְּשַׁכְתִּים וְגִלּוֹי הָאֱמוּנָה כְּמוֹ
 26 שֶׁהִיא מִצַּד עֵצֶם הַנֶּשְׁמָה
 27 נִשְׁעַל יְדֵי מִשָּׁה וְאֲתַפְּשׁוּתָא
 28 דִּילִיָּה שְׁבָכָל דְּרָא], הִרִי לְמִירוֹת
 29 שֶׁהִיא מִתְּבַטָּה גַם בְּעֲבוּדוֹתָיו שֶׁל מֹשֶׁה
 30 בְּלִמְדוֹ דַּעַת אֶת הָעֵם, אֵךְ עֲקָר
 31 הַתְּגִלּוֹתָהּ הוּא מִסְרִית נֶפֶשׁ
 32 בְּפֹעֵל דְּבַר שֶׁהִיא קִיָּם דּוּקָא
 33 בְּדוּרוֹת שְׂכוּמֵן הַגִּלּוֹת.
 34 (ז) בְּמֵאֵר שֶׁל כ"ק אֲדַמּוּר הַרִי"צ,
 35 בְּתוֹר דּוּגְמָא לְרֹעִי יִשְׂרָאֵל שֶׁעוֹרְרוֹ אֶת
 36 הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ בְּבִנְיַן יִשְׂרָאֵל, מוֹזְכָּר
 37 דּוּקָא מִרְדִּכִּי הִיחָדִיר. דְּבַר זֶה נִזְכָּר
 38 לְדוּרְנוֹ אֲנִי. וְהִנֵּה יָדוּעַ
 39 שֶׁהַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ בְּפֹעֵל עַל
 40 תּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל
 41 וְלֹא רַק שֶׁל חֵלֶק מֵהָעַם, הִתְּהַ
 42 בְּפִנְיֵים (בְּזִמְנֵי גִזִּירַת הַמֶּלֶךְ).
- שֶׁהִרִי לְעוֹמֶת זֹאת, הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ דְּחִנְכָה (בְּזִמְנֵי גִזִּירַת יוֹן)
 הִתְּהַ (בְּעֲקָר) בְּמִתְּהִיּוֹ וּבְנִיּוֹ, וְהַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ בְּזִמְנֵי גִזִּירַת
 הַמֶּלֶךְ הִתְּהַ בְּכָל יִשְׂרָאֵל. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מַה שְּׁמוּבָא
 בְּהַמְּאָמֵר³⁸ מִמְּדִרְשׁ¹⁶ שְׁמִרְדִּכִּי הִנֵּה שְׁקוֹל בְּדוּרוֹ כְּמִשָּׁה
 בְּדוּרוֹ חֲזִ"ל מִשְׁוִיָּם אֶת מִרְדִּכִּי
 דּוּקָא לְמֹשֶׁה רַבֵּינוּ, דְּהִנֵּם שֶׁהֶעֱנִין
 שֶׁל "אֲתַפְּשׁוּתָא דְּמִשָּׁה" שֶׁל
 הוּא קִיָּם בְּכָל דּוּר וְלֹא רַק בְּדוּרוֹ
 שֶׁל מִרְדִּכִּי, מְכַל מְקוֹם אֵיתָא
 (= מוּבָא) בְּמִדְרַשׁ שְׁמִרְדִּכִּי
 (דְּוִקָא) הִנֵּה שְׁקוֹל בְּדוּרוֹ
 כְּמִשָּׁה בְּדוּרוֹ. וְיֵשׁ לֹמֵר,
 שְׁכִין הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם דּוּקָא מִרְדִּכִּי
 דּוּמָה לְמֹשֶׁה רַבֵּינוּ הוּא, שֶׁאֵחָת
 מִהַמְּעֻלּוֹת דְּמִרְדִּכִּי הִיחָדִיר
 הוּא שֶׁהוּא הִנֵּה הַרְעִיָּא
 מִהֵימָנָא (בְּגִלּוֹי) שֶׁל כָּל
 יִשְׂרָאֵל שְׁבָכָל דְּרָא, עֲקָר הַתְּגִלּוֹתָהּ הוּא מִסְרִית
 אֶת הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ בְּכָל אֲנָשִׁי הַדּוּר.
 בְּדַגְמַת מִשָּׁה רַעֲיָא מִהֵימָנָא
 שֶׁהִשְׁפִּיעַ וְהַמְּשִׁיךְ דַּעַת לְכָל
 יִשְׂרָאֵל שְׁבָכָל דְּרָא, כְּמוֹכֵן גַּם
 מִזֶּה שְׁדוּרוֹ שֶׁל מִשָּׁה (כָּל
 אֲנָשִׁי הַדּוּר) נִקְרָא הוּר
 דְּעָה³⁹. [אֲלֵא כְּאִמּוֹר בְּסֵעִיף ו'
 שְׁבִמִשָּׁה הִנֵּה גִלּוֹי עֲנָנִין זֶה
 (שֶׁהוּא רַעֲיָא מִהֵימָנָא דְּכָל
 יִשְׂרָאֵל) עַל יְדֵי שֶׁהִמְשִׁיךְ
 דַּעַת לְכָל אֲנָשִׁי הַדּוּר, וְגו'
 וּבְמִרְדִּכִּי הִנֵּה גִלּוֹי עֲנָנִין זֶה
 עַל יְדֵי שֶׁגִּלָּה כָּח הַמְּסִירוֹת
 נֶפֶשׁ שְׁבָכָל אֲנָשִׁי הַדּוּר]. וְיֵשׁ
 לֹמֵר, דְּעַל יְדֵי שְׁמִיָּא כ"ק
 אֲדַמּוּר הַרִי"צ בְּהַמְּאָמֵר שֶׁל מֹשֶׁה
 שְׁכָתוֹב בְּמִדְרַשׁ אֲוֹדוֹת מַעֲלָתוֹ שֶׁל
 מִרְדִּכִּי, שְׁמִרְדִּכִּי בְּדוּרוֹ הִנֵּה
 שְׁקוֹל כְּמִשָּׁה בְּדוּרוֹ, עַל יְדֵי
 זֶה פֶּסֶק בַּעַל הַמְּאָמֵר כְּלוֹמֵר

(37) ראה לקמן הערה 56. (38) סעיף ג. (39) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדב"ר פ"ט, ג. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כ"ק אדמו"ר הרי"צ, את אותו הדין על עצמו⁴⁰, כלומר שהוא
 - 2 הרעיא מהימנא (בגלוי) של כל אנשי הדור.
 - 3 (ח) ועל פי זה יש לבאר קשר (וסדר) הענינים (בהמאמר
 - 4 "וקבל היהודים") בבאור הפסוק ואתה תצוה גו', שבתחלה
 - 5 מבאר את הפרוש ואתה תצוה גו'.
 - 6 תצוה את בני ישראל, שהוא הרעיא מהימנא (בגלוי)
 - 7 שמשמעותו היא שמשה הוא
 - 8 מקשר ומחבר את בני ישראל
 - 9 (עם אור אין סוף) על ידי
 - 10 שהוא זן ומפרנס את
 - 11 האמונה, ולאחרי זה מבאר
 - 12 שגם רועי ישראל שבכל דור
 - 13 (אתפשטותא דמשה)
 - 14 מחזקים את האמונה
 - 15 דישאל וקמו מרדכי (משה
 - 16 שבדורו) שחזק את אמונתם
 - 17 של ישראל לעמוד חזק
 - 18 בלמוד התורה וקיום
 - 19 המצוות, ולאחרי זה מבאר
 - 20 הפרוש בכתית למאור הקשור
 - 21 בזמן הגלות (שמילים אלו כתובות
 - 22 בפסוק ואתה תצוה למרות
 - 23 שהפסוק מדבר לכאורה במשה
 - 24 עצמו ולא בצדיקים שלאחריו), כי
 - 25 זה שמשה מגלה את בחינת
 - 26 ה'מאור' דישאל (עצם
 - 27 הנשמה), הוא לא כל כך בדורו
 - 28 אלא בעקר על ידי אתפשטותא
 - 29 דיליה שבזמן הגלות (כתית)
 - 30 שעוררו בישאל כח
 - 31 המסירות נפש שלהם, שעל
 - 32 ידי זה הוא עקר גלוי עצם
 - 33 הנשמה, מאור.
 - 34 בתחילת המאמר למדנו שבפסוק ואתה
 - 35 תצוה ישנם שני חלקים. המילים ואתה
 - 36 תצוה את בני ישראל, מדברות אודות
 - 37 פעולתו של משה רבינו בבני ישראל.
 - 38 ובמילים ויקחו אליך שמן זית וך וגו'
 - 39 מדובר אודות היתרון והמעלה שבני
 - 40 ישראל מוסיפים אצל משה רבינו.
- 40) ע"ד הפירוש בלשון המשנה (אבות רפ"ג) "דין וחשבון" (דין ואח"כ חשבון) – ע"פ דברי המשנה (שם מט"ז) ש"נפרעין ממנו מדעתו ושלא מדעתו", שלאחרי שהאדם פוסק מדעתו דינו של חבירו, פוסק דין לעצמו שלא מדעתו, כיון שע"פ "דין" זה עושים "חשבון" בנוגע למצבו הוא (ראה לקו"ש ח"ו ע' 283. ויש"נ).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שֶׁהֵחֱלוּ בַּמֶּתֶן תּוֹרָה כִּיוּן שִׁבְתִּקּוּפֹת אַחֲשׁוּרוֹשׁ הִתְעַלּוּ הַיְּהוּדִים
2 בַּמַּעֲלָה יְתִירָה לִגְבִי מַעֲלָתָם שֶׁהִיָּתָה בּוֹמֵן מִתֵּן תּוֹרָה, הָרִי פִירוֹשׁ זֶה הוּא
3 גַּם לִפִּי פִשְׁטוֹת הַכְּתוּב שֶׁכָּאמֹר ה' וְקָבַל גו' הִיָּה לְאַחֲרֵי
4 הַגָּס כְּלוֹמֵר הִתְעַלּוֹת הִיתִירָה שְׁגִרְמָה לְשִׁלּוּמֹת קִבְּלָת הַתּוֹרָה, הִיָּתָה לֹא
5 רַק בּוֹמֵן שֶׁל צִרָה וְגוֹיָרָה אֲלָא גַם בּוֹמֵן
6 שֶׁל רוּחָה. וְעַל פִּי זֶה, בָּזָה
7 שְׂבִימִי אַחֲשׁוּרוֹשׁ קָבְלוּ מֵהַ
8 שֶׁהֵחֱלוּ בַּמֶּתֶן תּוֹרָה, שְׁנֵי
9 עֲנִינִים. עֲנִיין אֶחָד הוּא הַקִּבְּלָה
10 הַשְּׁלִימָה שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁהִיָּתָה בְּזִמָּן
11 הַגְּזִירָה אֲשֶׁר קִבְּלָה זֶה הִיָּתָה עַל
12 יְדֵי הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלֵהֶם
13 (כְּמִפּוֹרֵשׁ בְּהַמְּאָמֵר וְכִמּוֹ כֵּן
14 לְעִיל בְּסַעֲיָף ד'), וְעֲנִיין שְׁנִי הוּא
15 הַקִּבְּלָה הַשְּׁלִימָה שֶׁל הַתּוֹרָה
16 שֶׁהִיָּתָה לְאַחֲרֵי הַגָּס דְּפוּרִים,
17 שֶׁהִיא נִעְלִית יוֹתֵר גַּם
18 מִהַקִּבְּלָה שֶׁהִיָּתָה בְּזִמָּן הַגְּזִירָה
19 (כְּדִלְקָמֶן סַעֲיָף "). לְמַדְנֵה לְעִיל
20 בְּסַעֲיָף ד' שֶׁהִתְעַלּוֹת הִיתִירָה בּוֹמֵן
21 אַחֲשׁוּרוֹשׁ כְּרוּכָה בִּשְׂבִירָה וּבִכְתִּית'
22 אֲשֶׁר גִּרְמוּ לְהִתְגַּלּוּתָהּ שֶׁל עֵצֶם הַנִּשְׁמָה
23 כְּרִמּוֹ בְּמִילֵים "כְּתִית לְמֵאֹר". מִכֵּן
24 שָׁגַם בּוֹמֵן שֶׁל הַרוּחָה נִיתָן לְהַגִּיעַ
25 לְהִתְעַלּוֹת דּוּמָה, אִם כֵּן מוֹכֵרֶת הַדְּבַר
26 שָׁגַם אִזּוֹ קִיִּים עֲנִיין שֶׁל 'כְּתִית'. וְאָכֵן
27 יֵשׁ לּוֹמֵר, שֶׁעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא
28 בְּנוֹגֵעַ לְעֲנִיין שֶׁל 'כְּתִית'
29 לְמֵאֹר', אֲשֶׁר מִשְׁמַעְתּוֹ הִיא שֶׁעַל
30 יְדֵי הָעֲנִיין דְּכְתִית' שְׂבִימָן
31 הַגְּלוּת מִגִּיעִים לְהֵמָאוֹר',
32 דְּשְׁנֵי עֲנִינִים בָּזָה הַקְּשׁוּרִים לְשְׁנֵי
33 סוּגֵי תִּקּוּפוֹת. עֲנִיין אֶחָד הוּא
34 כְּשִׁישְׁרָאֵל נִמְצָאִים בְּמִצְבָּ שֶׁל
35 'כְּתִית' מִצַּד זֶה שִׁישְׁנָם גְּזִירוֹת
36 עַל קִיִּים הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת
37 (כְּמוֹ שֶׁהִיָּה בְּזִמָּן אֲמִירָה
38 הַמְּאָמֵר עַל יְדֵי כ"ק אֲדַמּוֹר הַרִי"צ
39 בּוֹמֵן הַמִּשְׁטֵר הַקּוּמוֹנִיסְטִי בְּבִרְיָה
40 הַמוֹעֲצוֹת, מִסְפֵּר חֲדָשִׁים לְפָנֵי מֵאִסְרוֹ.
41 וּבְמַחֲלָךְ הַתְּחוּעֲדוֹת בַּה נֶאֱמַר הַמְּאָמֵר וְכִמּוֹ כֵּן בְּמֵאִמֵּר עֲצוּמָה תִּבְעֵי אֲדַמּוֹר'
- 42 וְעַל יְדֵי זֶה מִגִּיעִים לְהֵמָאוֹר' עַל יְדֵי
43 הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלֵהֶם. וְעוֹד עֲנִיין הַקִּיִּים בְּכְתִית לְמֵאֹר',
44 שָׁגַם כְּשִׁישְׁרָאֵל נִמְצָאִים בְּמִצְבָּ שֶׁל הַרְחֵבָה, הַרְחֵבָה
45 בְּגִשְׁמִיּוֹת וְגַם הַרְחֵבָה בְּרוּחָנִיּוֹת, אֲלָא שֶׁהִם עֲדִיין נִמְצָאִים
46 בְּגִלּוֹת⁴¹ וְעַל דֶּרֶךְ הַמִּצְבָּ
47 שָׂאֲכֵן הִיָּה לְאַחֲרֵי הַגָּס
48 דְּפוּרִים, שְׁלִיָּהוּדִים הִיָּתָה
49 אוֹרָה וְשִׁמְחָה וְשִׁשׁוֹן וְיִקְרָא⁴²,
50 בְּכָל הַמּוֹבִנִים בְּפִשְׁטוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת
51 וְגַם בְּרוּחָנִיּוֹת⁴³ וְיִתִּירָה מִזֶּה
52 שָׁגַם בֵּית הַמֶּן נִתָּן לְאַסְתֵּר⁴⁴,
53 כְּלוֹמֵר שֶׁהִיָּה אִזּוֹ גַם הַמַּעֲלָה
54 דְּ"אַתְּהֶפְכָּא חֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא"
55 (=הִתְהַפְּכוֹת הַחוֹשֶׁךְ לְאוֹר), אֲלָא
56 שֶׁמִּכָּל מָקוֹם עֲדִיין נִמְצָאִים בְּגִלּוֹת
57 וְכִלְשׁוֹן הַגִּמְרָא "אַכְתִּי עֲבָדִי
58 אַחֲשׁוּרוֹשׁ אֲנִי"⁴⁵ ("עֲדִיין עֲבָדִי
59 אַחֲשׁוּרוֹשׁ אֲנִי"), הֵם שְׂבוּרִים
60 וְנִדְפָּאִים (כְּתִית) מִעֵצֶם זֶה
61 שֶׁהִם בְּגִלּוֹת. וְגַם עַל יְדֵי
62 הַכְּתִית' וְהַלֵּב נִשְׁכַּר דִּישְׁרָאֵל
63 הַנִּגְרָם מִעֵצֶם זֶה שְׂנִמְצָאִים
64 בְּגִלּוֹת, מִגִּיעִים לְהִתְגַּלּוֹת
65 הַמְּאָמֵר.
66 וְהָעֲנִיין הוּא, הַסִּיבָה לִכְךָ שֶׁכֵּשֶׁם
67 שִׁמְסִירוֹת נֶפֶשׁ בּוֹמֵן הַגְּזִירוֹת קְשׁוּרָה
68 בְּגִלּוֹי עֵצֶם הַנִּשְׁמָה, כֵּךְ גַּם הִיָּתָה
69 הַיְּהוּדִי שְׂבוּר וְכְתִית' מִהִמְצָאוֹתוֹ
70 בְּגִלּוֹת מִעוֹרֵר אֶת גִּלּוֹי עֵצֶם הַנִּשְׁמָה,
71 דְּזֶה שִׁישְׁרָאֵל הֵם שְׂבוּרִים
72 מִעֵצֶם זֶה שֶׁהִם בְּגִלּוֹת (גַּם)
73 כְּשִׁישְׁרָאֵל לֵהֶם הַרְחֵבָה בְּגִשְׁמִיּוֹת
74 וּבְרוּחָנִיּוֹת, הוּא, כִּי רְצוֹנוֹ
75 הָאֱמֵתִי שֶׁל כָּל אֶחָד מִישְׁרָאֵל
76 הוּא שִׁיָּהִי גְּלוֹי אֱלֹקוֹת, יֵשֶׁם
77 דְּבָרִים שְׁלִמּוֹת שֶׁהָאֵם חֲפֵץ בָּהֶם אֵךְ
78 מִצִּיאָתוֹ אֵינָה תְּלוּיָה בָּהֶם, לְעוֹמָתָם
79 יֵשֶׁם דְּבָרִים אֲשֶׁר בַּלְעֵד חִיוֹ אֵינֶם
80 חִיִּים. לְכִמּוֹ כֵּן רְצוֹנוֹ שֶׁל יְהוּדִי בְּגִלּוֹי
81 אֱלֹקוֹת הוּא עַד כִּי כֵךְ שֶׁהִיָּה
82 (גְּלוֹי אֱלֹקוֹת) נּוֹגֵעַ לְעֵצֶם מִצִּיאָתוֹ דְּבַר זֶה מִתְבָּטָא בְּכֵךְ שֶׁכֵּשֶׁחֲסַר

(41) להעיר, דבפנים המאמר (סט"ו) מובא (רק) "זמן הגלות", ובה"קיצור" – "זמן הגלות והגזירה". (42) אסתר ח, טז.

(43) ראה מגילה טז, ב. (44) אסתר ח, א. (45) מגילה יד, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בגילוי אלוקות איננו יכול להשלים עם כך, ולכן, זה שבזמן הגלות
 - 2 אין מאיר גלוי אלקות כמו שהיה בזמן הבית ובפרט כשמתבונן בזה שאמרו רבותינו
 - 3 המקדש היה קיים [ובפרט כשמתבונן בזה שאמרו רבותינו
 - 4 ז"ל⁴⁶ כל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו הרי זה כאלו
 - 5 נחרב בימיו" כיון שהאחריות
 - 6 לחיזוק החורבן והגלות מוטלת על כל
 - 7 אחד לכן כל זמן שהגלות מתמשכת
 - 8 הרי זה כאילו היא מתרחשת ברגע זה.
 - 9 ואם כן בנוסף לכך שקשה להכיל את
 - 10 המצב בו אין גילוי אלוקות, הרי בלתי
 - 11 נסבלת המחשבה שהדבר תלוי בי
 - 12 ואיננו נעשה], הנה מזה עצמו
 - 13 איז ער אינגאנצן צוטרייסקלט
 - 14 (=הוא מזועזע לגמרי), 'כתית'.
 - 15 וגם כאשר מדובר ביהודי שהוא
 - 16 בדרגא נעלית ביותר שלכן
 - 17 מאיר אצלו גלוי אלקות
 - 18 בדרגת הגלוי שהיה בזמן
 - 19 הבית⁴⁷, מכל מקום, מזה
 - 20 שבכללות העולם אין מאיר
 - 21 הגלוי, מוכח, שגם הגלוי
 - 22 שמאיר אצלו הוא גלוי
 - 23 מגבול. דכשמאיר גלוי אור
 - 24 אין סוף הבלי גבול הביטוי לכך
 - 25 שהינו בלי גבול הוא בכך שהגלוי
 - 26 הוא בכל מקום, וכשישנו
 - 27 מקום אחד (אפלו פנה
 - 28 נדחת) שאין מאיר שם גלוי
 - 29 אלקות, הוא מפני שהגלוי
 - 30 (גם בהמקום שהוא מאיר)
 - 31 הוא גלוי מגבול. [וזהו הביאור
 - 32 במה שמוכח במאמר אדמו"ר
 - 33 הזקן⁴⁸ דאיתא בתקונים⁴⁹
 - 34 (=שמוכח בתיקוני זוהר) שאפלו
 - 35 אם היה צדיק אחד חוזר
 - 36 בתשובה שלמה בדרור היה
 - 37 בא משיח, הקשר בין ביאת משיח
 - 38 לתשובה שלימה הוא כי על ידי
- תשובה שלמה ממשיכים ומגלים גלוי אור אין סוף הבלי גבול, וגלוי זה הוא בכל מקום. הגאולה שתהיה בביאת משיח קשורה בגילוי אור אין סוף הבלי גבול כיון שבגאולה זו לא תישאר פינה בעולם שלא תיגאל]. ומזה שאין מאיר אצלו גלוי של עצמות אור אין סוף, הוא נשבר ונדפא, 'כתית'. [ועל דרך הידוע שהמילה 'חולה' בגימטריא מ"ט, ומשמעות הדבר הוא שגם כשמשגיג בנפשו את הגלוי הרוחני של מ"ט שיערי בינה אלא שחסר לו הגילוי של שער הנון, הרי שברוך ליבו הנגמר מכך הוא עד כדי כך שהוא נעשה חולה⁵⁰. וידוע שמעלתו של שער הנון איננה רק בכך שמדובר במדרגה אחת למעלה ממ"ט השערים, אלא הוא קשור בגילוי אור אין סוף הבלי גבול]. תשוקה זו לגילוי אור אין סוף הבלי גבול הקשור בגילוי של עצמותו ית' נמסרה לנו על ידי רבותינו נשיאנו וידוע מה שכתב הצמח צדק⁵¹ שהיה נשמע ממורנו ורבנו נשמתו עדן (אדמו"ר הזקן) שהיה אומר בשעת דביקותו "איך וויל זע גאר ניסט איך וויל ניט דאין גן עדן איך וויל ניט דאין עולם הבא כו' איך וויל מער ניט אז דיה אליין" (=איני רוצה דבר, איני רוצה את הגן עדן שלך, איני רוצה את העולם הבא שלך, איני רוצה מלבד אותך בלבד). ולמרות שמי ישווה ומי ידמה לדרגתו של אדמו"ר הזקן, אך על ידי שהיה נשמע לשון זה מאדמו"ר הזקן [דפריש

(46) ראה ירושלמי יומא פ"א ה"א (ד, ב). מדרש תהלים עה"פ קלז, ז. (47) להעיר מהידוע ש"לפני . . רשב"י לא נחרב הבית כלל" (פלח הרמון שמות ע' ז בשם אדה"ז). (48) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תג. (49) כ"ה במאמרי אדה"ז הקצרים שם. וראה זהר חדש ס"פ נח (כג, ד): דאי יחזרון בתשובה רישי כנישתא או חדא כנישתא יתכנש כל גלותא. (50) טעהמ"צ להאריז"ל פ' וירא. לקו"ת ברכה צז, ב. המשך וככה תרל"ז פס"ג (ע' צט). (51) הובא בשרש מצות התפלה להצ"צ פ"מ (קלח, טע"א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הביטוי 'הִיָּה נִשְׁמָע' הוא, שְׁזָה הִיָּה לא רק בזמנים מִיָּחָדִים
- 2 אֶלָּא שְׁזָה הִיָּה דְּכָר הָרְגִיל בפיו של אדמו"ר הזקן], ובפֶּרֶט
- 3 לְאַחֲרֵי שְׁנַת־פָּרֶסֶם זֶה עַל יְדֵי ה'עֲצֻמַּת צֶדֶק', נִתֵּן הַכֹּחַ לְכָל
- 4 אֶחָד וְאַחַת מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁעָקַר רִצּוֹנוֹ יִהְיֶה גִלּוּי הָעֲצֻמוֹת
- 5 שֶׁל ה', וְעַד כְּדֵי כֶּף יִהְיֶה נִגּוּעַ לוֹ
- 6 הָרֹבֵר, שֶׁשָּׂאִין מֵאִיר גִּלּוּי זֶה, 1
- 7 וּמִכָּל שֶׁנֶּן בְּזִמְנֵן הַגְּלוּת שָׂאוֹ 2
- 8 אֵין מֵאִיר לֹא רַק דְּרַגַּת הַהֲתַלּוּת 3
- 9 שֶׁתִּהְיֶה בְּבִיאת הַמִּשִּׁיחַ שֶׁהִיא 4
- 10 הַהֲתַלּוּת שֶׁל עֲצֻמוֹת ה' מִמַּשׁ אֵלָּא לֹא 5
- 11 מֵאִיר אֶפְלוֹ דְּרַגַּת הַגִּלּוּי הִיּוֹתֶר 6
- 12 תַּחְתּוֹנָה (אֲשֶׁר הִיא גִּלּוּי שֶׁל אֹרֹךְ 7
- 13 וְהָאֵרָה בְּלִבּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא 8
- 14 וְלֹא שֶׁל עֲצֻמוֹתָיו (מִמַּשׁ) שְׁהִיָּה 9
- 15 בְּזִמְנֵן הַבִּיטָה, הֵרִי חוֹשֵׁן זֶה גּוֹרֵם 10
- 16 לִיְהוּדֵי שֶׁהוּא בְּמַצֵּב דְּכֻתִּית, 11
- 17 וְתוֹךְ כֶּךָ הוּא מִכָּשָׁשׁ בְּתַפִּילָּה ג' 12
- 18 פְּעָמִים בְּכָל יוֹם (אוּ יוֹתֵר) 13
- 19 אֲדוּתֵי הַגּוֹאֵל "וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ 14
- 20 בְּשׁוֹבֵךְ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים", 15
- 21 שָׂאוֹ יִהְיֶה גִלּוּי אֱלֻקוֹת וְעַד 16
- 22 לְגִלּוּי הָעֲצֻמוֹת. עַד כָּאן הוֹסִיב 17
- 23 שֶׁהִסִּיבָה לִכְן שִׁיחֻדֵּי הֵינוּ שְׂבוּר 18
- 24 ר'כִּתִּי' מַעֲצֵם הִמְצִיאֻתוֹ בְּגִלּוֹת הִי 19
- 25 זֶה מִפְּנֵי שֶׁכָּל רִצּוֹנוֹ הוּא בְּגִלּוּי 20
- 26 אֱלֻקוֹת. עַל פִּי זֶה יוֹבֵן מִדּוּעַ ה'כִּתִּי' 21
- 27 וּשְׂבִירֹן-לֵב הוּזָה קֶשֶׁר בְּגִלּוּי עֵצֶם 22
- 28 הַנִּשְׁמָה, כִּיּוֹן שֶׁעֵצֶם הַנִּשְׁמָה הִיא 23
- 29 הַסִּיבָה לִכְן שֶׁכָּל רִצּוֹנוֹ שֶׁל הִיְהוּדִי 24
- 30 הוּא בְּגִלּוּי אֱלֻקוֹת. וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ 25
- 31 הַפְּנִימִי שֶׁל 'כִּתִּי לְמֵאֹרֶ', 26
- 32 שֶׁעַל יְדֵי הָעֵנָן דְּכֻתִּי' הַקִּיִּים 27
- 33 מַעֲצֵם זֶה שְׁנִמְצָאִים בְּגִלּוֹת 28
- 34 מִגִּיּוֹעִים לְהַתְּגַלּוֹת שֶׁל ה'מֵאֹרֶ', 29
- 35 כִּי הַסִּיבָה לְזֶה שֶׁהִרְצִין דְּכָל 30
- 36 אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא גִלּוּי 31
- 37 אֱלֻקוֹת וְרִצּוֹנוֹ בְּגִלּוּי אֱלֻקוֹת הוּא 32
- 38 עַד כִּי כֶּךָ שְׁזָה נִגּוּעַ לְעֵצֶם 33
- 39 מִצִּיאֻתוֹ [שְׁלֹכָן הוּא נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּא (כִּתִּי) מְזָה שְׂבִיזִמֵּן 34
- 40 הַגְּלוּת לֹא יֵשׁ גִּלּוּי אֱלֻקוֹת] הוּא מִצַּד עֵצֶם הַנִּשְׁמָה, מֵאֹרֶךְ 35
- 41 שְׂבִיזִמֵּה, שֶׁהִתְקַשְּׂרוּתָהּ בְּאֱלֻקוֹת הִיא הַתְּקַשְּׂרוֹת עֲצֻמִּית 36
- 42 כְּאֵמוֹר 'הַתְּקַשְּׂרוֹת עֲצֻמִּית' בֵּין שְׁנֵי דְּבָרִים פִּירוּשָׁה קֶשֶׁר הַקִּיִּים בִּינֵיהֶם מִצַּד 37

- 43 עֵצֶם מִצִּיאֻתוֹ, כְּלוּמֵר שֶׁבַעֲצֵם מִצִּיאֻתוֹ הֵינֵם דְּבָר אֶחָד מִמַּשׁ. כֶּךָ גַּם
- 44 הַתְּקַשְּׂרוֹתָהּ שֶׁל עֵצֶם הַנִּשְׁמָה בְּאֱלֻקוֹת הִרִי זֶה כִּיּוֹן שֶׁהִיא וְאֱלֻקוֹת הֵם דְּבָר
- 45 אֶחָד מִמַּשׁ, הִיא זֶה אֱלֻקוֹת וְאֱלֻקוֹת זֶה הִיא, דְּבָר הָבָא לִידֵי בִיטוּי בִּכְךָ
- 46 שְׂאִינָה יִכּוּלָה לִשְׂמַת מִצַּב כּוּ הַאֱלֻקוֹת אֵינוּ בְּגִלּוּי.
- 47 יו"ד) בְּסֻפֵּי הַקּוּדֵם דּוּבֵר אֲדוּתֵי כֶּךָ
- 48 שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁעֵצֶם הַנִּשְׁמָה מִתְּגַלִּית עַל יְדֵי
- 49 מִסִּירוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּתַקּוּפָה בִּהּ יִשְׁנֵן גּוֹיֵרוֹת
- 50 כֶּךָ הִיא מִתְּגַלֶּה גַּם בְּתַקּוּפַת רוּחָה עַל
- 51 יְדֵי ה'כִּתִּי' וּשְׂבִירֹן הַלֵּב הַנוֹכַח מַעֲצֵם
- 52 הַהִמְצִיאֻת בְּגִלּוֹת. בְּסֻפֵּי זֶה יִבּוּרֵי
- 53 יִתִּירָה מִזֶּה, דְּרַגַּת עֵצֶם הַנִּשְׁמָה הַמִּתְּגַלֶּה
- 54 בְּכֶךָ הִיא נִעְלִית עוֹד יוֹתֵר מִזֶּה הַמִּתְּגַלֶּה
- 55 בְּאֲמַצְעוֹת מִסִּירוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּזִמְנֵן
- 56 הַגּוֹיֵרוֹת. וְיֵשׁ לּוֹמֵר, שְׂבִיזִמֵּה
- 57 וְדִרְגַּת ה'מֵאֹרֶ' דְּהַנִּשְׁמָה
- 58 הַמִּתְּגַלִּית עַל יְדֵי הָעֵנָן
- 59 דְּכֻתִּי' מַעֲצֵם זֶה שְׂנִמְצָאִים
- 60 בְּגִלּוֹת, הִיא נִעְלִית יוֹתֵר
- 61 מִבְּחִינַת וְדִרְגַּת ה'מֵאֹרֶ'
- 62 דְּהַנִּשְׁמָה שֶׁמִּתְּגַלִּית עַל יְדֵי
- 63 מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ.
- 64 הַהֲבִדֵּל בֵּין שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת שֶׁל עֵצֶם
- 65 הַנִּשְׁמָה, הוּא עַד כָּמָה הַתְּגַלּוֹת שֶׁל
- 66 עֵצֶם הַנִּשְׁמָה קֶשֶׁר בְּאֵדָם עֲצֻמוֹ. עֵינֵין
- 67 זֶה קֶשֶׁר בְּכָל הָעֵינֵינִים שֶׁהוֹכִיחוּ
- 68 בְּסֻפֵּי הַקּוּדֵמִים.
- 69 וְהָעֵנָן הוּא, דְּמַהֲטָעִים עַל
- 70 זֶה שְׂבִיזִמֵּה תוֹרָה הִיָּה רַק
- 71 הַהֲתַחֲלָה (הַחֲלוּ לְעִשּׂוֹת)
- 72 וּבִימֵי אַחֲשָׁרֹשׁ הִיָּה
- 73 הַקְּבֵלָה (וְקָבֵל הִיְהוּדִים)
- 74 הוּא, כִּי קִבְּלָה הַתּוֹרָה שֶׁהִיָּה עַל
- 75 יְדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִתֵּן תּוֹרָה לֹא הִיָּה
- 76 כֹּל כֶּךָ מִצִּידֵם אֵלָּא בְּגִלּוֹל הָאֵרָה
- 77 עֲלִינוֹהָ שֶׁהִיאִירָה עֲלֵיהֶם מִלְּמַעְלָה
- 78 שֶׁהִיָּה זֶה שֶׁהִקְדִּימוּ אֶת אֲמִירוֹת
- 79 'עֲשֵׂה' לְנִשְׁמָה' בְּמִתֵּן
- 80 תּוֹרָה הִיָּה מִפְּנֵי שֶׁהִקְדִּישׁ בְּרוּךְ
- 81 הוּא כָּפָה עֲלֵיהֶם הֵרִי כְּגִיגִית⁵², וּמִשְׁמַעוֹת כְּפִיָּה זֶה הִיא שֶׁהִיאִיר
- 82 עֲלֵיהֶם גִּלּוּי אֹרֶךְ שֶׁל אַחֲבָה גְּדוּלָּה מִלְּמַעְלָה⁵³ אֲשֶׁר לֹא יִכְלּוּ לְעַמּוֹד
- 83 בְּפִנּוּי, וְלַעֲמוֹת זֹאת בִּימֵי אַחֲשָׁרֹשׁ הִיָּה הַקְּבֵלָה שֶׁל הַתּוֹרָה
- 84 מִצַּד עֲצָמִים שֶׁהִיָּה הֵם מִסְּרוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ בְּרִצּוֹנָם. וְיֵשׁ לּוֹמֵר, שֶׁגַּם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כאשר מדובר אודות האמונה שקיימת אצל יהודי מצד טבעו, הרי
- 2 **שְׁהָאֱמוּנָה דִּישְׂרָאֵל** שנובעת **מִצַּד זֶה שְׁהַנֶּשְׁמָה שְׁלִמְעֵלָה**
- 3 **רוּאָה אֱלֻקִּית** (כאמור בסעיף ו') אמונה זו היא **אֱמוּנָה שְׂבָאָה**
- 4 **מִצַּד סִבָּה** חיצונית, הנשמה רואה דבר שחזן הימנה, אמונה לא נובעת
- 5 מתוך הנשמה עצמה) **הוא על**
- 6 **דֶּרֶךְ שְׁהַקְדִּימוּ 'נַעֲשֶׂה'** 1 **עֲצָמָם. וַיֵּשׁ לֹמֶר, שְׁהָאֱמוּנָה דִּישְׂרָאֵל מִצַּד זֶה**
- 7 **לִ'נִשְׁמָע' (בַּמִּתֵּן תּוֹרָה) שְׁהִיא** 2 **שְׁהַנֶּשְׁמָה שְׁלִמְעֵלָה רוּאָה אֱלֻקִּית (אֱמוּנָה שְׂמַצַּד**
- 8 **זֶה מִצַּד הַגְּלוּי דְלִמְעֵלָה⁵⁴** 3 **סִבָּה) הוּא עַל דֶּרֶךְ שְׁהַקְדִּימוּ נַעֲשֶׂה לִנִּשְׁמָע**
- 9 **וְלֹא מִצַּד עֲצָמָם. בַּמִּתֵּן תּוֹרָה הִיא זֶה** 4 **(בַּמִּתֵּן תּוֹרָה) מִצַּד הַגְּלוּי דְלִמְעֵלָה⁵⁴, וְזֶה**
- 10 **אוֹר עֲלִיּוֹן שֶׁהָאִיר עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה** 5 **שְׂבִימִי אַחֲשֹׁרוּשׁ הִיְתָה הַקְּבֵלָה מִצַּד עֲצָמָם,**
- 11 **בְּעַמְדָם לְמַרְגְּלוֹת הָרַ סִינִי, וּבְנִשְׁמָה** 6 **הוּא, כִּי אִזּוּ נִתְגַּלָּה הַהִתְקַשְׁרוֹת בְּאֱלֻקִּית שְׂמַצַּד**
- 12 **לְמַעַל זֶה הַגְּלוּי שֶׁל אוֹר ה' הַחוּפֶּף** 7 **עֲצָם הַנֶּשְׁמָה, הַתְּקַשְׁרוֹת עֲצָמִית שְׂמַצַּד עֲצָם**
- 13 **עֲלֵיהָ כָל הַזֶּמֶן, וְלַעֲזוּמָת זֹאת זֶה** 8 **מִצִּיאֻתָּם. וּבְפִרְטוּיּוֹת יוֹתֵר יֵשׁ לֹמֶר, שֶׁגַּם בְּגִלּוּי**
- 14 **שְׂבִימִי אַחֲשֹׁרוּשׁ הִיְתָה** 9 **עֲצָם הַנֶּשְׁמָה, יִשְׁנָם (דִּגְמָת) שְׁנֵי עֲנִינִים הַנִּ"ל.**
- 15 **הַקְּבֵלָה מִצַּד עֲצָמָם, הוּא,** 10 **דְּגִלּוּי עֲצָם הַנֶּשְׁמָה בְּעִנְיַן הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ, יֵשׁ**
- 16 **כִּי אִזּוּ נִתְגַּלָּה הַהִתְקַשְׁרוֹת** 11 **לֹמֶר, שֶׁבְּנוֹגֵעַ לְפָחוֹת הַגְּלוּיִים הוּא כְּמוֹ דָּבָר**
- 17 **בְּאֱלֻקִּית שְׂקִימָת בִּיהוּדִי מִצַּד** 12 **נוֹסֶף. וְכֵמוֹ שְׂרוּאִים בְּפַעַל בְּכֻמָּה אֲנָשִׁים,**
- 18 **עֲצָם הַנֶּשְׁמָה, שְׂכָאמֹר בְּסַעֲיָף ו'** 13 **שֶׁבְּהִיוֹתָם בְּמָקוֹם שֶׁהָיוּ שָׁם גְּזֵרוֹת עַל תּוֹרָה**
- 19 **זוֹ הַתְּקַשְׁרוֹת עֲצָמִית שְׂמַצַּד** 14 **וּמַצּוֹת, הִיא לָהֶם מְסִירוֹת נֶפֶשׁ בְּפַעַל מִשְׁפָּךְ**
- 20 **עֲצָם מִצִּיאֻתָּם. וּבְפִרְטוּיּוֹת** 15 **כְּמָה וְכְמָה שְׁנִים, וְכִשְׁבָּאוּ אַחֵר כֶּף לְמִדֵּינוֹת**
- 21 **יוֹתֵר יֵשׁ לֹמֶר, שֶׁגַּם כֹּאשֶׁר** 16 **שְׂאִפְשֶׁר לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּמַצּוֹת מִתּוֹךְ הַרְחָבָה,**
- 22 **מְדוּבָר בְּגִלּוּי עֲצָם הַנֶּשְׁמָה,** 17 **אִין נֶכֶר בֵּהֶם (כָּל כֶּף) הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁהִיא לָהֶם**
- 23 **הִרִי יִשְׁנָם בֹּזֶה (דִּגְמָת) שְׁנֵי** 18 **מִקְדָּם. כִּי זֶה שְׂעַמְדוֹ בְּמְסִירוֹת נֶפֶשׁ מִשְׁפָּךְ כְּמָה**
- 24 **עֲנִינִים הַנִּ"ל** 19 **וְכְמָה שְׁנִים הוּא לְפִי שֶׁהָאִיר בֵּהֶם גְּלוּי עֲצָם**
- 25 **שֶׁל עֲצָם הַנֶּשְׁמָה קְשׁוּרָה עִם הָאָדָם** 20 **הַנֶּשְׁמָה שְׁלִמְעֵלָה מִפָּחוֹת הַגְּלוּיִים וְלֹא נַעֲשֶׂה**
- 26 **עֲצָמוֹ.**
- 27 **הַסִּבֵּרֶת הַדְּבָרִים הָאֵמֻרִים לְקִמָּן:**
- 28 **כֹּאמֹר בְּסַעֲיָף ה', הַקֶּשֶׁר בֵּין נִשְׁמָת**
- 29 **הָאָדָם לְבֵין אִיבְרִי גּוֹפֹו מִשְׁמֵשׁ כְּמִשֵּׁל**
- 30 **לְקֶשֶׁר בֵּין עֲצָם הַנֶּשְׁמָה לְדִרְגּוֹת הַשְׁנוּת שֶׁלָּה.**
- 31 **לְמַדְנוּ שֶׁנִּשְׁמָת הָאָדָם אֵינָה אִיבֵר נוֹסֶף אֵלָּא הִיא מֵהַהוּת הַפְּנִימִית שֶׁל הָאָדָם**
- 32 **הַעֲזוּמָת מֵאֲחוּרֵי הָאִיבְרִים כּוֹלֵם. הַנֶּשְׁמָה אֵינָה שִׁיבֵית לְאִיבֵר זֶה יוֹתֵר מֵאִיבֵר**
- 33 **אַחֵר, הִיא הַנֶּשְׁמָה' שֶׁל הַיִּדִּים וְהִיא הַנֶּשְׁמָה' שֶׁל הָרְגִלִּים.**
- 34 **כֹּאשֶׁר מְבִיטִים בְּאִיבְרִים הַשּׁוּנִים בְּגוֹף הָאָדָם, נִיתָן לְהַגְדִּיר אֶת חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל**
- 35 **כָּל אִיבֵר בִּשְׁנֵי צוּרוֹת. נִיתָן לְרֹאוֹת אֶת חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל כָּל אִיבֵר מִצַּד הַתְּפִקִּיד**
- 36 **הַמִּיּוּחָד הַשִּׁיחַ דּוּקָא אֱלִיוֹ. אֵךְ נִיתָן גַּם לְרֹאוֹת אֶת חֲשִׁיבוֹתוֹ מִצַּד הִיוֹתוֹ חֶלֶק**
- 37 **בְּלִתִּי נִפְרָד מֵהָאָדָם כּוֹלֵו. הַחֲשִׁיבוֹת הָרֵאשׁוֹנָה, הַנוֹבַעֶת מִתְּפִקִּידוֹ הַמִּיּוּחָד לוֹ,**
- 38 **הִיא קְשׁוּרָה בְּצוּרָתוֹ הַגְּלוּיָה שֶׁל הָאִיבֵר בַּה הוּא שׁוֹנֶה מִשְׁאֵר הָאִיבְרִים. אוֹלֵם**
- 39 **מִבְּחִינַת הַנֶּשְׁמָה חֲשִׁיבוֹתוֹ הָעִיקָרִית שֶׁל הָאִיבֵר הִיא הִיוֹתוֹ חֶלֶק בְּלִתִּי נִפְרָד**
- 40 **מֵהָאָדָם כּוֹלֵו, מְכִילִי הַבֵּט אִם מְדוּבָר בִּיד אוֹ בְּרַגֵּל.**
- 41 **כְּמוֹ כֵּן כֹּאשֶׁר מְדוּבָר אֹדוֹת הַנֶּשְׁמָה עֲצָמָה. יִשְׁנן כּוֹחוֹתֶיהָ הַגְּלוּיִים שֶׁהֵם שְׂכָלוֹ**
- 42 **וּרְגֻשָׁתוֹ שֶׁל הָאָדָם, וַיִּשְׁנֶה עֲצָם הַנֶּשְׁמָה. מִבְּחִינַת מֵהוּת הַפְּנִימִית שֶׁל כּוֹחוֹת**
- 43 **הַנֶּפֶשׁ הִרִי מַעֲלָתוֹ שֶׁל כָּל כַּח הִיא בְּכַךְ שֶׁהוּא חֶלֶק בְּלִתִּי נִפְרָד מֵהַנֶּשְׁמָה כּוֹלֵה.**

(54) להעיר גם מהמשך תער"ב ח"ב ע' תתקצו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **בכחות הגלויים עֲצָמָם**⁵⁵. **נִדְוָה** שלמדנו בסעיף ה' **שֶׁעֲצָמָם**
2 **הַנִּשְׁמָה הִיא הָעֲצָם** והפנימיות (של כל דרגות הנפש גַּם) **דְּכָחוֹת**
3 **הַגְּלוּיִים (כַּנֶּ"ל סְעִיף ה')** ולפי זה לכאורה התגלותו איננה זרה להם,
4 אך העניין **הוא**, שְׁשִׁיכּוּתם של הכוחות הגלויים לְעֲצָם הַנִּשְׁמָה היא
5 בכך **שהוא הָעֲצָם שְׁלֵהֶם** כלומר
6 הוא הנקודה הפנימית שלהם מצד
7 היותם חלק בלתי נפרד מהנשמה כולה
8 וְאוֹלָם אֵין זֶה שִׁיךְ לְעֻנְיָם שֶׁל
9 **כָּחוֹת הַגְּלוּיִים עֲצָמָם**,
10 **לְהַצִּיּוֹר שְׁלֵהֶם**. וְלַעֲדוּמַת זֹאת
11 כאשר מדובר במצב של רוחה, רוחה
12 גשמית הכרוכה בנינוחות של כל
13 כוחות הנפש, וכמו כן רוחה רוחנית
14 בעבודת ה', פתיחת המוח והלב,
15 הגורמת את התגלותם כמלאי עוצמתם
16 של כל כוחות הנפש, וביחד עם זה
17 תשוקתה של עצם הנשמה לגאולה
18 ממלאה את כל כוחות הנפש עד כדי
19 כך שאינם יכולים לשאת את עצם
20 ההימצאות בגלות, הרי **הַגְּלוּיִ**
21 **דְּעֲצָם הַנִּשְׁמָה** המתבטא בְּזֶה
22 **שֶׁהוּא נִשְׁכָּר וְנִדְכָּא מֵעַצֵּם זֶה**
23 **שֶׁהוּא נִמְצָא בְּגִלּוֹת הִרֵי גִלּוֹי זֶה**
24 **הוא שְׁגָם כָּחוֹת הַגְּלוּיִים שְׁלוֹ**
25 (לא רק מהותם הפנימית אלא גם
26 הַצִּיּוֹר דְּכָחוֹת הַגְּלוּיִים) **הֵם**
27 **כְּמוֹ חֵד (=אחד) עִם הָעֲצָם**⁵⁶.
28 הסבר הדברים האמורים לקמן: ההבדל בין האופנים האמורים בהתגלותה
29 של עצם הנשמה קשור בדרגות שונות הקיימות בה. כאמור, הנשמה האלוקית
30 היא "אלוקות כפי שנעשה בבחינת נבאר". בדרגתה בין הנוצר מטיפת הזרע
31 של אביו, הרי תחילה היא הייתה כלולה במוחו של האבא והייתה חלק בלתי
32 נפרד ממנו, לאחר מכן היא ירדה ממוחו של האבא ונעשתה בעלת ממשות
33 לעצמה. כמו כן מציאותה הגלוי של עצם הנשמה היא כזו שיש לה ממשות
- מִשֶּׁל עֲצָמָה אֵלָּא שֶׁהִיא רְבּוּקָה וּמֵאוֹחֶדָּה לְגַמְרִי בְּקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. אִךְ
מִצִּיאוֹתָהּ הָאִמִּיתִית בְּשׁוּרֶשָׁה הַעֲלִיּוֹן הִיא כּוֹז שְׁאִינָהּ דְּבַר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ אֵלָּא
הִיא כְּלוּלָה בְּקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמֶּנּוּ. וְיֵשׁ לּוֹמֵר, דְּהִסִּיכָה לָזֶה שֶׁעֲצָמָם
הַנִּשְׁמָה כְּשֶׁלֶעֲצָמָה וְהַצִּיּוֹר דְּהַכָּחוֹת כְּשֶׁלֶעֲצָמָם הֵם (דְּגַמַּת) שְׁנֵי
עֲנִינִים נִפְרָדִים אֲשֶׁר הַתְּגִלּוֹת שֶׁל
הָאֶחָד דּוֹרֶשֶׁת אֶת הַתְּבַטְלוֹת שֶׁל
הַשֵּׁנִי, הוּא לְפִי שְׁגָם עֲצָם
הַנִּשְׁמָה עִם הִיּוֹתָהּ לְמַעֲלָה
מֵהַתְּבִנָּה הַמּוֹגְבֵּלֶת שֶׁל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ
אִךְ סוֹף סוֹף גַּם הִיא מְגִדֶּרֶת
בְּגִדֶּר 'רַחֲבִינִית' מִסּוּיִימָת, וְהַגִּדֶּר
וְהַתְּבִנָּה 'שְׁלָהּ' הוּא עֲצָם זֶה שֶׁהִיא
מוֹגֵדֶרֶת בְּכֵן שֶׁהִיא לְמַעֲלָה
מֵהַצִּיּוֹר דְּהַכָּחוֹת. אֲבָל מִצֶּד
עֲצָם הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא
מְשַׁרְשֶׁת בְּהַעֲצָמוֹת שֶׁל ה', הִרֵי
כֶּשֶׁם שֶׁהַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינּוּ מוֹגֵדֶר
בְּתַבְנִית 'כָּל שֶׁהִיא, לֹא בְּתַבְנִית'
מוֹגְבֵּלֶת וְאִף לֹא בְּתַבְנִית 'שֶׁל בְּלִי
גְּבוּל', שֶׁהִיא כֹּאשֶׁר דְּבַר מִסּוּיִים הוּא
דּוּקָא 'בְּלִי גְּבוּל' וְאֵינּוּ שִׁיךְ לְגְּבוּל'
הִרֵי גַם זֶה סוֹף סוֹף 'תְּבִנָּה' וְהַגִּדֶּר,
וְאִדְרַבָּה הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאֶחָד
וְנוֹשֵׂא בְּתוֹכוֹ הַכָּל, הֵן אֶת מִצִּיאוֹת
הַגְּבוּל' וְהֵן אֶת מִצִּיאוֹת הַבְּלִי גְּבוּל',
כְּמוֹ כֵּן מִבְּחִינַת דְּרָגָה זֹאת שֶׁל עֲצָם
הַנִּשְׁמָה הִרֵי הַפְּשִׁיטוֹת
דְּהַנִּשְׁמָה' כְּלוֹמֵר הִיּוֹתָהּ 'מוֹפְשֶׁט' וּבְלִי בִּעֲלֵת גְּבוּל וְהַצִּיּוֹר
דְּהַכָּחוֹת שְׁלָהּ הֵם כְּלוֹלָא חֵד⁵⁷ (=כֹּלֵם אֶחָד). וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ
לּוֹמֵר, דְּבַחֲבִינַת הַמָּאוֹר דְּהַנִּשְׁמָה' שְׁמַתְגַּלִּית עַל יְדֵי
מְסִירוֹת נֶפֶשׁ הִיא דְּרָגַת עֲצָם הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מְגִדֶּרֶת
עֲדִיין בְּעֻנְיָן הַפְּשִׁיטוֹת' שְׁלִמְעֵלָה מְצִיּוֹר דְּכָחוֹת, וְלַעֲדוּמַת זֹאת
בְּחִינַת הַמָּאוֹר דְּהַנִּשְׁמָה' שְׁמַתְגַּלִּית עַל יְדֵי הָעֻנְיָן דְּבְּחִינַת

(55) וראה ד"ה בלילה ההוא ה'תשכ"ה ס"ח, ובהערה 49 שם (סה"מ מלוקט ח"ד ע' קפח). (56) ועד"ז הוא בנוגע להמשכת האמונה בפנימיות (ברעת), דזה שהאמונה פועלת על הדעת הוא יתרון ועילוי לגבי ענין המס"נ. ויש לומר, דהמשכת האמונה ברעת, זה שנמשך בגילוי היא האמונה שמצד מזל' חזי (מקיף דחי*). אלא שהחיבור דהאמונה שלמעלה מדעת עם הדעת הוא ע"י המשכת עצם הנשמה [היינו שהגילוי דעצם הנשמה הוא רק נתנית כח לבחי' האמונה שמצד המקיף דחי' שתתחבר עם הדעת, ולא שמתגלית עצם הנשמה עצמה]. משא"כ זה שגילוי אלקות נוגע לעצם מציאותו, שלכן הוא נשבר ונדכא מזה שבזמן הגלות לא יש גילוי אלקות (ראה לעיל ס"ט) – הרי הגילוי דהתקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה שמתגלית בזה שגילוי אלקות נוגע לעצם מציאותו הוא [נוסף על אופן דנתנית כח, גם] שהתקשרות העצמית עצמה מאירה בגילוי (בדוגמת הגילוי שלה בענין המס"נ), וגם גילוי זה (דעצם הנשמה עצמה) מתחבר עם הציור דכחות הגלויים. (57) ראה גם סה"מ מלוקט ח"ד ע' שעח.

(*) ראה סה"מ עת"ר ט"ע קנד. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מעצם זה שנמצאים בגלות, הוא גלוי עצם הנשמה כמו
2 שהיא משרשת בהעצמות.
3 (יא) ויש לקשר זה עם המבאר בהמאמר⁵⁸ "וקבל היהודים"
4 בפרוש הכתוב ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך
5 שמן זית גוי, שהפירוש הפנימי
6 של הפסוק הוא דלאחרי שמשה
7 יצוה ויקשר את בני ישראל
8 אזי יביאו ישראל למשה
9 שמן זית גוי, כלומר שישאל
10 על ידי עבודתם יוסיפו גלוי
11 אור במדרגת משה. לכאורה היה
12 ניתן לחשוב שהוספה זו איננה כרוכה
13 בעבודה מיוחדת של בני ישראל אלא
14 היא באה ממילא על ידי עצם זה שהם
15 מקבלים את השפעתו של משה רבינו
16 ואולם יש לומר מהביאורים
17 בזה כיצד דבר זה קשור בעבודת
18 האדם, דהוה שמשה מצוה
19 ומקשר את בני ישראל, הוא,
20 שהוא זון ומפרנס את האמונה, תהיה
21 האמונה, שהאמונה תהיה
22 נוסף על כמו שהיא מצד דרגת
23 הגלויים והנשמה (מצד זה
24 שהנשמה שלמעלה רואה
25 אלקות) היא תהיה גם מצד
26 עצם הנשמה. [פעולתו של משה
27 רבינו איננה רק לקשר את בני ישראל
28 עם אור אין סוף של הקדוש ברוך הוא
29 אלא גם לקשר ולחבר אותם בינם לבין
30 עצמם ויש לומר, דהוה מה
31 שנאמר ואתה תצוה את בני
32 ישראל, דלשון הפסוק ואתה
33 תצוה את בני ישראל ללא
34 שמוכר בו עם מי נעשית הצוותא
35 והחיבור שלהם הרי מכך משמע
36 שמשה מצוה ומקשר את בני ישראל
37 ומחבר את בני ישראל
38 עצמם כלומר מאחדם בינם לבין
39 עצמם, פעולה זו גם היא קשורה
- בהתגלותה של עצם הנשמה כי מצד עצם הנשמה, כל ישראל הם
חד⁵⁹ (= אחד). ועל ידי העבודה דישאל עצמם (המתאפשרת
לאחרי שנמשך בישאל גלוי עצם הנשמה על ידי משה),
שגם כחות הגלויים שלהם (הציוור והכחות) עבודתם של בני
ישראל היא להעמידם בצורה כזו
שהיו מתאימים לעצם
הנשמה, על ידי זה נעשה
יתרון והוספה בבחינת עצם
הנשמה שנמשכה ונתגלתה
בהם תחילה על ידי משה
(ויקחו אליך), כי על ידי זה
מתגלה בה שרשה האמתי
כמו שהיא משרשת
בהעצמות.
וילהעיר, שעל ידי זה נתוסף
גם בהאחדות דישאל. כיוון
שהאחדות דישאל הנגרמת על
ידי עצם הנשמה שמתגלית
בהם אשר התגלות זו דורשת את
ההתבטלות של גופם וכוחותיהם
הגלויים, כיוון שמבחינתם יש הבדל
בין יהודי אחד ליהודי אחר, לכן היא
אחדות זו נחשבת כמו דבר שנוסף
על מציאותם הגלויה של בני
ישראל כשלעצמה. ולכן, דבר זה בא
לידי ביטוי בכך שאחדות זו היא
על ידי שבני ישראל עושים
ומחשיבים את נפשם כעקר ואת
גופם כטפל⁶⁰ באופן זה קשה
לראות את שייכותו של יהודי אחד
ליהודי אחר גם בדברים השייכים
לגופו ומציאותו הפרטית. ואולם על
ידי גלוי עצם הנשמה כמו
- 1 דהנשמה שמתגלית על ידי הענין דכתיב מזה
2 שנמצאים בגלות, הוא גלוי עצם הנשמה כמו
3 שהיא משרשת בהעצמות.
4 (יא) ויש לקשר זה עם המבאר בהמאמר⁵⁸
5 בפרוש הכתוב ואתה תצוה את בני
6 ישראל ויקחו אליך שמן זית גוי, דלאחרי
7 שמשה יצוה ויקשר את בני ישראל אזי יביאו
8 ישראל למשה שמן זית גוי, שישאל על ידי
9 עבודתם יוסיפו גלוי אור במדרגת משה. ויש
10 לומר מהביאורים בזה בעבודת האדם, דהוה
11 שמשה מצוה ומקשר את בני ישראל, הוא,
12 שהוא זון ומפרנס את האמונה, שהאמונה תהיה
13 נוסף על כמו שהיא מצד הגלויים והנשמה
14 (מצד זה שהנשמה שלמעלה רואה אלקות) גם
15 מצד עצם הנשמה. ויש לומר, דהוה מה שנאמר
16 ואתה תצוה את בני ישראל, דלשון ואתה תצוה
17 את בני ישראל משמע שמשה מצוה (מקשר
18 ומחבר) את בני ישראל עצמם, כי מצד עצם
19 הנשמה, כל ישראל הם חד⁵⁹. ועל ידי העבודה
20 דישאל (לאחרי שנמשך בישאל גלוי עצם
21 הנשמה על ידי משה), שגם כחות הגלויים
22 שלהם (הציוור והכחות) יהיו מתאימים לעצם
23 הנשמה, על ידי זה נעשה יתרון והוספה
24 בבחינת עצם הנשמה שנמשכה ונתגלתה בהם
25 על ידי משה (ויקחו אליך), כי על ידי זה מתגלה בה שרשה האמתי כמו
26 שהיא משרשת בהעצמות.
27 וילהעיר, שעל ידי זה נתוסף גם בהאחדות דישאל. שהאחדות דישאל
28 על ידי עצם הנשמה שמתגלית בהם היא כמו דבר נוסף על
29 מציאותם. ולכן, אחדות זו היא על ידי שעושים נפשם עקר וגופם טפל⁶⁰.

(58) סעיף ד – הובא לעיל ס"ב. (59) וראה המשך תער"ב ח"א פס"א, שבראי ישנם חילוקי דרגות, וזה שהאמונה היא בכל ישראל בשוה הוא לפי ששרשה הוא התקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה (שלמעלה ממזלי חזי). (60) ראה תניא פרק לב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁהִיא מְשַׁרְשֶׁת בְּהַעֲצָמוֹת, שְׁכֹאמֹר עַל יָדֵי זֶה גַם הַצִּיּוֹר
2 דְּכַחוֹת הַגְּלוּיִים הוּא 'חֹד' עִם הָעֶצֶם, אִי גַם הָאֲחָדוֹת
3 דִּישְׁרָאֵל הִיא לֹא רַק בְּעֵצֶם נִפְשָׁם אֲלֵא בְּכָל הָעֲנִינִים שְׁלֵהֶם, גַּם
4 בְּעֲנִינִים הַשִּׁיכִים לְהַגְיוֹן].
- 5 בתחילת המאמר בסעיף 'א' הוזכר
6 הריק בפסוק 'ואתה תצוה' בכך
7 שנאמר בו שנרות המנורה צריכים
8 להיות 'נר תמיד' למרות שזמן הדלקתם
9 בבית המקדש איננו במשך כל היממה
10 אלא דווקא מערב עד בוקר. על כך
11 מבואר במאמר 'וקבל היהודים' של
12 כ"ק אדמו"ר הרי"צ שהדבר קשור
13 במשמעותם הרוחנית של הנרות, אשר
14 הנרות הינם הנשמות ככתוב 'נר ה'
15 נשמת אדם".
- 16 ועל פי זה יובן מה שכתוב
17 בְּהַמְאָמֵר⁶¹ 'וקבל היהודים',
18 דַּעַל יָדֵי שִׁישְׁרָאֵל מוֹסִיפִים
19 (עַל יָדֵי עֲבוֹדָתָם) בְּמִדְרַגַּת
20 מִשָּׁה, עַל יָדֵי זֶה דּוּקָא יִהְיֶה
21 גַּר תָּמִיד, דְּלִכְאוּרָה, זֶה
22 שֶׁהֵנָּה דִּהְנִשְׁמָה כְּלוֹמֵר אֹר
23 הנשמה (הנמשלת לנר ככתוב 'נר'⁶²
24 הוֹי' נִשְׁמַת אָדָם⁶³) הוּא
25 'עֵלִית לַחַיִּי תָמִיד' (כלומר למרות
26 העלויות והידידות בהם נתון האדם, אור
27 הנשמה יאיר בְּאוֹפֵן שְׁוֹה בְּכָל
28 המצבים המשתנים, בְּלִי שְׁנוּי),
29 הוּא לֹא בְּכוּחוֹ שֶׁל הָאָדָם עֲצֻמוֹ אֲלֵא
30 דּוּקָא עַל יָדֵי גְלוּי עֶצֶם
31 הַנִּשְׁמָה שֶׁנִּמְשָׁךְ וּמִתְגַּלֶּה עַל
32 יָדֵי מִשָּׁה (שזו עבודתו כאמור
33 'וְאַתָּה תִּצְוֶה'), כִּיּוֹן שֶׁלְעוֹמֶת
34 מִצִּיאוֹתוֹ הַגְּלוּיָה שֶׁל הָאָדָם הַנִּתּוֹנָה
35 תַּחַת שִׁינוּיִים תְּמִידִים הִיא דִּבְעֶצֶם
36 הַנִּשְׁמָה אֵין שִׁיף שְׁנוּי, וְאוֹלָם
37 בְּהַמְאָמֵר אֹמֵר שֶׁהַעֲנִין דִּגְר
38 תָּמִיד הוּא דּוּקָא קְשׁוֹר בִּפְעוּלָתָם
39 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל יָדֵי שִׁישְׁרָאֵל
40 מוֹסִיפִים בְּמִדְרַגַּת מִשָּׁה,
41 'וְיִשְׁחָזוּ אֵלֶיךָ'. וְיִשְׁחָזוּ לֹמֵר,
42 שֶׁבְּהַגְלוּי דְּעֶצֶם הַנִּשְׁמָה הַנִּעֲשֶׂה בְּדֶרֶךְ וּבִצּוֹרָה שֶׁל 'מְלַמְעֵלָה
- לְמִטָּה' כְּלוֹמֵר לֹא מִצִּדּוֹ שֶׁל הָאָדָם אֲלֵא עַל יָדֵי 'וְאַתָּה תִּצְוֶה' כְּלוֹמֵר
עַל יָדֵי מִשָּׁה רַבִּינוּ, אֲכֵן יֵשׁ חֲלוּק וְהַבְדֵּל בֵּין תְּקוּפָה רֹחוּמִית שֶׁל 'עֶרֶב'
וּבֵין כּוֹז שֶׁל 'בֹּקֶר'. שֶׁעֶקֶר הַגְּלוּי שְׁלָה שֶׁל עֶצֶם הַנִּשְׁמָה כְּשֶׁלְעֲצֻמָּה
הוּא דּוּקָא כְּשִׁישְׁנָם הַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים כְּלוֹמֵר דְּבָרִים הַמְעֲלִימִים
וּמְסַתִּירִים עַל מִצִּיאוֹת ה' וּמִנְסִים
לְמַנּוּעַ מִיְהוּדִי לְמַלֵּא אֶת רִצּוֹן ה' (זו
תְּקוּפָה שֶׁל חוֹשֶׁךְ 'עֶרֶב') שֶׁעַל יָדֵי
זֶה מִתְעוֹרֵר וּמִתְגַּלֶּה כַּחַ
הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ, אֲךָ כֹּאשֶׁר מְגִיעָה
תְּקוּפָה שֶׁל 'בֹּקֶר' נִעְלָמָה הַתְּגִלּוֹתָהּ
שֶׁל עֶצֶם הַנִּשְׁמָה וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר
לְעִיל (סְעִיף יו"ד), שֶׁגַּם
אֵלֶּה שְׁבוֹמֵן הַגְּזֵרָה (זִמֵּן שֶׁל
'עֶרֶב') עֲמָדוֹ בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ,
כְּשֶׁבָּאוּ לְמָקוֹם שֶׁאֲפָשֶׁר
לְעַסֵּק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת מִתּוֹךְ
הַרְחָבָה (מִצַּב שֶׁל 'בֹּקֶר'), אֵין
נֶכֶר בֵּהֶם הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ
שֶׁהִיא לָהֶם מְקֹדֶם. [אֵם כֵּן,
אֲמִתִּית הָעֲנִין (=הַעֲנִין הָאִמִּיתִי)
דִּגְר תָּמִיד' (שְׂאִין שִׁיף בּוֹ
שְׁנוּי וּמִמְשִׁיךְ לַחַיִּי גַם בְּתְּקוּפָה שֶׁל
'בֹּקֶר') הוּא עַל יָדֵי עֲבוֹדָתָם
שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַעֲבוּדָה הַמּוֹטֵלָה
עֲלֵיהֶם הִיא לְגִרוֹם לִכְךָ שֶׁגַּם כַּחוֹת
הַגְּלוּיִים יִהְיוּ חֹד (=אֶחָד) עִם
עֶצֶם הַנִּשְׁמָה, שׁוֹ הַחוֹסֶפֶה הַבָּאָה
עַל יָדֵם 'וְיִשְׁחָזוּ אֵלֶיךָ'.
עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵמֻרִים יוֹבֵן הַמּוֹחֵר
בְּסִעִיף ח' שֶׁלְכֹאוּרָה הַמִּילִים 'כַּתִּית
לְמֹאוֹר' הַקְּשׁוֹרָה בְּגִלּוּי ה' מֹאוֹר'
שֶׁבִּנְשֻׁמָּה הִיא צִרְיֹת לְהִיכָתֵב בְּחֻלְקוֹ
הָרָשׁוֹן שֶׁל הַפְּסוּק 'וְאַתָּה תִּצְוֶה'
הַמְדַּבֵּר עַל עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל מִשָּׁה רַבִּינוּ,
מְדוּעַ אֵם כֵּן הֵן מוֹפִיעוֹת בְּחֻלְקוֹ הַשְּׁנִי
שֶׁל הַפְּסוּק הַמְדַּבֵּר עַל עֲבוֹדָתָם שֶׁל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל.
וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר אֶת זֶה
שֶׁהַעֲנִין שֶׁל 'כַּתִּית לְמֹאוֹר'
נִאֲמָר בְּכַתּוּב בְּהַמְשָׁךְ לְיִיִּקְחוּ
אֵלֶיךָ גּוֹ', כִּי בְּמִשְׁמַעוֹת שֶׁל
'כַּתִּית לְמֹאוֹר' נִכְלָל לֹא רַק ה' כַּתִּית' הַקִּיִּים בּוֹמֵן שֶׁל גּוֹיָרָה אֲלֵא גַּם זֶה
וְעַל פִּי זֶה יוֹבֵן מַה שֶׁכְּתוּב בְּהַמְאָמֵר⁶¹, דַּעַל
יָדֵי שִׁישְׁרָאֵל מוֹסִיפִים (עַל יָדֵי עֲבוֹדָתָם)
בְּמִדְרַגַּת מִשָּׁה, עַל יָדֵי זֶה יִהְיֶה גַּר תָּמִיד,
דְּלִכְאוּרָה, זֶה שֶׁהֵנָּה דִּהְנִשְׁמָה (גַּר⁶² הוֹי' נִשְׁמַת
אָדָם⁶³) הוּא תָּמִיד (בְּשׁוֹה, בְּלִי שְׁנוּי), הוּא עַל
יָדֵי גְלוּי עֶצֶם הַנִּשְׁמָה שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל יָדֵי מִשָּׁה
(וְאַתָּה תִּצְוֶה), דְּבְעֶצֶם הַנִּשְׁמָה אֵין שִׁיף שְׁנוּי,
וּבְהַמְאָמֵר אֹמֵר שֶׁהַעֲנִין דִּגְר תָּמִיד הוּא עַל יָדֵי
שִׁישְׁרָאֵל מוֹסִיפִים בְּמִדְרַגַּת מִשָּׁה, וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ.
וְיִשְׁחָזוּ לֹמֵר, שֶׁבְּהַגְלוּי דְּעֶצֶם הַנִּשְׁמָה בְּדֶרֶךְ
מְלַמְעֵלָה לְמִטָּה עַל יָדֵי וְאַתָּה תִּצְוֶה, יֵשׁ חֲלוּק
בֵּין עֶרֶב וּבֹקֶר. שֶׁעֶקֶר הַגְּלוּי שְׁלָה הוּא כְּשִׁישְׁנָם
הַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים (עֶרֶב) שֶׁעַל יָדֵי זֶה מִתְעוֹרֵר
וּמִתְגַּלֶּה כַּחַ הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל
(סְעִיף יו"ד), שֶׁגַּם אֵלֶּה שְׁבוֹמֵן הַגְּזֵרָה (עֶרֶב)
עֲמָדוֹ בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, כְּשֶׁבָּאוּ לְמָקוֹם שֶׁאֲפָשֶׁר
לְעַסֵּק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת מִתּוֹךְ הַרְחָבָה (בֹּקֶר), אֵין
נֶכֶר בֵּהֶם הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁהִיא לָהֶם מְקֹדֶם.
וְאַמִּתִּית הָעֲנִין דִּגְר תָּמִיד (שְׂאִין שִׁיף בּוֹ שְׁנוּי)
הוּא עַל יָדֵי עֲבוֹדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁגַּם כַּחוֹת
הַגְּלוּיִים יִהְיוּ 'חֹד' עִם עֶצֶם הַנִּשְׁמָה, וְיִקְחוּ
אֵלֶיךָ.
וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר זֶה שֶׁכְּתִית לְמֹאוֹר נִאֲמָר
בְּכַתּוּב בְּהַמְשָׁךְ לְיִיִּקְחוּ אֵלֶיךָ גּוֹ', כִּי
בְּכַתִּית לְמֹאוֹר נִכְלָל גַּם זֶה שִׁישְׁרָאֵל הֵם
'כַּתִּית לְמֹאוֹר' נִכְלָל לֹא רַק ה' כַּתִּית' הַקִּיִּים בּוֹמֵן שֶׁל גּוֹיָרָה אֲלֵא גַּם זֶה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שִׁישְׁרָאֵל הֵם שְׂבוּרִים וְנִדְכָּאִים (כְּתִית) מַעַם זֶה שֶׁהֵם
- 2 בְּגָלוֹת, דַּעֲנֵן זֶה הוּא עַל יְדֵי עֲבוֹדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם פּוֹעֲלִים
- 3 שֶׁגַם כַּחוֹת הַגְּלוּיִים שֶׁלָּהֶם יִהְיוּ מִתְּאִימִים לַעֲצָם הַנֶּשְׁמָה,
- 4 וּבְחִינַת ה'מֵאֹרֶךְ הַנֶּשְׁמָה' שֶׁמִּתְגַּלֶּית עַל יְדֵי זֶה הִיא עֲצָם
- 5 הַנֶּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מְשֻׁרֶשֶׁת
- 6 בְּהַעֲצָמוֹת, וְכִיוּן שׁוֹה קֶשׁוֹר 1 שְׂבוּרִים וְנִדְכָּאִים (כְּתִית) מַזֶּה שֶׁהֵם בְּגָלוֹת,
- 7 בַּעֲבוּדָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכֹן נֶאֱמַר 2 דַּעֲנֵן זֶה הוּא עַל יְדֵי עֲבוֹדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁגַם
- 8 כְּתִית לְמֵאֹרֶךְ בְּהַמְשָׁךְ 3 כַּחוֹת הַגְּלוּיִים שֶׁלָּהֶם יִהְיוּ מִתְּאִימִים לַעֲצָם
- 9 ל'וִיקָחוּ אֵלֶיךָ גו'. 4 הַנֶּשְׁמָה, וּבְחִינַת הַמֵּאֹרֶךְ הַנֶּשְׁמָה שֶׁמִּתְגַּלֶּית עַל
- 10 (יב) בַּסַּעֲיָף זֶה מְבוֹאֵר שֶׁגַם הַעֲבוּדָה 5 יְדֵי זֶה הִיא עֲצָם הַנֶּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מְשֻׁרֶשֶׁת
- 11 הַבָּהָה מְצִידִים שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם 6 בְּהַעֲצָמוֹת, וְלִכֹּן נֶאֱמַר כְּתִית לְמֵאֹרֶךְ בְּהַמְשָׁךְ
- 12 נַעֲשִׂית עַל יְדֵי נְתִינַת כַּח מִמְשָׁה רַבִּינוּ, 7 וְכִמוֹ כֵּן בְּדוּרֵינוּ אֵנוּ עַל יְדֵי נְתִינַת כַּח
- 13 מְנַשִּׂיא דוֹרֵינוּ. 8 (יב) וְהִנֵּה הַפְּרוּשׁ (בְּפִשְׁטוּת) בְּנֵאֲתָה תְּצֹוה
- 14 וְהִנֵּה הַמִּילִים 'וִיקָחוּ אֵלֶיךָ' הַקְּשׁוּרוֹת 9 אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִיקָחוּ אֵלֶיךָ גו' הוּא
- 15 בְּתַפְקִידִים שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם גַּם הֵן 10 שֶׁמִּשָּׁה יְצִוָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּקָּחוּ אֵלֶיךָ גו'.
- 16 בַּעֲבוּדָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ שֶׁהִי 11 וּמַזֶּה מוֹכֵן גַּם בְּפִנִּימִיּוֹת הָעֵנִינִים, דְּזֶה שֶׁמִּשָּׁה
- 17 הַפְּרוּשׁ (בְּפִשְׁטוּת) עַל פִּי פִּשְׁטוֹ 12 מַצֵּוֶה וּמִקְשָׁר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא בְּאִפֶּן
- 18 שֶׁל מִקְרָא) בְּפִסְטוֹק 'וְאֵתָה תְּצֹוה 13 שֶׁמִּמְשִׁיךְ לָהֶם נְתִינַת כַּח גַּם עַל וִיקָחוּ אֵלֶיךָ גו'.
- 19 אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִיקָחוּ אֵלֶיךָ 14 וְכִמוֹ כֵּן הוּא בְּנוֹגֵעַ לְמִשָּׁה שֶׁבְּדוּרָנוּ, כְּבוֹד
- 20 גו' הוּא שֶׁמִּשָּׁה יְצִוָה אֶת בְּנֵי 15 קְדֻשַׁת מוֹרֵי וְחִמִּי אֲדָמוֹר נִשְׂיָא דוֹרָנוּ,
- 21 יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם יִקָּחוּ אֵלֶיךָ גו'. 16 שֶׁעֲבוֹדָתוֹ לְעוֹרֵר וּלְגַלּוֹת אֶת הָאֱמוּנָה שֶׁבְּכָל
- 22 וּמַזֶּה מוֹכֵן שֶׁכֵּן גַּם בְּפִנִּימִיּוֹת 17 אַחַד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁמִּצַּד עֲצָם הַנֶּשְׁמָה הִיא בְּאִפֶּן שֶׁאֲחֵר כֶּף יַעֲבֹדוּ עֲבוֹדָתָם בְּכָל
- 23 הָעֵנִינִים, דְּזֶה שֶׁמִּשָּׁה 'מַצֵּוֶה' 18 עֲצָמָם, וְעַד שֶׁיִּהְיוּ גַר תְּמִיד שְׂאִין שִׁיךְ בּוֹ שְׁנוֹי גַּם מַצַּד כַּחוֹת הַגְּלוּיִים.
- 24 וּמִקְשָׁר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא 19 וְעַל יְדֵי זֶה זֻכִּים בְּקֶרֶב מִמֶּשׁ לְגַאֲלָה הָאֱמִתִּית וְהַשְׁלָמָה, שְׂאֵז יִהְיֶה גְלוֹי
- 25 לֹא רַק בְּאוֹפֶן כֹּזֵה שֶׁלֹּאֲחֵר מִכֵּן הֵם 20 אֱלֻקוֹת גַּם מַצַּד הַמִּשָּׁה. וְיִהְיֶה אֵז הִבָּאת הַשְּׂמֶן וְהַדִּלְקַת הַנֵּרוֹת (וִיקָחוּ
- 26 צִרִּיכִים לַעֲבֹד אֶת עֲבוּדָתָם לְבַד לֵלֵא 21 אֵלֶיךָ שְׂמֶן גו' לְהַעֲלוֹת גַר תְּמִיד) גַּם בְּגִשְׁמִיּוֹת, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי,
- 27 כַּחוֹת שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ אֵלֹא זֶה בְּאִפֶּן 22 בְּגַאֲלָה הָאֱמִתִּית וְהַשְׁלָמָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, בְּקֶרֶב מִמֶּשׁ.
- 28 שֶׁהוּא מִמְשִׁיחַ מִשְׁפִּיעַ וְנוֹתֵן לָהֶם
- 29 נְתִינַת כַּח גַּם עַל עֲבוּדָתָם הַבָּהָה

המשך ביאור למס' חולין ליום שני עמ' א

- 1 אָמַר לִי רַבִּי אֲמִיר לְרַבִּי זִרְיָא, דְּלִדּוּל זֶה שֶׁאֲמַרְתָּ, שֶׁאֲמַרְתָּ שֶׁאֲמַרְתָּ
- 2 מִחוּבְרַת לְגַמְרִי שֶׁנִּדְלַדְלָה, אֲנִי יוֹדֵעַ מַהוּ מַעֲלָה אוֹ מוֹרִיד בַּעֲנֵן
- 3 זֶה, שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם מִשְׁמַעוּת, וּדְאִי כִּשְׂרָה הִיא, שֶׁהִי אִי -אִם
- 4 לְמֵאֵן דְּאָמַר שְׁצִיר שֶׁתִּשְׁאֵר כּוֹזֵת בְּמִקְוֶה מְרָה, הָאֵל אִיכָא - הֵלֵא
- 5 אֲכַן נִשְׁאָרָה, שֶׁהִי כּוֹלֵה קִימָתָהּ, וְכֵן אִי -אִם לְמֵאֵן דְּאָמַר שְׁצִיר
- 6 שֶׁתִּשְׁאֵר כּוֹזֵת בְּמִקְוֶה שְׁמִיָּה חֵי, הָאֵל אִיכָא - הֵלֵא אֲכַן נִשְׁאָרָה,
- 7 וְכֹאמֹר.
- 8 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה (מִב) בְּדַבְרִים הַמְטַרְפִּים אֶת הַבְּהֵמָה, הֲרִיאָה שְׁנִיקְבָהּ
- 9 אוֹ חֲסִרָה.
- 10 כּוּוֹנֵת הַמִּשְׁנָה לְנִקְבַּ שֶׁבְּקִרְוֵי הִרְיָא. הַגְּמָרָה דִּנָּה בַּפְּרָטִי דִּין זֶה
- 11 וּמִבִּיָּאָה מִחֲלוּקַת דְּבַר: רַב וְשְׁמוּאֵל וְרַב אִפִּי דְּאָמְרִי -אִם שֶׁאֲמַרְתָּ,
- 12 הַמְדוּבָר בַּמִּשְׁנָה הוּא שְׁנִיקְבַּ מִקְרָא עִילָאָה -אִם הַקְּרוֹם הָעֲלִיוֹן.

- 13 וְאָמְרִי לָא -וְיֵשׁ שֶׁאֲמַרְתָּ שֶׁהַמְדוּבָר שְׁנִיקְבַּ מִקְרָא תְּתַאָה -אִם הַקְּרוֹם
- 14 הַתַּחְתּוֹן.
- 15 רַב נַחֲמָן סוֹבֵר כְּדַעַה הַשְּׁנִיָּה וּמִנִּיחַ בַּהּ סִימֵן: אָמַר רַב יוֹסֵף בְּר
- 16 מְנַיִמִי אָמַר רַב נַחֲמָן, וְסִימְנִיךְ לִידַע אִיזוּהוּ הַקְּרוֹם שֶׁאֵם נִיקְבַּ
- 17 נִטְרַפְתָּ הַבְּהֵמָה, בִּיתוּנָא דְּיִדְּאָה דְּמִנְהָא בִּיה רִיאָה - מִלְּבוּשׁ אֲדוּם
- 18 שֶׁמוֹנַחַת בּוֹ הִרְיָא, שֶׁהוּא הַקְּרוֹם הַתַּחְתּוֹן.
- 19 הַגְּמָרָה דִּנָּה בְּדַבְרִי, אִיזוּהוּ קְרוֹם הַמְטַרְפִּי אֶת הַבְּהֵמָה כֹּאשֶׁר נִיקְבַּ:
- 20 פְּשִׁיטָא - פִּשְׁטוֹת הוּא שֶׁאִי אִינְקִיב עִילָאָה וְלֹא אִינְקִיב תְּתַאָה - שֶׁאֵם
- 21 נִיקְבַּ הַקְּרוֹם הָעֲלִיוֹן וְלֹא נִיקְבַּ הַקְּרוֹם הַתַּחְתּוֹן, שֶׁאֲמַרְתָּ נִטְרַפְתָּ, לְפִי
- 22 שֶׁתְּתַאָה מְנִין - הַקְּרוֹם הַתַּחְתּוֹן עֵדִיין מִגֵּן עַל הִרְיָא, שֶׁלֹּא יִצָּא
- 23 הָאוֹר מִמֶּנָּה, וּבְדִרְבָּה -אִם בְּדַבְרִי רַבָּה, דְּאָמַר רַבָּה, הָאִי רִיאָה
- 24 דְּאִנְלִיד - שֶׁנִּשְׁטַל קְרוֹם הָעֲלִיוֹן שֶׁלֹּא

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וַיִּקַּח קָרַח וְגו'¹, והקושי בפסוק הוא מה פשר הביטוי "ויקח" בהקשר
2 זה – את מה או את מי לקח קורח כאשר קם לחלוק על משה רבנו? ופירש
3 רש"י לקח את עצמו לצד אחד צד אחר מהצד שבו היו כלל בני
4 ישראל להיות נחלק מתוך העדה לעורר לערער על הנהיגה,
5 וזהו שתרגם אונקלוס את
6 המילה "ויקח" ואתפּלג, יצא
7 לחלוק, נחלק משאר העדה
8 להחזיק במחלוקת ולבוא
9 בתלונות כנגד משה רבנו. ועל זה
10 אמרו במשנה² כל מחלוקת
11 כו' שאינה לשם שמים כו' זו
12 מחלוקת קרח וכל עדתו שאין
13 סופה להתקיים.
14 וצריך להבין, מהו הטעם
15 למה נקרא ענין זה של טענות
16 קורח על משה רבנו המפורטות בהמשך
17 הפרשה בשם מחלוקת, הרי לא
18 היתה זו מחלוקת גרידא,
19 ללא טעם וסיבה, אלא היתה
20 לו לקורח טענה כלפי משה רבנו
21 על-פי שכל, עם נימוק הגיוני
22 וכמובא בפירוש רש"י,
23 בפסוקים הבאים שחלק עם משה
24 בגלל שהיתה לו טענה תלויה
25 על נשיאותו של אליעזר בן
26 עוזיאל בן קהת בן לוי שמינהו
27 משה נשיא על בני קהת, אף
28 שהיה הקטן מכלם, ובפרט
29 על-פי המבאר בקבלה
30 וחסידות³ שקרח שהיה לוי,
31 בחינת גבורה, חלק על אהרן
32 שהוא בחינת החסד, היפך
33 הגבורה, לפי שרצה להגביר
34 הגבורות על החסדים שהיו
35 הגבורות עיקר, והחסד טפל, כמו
36 שהיה לעתיד-לבא שיתעלו

בס"ד. שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה'תשכ"ז (הנחה בלתי מוגה)

37 עָכָשׁ בְּבַחֲנִית עֲתִיק, מבואר בקבלה וחסידות שבבחינת 'כתר עליון'
38 (שלמעלה מעשר הספירות, כשם שהכתר הוא מעל הראש) יש בחינת 'עתיק
39 יומין' (שנעתק ונבדל מ'יומין' וגילוי) וגם לבחינת 'עתיק יומין' (אף שמצד
40 עצמה היא למעלה מהספירות) יש 'פרצוף' (דמות, מבנה) של עשר ספירות
41 אלא שבהיותן ב'עתיק' יש לספירות
42 משמעות שונה מאשר לאחר הגילוי
43 בעולם האצילות, ובעוד שבעולמות
44 אצילות-בריאה-יצירה-עשיה הגבורה
45 היא מידת הדין, הרי 'גבורה דעתיק'
46 היא "גבורות ממותקות" (ראה לקוטי
47 תורה לרבנו הזקן, שמיני עצרת: "...
48 המשכת י"ג מידות הרחמים נקרא
49 וורקתי עליכם מים טהורים ... גבורה
50 דעתיק יומין המלוכשת במוחא
51 סתימאה נעל-דרך האמור כאן שגבורה
52 דעתיק היא אור אין סוף שבחכמה) ...
53 ונקרא מים טהורים לפי שבהם ועל ידם
54 נמשך הטהרה כדכתיב מי יתן טהור
55 מטמא כו'... הרי שהמשכה עליה זו
56 נקראת גם כן לשון טהרה נעל דרך
57 האמור כאן שעל ידי בחינה זו מהפכים
58 אסור למותר...) ... הטהרה היא העיקר
59 בסוד הגבורה. אך אין זה בגבורה סתם
60 דאצילות כי אם המשכת גבורה דעתיק
61 כנ"ל מקור הטהרה... גבורה דעתיק
62 שהם גבורות הממתקות בחכמה (...
63 שהגבורות בשרשם הם
64 למעלה מהחסדים⁴ (אלא
65 שבהתגלות בפועל מידת החסד קודמת
66 למידת הגבורה ולכן היא באה לפני
67 בסדר הספירות) ולעתיד לבוא יאירו
68 ויתגלו הדברים כפי שהם בשורשם,
69 ונמצא שלטענתו יש קורח יש מקום
70 והסבר גם על-פי קבלה וחסידות.
71 וכיון שהיתה לו טענה על-פי
72 וכיון שהיתה לו טענה על משה ואהרן, רק לחלוק על משה ואהרן,

(1) ריש פרשתנו (טז, א). (2) אבות פ"ה מ"ז. (3) לקו"ת פרשתנו נד, ג. סד"ה ויקח קרח העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' א'מג). ובכ"מ. (4) לקו"ת שה"ש יו"ד, א. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מחלוקת בלבד, וכונתו לא היתה למחלוקת לשם מחלוקת בלבד, 37
 2 אם-כן למה נקרא זה בשם מחלוקת? 38
 3 (ב) ויובן בהקדם הבאור על-פי חסידות במאמר המשנה² בפרקי 39
 4 אבות פל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים כו', תהיה מוחלפת⁹ לעולם, ויהי עכשו הלכה כבית-הלל⁷, ועד 40
 5 איזו היא מחלוקת שהיא 41
 6 לשם שמים, זו מחלוקת הלל 42
 7 ושמאי⁵, והקשה המהר"ל⁶, 43
 8 למה נקט התנא במשנה מחלוקת 44
 9 הלל ושמאי דוקא, הרי יש 45
 10 במשנה פמה וכמה מחלוקות 46
 11 של תנאים נוספים, מלבד הלל 47
 12 ושמאי, ואלו דברי 48
 13 אלקים חיים⁷, ולכל אחת 49
 14 מהדעות, אף שהן חלוקות וסותרות זו 50
 15 את זו, יש שורש ומוקד בקדושה, 51
 16 ברצונו וחכמתו של הקדוש ברוך הוא 52
 17 נותן התורה, ובודאי שפולים הם 53
 18 מחלוקות לשם שמים, 54
 19 וכדמוכח וכפי שמוכח גם 55
 20 מסיום המשנה: ושאינה 56
 21 לשם שמים זו מחלוקת קרח 57
 22 וכל עדתו, הינו, שרק 58
 23 מחלוקת קרח אינה לשם 59
 24 שמים, אבל המחלוקת של 60
 25 כל התנאים והאמוראים ולא 61
 26 רק מחלוקת הלל ושמאי היא לשם 62
 27 שמים, ואם-כן סופן להתקיים 63
 28 ולמה מזכירה המשנה דווקא את 64
 29 מחלוקת הלל ושמאי? 65
 30 גם צריך להבין בדברי 66
 31 המשנה שמחלוקת שהיא 67
 32 לשם שמים כמו מחלוקת 68
 33 הלל ושמאי סופה להתקיים. 69
 34 דהנה, ידוע הפירוש⁸ של 70
 35 "סופה להתקיים" על-פי קבלה 71
 36 וחסידות שהפנונה בזה היא 72
- שלעתידי-לבא תהיה הלכה כבית-שמאי אף שכעת ההלכה היא 37
 כבית הלל, ואם סוף המחלוקת להתקיים כי יבוא זמן שבו יפסקו לפי בית 38
 שמאי כך שלשתי הדעות יהיה קיום. דהנה, אף שהתורה הזאת לא 39
 תהיה מוחלפת⁹ לעולם, ויהי עכשו הלכה כבית-הלל⁷, ועד 40
 כדי כך שביית-שמאי במקום 41
 בית-הלל אינה משנה¹⁰ וזו 42
 דעה שאין להתחשב בה בפסיקת 43
 ההלכה כעת, מפל-מקום 44
 לעתידי-לבא תהיה הלכה 45
 כבית-שמאי⁸, לפי שהבית- 46
 דין דלעתידי-לבא יהיה גדול 47
 יותר מן הדיינים הראשונים 48
 בהשגחה בחכמת התורה 49
 ובמנון (שיכול לבטל דברי 50
 הראשונים¹¹ בהתאם לכלל 51
 בהלכה שבית-דין יכול לבטל פסק 52
 הלכה של בית-דין שקדם לו רק אם 53
 הוא גדול ממנו בחכמה ובמניין, 54
 והם בית הדין הגדול בחכמה ובמניין 55
 שיהיה לעתיד לבוא יפסקו הלכה 56
 כבית-שמאי¹². 57
 אף עדין צריך להבין¹³, 58
 שהרי משמעות הלשון סופה 59
 להתקיים הוא שיתקיימו שתי 60
 הדעות הסותרות יחדיו, בעת 61
 ובכונה אחת, ולכאורה ממה- 62
 נפשך, בכל אופן, כיון שבזמן 63
 הזה הלכה כבית-הלל בלבד 64
 ולא נהגים גם כבית שמאי, ואילו 65
 לעתידי-לבא תהיה הלכה 66

(5) בהבא לקמן - ראה ד"ה כל מחלוקת תרל"ב (סה"מ תרל"ב ח"ב ס"ע שעג ואילך). תרע"ח (סה"מ תרע"ח ס"ע שנא ואילך). וראה גם אוה"ת פרשתנו ע' תרחצ. רד"ה כל מחלוקת תער"ב (המשך תער"ב ח"א ע' לג.) (6) בספרו דרך חיים על מסכת אבות. (7) עירובין יג, ב. (8) מקדש מלך לזח"א יז, א. הובא בלקו"ת פרשתנו שם. (9) עיקר ה' מ"ג העיקרים (פירוש המשניות להרמב"ם סנהדרין הקדמה לפרק חלק). (10) ברכות לו, ריש ע"ב. וש"נ. (11) ראה רמב"ם הל' ממרים פ"ב ה"ב. (12) ראה גם קונטרס בענין "תורה חדשה מאתי תצא" ס"ז (סה"ש תנש"א ח"ב ע' 571. תו"מ התוועדויות תנש"א ח"ג ע' 283). (13) ראה גם קונטרס בענין "הלכות תורה שבע"פ שאינן בטלין לעולם" ס"ח (התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 184. תו"מ הדרנים על הרמב"ם וש"ס ע' רלח).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כבית־שְׂמַאי בִלְבָד ולא ינהגו כבית הלל, אִם־כֵּן אִימָתִי יִתְקַיֵּמוּ
- 2 שְׁנֵיהֶם יִחָדְדוּ?
- 3 גַּם צָרִיד לְהֵבִין אוֹמְרוּ במשנה זו שִׁמְחֻלֻּקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם
- 4 שְׁמִים סוּפָה לְהִתְקַיֵּם, הִינוּ, המשמעות הפשוטה של הדברים
- 5 שהמחלוקת של הלל ושְׂמַאי "סופה
- 6 להתקיים" היא שְׁגַם לְעֵתִיד־לָבָא 1 לעתיד־לבא תהיה הַלְכָה כְּבֵית־שְׂמַאי בִלְבָד,
- 7 כְּאֶשֶׁר אֶת רוּחַ הַטּוּמְאָה 2 אִם־כֵּן אִימָתִי יִתְקַיֵּמוּ שְׁנֵיהֶם יִחָדְדוּ. גַּם צָרִיד
- 8 אַעֲבִיר מִן הָאֶרֶץ¹⁴ ולא תהיה 3 לְהֵבִין אוֹמְרוּ שִׁמְחֻלֻּקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שְׁמִים
- 9 בעולם שום מציאות שלילית בלתי 4 סוּפָה לְהִתְקַיֵּם, הִינוּ, שְׁגַם לְעֵתִיד־לָבָא כְּאֶשֶׁר
- 10 רצויה יִשְׁאָר עֲנִין שֶׁל 5 אֶת רוּחַ הַטּוּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאֶרֶץ¹⁴ יִשְׁאָר עֲנִין
- 11 מִחֻלֻּקֶת, שְׁמֻזָּה מְשֻׁמֶּה, 6 שֶׁל מִחֻלֻּקֶת, שְׁמֻזָּה מְשֻׁמֶּה, שִׁישׁ מַעֲלָה בְּעֲנִין
- 12 שִׁישׁ מַעֲלָה וִיתְרוֹן מְסוּיִם בְּעֲנִין 7 שֶׁל מִחֻלֻּקֶת, וְאִינוּ מוֹבָן, מַהִי הַמַּעֲלָה בָּזָה,
- 13 שֶׁל מִחֻלֻּקֶת, וְאִינוּ מוֹבָן, 8 דְּלִכְאוּרָה הֲלֹא מוֹטָב שִׁמְלַכְתַּחֲמִילָה לֹא הִיא עֲנִין
- 14 מַהִי הַמַּעֲלָה בָּזָה, ולמה טוב 9 שֶׁל מִחֻלֻּקֶת כָּלֵל. גַּם צָרִיד לְהֵבִין מַה שִׁפְתּוֹב
- 15 שהמחלוקת תהיה גם לעתיד לבוא, 10 בְּכַבֵּא הֵב' שִׁמְחֻלֻּקֶת שְׂאִינָה לְשֵׁם שְׁמִים הִיא
- 16 בימות המשיח דְּלִכְאוּרָה הֲלֹא 11 מִחֻלֻּקֶת קֶרַח וְכָל עֲדָתוֹ, שִׁמְשֻׁמְעוֹת הַלְשׁוֹן הוּא
- 17 מוֹטָב שִׁמְלַכְתַּחֲמִילָה לֹא הִיא 12 שְׁכָל עֲנִין הַמִּחֻלֻּקֶת – שִׁבְהֶכֶרֶם שִׁיְהִיו בָּהּ שְׁנֵי
- 18 עֲנִין שֶׁל מִחֻלֻּקֶת כָּלֵל? 13 צָדִידִים – אִינָה לְשֵׁם שְׁמִים, וְאִינוּ מוֹבָן, שִׁהְרִי
- 19 גַּם צָרִיד לְהֵבִין מַה שִׁפְתּוֹב 14 רַק מִצַּד קֶרַח וְעֲדָתוֹ הִיא זֶה שֶׁלֹּא לְשֵׁם שְׁמִים,
- 20 בְּכַבֵּא הֵב' בְּפִסְקָא הַשְּׁנִייה שֶׁל 15 אָבֵל מִצַּד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הָרִי כּוֹנְנָתָם הִיתָה לְשֵׁם
- 21 הַמִּשְׁנָה שִׁמְחֻלֻּקֶת שְׂאִינָה 16 שְׁמִים.
- 22 לְשֵׁם שְׁמִים הִיא מִחֻלֻּקֶת 17 (ג) וְלְהֵבִין זֶה יֵשׁ לְכֹאֵר תַּחֲמִילָה שֶׁרֶשׁ עֲנִין
- 23 קֶרַח וְכָל עֲדָתוֹ, שִׁמְשֻׁמְעוֹת 18 מִחֻלֻּקֶת קֶרַח, שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר וַיִּקַּח
- 24 הַלְשׁוֹן שֶׁל הַמִּשְׁנָה בַּפְּשׁוּטוֹת הוּא 19 גו', וְתִרְגָּם אוֹנֶקְלוֹס וְאַתְפָּלַג (פנ"ל), שֶׁהִדְיוּק
- 25 שְׁכָל עֲנִין הַמִּחֻלֻּקֶת עֲלֶיהָ 20 דְּוַאֲתַפְּלַג דְּוִקָא (אף) שֶׁאֶפְשָׁר לְתִרְגָּם תִּיבַת
- 26 מְדוּבָר כֹּאן – שִׁבְהֶכֶרֶם שִׁיְהִיו 21 מִחֻלֻּקֶת בְּאוֹפֶן אַחֵר) הוּא¹⁵ לְפִי שֶׁעֲדַת קֶרַח
- 27 בָּהּ שְׁנֵי צָדִידִים – אִינָה 22 הִיוּ גִלְגּוּל דּוֹר הַפְּלִגָּה¹⁶, וְזֶהוּ וְאַתְפָּלַג מִלְשׁוֹן
- 28 לְשֵׁם שְׁמִים, וְאִינוּ מוֹבָן, 23 הַפְּלִגָּה, כִּי בִימֵיו נִפְלְגָה הָאֶרֶץ¹⁷. וְזֶהוּ גַּם מַה
- 29 שֶׁהִרִי רַק מִצַּד קֶרַח וְעֲדָתוֹ 24 שֶׁהַפְּתוֹב קָרָאם אֲנָשֵׁי שָׁם¹⁸, עַל שֵׁם שֶׁאֲמְרוּ
- 30 הִיא זֶה שֶׁלֹּא לְשֵׁם שְׁמִים, 25 בְּעַת דּוֹר הַפְּלִגָּה וְנִנְעָשָׂה לָנוּ שָׁם¹⁹, וְאֲמְרוּ
- 31 אָבֵל מִצַּד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הָרִי 26 רְבוּתֵינוּ ז"ל²⁰ אֵין שָׁם אֶלָּא עֲבוּדָה זָרָה. אֵף
- 32 כּוֹנְנָתָם הִיתָה לְשֵׁם שְׁמִים ולמה 27 יִשְׁנוּ עֲנִין נוֹסֵף בְּשֶׁרֶשׁ מִחֻלֻּקֶת קֶרַח, הַקּוּדֶם
- 33 הַמִּשְׁנָה מַתְבַּטֵּאת בַּלְשׁוֹן שִׁמְשֻׁמְעוֹת 28 לָזָה. כִּידוּעַ²¹ דְּמָה שִׁפְתּוֹב וְאַתְפָּלַג, הוּא עַל־דֶּרֶךְ רִקִּיעַ הַמְּבַדִּיל בֵּין מִים
- 34 מִמֶּנּוּ שִׁכְלֻלוֹת הַמִּחֻלֻּקֶת הוּוּ, ולא רק 29 לְמִים, שְׁזוּהִי הַמִּחֻלֻּקֶת הַרְאֻשׁוֹנָה שֶׁמַּצִּינוּ בַּתּוֹרָה, וְהִיא הַשֶּׁרֶשׁ לְכָל עֲנִין שֶׁל
- 35 הַעֲמָדָה שֶׁל קוֹרָה וְעֲדָתוֹ, הִיא "שֶׁלֹּא 30 מִחֻלֻּקֶת, וְכִדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ²² לְמָה אֵין כְּתִיב בְּשָׁנִי כִּי טוֹב כּו', שֶׁבּוֹ נִבְרָאָת
- 36 לְשֵׁם שְׁמִים?"
- 37 (ג) וְלְהֵבִין זֶה יֵשׁ לְכֹאֵר
- 38 תַּחֲמִילָה שֶׁרֶשׁ עֲנִין מִחֻלֻּקֶת
- 39 קֶרַח, לְפִי פְּנִימִיּוֹת הָעֲנִינִים, שֶׁעַל
- 40 זֶה נֶאֱמַר וַיִּקַּח גו', וְתִרְגָּם

(14) זכרי' יג, ב. (15) ראה גם אוה"ת פרשתנו ע' תרפה. (16) מגלה עמוקות אופן קפא בשם הבחיי (פרשתנו טז, כט). (17) נח יו"ד, כה. (18) ריש פרשתנו (טז, ב). (19) נח יא, ד. (20) ב"ר פל"ח, ח. (21) נועם אלימלך עה"פ - הובא ונתבאר באוה"ת פרשתנו ע' תרצו. ע' תשכג. ד"ה כל פטר רחם תרכ"ז (סה"מ תרכ"ז ע' שמב ואילך). ובכ"מ. (22) ב"ר פ"ד, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ומרד בו, דור הפלגה ומרד בו. אמר הקדוש ברוך הוא יפנו אלו ויעמדו ויבואו
אותן שישבו בהן מקורם, הדא הוא דכתיב ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום
וארבעים לילה".

ומבאר בזה²⁷, בתורת החסידות, שדיורים אלמים שהיו בארמון
המלך מקלסין ברמיזה, והיו משבחים את המלך ברמיזה קאי על
הנבראים דעלמא דאתפסא שהם בטלים במקורם כו'. על
הכתוב "ברוך ה' אלוקי ישראל מן העולם ועד העולם" אמרו בוהר:
"מעלמא דאתכסא (העולם הנסתר) לעלמא דאתגליא (לעולם הגלוי)".

מוסבר על כך בתורת החסידות כי כשם שבעולם הזה יש "ים" שהוא עולם שהנבראים שבו מכוסים ויש "יבשה" שהיא עולם שהנבראים שבו גלויים, על דרך זה למעלה, להבדיל, יש דרגות גבוהות שבגלל הרוממות שלהם הן נעלמות ומכוסות ונקראות "עלמא דאתכסא" או "עלמין סתימין", עולמות 'סתומים' ונסתרים, והם בטלים למקורם האלוקי כשם שהנבראים שבים בטלים למים, מקור חיותם, ואילו האור האלוקי המצומצם שיורד ומתגלה לנבראים נקרא "עלמא דאתגליא".

והנה, אף שגדלה מעלת הקילוס של דיורים אלמים כפאשר היה העולם מלא מים במים, וכל כולו היה בבחינת "עלמא דאתכסא", כדברי המדרש שבאותה

שעה לא היתה שום מרידה של הנבראים בקדוש ברוך הוא, מפל-מקום היתה אחר-כך ההבדלה וההפרדה בין מים למים על-ידי רקיע המבדיל, ובאופן שיקוו המים גו' ותראה היפשה גו'²⁸, שהוא ענין עלמא דאתגליא, שהנבראים שבו הם לא בטלים למקור חיותם ואינם מחוברים לעפר כמו שהנבראים שבים מחוברים למי הים אלא הם בבחינת מציאות יש דוקא ונפרדים ממקורם.

אף אין הכוונה שהנבראים שבבחינת "עלמא דאתגליא" ישארו בבחינת מציאות יש, בתחושה של מציאות עצמאית, נפרדת ממקור

כיוון שבו ביום השני נבראת מחלוקת, שנאמר²³ ויהי מבדיל בין מים למים.

והענין בזה, שההתחלקות ההבדלה וההפרדה בין מים למים הוא השרש ל(חטא עץ-הדעת²⁴ ו)דור הפלגה²⁵, ועד למחלוקת קרח ועדתו וכיוון

שהבדלה זו היא שורש לדברים לא רצויים, לכן לא נאמר ביום השני לבריאת העולם "כי טוב".

(ד) וביאור הענין, דהנה אמרו רבותינו ז"ל²⁶ במדרש על פסוקים אלה מתחלת ברייתו של עולם (שאז היה העולם מים במים),

וכל המים היו מחוברים יחד ולא היתה עדן התחלקות בין מים עליונים משמע לרקיע למים תחתונים שמתחת לרקיע, שעל-ידי רקיע המבדיל שעל-ידו

נוצרה החלוקה (הזו) לא היה קילוסו שבו של הקב"ה עולה אלא מן המים, משל למלך שפנה פלטין ארמון והושיב בתוכה אלמים, והיו משפמיין ושואלין בשלומם של מלך ברמיזה כו' (נוה לשון

המדרש: ויאמר אלוקים יקוו המים, כתיב 'מן גערתך ינוסון מקול וגו'. רבי ברכיה בשם רבי אבא בר אמי אמר:

יעשה מדה למים והיה מה דאת אמר וקו ינטה על ירושלים. רבי אבא בר כהנא בשם רבי לוי אמר: אמר הקדוש ברוך הוא, יקוו לי המים מה שאני

עתיד לעשות בהם. משל למלך שבנה פלטין והושיב בתוכה אלמים והיו משכמיין ושואלים בשלומם של מלך ברמיזה ובאצבע ובמנולין אמר המלך אלו היו פקחין על אחת כמה וכמה. אתמהא, הושיב בה המלך דירין פקחין.

עמדו והחזיקו בפלטין אמרו אין פלטין זו של מלך שלנו היא. אמר המלך תחזור פלטין לכמו שהייתה. כך מתחילת ברייתו של עולם לא היה קילוסו של הקדוש ברוך הוא עולה אלא מן המים הדא הוא דכתיב מקולות מים רבים

אדירים משברי ים ומה היו אומרים אדיר במרום ה'. אמר הקדוש ברוך הוא: מה אם אלו שאין להן לא פה ולא אמירה ולא דיבור והיו הן מקלסין אותי, כשאברא אדם על אחת כמה וכמה. עמד דור המבול ומרד בו, עמד דור אנשו

23) בראשית א, ו. 24) ראה גם סה"מ תרכ"ז ע' רטז. 25) ראה גם לקו"ש ח"ח ס"ע 105 ואילך. 26) ב"ר רפ"ה. 27) ד"ה ויאמר אלקים יקוו המים תרכ"ז (סה"מ תרכ"ז בתחלתו). וראה גם ד"ה בראשית ברא פ"ג ואילך (תורת מנחם - התוועדויות חלק מח ע' 160 ואילך). 28) בראשית א, ט.

29) מה אם אלו שאין להן לא פה ולא אמירה ולא דיבור והיו הן מקלסין אותי, כשאברא אדם על אחת כמה וכמה. עמד דור המבול ומרד בו, עמד דור אנשו

30) מה אם אלו שאין להן לא פה ולא אמירה ולא דיבור והיו הן מקלסין אותי, כשאברא אדם על אחת כמה וכמה. עמד דור המבול ומרד בו, עמד דור אנשו

31) מה אם אלו שאין להן לא פה ולא אמירה ולא דיבור והיו הן מקלסין אותי, כשאברא אדם על אחת כמה וכמה. עמד דור המבול ומרד בו, עמד דור אנשו

32) מה אם אלו שאין להן לא פה ולא אמירה ולא דיבור והיו הן מקלסין אותי, כשאברא אדם על אחת כמה וכמה. עמד דור המבול ומרד בו, עמד דור אנשו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 החיות באלוקות, אֵלָא תְּכָלִית הַכּוֹנֶה הִיא שְׁמִצִּיאוֹת הַיֵּשׁ
2 גּוּפָא עֲצֻמָּה תְּהִיָּה כָּלִי לְאֵלָקוֹת וּבִסּוּפּוֹ שֶׁל דְּבַר יְהִיָּה גִילּוֹי אֱלֹקוֹת
3 גַּם בְּנִבְרָאִים אֱלֹהִים וְהָיוּ הַבִּיטוֹל לְאֱלֹקוֹת שֶׁל הַנִּבְרָאִים שֶׁהֵם בְּכַחֲנִית "יֵשׁ"
4 (הַנִּבְרָאִים שֶׁל "עֲלָמָא דַּתְגִּילָא") הַתִּיקוֹן לְעִנְיָן הַהִבְדָּלָה
5 וְהַמְחִלּוֹקֶת שֶׁקְשׁוֹר בְּעִנְיָן הַיֵּשׁ
6 וְהַפִּירוֹד, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ
7 ז"ל²² בְּמִדְרַשׁ שְׁאֵף שְׂבִיבִים הַשְּׂנִי
8 לְבִרְיָאָה הָעוֹלָם לֹא כְּתִיב כִּי
9 טוֹב, לְפִי שֶׁבּוֹ נִבְרָאָה
10 מִחִלּוֹקֶת, כְּמוֹכָא לְעִיל מְכַל-
11 מְקוֹם כְּתוּב בְּשִׁלְיִשִּׁי בְּיוֹם
12 הַשְּׁלִישִׁי לְבִרְיָאָה הָעוֹלָם כִּי טוֹב
13 שְׂנִי פְעָמִים, אֶחָד לְמֵלֶאכֶת
14 הַמִּים כו'²⁹ שֶׁל יוֹם שֶׁנִּי וְאַחֵר עַל
15 הַבִּרְיָאָה שֶׁנִּבְרָאָה בְּיוֹם שְׁלִישִׁי עֲצֻמָּה
16 (וּבִלְשׁוֹן רִשִּׁי: "וּמִפְנֵי מַה לֹּא נִאֲמַר כִּי
17 טוֹב בְּיוֹם שֶׁנִּי, לְפִי שֶׁלֹּא נִגְמַר מִלֹּאכֶת
18 הַמִּים עַד יוֹם שְׁלִישִׁי, וְהָרִי הִתְחִיל בָּהּ
19 בְּשֶׁנִּי וְדָבַר שֶׁלֹּא נִגְמַר אֵינּוּ בְּמִלּוּאוֹ
20 וְטוֹבוֹ, וּבְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁנִּגְמְרָה מִלֹּאכֶת
21 הַמִּים וְהִתְחִיל וְנִגְמַר מִלֹּאכֶת אַחֲרֵת,
22 כֹּפֶל בּוֹ כִּי טוֹב שְׁנֵי פְעָמִים, אֶחָד לִגְמַר
23 מִלֹּאכֶת הַיּוֹם הַשְּׁנִי וְאַחֵר לִגְמַר מִלֹּאכֶת
24 הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי"), לְפִי שְׁעַל-יָדֵי
25 הַהִבְדָּלָה וְהַמְחִלּוֹקֶת שֶׁהָיוּ
26 בְּתַחֲלִילָה, נַעֲשֶׂה לְאַחֵר מִכֵּן עִנְיָן
27 שֶׁל אַחֲדוּת וְהַתְּכַלּוּת בֵּין שְׁנֵי
28 הַדְּבָרִים שֶׁנִּחְלָקוּ וְנִבְדְּלוּ בְּאֹפֶן
29 נַעֲלָה יוֹתֵר, וּבְעִנְיָנוּ, עַל יְדֵי
30 הַפִּירוֹד מֵאֱלֹקוֹת שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּבִרְיָאָה
31 נִבְרָאִים שֶׁהֵם בְּאֹפֶן שֶׁל "עֲלָמָא
32 דַּתְגִּילָא" וְלֹא נִיכָר בָּהֶם הַבִּיטוֹל
33 לְאֱלֹקוֹת, הָרִי לְאַחֵר מִכֵּן הַבִּיטוֹל
34 שֶׁלֹּהֶם הוּא בְּאֹפֶן נַעֲלָה יוֹתֵר, הֵינּוּ
35 שְׁמִצִּיאוֹת הַיֵּשׁ גּוּפָא עֲצֻמָּה
36 נַעֲשִׂית כָּלִי לְאֵלָקוֹת וּבְנִבְרָאִים הַתְּחַתּוֹנִים עֲצֻמָּה (שֶׁהֵם בְּכַחֲנִית "עֲלָמָא
37 דַּתְגִּילָא" יְהִיָּה גִילּוֹי אֱלֹקוֹת) וְעִנְיָן זֶה שֶׁל הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה גִילּוֹי
38 אֱלֹקוֹת בְּנִבְרָאִים הַתְּחַתּוֹנִים נִתְּחַדֵּשׁ בְּמִתְן-תּוֹרָה, שְׁאֵז נִתְּבַשְׁלָה
39 הַגְּזֵרָה וְהַהִבְדָּלָה שְׂבִיבִים עֲלִיוֹנִים לְתַחַתּוֹנִים, שֶׁהַתְּחַתּוֹנִים
40 יַעֲלוּ לְעֲלִיוֹנִים וְהָעֲלִיוֹנִים יֵרְדּוּ לְתַחַתּוֹנִים³⁰, כְּדִבְרֵי הַמִּדְרַשׁ
41 שֶׁמִּצָּב הָעוֹלָם לְפָנֵי מִתְן תּוֹרָה דּוֹמֶה לְמִלֵּךְ שֶׁגִּזֹּר עַל שְׁתֵּי מַדִּינּוֹת שֶׁבִּנְי מַדִּינָה
- רומי לא ירדו לסוריא, ובני סוריא לא יעלו לרומי, ואחר כך ביטל את הגזירה,
וכך עד מתן תורה הייתה 'גזירה' של הבדלה בין העולמות העליונים לעולמות
התחתונים ולא היתה אפשרות להשראת השכינה וגילוי אלוקות בעולם הגשמי
כאן למטה, ובמתן תורה בטלה 'הגזירה' וניתן הכוח להמשיך אלוקות בעולם
הזה הגשמי שְׂהָיו חִיבּוֹר שֶׁל
רוחניות וגשמיות ונַעֲשֶׂה עֲשֶׂה
על-יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת,
כִּי הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן רִצּוֹן ה' נִתְּלַבְּשׁוּ
בְּדְבָרִים גְּשָׁמִיִּים, כְּמוֹ צִיצִית
בְּצִמּוֹר גְּשָׁמִי, תְּפִלִּין בְּקֶלֶף גְּשָׁמִי
וְכִדּוּמָה, וְעַל-יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת
בְּאִמְצָעוֹת חִפְזֵי גְשָׁמִי נַעֲשֶׂה הַדְּבָר
הַגְּשָׁמִי כָּלִי לְאֵלָקוֹת, וְכִמּוֹ
כֵּן בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה, שֶׁגַּם הוּא
פּוֹעֵל חִיבּוֹר שֶׁל גְּשָׁמִיּוֹת וְרוּחָנוּת,
כִּיּוֹן שֶׁהַמּוֹת הַגְּשָׁמִי שֶׁל
הָאָדָם מִתְאַחֵד עִם הַתּוֹרָה
שְׁלֹמֹד, וְעַל-יְדֵי-זֶה מִתְאַחֵד
הַמּוֹת הַגְּשָׁמִי שֶׁל הָאָדָם (גְּשָׁמִיּוֹת) עִם
אֱלֹקוֹת (רוּחָנוּת).
וְהָיוּ שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה לְמִטָּה
דִּקְאָ, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³¹
בְּגִמְרָא, שֶׁכֹּאשֶׁר מֹשֶׁה רַבּוֹנוֹ עָלָה
לְמוֹרֶם לִקְבֹּל אֶת הַתּוֹרָה, וְהַמִּלֵּאכִים
בִּקְשׁוּ שֶׁהֵם יִקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, אָמַר
לֹהֵם מֹשֶׁה רַבּוֹנוֹ לְמַצְרִים יִרְדָּתָם
כו' וְיִצְרָה־הָרַע יֵשׁ בְּיָנִיכָם, וְאֵם
כֵּן מַה לָּכֶם וְלַתּוֹרָה שֶׁנִּאֲמַר בָּהּ "אֲנִי
ה' אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם?" הָרִי שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה לְמִטָּה
דְּוִקָא וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³²
שֶׁכֵּל הַתּוֹרָה נִתְּנָה לְעֵשׂוֹת
שְׁלֹם בְּעוֹלָם, שֶׁהוּא עִנְיָן חִיבּוֹר בּוֹרָא וְנִבְרָא,
שֶׁהָעוֹלָם יְהִיָּה דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ.³³
וְזֶהוּ גַּם הָעִנְיָן דְּמִחִלּוֹקֶת לְשֵׁם שְׂמִים. דְּהִנֵּה³⁴,
עִנְיָן 'שֵׁם שְׂמִים' בְּאוֹתִיּוֹת הַקֶּבֶלָה הוּא
- בנייהם ריחוק הערך ופער עצום שֶׁהָעוֹלָם יְהִיָּה דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ³³
כְּדִבְרֵי הַמִּדְרַשׁ הִידוּעִים, שֶׁהוּבָאוּ וְנִתְּבָרוּ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּהַרְחָבָה,
שֶׁתְּכָלִית בִּרְיָאָה הָעוֹלָם הִיא כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה 'דִּירָה' לְקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, מְקוֹם רָאוּי
לְגִילּוֹי אֱלֹקוֹת וְהַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה, דְּוִקָא בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגְּשָׁמִי הַתְּחַתּוֹן.
וְזֶהוּ גַּם הָעִנְיָן חֲפִנִימִי דְּמִחִלּוֹקֶת לְשֵׁם שְׂמִים, כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ
וּמִבָּאֵר. דְּהִנֵּה³⁴, עִנְיָן 'שֵׁם שְׂמִים' בְּאוֹתִיּוֹת בְּמִילִים, בְּסִגְנוֹן

(29) ראה גם סה"מ תרכ"ז ע' שמו. (30) שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו. וראה לקו"ש ח"ח ע' 118. (31) שבת פח, סע"ב ואילך. (32) רמב"ם סוף הל' חנוכה. (33) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (34) ראה גם אוה"ת פרשתנו ע' תשד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

לעתיד לבוא, בימות המשיח תתקנים פונת המחלוקת, כפי שהיא
בשורשה להביא לידי אחדות והתפלות של הנבאים באלוקות
באופן נעלה יותר, שגם הגשמיים הנחותה ביותר תתחבר עם
הרוחניות והאלוקות.

(ה) ועל-פי-זה יוכן גם מה

שאמרו איזו היא מחלוקת
שהיא לשם שמים זו
מחלוקת הלל ושמאי³⁷, וזה
גם המענה לשאלה האמורה לעיל
מדוע המשנה מדברת דווקא על
מחלוקת הלל ושמאי אף שבוודאי
המחלוקות של כל התנאים היו לשם
שמים כי כללות החיבור ד'שם
שמים', גשמיים ורוחניות,
תחתונים ועליונים, שהוא
התיקון של ענין המחלוקת, כמבואר
לעיל, נעשה על-ידי ב'
אופנים, שהם ב' הקוין
שבהם חלוקים שמאי והלל,
שזהו גם שרש המחלוקת של
כל התנאים והאמוראים,
להחמיר ולאסר מצד קו
הגבורה או להקל ולהתיר
(הינו שאין זה קשור ואסור

בידי החיצונים כו'³⁸ הם
הקליפות והסטרא-אחרא, אלא ניתן
להעלות אותם לקדושה) מצד קו
החסד הנוטה להתיר, כדברי רבנו
הזקן ב'הקדמת המלקט' לספר התניא:
"... אף בחלכות איסור והיתר הנגלות
לנו ולבנינו מצאנו ראיו מחלוקת
תנאים ואמוראים מן הקצה אל הקצה
ממש ואלו ואלו דברי אלוים חיים...
ונשמות ששורשן ממידת החסד
הנהגתן גם כן להטות כלפי חסד להקל
כו' כנודע" פמבואר ב'לקוטי
תורה'³⁹ לרבנו הזקן במאמר
דבור-המתחיל ב'יצד מרקדין
לפני הפלה, בית-שמאי

אומרים פלה כמות שהיא, מבלי לשבח אותה בשבח שאין בה
ובית-הלל אומרים שעל כל כלה, גם אם יש לה חסרונות, אומרים

התקבלה הוא יחוד זעיר-אנפין ומלכות, השפעה והמשכה של
אור אלוים כתוצאה מהתאחדות וחיבור פנימי בין "זעיר אנפין", המידות
העליונות (הספירות חסד וגבורה וכן הלאה, הנקראות "פנים קטנות", כי
לעומת האור המאיר במוחין העליונים, האור המאיר במידות הוא מועט)

וספירת המלכות כי 'שמים' הוא

יחוד זעיר-אנפין ומלכות, כי 'שמים' הוא
בחינת זעיר-אנפין, ושם הוא בחינת מלכות.
וענינו בעבודה הוא חיבור רוחניות עם גשמיים,
כי 'שמים' מורה על ענין הרוחניות, ו'שם'
מורה על עולם הזה, כי שם הוא הארה בלבד
ולא עצם, ועל זה אמרו רבותינו ו"ל³⁵ הלך
הקב"ה מהלך ת"ק שנה לקנות לו שם, שזהו
המרחק מן הרקיע לארץ³⁶. וזהו ענין מחלוקת
לשם שמים, שפונת המחלוקת והתבדלה כו'
היא כדי לפעול חיבור הרוחניות עם הגשמיים
(שם שמים), וכנ"ל שגם הגשמיים תהיה כלי
לאלקות. וזהו שמחלוקת שהיא לשם שמים
סופה להתקיים, שלכסוף תתקנים פונת
המחלוקת, להביא לידי אחדות והתפלות
באופן נעלה יותר, שגם הגשמיים תתחבר עם
הרוחניות והאלוקות.

(ה) ועל-פי-זה יוכן גם מה שאמרו איזו היא
מחלוקת שהיא לשם שמים זו
מחלוקת הלל ושמאי³⁷, כי כללות החיבור
ד'שם שמים', גשמיים ורוחניות, תחתונים
ועליונים, נעשה על-ידי ב' אופנים, שהם ב'
הקוין שבהם חלוקים שמאי והלל, שזהו גם
שרש המחלוקת של כל התנאים והאמוראים,
להחמיר ולאסר מצד קו הגבורה או להקל
ולהתיר (הינו שאין זה קשור ואסור בידי
החיצונים כו'³⁸) מצד קו החסד, פמבואר
ב'לקוטי תורה'³⁹ דבור-המתחיל ב'יצד מרקדין
לפני הפלה, בית-שמאי אומרים פלה כמות
שהיא, מבלי לשבח אותה בשבח שאין בה
ושמחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, שלכסוף

וזהו נפרד תהיה כלי לאלקות. וזהו
שמחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, שלכסוף

(35) קה"ר פ"ז, א (ב). מדרש שמואל פכ"ג. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 207. (36) חגיגה יג, א. (37) ראה גם סד"ה כל מחלוקת תער"ב (המשך תער"ב ח"א ע' מ). (38) ראה תניא פ"ז. (39) שה"ש מח, סע"ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שהיא **כָּלָה נָאָה וַחֲסוּדָה**⁴⁰, **שְׁבִית-שְׂמַאי שְׂרָשָׁם** של הנשמות
2 שלהם **מִבְּחִינַת הַגְּבוּרוֹת**, מידת הדין, הנוטה להחמיר, **וְלָכֵן נִקְרָא**
3 **שְׂמַאי, כְּעֶנְיִן שְׂאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ** ו"ל⁴¹ **כָּל הַשָּׁם** מעריך ומודר
4 **אוֹרְחוֹתָיו, דִּהְיָנוּ שְׂשׂוּקָל דְּרָכָיו אֵיךְ וּמָה הוּא כו', וְזֶהוּ**
5 המשמעות הפנימית של שבח הכלה
6 **כָּלָה כְּמוֹת שְׁהִיא**, כפי שהדבר
7 בא לביטוי בעבודת ה' **שְׁלֹפִי עֲרֹךְ**
8 **הַעֲלִיָּה מִלְּמִטָּה, כִּף תִּהְיֶה**
9 **הַהֲמָשְׁכָּה מִלְּמַעְלָה כו'** במידה
10 מוגבלת ושקולה. **אָבֵל בֵּית-הַלֵּל**
11 **שֶׁשְׂרָשׁ נִשְׁמָתוֹ הוּא מִבְּחִינַת**
12 **הַחֲסִידִים, חוֹלֵק עַל בֵּית-**
13 **שְׂמַאי**, ולפי דעת בית הלל עבודת
14 ה' היא באופן **שְׁלֹא תִהְיֶה**
15 **הַהֲמָשְׁכָּה** של האלוקות מלמעלה
16 למטה **לְפִי הַהַעֲלָאָה** וההתקרבות
17 של האדם לאלוקות מלמטה מלמעלה,
18 **אֶלָּא אֲדַרְבָּה, תַּחֲלָה תִּהְיֶה**
19 **הַמְּשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה כו',**
20 **וְעַל כֵּן נִקְרָא הַלֵּל, מְלִשׁוֹן**
21 **בְּהִלּוֹ נִרְאִי**⁴², כלשון הפסוק "בהלו
22 נרו עלי ראשי", היינו הדליקו את הנר
23 והאירו, **שֶׁהוּא עֲנִיֵּן הָאֹר**
24 **וְהַגִּילּוֹי מִלְּמַעְלָה דּוֹקָא לְכָל**
25 **אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, בְּכָל מִצַּב שְׁהוּא**
26 **אֶפִּילוֹ חֲגֶרֶת וְאֶפִּילוֹ סוּמָא,**
27 כלשון המשנה שלדעת בית הלל יש
28 לומר "כלה נאה וחסודה" אפילו על
29 כלה שיש לה חסרונות, **וְעַל-יְדֵי-זֶה**
30 **יָבֵא לְהִיּוֹת בְּבִחִינַת כָּלָה נָאָה**
31 **וַחֲסוּדָה** (ובלשון ה'לקוטי תורה':
32 "... להיות בית שמאי שרשם מבחינת
33 הגבורות עלינות על כן נקרא שמאי
34 כעניין שאמרו רבותינו ז"ל על פסוק
35 ושם דרך כו' כל השם אורחותיו דהיינו
36 ששוקל דרכיו איך ומה הוא. היינו
37 שלפי ערך סור מרע כך יהיה המשכה
38 אחר כך מבחינת כלה, כלות הנפש
39 שמלמעלה. וזהו כלה כמות שהיא כלומר כמו שהיא העלייה מלמטה מבחינת
40 אתכפא מסור מרע אם רב ואם מעט וכך יהיה המשכת בחינת גילוי כלות
41 הנפש בנפשו... אבל בית הלל שרשו מבחינת החסידים חולק על בית שמאי
- שלא יהיה המשכה לפי ההעלאה אלא אדרבה תחילה תהיה המשכה מלמעלה
למטה וממילא יפלו כל החיצונים שלא לה' המה והיינו שהעשה טוב יהיה
קודם לסור מרע כי מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך ועל כן נקרא הלל
מלשון בהילול נרו עלי ראשי. וגם הלל מלשון שבח והילול דהיינו על-ידי
שבחים בהתבוננות גדולת ה' ממילא
יפול הרע").
וְזֶהוּ שְׂמַחְלוּקַת שְׁהִיא לְשֵׁם
שְׂמַיִם זֶה מִחְלוּקַת שְׂמַאי
וְהַלֵּל, במיוחד, יותר מהמחלוקות
של שאר התנאים, **כִּי חִיבוּר**
הָעוֹלָם עִם אֱלֻקוֹת (שֵׁם
שְׂמַיִם, גִּשְׁמִיּוֹת וְרוּחָנוֹת בִּיחָד
שְׁזוּהִי תַכְלִיתָהּ שֶׁל
הַמִּחְלוּקַת לְשֵׁם שְׂמַיִם שתמורת
הפיזור יהיה חיבור ויחוד) **נַעֲשֶׂה**
עַל-יְדֵי ב' הַקּוּיִן דִּהַעֲלָאָה
מִלְּמִטָּה לְמַעְלָה (שְׂמַאי)
וְהַמְּשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה
(הַלֵּל) היינו על ידי עבודת ה'
בחיבור שני אופני העבודה גם יחד.
וְעַל-דֶּרֶךְ כָּלּוּת הַחִילּוּק
ההבדל שֶׁבֵּין מִשָּׁה וְאַהֲרֹן,
שְׂמִיטָה הִנֵּה מִדְּקָדֵק בְּכָל דָּבָר
אִם הוּא עַל-פִּי הַתּוֹרָה כו',
עַל-דֶּרֶךְ הַשָּׁם אוֹרְחוֹתָיו
ברומה לבית שמאי, עבודת ה' בדרך
העלאה מלמטה למעלה. וְאַהֲרֹן
הָיָה אוֹהֵב שְׁלוֹם כו' אוֹהֵב
אֶת הַבְּרִיּוֹת כו' ⁴³ (שְׁלָכֵן
כְּתִיב⁴⁴ וַיִּכְּבוּ אֶת אֶהֱרֹן כָּל
בֵּית יִשְׂרָאֵל ופירש רש"י:
"האנשים והנשים, לפי שהיה אהרן
רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי
מריבה ובין איש לאשתו"), **שֶׁהוּא**
עֲנִיֵּן הַהֲמָשְׁכָּה וְהַגִּילּוֹי
מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה⁴⁴. וְהַעֲרִיר
גַּם שְׂמִיטָה עֲנִיֵּנוּ תּוֹרָה שְׁהִיא
בְּאוֹפֶן שֶׁל הַמְּשָׁכָה מִלְּמַעְלָה
לְמִטָּה, וְאַהֲרֹן עֲנִיֵּנוּ תַפְּלָה שְׁהִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל הַעֲלָאָה
מִלְּמִטָּה לְמַעְלָה⁴⁵, הרי שגם במשה וגם באהרן יש בעצם את שני
העניינים, הן העלאה והן המשכה.

(40) כתובות טז, ס"ב ואילך. (41) מועד קטן ה, א. (42) איוב כט, ג. (43) אבות פ"א מ"ב. וראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 255.
(44) חוקת כ, כט ובפרש"י. (45) אוה"ת וארא ע' רכו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ועל זה אמרו שמחלוקת שהיא לשם שמים, מחלוקת
 2 שמאי והלל, סופה להתקיים, כי לעתיד-לבא יהיו ב'
 3 האופנים של עבודת ה' וחיבור בין מעלה ומטה, רוחניות וגשמיות,
 4 דהעלאה והמקשה גם יחד⁴⁶, כמבואר ב'לקוטי תורה'⁴⁷
 5 דבור-המתחיל ושמתי כדכד,
 6 בפירוש מאמר רבותינו¹
 7 ז"ל⁴⁸ פליגי כו' נחלקו בפירוש
 8 היעוד האמור על לעתיד לבוא
 9 "ישמתי כדכוד שמשותיך" חד אמר
 10 שהכוונה לאבן טובה מסוג שוהם
 11 וחד אמר שהכוונה לאבן טובה
 12 מסוג ישפה, אמר להו הקב"ה
 13 להיו כדין וכדין, שיהיה גם זה
 14 וגם זה, היינו כשניהם, וזהו הרמז
 15 במילה "כדכוד" שלעתידי-לבא
 16 יהיו ב' הבחינות כאחת,
 17 שתהיה עלית העולמות
 18 מלמטה למעלה, שהתחתון
 19 יעלה למעלה, וגם יהיה
 20 גילוי מלמעלה למטה,
 21 שהעליון יורד למטה, והמעלה
 22 בחיבור של שני האופנים יחד היא כי
 23 יש מעלה ויתרון בכל אחד
 24 מהם, המעלה דעלית
 25 התחתון והתקרבות לאלוקות בדרך
 26 העלאה מלמטה למעלה היא שעל-
 27 ידי הדיבור העידון שלו, של
 28 התחתון מצד עצמו, הגה נוסף
 29 לךף שיש בזה להתקרבות מצד
 30 האדם בכוחות שלו גם העילוי
 31 שרופצה אדם בקב אחד שלו⁴⁹,
 32 מתשעה קבים של חברו, זאת אומרת,
 33 אדם מעדיף מעט משלו (היינו דבר
 34 שהוא עצמו יגע עליו) על פני הרבה
 35 של חברו (שהוא קיבל ללא יגיעה)
 36 הרי הוא מתאחד עם האור
 37 בפנימיות יותר, כי לאחר שזיכר
 38 ועידן את עצמו, הוא נעשה כלי לכך
 39 שהאור האלוקי יאיר בו בפנימיות
 40 מה שאין-כן בירידת העליון
- מצידו התייגע על כך, פיון שהפלי לא נדבך, ומהותו של האדם
 עצמו נשארה כפי שהייתה, הגה אף שנמשך בו גילוי אור
 העליון, הרי למרות שמדובר בהמשכת אור נעלה, מפל-מקום אין
 הגילוי מתאחד כל-כך עם הפלי כי כלי לא מוזכר לא מסוגל לקלוט
 את האור באופן פנימי.
 והמעלה היתרון שפירידת האור
 העליון מלמעלה למטה היא
 שהמשכת האור היא ממקום
 גבוה יותר, מדרגה שהאדם עצמו,
 גם לאחר העידון והזיכור, לא יכול
 להגיע לשם, שלכן בכחו של האור
 הזה, מפני מעלתו, לבא
 ולהתגלות למטה יותר עד
 לעולם הזה הגשמי ועד להארה באדם
 שלא הזדכך, וכיוון שיש מעלה ויתרון
 בכל אחד משני האופנים של "העלאה"
 ו"המשכה", לעתיד לבוא העבודה
 תהיה בשניהם יחד.
 (ו) אף לעומת מחלוקת לשם שמים
 שבסופו של דבר פועלת חיבור בין
 "שם" (גשמיות) ו"שמים" (רוחניות)
 יש גם מחלוקת שאינה לשם
 שמים, שזוהי מחלוקת קנח
 וכל עדתו, והינו⁵⁰, שקרח
 ועדתו בניגוד למשה ואהרן ובניגוד
 להלל ושמאי לא רצו בחיבור
 של 'שם' (מציאות היש
 הגשמי) עם 'שמים' (אלקות
 שלמעלה מעולמות), אלא רצו
 שישאר היש הגשמי דבר
 נפרד, שאינו בטל לאלוקות, שלכן
 נקראו אנשי דור הפלגה שקורח
 ועדתו היו גלגול מהם אנשי שם.
 ועל זה אמרו רבותינו ז"ל
 אין שם אלא עבודה-זרה.
 והענין בזה⁵¹, דהנה אמרו
 רבותינו ז"ל⁵² ישראל
 שבחוץ לארץ ואינם גרים בארץ
 ישראל עובדי עבודה-זרה
 בטהרה הן וטעם הדבר, כי בחוץ-לארץ גזרו
 מלמעלה למטה, מבלי שהאדם
 בטהרה הן כלומר, אינם עובדי עבודה זרה במובן הפשוט והחמור, אבל

(46) ראה גם אוה"ת פרשתנו ע' תשה. סד"ה כל מחלוקת תער"ב הנ"ל. (47) פ' ראה כח, ב. (48) בבא בתרא עה, א. (49) בבא מציעא לח, א. (50) ראה גם אוה"ת פרשתנו ע' תרצו. (51) ראה סה"מ תרל"ב שם (ע' שעה ואילך). תרע"ח שם (ס"ע שנו ואילך). (52) עבודה זרה ח, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בגלל ישיבתם בחוץ לארץ הם נחשבים כעובדי עבודה זרה "בטהרה"
 - 2 (בדקות). וטעם הדבר, כי בחוץ-לארץ גזרו חכמים טומאה על
 - 3 אִירָה וגושה⁵³, גושי העפר שלה, לפי ששם בחוץ לארץ, נמשך
 - 4 השפע האלקי על-ידי לבושים רבים כו'⁵⁴, המכסים ומעלימים
 - 5 את האור ועד להתלבשות
 - 6 בלבוש הטבע עד כדי כך שהאור
 - 7 האלוני מלוכש ומכוסה בעובדה
 - 8 שהקדוש ברוך הוא מנהיג את העולם
 - 9 בדרך הטבע באופן שהאדם
 - 10 יכול להחשיב את התעסקותו
 - 11 בפנקסה על-ידי תחבולות כו'
 - 12 שהוא עושה בעצמו כאילו הוא
 - 13 ענין עיקרי בהשפעה זו, ולפי
 - 14 דעתו התחבולות שעושה הן
 - 15 הממשיכות ומורידות לו את השפע
 - 16 ולכן הרי זה כמו המשתתף
 - 17 לשמש ולירח, ועובד אותם
 - 18 עבודה זרה בראותו לעיני בשר
 - 19 כפי שהדברים נתפסים במבט חיצוני
 - 20 שעל-ידם נמשך השפע, כמו
 - 21 שכתוב⁵⁵ ממגד תבואות
 - 22 שמש וממגד גרש ירחים,
 - 23 ואינו מתבונן ולא שם לב לאמת
 - 24 שהם רק שלוחי השפע,
 - 25 ואינם אלא כגרון ביד החוצב
 - 26 בו⁵⁶, אבל אין להם שום חשיבות
 - 27 מצד עצמם והאמת היא שהשפע בא
 - 28 אך ורק מהקדוש ברוך הוא ועל-
 - 29 דרך-זה גם בנוגע למזלות
 - 30 כו', שורש החיות של הנבראים
 - 31 כמאמר רבותינו ז"ל⁵⁷ אין
 - 32 לה עשב למטה שאין לו מזל
 - 33 שורש מלמעלה המכה בו
 - 34 ואומר לו גדל, שאינם אלא
 - 35 כגרון ביד החוצב בו, ואין להם
 - 36 כוח ומציאות מצד עצמם וכמו
 - 37 שכתב הרמב"ם⁵⁸ שאין ראוי
 - 38 לעבדם לעבוד את המזלות, אפילו
 - 39 כדי להיותם אמצעים לקרבם
 - 40 אליו אל הקדוש ברוך הוא, אלא
- אליו בלבד יכנונו המחשבות ויניחו כל מה שזולתו.
- ואדרבה, כאשר מחשיבים את הממוצעים למציאות בפני-עצמם, הנה על-ידי זה מפרידים אותם ממקורם כו'. וזהו שמחלוקת שאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח וכל עדתו, שאצל קרח ועדתו כל ענין המחלוקת וההבדלה להיות מציאות יש, אין זה לשם שמים, כדי לפעול גם ב'יש' את החיבור וההתפללות באלקות (כמו שהוא אצל משה ואהרן, בב' האופנים דמלמעלה למטה דרכו של אהרן, "המשכה" ומלמטה למעלה, דרכו של משה, "העלאה" כנ"ל). אלא רצונם שתשאר ההבדלה בין גשמיות ורוחניות וישאר היש דבר נפרד, מפני שהיו קורח שהיה משבח לו וכן עדתו מבחינת הגבורות בלבד, ללא התפללות החסדים והגבורה היא שורש הפירוד וההבדלה. ועל-זה נאמר שמחלוקת שאינה לשם שמים אין סופה להתקיים, שאין זה ענין של היפך הברכה חס-ושלום, ואין כוונת המשנה לאחל לקורח ועדתו סוף בלתי רצוי אלא אדרבה, דכיון שלא ידח ממנו נדח⁵⁹, וישנה הבטחה שבסופו של דבר כל אחד ואחד מבני ישראל, ללא יוצא מן הכלל, יעשה תשובה ולא יורחק
- זה מפרידים אותם ממקורם כו'. וזהו שמחלוקת שאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח וכל עדתו, שאצל קרח ועדתו כל ענין המחלוקת וההבדלה להיות מציאות יש, אין זה לשם שמים, כדי לפעול גם ב'יש' את החיבור וההתפללות באלקות (כמו שהוא אצל משה ואהרן, בב' האופנים דמלמעלה למטה ומלמטה למעלה, כנ"ל), אלא רצונם שתשאר ההבדלה וישאר היש דבר נפרד, מפני שהיו מבחינת הגבורות בלבד, ללא התפללות החסדים. ועל-זה נאמר שמחלוקת שאינה לשם שמים אין סופה להתקיים, שאין זה ענין של היפך הברכה חס-ושלום, אלא אדרבה, דכיון שלא ידח ממנו נדח⁵⁹, הרי בהכרח שלא ישאר ענין ההבדלה והפרוד, אלא לבסוף

(53) שבת טו, א. (54) ראה גם תניא אגה"ק סכ"ה (קלט, ב). (55) ברכה לג, יד. (56) ע"פ ישעיי' יו"ד, טו. (57) ראה ב"ר פ"י, ו. זהר ח"א רנא, א (בהשמטות). ח"ב קעא, ב. מו"נ ח"ב פ"י. תניא אגה"ת פ"ו (צו, א). אגה"ק סוס"כ (קלב, א). (58) עיקר החמישי מי"ג העיקרים (פירוש המשניות סנהדרין הקדמה לפרק חלק). (59) ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה תניא ספ"ט. הל'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מאלוקות לתמיד חלילה, הרי בהכרח שלא ישאר ענין ההבדלה
 2 והפירוד, אלא לבסוף יתברר היש ויתבטל למקור חיותו. לפי
 3 שתכלית הפונה והמטרה בענין ההבדלה והפירוד מלכתחילה
 4 היא בשביל הפירוד והתיקון, שיהיה בסופו של דבר שעל-ידי
 5 זה נעשה עליו גדול יותר,
 6 מאשר אילו לא היה פירוד כלל
 7 מלכתחילה, כיוון שגם ענין
 8 שהיה מנגד לקדושה, נתהפך
 9 להיות כלי לאלקות, שזהו
 10 כללות ענין התשובה, שגם מי
 11 שהיה רחוק חזר והתקרב וכנ"ל
 12 (סעיף ד) שלכן נאמר ביום השלישי ב' פעמים
 13 השלישי ב' פעמים כי טוב⁶⁰
 14 ופעם אחת היא בשביל מה שנעשה
 15 ביום שני, ההבדלה בין מים למים
 16 שהיא שורש ענין הפירוד בנבראים,
 17 ולמחרת, ביום שלישי, נאמר גם עליה
 18 "כי טוב", כי בסופו של דבר הפירוד
 19 מביא לעלייה שלא היו באים אליה
 20 בלעדיו.
 21 ועל-דרך-זה בנוגע למחלוקת
 22 קרח ועדתו כפשוטה, שגם
 23 אצלם ישנו ענין התשובה⁶¹,
 24 ועליהם נאמר⁶² מוריד שאול
 25 ויעל, ואף על פי שיריד ל"שאל"
 26 בסופו של דבר גם הם חזרו ועלו ולא
 27 עוד אלא שעל-ידי-זה
 28 שנהלקו על הפהונה, על ידי
 29 היירידה והפירוד עצמם גיתוסף
 30 עילוי גדול יותר בענין
 31 הפהונה, שלא היה קודם המחלוקת,
 32 שזהו מה שכתוב בהמשך הפרשה⁶³ וידבר ה' אל אהרן
 33 ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי וגו', ואיתא
- בספרי⁶⁴ משל הדיוט אומר לטובתי נשברה רגל פרת⁶⁵,
 (וכסיפור חכמינו ז"ל (בתלמוד ירושלמי במסכת הוריות): מעשה בר' אליעזר
 36 ורבי יהושע ור' עקיבא שעלו לחולת אנטוכיא על עסק מגבית חכמים והיה
 37 שם אבא יהודה שהיה נותן צדקה בעין טובה. פעם אחת ירד מנכסיו וראה
 38 רבותיו ונתייבש מהן עלה לו לביתו
 39 ופניו חולניות. אמרה לו אשתו מפני
 40 מה פניך חולניות אמר לה רבותינו כאן
 41 ואני יודע מה אעשה. אשתו שהייתה
 42 צדקת ממנו אמרה לו נשתיירה לך
 43 שדה אחת, לך ומכור חצייה ותן להן,
 44 הלך ועשה כן ובא אצל רבותינו ונתן
 45 להן, והתפללו עליו רבותינו אמרו לו:
 46 אבא יהודה, הקדוש ברוך הוא ימלא
 47 חסרונותיך. כשהלכו להם, ירד לחרוש
 48 בתוך חצי שדהו. עם כשהוא חורש
 49 בתוך חצי שדהו שקעה פרתו ונשברה.
 50 ירד להעלותה והאיר הקדוש ברוך הוא
 51 עיניו ומצא אוצר. אמר לטובתי נשברה
 52 רגל פרתי. (בסופו של דבר המחלוקת
 53 על הפהונה של אהרן הייתה
 54 לטובתו של אהרן, בא קרח
 55 וערער על הפהונה כנגדו,
 56 משל⁶⁶ למלך שהיה לו בן
 57 בית ונתן לו שדה אחת
 58 במתנה ולא כתב ולא חתם
 59 ולא העלה בערכאין, בא
 60 אחד וערער עליו כו', אמר
 61 לו המלך הריני כותב וחותם
 62 לך ומעלה בערכאין, אף כאן
 63 לפי שבא קרח וערער כנגד
 64 אהרן על הפהונה, בא
 65 הקתוב ונתן לו לאהרן כ"ד מתנות כהונה כו'⁶⁷
 66 שבהמשך פרשת קרח.

ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ג. 60) ראה אוה"ת בראשית לר, סע"א ואילך. אחרי ע' פה. 61) ראה פרש"י פינחס כו, יא.
 62) שמואל-א ב, ו. וראה סנהדרין קח, א. קט, ב. 63) פרשתנו יח, ח. 64) שם, כ. 65) ראה ויק"ר פ"ה, ד. 66) הובא בפרש"י
 שם, ח. 67) חסר הסיום (המור"ל).

התוועדויות

בס"ד. שיחת יום ב' פרשת בשלח, יו"ד שבט, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- 1 א. דובר כבר כמה פעמים¹ אודות דברי כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר, בעל ההילולא, שמביא
- 2 באחד המאמרים² את פירוש הבעל-שם-טוב³ בלשון המשנה⁴ "ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו",
- 3 — ובהקדמה: כיון שמדובר אודות "אתם קרויין אדם"⁵, בני-ישראל, שנקראים "בנים למקום"⁶, "בנים
- 4 אתם לה' אלקיכם"⁷ — הרי גם אם משהו ירצה להעניש אותם, אין אפשרות שתהיה לו שליטה עליהם;
- 5 ואילו הקדוש-ברוך-הוא בעצמו — הרי אינו שייך לעונשין חס-ושלום, כמו שכתוב⁸ "מפי עליון לא תצא
- 6 הרעות". אבל אף-על-פי-כן, הרי צריך להיות בעולם ענין של "דין", כי, לולי זאת יהיו "חטיי" סגיאיין"
- 7 (כדאיאת במדרש⁹), כיון שלא תהיה מניעה עבור היצירה-הרע שנקרא כלב¹⁰, שאין לו תקנה אלא במקל¹¹.
- 8 והעצה לזה, על-ידי-זה ש"נפרעין מן האדם מדעתו" —
- 9 שבתחילה שואלים אותו: כיצד צריכים להתנהג — לפי דעתו — עם אדם שעשה ענין מסויים. וכאשר
- 10 פוסק את הדין, ששכרו או ענשו כך וכך, הרי לפי מה שפסק "מדעתו", בחשבו שהמדובר הוא אודות
- 11 פלוני — נפרעין ממנו על ענין הדומה לו, גם כאשר עתה הרי זה "שלא מדעתו", שכן, בידעו שהדבר נוגע
- 12 אליו, רצונו לחזור בו.
- 13 ועל-פי-זה מובן גם דיוק לשון המשנה¹² "לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון", תחילה "דין"
- 14 ואחר-כך "חשבון" — דלכאורה, תחילה צריכים לערוך חשבון, ואחר-כך יכול להיות דין ופסק-דין
- 15 (כקושיית המפרשים¹³) — כי, בתחילה שואלים אותו מהו ה"דין" על עשיית דבר פלוני, ואחר-כך עורכים
- 16 עמו "חשבון" האם דין זה מתאים אליו.
- 17 ב. וכפי שהובאה ראייה לדבר¹⁴ — שהרי "ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא"¹⁵, ובנדרון-דידן, אין זה
- 18 רמז בלבד, אלא מפורש הדבר בתנ"ך:
- 19 בענין דוד המלך ובת-שבע — כתיב¹⁶: "וישלח ה' את נתן אל דוד .. ויאמר לו שני אנשים היו בעיר
- 20 אחת אחד עשיר ואחד רש לעשיר היה צאן ובקר הרבה מאד ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה ..
- 21 ויבוא הלך לאיש העשיר ויחמול לקחת מצאנו ומבקריו לעשות לאורח הבא לו ויקח את כבשת האיש
- 22 הרש ויעשה לאיש הבא אליו", וכאשר דוד המלך פסק את דינו של האיש העושה זאת, אמר לו נתן
- 23 הנביא: "אתה האיש"!
- 24 ולכאורה: מהו הצורך בכל אריכות ההקדמה הנ"ל, ולמה לא אמר לו לכתחילה שעשה דבר
- 25 בלתי-רצוי?

(8) איכה ג, לח.
 (9) ב"ר פי"ב, טו.
 (10) ראה שם פכ"ב, ו. זח"ג רלח, א (ברע"מ).
 (11) שמו"ר פ"ט, ב.
 (12) אבות שם מ"א.
 (13) ראה תויו"ט שם. ועוד.
 (14) בלקוטי מהר"ן סי' קיג. וראה גם בינה לעתים דרוש סג.
 (15) ראה תענית ט, א ובפרש"י. תוס' ישנים יומא לח, ב. זח"ג
 רכא, א. זו"ח קה, א.
 (16) שמואל-ב יב, א ואילך.

(1) ראה שיחת יום ב' פ' בשלח, יו"ד שבט תשי"ט ס"ג;
 תש"כ בתחלתה (תורת מנחם — התוועדויות חכ"ה ע' 18; חכ"ז
 ע' 299 ואילך). וראה גם שם ח"ח ריש ע' 207; חל"ט ע' 290.
 וש"נ.
 (2) ראה סה"מ אידיש ע' 76. וראה גם "התמים" ח"ז ע' קד.
 (3) ראה כתר שם טוב בהוספות סק"ב ואילך. וש"נ.
 (4) אבות פ"ג מט"ו.
 (5) יבמות סא, רע"א. וש"נ.
 (6) אבות שם מ"ד.
 (7) פ' ראה יד, א.

- אלא, ככל סיפורי התורה למדים גם מסיפור זה הוראה – עד כמה גדול כחו של יהודי, אפילו מי שלא כדבעי, שאי אפשר להיות "נפרעין" ממנו אלא רק כאשר נותן רשות על זה, "מדעתו", ואי אפשר לעשות עמו "חשבון" כל זמן שלא פסק בעצמו את ה"דין", כבסיפור הנ"ל, שרק לאחר שדוד פסק את הדין, אזי אמר לו נתן הנביא "אתה האיש".
- ג. ואם הדברים אמורים בצד הבלתי־רצוי, היפך הטוב – הרי על־אחת־כמה־וכמה שכן הוא כאשר שואלים אצל יהודי אודות ענין טוב, ובודאי ישיב באופן הטוב ביותר.
- ובהקדמה – שיש טוב שנמשך על־ידי מלאכים שהם שלוחי השפע, שעל ידם באה המשכת הטוב בהתלבשות על־ידי ממוצע; ולמעלה מזה – טוב שנמשך באופן ישיר ממקור הטוב, למעלה גם מפסק־דין דבית־דין של מעלה.
- והעצה לזה – כאשר יהודי אומר שבשביל מעשה־טוב מסויים מגיע שיזכה בענין פלוני, שאז נמשך הטוב (לא בכח פסק־דין בית־דין של מעלה, אלא) בכח פסק־דין של יהודי, אשר, "נפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש"¹⁷, ועל־אחת־כמה־וכמה כאשר מדובר אודות יהודי שעושה טוב, שבאותה שעה מושלת ושולטת נפשו האלקית על נפשו הבהמית וגופו וכל עניניו.
- ד. ובנוגע לענינו:
- כאשר רבינו נשיאנו, כבוד־קדושת מורי־וחמי אדמו"ר, בעל ההילולא, נסע ממדינת רוסיא – וכפי שאמר כמה פעמים שהיה זה בעל־כרחו¹⁸ – הנה בעברו את הגבול, אמר, שאף־על־פי שישנו גבול גשמי, הפסק גשמי, מכל־מקום, אין להתפעל מזה, וימשיך להיות הקישור כמקודם, ככל פרטי הדברים שבזה, הן בדברים שבכתב, במכתבים שכתב, ועוד יותר, בדברים שאמר אז בעל־פה.
- ואכן כך היה – לא רק בענינים רוחניים, אלא כידוע הסיפורים מכמה אנשים אודות ענינים שנעשו על־ידי רבינו נשיאנו בהיותו מעבר לגבול, מכאן, אף־על־פי שלכאורה היו צריכים להיעשות על־ידי השתדלותו של מי שנמצא על אתר במקום גשמי.
- כלומר:
- גם כאשר נשמתו היתה מלובשת ומוגבלת בגוף גשמי (שהרי גם גופו של צדיק תופס מקום גשמי), היה בכחו לפסוק שהגבול הגשמי לא יפסיק, אלא ימשיך לעמוד בקישור עם היהודים שהיו שייכים אליו ("זיינע אידן") לפני עברו את הגבול, ובאופן שהקישור יהיה לא רק ממנו אליהם, אלא גם מהם אליו, אף־על־פי שהם אינם בדרגא שלו, ואצלם ענין המקום מפסיק ומרחיק כו'.
- ואכן פעל זאת – שנסיעתו ממדינת רוסיא לא הפריעה לקשר כו', וכאמור, לא רק לקשר שלו לאלו אשר ילכו בדרכיו, אלא גם בכיוון השני, מצדם של אלו שחפצו בקשר זה, שהיה כמקודם, ואדרבה, ביתר שאת וביתר עוז.
- וכשם שהדברים אמורים בנוגע ל"על כרחך" של הנסיעה מרוסיא – כן הוא גם בנוגע ל"על כרחך" שבדברי המשנה¹⁹ לאחר הפסקא "על כרחך אתה חי":
- מי שמסתכל רק בעיני בשר, ולא רק בשר גשמי, אלא גם בשר חומרי – יכול לומר שנעשה חס־ושלום הפסק וכו'. אבל האמת היא – ש"מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש"²⁰.
- כשם שלא השפיע ה"על כרחך" של השילוח ממקום גשמי אחד למשנהו, כך לא יכול להשפיע ה"על כרחך" בענין ההפסק כו', בה בשעה שפסק דין על עצמו, שהפסק של גבול כו' לא יפסיק אותו מלפעול עם אותם יהודים שחינך והעמיד, וימשיכו ללכת בדרכיו.

ע' 26 הערה 22. וש"נ.

(19) אבות ספ"ד.

(20) סוטה יג, סע"ב.

(17) תניא רפ"ב.

(18) ראה אג"ק שלו ח"ב ריש ע' ה. סה"ש תרפ"ח ע' 4

ובהערה 6 שם. וש"נ. וראה גם תורת מנחם – התוועדיות ח"א

ה. אך לכאורה נשאלת מיד קושיא: הרי ישנו המאורע שאירע לפני ט"ז שנה, מאורע שהיינו נוכחים בו, ונעשו כמה ענינים (לא רק מצד רצון נפש הבהמית, אלא) על-פי שולחן-ערוך שקשורים עם ענין של הפסק כו'?!¹

ובכן, כאמור כמה פעמים שכל הענינים ישנם בתורה, ולא רק בפנימיות התורה, אלא גם בנגלה בתורה:²

איתא בגמרא²¹: "יעקב אבינו לא מת", ופריך, "וכי בכדי ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא כו'", הרי זה פסוק מפורש בחומש ש"ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא"? ומשני, "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים".

גם לאחר הקושיא "וכי בכדי חנטו כו'", לא מתחרטת הגמרא וחוזרת בה מהמאמר "יעקב אבינו לא מת", אלא הגמרא מתרצת ומבארת – שאף-על-פי ש"ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא", וזהו מעשה אמת שהרי כך נאמר בתורה, אף-על-פי-כן, "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים": אם²² רק ישנו "זרעו בחיים"... הנה למרות ש"ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא", וזהו מעשה שהיה במציאות, וכאמור, שנעשו כמה ענינים על-פי שולחן-ערוך – אזי "אף הוא בחיים".

ולא כמו אלו שרוצים "לדלל" ("פארוואסערן") את הענין, ולפרש, שעל-ידי-זה ש"זרעו בחיים" הרי זה כאילו הוא היה בחיים – כי: (א) לפי פירוש זה נמצא שהגמרא מתחרטת מהמאמר "יעקב אבינו לא מת" – שאכן מת, אלא שכיון ש"זרעו בחיים", לכן יש לו הנאה כו' כאילו היה בחיים, (ב) פירוש זה הוא היפך לשון הגמרא – שהרי הגמרא לא אומרת "כאילו הוא בחיים", אלא הגמרא משווה את שני הענינים, באמרה, "מה זרעו בחיים" – הנה באותו אופן "אף הוא בחיים", וזהו המענה על השאלה "וכי בכדי ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא"!

ו. והביאור בזה – על-פי מה שכתב אדמו"ר הזקן באגרת הקודש שכתבה בקשר להסתלקות הרמ"מ מהאָראַדאָק, ונדפסה בחלק אגרות הקודש של ספר התניא²³:

לאחרי שמקדים לשון חז"ל²⁴ "שבק חיים לכל חי" – כותב רבינו הזקן ש"חיי הצדיק אינם חיים בשרים, כי אם חיים רוחניים שהם אמונה ויראה ואהבה" (ומביא פסוקים על זה).

ובאותיות פשוטות בשייכות לביאור הענין ד"מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" – שהצדיק שאודותיו מדובר ("הוא בחיים"), הנה גם בשעה שנשמתו היתה בגוף, היה עיקר חייו אהבת ה' ויראת ה' ואמונה בה', כפי שנמשכו בגוף להיות חיי הגוף.

ובהקדמה:

רבינו נשיאנו מסביר בכמה ממאמריו²⁵, שכשם שמצות תפילין היא לכל הדעות מצוה גשמית, שצריכים ליקח קלף גשמי, לכתוב עליו אותיות בדיו גשמי, ליתנם בתוך בתים גשמיים ולהניחם על היד והראש הגשמיים – כך גם המצוות דאהבת ה' ויראת ה' ואמונה בה' צריכים להיות נמשכים בגשמיות הגוף. וכמו באהבת ה', הנה כשם שכאשר מרגיש רגש של אהבה לדבר שיכול למשש בידים, אזי משתנה מצב רוחו, ועד שמשתנה גם אופן דופק הלב – כמו-כן צריך להיות גם בענין "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך"²⁶, שצריך להיות ניכר באופן דופק לבו הגשמי, ועל-דרך-זה בנוגע ליראת ה' ואמונה בה'.

(24) ראה ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות" לאגה"ק שם (ספר ההשתטחות ע' ד). וש"נ.

(25) סה"מ קונטרסים ח"ב רצ, ב ואילך (נעתק ב"היום יום" כ מנ"א). תרצ"ב ע' רנו. ע' רפז. ע' שלז. ע' תנד. תרצ"ז ע' 215. ע' 282. ה'ש"ת ס"ע 112 ואילך. תש"ד ע' 214.

(26) ואתחנן ו, ה.

(21) תענית ה, ב. וראה גם שיחת יום ב' פ' בשלח, יו"ד שבט תשכ"ג בתחלתה (תורת מנחם – התועדויות חל"ו ע' 102 ואילך). וש"נ.

(22) כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר בהתרגשות ובקול חנוק מבכי (המו"ק 2).

(23) ביאור לסי' ד"ך.

- כלומר: גם המצוות אמונה ויראה ואהבה, עם היותם מצוות רוחניים, הרי הם ככל עניני תורה ומצוותיה שכלית קיומם הוא כאשר נמשכים וניכרים בדבר גשמי.
- אלא שאף-על-פי-כן ישנו חילוק מהו העיקר ומהו הטפל – אם הגשמי שבדבר או הרוחני שבדבר.
- וכמו שיש חילוק במצוה גשמית כמו הנחת תפילין, שיתכן שיהיה אצלו רק מעשה המצוה, הצד הגשמי בלבד, ללא כוונת המצוה, אפילו הכוונה שב'שולחן-ערוך'²⁷: לשעבד הלב והמוח, ועל-אחת-כמה-וכמה הכוונות שנתבארו בספרי חסידות וספרי קבלה; וישנו אופן נעלה יותר – שמלבד הצד הגשמי, יש לו גם את עניני הכוונות בתכלית השלימות, והיינו, שאכן נעשים משועבדים בפועל לבו ומוחו, כח ההרגש וכח המחשבה, או המוחין חכמה בינה ודעת (כמובא בתניא²⁸ בנוגע לכוונת התפילין).
- אמנם, באגרת הקודש הנ"ל, מבואר שאפילו כאשר הצדיק נמצא בחיים חיותו בעלמא דין, הנה גם הגשמיות שלו היא ענין רוחני:
- כאשר הצדיק מברך בשם ומלכות על אכילתו – הנה כדי שלא תהיה ברכה לבטלה חס-ושלום, בהכרח לומר, שאכילתו היא אכילה גשמית, כי, על אכילה רוחנית אין מברכים "המוציא לחם מן הארץ"...
- כאשר לומד ענין בתורה, הנה למרות שהתורה נקראת לחם, כמו שכתוב²⁹ "לכו לחמו בלחמי", מכל-מקום, אסור לו לברך על זה "המוציא לחם מן הארץ", אף-על-פי שמרגיש שלימוד התורה נעשה "דם ובשר כבשרו", כמבואר בתניא בתחילתו³⁰; הברכה על לימוד התורה היא: "לעסוק בדברי תורה"³¹, או "אשר בחר בנו .. ונתן לנו את תורתו". ואילו "המוציא לחם מן הארץ" – מברכים על לחם גשמי.
- אמנם, כאשר הצדיק אוכל לחם גשמי – הנה בשעת מעשה הרי זה אצלו ענין רוחני.
- ובדוגמת הסיפור הידוע אודות דברי ה'צמח צדק'³² (ששנה זו היא שנת המאה להסתלקות-הילולא שלו), שאמר שאינו רואה את ה"קורה", אלא את כח הפועל בנפעל, והיינו, שאף שהיתה זו קורה שתפסה מקום גשמי, קורה שהעמידה את התקרה, או את הבית כו', אף-על-פי-כן, ראה בה"קורה" את כח הפועל בנפעל (לא את "כח הפועל" כפי שהוא בפני עצמו).
- ועל-דרך-זה בנוגע להמבואר באגרת הקודש ש"חיי הצדיק אינם חיים בשריים כי אם חיים רוחניים" – שגם כאשר אוכל לחם ובשר, הרי למרות שזהו לחם ובשר גשמיים, והראיה, מאמירת הברכה, שאינה על לחם רוחני אלא על לחם גשמי, הנה בשעת מעשה הרי הוא מרגיש את הרוחניות שבדבר, ומזה הוא נהנה ומקבל חיות.
- ונמצא, שגם כאשר הנשמה נמצאת בגוף גשמי, גוף שתופס מקום, וזקוק לאכילה ושתייה גשמיים – הנה כל ענין הגשמיות אינו אלא דבר הטפל, לבוש חיצוני בלבד, ויתירה מזה, שהגוף הגשמי אינו אפילו בדרך טפל, אלא אין לו מציאות כלל בפני עצמו, כיון שאינו אלא כלי שעל ידו יוכל למלא את רצון הנשמה לפעול בעולם, שבשביל זה יש צורך ביד ורגל ושאר רמ"ח אברים גשמיים.
- ז. ועל-פי-זה מובן, שלמרות העובדה ש"ספרו ספדניא וחנטו חנטיא", הנה "יעקב אבינו לא מת": "חנטו חנטיא כו'" – היא פעולה שנעשית עם גשמיות הגוף, אשר, אצל אדם אחר, אפילו יהודי, הרי בהיותו בעולם-הזה הנה הגשמיות היא עיקר ענינו, אלא שעושה זאת "לשם שמים"³³, או אפילו במדריגה נעלית יותר: "בכל דרכיך דעהו"³⁴, אבל הוא "לוקח" את הגשמיות שבדבר, וכיון שהחיים שלו קשורים

(27) או"ח סכ"ה ס"ה. שו"ע אדה"ז שם סי"א.
(28) רפמ"א (נו, ב).
(29) משלי ט, ה. וראה ברכות נו, סע"א. חגיגה יד, א.
(30) ספ"ה.
(31) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סמ"ז ס"ד. וש"נ.

(32) ראה גם תורת מנחם – התועודיות ח"ז ס"ע 88 ואילך.
וש"נ.
(33) אבות פ"ב מ"ב.
(34) משלי ג, ו. וראה לקו"ש ח"י ע' 104. וש"נ.

1 עם גשמיות הגוף והגשמיות שבעניניו בעולם, הנה כאשר נוטלים ממנו את הגשמיות, הרי זה ענין של
2 מיתה.

3 אבל כאשר מדובר אודות צדיק שחיו אינם חיים בשריים אלא חיים רוחניים, שהם אמונה ויראה
4 ואהבה [והיינו, שאף-על-פי שמתנאי המצוה שצריך להיות אמונה ויראה ואהבה גשמיים (כנ"ל), הרי גם
5 בענין זה אין הגשמיות אלא טפל לגבי העיקר, ועל-אחת-כמה-וכמה שגשמיות הגוף ועניני העולם אינם
6 אלא טפל בלבד] – הרי מובן, שגם כאשר נוטלים ממנו את החיות הגשמי, שנחשב אצלו לדבר הטפל, אי
7 אפשר לקרוא מצב זה בשם "מיתה" – "לא מת", כיון שנשאר החיות הרוחני שהוא העיקר אצלו.

8 ובפרטיות יותר:

9 יכול להיות יהודי צדיק – אבל לא בדרגא שאודותה מדובר באגרת הקודש הנ"ל – שכל ימיו לומד
10 תורה ומקיים מצוות, אבל לא באופן שישנה ויהפוך ("איבערמאכן") את הגשמיות שלו לרוחניות; בשעה
11 שלומד תורה – לומד תורה, אבל כאשר אוכל מאכל גשמי, באמירת ברכה ראשונה וברכה אחרונה, הנה
12 בשעת מעשה הרי הוא מרגיש (לא רק את ה"טעם" של הניצוץ האלקי שבו, אלא) גם את הטעם הגשמי
13 שבו, והרגש הטעם הגשמי תופס מקום אצלו, עד כדי כך, שיכול לבלבל לענין הברכה, שכן, באם המאכל
14 לא היה ערב לחיכו, נעשה אצלו בלבול ("א טומלעניש") בנוגע לברכה³⁵!

15 כלומר: יש לו אמנם "חיים רוחניים", אבל יש לו גם "חיים בשריים", והם אצלו שני ענינים. וכיון
16 שיש לו גם "חיים בשריים", שמבלבלים לנשמה – הנה כאשר ניטלו חיו הבשריים, אי אפשר לומר
17 שזהו ענין שאינו תופס מקום אצלו, ובמילא אין זה נחשב למיתה; אם אין זה בבחינת "קטלא כולא",
18 הרי זה על-כל-פנים בבחינת "קטלא פלגא"³⁶.

19 וכדי שיהיה מעמד ומצב ש"יעקב אבינו לא מת", אלא "הוא בחיים" באותו אופן ש"זרעו בחיים", גם
20 לא בבחינת "קטלא פלגא" – הרי זה דוקא כאשר הגשמיות אינו תופס מקום אצלו כלל, גם לא בבחינת
21 "פלגא", כנ"ל שהגוף הגשמי אינו מציאות בפני עצמו כלל, ובמילא אין זה אפילו בבחינת "קטלא פלגא";
22 הגוף הגשמי אינו אלא לבוש חיצוני, ומובן, שכאשר פושטים לבוש אחד ולבושים לבוש אחר, לא נחסר
23 בענין החיות.

24 ח. ומהי ההוכחה שענין החיים הוא באופן שהרוחניות היא העיקר, והגשמיות אינה אלא טפל בלבד
25 (שאז "לא מת", אלא "הוא בחיים") – כאשר רואים ש"זרעו בחיים".

26 ובהקדמה:

27 רבינו הזקן מבאר בתניא³⁷, ש"העושים גופם עיקר ונפשם טפלה, אי אפשר להיות אהבה ואחוה
28 אמיתית ביניהם כו", והיינו, שקיום מצות "ואהבת לרעך כמוך"³⁸ יכול להיות רק כאשר הנשמה היא
29 העיקר והגוף הוא הטפל.

30 אמנם, כאשר ענין זה הוא באופן שהגוף אינו אפילו בדרך טפל, אלא אינו מציאות בפני עצמו כלל
31 (כנ"ל) – אזי קיום מצות "ואהבת לרעך כמוך" היא לא רק באופן של טפל, היינו, שנותן גם להזולת,
32 אבל נשאר גם אצלו, אלא באופן שמתמסר לגמרי ("ער גיט זיך אינגאנצן אָפּ") אל הזולת, ועד שאת
33 ה"חיים" שלו הרי הוא מחדיר ומיישם ("ער זעצט אַריין") ב"זרעו", שמתמסר אל הזולת להחיותו בתורה
34 ומצוות.

35 "זרעו בחיים" פירושו – שרואים שהעובדה שפלוני הוא "בחיים", שהוא חי בתורה ומצוות, אינה
36 אלא בגלל היותו "זרעו":

(37) רפ"ב.
(38) קדושים יט, יח.

(35) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סר"ד ס"ב ואילך. וש"נ.
(36) ב"ק סה, א. וראה תו"א פרשתנו (בשלח) סא, ב.

מדובר אודות יהודי שחי ומתהלך בין גוים, ויש לו את כל הענינים שבאים מצד נפשו הבהמית, יצרו
 הרע והעולם כו', ואם כן, כיצד אפשר להחיות אותו? !
 והגע עצמך: איתא במדרש³⁹ "אם מתכנסין כל באי העולם לברוא אפילו יתוש אחד (או: "להלבין
 כנף אחד"⁴⁰) אינן יכולין", ואילו כאן אומרים שהעובדה שפלוגי הוא בחיים היא בגלל היותו "זרעו",
 שזהו מקור חיותו? !
 ובכן: הכלל שכל באי עולם אינם יכולים לברוא בריאה – הרי זה בהיותם במעמד ומצב של "נברא";
 אבל כאשר נעשים "דומין לבוראם"⁴¹, היינו, שאינו מציאות בפני עצמו, אלא הוא רק שליח של בורא
 העולם – הנה בורא העולם פועל על ידו ענין של בריאה.
 ויתירה מזה: אף-על-פי ש"הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"⁴², ואם כן, כיצד יש ביכלתו לפעול
 זאת, בה בשעה שאפילו הקדוש-ברוך-הוא כביכול אינו יכול לפעול זאת – הרי זה בכחו של יהודי דוקא,
 מצד הציווי "ואהבת לרעך כמוך", ובמכל-שכן וקל-וחומר: אם צריכים ליתן לו דבר גשמי כדי להחיות
 את נפשו, על-אחת-כמה-וכמה שצריכים להחיותו ברוחניות.
 אלא שבשביל זה יש צורך שיהיה בטל במציאות (כמבואר בתניא⁴³), וכיון שזהו ענין שצריך לבוא
 בפועל, אצל הזולת – לא מספיק ביטול במציאות בכח, אלא צריך להיות ביטול במציאות בפועל.
 וענין זה מתבטא בכך שנותן את עצמו לגמרי ("ער גיט זיך אַוועק אינגאַנצן") ומוסר נפשו להחיות את
 הזולת, והיינו, שאף-על-פי שעל-פי דין "חיך קודמין"⁴⁴, מכל-מקום, אינו נכנס לשקלא וטריא על-פי
 דין, ומוסר נפשו, ובלבד להחיות יהודי.
 וזוהי ההוראה של נשיאי חב"ד, החל מאדמו"ר הזקן ועד לבעל ההילולא⁴⁵:
 החיוב לעשות טובה ליהודי – זהו הלכה בשולחן-ערוך, ולא זהו החידוש של תורת החסידות;
 החידוש של תורת החסידות הוא – כמדובר בארוכה ב"ט כסלו⁴⁶ בפירוש התואר "חסיד", שצריך לוותר
 על טובת עצמו ולהעמיד את עצמו בסכנה בשביל טובת הזולת.
 וכפי שמצינו אצל בעל ההילולא – כפי שסופר פעם⁴⁷ בארוכה אודות נסיעתו לפטרבורג, בזמן ה"צאָר",
 שהיתה כרוכה במסירות-נפש בפועל, וכל זה – על הספק, אולי יתאפשר לבטל גזירה על בני-ישראל.
 ועל-אחת-כמה-וכמה ובמדה גדולה יותר – בשנות נשיאותו במדינה ההיא, שהיו שנים כאלו שבכל יום
 ויום, מתחילת היום עד סוף היום, היתה העבודה קשורה עם מסירת נפש וסכנת נפשות בפועל, וכל זה –
 לא בשביל עצמו; בשביל לישב בחדרו וללמוד תורה לעצמו, בשביל קיום המצוות בהידור לעצמו – אף
 אחד לא היה מפריע לו ולא נוגע בו; כל ענין המסירת-נפש שלו היה בשביל להעמיד דור שיהיה "חיי",
 ואכן הצליח ופעל שיהיה "זרעו בחיים".
 הנהגה כזו יכולה להיות רק אצל מי שבהיותו נשמה בגוף בחיים חיותו בעלמא דין היו החיים
 הבשריים לא רק לא דבר עיקרי, אלא אפילו לא דבר טפל, כי אם באופן שאינם מציאות כלל, כיון שאינם
 אלא "כלי", כגרזן ביד החוצב בו, שעל ידם יוכל למלא שליחותו לפעול בעולם.
 ונמצא, שהעובדה ש"זרעו בחיים" מהוה הוכחה ש"אף הוא בחיים", כי, מה שנחסר אינו אלא לבוש
 גשמי, ותמורת זה נותנים לו לבוש אחר כו'.

סי"א (תורת מנחם – התוועדויות חל"ט ע' 42).

46 בקונטרס ענינה של תורת החסידות (נדפס בספר הערכים

– חב"ד כרך א בסופו (ע' תשנ"ו ואילך), ואח"כ בקונטרס בפ"ע

(כמ"פ), ובתורת מנחם – התוועדויות חמ"ה ע' 257 ואילך).

47 שיחת יו"ד שבט תש"כ סכ"ה ואילך (תורת מנחם –

התוועדויות חכ"ז ע' 319 ואילך). וש"נ.

39 ב"ר פל"ט, יד. וש"נ.

40 שהש"ר פ"ה, יא (ג).

41 ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.

42 ברכות לג, ב. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת עקב יו"ד, יב.

43 פ"ו.

44 ב"מ סב, א.

45 ראה גם שיחת מוצש"ק פ' בשלח, י"א שבט תשכ"ד

- ט. וזהו הביאור בדברי הגמרא "יעקב אבינו לא מת .. וכי בכדי ספרו ספדנייא וחנטו חנטייא כו' .. מה זרעו בחיים אף הוא בחיים":¹
- כאשר רואים שיעקב העמיד את "זרעו" בארץ מצרים (ולאחר-יזה בשאר הגלויות), ורואים שהם "חיים" בגלל היותם "זרעו" – הרי זו הוכחה שבמשך כל שנותיו היו אצלו חיים רוחניים, ואילו הגשמיות היתה לא רק ענין של טפל, אלא לבוש בלבד, ובמילא, הנה גם כאשר החליפו הלבוש, נשאר אצלו ענין החיים בתקפו, והשינוי אינו אלא מלבוש זה ללבוש אחר.²
- ועל-דרך-זה בנוגע ליום הילולא זה:³
- כאשר מתאספים יחדיו כמה שנים לאחר זה, ויודעים ש"ספרו ספדנייא וחנטו חנטייא כו'" – מבאר רבינו הזקן, שכאשר מדובר אודות צדיק שבחיים חיותו בהיותו נשמה בגוף כאן למטה מעשרה טפחים היו חייו (לא חיים בשריים, אלא) חיים רוחניים, אזי לא שייך בזה ענין של היפך החיים,⁴
- ואין סתירה מזה ש"ספרו ספדנייא וחנטו חנטייא", וכל פרטי הענינים שצריכים להיות על-פי דין, כי ענינים אלו אינם אלא בנוגע ללבוש גשמי, ולבוש זה הוחלף בלבוש אחר, טוב יותר –⁵
- ואדרבה – כפי שמבאר באגרת הקודש הנ"ל שבטלים ההגבלות שמצד הגוף, וכמו ההגבלה שהוצרכו לאחרים בשביל להיכנס לחדרו וכו', ואילו עתה בטלו ההגבלות אלו.⁶
- וההוכחה לזה – כאשר מתאספים יחדיו ומסתכלים מסביב ורואים יהודים שהסיבה לכך שהם חיים ברוחניות – ולכן הם חיים גם בגשמיות, כי אצל בני-ישראל הרי זה ענין אחד – היא, בגלל היותם "זרעו", כפי שרואים "זרעו בחיים" כאן, ו"זרעו בחיים" במדינה אחרת, ו"זרעו בחיים" בכל קצוי תבל, ועד גם במדינה הידועה, ובאופן של מסירות-נפש – אזי יודעים ש"הוא בחיים",⁷
- ו"הוא בחיים" – לא באופן של כ"ף הדמיון, או "חיים" עם פירושים שונים ("חיים מיט פשט'לאך"),⁸
- אלא באותו אופן ש"זרעו בחיים" – יהודים חיים שיכולים לפעול ולכבוש את העולם – כך "אף הוא בחיים" גם עתה.⁹
- י. ומזה מובן גם גודל האחריות המוטלת על כל אחד מ"זרעו" – שצריך להיות באופן של "זרעו בחיים":¹⁰
- אם הוא נמצא במעמד ומצב של שינה (גם אם הוא נושם, ואפילו אם עיניו פקוחות וחושב אודות ענינים של מה-בכך ("באָבע מעשיות...")) – הרי זה "אחד מששים כו'"⁴⁸.
- וצריך לידע שאין זה ענין שנוגע אליו ולבני ביתו בלבד, אלא זהו ענין שנוגע לאותו אחד שאודותיו פוסקת הגמרא שההוכחה לכך ש"הוא בחיים" היא כאשר "זרעו בחיים":¹¹
- וכיון שבעל ההילולא מסר נפשו עבור כל אחד מ"זרעו", ולא רק באופן של התחלקות, והיינו, שלפי מספר החסידים יש לחשב כמה רגעים במשך היום הוקדשו עבור כל חסיד, אלא באופן שבשעה שהתמסר אליו, התמסר בכל עצמותו, נמצא, שהענין ש"הוא בחיים" תלוי בו – על-ידי היותו "בחיים", ולא במצב של שינה כו'.¹²
- יא. ומזה מובן פרט נוסף:¹³
- יש לשלול את טעות העולם שמשנה לשנה נחלש הענין, אלא צריכים לדעת שהאמת היא להיפך – שכיון שזהו ענין של חיים, הרי "ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה"⁴⁹.
- אלא, שענין זה תלוי בבחירתו של כל אחד מישראל, ואי אפשר להכריח אותו; אומרים לו: "ובחרת בחיים"⁵⁰, "בחיים" (בפתח), כמו ה"א הידיעה⁵¹, וכפירוש רש"י: "אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים,

(50) נצבים ל, יט.

(51) ראה פרש"י חיי שרה כד, כז. משפטים כב, יט.

(48) ברכות נז, ב.

(49) איוב לב, ז.

1 כאדם האומר לבנו בחר לך חלק יפה בנחלתי, ומעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך... הנחת
 2 ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך".

3 ובנדון-דין: מעמידין אותו על חלק היפה ואומרים לו ש"בתר רישא גופא אזיל"⁵², וזהו "רישא"
 4 שהיו אצלו חיים רוחניים, ובמילא "הוא בחיים" גם עתה, ואדרבה, ביתר תוקף וביתר עוז, שכן, ביום
 5 ההילולא בכל שנה ושנה עולה הצדיק להיכל עליון יותר, ומושך אחריו את כל הגוף.

6 וזוהי גם תכלית ההתועדות הקשורה עם יום ההילולא – כפי שכותב בעל ההילולא במכתבו ליום
 7 ההילולא הראשון של אביו⁵³ – להתחזק בעצמו ולחזק את כל הענינים שבעל ההילולא הכניס את עצמו
 8 בהם ומסר נפשו עבורם.

9 והרי זוהי גם הטובה של "זרעו" שהם "בחיים", ועל-ידי-זה נעשה "הוא בחיים" באופן של תוספת
 10 חיים, ומזה נמשך גם ל"זרעו", בברכה מרובה, בטוב הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים, בבני חיי
 11 ומזוני רויחי.

12 יב. על-פי האמור לעיל יובן מה שמצינו שבהשתדלותו של בעל ההילולא שיהיה "זרעו בחיים",
 13 נצטרפו שני ענינים, שלכאורה הם ב' קצוות, מן הקצה אל הקצה⁵⁴:

14 בעל ההילולא לא הסתפק בקיום התורה ומצוות בשלימות סתם, אלא תבע – לא רק מעצמו, אלא
 15 גם מהזולת – תכלית השלימות.

16 בעל ההילולא תבע – מאלו השייכים לכך – שלא להסתפק בלימוד התורה סתם, אלא שלימוד התורה
 17 יהיה מתוך דחילו ורחימו; לא להסתפק בלימוד החסידות סתם, אלא שלימוד החסידות יהיה באופן של
 18 דביקות – אבל, לא לאבד את מציאותו ("פארלין זיך") לגמרי, היינו, לא להסתפק בענינים של דביקות
 19 באופן המביא לידי כלות הנפש, אלא שהדביקות תהיה ניכרת בכללות הנהגתו, בשעת האכילה ושתיה
 20 כו', שגם אז לא תהיה לו שייכות לגשמיות הענינים – כידוע המבואר במאמרים, וכן בחלק מהשיחות,
 21 ובפרט השיחות מהשנים הראשונות.

22 ועד כדי כך, שאלו שלא רצו להתנהג כן, שמעו ממנו ביטויים קשים!

23 והגע עצמך: מדובר אודות יהודי שלומד תורה ומקיים מצוות ומהדר בזה, אלא שחסר אצלו הענין
 24 ד"מהדרין מן המהדרין", ואם-כן, לכאורה, מה שייך, ומהו הצורך, לומר לו ביטוי קשה כזה?! –
 25 ואף-על-פי-כן היתה אצל בעל ההילולא הנהגה זו, פעם ושתים וכמה פעמים, ולא רק לאחד, אלא לכמה
 26 וכמה.

27 וביחד עם זה, הנה באותו זמן ובבת אחת התעסק גם בפעולות עם כאלו שלא היתה להם שייכות
 28 לתורה ומצוות, ולא היו יכולים לדבר עמהם אודות ענין כל-שהוא, מלבד להזכיר לו שהוא בן בנו של
 29 יעקב, בן בנו של יצחק ובן בנו של אברהם, להזכיר לו שנוולד יהודי – כיון שגם זאת שכח כבר... ומובן
 30 באיזו דרגא היה מעמדו ומצבו... – הנה גם אליו התמסר בעל ההילולא, וגם מתוך מסירות-נפש, כמו
 31 לאלו שמהם תבעו הנהגה של "מהדרין מן המהדרין".

32 ועד שגם מי שהיה במעמד ומצב ד"שנה ופירש" שהוא קשה "יותר מכולם" (כדברי הגמרא⁵⁵) – גם
 33 עבורו מסר נפשו כדי לנסות לקרבו, על הספק וספק-ספיקא, וכולי האי ואולי וכו'. וכו'.

34 יג. ולדוגמא:

35 פעולותיו במדינת רוסיא היו – לדאוג לכך שבפינה רחוקה יידעו "קמץ אל"ף אָ" ו"קמץ ביי"ת בִּי";
 36 ובפינה אחרת – שילמדו שם חסידות בליל שישי עד לפנות בוקר.

(52) עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.

(53) אג"ק שלו ח"א ע' קלח ואילך.

(54) ראה גם שיחת יו"ד שבט דאשתקד סט"ו (תורת מנחם –

התוועדיות חמ"ב ע' 168). וש"נ.

(55) פסחים מט, ב.

- 1 ועל-דרך-זה לאחר כן, כשבאו למדינה שבה כל הענינים הם פתוחים כו', והוצרכו לפעול במדינה
- 2 זו – היו גם-כן ב' קצוות אלו:
- 3 לייסד ישיבה שבה ילמדו תורת החסידות, וגם בלימוד הנגלה יהיה ניכר שהלימוד חדור באור וחיות,
- 4 בחמימות וחיות חסידית;
- 5 ובה בשעה – כיון שישנם גם ילדים כאלו שאינם מקבלים חינוך דתי, וגם לא חינוך יהודי, ללא
- 6 יהדות ("אידישקייט") כלל, אפילו לא "אידיש", אלא מתחנכים בבית-ספר "ממלכתי" ("פאָבליק סקול"),
- 7 ותו לא מידי – לחפש אנשים שילמדו עמהם "אל"ף בית" באנגלית, כיון שאינם שייכים עדיין לאל"ף
- 8 ב"ת בלשון-הקודש, ועל זה הקדיש זמן, על חשבון שאר עניניו, ובלבד שהענין יתייסד.
- 9 ובשני הקצוות – שבשניהם היה צורך במסירת נפש – עסק באותה מסירות נפש, ובאותה חיות
- 10 והתלהבות.
- 11 יד. והענין בזה – שהיא הנותנת:
- 12 כאשר העבודה היא מתוך חשבון, אפילו חשבון דקדושה – הרי יש מצוה שהתורה קוראת אותה
- 13 "קלה שבקלות", ויש מצוה שהתורה קוראת אותה "חמורה שבחמורות"⁵⁶; וישנם הגדרים שענין זה דוחה
- 14 כו' וענין זה נדחה, וכו' וכו', כמובא בפוסקים פסק-דין להלכה בפועל⁵⁷.
- 15 אבל ישנה עבודה שהיא מצד מסירות-נפש – שמרגישים שישנו יהודי בקצוי תבל שחסר לו דבר-מה,
- 16 וכיון שהוא יהודי, שהוא "חלק אלוהה ממעל ממש"¹⁷ (וכמבואר בתניא פרק א' ⁵⁸ שענין זה הוא אצל
- 17 כל אחד ואחד מישראל, יהיה מי שיהיה) – הרי ההרגש אודותיו הוא לא רק בשכלו, אלא אדרבה –
- 18 עיקר ההרגש הוא בעצם נפשו, והרי עצם הנפש הוא למעלה משכל, למעלה ממעשה ולמעלה מכל הענינים,
- 19 הנה כאשר ישנה ההמשכה דעצם לעצם – אזי מתמסר לגמרי לדאוג לאותו ענין שחסר אצל יהודי
- 20 זה:
- 21 כאשר הלה נמצא במעמד ומצב שחסר לו הענין ד"מהדרין מן המהדרין" – הרי בענין הרצון, גם אם
- 22 חסר פרט קטן, חסר הרצון כולו⁵⁹, ולכן הרי הוא מוסר על זה את כל עצם הנפש;
- 23 ועל-דרך-זה אצל מי שנמצא במעמד ומצב שיש צורך להזכיר לו ש"בשם ישראל יכונה"⁶⁰ – יכונה
- 24 דייקא⁶¹, שעל-פי דין הרי זה כאשר השם הוא בהעלם, ולכן נקרא בלשון של כינוי, והיינו, ששם "ישראל"
- 25 הוא בהעלם אצלו, באופן של "כינוי" בלבד – הנה גם אליו מתמסר מתוך מסירת נפש.
- 26 וכל זה למה? – כיון שכל פרטי העבודה,
- 27 – שהרי העבודה צריכה להיות בפרטיות ובאופן מסודר: כדי שבמקום מסויים יבוא "מלמד" לספר
- 28 אודות "קמץ אל"ף אָ", יש צורך למצוא את ה"מלמד", לממן את ה"כרטיס", ולהורות לו לאן לנסוע,
- 29 מה עליו לעשות שם, וכיצד להסתתר כו'; ועל-דרך-זה בנוגע למי שתובעים ממנו מדוע אינו יושב ללמוד
- 30 בליל שישי כל הלילה, ומדוע אינו מתפלל שחרית בשבת ג' שעות יותר מכפי שהתפלל בפועל –
- 31 נעשים (לא מצד החשבון והשכל, אלא) מצד מסירת נפש, והיינו, שהמסירות-נפש חודרת בכל פרטי
- 32 העבודה.

תורת מנחם – התועדויות חכ"ט ע' 136. וש"נ.

(60) לשון הכתוב – ישע' מד, ה. וראה אג"ק אדמו"ר

מהר"צ ח"ב ע' פ. וש"נ.

(61) ראה תורת מנחם – התועדויות ח"ג ע' 176. וש"נ.

(56) תנחומא עקב ב. דב"ר פ"ו, ב. ועוד.

(57) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג ואילך. וש"נ.

(58) ושם: "לכל איש ישראל אחד צדיק ואחד רשע יש שתי נשמות כו'".

(59) ראה סה"מ קונטרסים ח"ב שיא, א. שני, ב. וראה גם

טו. ועל-דרך-זה בנוגע ל"זרעו בחיים":

1

2 כאשר ישנו משהו שנותן את חייו עבור הענין ד"זרעו בחיים" – לא יתכן שתהיה בזה מדידה
3 והגבלה, שכאשר מדובר אודות לימוד החסידות, אזי הוא נמצא ("ער איז דא"), ואילו כאשר מדובר
4 אודות "קמץ אל"ף אָ", אזי אינו נמצא ("ער איז ניטאָ").

4

5 הנהגה כזו מהווה סימן שהעבודה אינה שייכת למסירות-נפש, כי אם לחשבון, אלא, שהחשבון הוא
6 על-פי שולחן-ערוך, חשבון על-פי תורה. ואכן, יש זמן שבו צריך להיות ענין החשבון – קודם שבאים
7 לידי פיקוח נפש; אבל כאשר צריך להציל יהודי, שלא ישקע כו' – אזי גם על-פי שולחן-ערוך נעשה
8 דין ש"מצוה בגדולים"⁶².

8

9 לכאורה: מהו הטעם שמצוה בגדולים? – למה לא יעשה זאת קטן, שאצלו ענין השבת אינו בהפלאה
10 ("געוואָלדיק") כל כך, ואז יהיה פחות חילול השם וכו' וכו'? – ואף-על-פי-כן אומרת הגמרא: לא כן!
11 כיון שזהו ענין של פיקוח נפש, אזי מצוה בגדול, שיעשה זאת "גדול" דוקא, ולא ממוצע,
12 ועל-אחת-כמה-וכמה לא להניח זאת לאדם פשוט.

12

13 טז. וגם ענין זה – "מצוה בגדולים" – מודגש בהנהגת בעל ההלולא:

13

14 באותו זמן שבעל ההלולא התעסק בהדפסת מאמרי חסידות בענינים הכי עמוקים ברזין דרזין
15 דאורייתא – התעסק בעצמו גם בכתיבת "זכרונות"⁶³.

15

16 באותה שעה היה זה דבר-פלא בעיני כמה:

16

17 מהו הענין שבדבר ("וואָס איז דאָס פאַר אַן ענין")?! – הרי כל ענין דורש זמן, טירחא ושימת-הלב,
18 ואי אפשר לעשות שני דברים בבת אחת: בשעה שעוסקים ברשימת זכרונות – אי אפשר לכתוב באותו
19 זמן מאמר חסידות או ענין אחר, וכמו-כן כאשר כותבים מאמר חסידות או מאמר בנגלה – אי אפשר
20 לרשום זכרונות, כך, שרשימת הזכרונות היתה בודאי על חשבון ענינים אחרים.

20

21 וקושיא גדולה יותר – בלשון הגמרא⁶⁴ "היכא דעייל ירקא ליעול בישראל": מהו הצורך ליתן לפלוני
22 ספר שיוכל לקרוא "זכרונות", הרי מוטב לשלוח לו מאמר חסידות, כך, שבאותה מחצית השעה – במקום
23 לקרוא את ה"זכרונות" ילמד מאמר חסידות! ואם אינו מבין בלשון הקודש – ישלחו לו מאמר באידיש
24 (וכבר היו אז מאמרים באידיש), ואם גם זה קשה עבורו – הרי לשם כך הדפיסו "פוקח עורים", מאמרים
25 קלים באידיש!

25

26 ובכן, מצד ענין של שכל, שכל דקדושה – קשה להסביר זאת; אמנם, במה דברים אמורים? – כאשר
27 לא חושבים אודות יהודי הטובע בים של "עם-הארצות"; אבל כאשר אדם עומד על שפת הנהר ורואה
28 יהודי שטובע, והלה אפילו אינו יודע שהוא טובע – כיצד יתכן שיעשה אז חשבונות?! לכל לראש עליו
29 למשותו מן הנהר; אם אינו יכול למשותו על-ידי מאמר חסידות – יעשה זאת על-ידי מאמר בנגלה, ואם
30 אינו יכול על-ידי מאמר בנגלה – יעשה זאת על-ידי פסוק חומש ב"זשאַרגאָן", ואם גם זה לא עוזר –
31 עליו למשותו על-ידי סיפור-מעשה שתוכנו לא יתן לו מנוח ("עס וועט אים עקבערן")... עד שיעמידנו
32 בקרן אורה.

32

33 ועל-דרך-זה בעניננו – שכאשר בעל ההלולא ראה שישנם כאלו שלא יוכלו להשפיע עליהם ("מ'וועט
34 זיי ניט קאָנען נעמען") על-ידי מאמר חסידות, ולא על-ידי מאמר בנגלה, ואפילו לא על-ידי פירוש פסוק
35 חומש ב"זשאַרגאָן" – אזי התחיל בכתיבת ה"זכרונות":

35

(62) ראה יומא פד, ב. רמב"ם הל' שבת פ"ב ה"ג. טוש"ע (וודה"ז) או"ח סשכ"ח סי"ב (סי"ג).
(63) ראה גם שיחת יו"ד שבט דאשתקד ס"ו (תורת מנחם –
התוועדיות חמ"ב ע' 159). וש"נ.
(64) שבת קמ, ב.

- 1 בעל ההילולא ראה שיכול להישאר יהודי אחד, שני יהודים, עשרה יהודים, מאה יהודים (שאחר-כך
2 יהיו מהם מאה משפחות), שלא יכניסו לביתם שום ענין שנכתב ב"זשארגאן", או אפילו בשפת המדינה,
3 אם תוכנו לא ימשוך אותם, גם את נפשם הבהמית, כך, שיש צורך להגיש להם את תוכן הדברים אודות
4 הקדוש-ברוך-הוא ותורתו ומצוותיה בצורה כזו שהם יכניסו זאת לבתיהם.
- 5 — את התוכן בודאי שאין לשנות, כי אם את הצורה בלבד, והיינו, למזוג את התוכן לתוך "קנקן" כזה,
6 שפלוגי, שהוא "תינוק שנשבה", יוכל לטעות ולחשוב שזהו "סיפור מעשה", ובמילא יתחיל לקרוא, ואז,
7 "טעמו וראו כי טוב (ועד שיראה "כי טוב) ה"65.
- 8 ומטעם זה התעסק בעל ההילולא בכתיבת ה"זכרונות" — בנצלו את העובדה שנוצרה "תנועה" שכל
9 אחד רוצה לדעת את קורות חייו של אבי-זקנו, או של אבי-זקנו של חברו,
- 10 [וגם כאשר לכתחילה סבור הלה שזהו ענין שרק יהיה מונח על ה"מדף", ואינו מוכן "להכניסו" אל
11 עצמו, בחייו הפרטיים — יש לסמוך על הכח של פתגם של יהדות ("א אידישן וואָרט"), שסוף-כל-סוף
12 יחדרו בו הדברים ("עס וועט אים דערנעמען"),]
- 13 ובראותו שלא מספיק שיכתבו הדברים בלשון-הקודש, שאז יהיה זה עבור חוג מצומצם בלבד —
14 השתדל שיכתבו הדברים באידיש, ואחר-כך תורגמו הדברים בשפות נוספות, כדי שיגיעו גם לאלו
15 שמתיראים גם מלשון אידיש!...
- 16 יז. ויש להעיר גם ממה שמצינו ב"זרעו" של יעקב, שנאמר בהם⁶⁶ "ויכלכל גו' לחם לפי הטף":
17 "טף" — אי אפשר לתת להם אותו לחם כמו למבוגרים, אבל, בהכרח לתת להם "לחם", ולא דבר
18 שהוא היפך מזה חס-ושלום, גם אם יש לו צורה של לחם.
- 19 וזהו גם כל הרעש שהרעישו ("דער גאַנצער שטורעם וואָס מ'האַט גע'שטורעם'ט") נגד המחנכים
20 שאינם שומרי שבת⁶⁷, שאף-על-פי שהם מלמדים את הילדים מתוך החומש, ולא מתוך "קיצור" החומש,
21 אסור ליתן בידם ילד יהודי כדי לחנכו — דלכאורה, מהו קישור הענינים? הרי אחרי הלימוד במשך
22 ארבעים וחמש הדקות, הולך לדרכו ואינו רואה אותו עד למחרת, ולמה לא יוכל ללמוד אצלו חומש,
23 "לחם", "לכו²⁹ לחמו בלחמי"?! — אך הענין הוא, שלימוד אצל מחנכים כאלו הוא "לחם" שמרעיל ילד
24 יהודי!
- 25 [ויש להוסיף ולהעיר, שכאשר הרעישו אודות המחנכים הנ"ל שיש צורך להתרחק מהם כו', הנה
26 באותה שעה חשבו גם אודות תיקון עבורם, למצוא אופן שיוכלו להגיע גם אליהם ולהציל אותם, כך,
27 שבשעת מעשה היו כמה שאלות וכמה סברות וכו'].
- 28 יח. וזהו החידוש ד"איזהו חכם הרואה את הנולד"⁶⁸ — חכם כפשוטו, ועל-אחת-כמה-וכמה נשיא
29 בדורו (שהרי אם בנוגע למלכים סתם נאמר⁶⁹ "לב מלכים ביד הוי'", על-אחת-כמה-וכמה בנוגע לנשיא
30 בישראל) — "בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבן"⁷⁰ — אלו שהתחנכו על-ידי ה"מיטוואָך-שעות", על-ידי
31 סיפורי הזכרונות וכו' וכו', שמהם גדלו אלו שהם בבחינת "זרעו בחיים", שרואים עליהם שהם זרעו של
32 יעקב אבינו, אשר "יעקב לא מת".
- 33 וכמו יעקב שהעמיד "זרעו בחיים" באותו מקום שבו "חנטו חנטייא" — בארץ מצרים, "במיטב הארץ
34 .. בארץ גושן"⁷¹, ו"אין מקרא יוצא מידי פשוטו"⁷², שהיו להם מאכלים ומשקאות הטובים ביותר, וכל

(69) ע"פ משלי כא, א. וראה לקר"ש ח"ג ע' 285 הערה 1.

וש"נ.

(70) לשון הכתוב — ישע'י כט, כג. וראה תניא אגה"ק סכ"ז.

(71) ויגש מזו, ו.

(72) שבת סג, א. וש"נ.

(65) תהלים לד, ט.

(66) ויגש מזו, יב.

(67) ראה סה"ש תש"א ע' 80. ע' 157. תש"ב ע' 69. וראה גם

תורת מנחם — התוועדיות חל"ג ע' 229. וש"נ.

(68) תמיד לב, א.

הדרוש עבור ה"הוצאה", בתים משלהם, צאן ובקר וכל שאר הענינים; ושם העמיד יעקב אבינו את "זרעו"¹
 שיהיו "בחיים" – לא בחיים כפי רצונו של פרעה, אלא בחיים שבהם יהיה ניכר שזהו "זרעו": כאן הולך²
 בנו של יעקב, נכדו של יעקב ונינו של יעקב!

יט. אמנם, אימתי מתקיים הענין ד"זרעו בחיים", שאז "אף הוא בחיים" – הרי זה על-ידי זרע זרעו:⁴
 מצינו בהלכות פריה ורביה, שמצות "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה"⁷³ מתקיימת כאשר נולדים⁵
 בני בנים. האב אינו מקיים מצות "פרו ורבו" על-ידי נכדיו, כי אם על-ידי ילדיו דוקא; אבל, באיזה אופן⁶
 מקיים מצות פרו ורבו על-ידי ילדיו, הרי זה כאשר ילדיו מולידים ילדים – לשון רבים, כי אחד אינו⁷
 מספיק, כמבואר ב'שולחן-ערוך'⁷⁴.

כלומר: לא די בכך ש"זרעו" מתהלך חי, אלא יש צורך שגם ל"זרעו" יהיו בנים ובנות, וגם הם יהיו⁹
 "חיים", והיינו, ש"זרעו" מתנהג "בחיים" באופן שמחיה יהודי נוסף, כמאמר רז"ל⁷⁵ "המלמד את בן¹⁰
 חבירו תורה .. כאילו ילדו".

וזהו שמצינו בהנהגתו של בעל ההילולא, שביחד עם זה שתבע מכל אחד ואחד לפי ענינו להוציאו¹²
 מה"מצרים" שלן נמי שהיה במצרים כפשוטו – לצאת ממצרים כפשוטו, ומי שהיה בבחינת מצרים בדקות¹³
 דדקות – לצאת מבחינת מצרים בדקות דדקות] – תבע גם מכל אחד ואחד מהם, מן הגדול שבגדולים¹⁴
 עד לקטן שבקטנים, שלא יסתפק בכך שאצלו ישנו הענין ד"טעמו וראו כי טוב", אלא עליו להביא זאת¹⁵
 גם ליהודי נוסף, וכאמור, שלא מספיק אחד כו'.

כ. ו"צדיקים דומין לבוראם"⁴¹:

כשם שבנוגע להקדוש-ברוך-הוא נאמר⁷⁶ "בל ידח ממנו נדח" (וכיון שהקדוש-ברוך-הוא הבטיח,¹⁸
 מוכרח הדבר להתקיים), כן הוא בנוגע לאלו שהולכים בשליחותו של הקדוש-ברוך-הוא – כאמור לעיל,¹⁹
 שהנשיא אינו מציאות לעצמו כלל, ואינו אלא הצינור כו', "אנכי עומד בין הוי' וביניכם"⁷⁷, ממוצע²⁰
 המחבר⁷⁸ – שגם אצלו "בל ידח ממנו נדח", שאינו נאבד כו'.

ודברי צדיקים חיים וקיימים לעד⁷⁹, ובאופן שלא זו בלבד שהם חיים בעצמם, אלא גם לאחר כמה²²
 וכמה שנים שלא רואים את הגוף הגשמי, הרי הם מחיים ומעמידים "דור ישרים יבורך"⁸⁰, "זרעו בחיים",²³
 שזהו כאשר יש גם זרע זרעו, היינו, שמעמיד תלמידים ותלמידים לתלמידיו.²⁴

וזוהי גם הדרישה, הנתינת-כח וההבטחה, שיעמידו חיל גדול של "צבאות השם", שעמו נלך בקרוב²⁵
 לקראת משיח צדקנו, בגאולה האמיתית והשלימה, בעגלא דידן.²⁶

* * *

כא. על-פי-זה יובן גם מה שכתוב בעל ההילולא במכתב הנ"ל (סעיף י"א)⁸¹ – שכתב לקראת ב'²⁷
 ניסן תרפ"א, יום ה"אָרצייט-הילולא" הראשון של אביו, שבו קיבל את הנשיאות – וזה לשונו:²⁸
 "גבורי ישראל, מגיני ארץ, גם בהשיכם נפשם אל חיק אביהם שבשמים, אשר לו משלימים נפשותם"⁸²,²⁹

(79) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' תקעו. ח"ד ע'
 שלט. ח"י ע' קמו. חי"א ע' שכת.

(80) תהלים קיב, ב.

(81) וכבר נדפס ע"י ר' דוד ע"ה שיפריץ (בס' חכמי ישראל –
 נ"י. תרפ"ד – לג, א).

(82) כלשון המדרש (ב"ר פ"ק בתחלתה) בקשר לענין
 ההסתלקות, "בידך אפקיד רוחי" (תהלים לא, ו).

(73) בראשית א, כח.

(74) אה"ע ס"א ס"ה"ו.

(75) סנהדרין יט, ב. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת במדבר ג, א.

(76) ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה תניא ספ"ט. ה"ל ת"ת

לאדה"ז פ"ד ה"ג.

(77) ואתחנן ה, ה.

(78) ראה סה"ש תורת שלום ע' 158.

- 1 הנה לא זה בלבד שלא יפרדו מעל צאן מרעיתם, הנה עוד מתרפסים להדום כסא מרום, להתייצב לפני
2 הוד א-ל רם ונשא, להגן על עם ישורון, לדרוש רחמי וחסדי האב על בנו, עמו ונחלתו⁸³.
- 3 ולכאורה אינו מובן:
- 4 (א) מדוע נקט "גבורי ישראל" – כאשר רוצים לומר תואר על נשיא ישראל (כבנדון-דידן, שרבינו
5 נשיאנו רוצה לומר תואר על אביו), הרי התואר היותר מתאים הוא "נשיא", "למדן" "חסיד", "ירא-שמים",
6 "לומד תורה ומקיים מצוות", "מנהיג", "מדריך" וכיוצא-בזה, ומדוע נקט הלשון "גבורי ישראל"?
7 (ב) מדוע נקט לאחר-יזה "מגיני ארץ" – שהפירוש הפשוט בזה הוא שהם מגינים על העינים שבארץ,
8 לא דוקא בנוגע לבני-ישראל, שהרי לא כתב "מגיני ישראל", אלא "מגיני ארץ"?
9 ואין לומר ש"ארץ" כאן קאי על בני-ישראל דוקא, על-דרך מה שכתוב⁸⁴ "ארץ חפץ", דקאי על
10 בני-ישראל שנקראים בשם "ארץ", כמו שכתוב⁸⁵ "השמים כסאי והארץ הדום רגלי" – דכיון שנאמר
11 "גבורי ישראל מגיני ארץ" בחדא מחתא, תחילה "ישראל" ואחר-כך "ארץ", הרי מובן שאין זה אותו ענין.
12 (ג) מדוע בענין בקשת רחמים כו' נקט הלשון "להגן על עם ישורון" (ולא כמו שכתוב לפני זה "מגיני
13 ארץ") – לא עם ישראל, בני ישראל, אלא "ישורון" דוקא?
14 (ד) מהי שייכות ההקדמה ד"גבורי ישראל כו'" לכללות תוכן הענין ש"גם בהשיכם נפשם . . לא יפרדו
15 מעל צאן מרעיתם", ואין זה ענין רוחני בלבד, אלא "עוד מתרפסים . . לדרוש רחמי וחסדי האב על בנו,
16 עמו ונחלתו", בנוגע לכל המצטרך להם, כולל גם צרכים גשמיים כפשוטם?
17 כב. ויובן בהקדם ביאור ענינו של גיבור אמיתי – כמבואר בחסידות בכמה מקומות⁸⁶, ומובן גם
18 בפשטות:
- 19 ישנו מי שמנצל מה שיש לו, וכיון שהוא בעל-כח וגבורה יותר מחבירו (או שהוא עשיר יותר
20 מחבירו), ביכלתו לנצל כחות מרובים יותר (או ממון רב יותר). אמנם, אף שנקרא בשם "גיבור" – הרי
21 זה רק ביחס לזולתו, והיינו, שהלה אינו בעל-כח וגבורה, יש לו שרירים חלשים, ואילו הוא בעל שרירים
22 חזקים, ולכן ביכלתו לנצל כחו וגבורתו יותר מחבירו.
- 23 אבל גיבור אמיתי הוא – מי שמנצל לא רק מה שיש לו בגלוי, בכחות הגלויים,
24 – שכן, בשביל זה לא מגיעה לו נתינת תודה; כיון שנתנו לו כחות מרובים יותר (או ממון רב יותר),
25 לכן הוא מנצל אותם במילואם. זוהי אמנם "דרגא", אבל עדיין אין זה אמיתית ענין הגבורה –
26 כי אם מי שמגלה גם את הכחות העמוקים שנמצאים בהעלם, אלא שהוא ממשיך אותם בגלוי.
- 27 וכפי שרואים בפועל, שכאשר האדם מרגיש שמדובר אודות ענין עיקרי שנוגע בחייו, עד מיצוי הנפש,
28 הנה מרוב התלהבות ("זייענדיק פאנאנדער-געהיצט") עד כדי איבוד מציאותו ("פארלירן-דיק זיך"), יוכל
29 לנצל כחות גדולים יותר מכחותיו הגלויים, כמו לשאת משא כבד הרבה יותר מהמשא שבכחו לשאת
30 על-דרך הרגיל (כאשר אינו בהתלהבות, ומתנהג על-פי חשבון השכל), ועד שיכול להיות שינוי בגופו,
31 שתופס מקום באופן אחר.
- 32 וכידוע הסיפור שמביא רבינו נשיאנו⁸⁷ (וכבר דובר בזה כמה פעמים⁸⁸) אודות יהודי אחד⁸⁹ שהוצרך
33 לברוח ולהציל את עצמו משריפה, ודחק את עצמו לעבור דרך חור שהיה קטן ממדת גופו, שכן, לאחר

(88) תורת מנחם – התוועדויות ח"ה ע' 174 הערה 25. ח"ג
ע' 29. ח"ח ס"ע 59 ואילך. ח"ט ס"ע 334 ואילך. ח"ב ע' 54.
ח"ה ע' 72.

(89) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שיודעים מי הוא בעל
המעשה.

(83) ראה גם הערות כ"ק אדמו"ר שליט"א במכתב י"א שבט
שנה זו (אג"ק חכ"ד ע' סה).

(84) מלאכי ג, יב.

(85) ישעי' סו, א. וראה תו"א בראשית בתחלתו. ובכ"מ.

(86) ראה המשך תרס"ו ע' תצג.

(87) ראה סה"מ תרפ"ז ע' קסה. אג"ק שלו ח"ד ע' ריא.

כן, למחר או מחרתיים, ניסה ולא הצליח לעבור דרך חור זה (ולא בגלל שבינתיים גדלה מדת גופו או נתקטן החור, אלא בהיותם במדתם הקודמת), והיינו, שמצד המדידה וההגבלה של הגוף אכן אינו יכול לעבור דרך חור שמדותיו קטנים ממדת גופו, אבל כאשר היה מצב של סכנת-נפשות, ונרגש אצלו שזהו ענין שנוגע בחיים – אזי הצליח לכווץ את בשר גופו הגשמי, על-ידי הרצון, שסוף-כל-סוף יש בכחו לפעול כו', ולא מצד "עבודה" (שהרי היה מדובר אודות אדם פשוט), אלא בגלל שהרגיש שהדבר נוגע בחייו.

זהו איפוא אמיתית ענין הגבורה – שלא זו בלבד שמנצל במילואם את הכחות שיש לו בכיסו במזומן, אלא הוא מנצל גם את הכחות שנמצאים אצלו בהעלם והסתר, וכל זה למה – בגלל שזהו ענין שנוגע לו בנפש.

כג. ומזה מובן גם התואר "גבורי ישראל" בנוגע לרועי ישראל:

יש רועה נאמן ששומר על צאן מרעיתו באופן שמקיים כל דיני ד' השומרים, והרי על-פי דין⁹⁰, אינו חייב להעמיד את עצמו בסכנה (אם זוהי סכנת פיקוח נפשות ממש) כדי להציל את הצאן.

וכל זה – כאשר צאן מרעיתו לא נוגע בחייו ממש, שלכן, התעסקותו בזה היא רק כפי שמתחייב על-פי דיני השומרים, תוך כדי ניצול הכחות הגלויים שחייב לנצלם גם מצד ההנהגה על-פי שכל שמחייבת ללכת בדרך הישרה, דכיון שהקדוש-ברוך-הוא נתן לו כחות אלו, הרי "כל מה שברא הקדוש-ברוך-הוא בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה"⁹¹, ולכן צריך לנצלם.

וזהו ענין "רועה ישראל" – שעבודתו בהנהגת בני-ישראל היא באופן של "ישראל", על-שם "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל"⁹², והיינו, שהולך לבטח דרכו בדרך הישרה, ולא עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם⁹³, וכו' וכו'.

אבל יש רועה שהוא בבחינת "גבורי ישראל" – שמתגבר על ה"ישראל" שבו, לגלות גם מה שנמצא בו בהעלם, וכיון ש"נפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש"⁹⁴, הרי מה שנמצא בהעלם הוא – אין סוף!

וזהו החילוק בין הכחות הגלויים לכחות הנעלמים – שהכחות הגלויים קשורים עם בחינת גליא דקודשא-ברוך-הוא, שזהו ענין "אלקים" בגימטריא "הטבע"⁹⁴, ואילו הכחות הנעלמים, סתים דנשמטא, קשורים עם בחינת סתים דקודשא-ברוך-הוא⁹⁵, שאין עליו הגבלה כלל, אפילו בעולם למטה (שלכן "מקום ארון אינו מן המדה"⁹⁶, כיון שנמשכה בו בגלוי התורה כפי שהיא למעלה).

ומצד הענין ד"גבורי ישראל" – הרי הוא מתמסר לצאן מרעיתו לא רק בכחותיו הגלויים, אלא גם מתוך מסירת-נפש, שמוסר חייו ממש עבור צאן מרעיתו.

ולהיותם "גבורי ישראל", הרי הם גם "מגיני ארץ" – שמגינים לא רק על "ישראל", היינו, על הענינים הרוחניים של יהודי, עניני התורה ומצוות, או הכשרה והקדמה לתורה ומצוות, אלא מגינים גם על עניני "ארץ" של ישראל [כמו שכתב רבינו הזקן באגרת הקודש⁹⁷ בפירוש "גוי אחד בארץ"⁹⁸, "שגם בעניני ארץ לא יפרדו מאחד האמת", היינו, שממשיכים ענין האחדות גם בענינים הארציים שלהם], הן בגשמיות כפשוטו – לסייע ליהודי בעזרה גשמית, והן ב"ארציות" בנוגע לרוחניות – לעזור ליהודי שנמצא במעמד ומצב שצריכים להזכיר לו שנולד יהודי (כנזכר לעיל סעיף י"ב); ועושים זאת באופן של "מגיני" – לשון

(90) ראה רמב"ם הל' שכירות פ"ג ה"ד.

(91) שבת עז, ב.

(92) וישלח לב, כט.

(93) תניא רפ"ד.

(94) פרדס שי"ב פ"ב. ראשית חכמה שער התשובה פ"ו (ד"ה

והמרגיל – קבא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. ועוד. תניא

שעהיה"א רפ"ו. ובכ"מ.

(95) ראה זח"ג עג, א. לקו"ת ויקרא ה, ג. ובכ"מ.

(96) יומא כא, סע"א. וש"נ.

(97) רס"ט.

(98) שמואל-ב ז, כג. ועוד.

1 רבים, שמורה על ריבוי דרגות בענין ההגנה [כפי שמביא ה'צמח צדק'⁹⁹ על הפסוק¹⁰⁰ "אלף המגן", שיש
2 אלף דרגות בענין ה"מגן"], בהתאם לריבוי הדרגות בבני-ישראל שצריך להגן עליהם. וכל זה – בגלל
3 היותם (לא רק רועי ישראל, אלא) "גיבורי ישראל".

4 כד. וממשיך בהמכתב, שפעולתם של "גיבורי ישראל" היא "להגן על עם ישורון":

5 כאשר בא לעורר רחמים רבים על יהודי – שואלים אותו: כיצד לדעתך צריכה להיות ההנהגה עמו
6 על-פי שולחן-ערוך, בה בשעה שמקרא מלא דיבר הכתוב¹⁰¹ "אם בחוקותי תלכו" אזי "ונתתי גשמיכם
7 בעתם", ולאחרי-זה נאמר¹⁰² "ואם לא וגו'", אזי יהיה כך וכך, והרי אי אפשר לסור מדברי התורה, ואם
8 כן, מה הנך מעורר רחמים עליו?!

9 והמענה על זה – שזהו "עם ישורון", כדלקמן.

10 כה. ובהקדמה:

11 רבינו הזקן מבאר ב'לקוטי תורה'¹⁰³ ש"בחינת ישורון זהו בחינת גבוה מאד", והיינו, שהשם "ישורון"
12 מורה על הדרגה היותר נעלית בבני-ישראל, למעלה מהשם "יעקב" ולמעלה גם מהשם "ישראל", וזהו
13 מה שכתוב¹⁰⁴ "ויהי בישורון מלך", שאז ראויים הם שיהיה אצלם מלך כו'.

14 אך צריך להבין:

15 "ישורון" ו"ישראל" – משתווים בכך שיש בהם האותיות "ישר", וחלוקים זה מזה בכך שבשם
16 "ישראל" הנה לאחרי "ישר" בא "א-ל", שהוא אחד מז' שמות הקדושים¹⁰⁵, ואילו בשם "ישורון" הנה
17 לאחרי "ישר" באים האותיות ו' ונ' פשוטה (סופית), ויש מקומות שבהם נכתב "ישורן" (ללא ו' בין
18 האותיות ר' ו'ן), כך, שלאחרי "ישר" באה רק אות נו"ן פשוטה.

19 והנה, בענינה של נו"ן ארוכה מבאר רבינו הזקן¹⁰⁶ (בפירוש הכתוב¹⁰⁷ "ובו תדבקון") שמרומז הדבר
20 בצורתה של האות (כמבואר בשער היחוד והאמונה¹⁰⁸ ש"כל אות היא בתמונה מיוחדת פרטית המורה
21 על ציור ההמשכה כו'") – ש"הנו"ן פשוטה יש לה רגל ארוכה ומשוכה למטה (מן השורה) לרמז
22 שתתפשט ותומשך .. למטה מטה".

23 וענינו בנוגע לשם "ישורון" (בנו"ן ארוכה) – שמורה על יהודי שירד רחמנא-ליצלן עד למטה מטה,
24 שלכן אי אפשר להגיע אליו כאשר נמצאים בתוך השורה, אלא בהכרח לירד למטה מן השורה.

25 ולכאורה הרי זה היפך שם המעלה, ואיך יתאים עם האמור ש"ישורון" הוא שם היותר נעלה, למעלה
26 מ"ישראל", ועל-אחת-כמה-וכמה למעלה מ"יעקב"?

27 ויש לומר הביאור בזה, על-פי ענין נוסף שמבאר רבינו הזקן ב'לקוטי תורה'¹⁰⁹ בענין "ישורון", שהוא
28 גם מלשון "שיר", שאין בו ראש וסוף, כדלקמן.

29 כו. ובהקדמה:

30 כאשר מדובר אודות מלך – "ויהי בישורון מלך" – הרי המלכתו למלך אינה בגלל שיש לו מעלות
31 בערך אל העם, אלא הוא באין ערוך למעלה מהעם – "משכמו ומעלה גבוה מכל העם"¹¹⁰.

(99) ראה אוה"ת לך עה, ב ואילך.

(100) ש"ש ד, ד.

(101) לקו"ת פ' ראה כ, סע"ב.

(102) ר"פ בחוקותי.

(103) פ' ראה יג, ה.

(104) שם, יד.

(105) פ"ב בהגהה.

(106) נצבים שם. שה"ש א, ג.

(107) נצבים מה, רע"א. וראה אוה"ת ברכה ע' א'תתג ואילך.

(108) שמואל-א ט, ב. וראה אוה"ת וירא (כרך ד) תרסד, ב.

ע' א'תתג ואילך.

(109) שה"ש (כרך ב) ע' תיד ואילך. ועוד.

- וטעם הדבר – לפי שכללות ענין המלכות, שצריך לציית אל המלך, אינו מצד השכל, אלא מצד קבלת-עול.¹
- הציות מצד השכל הוא בנוגע לחכם, ועל זה אין צורך בקבלת-עול, כיון שהחכם מוכיח על-פי שכל שצריך לעשות כך וכך; אבל בנוגע למלך – הציות אינו מצד השכל (שהרי אם מצד השכל בלבד, מה לו ולשכל המלך?!), אלא מצד קבלת-עול.²
- הנהגת המלך היא באופן ש"אמר מלכא עקר טורא"¹¹¹: ישנו הר גבוה, ואילו הוא יהודי צנום ("א קליינינקער אידעלע")... ואף-על-פי-כן, כאשר בא המלך ואומר לו: "עקר טורא" – אזי "עקר טורא"!!!³
- הוא אמנם לא רואה את האפשרות לדבר, אבל, מה זה נוגע?! – כיון ש"אמר מלכא", הרי הוא עושה זאת מצד קבלת-עול, וקבלת-עול אינה קשורה עם שכל; שכל – אינו יכול לומר לו מאומה, ואדרבה, שכל יכול לומר לו להיפך; אבל, כיון ש"אמר מלכא", הרי הוא עושה זאת מצד קבלת-עול.⁴
- ובזה מתבטא ענין המלכות – שהוא למעלה מהגבלת השכל, למעלה אפילו משכל התורה.⁵
- וכמודגש בחילוק שבין דינו של המלך מדינים של הסנהדרין – שסנהדרין, חכמי התורה הסמוכים איש מפי איש עד משה רבינו, הם קשורים ומוגבלים בדיני התורה, ואילו מלך, נותנת לו התורה כח להתנהג בהנהגה מיוחדת שאינה קשורה ומוגבלת בדיני הסנהדרין, שהרי דין התורה הוא שמלך יכול לפרוץ גדר של תורה (אלא שיש בזה ההגבלה שצריך להיות בתור הוראת שעה וכו')¹¹², והיינו, שהתורה פוסקת על-ידי הסנהדרין שצריכה להיות הנהגה מצד קבלת-עול, ואפילו לא מצד הבנה והשגה של התורה.⁶
- כז. ובענין זה משתווים כל בני-ישראל:⁷
- ענין הקבלת-עול יכול להיות גם אצל מי שצריכים אפילו להזכיר לו שנולד יהודי, כיון שיש לו שייכות לעצם הנפש, עצם נקודת היהדות, שישנה אצל כל אחד מישראל, וכמבואר בתניא¹¹³, שכל אחד מישראל, "כשבא לידי נסיון בדבר אמונה בה' אחד", מוסר נפשו "אפילו שלא לעשות רק איזה מעשה לבד נגד אמונת ה' אחד... אף שאינו מאמין בה כלל בלבד"¹¹⁴.
- והרי ענין זה הוא "יורשה לנו מאבותינו" (כמו שכתוב בתניא¹¹⁵), ובשביל להיות "יורש" – לא צריכים מעלות כלל; אם הוא בנו – אזי יורש את כל נכסי אביו, ללא נפקא-מינה אם הוא חכם או שאינו חכם, אם הוא גדול או קטן, וכיוצא בזה בנוגע לכל שאר הענינים; צריכים רק לידע אם אכן הוא הבן, ואם הוא בנו – אזי יורשו, גם אם הוא עדיין יונק, או שזה עתה נולד, ועד עכשיו לא היה קיים במציאות כלל; הוא לא ידע שהוא יהודי; אבל ברגע שהזכירו לו שהוא בנו של הקדוש-ברוך-הוא – הנה בזה הרגע נעשה "יורש" של כל עניני הקדוש-ברוך-הוא; הוא לא שייך עדיין לשכל, ללימוד התורה וקיום המצוות, להיותו בבחינת בן-יונק שזה עתה נולד, אבל יש לו שייכות לעצם הנפש, ויש לו שייכות לקבלת-עול.⁸
- ומצד ענין קבלת-עול מלכותו יתברך, הרי הוא משתווה עם כל בני-ישראל, ונעשה חלק מכלל ישראל כפי שנקראים בשם "ישרון" – שיש בו: (א) נוי אדומה, שמורה שמגיעים גם ליהודי שנפל למטה מטה, שיש בכחו להגיע (לא רק לענינים שאליהם יכול להגיע מי שהוא בבחינת "יעקב" או "ישראל", אלא) גם לענינים שאליהם יכול להגיע רק מי שהוא בבחינת "ישרון" – השייכות עם המלך ("ויהי בישורון

בעצמו יודע שבאופן כזה אינו עובד ע"ז, ואעפ"כ מוסר נפשו אפילו על פרט קטן, מעשה בפועל בלבד (ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חל"ח ע' 172. חל"ט ע' 437).

(115) רפי"ח.

(111) ראה ב"ב ג, ב.

(112) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ג ואילך.

(113) פי"ט.

(114) דאף שחשבון זה (שאינו מאמין בה כלל בלבד) אינו נוגע לבית-דין (ראה לקו"ש חכ"ח ע' 95. ושי"ג, מ"מ, הוא

- 1 מלך), בן מלך; (ב) אותיות "שיר", שאין בו ראש וסוף – להורות על ההשוואה של היהודי שנמצא
2 במדרגה תחתונה (מטה מטה עד אין תכלית) עם היהודי שנמצא במדרגה עליונה (מעלה מעלה עד אין
3 קץ), ששניהם נעשים מציאות אחת, שזוהי המציאות של קבלת-עול.
- 4 והיינו לפי שענין הקבלת-עול נדרש מכל אחד מישראל, מקטן ועד גדול:
- 5 כאשר מקיימים תורה ומצוות מצד הרגש, או מצד הבנה והשגה, הרי זה אמנם טוב ויפה, אבל, אין
6 זה מגיע למעלת קיום התורה ומצוות מצד קבלת-עול, בגלל שזוהי גזירת המלך.
- 7 וכמאמר רז"ל¹¹⁶ "שלא יאמר אדם אי אפשי כו', אלא אפשי, ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי" –
8 שזוהי הנהגה ששייכת לצדיק¹¹⁷, והיינו, שלמרות היותו צדיק, הרי הוא אומר "אפשי", ואין זה בסתירה
9 לענינים שלו, והדבר היחידי שמונע אותו הוא – "אבי שבשמים", ובזה גופא – לא באופן שהסביר שצריך
10 לעשות כך, אלא "גזר עלי", באופן של גזירה.
- 11 ועד שגם משה רבינו, שענינו חכמה דקדושה – נדרש ממנו שעבודתו תהיה מצד קבלת-עול, ולא
12 מצד הבנה והשגה.
- 13 וכמבואר בארוכה בכמה ספרים, שקיום המצוות צריך להיות לא מצד סגולה, הבנה והשגה, אלא רק
14 מצד ציווי הקדוש-ברוך-הוא, וכנוסח ברכת המצוות – כל המצוות, גם מצוות שמוכנות על-פי שכל,
15 "עדות" – "אשר קדשנו במצוותיו וצונו", היינו, שקיום המצווה אינו אלא בגלל הצייווי.
- 16 ועל-פי-זה מובן, שכאשר מישוהו אומר ליהודי: איזו שייכות יש לך עם הנחת שני זוגות תפילין, בה
17 בשעה שאתמול לא היתה לך בכלל שייכות ליהדות, או איזו שייכות יש לך עם לימוד החסידות, בה
18 בשעה שאתמול שמעת לראשונה שישנם אברהם יצחק ויעקב, ואתה הוא הנכד שלהם – הנה המענה על
19 זה, שיהודי זה אינו מציאות לעצמו, אלא הוא נכלל עם כל בעלי הקבלת-עול ("אלע קבלת-עול'ניקעס")¹¹⁸
20 ש"לוקחים" את הקדוש-ברוך-הוא מצד קבלת-עול, ועל שם זה נקראים בשם "ישורון".
- 21 כח. ועל-פי-זה יובן דיוק הלשון – בנוגע להתעוררות רחמים כו' – "להגן על עם ישורון":
- 22 כאשר ישנה טענה: מדוע מגיע ליהודי בני חיי ומזוני ריחי, עוד לפני שהתחיל לעסוק בענין
23 "בחוקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם" – אזי המענה הוא שיהודי זה שייך ל"עם ישורון",
24 שם שמדגיש את השייכות עם המלך – "ויהי בישורון מלך", מצד ענין הקבלת-עול כו', שלכן, הנה
25 אפילו קל שבקלים יכול למסור נפשו בפועל, אם רק יודע שזהו קידוש השם.
- 26 וכיון שמדובר אודות יהודי ששייך ל"עם ישורון" – הנה לכל לראש צריך הקדוש-ברוך-הוא ליתן לו
27 כל המצטרך לו, ולאחרי כן, כאשר יהיה כבר בד' אמותיו של הקדוש-ברוך-הוא, אזי יכניסוהו ל"חדר",
28 ויתחילו ללמוד עמו מאל"ף עד תי"ו.
- 29 כט. וכאשר עבודתו של הצדיק היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה של זמן ומקום, שכל וכו'
30 (כנ"ל סי"ד),
- 31 – שזהו גם תוכן הענין ד"גבורי ישראל", היינו, לא רק בכחות הגלויים, אלא לגלות גם את
32 ה"אוצרות" שהיו טמונים וספונים (כהלשון בהמשך ההילולא¹¹⁹), אשר על ידם מנצחים במלחמה כו' –
- 33 אזי גם אין שליטה לענין הזמן עליו, ולכן, "גם בהשיכם נפשם אל חיק אביהם שבשמים, אשר לו
34 משלימים נפשם, הנה לא זה בלבד שלא יפרדו מעל צאן מרעיתם, הנה עוד מתרפסים להדום כסא
35 מרום, להתייצב לפני הוד א-ל רם ונשא, להגן על עם ישורון, לדרוש רחמי וחסדי האב על בנו, עמו
36 ונחלתו",

118) ראה סה"מ תש"ד ע' 5.

119) המשך באתי לגני ה'שי"ת פי"א (סה"מ תש"י ע' 132).

116) תו"כ ופרש"י קדושים כ, כו.

117) ראה מגיד דבריו ליעקב בהוספות ס"מ. וש"נ.

1 ופועלים התעוררות רחמים על כל אחד, באיזה מעמד ומצב שלא יהיה, להעמידו בקרן אורה כפשוטו
2 ובקרן אורה ברוחניות, ולפעול עליו באופן שיהיה ניכר בגלוי שהוא "צאן מרעיתו",
3 וכאמור, שכאשר רואים ש"זרעו בחיים", אזי רואים ש"אף הוא בחיים".

* * *

4 ל. על-פי האמור לעיל מובן עד כמה מושללים דבריהם של אלו שאומרים שכל ענין החסידות אינו
5 אלא בבחינת "הקדוש-ברוך-הוא (כלשון הגמרא¹²⁰, או כלשון רש"י¹²¹, לשון הזהר¹²², וכפי שנעשה לשון
6 המורגל: "רחמנא") לבא בעי" – חס ושלום לומר כן¹²³.

והגע עצמך:

8 מצד הציווי "ואהבת לרעך כמוך" – הנה כשם שבנוגע לעצמו רצונו בהנחת תפילין, שמירת שבת,
9 אכילת כשרות, טהרת המשפחה וכו', מבלי לוותר על שום דבר, הרי אם אכן יש רגש בלבו לעזור לחבירו,
10 כיצד יכול להגביל את עצמו לדבר אחד בלבד – רק להזכיר לו שהוא בן אברהם יצחק ויעקב?!

11 בהנהגה כזו – לא רק שחסר ה"כמוך", אלא זהו לגמרי מן הקצה אל הקצה: בשביל עצמו – רוצה
12 בשר ודגים וכל מטעמים, ואילו בשביל הזולת – רוצה לתת רק כדי להשאיר אותו בחיים; בשביל זה
13 מספיק גם לחם צר ומים לחץ, שניתן בבית האסורים, מבלי לראות אור היום – גם במצב כזה הוא
14 בחיים; אבל בנוגע לעצמו חס-ושלום – היה צועק ככרוכיאל שלא יתכן מצב כזה!

15 אם אכן רצונו לעזור לזולת, ואומר שעושה זאת מתוך הרגש הלב – "לבא בעי" – כיצד יכול להעלים
16 ולמנוע ממנו אחת מתרי"ג המצוות, ועל-אחת-כמה-וכמה יותר ממצוה אחת?!

17 ולכן, לבוא ולומר שחסידות אומרת רק ש"לבא בעי", ויותר מזה לא נוגע חס-ושלום – הרי זה היפך
18 כל ענין החסידות לגמרי.

19 מי שסבור שיכול לצאת ידי חובת הנתינה לזולת בפרוטה בגשמיות, ואילו לעצמו רוצה "כל מלבושי
20 כבוד וזבח משפחה כו'" (כפי שמאריך אדמו"ר הזקן ב'אגרת הקודש'¹²⁴) – הרי לא זו בלבד שאין זה
21 סדר הנהגה ד"לפנים משורת הדין", ולא זו בלבד שאין זה סדר הנהגה על-פי דין, אלא זהו סדר הנהגה
22 שאינו בגדר אנושיות, שהרי זה היפך האנושיות שכאשר לעצמו רוצה "מליון", נותן להזולת "פרוטה"! –
23 והוא עוד רוצה שיטפחו על שכמו ויאמרו ש"מסר נפשו" עבור הזולת, ונותן לו כל לבו...

24 אם אמנם "לבא בעי", ונותן את הלב – הנה "לבא פליג לכל שיפיץ"¹²⁵, כך, שבדרך ממילא נמשכים
25 גם כל שאר האברים.

26 – ההתחלה היא אמנם מן הלב בלבד, וכמו שמי שהוא במצב של עילפון, אי אפשר לתת לו לאכול
27 דגים ובשר וכל מטעמים, שהרי הוא שרוי בעילפון, ולכל לראש צריכים לעוררו מעלפון; אבל אם לאחר
28 כן יעזבונו לנפשו לגווע ברעב רחמנא-ליצלן – הרי זה היפך מ"לבא בעי".

29 ואימתי יודעים שהפעולה לעורר מהתעלפות היתה באופן ד"לבא בעי" – כאשר גם לאחר כן דואג
30 לו שימשיך לחיות, וימשיך לחיות לכל הפחות כמותו (כפי שחי זה שטוען שנותן את לבו...),

31 "לכל הפחות" דייקא – כמו שכתבו רבינו נשיאנו¹²⁶ שבנוגע לעצמו ידע אינש בנפשיה שחסר לו
32 בישרות, ויודע בוודאות שהיה צריך להיות במעמד ומצב טוב יותר שלא בערך ממעמדו ומצבו,

(125) ראה זהר ח"ב קנ"ג, א. ח"ג קס"א, ריש ע"ב. רכ"א, ב.

רלב, א.

(126) ראה גם ד"ה איתא בוח"ג דש"פ מקץ, שבת חנוכה

תרצ"ד פ"ד (נדפס גם בהוספות לסה"מ תרנ"ט).

(120) סנהדרין קו, ב.

(121) ד"ה רבותא – סנהדרין שם.

(122) ח"ב קס"ב, סע"ב. ח"ג רפ"א, ריש ע"ב.

(123) לשלימות הענין – ראה לקמן סמ"ז.

(124) סט"ז.

- 1 ואף-על-פי-כן דורש מהקדוש-ברוך-הוא כל טוב גשמי וכל טוב רוחני; ואילו בנוגע להזולת – כיון
2 שתורת-אמת מחייבת ללמוד זכות על כל אחד מישראל, בודאי שכן הוא האמת (שהרי התורה אינה
3 יכולה לומר שקר חסו-שלום), ואם כן, מגיע להזולת שלא בערך יותר ממה שמגיע לו, ולכל הפחות צריך
4 לדאוג שיהיה להזולת כפי שיש לו.
- 5 ועל-פי מה שכתב הרמב"ם¹²⁷ בהדמיון שבין חולי הגוף לחולי הנפש, בריאות הגוף ובריאות הנפש,
6 מובן, שכשם שהדברים אמורים בנוגע לעניני הגוף, כן הוא גם בנוגע לעניני הנשמה:
- 7 אם בשביל עצמך רצונך דבר נוסף מלבד נקודת היהדות – עליך לנטוע זאת גם אצל הזולת, ואז הנך
8 הולך בדרך כזו, שלאט לאט תגיע לדרגה ד"כמוך";
- 9 אבל כאשר היחס אל הזולת הוא באופן שמסתפק בכך שידע שהוא יהודי, ואחר-כך מניחו לנפשו –
10 הנה לא זו בלבד שלא קיים מצות "ואהבת לרעך", אלא שלא התחיל כלל לעסוק במצות אהבת ישראל,
11 ועדיין לא התחיל בענין ההבנה והשגה להבין את היוקר של תורה ומצוות, כי, אילו היה מבין את היוקר
12 שבזה, לא יתכן שלא היה דואג שגם "אחיו" יזכה בכך.
- 13 וכל זה הוא מצד שורת הדין, ועל-אחת-כמה-וכמה מצד תורת החסידות, שענינה הוא לפנים משורת
14 הדין – הרי בודאי שלא זו בלבד שאי אפשר שישאר ב"לבא בעי" בלבד, אלא עוד זאת, שצריך להשתדל
15 עם הזולת שיניח שני זוגות תפילין (כנזכר לעיל סעיף כ"ז), ועל-דרך-זה בשאר המצוות (שהרי "הוקשה
16 כל התורה כולה לתפילין"¹²⁸) – לא רק המצוה עצמה, אלא גם הידור מצוה, ועד למהדרין מן המהדרין,
17 כפי שחפץ לעצמו,
- 18 וכאשר הוא בעצמו לומד חסידות, צריך להשתדל גם בנוגע להזולת שעד עתה לא נולד עדיין בעניני
19 יהדות, שילך בדרך כזו שסוף-כל-סוף יגיע לדרגה שלו,
- 20 – וכיון ש"בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו"¹²⁹, לא יביא הדבר לידי קנאה, ואדרבה, הוא יהיה
21 מרוצה מזה –
- 22 אבל ההתעסקות בזה צריכה להיות מיד בהתחלת העבודה; וכפי שרואים בפועל שכאשר הגישה
23 מלכתחילה היא באופן שה"עובדא" שלו היא רק להחיות את הזולת, ויותר מזה לא נוגע לו – הנה
24 סוף-כל-סוף גם את זה לא עושים!
- 25 זוהי אפוא הדרך בעבודת השם שסלל עבורנו נשיאנו, בנוגע להתעסקות עם הזולת וגם עם עצמו –
26 כאמור לעיל (סעיף י"ב ואילך) שמכל אחד דורשים לפי כחו, אבל, אסור להסתפק בצעד הראשון, אלא
27 צריכים להמשיך וללכת בדרך העולה בית א-ל, עד שיגיעו ל"מרום הרים"¹³⁰ – לקיום כל תרי"ג מצוות,
28 עם דקדוקי סופרים ומנהגי ישראל אשר תורה הם¹³¹.
- 29 וכאשר נעמדים על דרך זו – אזי מובטחים ש"הבא לטהר מסייעין אותו"¹³², שיש סיוע רב מלמעלה
30 להצליח לא רק להחיות יהודי נוסף, אלא גם להעמידו לאחר-יזה בחיים בהרחבה, ועד לאופן ד"ופרצת
31 ימה וקדמה וצפונה ונגבה"¹³³, "נחלה בלי מצרים"¹³⁴.

* * *

32 לא. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור-המתחיל באתי לגני.

אדה"ז או"ח סוסק"פ. סתל"ב סי"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז.
ועוד.

(132) שבת קד, א. וש"נ.

(133) ויצא כח, יד.

(134) שבת קיח, סע"א.

(127) הלי' דעות רפ"ב. שמונה פרקים פ"ג.

(128) קידושין לה, א. וש"נ.

(129) סנהדרין קה, ב.

(130) לשון הכתוב – מלכים-א יט, כג. ישעי' לו, כד.

(131) ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. מהרי"ל – הובא

ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע

* * *

- לב. כרגיל בכל שנה ביום ההילולא – עושים מגבית בנוגע ל"קרן תורה", עבור אלו שלומדים תורה
ללא ענינים צדיים, אלא בשביל הלימוד בלבד – חכמתו ורצונו של הקדוש-ברוך-הוא¹³⁵.
- ובשייכות לזה – כאן המקום לומר ענין בתורה, בהמשך להמדובר ב"ט כסלו (שהוא ראש-השנה
לתורת החסידות ולהליכה בדרכי החסידות¹³⁶), ועדיין נשאר בזה פרט מסויים שלא נתבאר לגמרי,
כדלקמן.
- לג. במאמר די"ט כסלו, דיבור-המתחיל פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברכים היו עמדי¹³⁷, הובא
מאמר רז"ל בברכות¹³⁸ "אמר הקדוש-ברוך-הוא כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור
מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם", ונתבאר הדיוק בלשון רז"ל "העוסק בתורה",
ולא לימוד התורה סתם,
- וכפי שמשמע גם מפירוש רש"י: "פדה בשלום, זה שעסק בדברי שלום, דהיינו תורה, דכתיב¹³⁹
וכל נתיבותיה שלום", והרי מובן, שכדי שהתורה תפעל ענין השלום, ובפרט על-פי דברי הגמרא
בסנהדרין¹⁴⁰ "שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה", וכפי שמבאר רבינו הזקן ב'לקוטי-תורה
דיבור-המתחיל החלצו¹⁴¹ כל פרטי הדרגות שנכללים ב"פמליא של מעלה" ו"פמליא של מטה" – צריך
להיות (לא רק לימוד סתם, ללא יגיעה, ובודאי לא יגיעה יתירה, אלא) לימוד מיוחד בתורה: "העוסק
בתורה" –
- כי, הכוונה היא לפעול את הענין דפדיה בשלום, וענין זה נעשה על-ידי פנימיות התורה (כמבואר
במאמר של כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן¹⁴², וכן במאמרי רבותינו נשיאנו שלפני-זה),
כי, נגלה דתורה הוא לימוד שיש בו מחלוקת וכו' וכו', ואין זה פדיה בשלום, והיינו, דאף שמדובר
אודות מחלוקת דקדושה, הרי בקדושה גופא יש דרגא לעילא מן דרגא: יש דרגא בתורה שיש בה מחלוקת
דקדושה, ויש דרגא נעלית יותר בתורה – פנימיות התורה, "דלית תמן לא קושיא כו' ולא מחלוקת כו'",
כדברי משה רבינו, רעיא מהימנא, ברע"מ שב'זהר¹⁴³, וכפי שנתבאר ב'אגרת הקודש' של רבינו הזקן¹⁴⁴.
- אמנם, על-פי-זה נמצא לכאורה, שבכל מקום שנאמר הלשון "עוסק בתורה" – הכוונה היא ללימוד
פנימיות התורה.
- אבל על זה יוקשה מכמה מקומות שבהם לא משמע כן, וכמו במאמר רז"ל בסנהדרין¹⁴⁵, שהובא
בפרק ראשון שבתניא: "כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק", "שעליו דרשו רז"ל כי¹⁴⁶ דבר ה' בזה
וגו'" – שאין הכוונה למי שאפשר לו לעסוק בחלק דפנימיות התורה דוקא ואינו עוסק, אלא כן הוא גם
בנוגע לנגלה דתורה, ועד ללימוד התורה באופן הכי פשוט; כל הענינים שדורשים הקדמת ברכת התורה,
הרי הם – כנוסח הברכה – בכלל מצות תלמוד תורה, ומעצמו מובן, שכל מי שאפשר לו לעסוק בהם
ואינו עוסק, עליו נאמר הפסוק הנ"ל בנוגע להיפך הכבוד כו'.
- וע"כ צריך לומר, שההוכחה אינה מתיבת "עוסק" בלבד, כי בתיבת "עוסק" יכולים להיות שתי
משמעויות: "העוסק בתורה" באופן שפועל הענין ד"פדה בשלום", "כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות

(141) מטות פה, סע"ד ואילך.
(142) ד"ה פדה בשלום העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' תשסו ואילך).
(143) ח"ג קכד, ב.
(144) תניא אגה"ק סכ"ו.
(145) צט, סע"א.
(146) שלח טו, לא.

(135) ראה גם שיחת יו"ד שבט דאשתקד ס"ז (תורת מנחם – התוועדויות חמ"ב ע' 169). וש"נ.
(136) אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' רנט. וש"נ (נעתק ב"היום יום" בתחלתו).
(137) נדפס בתורת מנחם – התוועדויות חמ"ה ע' 196 ואילך.
(138) ח, רע"א.
(139) משלי ג, יז.
(140) צט, ב.

- 1 העולם" – שקאי על העסק הכי עמוק בתורה, דהיינו פנימיות התורה; ויכולים גם להשתמש בלשון
2 "העוסק בתורה" בנוגע ללימוד נגלה בתורה, ועד ללימוד הכי פשוט.
- 3 לד. ועל-פי-זה יש לתרץ שינוי שמצינו בהתחלת השולחן-ערוך של רבינו הזקן בין מהדורא קמא
4 למהדורא בתרא:
- 5 ובהקדמה – שההלכות שבהתחלת ה'שולחן-ערוך' הם אמנם "הלכות השכמת הבוקר", ולא "הלכות
6 תלמוד תורה", אבל, כללות התורה היא באופן שכל ענין שבה כלול מכל שאר עניני התורה, וכמודגש
7 בתלמוד בבלי – שהלכה כבבלי¹⁴⁷ – ש"בלולה במקרא בלולה במשנה בלולה בתלמוד"¹⁴⁸.
- 8 [ועל-פי-זה מובן גם הטעם לכך ש"העוסק במצוה פטור מן המצוה"¹⁴⁹ – כי, מצוה היא תוצאה
9 מלימוד, כמאמר רז"ל¹⁵⁰ "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", וכיון שהלימוד כלול מכל חלקי התורה,
10 לכן גם תוצאת הלימוד – מעשה המצוה – כלולה מכל חלקי מעשה המצוות¹⁵¹].
- 11 וכן מצינו אפילו ב'שולחן-ערוך' – דאף שלכאורה צריך להיות ה'שולחן-ערוך' מחולק באופן
12 שההלכות השייכות לחלק "אורח חיים" הם בפני עצמם וההלכות השייכות לחלק "יורה דעה" הם בפני
13 עצמם, והרי הלכות תלמוד תורה הם ב"יורה דעה", והלכות השכמת הבוקר הם ב"אורח חיים",
14 מכל-מקום, רואים בפועל אפילו ב'שולחן-ערוך' של ה'בית-יוסף', ועל-אחת-כמה-וכמה ב'שולחן-ערוך'
15 של רבינו הזקן, שמביא גם "תמצית ופנימיות טעמי ההלכות הנזכרים בכל דברי הראשונים
16 והאחרונים"¹⁵² – שישנה התכללות כל חלקי התורה, אפילו חלקי ה'שולחן-ערוך'.
- 17 ובנדון-דידן – שבהלכות השכמת הבוקר יש ענין שנוגע להלכות תלמוד תורה, ויש בזה שינוי בין
18 מהדורא קמא למהדורא בתרא.
- 19 לה. בדברי רבינו הזקן בנוגע לאמירת פרשת הקרבנות קודם התפלה – מצינו שינוי בין מהדורא קמא
20 למהדורא בתרא:
- 21 במהדורא קמא¹⁵³: "אמרו חכמים¹⁵⁴ כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, וכל העוסק בתורת
22 חטאת כאילו הקריב חטאת, לפיכך טוב לומר בכל יום פרשת העולה ומנחה ושלמים ותורה וחטאת
23 ואשם וכו'".
- 24 ובמהדורא בתרא¹⁵⁵: "טוב מאד לומר פרשת הקרבנות . . לקיים מה שכתוב¹⁵⁶ ונשלמה פרים שפתינו,
25 וכמו שאמרו חכמים על פסוק¹⁵⁷ זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת וגו', כל העוסק בתורת עולה כו'".
- 26 ולכאורה אינו מובן:
- 27 ענינו של רבינו הזקן ב'שולחן-ערוך' – הן במהדורא קמא והן במהדורא בתרא – אינו להביא ראיה,
28 "מנא הני מילי דאמר קרא", שהרי אין זה שייך לטעם הדבר. ובנדון-דידן: הטעם לאמירת פרשת הקרבנות
29 הוא לפי ש"כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה", ואילו המקור שממנו למדים זאת, אינו שייך
30 לטעם הדבר, וגם אינו תמצית פירוש דברי התנאים והאמוראים כו', שהרי בענין זה אין חילוקי דעות,
31 וכולם למדים מאותו פסוק.

(152) לשון "הקדמת בני הגאון המחבר ז"ל" לשו"ע אדה"ז.

(153) ס"א סי"א.

(154) מנחות בסופה.

(155) ס"א סי"ט.

(156) הושע יד, ג.

(157) צו ז, לו.

(147) ראה אנציק' תלמודית ערך הלכה ס"ד (כרך ט ע' רנ).

וש"נ.

(148) סנהדרין כד, א.

(149) סוכה כה, סע"א. וש"נ.

(150) קידושין מ, ב. וש"נ.

(151) ראה גם לקו"ש חכ"ו ע' 237 הערה 64. וש"נ. תורת

מנחם – התוועדויות ח"מ ריש ע' 53. וש"נ.

- 1 ואם כן, מדוע מביא רבינו הזקן במהדורא בתרא את הפסוק "זאת התורה לעולה וגו'" שעליו אמרו
2 "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה"?
3 ויתירה מזה – שמביא גם את הפסוק "ונשלמה פרים שפתינו", אף שבגמרא הובא רק הפסוק "זאת
4 התורה לעולה וגו'?"
5 וכיון שרבינו הזקן הביא זאת במהדורא בתרא של ה'שולחן-ערוך', ע"כ צריך לומר, שניתוסף בזה
6 איזה ענין בנוגע לדין או טעם הדין, כמו בכל פרטי הענינים שניתוספו במהדורא בתרא לגבי מהדורא
7 קמא, שעל ידם ניתוסף איזה ענין, בנגלה, בטעמי הדינים וכו', או בפנימיות הענינים.
8 ולכאורה: למאי נפק"מ לדינא מאיזה פסוק למדים ש"כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה",
9 ומדוע לא מסתפק רבינו הזקן בפסוק אחד, אלא מביא שני פסוקים?
10 לו. ויש לומר הביאור בזה¹⁵⁸:
11 אע"פ שאמרו חכמים "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה", הרי עדיין אינו ברור כיצד למדים
12 מזה ש"לפיכך טוב לומר בכל יום פרשת העולה וכו'" – כי:
13 הפירוש הפשוט ב"כל העוסק בתורת עולה כו'" הוא שלומד ויודע פרטי הדינים. ומה גם שבקדשים
14 בפרט נוגע הדיוק בכוונת כל הפרטים, כפי ששנינו¹⁵⁹ "לשם ששה דברים הזבח נשחט, לשם זבח לשם
15 זובח לשם השם לשם אישים לשם ריח לשם נוחח" ("והחטאת .. לשם חטא"), ו"כל הזבחים שנזבחו
16 שלא לשמן .. לא עלו לבעלים לשם חובה", או שהן פסולים לגמרי, כמו בחטאת¹⁶⁰.
17 [כלומר: גם אם תמצי לומר שהלשון "כל העוסק כו'" יכול להשתמע גם כמו "מתעסק בעלמא"¹⁶¹
18 – שזהו להיפך לגמרי מהפירוש ד"כל העוסק" מתוך כוונה מיוחדת ועמוקה, שהרי "מתעסק בעלמא"
19 פירושו שחסר לגמרי ענין הכוונה – הרי זה שייך רק בשאר המצוות שבהם ענין הכוונה אינו העיקר,
20 אבל קשה לומר זאת בנדון-דין, כשמדובר בנוגע לקרבנות, שבהם הכוונה היא ענין עיקרי – ברעותא
21 דלבא תליא מילתא¹⁶²].
22 ועל-פי-זה, מי שלא לומד ויודע כל פרטי הענין, אלא רק כללות הענין כו', וכמו אמירת פרשת
23 הקרבנות כפי שנקבע בסידור, ו"מעשה רב", שכל אחד מישראל אומרה בכל יום – לכאורה לא שייך
24 לומר על זה "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה", שהרי גם אם הקריב עולה באופן כזה, ללא
25 ידיעה וכוונה בכל הפרטים, לא יצא ידי חובתו.
26 לז. וכדי להבהיר זאת – מוסיף רבינו הזקן במהדורא בתרא (שבה באים כמה ענינים בתוספת ביאור
27 לגבי מהדורא קמא) "טוב מאד לומר פרשת הקרבנות .. כמו שאמרו חכמים על פסוק זאת התורה לעולה
28 למנחה ולחטאת וגו', כל העוסק בתורת עולה וכו'":
29 הלימוד ש"כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה" הוא מהפסוק "זאת התורה לעולה וגו'" –
30 "זאת התורה" דייקא, לא "לימוד", "עסק", או כלשון הכתוב בתנ"ך¹⁶³ "בתורתו יהגה", אלא "תורה"
31 בלבד.
32 ומזה מובן, שגם אם רק אומרים פרשת קרבן עולה כפי שכתובה בתורה, אמירת הפסוקים בלבד (אפילו
33 אם לא יאמר לאחר-יזה פרק "איזהו מקומן") – שענין זה הוא בכלל "זאת התורה לעולה" (פרשת עולה
34 כפי שכתובה בתורה), והראיה, שצריכים לברך על זה ברכת התורה – הנה על זה אמרו ש"כל העוסק
35 בתורת עולה כאילו הקריב עולה".

158) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 438 הערה 2. ח"ז ע' 50 הערה 161) לשון חז"ל – שבת בסופה. ועוד.
162) ראה לקו"ש חל"ב ע' 15. וש"נ. וראה גם ד"ה באתי לגני תשי"ב בתחלתו (תורת מנחם – התועדויות ח"ד ע' 289).
159) זבחים מו, ב (במשנה).
160) שם ב, א ובפרש"י.
163) תהלים א, ב.

והיינו, ש"כל העוסק בתורה עולה כאילו הקריב עולה" נאמר לא רק על מי שלומד תורת העולה בעיון, לידע ולברר פרטי הדינים וטעמיהם כו', אלא גם על מי שרק קורא פסוקי התורה בפרשת העולה קודם התפילה, כמתעסק בעלמא, כפי שמתפלל שאר התפילה... והרי בשאר התפילה (מלבד פסוק ראשון דקריאת-שמע וברכה ראשונה דשמונה-עשרה), גם אם לא כיון לבו, אינו חוזר¹⁶⁴, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לענינים שמוסיפים קודם התפלה, שבודאי אינו חוזר בשביל שלא כיון.

לח. ומוסיף רבינו הזקן ומקדים – "לקיים מה שכתוב ונשלמה פרים שפתינו":

מהפסוק "זאת התורה לעולה גו'", אין הוכחה שיש צורך באמירת פרשת הקרבנות בדיבור, "למוצאיהם בפה"¹⁶⁵ דוקא, אלא יכול להיות שגם המחשבה בענין פרשת הקרבנות היא בכלל "זאת התורה לעולה גו'".

ואדרבה: עיקר ענין התורה הוא הבנה והשגה, ובפרט בנוגע לקרבנות, שצריכה להיות כוונה דוקא, כנזכר לעיל (סעיף ל"ו) שצריך לכיון "לשם ששה דברים", והרי לא מצינו שהכהן צריך לאמרם בפה דוקא, אלא בודאי יכול לצאת ידי חובה על-ידי כוונה במחשבה; אמירה בפה מצינו בנוגע לחלות קדושת הקרבן¹⁶⁶, אבל לא בנוגע להקרבה לשם ששה דברים הנ"ל.

ולכן כותב רבינו הזקן "טוב מאד לומר פרשת הקרבנות .. לקיים מה שכתוב ונשלמה פרים שפתינו" – "שפתינו" דייקא, שמזה מוכח שצריך להיות אמירה בדיבור דוקא.

לט. ולהעיר:

במסכת מגילה¹⁶⁷ שנינו: "אמר אברהם לפני הקדוש-ברוך-הוא .. במה אדע (מה תאמר לי ללמדן דבר שיתכפרו בו עוונותיהן), אמר לו קחה לי עגלה משולשת וגו'¹⁶⁸ (כלומר, הקרבנות יכפרו עליהן), אמר לפניו, רבונו של עולם, תינח בזמן שבית המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם, אמר לו, כבר תקנתי להם סדר קרבנות, כל זמן שקוראין בהן, מעלה אני עליהן כאילו מקריבין לפני קרבן, ומוחל אני על כל עוונותיהם".

ואף שלא נזכר כאן הפסוק "ונשלמה פרים שפתינו", אין צורך בלימוד נוסף שאין הכוונה לענין שבמחשבה, כי אם בדיבור דוקא – כי, בסוגיא זו מדובר אודות הקריאה בספר תורה בציבור, בעשרה מישראל, שמצטרפים יחדיו ונעשים מציאות אחת (ולא עשרה נפרדים), והרי הצירוף וחיבור של עשרה מישראל בענין אחד אינו יכול להיות כל זמן שכל אחד מהם נשאר במחשבתו, כי אם, כאשר ישנו ענין שבה בדיבור הנשמע אל הזולת, שאז שייך הענין ד"שומע כעונה"¹⁶⁹, או ששליח ציבור מוציא את הרבים ידי חובתן, כמו עם שבשדות דאניסי, כדברי הגמרא במסכת ראש-השנה¹⁷⁰, וע"כ צריך לומר, שהפירוש ד"קוראין בהן" (ב"סדר קרבנות") הוא בדיבור דוקא.

מה-שאינ-כן בנדון-דידן, שמדובר אודות אמירת פרשת הקרבנות על-ידי כל יחיד בפני עצמו בתור הקדמה לתפלה – הרי מצד הפסוק "זאת התורה לעולה גו'" יכולים לפרש שמספיקה מחשבה בלבד (ואדרבה: במושכל ראשון מסתבר יותר לומר ש"כל העוסק בתורה עולה כאילו הקריב עולה" לא קאי על אמירה סתם, אלא דוקא על לימוד בכוונה כו'), ולכן יש צורך בפסוק "ונשלמה פרים שפתינו" ללמדנו שיש צורך בדיבור דוקא (וגם ללא כוונה ומחשבה באופן של הבנה והשגה, אלא דיבור בלבד, כיון ששייך ל"זאת התורה גו'", שהרי מחוייב בברכת התורה).

מ. אמנם, על-פי-זה נשאלת השאלה לאידך גיסא – מדוע לא מסתפק רבינו הזקן בפסוק "ונשלמה פרים שפתינו", ומביא גם את הפסוק "זאת התורה לעולה גו'":

(167) לא, ב (ובפרש"י).

(168) לך לך טו, ט.

(169) סוכה לח, ב.

(170) בסופה.

(164) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח רסק"א. וש"נ.

(165) עירובין נד, רע"א.

(166) ראה פרש"י ותוס' מעילה רפ"ב. וראה גם אג"ק ח"ה

ע' קכא. וש"נ.

שליטת הטעות ש"כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה" קאי רק על הלימוד בעיון כו' – מובנת גם מהפסוק "ונשלמה פרים שפתינו", שהרי לא נאמר "ונשלמה פרים" על-ידי הלב והשפתים, או על-ידי המוח (שכל והבנה) והשפתים, אלא על-ידי "שפתינו" בלבד, והענין ד"שפתינו" ישנו גם אצל מי שקורא פרשת הקרבנות באופן שלא ידע מאי דקאמר, ועל-ידיזה נעשה גם אצלו הענין ד"נשלמה פרים" – "כאילו הקריב".

ואם כן, היה רבינו הזקן יכול לכתוב רק "טוב מאד לומר פרשת הקרבנות .. לקיים מה שכתוב ונשלמה פרים שפתינו", ולמה הוצרך להביא גם הפסוק "זאת התורה לעולה וגו'"?

מא. ויובן על-פי הדין בנגלה דתורה (שמשתקף גם בתורת החסידות ובעבודת ה') בנוגע לברכות: ישנם ברכות שכוללים כמה מינים וסוגים, וישנם גם ברכות על פרט מסויים שמוציאים מכללות המין ומייחדים עבורו ברכה מיוחדת, וכמו: כל פרטי ברכות הנהנין לגבי ברכת "שהכל נהיה בדברו"; ברכת "בורא פרי העץ" לגבי ברכת "בורא פרי האדמה"; ברכת היין לגבי ברכת פרי העץ, וכיוצא-בזה.

והכלל בזה – כדאיאת בגמרא¹⁷¹ – שטוב יותר לייחד ברכה עבור מין זה בלבד, מאשר ברכה כללית שכוללת מין זה ועוד כמה מינים בדומה לו.

ועל-דרך-זה – ועל-אחת-כמה-וכמה – בנוגע לקרבנות:

מהפסוק "ונשלמה פרים שפתינו" יכולים ללמוד בנוגע לאמירת פסוק כלי בנוגע לכללות ענין הקרבנות, שעל ידו פועלים את הענין הכללי המשותף לכל הקרבנות, כמדובר בהמאמר¹⁷² שענין הקרבן הוא קירוב הכחות והחושים, ו"רזא דקורבנא עולה עד רזא דאין-סוף"¹⁷³; אבל אין מזה ראייה בנוגע לאמירת פסוקי התורה שבהם נתבארו פרטי עניני הקרבנות, שבהם חלוקים זה מזה.

ולכן, לאחר שרבינו הזקן כותב "טוב מאד לומר פרשת הקרבנות .. לקיים מה שכתוב ונשלמה פרים שפתינו", מוסיף: "וכמו שאמרו חכמים על פסוק זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת וגו', כל העוסק בתורת עולה וכו'", כדי לבאר שלא די באמירת פרשת הקרבנות בכלל, היינו, ענין כללי ששייך בכל הקרבנות, אלא צריך לומר פרשת כל קרבן בפני עצמו: "זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת וגו'", כיון שצריכים לפעול על-ידי "שפתינו" לא רק את הענין הכללי שבכל הקרבנות, אלא גם את הענין הפרטי שבכל קרבן.

ומובן, שהצורך בדיבור, "שפתינו" דוקא, הוא גם בנוגע לפרטי הקרבנות, ולא יתכן לומר שהצורך בדיבור הוא רק בנוגע לכללות ענין הקרבנות, ואילו בנוגע לפרטי הקרבנות מספיק מחשבה בלבד – דכלפי לייא: אם בשביל הענין הכללי של קרבנות לא מספיק מחשבה, אלא בהכרח שיומשך בדיבור – על-אחת-כמה-וכמה בנוגע לענין המיוחד שיש בכל קרבן מלבד המעלה הכללית שבכל הקרבנות, כמו קרבן עולה, שמכפר על מצות עשה¹⁷⁴, ועל-דרך-זה בשאר הקרבנות.

מב. והנקודה בנוגע לעניננו – שלימוד התורה יכול להיות מן הקצה אל הקצה:

מחד גיסא – מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, אפילו רגע אחד במשך המעט-לעת, ואילו במשך כל המעט-לעת עסק בתורה – עליו נאמר הקצה האחרון בענין העונשים, הן בעולם-הזה והן בעולם-הבא; ולאידך גיסא – יש מי שיוצא ידי חובתו בלימוד פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, ועד שיש מי שיוצא ידי חובתו בקריאת-שמע¹⁷⁵, ולא זו בלבד שיוצא ידי חובת לימוד התורה, אלא שקיים "לא ימוש גו' והגית בו יומם ולילה"¹⁷⁶, שזהו מה שנאמר על עילוי גדול בתורה, שיומם ולילה הוגה בתורה.

(174) זבחים ז, ב. הובא בתניא אגה"ת פ"ב.

(175) מנחות צט, ב.

(176) יהושע א, ח.

(171) ראה ברכות מ, א.

(172) פ"א (תורת מנחם – התועדויות חמ"ו ס"ע 6 ואילך).

(173) ראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב.

- 1 ומתריך רבינו הזקן¹⁷⁷, שהדבר תלוי באפשרויות שניתנו לו מלמעלה:
- 2 כל אחד מישראל צריך ללמוד תורה בכל רגע פנוי, והיינו, שכאשר יש לו רגע שעל-פי תורה הוא
- 3 פנוי, צריך למלא אותו בלימוד התורה,
- 4 אבל, יש כאלו שעל-פי תורה אין להם זמן פנוי ללמוד תורה מלבד פרק אחד שחרית ופרק אחד
- 5 ערבית, היינו, שכך נקבע מלמעלה – מצד סיבות מסיבות שונות, מצד שרש נשמתם וכיוצא-בזה,
- 6 ובאחד מב' האופנים¹⁷⁸: (א) עבורו מספיק פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, כיון שכבר השלים
- 7 כל השאר בגלגול שלפני-זה, או באיזה אופן אחר; (ב) הקדוש-ברוך-הוא ישלים לו את כל השאר;
- 8 ולאידך גיסא, גם כאשר לומד תורה במשך כל המעט-לעת, אבל ישנו רגע אחד שרצונו של
- 9 הקדוש-ברוך-הוא שיעשה ממנו רגע של תורה, ואינו עושה זאת – הרי עליו נאמר "כי דבר ה' בזה",
- 10 וכו' וכו'.
- 11 ולהעיר גם מדברי הגמרא במסכת עירובין¹⁷⁹: "אמר אביי אי אמרה לי אם קריב כותחא (אפילו ציווי
- 12 עבודה קלה היתה מבטלת אותי), לא תנאי" (לא הייתי שונה כמו ששניתני) – שמזה מובן גודל מעלת
- 13 הלימוד בדקות כו', אבל מזה מובן גם דבר חידוש, שישנו אופן שפלוני נפטר מאופן הלימוד שלו, מצד
- 14 ענין כזה שאצל חבירו אין זה מבלבל כלל, וביכולתו ללמוד תורה בהרחבה ובהעמקה גם באופן כזה.
- 15 וכללות הענין בזה – שלכל אחד מישראל ישנו החלק שלו בתורה, כמו שכתוב¹⁸⁰ "ותן חלקנו
- 16 בתורתך", ואל תהי "בז ליום קטנות"¹⁸¹, וכל זה תלוי לפי יכולת השגת שכלו ושרש נשמתו, כמו שכתב
- 17 רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה¹⁸² וגם בתניא¹⁸³.
- 18 מג. וזהו גם מה שנזכר לעיל (סעיף ל"ב) בנוגע ל"קצן תורה" – עבור אלו שלומדים תורה ללא
- 19 ענינים צדיים, תורה בלבד, מבלי לערב זאת עם איזה ענין שלא יהיה.
- 20 ומזה מובן גם בנוגע להמשתתפים בזה – כנהוג כאן בכלל ב"מגביות" – שלא נוגע ההכרזות, כי אם
- 21 ההשתתפות בפועל.
- 22 ואלו שרוצים שיזכירו אותם על הציון – יכול כל אחד לצרף, ביחד או בפתקא בפני עצמה, שמו
- 23 ושם אמו, להזכירם על הציון של בעל ההילולא.
- 24 ויתן השם יתברך הרחבה והעמקה בהבנה והשגה בלימוד התורה הלך והוסיף ואור.
- 25 וענין זה יגדיל גם את ה"כוס" – כדברי רבינו נשיאנו¹⁸⁴ שעל התורה נאמר¹⁸⁵ "כוס ישועות אשא"
- 26 – לקבל את ברכותיו של הקדוש-ברוך-הוא,
- 27 והברכה תהיה בב' האופנים¹⁸¹: "בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה"¹⁸⁶, והלימוד יביא לידי
- 28 מעשה – "את מצוותי תשמרו ועשיתם אותם", שגם על זה צריכים לברכה מיוחדת; וגם הברכה "ונתתי
- 29 גשמיכם בעתם", כמבואר בספרי חסידות¹⁸⁷ שהוא ענין המשכת הגשמיות כל דבר בעתו ובזמנו, מידו
- 30 המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה.
- 31 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "אין אדיר כה'"].

177 תר"א מג"א צח, ב ואילך. וראה גם הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"ד"ו.

178 ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"מ ריש ע' 116 ואילך. וש"נ.

179 סה, א (ובפרש"י).

180 אבות פ"ה מ"כ. וראה לקו"ש ח"ג ע' 116 ואילך. וש"נ.

181 זכר' ד, יו"ד. וראה גם שיחת יו"ד שבט תש"כ סמ"ז (תורת מנחם – התועדויות חכ"ז ס"ע 339 ואילך). שם ח"מ ע' 320. וש"נ.

182 פ"א ה"ד.

183 רפ"ד.

184 סה"מ קונטרסים ח"ב שלט, ריש ע"ב.

185 תהלים קטז, יג.

186 תו"כ ופרש"י עה"פ.

187 ראה כש"ט סוסר"ז. וראה גם התועדויות תשמ"ט ח"ד ע' 391. וש"נ.

* * *

- מד. דובר לעיל בנוגע לתורה, שצריך להיות באופן שלא יהיה מעורב בזה ענינים אחרים, שזהו אופן
הלימוד שקשור עם המגבית הנ"ל, וכך צריך להיות ענין התורה בכלל.
- וזהו גם הענין ד"תורה אחת לכולנה"¹⁸⁸ – שבתורה גופא צריך להיות ניכר ענין האחדות יותר מאשר
במצוות:
- אף-על-פי שגם במצוות ישנו הכלל ש"העוסק במצוה פטור מן המצוה"¹⁴⁹, כיון שכל מצוה כלולה
מכל המצוות ולכן קשורה עם כל המצוות, הנה בתורה ניכר הדבר עוד יותר, שלכן התורה היא למעלה
מהגבלת הזמן והמקום, וכנזכר לעיל ש"כל העוסק בתורה עולה כאילו הקריב עולה", גם כאשר אין זה
במקום ובזמן שביית המקדש היה קיים, מה-שאינ-כן במצוות¹⁸⁹.
- והיינו לפי שבתורה יש ענין האחדות – היפך ענין ההתחלקות – בגלוי יותר מאשר בענין המצוות.
ובתורה גופא מודגש הדבר יותר בחלק התורה שעליו נאמר ברעיא מהימנא ש"לית תמן לא קושיא
כו' ולא מחלוקת כו'" (כנזכר לעיל סעיף ל"ג) – שזהו ענין לימוד פנימיות התורה בכלל, ובפרט תורת
החסידות.
- ומזה מובן, שבהתאם לכך צריכה להיות גם הגישה בנוגע לעבודת השם – וזוהי אחת הנקודות שבה
צריכים להיות חלוקים פעולות חב"ד וארגוני חב"ד מכל שאר ארגונים וקבוצות שאצלם יכולה להיות
גישה אחרת, כדלקמן.
- מה. כשם שבכל דבר חי, טבע הדברים הוא שהסימן של חיות הוא צמיחה וגידול – כך גם בנוגע
לכל ארגון וקבוצה, שהסימן לחיות הוא כאשר רוצים למשוך ולקרב עוד משהו, ולא רק עוד אחד, אלא
עוד שנים ושלוש וכהנה וכהנה.
- וכאשר מדובר אודות קבוצה וארגון הקשורים עם קדושה, הרי ענינם הוא – שיתוסף בעניני תורה
ומצוות, והתנאי להצלחה גדולה בזה הוא ההתאחדות עם כמה וכמה מישראל, כמבואר בארוכה בדרושי
החלצו¹⁴¹ וקונטרס החלצו¹⁹⁰ על-ידי כל רבי ונשיא בדורו, שעל-ידי-זה ניתוסף בהצלחת הענין כמה
פעמים ככה.
- ובענין זה, הנה הגישה המקובלת אצל עמא דבר (אפילו בעניני קדושה) היא – שלכל לראש משקיעים
כחות שפלוני יהיה חבר או חברה (ובלשון המדינה: "מעמבער") בארגון זה וקבוצה זו, ואז מתחילים
ליתן לו את הענינים הטובים שקבוצה או ארגון או כתה זו נותנת לחברים שלה.
- בודאי צריכים וחייבים ליתן, אבל, יש בזה הגבלה מצד הדין בקדושה ש"עניי עירך קודמין"¹⁹¹, ולכן
צריכים תחילה לפעול שיהיה שייך "לעירך", ואחר-כך יתנו לו מה שצריך ליתן לו.
- אך יש גם גישה הפכית – שלכל לראש צריכים ליתן להזולת, שכן, סוף-כל-סוף זו היא התכלית,
– שהרי אין הכוונה שענין התורה ומצוות וענין הטוב בכלל הוא כדי שתוכל להיות הכיתה או
הקבוצה או הארגון שמתעסקים בזה, אלא להיפך: הצורך בהתאחדות הקבוצה או הארגון הוא כדי
שעל-ידי-זה יתוסף בטוב בכלל ובעניני תורה ומצוות בפרט –
- ולכן, הסדר הוא – לא מן הקל אל הכבד, לעשותו תחילה חבר או חברה, ואחר-כך ליתן לו מהענינים
שבהם הוא "עניי" וצריכים לעזור לו, אלא לכל לראש צריכים ליתן לו כל מה שאפשר, ואחר-כך באים
אליו ואומרים לו: שמע נא! להוי ידוע לך שישנה קבוצה שענינה ליתן לבני-אדם ולבני-ישראל מה
שניתן לך, עזור לנו איפוא בעבודתנו!...

(188) ראה תניא רפמ"ד. ספמ"ו. ובכ"מ.

(189) ראה לקו"ת במדבר יג, א"ב.

(190) נדפס בסה"מ תרנ"ט ס"ע נג ואילך. ע' ריא ואילך.

(191) ב"מ עא, רע"א. רמב"ם הל' מתנע"ע פ"ז הי"ג. טושו"ע

חו"מ רסצ"ז. שו"ע אדה"ז חו"מ ריש הל' הלואה.

1 האמת היא שבשני האופנים יש צורך בשני הענינים:

2 נוסף על העיקר שענין הטוב וקדושה יתפשט בכל מקום עד ש"מלאה הארץ" ¹⁹² בענין זה, יש צורך
3 גם שיתוספו יותר מתעסקים בזה, שהרי "תשועה ברוב יועץ" ¹⁹³ בנוגע להבנה והשגה, ו"הכל לפי רוב
4 המעשה" ¹⁹⁴, ואינו דומה יחיד המתעסק לציבור המתעסקים ¹⁹⁵, ו"ברוב עם הדרת מלך" ¹⁹⁶ (כפי שנאמר
5 בנוגע לעניני תורה ומצוות ¹⁹⁷) אין לו שיעור, שכאשר ניתוסף עוד יהודי, הרי זה מוסיף ב"הדרת מלך",
6 מלכו של עולם ¹⁹⁸, ולכן צריכה להיות גם ההשתדלות שיתוספו עוד מתעסקים במטרה שבה עוסקת
7 הקבוצה.

8 אבל אף-על-פי-כן, אין זה מגיע לחשיבות עצם הענין של הפצת תורה ומצוותיה בכל מקום שידו
9 מגעת.

10 ויפה שעה אחת קודם: כיון שצריכים להמתין משך זמן ("א ויילע") עד שפלוגי יהיה חבר או חברה
11 – הרי חבל על הזמן; בינתיים צריכים ליתן לו את כל הענינים, גם אם יתארך משך הזמן ("אפילו אז
12 די וויילע" וועט נעמען מער ווי איין וויילע").

13 מו. וזו היתה גם הגישה של בעל ההלולא, וכך קבע את ההוראות בנוגע לכל הארגונים אשר בשם
14 חב"ד יקראו או שיש להם שייכות לחב"ד – שהצד השווה שבכולם הוא להפיץ "דעה את הוי' כמים לים
15 מכסים" ¹⁹², לימוד התורה, ואופן הלימוד שיבוא לידי מעשה בפועל, שזהו ענין ה"בכץ" – שלכל לראש
16 יש להתעסק עם כל מי שפוגשים בנוגע לנקודה זו, ורק אחר-כך בא הענין השני – לספר לו שישנם
17 כאלו שמתעסקים בזה, וביכלתו ליטול חלק ולסייע להם, שאז יהיה גם הענין ד"מאיר עיני שניהם
18 הוי"ו" ¹⁹⁹, כדברי הגמרא במסכת תמורה ²⁰⁰, שמביא רבינו הזקן בתור הקדמה לספר התניא,

19 – שנקרא תורה-שבכתב דתורת החסידות (כמו שכתב רבינו נשיאנו ברשימה הידועה שכבר
20 נדפסה ²⁰¹), וכשם שבתורה שבכתב הכללית, הרי אף שאין פוסקים דינים מחומש, אלא מעיינים בתורה
21 שבעל-פה ועד ל'שולחן ערוך', אבל ענינים כלליים וכללות ההנהגה למדים מתורה שבכתב כפשוטה
22 [ולדוגמא: בנוגע לפרטי הענין דלימוד התורה, יש לעיין בשולחן-ערוך הלכות תלמוד-תורה, אבל כללות
23 הענין ד"ושננתם לבניך" ²⁰² יודעים כבר מתורה שבכתב, ועל-דרך-זה כללות הענין דשמירת שבת –
24 "זכור" ו"שמור" – יודעים מתורה שבכתב, ואילו בנוגע לפרטי הענינים, לידע מהי מלאכה וכו' וכו' –
25 יש לעיין בתורה שבעל-פה עד לשולחן-ערוך], כן הוא גם בנוגע לתורה שבכתב ותורה שבעל-פה דתורת
26 החסידות ביחס לעבודת השם על-פי תורת החסידות.

27 וזוהי ההוראה בנוגע לכללות הגישה – שלכל לראש צריך להשתדל בהענין ד"מלאה הארץ דעה את
28 הוי"ו" ¹⁹², על-ידי-זה שעוסק לא רק עם עצמו, אלא עם עוד אחד מישראל, ועם רבים מישראל; ואחר-כך
29 יש להשתדל שעוד ועוד יהודים ישתתפו בעבודה זו, אבל, אי אפשר להמתין עד שיתוסף עוד מישהו
30 לעסוק בזה; בינתיים, הנה כל אלו שיודעים מענין זה, הרי ענינים הוא לעסוק בזה.

31 ובענין זה משתווים כל בני-ישראל – כמדובר לעיל (סעיף כ"ה) בנוגע לשם "ישורון", וכמובן גם
32 מהדין בנגלה דתורה "ברוב עם הדרת מלך", שאין הפירוש בזה שצריכים להתוסף דוקא לומדי תורה
33 בעיון, לומדי תורה בכלל, או מארי עובדין טבין, אלא כל יהודי שרק שייך לצרפו לעשרה מישראל, הנה
34 כאשר ניתוסף עוד אחד ועוד אחד, אזי "ברוב עם הדרת מלך",

198) ראה אה"ת לך לך פ, א. ר"פ בלק.

199) משלי כט, יג.

200) טז, א.

201) קיצורים והערות לתניא ע' קיח. ולאח"ז באג"ק שלו

ח"ד ע' רסא.

202) ואתחנן ו, ז.

192) ישע' יא, ט.

193) משלי יא, יד. כד, ו.

194) אבות פ"ג מט"ו.

195) ראה תו"כ ופרש"י בחוקותי כו, ח.

196) משלי יד, כח.

197) ראה אנציק' תלמודית בערכו (כרך ד ע' קצה ואילך).

וש"נ.

וכן הוא בנוגע לענין זה – שצריכים להשתדל לא רק בנוגע להעיקר, לקרב כל אחד מישראל לענין התורה ומצוותיה כפי שהם חדרורים ב"מאור" שבתורה, שזהו האור וחיות של תורת החסידות, אלא גם לפעול עליו שישתתף בעבודת הפצת היהדות, תורה ומצוותיה, שהרי הקירוב ללימוד התורה וקיום המצוות בכלל כולל גם מצות "ואהבת לרעך כמוך", שהיא "כלל גדול בתורה"¹⁸⁶, ומצד "ואהבת לרעך כמוך" נעשית עבודתו באופן שגם הוא משתתף בהפצת התורה והיהדות.

ובנוגע לכל ענינים אלו ישנה ההבטחה המוזכרת לעיל (סעיף ל): "הבא לטהר" – וכדיוק רבינו הזקן²⁰³ בלשון "לטהר"¹³² (ולא "ליטהר"), "שהוא פועל יוצא דמשמע לטהר את אחרים" – "מסייעין אותו" בסיוע רב מלמעלה, ובלשון הגמרא²⁰⁴: "אדם מקדש עצמו מעט למטה מקדשים אותו הרבה מלמעלה", ועושה עבודתו בהצלחה רבה ומופלגה, ומתוך שמחה וטוב לבב.

[כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ה"בינוני"].

* * *

מז. דובר באריכות בהתוועדות די"ט כסלו⁴⁶ ובהתוועדויות שלאחרי-זה בנוגע לתורת החסידות, שזהו ענין שקשור עם יחידה שבנפש.

וענין זה קשור גם עם המאמר "כל העוסק בתורה כו' כאילו פדאני כו'":

הענין ד"פדאני" בפועל (לא רק "כאילו פדאני") נעשה על-ידי "יפוצו מעינותיך", שאז יהיו כל הענינים בעולם בצורה אחרת ובאופן אחר לגמרי.

וכיון שה"מסובב" הוא שיהיה שינוי בכל הענינים, ע"כ צריך לומר, שגם ה"סיבה" היא (לא ענין פרטי, אלא) ענין כללי שכולל את כל הענינים.

וענינו בנפש – בחינת יחידה שבנפש, שהיא המקיף על כל ד' הענינים דנפש רוח נשמה וגם חיה, דלא כמו חיה, שעם היותה בחינת מקיף לגבי נפש רוח ונשמה, הרי היא באותה "שורה" יחד עמהם, ואילו יחידה היא המקיף על כל ד' הענינים, החל מחיה וכלה בנפש.

ובדוגמת המבואר במאמר²⁰⁵ בענין החילוק בין מקיף הקרוב למקיף הרחוק – שענינם בנפש הוא חיה (מקיף הקרוב) ויחידה (מקיף הרחוק) – והרי מקיף הרחוק מקיף לא רק את הפנימי, אלא גם את המקיף הקרוב, כמבואר הענין בארוכה בכמה וכמה מקומות.

ועל-דרך-זה בנוגע לתורת החסידות, יחידה שבתורה – שהיא המקיף על כל חלקי התורה, והיינו, שאף-על-פי שזהו מקיף הרחוק, מכל-מקום נקרא מקיף, כיון שמשפיע ופועל ("עס מאכט איבער") על כל חלקי התורה.

ועל-דרך מה שנתבאר לעיל (סעיף כ"ז), שענין המסירות-נפש פועל "אפילו שלא לעשות רק איזה מעשה לבד נגד אמונת ה' אחד .. אף שאינו מאמין בה כלל בלבד" (כדברי אדמו"ר הזקן בתניא), וכך גם בתורת החסידות (בחינת היחידה), שמדגישה (לא רק בתור ענין נוסף, אלא בהדגשה) שכל ענין מוכרח ליריד ולבוא ב"בכך", שזהו ענין של עשייה דוקא, עשייה שבתורה, עשייה שבמצוות, ועשייה שבין אדם לחבירו – עשייה כפשוטה, שדוקא אז לוקחים את הענין כולו.

וכמו שנתבאר בהמשך ההלולא בפרק השייך לשנה זו²⁰⁶, ששכל עמוק ביותר, שהוא נעלם בעצם, בבחינת סתימא דכל סתימין, שהוא מקיף וסתיים הן על הפנימי והן על המקיף (מקיף הרחוק), ואף-על-פי-כן נקרא בשם מקיף, כיון שפועל כו' – לוקחים אותו דוקא על-ידי משלים וחידות וסיפורים

ואילך).

(203) לקו"ת דרושי שמע"צ פח, ב.

(206) פט"ז (סה"מ תש"י ע' 151 ואילך). נתבאר בד"ה באתי

(204) ראה יומא לט, רע"א. תניא ספכ"ז.

לגני (תורת מנחם שם ע' 6 ואילך).

(205) פ"ד ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חמ"ו ע' 12

- 1 שבתורה, שבהם יש "יותר תענוג" (כתורת הבעל-שם-טוב²⁰⁷), ובזה נמשך כל העצם, כפי שמאריך
 - 2 כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן בדיבור-המתחיל והוא כחתן²⁰⁸.
 - 3 וכמו כן בנוגע להמוזכר לעיל (סעיף ל) על-דרך הפתגם שענין החסידות הוא ש"רחמנא לבא בעי"
 - 4 – שזהו פתגם שנאמר על-ידי יהודים, ויהודי אינו יכול לומר דבר שאין לו יסוד בתורה – שהיסוד לזה
 - 5 הוא אמיתי:
 - 6 מבואר בחסידות²⁰⁹ שעצם הנפש שורה (לא במוח, אלא) דוקא בלב. – הכחות הנעלים שבנפש ועד
 - 7 לכללות הנפש, משכנם במוח, ומשם נמשכים גם בלב (כמבואר בתניא²¹⁰), אבל עצם הנפש – עיקרו
 - 8 בלב, ולא במוח. וזהו שתורת החסידות – יחידה, עצם הנפש – אומרת ש"רחמנא לבא בעי".
 - 9 אבל, אין זה חסוּש-לשום באופן שיכול להיות חסר משהו בעשיה.
 - 10 ואדרבה: כמה שכולם תובעים שצריך להיות "בכץ" ועשיה – תובעת תורת החסידות שלא בערך יותר,
 - 11 כי, חסידות תובעת שהעשיה תהיה גם-כן מצד "לבא בעי".
 - 12 וכאשר העשיה היא מצד "לבא בעי" – הרי זה על-דרך האמור לעיל (סעיף כ"ב) שבידעו שזהו ענין
 - 13 שנוגע לחייו, אזי גם הגוף הגשמי של אדם פשוט יכול לדחוק את עצמו ולעבור דרך חור שאינו לפי
 - 14 מדת גופו, אף-על-פי שעל-דרך הרגיל לא תתכן מציאות כזו, ועל-פי תורה אין מציאות כזו, שהרי על-פי
 - 15 דין תורה (גופי תורה) "אמתא באמתא היכי יתיב"²¹¹, כפי שמצינו בנוגע לסוכה ומקוה וכו', אבל, במה
 - 16 דברים אמורים – קודם שמדובר אודות יחידה; אבל מצד יחידה שבנפש, יחידה שבתורה – הרי זה
 - 17 באופן שמי מעיין מטהרים בכל-שהוא²¹².
 - 18 והיינו, שכאשר העשיה באה מצד "לבא בעי", מצד עצם הנפש, שזהו ענינה של תורת החסידות –
 - 19 אזי גם העשיה קשורה עם עצם הנפש, ואדרבה: עצם הנפש לוקחים על-ידי עשיה דוקא, ולא על-ידי
 - 20 הכחות הנעלים יותר, כמובן מדברי רבותינו נשיאנו²¹³.
 - 21 מח. המשך השיחה, ביאור השתקפות ענין זה בנגלה בתורה, ש"ארבע אמות של אדם קונות לו בכל
 - 22 מקום"²¹⁴, שבר' אמות מתפשטת בחינת היחידה, בשביל קנין חפץ שמחוץ לאדם²¹⁵ – הוגה על-ידי
 - 23 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס בקונטרס ענינה של תורת החסידות ס"כ²¹⁶.
 - 24 מט. ויש להוסיף ולהעיר, שדין זה נוגע בעיקר לענין גיטין וקידושין:
 - 25 כללות הענין שעצם הנפש מתקשרת עם הגוף – דלכאורה, מה זה עשה הוי', לקשר "חלק אלקה
 - 26 ממעל ממש"¹⁷ עם גוף גשמי?! – הרי זה בשביל ענין הנישואין, שזהו ענין דמתן-תורה, שנקרא בשם
 - 27 "חתונה"²¹⁷, החתונה של ישראל עם הקדוש-ברוך-הוא; החתונה של ה"חלק אלקה ממעל ממש" עם
 - 28 העצם שממנו בא ה"חלק". וזוהי הסיבה שבגללה נתקשר עצם הנפש עם הגוף (כי לולי זאת לא היתה
 - 29 שייכות ביניהם כלל) – כדי שיהיה ענין הקידושין.
-
- 215) ולהעיר מהשייכות להמשך מאמרי ההילולא (סה"מ תש"י ע' 111 ואילך), שבהם נתבאר הענין ד"עשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", "בתוך כל אחד ואחד", שעי"ז נעשה הענין ד"ושכנתי בתוכם" (תרומה כה, ח ובאלשיך. ועוד) בכללות עוה"ז הגשמי, שנעשה דירה לו ית' בתחתונים – שהחידוש בזה הוא, שעולם העשי', שנבאר באופן שיש מקום לטעות כו' (כמארו"ל ב"ר פ"ח, ח) "כתוב והרצא לטעות יטעה", ונקרא "רשות הרבים", הרי הוא נעשה "רשות היחיד", דיחידו של עולם (ראה תניא ספ"ג. ובכ"מ). והרי זהו גם תוכן ענין ה"קנין" – שדבר שהי' תחילה ברשות הרבים, עובר לרשותו של היחיד.
- 216) שבהערה 46 (תורת מנחם שם ע' 278 ואילך). 217) תענית כו, ב (במשנה).
- 207) כש"ט סקמ"ד. וראה ד"ה באתי לגני פ"ו (תורת מנחם שם ע' 15).
- 208) תרנ"ז – פ"ב (ס"ה תרנ"ז ע' קסד). וראה ד"ה באתי לגני הנ"ל פ"ז (תורת מנחם שם ע' 17).
- 209) ראה המשך תער"ב ח"א פל"ה. וראה גם לקו"ש חל"א ע' 75 הערה 49. וש"נ.
- 210) פנ"א (עא, ב).
- 211) פסחים קט, ב ובתוד"ה אמתא שם.
- 212) מקואות פ"א מ"ז.
- 213) ראה קונטרס שבהערה 46 ס"ח (תורת מנחם שם ע' 276 ואילך). תורת מנחם ס"ה תשרי ס"ע מח. ועוד.
- 214) ב"מ יו"ד, א.

- וכדי שענין הקידושין יהיה באופן של בחירה חפשית, שבשביל זה צריך להראות גם את הענין ההפכי – נעשה גם מציאות של "גיטין".
- ואדרבה: כדי שיוכל להיות ענין של חתונה, צריך להיות תחילה ענין של פירוד, שהרי לא שייך ענין של חתונה מיני וביה – ב"עתיקא קדישא" ישנו יחוד מ"ה וב"ן מיניה וביה²¹⁸, אבל בעולם, צריך להיות איש בפני עצמו ואשה בפני עצמה, ואחר-כך נעשית החתונה.
- והיינו, שלאחרי שישנו הענין ד"ויצאה"²¹⁹ – מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, אזי נעשה אחר-כך הענין ד"והיתה"²¹⁹ – הענין דמתן-תורה.
- ולכן יש סברא שקנין ד' אמות בכל מקום הוא תקנה דרבנן, ואילו בגיטין וקידושין הרי זה מן התורה²²⁰ – כיון שזהו כללות הענין דמתן-תורה, כדי שעצם הנפש תפעל לשנות את העולם, על-ידי פעולה באמצעות כחות הגלויים, כמוזכר לעיל (במאמר²²¹) אודות דברי ה'צמח-צדק'²²² בענין פעולת הרצון על כל האברים, שהרגל תלך, היד תתן והעין תראה כו', אבל הענין בפועל – ההליכה והראיה – נעשה על-ידי כחות הגלויים.
- וכן הוא בתורת החסידות ועניניה – שזהו ענין שכולל ומקיף את כל הד' אמות, כל עניני האדם, ופועל בהם שיהיו כפי שצריכים להיות מצד עצם הנפש.
- וכיצד לוקחים זאת – על-ידי "עשיה לעילא"²²³, או בסגנון שכותב רבינו נשיאנו כמה וכמה פעמים²²⁴, שמוכרח להיות "בכך", וזוהי הוכחה שהיה "ענין" שממנו יבוא ה"בכך".
- ג. ובנוגע לענינינו – בעמדנו עתה בהתוועדות של כמה וכמה עשירות מישראל, שאז ישנה ההבטחה ש"אכל ביה עשרה שכינתא שריא"²²⁵, ועל-אחת-כמה-וכמה "ברוב עם", ועל-אחת-כמה-וכמה שאין זה במעמד ומצב ש"אינם מדברים בדברי תורה"²²⁶, אלא מדברים דברי התעוררות לתורה ומצוותיה – הרי זה צריך לבוא בענין של "בכך".
- וכפי שכותב כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר בהמכתב המוזכר לעיל (סעיף י"א. סעיף כ"א) – שיומשך בכל הענינים שרבינו נשיאנו בעל ההילולא מסר נפשו עליהם על מנת שיהיה להם קיום נצחי עד כי יבוא שילה, שכל אחד יעסוק בזה באופן דהלוך והוסיף הלוך ואור, ומתוך שמחה וטוב לבב.
- נא. ובזה גופא ישנו מה ש"הוא" צריך לעשות, ומה ש"היא" צריכה לעשות; מה שצריכים לעשות אנשים מישראל, ומה שצריכות לעשות נשים בישראל.
- והרי בנוגע למתן-תורה היה הסדר שתחילה היתה האמירה לנשים ("כה תאמר לבית יעקב") בלשון רכה, ואחר-כך דברים קשים כגידים לאנשים ("ותגיד לבני ישראל")²²⁷, ועל-ידי-זה נעשית התורה קנין נצחי.
- וזוהי גם ההוראה בימינו אלה – דכיון שהתורה קבעה סדר זה, הרי זה סימן שניתנו לנשים כחות מיוחדים שיוכלו להבקיע ("דורכ-ברעכן") את "כל ההתחלות קשות"²²⁸, ולאחרי כן יוכלו כולם לילך אחריהן, ועד שיהיה כפי שהיה ב"ימי צאתך מארץ מצרים", ש"בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים"²²⁹, וכך יהיה גם בגאולה הבאה.

(224) אג"ק שלו ח"ג ע' רפ. ועוד. הנסמן בלקו"ש חכ"ה ע' 426 הערה 21. תורת מנחם – התוועדויות חל"ט ע' 8. וש"נ.

(225) סנהדרין לט, א.

(226) ראה תניא אגה"ק סכ"ג.

(227) יתרו יט, ג ובמכילתא ופרש"י עה"פ.

(228) מכילתא ופרש"י שם, ה.

(229) סוטה יא, ב.

(218) ראה ע"ח שער העיבורים פ"ב. הובא בהמשך תער"ב ח"ב ע' תתקעב.

(219) תצא כד, ב. וראה קידושין ה, א. וש"נ.

(220) ראה מאירי ותוס' רי"ד ב"מ שם.

(221) פ"ד (תורת מנחם שם ע' 12).

(222) סהמ"צ מצות בנין מקדש פ"א (דרמ"צ פה, ב).

(223) זהר ח"ג קח, ריש ע"ב. ח"א קטו, א (הובא בלקו"ת

פינחס עח, ב).

1 וענין זה קשור גם עם ה'צמח-צדק'²³⁰:

2 גדלותו של ה'צמח-צדק' קשורה עם אופן החינוך שלו, שהיה על-ידי רבינו הזקן, החל מהוראתו
3 שאפילו השינה שלו תהיה בד' אמות של תורה, בסמיכות לארון-הקודש (כידוע סיפור רבינו נשיאנו²³¹),
4 ומזה גדל אחר-כך מי שענינו היה כשמו: "צמח-צדק" (וכידוע שזוהי הגימטריא של שמו, כמדובר כמה
5 פעמים²³²).

6 וכל זה נפעל על-ידי המסירות-נפש של אמו, כידוע ומבואר בארוכה בהשיחות והסיפורים והזכרונות
7 של רבינו, בעל ההילולא²³³.

8 וזוהי גם נתינת-כח והוראת-דרך וציווי – באופן של בקשה – לכל אחת ואחת מנשי ובנות ישראל
9 בכלל, ובמיוחד לנשי ובנות חב"ד – שתלכנה בדרך הישרה אשר הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו, וכולם
10 לאחריהן, עד ש"יבוא שילה"²³⁴ בקרוב ממש, ויוליכנו קוממיות לארצנו.

11 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ה'צמח-צדק' – "ימין ה'", "צמאה לך נפשי", וניגון
12 אדמו"ר מהר"ש – "לכתחילה אריבער".

13 אחר-כך אמר: אלו שהגיעו מכפר-חב"ד או שנוסעים לכפר-חב"ד – יאמרו "לחיים" עבור כפר-חב"ד
14 שני וכפר-חב"ד ראשון²³⁵.

15 ואחר-כך צוה לנגן "ופרצת".

* * *

16 נב. כשם שישנו דין ש"בית רישא גופא אזיל" (כנזכר לעיל סעיף י"א), כמו-כן יש גם דין הפכי –
17 "תלמיד שגלה מגלין רבו עמו"²³⁶.

18 וזהו גם-כן מה שכתוב במכתב הנ"ל ש"לא יפרדו מעל צאן מרעיתם" – שזה מורה שהם נמצאים
19 בהמקום שבו נמצא ה"תלמיד שגלה"; וממשיך במכתב, ש"לא זה בלבד .. הנה עוד מתרפסים להדום
20 כסא מרום .. להגן על עם ישורון וכו'".

21 ומידי שנה בשנה נעשה כל זה באופן נעלה יותר, שהרי "תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם
22 הזה ולא בעולם הבא, שנאמר²³⁷ ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון"²³⁸.

23 [ולמעשה, ששני ענינים הנ"ל הם מן הקצה אל הקצה, והרי זה על-דרך מה שנתבאר לעיל (סעיף מ"ז
24 ואילך) בנוגע לענין החסידות, שאת ה"עצם" לוקחים דוקא בענין חיצוני כמו משל וסיפור, וכן הוא
25 בעבודתו הפרטית של כל אחד – שעצם הנפש צריך להיות נוגע וניכר באופן ההתעסקות בענינים של
26 ה"בכין"].

27 וכאשר "תלמיד שגלה מגלין רבו עמו", הרי מובן, שבשעה שהרב מתעלה לדרגה עליונה יותר, הרי
28 זה נתינת-כח שתתבטל הגלות שלו (של הרב), וכיון שהאפשרות לזה היא דוקא כאשר תתבטל הגלות
29 של התלמיד, הרי זה תוספת כח לבטל גם את הגלות של התלמיד בכל מקום שהוא נמצא.

(אג"ק חכ"ד ריש ע' סד): בהתועדות דיום ההילולא זה הרשיתי
לעצמי להציע לומר ברכת לחיים בסדר הפוך בהקדמת "כפר חב"ד
שני" ל"כפר חב"ד ראשון" (וראה גם תורת מנחם – התועדות
חמ"ה ע' 254).

(236) מכות יו"ד, א.

(237) תהלים פד, ח.

(238) ברכות ומו"ק בסופן.

(230) ראה גם תורת מנחם – התועדות חמ"ה ע' 141.

(231) ראה לקו"ד ח"א מג, ב. וראה גם סה"ש קין ה'ש"ת ע' 65.

(232) ראה גם תורת מנחם – התועדות חמ"ד ע' 270. וש"נ.

(233) ראה לקו"ד ח"א מא, א ואילך. וראה גם קונטרס

"הרבנית דבורה לאה" (קה"ת, תשנ"ג). וש"נ.

(234) ויחי מח, יו"ד ובפרש"י.

(235) ראה מכתב מחרת יום ההילולא דיו"ד שבט שנה זו

והרי "תלמיד" על-פי דין תורה הוא – לא רק מי שלמד ממנו תורה כל ימיו, אלא אפילו אם רק למד ממנו את פירוש התיבות "זוהמא ליסטרוך", "כף גדולה שמסלקין בו זוהם הקדירה כו" (239) (היינו, שבערך המשקה שבקדירה הרי זה ענין של זוהמא), ובזה גופא – לא באופן שהוא בעצמו עושה זאת, אלא הוא רק למד שיש מציאות כזו שיכולה לעשות זאת, מבלי לדעת פרטי הדברים בזה – הרי הוא נקרא כבר בשם "תלמיד", והרב משתדל שיצא מהגלות, כיון שזה נוגע לחירות של הרב.

ובכל שנה ושנה, כאשר הולך "מחיל אל חיל (יראה אל אלקים בציון)", נעשית השתדלות נוספת, ובמילא מובן, שהגאולה נעשית קרוב יותר ובמוחש יותר, ולמטה מעשרה טפחים בפועל.

נג. ובנוגע לעניננו:

כיון שבעל הגאולה היה להוט ("האָט זיך געקאָכט") ומקושר גם עם יהודים שנמצאים לעת-עתה במקום שמגלין אותו – הנה מצד זה שביום ההלולא נעשית עליה, והרי אמיתית ענין העליה – שנקראת "עליה" על-פי תורה – היא עליה שלא בערך (כמבואר בחסידות²⁴⁰), אזי נפעלת גם השתדלות שלא בערך יותר בנוגע לביטול הגלות,

ועד באופן של פריצת גדר – לבטל כל הגדרים והמחיצות, ולצאת לחירות כפשוטה, ולחירות עם כל הפירושים וכל הענינים,

ומתוך שמחה וטוב לבב,

והעיקר – למטה מעשרה טפחים, ובעגלא דידן.

[כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אבינו מלכנו", "ניע זשוריצי כלאָפּצי", "סטאַו יאָ פֿיטו", "אני מאמין"].

* * *

נד. סיום חלק פרשת השבוע ששייך ליום שלפני ה"יאָרצייט" הוא: "ובני ישראל יוצאים ביד רמה"²⁴¹, ובשיעורים שלאחר-יזה מדובר אודות פרטי הענינים שבדבר.

ואם "ימי צאתך מארץ מצרים" היו "ביד רמה", עם היותם רק כמו הגאולה העתידה, כמו שכתוב²⁴² "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", "כימי" בכ"ף הדמיון – הרי על-אחת-כמה-וכמה שהגאולה העתידה, הגאולה האמיתית, צריכה בודאי להיות "ביד רמה", עם כל הפירושים שבו: בפשט, רמז, דרוש וסוד שבתורה, ו"יחידה" שבתורה,

שיתקיימו – ובודאי יתקיימו – בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, בעגלא דידן, על-ידי משיח בן דוד.

[כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א נתן את המזונות, באמרו, שישתמשו בהם עבור ההתוועדות שתערך מסתמא מחר.

טרם צאתו התחיל כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון שמחה].

(241) בשלח יד, ח.

(242) מיכה ז, טו.

(239) ב"מ לג, א ובפרש"י.

(240) ראה סה"מ תרנ"ד ע' רסג ואילך. תרנ"ט ע' כד. תר"ס ע' קז ואילך. המשך תרס"ו ע' יח. סה"מ אעת"ר ע' סט ואילך.

בס"ד. משיחות יום ה' פ' קרח, בדר"ח תמוז* וש"פ קרח, ג' תמוז ה'תנש"א

תרגום מאידית

בכלל והפצת המעינות חוצה בפרט, ותמורת זה
הקלו את העונש והגלו אותו, עד שדבר זה הולך
לכך ששחררו אותו לגמרי ב"י-ג' תמוז. ובגלל
נס זה נקבע⁸ יום זה כ"חג הגאולה" מדי שנה בשנה.

נשאלת השאלה: כיון שהגאולה הרי היתה נס
מהקב"ה (שלכן צריך להיות "יורו לה" חסדו
ונפלאותיו לבני אדם"⁹) מדוע לא הי' זה
מלכתחילה נס בתכלית השלימות, שהגאולה
השלימה תבוא בבת אחת, ולא כפי שהי' בפועל,
שזה השתלשל בשלבים: קודם התחלת הגאולה –
היציאה מבית האסורים – בג' תמוז (אבל – מגלים
אותו לגלות), ורק לאחר כמה ימים, שלימות
הגאולה ב"י-ג' תמוז?

יתירה מזה: גם לאחר י"ב-ג' תמוז לא הי'
הנצחון על הצד שכנגד (במדינה ההיא) בשלימות,
וכפי שרואים בפועל שנותרו אז הגזירות השונות
על בני" במדינה ההיא עד שבעל הגאולה הי' צריך
(כביכול) לנסוע משם, והמניעות ועיכובים נותרו
שם במשך כו"כ שנים לאחר זה; ורק עתה, בשנים
הכי אחרונות – למעלה מששים שנה לאחר
הגאולה (בשנת תרפ"ז) – רואים את ההשתלשלות
מהגאולה – הגאולה דכל בני" ממדינה ההיא
(וכדלקמן).

ובודאי הסדר בזה – שהגאולה באה בשלבים

(7) בתחלה היתה הגזירה על עשר שנים גלות ב"סאלאוקי"
(מקום גירוש בסיביר), ואח"כ שינו זה לשלש שנים בקאסטראמא
(ס' השיחות שם).

(8) מכתב שבהערה 4.

(9) תהלים קז, טו. ברכות נד, ב. רמב"ם הל' ברכות פ"י ה"ח.
טושו"ע או"ח ר"ס ריט. הל' ברה"ג לאדה"ז שם ס"ב.

(10) וגם ב"ב תמוז רק נתבשר שחופשה ניתנה לו, אבל
בהשגח"פ הי' משרד הממשלה סגור, עד למחרתו ב"ג תמוז, שבו
ניתנה לו תעודת שחרור.

א. ג' תמוז הוא היום בו נשתחרר כ"ק מו"ח
אדמו"ר (בשנת תרפ"ז – פרז"ת) מהמאסר בבית
האסורים ("שפאלערקע" בלנינגראד), בתנאי שיסע
מיד לגלות, בעיר מקלטו¹ קאסטראמא למשך שלש
שנים².

בשעתו עדיין לא נודע אם זהו דבר טוב³ וכיצד
ישתלשל הדבר (כיון שהגם שעיר מקלט הוא מאסר
"קל יותר" מבית האסורים, אעפ"כ הרי זו גלות עם
כל ההגבלות שבזה⁴, ועדיין נותרה הסכנה שיכולים
להתחרט וכו')⁵; אבל לאחר מכן, ביום י"ב תמוז⁶,
קיבל (בקאסטראמא) הודעה שמשחררים אותו,
ותעודת החופש תינתן לו למחרת, י"ג תמוז, ואז
– כאשר השתחרר לגמרי – נתגלה, איך שג' תמוז
הי' ה"אחתלתא דגאולה": נוסף על כך שיצא אז
מבית האסורים, והוגלה לעיר מקלט (עונש קל
יותר) – נודע אח"כ שהגלייתו לקאסטראמא באה
במקום העונש דהיפך החיים ר"ל שנפסק לו
לפני-כן. דבר שהי' מעמיד בסכנה ונוגע – ר"ל –
לכל המשך הענין דהרבצת התורה וחיוזוק היהדות

(*) להמסיימות ד"בית רבקה" ולהמדיניות דמחנות-קין
תחיינה.

(1) כן נקרא ע"י בעל הגאולה ("עיר מקלטי") – ראה מכתבו:
ט"ו סיון תרפ"ח לחגיגת י"ב תמוז הראשונה (נדפס באגרות קודש
שלו ח"ב ע' פ. וש"נ). י"ז אייר תרצ"ד (נדפס שם ח"ג ע' עט.
וש"נ). ועוד.

(2) פרשת המאסר והגאולה – ראה לקו"ד ח"ד תרי, א ואילך.
ספר התולדות אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' 105 ואילך. ועוד.

(3) ובפרט שבשעתו לא ידעו החסידים (משא"כ בעל המאסר
והגאולה עצמו – ראה ספר השיחות תש"א ע' 39) שהשילוח
לגלות הי' תמורת משפטו להיפך החיים ר"ל (כדלקמן בפנים).

(4) ובלשונו במכתב ט"ו סיון ה"ל: בו ביום (ג' תמוז)
הוכרתי לצאת בגולה אל עיר מקלטי כו'. – ולהעיר דגלות
שקול כמעט כצער מיתה" (חינוך מצוה תי).

(5) ולכן לא בירך אז ברכת הגומל (עד לאחר שהגיע לביתו
בט"ו תמוז), כי "אין לברך עד שיצא מהסכנה לגמרי" (סדר ברכת
הנהנין לאדה"ז פ"ג ס"ה).

(6) יום הולדת בעל הגאולה (בשנת תר"ם).

הנס הי' יכול כבר להיות נס בשלימות, שבמקום
לעצור את השמש בכדי שיוכלו להלחם (בדרך
הטבע) לאור היום, הי' הנס צריך להיות (ז.א.)
שיהושע הי' יכול וצריך לבקש מהקב"ה)
שמלכתחילה ינצחו במלחמה (ולא יצטרכו כלל
להגיע לעצירת השמש, או באופן שגם בלילה
יוכלו להלחם, ע"ד "ולכל בני ישראל הי' אור
במושבותם"²¹ כאשר הי' חושך אצל המצרים,
וכיו"ב), וכמ"ש בפסוק שלפני זה²² ש"ה השליך
עליהם אבנים גדולות מן השמים גו"ר?

וגם בעצם הנס ש"ויעמוד השמש" – יש לחקור
באיזה אופן הי' הנס: אם הי' זה רק בנוגע לפרט
שנוגע למילוי תכלית הנס – שאור השמש (אור
היום) ימשיך להאיר, שלזה נדרש רק ש(גלגל
ה)שמש בעצמו יעצור וימשיך להאיר על הארץ
(ועד"ז "וירח בעמק אילון"¹³); או שהנס הי' בכל
הסדר שלו (הקשור עם מהלך השמש), ז.א. שהנס
עצר גם את כל הענינים הקשורים עם מהלך השמש
– הסיבות לזה (מהלך גלגל היומי, ובמילא מהלך
כל הגלגלים²³, שנמשך מסיבוב גלגל היומי,
המקיף ומסבב את הכל²⁴) וגם התוצאות מזה,
וסיבוב הגלגלים הקטנים בגלגל השמש עצמו²⁵,
וכיו"ב²⁶.

החילוק בין שני אופנים אלו הוא: אם זהו נס
שמשדר – שובר – את הטבע, עי"ז שעוצרים רק
את השמש (וירח); או נס שפועל בטבע השמש,
ובמילא גם בכל סדר המהלך הטבעי של השמש
(הקשור עם מהלך כל הגלגלים).

ויש לומר שזהו ע"ד שני הסוגים²⁷ בנסים²⁸:
(א) הנס אינו משנה טבע הדבר, כהנס דמכת דם,

1 – בהשגחה פרטית, יש בו טעם¹¹, ובפרט שזה
2 קשור עם המאסר והגאולה דנשיא בישראל,
3 וגאולה כללית לכל בני" (כפי שבעל הגאולה
4 כותב⁸: "לא אותי בלבד גאל הקב"ה ביי"ב תמוז,
5 כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הקדושה, שומרי
6 מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה").

7 ב. ביום דג' תמוז – שנים רבות ודורות רבים
8 הרבה הרבה דורות לפני"ז – הי' נס נוסף: ביום
9 זה¹² אמר יהושע¹³ "שמש בגבעון דום", ו"וידם
10 השמש גו' עד יקום גוי אויביו"¹⁴.

11 כיון שהכל הוא בהשגחה פרטית¹⁵, ובכל שנה
12 חוזרים על עצמם הענינים כפי שהיו בפעם
13 הראשונה¹⁶, צריכים לומר שבודאי ישנה שייכות
14 בין שני הנסים שקרו בג' תמוז: "שמש בגבעון
15 דום", והתחלת הגאולה דכ"ק מו"ח אדמו"ר
16 (כדלקמן ס"ז)¹⁷.

17 ע"ד שאלה הנ"ל בנוגע לג' תמוז (מדוע לא הי'
18 זה מלכתחילה נס באופן דגאולה שלימה), נדרשת
19 הסברה גם בנוגע להנס ד"שמש בגבעון דום":

20 כיון שקורה כאן נס, ונס גדול כזה כעצירת
21 השמש (שהוא מהנסים הגדולים ביותר שקרו אי
22 פעם¹⁸, עד שהפסוק אומר¹⁹ "ולא הי' כיום ההוא
23 לפניו ואחריו") בכדי שיהושע ובני" יוכלו להמשיך
24 במלחמה ע"י ראיית האויבים ורדיפתם ("כי בעת
25 ההיא עמד השמש נוכח גבעון וחשש פן ישקע
26 בעונתו ולא יוכלו לרדוף אחרי האויב באישון
27 הלילה, ולזה אמר להשמש שלא ילך מהלכו וימתין
28 עוד נוכח גבעון, במקום שהוא עומד²⁰) – הרי

(11) ראה שיחת בעל הגאולה בשמח"ת תרפ"ח (יום קודם
נסיעתו ממדינה ההיא): נסיעתי מכאן אינה מצד ההכרח, אלא
סדר מסודר ישנו כאן (סה"מ תרפ"ח ע' רטו).

(12) סדר עולם רבה פי"א.

(13) יהושע י, יב.

(14) שם, יג.

(15) כתר שם טוב הוספות סקי"ט ואילך. וש"נ.

(16) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבי"ם, הובא ונת' בס' לב דוד

(להחיד"א) פכ"ט.

(17) ראה גם לקו"ש ח"ד ס"ע 1314 ואילך. ח"ח ע' 114

ואילך. חכ"ח ע' 260 ואילך.

(18) ראה רלב"ג יהושע שם, יב (בתחלת פירושו): אם הי'

שהשמש עמד ובטל מהתנועה הנראית לו הנה הי' זה המופת יותר

נפלא לאין שיעור מהמופתים שנעשו ע"י משה כו'.

(19) יהושע שם, יד.

(20) מצו"ד שם, יב.

(21) בא י, כג.

(22) פסוק יא.

(23) ואעפ"כ, מפורש בקרא "וידם השמש וירח עמד" – כי
פרטים אלו היו נוגעים ליהושע לנצחון המלחמה (ראה מצו"ד
שם).

(24) רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ג ה"א.

(25) ראה רמב"ם שם ה"ב. ה"ד.

(26) שקו"ט באופן תנועת הגלגלים, ואופן ההשפעה של גלגל
א' על שאר הגלגלים (באם הם כולם כמו גוף אחד או כמו גופים
מחולקים) – ראה ספר החקירה להצ"צ ו, ב. ח, ב ואילך. וש"נ.

(27) ובפרטיות – יש בזה ג' סוגים: (א) שגם בעת הנס נשאר
הדבר במהותו. (ולהעיר שבעת מכת דם הרי "גיגית מלאה מים .
ישראל שותה מים כו" – שמו"ר פ"ט, י), (ב) ע"ד הנס דקרי"ס,

27 המטה, שזה יהי' סימן לבנ"י, ז.א. שלכאורה הי'
28 מספיק שהנס יהי' רק בהפרט שנוגע לכוונת הנס
29 ("שבחרתי באהרן הכהן") – מדוע הי' הנס
30 דשקדים צריך להיות צמיחה וגידול בסדר טבעי –
31 "ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים" (ואת כל זה
32 הראה משה לבנ"י³⁶) ויתירה מזו – "למשמרת"
33 שנשאר לא רק מטה אהרן והשקדים, אלא גם
34 הפרחים, כדאיתא בגמרא³⁷ "משננגז ארון נגזו עמו
35 כו' מקלו של אהרן בשקדי' ופרחיו"³⁸ !

36 ונקודת הענין בזה³⁹: התכלית והחידוש בנס זה
37 הוא, הגם שמטה מצד עצמו אינו שייך בטבעו
38 לפריחה וצמיחת פירות, זה יכול להיות רק בכחו
39 של הקב"ה (נס), אעפ"כ, נפעל נס זה במטה אהרן,
40 וזה הי' ונשאר לא סתם ענין נסי שלמעלה לגמרי
41 מטבע, אלא שמתקשר עם טבע המטה. ולכן הי'
42 אופן הפריחה בסדר טבעי (אבל לא בהגבלת הזמן)
43 דצמיחת פירות⁴⁰: "ויצא פרח (כמשמעו⁴¹) ויצץ
44 ציץ (חנטת הפרי כשהפרח נופל⁴¹) ויגמול שקדים
45 (כשהוכר הפרי הוכר שהן שקדים⁴¹)".

46 [וזה הראה לבנ"י, שבחירת הקב"ה באהרן
47 הכהן היא באופן שהכהונה נעשית אצלו מעלתו
48 הטבעית (שנשארת לעד אצל אהרן ובניו)].

49 ועד"ז הוא הביאור גם בהנס ד"שמש בגבעון
50 דום, ונס הגאולה דג' תמוז, כדלקמן.

51 ד. ויש לומר הביאור בזה:
52 חז"ל אומרים⁴² ש"כל מה שברא הקב"ה
53 בעולמו לא בראו אלא לכבודו". ז.א. שכל דבר
54 בעולם – אע"פ שעולם הוא מלשון העלם והסתור⁴³
55 – נברא בכדי לגלות את כבודו של הקב"ה, וזה
56 נפעל ע"י עבודת היהודי שמנצל את עניני העולם
57 לכבודו של הקב"ה.

(36) לקו"ש חכ"ג ע' 118.

(37) יומא נב, ב. וש"י.

(38) ראה לקו"ש שם ע' 121. וש"י.

(39) בהבא להלן ראה גם לקו"ש שם ע' 119 ואילך.

(40) וי"ל נפק"מ – שמוטר ליהנות משקדים אלו ומהפירות הגדלים מהם, כי אינו מעשה נסים (ראה תענית כד, ב), דבפשטות משמע שהשקדים היו פירות טבעיים, שממנו אפשר לגדול עוד פירות (שקדים).

(41) פרש"י עה"פ.

(42) אבות ספ"ו.

(43) ראה לקו"ש שלח לו, ד. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע'

שג. ח"ג ע' נט. ועוד.

1 שכשהמים נתהפכו לדם נשארו במהות דמים,
2 וכשהנס נפסק, נתבטל ממילא שינוי המים לדם.
3 ובנדוד"ד – ש"וידם השמש" הי' רק נס ביחס
4 להשמש עצמו, ואח"כ חזר הסדר הקבוע דמהלך
5 השמש בתוך מהלך שאר הגלגלים. (ב) נס שמשנה
6 את טבע ומציאות הדבר (כהנס ד"ידו מצורעת
7 כשלג²⁹, שלאחר הנס היתה הצרעת על היד באופן
8 טבעי), ובכדי להחזירה לטבעה הקודם היו צריכים
9 לנס נוסף.

10 ג. וי"ל שעד"ז הוא בביאור על שאלה דומה
11 בפרשתנו – בנוגע להנס ד"פרח מטה אהרן"³⁰:
12 בהמשך להצטרעור על הכהונה דקרח ועדתו
13 ציוה הקב"ה למשה לקחת מטה מכל שבט, "שנים
14 עשר מטות איש את שמו תכתוב על מטהו, ואת
15 שם אהרן תכתוב על מטה לוי", "והי' האיש אשר
16 אבחר בו מטהו יפרח"³¹. וכך הוה – שמשנה הניח
17 את כל המטות "לפני ה' באוהל העדות"³²,
18 ולמחרת – "ויבוא משה אל אהל העדות והנה פרח
19 מטה אהרן לבית לוי, ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמול
20 שקדים"³⁰, ומשה הוציא את כל המטות בכדי שכל
21 בני יראו זאת³³, והקב"ה אמר³⁴ "השב את מטה
22 אהרן לפני העדות למשמרת לאות", "לזכרון
23 שבחרתי באהרן הכהן כו"³⁵.

24 וצריך להבין: כיון ש"פרח מטה אהרן" הי' נס
25 בכדי להראות על בחירת הקב"ה בכהונה אהרן –
26 הי' מספיק אילו היו נעשים שקדים מוכנים על

שהנס פעל שינוי בטבע המים שיהיו "כחומת אבנים", אבל לא נשתנה המים במהותו ליבשה, ולכן "אילו הפסיק ה' את הרוח כרגע היו המים חוזרים וניגרים" (שעויה"א פ"ב). (ג) הנס פועל שינוי בטבע הדבר, כמו הנס דידו של משה מצורעת כשלג. [ולהעיר מהג' אופנים בביאור שמש לא אכל ולא שתה ארבעים יום, ראה לקמן הערה 114].

ובנדוד"ד – נס העמדת השמש – אפשר לומר בא' מג' אופנים הנ"ל. וע"פ המבואר לקמן בפנים (שנס זה פועל שינוי בטבע מהלך השמש), אפ"ל שזה הי' כאופן הב' או אופן הג' הנ"ל.

(28) בהבא להלן, ראה לקו"ש ח"ה ע' 176. ח"ו ע' 89. ח"י"ח ע' 242 ואילך.

(29) שמות ד, ו.

(30) פרשתנו יז, כג.

(31) שם יז"ה. כ.

(32) שם, כב.

(33) שם, כד.

(34) שם, כה.

(35) פרש"י עה"פ.

30 שהוא מקיים מה שהקב"ה מצוה אותו, פועל הוא
31 כביכול הוספה מעצמו: חידוש אמיתי הוא כאשר
32 זה קשור עם הקב"ה, ה"ה מגלה כבודו של הקב"ה.
33 ולכן השקיע הקב"ה את כח הבריאה שלו
34 בעולם, ובאופן שהוא בורא אותו בכל רגע מחדש
35 – כיון שזה מקשר כל נברא כל רגע עם הקב"ה,
36 בכל רגע ורגע – שבכל פרט ופרט ובכל רגע ורגע
37 יש להנבוא כח לגלות את כבודו של הקב"ה
38 מחדש (הדבר ה' שהח' אותו ברגע זה ממש
39 מחדש)⁵¹.

40 אילו הבריאה היתה נבראת באופן שיש לו את
41 כחו של הקב"ה, וזהו כח חזק שנשאר לתמיד או
42 למשך זמן (ואינו מתחדש בכל רגע ורגע) – הי'
43 גילוי כבודו של הקב"ה באופן כללי ודבר חד
44 פעמי. על-ידי-זה שבכל רגע מתהווה כל נברא
45 מחדש בדבר ה', מגלים בכל רגע מחדש את כבודו
46 של הקב"ה. לדוגמא: ע"י שתיית מים – מברך
47 יהודי "שהכל נהי' בדברו"⁵², ומגלה על-ידי-זה את
48 ההוספה וחידוש שהמים פועלים [כיון שלולי המים
49 הרי אינו אומר הברכה] בגילוי כבודו של הקב"ה,
50 "שהכל נהי' בדברו" (דבר ה' שזה-עתה החי' את
51 המים מחדש – "שהכל נהי' בדברו", זה מגלה את
52 דבר ה' בכל הנבראים), וכאשר הוא שותה מים
53 ומברך ברכה נוספת בזמן מאוחר יותר, הרי זה
54 מגלה את דבר ה' ("דברו") החדש שמתוסף אז בו
55 (במברך) ובכל העולם⁵³ [ועד"ז ע"י ברכה פרטית,

1 והטעם והכרח על זה מרומז גם בלשון המשנה
2 "כל מה) שבדא הקב"ה": כיון שהקב"ה הודיע
3 בתורתו ש"ברא הקב"ה" – שהוא ברא את הדבר
4 והודיע איך שברא אותו, שברא אותו באופן שנוטל
5 כביכול מכחותיו וזמנו (ששת ימי בראשית) לברוא
6 כל נברא בכח מיוחד – כח ההתהוות יש מאין
7 שהוא דוקא בכח העצמות⁴⁴, ובפרט ע"פ תורת
8 הבעש"ט⁴⁵ שהתהוות הבריאה מתחדשת בכל רגע
9 ורגע מאין ואפס ממש – הרי זו הוכחה שהקב"ה
10 רוצה שלנבראים תחי' שייכות עם (כח ה)בורא
11 (הקב"ה) שלהם, עד (שיוכלו) להוסיף כביכול
12 בכבודו של הקב"ה,

13 כיון שאם-לא-כן נשאלת השאלה: מדוע ברא
14 הקב"ה את העולם (לא באופן "מובדל",
15 שהבריאה, למשל, אינה יודעת ש"ברא הקב"ה",
16 ואינה יודעת את האופן שברא, בעשרה מאמרות⁴⁶
17 וכיו"ב, אלא) באופן שהוא "השקיע" כח
18 (העצמות) שלו ועשרה מאמרות שלו בהבריאה,
19 ויתירה מזה: מדוע ברא את העולם באופן שהוא
20 מהווה אותו בכל רגע מחדש – הרי הי' יכול לברוא
21 אותו בכח חזק כזה, שע"י התהוותו בפעם
22 הראשונה יהי' בכח העולם להתקיים שית אלפי
23 שנים⁴⁷, ולא להצטרך להתהוות חדשה בכל רגע
24 מדבר ה'⁴⁸?

25 וי"ל הטעם על זה, כיון שעלה ברצונו ית' שכל
26 נברא ירגיש איך הוא פועל (או שעל ידו נפעל)
27 הוספה וחידוש [שאז יש לנברא תענוג אמיתי
28 ומושלם, כטבע הבריאה ש"אדם⁴⁹ רוצה בקב שלו
29 מתשעה קבים של חבירו"⁵⁰]. ז.א. שנוסף על זה

(44) אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב).

(45) שעהיה"א פ"א.

(46) אבות רפ"ה.

(47) ראה ר"ה לא, א.

(48) שהרי הטעם וההוכחה שכלית לזה שהתהוות היא בכל רגע (כמבואר בשעהיה"א פ"ב) וכל הטעמים שכליים בביאור אופן ההתהוות – הם ע"פ כללי השכל שנבראו ע"י הקב"ה, וכיון שהוא ית' אינו מוגדר בטעמים אלו, הי' יכול לברוא את העולם באופן אחר לגמרי. וטעמים אלו שייכים רק לאחר שידענו שעלה ברצונו ית' שברירת והנהגת העולם תהי' ע"פ כללי השכל (ראה ס' השיחות תשמ"ח ח"א ע' 134 ואילך. לקו"ש חכ"ז ע' 253).
(49) ב"מ לח, א.

(50) וראה מכתב י"א ניסן תשל"ב (הגש"פ עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים – קה"ת תשמ"ז ואילך – ע' תרמב).

(51) ועד שהנברא נעשה כמו "שלהבת עולה מאל"י" (בנוגע לגילוי הקדושה וכבודו של הקב"ה שעל ידו) – ראה שיחת ש"פ בהעלותך שנה זו ובהערה 69.

(52) משנה ברכות מד, א.

(53) ויש לומר שזהו גם א' מהטעמים שהאדם נברא בטבע כזה שזקוק לאכילה ושת' תמיד מחדש* (ולכן הנשבע "שלא יאכל כלום שבעת ימים" ה"ז שבוטע שוא (רמב"ם הל' שבוטע פ"ה ה"כ)) – כי עי"ז בכחו לגלות בכל אכילה ושת' הדבר ה' החדש שמחי' האדם והמאכל וכל העולם ("שהכל נהי' בדברו", וכיו"ב).

(*) ודק בנוגע למשה נאמר (תשא לד, כח) ש"ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה" – שזה הי' חידוש ונס, וגם בנוגע למשה יש דינה במדרש שנצטער מזה (שמו"ד פמ"ז, ז, וראה יפ"ת שם. וראה גם אה"ת שה"ש ס"ע תשעה. ס"ע תשצא. סה"מ תרכ"ט ע' שנו. המשך וככה תרל"ז פ"ח). וולדיעה שני' (במדרש שם) משמע שנשתנה טבעו ולא נצטער, ראה בארוכה לקו"ש חל"ו תשא תשנ"ו. וראה לקמן הערה 114.

24 שזריזות ומהירות מורה על המשכה שלמעלה
25 מסדר השתלשלות: המשכה שבסדר השתלשלות
26 ה"ה "מתעכב ושוהה עד שנמשך ובא למטה שהרי
27 בכל השתלשלות מהיכל להיכל הוא ע"י משפט אם
28 ראוי הוא כו"כ⁶¹. משא"כ בברכת כהנים נמשך
29 השפע "במהירות דרך כל העולמות באין מונע
30 ומעכב כו"כ⁶¹. לאידך גיסא – ההמשכה (במהירות)
31 שלמעלה מסדר השתלשלות נמשכת "דרך כל
32 העולמות", כמודגש בהנס ד"פרח מטה אהרן",
33 שביחד עם זה שזהו נס ובא במהירות, הרי זה
34 קשור ועובר דרך הטבע דצמיחת הפירות.

35 ואולי י"ל ולהוסיף, השייכות עם (פ') קרח
36 דוקא. ובהקדים, ש"קרח" ו"חקת" מורכבים שניהם
37 מהאותיות "חק", אלא שב"קרח" מתוסף רי"ש,
38 וב"חקת" – תי"ו: אצל קרח (משבט לוי) הי'
39 הגילוי ד"חק", למעלה מטעם ודעת ולמעלה
40 ממדידה והגבלה (כמבואר בחסידות⁶² שטענת קרח
41 באה בגלל מעלתו, "פיקח הי"י"⁶³, והוא ראה את
42 הגילוי שלמעלה ממדידה והגבלה כפי שיהי'
43 לע"ל); טעותו (בערעור על אהרן הכהן) היתה
44 בענין ד"ר", "רש" (עניות⁶⁴), שמורה שהמשכה
45 (דמחשבה ודיבור) אינה יורדת בסדר השתלשלות
46 (קרח רצה לחלק בין עליון ותחתון⁶⁵), כבאות ר'
47 שבה חסר הקו השלישי (דאות ה') כנגד⁶⁶ מעשה⁶⁷.

48 משא"כ ב"חקת" – "זאת חקת התורה" –
49 נמשך מ"חק" (למעלה ממדידה והגבלה) באות
50 ת", סוף וסיום כל כ"ב אותיות התורה, ז.א.
51 שנמשך בכל ודרך כל סדר השתלשלות (כל
52 האותיות מאל"ף עד תי"ו), בכל שלשה הקוים
53 (באות ת') דמחשבה דיבור ומעשה, ותורה עבודה
54 וגמילות חסדים, ואדרבה: באופן שהם מתחברים
55 כולם – כיון שבסיום ושלמות העבודה, כאשר

1 "בורא פרי הגפן"⁵⁴ וכיו"ב – דבר ה' החדש בכל
2 "פרי הגפן" בכל העולם], וכן הלאה⁵⁵.

3 ה. כפי שהוא בנוגע לגילוי כבודו של הקב"ה
4 בכללות הבריא (טבע), עד"ז הוא גם בגילוי
5 האלקות ע"י נסים: שלימות הכוונה ברוב הנסים
6 הוא, שהנס לא ישאר דבר שלמעלה לגמרי מדרך
7 הטבע, אלא שהנס יתקשר ויחדור בהטבע ובפרטי
8 הטבע.

9 עד"ז הוא בנוגע להנס ד"פרח מטה אהרן" –
10 שהנס (שבא לגלות "שבחתי באהרן הכהן") פעל
11 במטה אהרן, שנעשה ונשאר קשור עם טבע המטה,
12 כך שאופן הפריחה יהי' בסדר טבעי דצמיחת
13 פירות, עם כל סדר השתלשלות שבזה, "ויצא פרח
14 ויצץ ציץ ויגמול שקדים".

15 ויש לומר – בלשון החסידות – השייכות עם
16 כהונה דוקא: החידוש⁵⁶ דכהונה (ברכת כהנים)
17 הוא, שזה ממשיך למעלה מסדר השתלשלות⁵⁷.
18 ולכן ה"ז קשור עם זריזות ("עד מהרה ירוץ
19 דברו"⁵⁸) שמטעם זה הסימן לבחירת הקב"ה
20 בכהונת אהרן הוא בשקדים דוקא, כיון שהם
21 "ממהרים לגמור יותר מכל הפירות"⁵⁹ (בכ"א
22 יום⁶⁰, מהר יותר משאר הפירות), ובנדו"ד היתה
23 המהירות (לא בכ"א יום, אלא) בתוך לילה³⁰ – כיון

(54) משנה ברכות לה, א.

(55) ובדוגמת זה בברכות הראי' על מעשי בראשית (וכיו"ב)
– "ברוך עושה מעשה בראשית", "ברוך שכחו וגבורתו מלא
עולם" – שע"ז מגלים מעשי בראשית אלו כבודו של הקב"ה,
ביחס לכל הבריא כולה (מעשה בראשית). – ולהעיר שלאחרונה
שמענו וראינו בעיר זו רעמים וברקים, עליהם מברכים ברכות
הנ"ל (ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך ברכות הראי' (ע' שנו
ואילך). וש"נ).

ולהעיר, שלאחרונה הי' גם התפרצות "הרגעש" ורעידת
האדמה (חידוש ושינוי בטבע העולם) במקום רחוק בעולם, אשר
ע"י ברכתם של כמה יהודים שם "שכחו וגבורתו מלא עולם"
(ראה ברכות נט, א. וראה אנציקלופדי' שם ר"ע שנו. וש"נ). מגלה
ה"הרגעש" כבודו של הקב"ה ובכל העולם כולו ("מלא עולם").
ובפרט בנוגע לאלו הגרים בארצות הברית, כיון שאנשי הצבא
שלה נמצאים שם ועוסקים בהצלת הניזוקים כו'.

(56) בהבא להלן, ראה לקו"ת סוף פרשתנו (נה, ג ואילך).
סהמ"צ להצ"צ מצות ברכת כהנים (דרמ"צ קיב, א"ב). ובכ"מ.
(57) ראה גם סה"מ תרכ"ט בתחלתו. תרנ"ד ס"ע שטו ואילך.
לקו"ש ח"י ס"ע 38 ואילך, ובהנסמן שם.

(58) תהלים קמו, טו.

(59) לקו"ת שם. וראה גם פרש"י פרשתנו יז, כג.

(60) קה"ר (פ"ב, ז) – הובא בלקו"ת שם.

(61) לקו"ת שם נה, ד.

(62) שם נה, סע"ב ואילך. וש"נ. אה"ת פרשתנו ע' תרסו.
תרצד. סד"ה ויקח קרח העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' א'מג
ואילך). סה"מ מלוקט ח"ג ע' רג ואילך.

(63) תנחומא פרשתנו ה. במדבר"ר שם פ"ח, ח.

(64) ראה לקמ"ס ח"ח. וש"נ.

(65) ראה סה"מ מלוקט שם. וש"נ.

(66) נסמן לקמן בהערה 68.

(67) ראה בארוכה שיחת ש"פ קרח ג' תמוז תשמ"ח ס"ו (ס')

השיחות ח"ב ע' 503). וש"נ.

ועפ"ז אולי יותר מסתבר לומר, שהנס עצמו
(ד"שמש בגבעון דום") הי' באופן שקשור יותר עם
טבע מהלך השמש (אופן השני הנ"ל ס"ב) – וזה
עצר לא רק את השמש והירח, אלא את כל
הכוכבים ומזלות, ומהלך גלגל היומי בכלל, וכל
הגלגלים הקשורים עם מהלך השמש.

[יוממתק ע"פ הביאור בחסידות⁷⁴ באמירת
יהושע "שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון",
שע"י עצירת מהלך השמש ולבנה (השתחוויה
וביטול שלהם)⁷⁵], שזהו ע"י פעולה על השמש
דום⁷⁶ מלומר שירה⁷⁷ – רצה יהושע לבטל את
ההשפעה לאומות העולם (שעמם נלחמו אז בני")
שעובדים את השמש והירח (וכוכבים ומזלות),
ועל-ידי-זה – נפעל גם בנצחון המלחמה. ועפ"ז
מסתבר יותר לומר שע"י "שמש בגבעון דום" נעצר
לא רק מהלך השמש והירח אלא גם מהלכם של
עוד כוכבים ומזלות (בשאר הגלגלים)].

ז. ועד"ז אולי י"ל גם ההסברה בנס הגאולה דג'
תמוז (בשנת תרפ"ז):

ביחד עם זה שהנס דג' תמוז הי' נס שלמעלה
מהטבע, היתה לו השפעה בהטבע גופא, שהוא
"הסכים" להנס [ובפרט שמלכתחילה הי' זה נס
המלוכ בטרבע, ובמיוחד בערך להנס ד"פרח מטה
אהרן" ו"שמש בגבעון דום"], כידוע שאותם
אנשים שאסרו את בעל המאסר והגאולה, הם גופא
(בעמדם בתקפם) נאלצו לשחררו, עד שהיו צריכים
לסייע בשחרור וגאולה⁷⁸.

ויש לומר, שלכן לא בא הנס בבת אחת
(בגאולה שלימה), אלא שהתחלק לשלבים בדרך
הטבע – בהתאם למצב הצד שכנגד (שהי' בתקפו),
שהם מצד מצבם ("טבעם") יגיעו להכרה שצריכים
לשחררו, החל מביטול הגזירה דהיפך החיים ר"ל

ישנה המהירות דקדושה (מההמשכה שלמעלה
מסדר השתלשלות בסדר השתלשלות), נעשה
החיבור יחד דכל שלשה הקוים, שמהעליון
(מחשבה ודיבור) באים מיד במהירות לתחתון
(מעשה), ללא הפסק ביניהם (דלא כבאות ה"א⁶⁸).
ומזה באים לנקודה מתחתית (הקו השמאלי ד) אות
ת' – נקודת הביטול, ונקודה גדולה (בעלת אורך
ורוחב), ז.א. שהביטול בא ביחד עם ההתפשטות
לאורך ורוחב; וזה בא בסיום האות – שמורה על
שלימות נקודת הביטול בסיום העבודה.

ועי"ז נפעל הענין ד"חקת" – גם מלשון
חקיקה⁶⁹, שמורה על המשכה נצחית (בלי שינוי),
הקשור עם ת', כמאחז⁷⁰ "תי"ו – תחי"ו"
ששלימותו חיים נצחיים.

ו. ע"פ הנ"ל י"ל בהנס ד"שמש בגבעון דום":
הכוונה בנס זה היתה – לא לצאת מדרכי הטבע
לגמרי – אלא ככרוב הענינים, שהנס יסייע לנצחון
המלחמה⁷¹ שקשור (עכ"פ במקצת) גם עם דרך
הטבע. אפילו במלחמה זו – ש"ה' נלחם
לישראל¹⁹ – היתה צריכה להיות ההתלבשות גם
בדרך הטבע.

ולכן לא הי' נס ששלל לגמרי את המלחמה
בדרך הטבע (ע"י יהושע), אלא נס שסייע למלחמה
שלהם: ההכנה והכשרה לנצחון הי' ע"י הנס
ד"שמש בגבעון דום"⁷², אבל זה עצמו לא פעל את
הנצחון. לאחר שהאיר אור היום הטבעי (דאור
השמש)⁷³, היו צריכים יהושע ובנ"י לרדוף
ולהלחם עם האויבים בדרך הטבע.

(68) ראה תו"א מגלת אסתר צה, סע"ב ואילך. לקו"ת ר"פ בלק
(סז, א ואילך). סה"מ תר"ן ע' רעט ואילך. תרנ"ח ע' ריב. ה"ש"ת
ע' 122. סה"מ קונטרסים ח"א רמא, א ואילך. שיחת ש"פ ויגש
שנה זו ס"ה.

(69) לקו"ת ר"פ חוקת.

(70) שבת נו, א.

(71) ראה רלב"ג שבהערה 18, ש"מה שאמר ולא הי' כיום
ההוא לפניו ולאחריו לשמוע בקול איש כי הי' נלחם לישראל,
הורה בזה כי זה המופת הוא בענין המלחמה בעצמותה, ואם הי'
זה המופת בעמידה מהתנועה לא הי' לו רושם בענין המלחמה
כלל כו" עיי"ש.

(72) ועד"ז הנס ש"וה' השליך עליהם אבנים גדולות מן
השמים גו", אף שעיי"ז יומות רבים גו' מאשר הרגו בני ישראל
בחרב" (יהושע שם, יא).

(73) וראה לקו"ש ח"ח ע' 120, שגם ע"י עצם הענין דביטול
תנועת השמש נתקיימה הכוונה דטבע השמש עצמו.

(74) סידור שער המילה קמב, א ואילך. סה"מ צ' להצ"צ מצות
מילה (ה, א ואילך). אוה"ת שבועות ע' קט ואילך. נ"ך (כרך ב)
ע' תשלח ואילך. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ח ע' 261 ואילך.

(75) ראה ב"ב כה, א.

(76) פרש"י עה"פ.

(77) ד"כל זמן שהוא דומם עומד ואינו מהלך, שבכל עת
הילוכו הוא אומר שירה" (פרש"י שם). וראה גם יל"ש יהושע
רמז כב. מדרש תהלים יט, ה.

(78) ראה גם לקו"ש ח"ח שם. ח"ח ע' 237 ואילך. חכ"ח ע'
256.

ובכחו של — חודש השלישי (ירחא⁸²)
 תליתאי⁸³, ע"ד אות ג' וד' ר"ת "גמול דלים"⁸⁴,
 ההשפעה (גמול) דחודש הג', החודש דמתן תורה,
 בחודש הד', החודש דהמשך וסיום המאסר (ע"ד
 ענין "דלים"), באופן שזה (בחי' דלים) מתהפך
 לחודש הגאולה⁸⁵.
 ויש לומר שענין זה מרומז בצורת ה(אות) ד':
 אע"פ⁸⁶ שאות ד' ואות ר' דומות בכך ששתיהן
 מורות על ענין העניות: דלי"ת מלשון דלות ור"ת
 דלים, ורי"ש מלשון רש ("ולרש אין כל"⁸⁷),
 ושתייהן מורכבות משני קוים, אחד למעלה ברוחב
 ואחד באורך (מלמעלה למטה) — ישנו חילוק
 עיקרי ביניהם: אות ד' יש לה נקודה (י') מאחורי
 (שמקשרת את שני הקוים), משא"כ אות ר'.
 אחד הענינים בזה: הנקודה מורה על ענין
 הביטול, וזה קאי על נקודת היהדות שישנה
 בשלימות אצל כל יהודי, אפילו כאשר הוא נמצא
 במצב ד"אחוריים" (לא בפנים דקדושה),
 כמאחזי"ל⁸⁸ "אע"פ שחטא ישראל הוא", כיון
 שנקודת היהדות היא למעלה מכל העלמות
 והסתרים, ולמעלה מכל הדרגות בסדר השתלשלות
 — הנקודה דיחידה שמקשרת את היהודי עם היחיד
 שלמעלה⁸⁹.
 ונקודה זו (ביטול) מאחורי הד' מורה שהדלות
 ועניות של הד' הוא הביטול דקדושה — שמקשר
 אותו עם דרגות הכי נעלות, דלי"ת גם מלשון
 "דליתניני"⁹⁰ (הרמה), וע"ד המעלה ד"תפלה לעני"
 שמגיעה ש"לפני הוי' ישפוך שיחו"⁹¹, משא"כ אות
 ר' שאין לה נקודה של ביטול — העניות היא בכך
 שאין לה שום שייכות לקדושה.

(82) שבת פח, א.

(83) ולהעיר שהתחלת המאסר היתה בט"ו סיון, קיימא סיהרא
 באשלמותא (זח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, א. שמו"ר פט"ו, כו)
 דירחא תליתאי.

(84) שבת קד, א.

(85) ראה לקו"ש חי"ח ע' 309 ואילך. וש"נ.

(86) בהבא להלן, ראה ספר הערכים — חב"ד מערכת אותיות
 — רי"ש ס"ב (ע' שס ואילך). וש"נ.

(87) שמואל"ב יב, ג. וראה גם משלי י, טו, ל, ח.

(88) סנהדרין מד, א.

(89) ראה לקו"ת ראה כה, א. כז, א. וש"נ.

(90) תהלים ל, ב.

(91) תהלים קב, א. וראה כש"ט סצ"ז. אור המאיר פ' וישלח.
 וראה קונטרס משיחת ש"פ במדבר יום ב' דחה"ש שנה זו ס"ו.

1 להגלותו לעיר מקלטו בקאסטראמא, עד —
 2 ששחררו אותו לגמרי⁷⁹.
 3 אבל גם אח"כ נשארה המדינה בתקפה, כולל —
 4 בשייכות להתנגדות לדת ישראל וכו', ולכן נמשכה
 5 שלימות הגאולה דבנ"י (במדינה ההיא) משך זמן,
 6 עד שהם עצמם (במשך השנים) יגיעו סו"ס להכרה
 7 ויתחילו משם להרשות לבנ"י להתנהג בחפשיות
 8 בכל עניני יהדות, וגם להתיר יציאת יהודים
 9 ממדינה ההיא (ואף לסייע להם בכך),
 10 כולל גם — בימים אלו ממש — השקו"ט והרצון
 11 דכו"כ במדינה ההיא להחזיר את שם העיר
 12 "לניגראד" (שבה הי' המאסר והישיבה בבית
 13 האסורים) — השם שנתנו לה (על שם מנהיגם) —
 14 בחזרה לשם "פעטערבורג" (שם העיר בזמן
 15 המאסר והגאולה דאדמו"ר הזקן⁸⁰) — השם שהצאר
 16 (בזמן בניית העיר) קרא לה (שמייצג את ההיפך
 17 הגמור מהקומניסטים). והגם שאף תחת שלטון
 18 הצאר היו מניעות ועיכובים ליהדות — אין זה מגיע
 19 למה שנעשה ע"י אלו שאסרו את בעל המאסר
 20 והגאולה; ויש לומר, שבהשקו"ט ורצון להחליף
 21 בחזרה את שם העיר מ"לניגראד" ל"פעטערבורג"
 22 — רואים בגלוי יותר את הפעולה נמשכת מהגאולה
 23 ב"ב-י"ג תמוז, הגאולה כללית דכל בני
 24 ממנגדיהם בכלל, ובפרט במדינה ההיא.

25 ח. ואולי יש לקשר זה גם עם חודש הגאולה
 26 (חודש תמוז) — חודש הרביעי, שבא⁸¹ לאחרי —

(79) ובזה גופא — נתעכב נחיתת תעודת השחרור בפועל עד
 י"ג תמוז (כנ"ל הערה 10), שבזה ניכר ומודגש שהפעולה רשמית
 דהחופש נעשית ע"פ חוק המדינה, כיון שנתעכב החופש עד ל"ג
 תמוז, שבו הי' המשרד הממשלתי פתוח באופן רשמי ע"פ חוק
 המדינה (ראה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 568 ואילך).

(80) ועד שעל שם עיר זה (פעטערבורג) נקראת גם הגאולה
 שלו, ופעולת הגאולה — שעיקר הענין דהפצת המעיונות חוצה
 התחילה "נאך פעטערבורג" (כן הוא הלשון בס' השיחות תורת
 שלום ס"ע 112).

— ולהעיר שגם גאולת אדה"ז היתה קשורה בדרכי הטבע (של
 אוה"ע) — ראה אגרות קודש אדה"ז סל"ח וש"נ (וראה ס' השיחות
 שם. לקו"ש חכ"ה ע' 186 ואילך). וכמודגש גם בסיפור הידוע
 בנוגע לקידוש הלכנה שלו על הספינה בזמן היותו במאסר (לקו"ד
 חי"ד תשנב, ב. וראה גם לקו"ש ח"ה ע' 80. ס' השיחות תש"נ
 ח"א ס"ע 201 ואילך. שיחת ש"פ ויק"פ שנה זו).

(81) ראה בארוכה שיחת ש"פ קרח תשמ"ז ס"ב ואילך. סה"ש
 תשמ"ח ח"ב ע' 494. 528. סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 549.

ט. מהאמור לעיל ישנם כמה לימודים, הן
בכללות עבודת האדם, הן בנוגע לעצמו והן בנוגע
לעבודתו בעולם, והן בעניני תומ"צ והן בעניני
רשות (באופן פרנסת האדם), וגם ובמיוחד –
בקשר עם הגאולה דג' תמוז – בנוגע לעבודה
דהרבעת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה.
ובפרט שישנו הציווי שצריכים להניח את מטה
אהרן "למשמרת לאות" ("שבחרתי באהרן הכהן"),
"משננגז ארון נגנז עמו כו' מקלו של אהרן בשקדי'
ובפרחיו" – מובן שמזה ישנה הוראה נצחית
לדורות; וכיון שכל יהודי הוא חלק מ"ממלכת
כהנים"⁹⁴, "כהנים גדולים"⁹⁵ [וכפס"ד הרמב"ם⁹⁶,
ש"לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש אשר
נדבה רוחו כו' הרי זה נתקדש קדש קדשים"] –
מובן, שאצל כל יהודי צריך להיות מעין הענין
ד"פרח מטה אהרן", "ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמול
שקדים".

י. הלימוד מזה בכללות עבודת השם:
אע"פ שעבודת יהודי צריכה להיות מתוך קבלת
עול – שלמעלה מטעם ודעת, ובאופן של זריזות
שלמעלה ממדידה והגבלה, "בכל מאדך"⁹⁷, ודוקא
זה מגיע בה"מאד" שלמעלה⁹⁸ – והי' מקום לסברא
שבזה מתבטאת שלימות העבודה, ובלשון
הידוע⁹⁹: אילו נצטוונו לחטוב עצים –

ישנה ההוראה ד"פרח מטה אהרן", שלאחרי
היסוד דקבלת עול, יכולה וצריכה אח"כ הנקודה
שלמעלה ממדידה והגבלה "להתפשט" בכל
כחותיו הפנימיים, עד בכל מציאותו וטבעו, עד
שזה יתן פירות – "ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמול
שקדים", ובאופן כזה – שטבעו ומציאות עצמו
נעשה באופן של זריזות ("טבע מהיר") ושלמעלה
ממדידה והגבלה, שכל מה שעושה בכחותיו
הטבעיים הוא בזריזות הכי גדולה, זריזות דקדושה.

עד"ז ישנו גם הלימוד בעניני רשות של יהודי,
ובפרט בנוגע לפרנסתו הגשמית: לכל לראש

ועפ"ז אפשר להסביר החילוק בין שני הקוים
של ה' ושל הדר': שני הקוים – ברוחב ובאורך –
כוללים את כל הדרגות דסדר השתלשלות,
שמתחלק בכללות לעליון ותחתון, רוחב ואורך:
הקו למעלה (ברוחב) הוא שלימות בהרחבה, אבל
בהדרגה עליונה עצמה (ע"ד איכות), והקו באורך
מורה על ההמשכה מלמעלה למטה (לדרגות
נחותות יותר).

שלימות העבודה מתבטאת בכך שיהיו שתי
המעלות ביחד: נקודת הביטול וכפי שזה נמשך
וחודר גם בסדר השתלשלות (שני הקוים): כאשר
ישנם שני הענינים דעליון ותחתון, אבל חסרה
נקודת הביטול (דהעצם) – הרי סו"ס חסר אז
בהחיבור דשני הקוים (עד שחסר גם בשלימות
דשני הקוים עצמם), עד שהפירוד ביניהם יכול
להביא למצב של "רש", עניות היפך הקדושה (ע"ד
כפי שהי' אצל קרח, אותיות "חק ר", "כנ"ל ס"ה).
אבל כאשר ישנו הביטול דנקודת היהדות (הנקודה
מאחורי הדר') – שהיא מחוץ ולמעלה משני הקוים
[יותר מהמעלה דקרח זוית], וביחד עם זה שני
הקוים (כבאות ד') – הרי אז ישנה שלימות
העבודה דשני הקוים, וגם שלימות החיבור ביניהם.

וזהו התוכן דחודש הדר', חודש הגאולה –
גאולת ג' תמוז וי"ב"ג תמוז – שהנס שלמעלה
מטבע (ע"ד הנקודה) יומשך ויהפוך את טבע
העולם (שני הקוים דאורך ורוחב). עד שזה מגיע
גם במצב ד"רש", עניות דלעו"ז (ענין המאסר ע"י
המנגדים לקדושה), ומהפך גם את זה⁹². ואדרבה:
דוקא ע"י הירידה למטה במצב של צרה – מתגלה
איך ש"עמו אנכי בצרה"⁹³, שקאי על עצמותו ית',
שלמעלה מכל הגדרים דסדר השתלשלות עליון
ותחתון, ולכן – אע"פ שהקב"ה הוא עליון שאין
למעלה ממנו, וצרה היא בעולם תחתון שאין למטה
ממנו – הרי "עמו אנכי בצרה" (היפך השתלשלות,
דעליון ותחתון), וגם במצב זה – בחי' אחוריים –
מתגלה ה"ד" (נקודת היהדות), עד שנמשך ומקשר
גם את העליון ותחתון דסדר השתלשלות.

(92) ובפרט לאחר מאתיים (ר') שנה להולדת אדמו"ר הצמח
צדק.

(93) תהלים צא, טו.

(94) יתרו יט, ו.

(95) ראה בעה"ט עה"פ. וראה גם אגדת בראשית פכ"ט (פ).

(96) סוף ה' שמיטה ויובל.

(97) ואתחנן ו, ה.

(98) תו"א מקץ לט, ד. ובכ"מ.

(99) לקו"ת שלח מ, א.

33 הקו למעלה (רוחב), וחוצה – הקו באורך שמרמז
34 על ההשפעה מלמעלה למטה.

35 לכל לראש צריך יהודי להיות במצב ד"יפוצו"
36 – מציאותו צריכה להיות מציאות ד"יפוצו",
37 מציאות שמפיצה אלקות, ובאופן שלמעלה
38 ממדידה והגבלה (יפוצו ללא הגבלות¹⁰⁷). לפני
39 שאומרים לו מה (בפרטיות) הוא צריך להפיץ
40 [מענינותין], והיכן הוא צריך להפיץ [חוצה] –
41 צריך הוא לדעת, שמיד כאשר הוא קם בבוקר (לפני
42 שעושה את עבודתו בפרטיות) הרי הוא מציאות
43 ד"יפוצו" – "מודה אני לפניך כו' רבה כו'", "אני
44 נבראתי לשמש את קוני¹⁰⁸" אין הפשט שהוא
45 מציאות לעצמו, ומציאות זו מתעסקת ב"יפוצו"
46 (לשמש את קוני), אלא כל מציאותו היא "יפוצו".
47 ובלשון הידוע¹⁰⁹: "לכתחילה אריבער", מיד
48 מלכתחילה עומד הוא מלמעלה.

49 ואח"כ הרי הוא צריך להמשיך זאת בפרטים:
50 "מענינותין" – הוא צריך להפיץ דוקא את מעינות
51 התורה, שמטהר בכל שהוא¹¹⁰ [למעלה מדרגות
52 המים שלמטה מזה, מי מקוה וכיו"ב¹¹¹], והוא
53 צריך להפיץ "חוצה", החל מחוצה בעצמו
54 (מנקודת האמונה וקבלת עול בשכלו ומדות וכחות
55 פנימיים), עד בחוצה כפשוטה – חוץ מהד' אמות
56 דקדושה, דישיבה, ביהכנ"ס וביהמ"ד, עד
57 ב"חוצה" (עם ה"א שכולל חוצה¹¹²) שאין חוצה
58 למטה ממנו.

59 וע"ד הסיפור הידוע אודות חסיד שהלך ברחוב
60 במדינה ההיא – ללא התחשבות במדידות
61 והגבלות, כהסדר דחסיד אמיתי – בזמן שזה הי'
62 קשור עם סכנה. ושוטר עצר אותו ושאל "קטא'
63 אידיאָט" (מי הולך)? והשיב: "ביטול אידיאָט"
64 (ביטול הולך)! הוא השיב מה שהי' מונח אצלו
65 באמת – שכל מציאותו היא "ביטול", והמציאות
66 ד"ביטול" הולכת!

1 לומדים מ"פרח מטה אהרן" (שנשאר "למשמרת")
2 – ע"ד הלימוד מ"צנצנת המן" שגם היא נשארה
3 "למשמרת לדורותיכם"¹⁰⁰ – שכאשר בניי טענו
4 לירמיהו (שתבע מהם "למה אין אתם עוסקים
5 בתורה"): "נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן
6 נתפרנס", הוציא ירמיהו את "צנצנת המן" ואמר
7 להם: "ראו בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין
8 יש לו למקום להכין מזון ליראיו"¹⁰¹. עד"ז ישנו
9 הלימוד מ"פרח מטה אהרן", ששקדים (מזון גשמי)
10 גדלים באופן נסי, ובזריזות, ועד"ז – בנוגע
11 לפרנסת בניי.

12 לאידך גיסא נאמר "וברכך ה' אלקיך בכל אשר
13 תעשה"¹⁰², שההמשכה מפרנסה גשמית נפעלת ע"י
14 סדר טבעי דצמיחת שקדים ("ויצא פרח ויצץ ציץ
15 ויגמול שקדים"), שבא ע"י משא ומתן באמונה¹⁰³
16 (חרישה וזריעה), בהגבלות דטבע העולם, חדור
17 באמונה בה' – "שמאמין בחי העולמים וזורע"¹⁰⁴;
18 וזה נעשה הכלי לקבל את ברכותיו של הקב"ה
19 לפרנסה באופן נסי, אבל נס כזה שמתלבש בטבע
20 העולם, שרואים איך שטבע העולם ואוה"ע עצמם
21 מסייעים בהשפעת פרנסה לבניי.

22 וכפי שרואים זאת במיוחד בדורות האחרונים,
23 שהקב"ה ברך את בניי שיקבלו את פרנסתם
24 ביגיעה פחותה יותר, מתוך מנוחת הנפש ומנוחת
25 הגוף (יותר מכפי שהי' בדורות לפני זה), על-ידי-
26 זה שהעולם עצמו מסייע לזה.

27 יא. מזה ישנו גם לימוד מיוחד בהעבודה
28 דהפצת המעינות חוצה, שנתרחבה עד באופן שלא
29 בערך ע"י ולאחר הגאולה דג' תמוז וי"ב-י"ג תמוז:
30 יש לומר ששלשת הענינים ד"יפוצו¹⁰⁵
31 מעינותיך חוצה¹⁰⁶ הם ע"ד שלשה הענינים
32 שבאות ד': יפוצו – נקודת הביטול, מעינותיך –

(100) בשלח טז, לג.

(101) פרש"י עה"פ.

(102) פ' ראה טו, יח. ספרי עה"פ. לקו"ש ח"ח ע' 294. וש"נ.
וראה מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"ב ע' תרמח.

(103) ועד שבשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת
באמונה, עוד קודם ששואלים לו עסקת בתורה (שבת לא, א).

(104) תוד"ה אמונת – שבת שם (בשם הירושלמי).

(105) לשון הכתוב – משלי טז, ה.

(106) ראה באגה"ק הבעש"ט (כש"ט בתחלתו. ובכ"מ): בעת
שיתפרסם למודך ויתגלה בעולם יפוצו מעינותיך חוצה.

(107) ראה "קובץ כ"ח סיון – יובל שנים" ע' 38.

(108) משנה וברייתא סוף קידושין.

(109) אגרות-קדוש אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תרזי. לקו"ש
ח"א ע' 124. ועוד.

(110) מקואות פ"א מ"ז. רמב"ם הל' מקואות פ"ט ה"ח.
טשו"ע יו"ד סר"א ס"ב.

(111) ריש מס' מקואות. רמב"ם שם רפ"ט.

(112) ראת שיחת ש"פ תולדות שנה זו ס"ה.

ענין שלמעלה ממדידה והגבלה – נסים ונפלאות, 32
עד לנסים ונפלאות דגאולה האמיתית והשלימה – 33
ה"ז חודר גם בטבע העולם, שהעולם עצמו מסייע 34
לצמיחת הגאולה [כפי ש"פרח מטה אהרן" פעל 35
בטבע המטה, שתהי' צמיחת הפירות בדרך הטבע]. 36

וע"ד כפי שהי' ביציאת מצרים – שכימי צאתך 37
מארץ מצרים אראנו נפלאות¹¹⁷ – שנוסף על הנסים 38
שהיו אז, הרי הי' "וינצלו את מצרים"¹¹⁸, באופן 39
כזה שהגם שזה התחיל בדרך נס, הביא זה לכך 40
שהמצרים בעצמם סייעו בזה לבנ"י, ונתנו יותר 41
מכפי שביקשו¹¹⁹. עאכ"כ בהגאולה האמיתית 42
והשלימה כאשר יהיו נפלאות אפילו בערך 43
להנפלאות דיצי"מ¹²⁰, יהי' זה גם כן באופן כזה 44
שהעולם וטבע העולם עצמו יסייע לכך. 45

יג. ובנוגע לפועל:
בבואנו מג' תמוז עד לתוך ימי הגאולה די"ב" 47
י"ג תמוז – שבכל שנה ושנה (שנה) – כולל כל 48
שינויי הזמן¹²¹ מתוספת בזה עלי' – צריך כאו"א 49
להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בכל הפעולות 50
דהפצת התורה והיהדות והפצת המעניות חוצה, 51
ובאופן של זריזות, ומתוך ההכרה – שהעולם 52
עצמו יסייע ליהודי בעבודתו. 53

ובמיוחד – בעמדנו בזמן הקיץ – כאשר ילדים 54
הולכים למחנות-קיץ, צריכים להשתדל שילדים 55
יהודים ילכו למחנות קיץ שמיוסדים על חינוך 56
הכשר ועל טהרת הקודש; ואלו המתעסקים בחינוך 57
ילדים – צריכים לדאוג לנצל את זמן הקיץ בתכלית 58
השלימות, ובתכלית הזריזות, לנצל כל רגע פנוי 59
להוסיף בעצמו ולהוסיף אצל הילדים בכל עניני 60
יהדות, בחיות ובשמחה. 61

ומענין לענין: ע"פ ה"יש נוהגין"¹²² לומר¹²³ 62
פרקי אבות בכל שבתות הקיץ (לאחר תפלת מנחה) 63
– כאן המקום לעורר שוב ע"ד זה [ובפרט ששבת 64

ביחד עם זאת הוא השיב לו דוקא ברוטית – 1
כיון שביטולו נמשך גם בהמצב ושפת המקום – 2
בהטבע ומציאות דרוסי' – ע"ד "אזלת"¹¹³ לקרתא 3
הלך בנימוסא¹¹⁴, באופן שטבע ולשון המקום 4
עצמו אומר ומרגיש ש"ביטול אידיאָט". 5

יב. אמנם עדיין נשאלת השאלה – כפי שכמה 6
שואלים: אפילו כאשר אני בעצמי עושה את 7
עבודתי בשלימות, עד שאני מגיע לדרגא 8
שמציאותי היא "יפוצו" (תכלית הביטול) – מה 9
התועלת בזה, כאשר "אתם המעט מכל העמים"¹¹⁵, 10
ובעולם סביב ישנם שבעים אומות שהם ריבוי 11
עצום בכמות בערך להכבשה אחת¹¹⁶. 12

ובסגנון אחר: מה יאמר העולם ומה יאמרו 13
האומות על כך שיהודי עושה את עבודתו ד"יפוצו 14
מעניותיך חוצה", ובמיוחד – בקירוב הגאולה 15
האמיתית והשלימה, הרי אין הם מבינים מה פירוש 16
הדבר? ! אמנם זוהי עבודה גדולה ונעלית – אבל 17
צריכים לכאורה להתחשב – טוען הוא – עם העולם! 18

והמענה על-זה הוא: העולם כבר מוכן! כאשר 19
יהודי יעשה את עבודתו כדבעי – באופן שלמעלה 20
ממדידה והגבלה, וביחד עם זה כפי שזה מלוּבש 21
בכלים דלבושי הטבע – יראה איך שהעולם, טבע 22
העולם ואומות העולם מסייעים לו בעבודתו. 23

אפילו, פעם (כאשר היו מניעות ועיכובים) הי' 24
הסדר אצל החסיד, שמצבו ובמילא אמר "ביטול 25
אידיאָט"; עאכ"כ עכשיו, כאשר כו"כ מהמניעות 26
ועיכובים אינם [וכאמור לעיל, שגם במדינה ההיא 27
נעשו שינויים גדולים לטוב], ואדרבה – בעולם 28
עצמו רואים את הנסים ונפלאות שמתרחשים בפרט 29
בשנים האחרונות [שנת נסים, ושנת אראנו 30
נפלאות] – כבר הגיע הזמן, שהגם שצריך להיות 31

(113) שמו"ר שבשוה"ג להערה 53.

(114) ולהעיר שזהו הטעם שמשה לא אכל ולא שתה ארבעים יום (שמו"ר שם) ולהעיר שג' תמוז הוא בתוך הארבעים ימים הראשונים], וכמבואר במ"א (לקו"ש תשא תש"ג) שיש בזה ג' אפשרויות ודרגות: (א) שטבע משה לא נשתנה (ולכן נצטער משה על זה שלא אכל ולא שתה). (ב) שטבע שלו נשתנה (לפי שעה) ע"י נס של הקב"ה, נס שנמשך במשך כל הארבעים יום, (ג) הנס הי' רק פעם א' בתחלה, כי זה פעל שינוי בטבע שלו, שהטבע שלו עצמו נעשה כמו מלאך, שאינו זקוק לאכילה ושתי'. (115) ואתחנן ז, ז. (116) תנחומא תולדות ה. אסת"ר פ"י, יא. פס"ר פ"ט, ב.

(117) מיכה ז, טו.

(118) בא יב, לו.

(119) ראה פרש"י שם, ממכילתא עה"פ.

(120) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז). וש"נ.

(121) רמ"ז לזח"ג רעז, ב. שרש ישע ערך שנה. עבזה"ק ח"ד

פ"ט. וראה אוה"ת מקץ שלח, סע"א. תקענו, א.

(122) סידור אדה"ז במקומו.

(123) וי"ל הטעם על זה (אף שבתושבע"פ צ"ל לימוד והבנה

– ראה הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב) – כי אמירת פרקי אבות באה

בשבת. – ויה"ר שיהי' זה באופן ד"חקת" (כפי
שיקראו עתה בתפלת מנחה), שיזכיר להשומעים
ויפעל בהם שינוי עד לאופן דחקיקה, שזה נחקק
בהם.

ותיכף ומיד ממש יביא זה כבר את הגאולה
האמיתית והשלימה, והקרבת פרה העשירית,
שיעשה מלך המשיח מהרה יגלה, אמן כל יהי
רצון¹²⁵,

ובנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו¹²⁶ הולכים
כל בני' לארץ הקודש, ירושלים עיר הקודש, בבית
המקדש השלישי, וכאמור – תיכף ומיד ממש.

(125) רמב"ם הל' פרה אדומה ספ"ג.
(126) בא י', ט.

זו היא פעם העשירית¹²⁴ דאמירת פרקי אבות בשנה
זו (ששת השבועות בין פסח ועצרת, וארבעה
שבועות לאחר עצרת עד לשבת זו), ומה טוב –
בהיותם תורה שבעל-פה – שילמדו משנה אחת
(עכ"פ) לעיונא.

וכמו"כ יש לעורר על המנהג טוב בכמה
מקומות לחזור מאמר חסידות לאחר תפלת מנחה

בהמשך לתפלה (תפלת מנחה), שענין התפלה אינו לימוד
(ואדרבה, בלשון הידוע (שו"ת הריב"ש סקנ"ז. הובא ונת'
בסהמ"צ להצ"צ שרש מצות תפלה פ"ח): אני מתפלל לדעת זה
התינוק), ולכן גם אמירת הפרק אינה בגדר לימוד כ"כ – כנראה
בפועל בהנהגת הרוב.

(124) וגם ברפ"ד דאבות (הפרק דשבת זה) מרומז הענין
דעשירי – כי ה' ענינים (דחם, גבור, עשיר ומכובד) הם כנגד
ה' אותיות דשם הוי", ששם הוי' במילואו הוא – עשר אותיות.

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' 1

בסופם במקום שיוצא הרעי, שבמקום זה החלב מונח בצורת
גרגירים כעין גרעיני חיטים, ואם ניקבה באופן המבואר לקמן (ג)
שטריפה וחלב זה סותמה, אינו מועיל להכשירה. ואמרי' לה – ויש
שאמרו שהוא מרפשא דליבא – שומן הלב שהוא עשוי ככובע
והלב נחבא בו, ואם ניקב הלב או הריאה במקום הסמוך לחלב זה
אין הוא מועיל לסותמו.

מביאה הגמרא שבחלב הקיבה הנידון לעיל, יש שני חלקים ודינם
שונה: אמר רבא, שמעית מיניה דרב נחמן – שמעתי מרב נחמן
תתרי – שני חלקים יש בקיבה ודינם שונה, האחד נקרא חימצא,
והאחר בר חימצא, חד סתים – אחד משניהם סותם נקב שבקיבה,
שהוא חלב טהור, וחד לא סתים, שהוא חלב טמא, ולא ידענא –
אלא שאיני יודע הי' מיניהו – איזה משניהם סותם ואיזה אינו
סותם, אף שרב נחמן עצמו ידע.

הגמרא מביאה שהאמוראים ביארו חילוקו של רב נחמן: רב הונא
בר חיננא ורב הונא בריה דרב נחמן אמר, בר חימצא סתים חימצא
לא סתים. אמר רב טובי, וסימנא – והרי לך הסימן שלא תחליף
הדין ביניהם, כשתזכור את לשון הברייתא והשנויה לגבי ענין
אחר: 'פיה בן הן מפת האב', תדע שיפה כח החלב הנקרא בר
חימצא [שהוא חלב טהור], כלומר הבן שמועיל הוא לסתום, מכח
החימצא שאינו מועיל לסתום.

מבררת הגמרא: הי' – איזהו הנקרא חימצא שטמא ואינו סותם, והי'
– ואיזהו הנקרא בר חימצא הטהור שסותם. משיבה הגמרא: תא
שמע – בוא ותשמע שיש ללמוד זאת מדבריו של רב נחמן עצמו,
דאמר רב נחמן בענין חלב הקיבה, שהנה ישנו אחד מן החלבים
שנחלקו בו המנהגים, שבני ארץ ישראל נהגו לאכלו ובני בבל
אוסרים אותו, ואמר על כך רב נחמן שהיה בבבל, אינהו – הם בני
ארץ ישראל מיכל אכלי – אוכלים אותו, שסוברים שדינו לגמרי
כחלב טהור,

מבררת הגמרא: רבי שמעון מאי היא – היכן מצינו את דעתו של
רבי שמעון בענין זה. עונה הגמרא: דתניא, חמשה משקים אין בהם
איסור משום גילוי, שאין דרך הנחשים לשתות מהם, ואלו הם, ציר
של דגים, והוא המשקה היוצא מהם כשכובשין אותן במכבש
ונעשה חוק כחומץ ומטבילים בו, וחומין, שמן ודבש ומזיגים – שומן
דגים שמערבין בו קרבי דגים. רבי שמעון אמר, אף הן – משקים
אלו יש בהן משום גילוי, שדרך הנחשים לשתות מהם. ואמר רבי
שמעון סמך לדבריו, אני ראיתי נחש ששתה ציר בצידו. אמרו לו
חכמים, שמיא הוה – שוטה היה נחש זה, ואין מביאין ראיה מן
השומים להוכיח על דרכם של שאר נחשים, שהם אין דרכם
לשתות משקים אלו.

חזרת הגמרא לדין ודברים שהיה בין רבא לרב נחמן בר יצחק
במעשה של הדבש: אמר ליה רבא לרב נחמן בר יצחק, אורי' לי
מיהת – מכל מקום יש לך להודות לדברי בציר שבו יש להתיר,
שבזה אין פוסקים כרבי שמעון, דהא רב פפא ורב הונא בריה דרב
יהושע ורבנן, בי הוה להו גילויא – כשהיה להם משקה שנשאר
מגולה, שרי ליה – היו נותנים אותו בתוך ציר, לפי שחזק חריפותו
שורף ומבטל הארס ושוב אינו מזיק, ומשום כך גם אין דרך הנחש
לשתות ממנו, שלא כשיטת רבי שמעון, וכשם שאין הלכה כמותו
בציר כך אין הלכה כמותו בשאר משקים ויש להתיר הדבש. אמר
ליה רב נחמן בר יצחק לרבא, אדרבה אורי' לי מיהא – אתה תודה
לדברי מכל מקום בדרבש שיש לאסור, משום דרבי שמעון בן אלעזר
קאי ביותיה – עומד בשיטת רבי שמעון לאסור את הדבש, דתניא
ובן היה רבי שמעון בן אלעזר אוסר בדרבש.

חזרת הגמרא לדין סתימת נקב על ידי חלב: אמר רב נחמן, חלב
העשוי ככובע, שאינו קרום שטוח אלא מונח בעיגול כערימה, אף
שהוא חלב טהור, אינו סותם את הנקב מפני שאינו אדוק לבשר.
מבררת הגמרא: תיבא – היכן חלב זה. אמרי' לה – יש שאמרו
שהוא חימי דפךבשא – החלב הנמצא על החלחולת שהיא המעיין

לקומי שיחות

פרשת קרח

כרך כה, ב

מתורגם ללשון הקודש

הוא, תלמוד לומר בי מלכים ימלוכו⁷.

גם הרמב"ם מביא דרשה זו בהלכות תלמוד תורה⁸,
ואלה דבריו: "בשלשה כתרים נכתרו ישראל: כתר תורה
וכתר כהונה וכתר מלכות, כתר כהונה – זכה בו אהרן
שנאמר⁹: והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהונה עולם, כתר
מלכות – זכה בו דוד שנאמר¹⁰: זרעו לעולם יהיה וכסאו
כשמש נגדי, כתר תורה – הרי מונח ועומד ומוכן לכל
ישראל שנאמר¹¹: תורה צוה לנו משה מורשה קהלת
יעקב, כל מי שירצה יבוא ויטול. שמא תאמר שאותם
הכתרים גדולים מכתר תורה..."

יש להבין: בגמרא אין מובאות הוכחות מן הפסוקים,
למרות שהיא "בלולה" מהלכה, מקרא, שקלא וטריא
וכדומה, וכן בספרי¹², ודוקא הרמב"ם מביא בספרו, שהוא
"הלכות הלכות"¹³, הוכחות מן הפסוקים?

ב.

השאלות על פסוקי ההוכחות

בהגהות מיימוניות¹⁴ מצויין שהמקור לדברי הרמב"ם

א.

"שלשה כתרים הם"

על הנאמר בפרשתנו, שהקדוש-ברוך הוא ייעד את
הכהונה ואת מתנות הכהונה לאהרן ולבניו "לחק עולם
ברית מלח עולם הוא לפני ה' לך ולזרעך אתך .. אני
חלקך ונחלתך..."¹, נאמר בספרי²: "שלשה כתרים הם
כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, כתר כהונה – זכה
אהרן ונטלו, כתר מלכות – זכה דוד ונטלו, הרי כתר
תורה מונח כדי שלא יתן פתחון פה לבאי העולם..."³
הרי כתר תורה מונח לכל באי העולם⁴, שכל שזכה בו
מעלה אני עליו כאילו שלשתם מונחים וזוכה בכולם."⁵
ובהמשך נאמר שם, שכתר תורה נעלה משאר הכתרים,
כי "כל עצמו של שני כתרים אין באים אלא מכוחה
של תורה, וכן הוא אומר⁵: בי מלכים ימלוכו".

דרשה דומה לכך מובאת בגמרא⁶ בקצרה: "שלשה
זירים הן: של מזבח ושל ארון ושל שולחן. של מזבח – זכה
אהרן ונטלו, של שולחן – זכה דוד ונטלו, של ארון – עדיין
מונח הוא, כל הרוצה ליקח, יבוא ויקח. שמא תאמר פחות

לקר"ש ח"ג ע' 230. וש"נ. ואכ"מ.

(5) משלי ח, טו.

(6) יומא עב, ב.

(7) ועד"ז הוא בקה"ר פ"ז, א (ב). מדרש שמואל פכ"ג**.*. ובשניהם
מסיים (ע"ד לשון הספרי) "כל מי שזוכה לתורה כאילו זוכה לשלשתן וכל
שלא זכה כו" (קה"ר. ובאריכות יותר במדרש שמואל שם).

בנוגע ג' הכתרים, והמעלה דכתר תורה (שכל הזוכה בו כאילו זוכה
בכולם) – ראה ג"כ שמו"ר פל"ד, ב. תנחומא ויקהל ח בסופו. במדב"ר
פ"ד, יד בסופו**.* (פ"ד, יוד – ושם אינו מסיים במעלת כתר תורה). יל"ש
משלי רמז תתקמא.

(8) רפ"ג.

(9) פינחס כה, יג.

(10) תהלים פט, לו.

(11) ברכה לג, ד.

(12) וראה לקמן הערה 27.

(13) הקדמת הרמב"ם לספר היד (סד"ה ובזמן הזה).

(14) לרמב"ם הל' ת"ת שם סק"א.

(1) יח, יט"ב.

(2) פיסקא קיט.

(3) בספרי מתחיל "נמצאת אומר ג' כתרים כו". וראה בפרטיות

במפרשי הספרי – הפירוש ב"נמצאת אומר" בהמשך למ"ש לפני"ז שם.
(4) הלשון "לבאי העולם", "לכל באי העולם" (ועד"ז הוא במדרש

שמואל דלקמן הערה 7) לכאורה אין הכוונה לכל בני אדם, שהרי ג'
כתרים אלו נתנו רק לישראל. כפשוטו ומפורש ברמב"ם דלקמן בפנים.
ועוד. וכדמוכח גם בספרי שם – כ"א הכוונה ע"ד הלשון "כולא עלמא"
שבש"ס וכיו"ב. אבל דוחק גדול לפרש כן בהלשון "באי העולם"

(משא"כ "כולא עלמא" שבש"ס שמתיהס לנ"ב בעלי הפלוגתא וכו',
שבסוגיא) – ואפ"ל כפשוטו דאומות העולם פותחים פה ובאים בטענה

דעשיית עוול בכלל (וגם בנוגע לכתר תורה דו' מצות דידהו) וע"ז המענה
דמונח לכולם. ומפורש הוא במדרש לקח טוב ר"פ חוקת: כדי שלא ליתן
פתחון פה לאומות העולם. ואכ"מ*. – וראה ר"ה פ"א מ"ב "באי עולם"
וברמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ג (מהמשנה) "מבאי העולם". ועד"ז
ברמב"ם שם פ"ו ה"ג. סוף הל' שמיטה ויובל. הל' מלכים פ"ח ה"י.
וברמב"ם סוף הל' ס"ה, הל' סנהדרין פ"יב ה"ג: כל באי עולם. וראה

(*) וראה (באו"א) לקר"ש חכ"ז ע' 246 ואילך.

(**) אלא שבמדרש שמואל, במדב"ר פ"ד שם (ועד"ז במדרש לקח טוב) מסיים גם "וכתר שם טוב עולה על גביה". וראה גם קה"ר שם (ג).

במקום אחר, בהלכות מלכים²¹: "כיון שנמשח דוד זכה
בכתר מלכות, והרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם,
שנאמר²² כסאך יהיה נכון עד עולם" – שם אין הוא מצטט
את הפסוק שהוא מצטט כאן לגבי "כתר מלכות זכה בו
דוד – זרעו .. וכסאו..."²²

גם לגבי הפסוק הראשון, שמביא הרמב"ם כהוכחה לך
שאהרן זכה בכתר כהונה – "שנאמר והיתה לו ולזרעו
אחריו ברית כהונה עד עולם"²³ – דרוש הסבר: במלים
והיתה לו" אין התורה מתכוונת בפשטות לכהונה הרגילה
שזכה בה אהרן, אלא לכהונה שניתנה כהוראה מיוחדת
לפינחס בן אלעזר "ולזרעו אחריו".

ואין מובן, מדוע מצטט הרמב"ם פסוק זה²⁴, אשר לא
נאמר על אהרן²⁵, ולא פסוקים קודמים בתורה האמורים
במפורש על הכהונה הרגילה – אהרן ולכל בניו (ובמיוחד
כאשר הוא פותח את דבריו בניסוח "זכה בו אהרן .."),
כפסוק המופיע בפרשתנו "ברית מלח עולם הוא"²⁶... לך
ולזרעך אתך"²⁷ (וכדומה²⁸), כפי שאכן מציין רש"י
בפירושו על הגמרא²⁹.

פינחס כה, (יג) שהפסוק קאי רק על פינחס ולא בנוגע לשאר בני אהרן
הכהנים. וגם לדיעה הב' בזבחים שם מפרש הפסוק "והיתה לו ולזרעו
אחריו" – "בברכה הוא דכתוב" שקאי רק על פינחס וזרעו, כפרש"י שם
ד"ה ההוא "בשרו שלא תפסק כהונה מזרעו" [וראה תוד"ה ואידך שם
(לדיעה דנתכהן כשהרגו לזמרי), מספרי (ס"פ בלק) שעמדו ממנו
(מפינחס) שמונים כהנים כו' (וראה בהנשמן שם וגירסת הספרי לפנינו),
אלא דשם מפיק לה (מהפסוק שלפנ"ז) "את בריתי שלום".
(26) ובמכילתא בתחלתו: עד שלא נבחר אהרן היו כל ישראל כשרים
לכהונה משנבחר אהרן יצאו כל ישראל, ומביא ב' פסוקים: דפרשתנו
(ברית מלח עולם), ודפ' פינחס (והיתה לו ולזרעו אחריו).
(27) ובספרי שם משמע קצת (אף שאינו מפורש שם), דכתר כהונה
שייך להנאמר בפרשתנו – ראה שם בתחלתו: וערער על הכהונה .. למלך
ב"ו כו' (והובא בפרש"י (ספרי) פרשתנו בתחלת הענין (יח, ח)). וראה
גם בספרי שם על הפסוק (שם, יט"ז) ברית מלח .. ולבני לוי: מגיד
הכתוב כו'.

(28) בפשטות יש לומר הטעם כי בהכתוב דפרשתנו לא הוזכר הלשון
כהונה (בנוגע "לו ולזרעו") כפינחס. ועד"ז מובן בנוגע להפסוק בתצוה
(כח, מג) "חקת עולם לו ולזרעו אחריו" ולא נאמר לשון כהונה*. אבל
עדיין צ"ע שהרי לכאורה עיקר הראי' צ"ל ממקום שבו מפורש יותר הענין
דכהונה עולם לאהרן, משא"כ הפסוק ד"והיתה לו ולזרעו אחריו" המדובר
בפינחס. וראה גם פקודי (מ, טו – טז) – הובא בבנין יהושע לאדר"ג (שם)
והיתה להיות להם משחתם לכהונה עולם לדורותם".
(29) יומא (שבעה ערה 6) – ד"ה הכי גרסינן "שהכהונה נתנה לאהרן
ברית מלח". ועד"ז הובא באדר"ג נוסחא ב' רמ"ח "כתר כהונה זו כתור
של אהרן .. שנאמר ברית מלח עולם היא לפני ה'".
ולהעיר, שבנוגע למלכות כתב רש"י בימא שם "וכן המלכות לדוד

1 אינו רק במסכת יומא, כנאמר ב"כסף משנה"¹⁵, אלא גם
2 באבות דרבי נתן¹⁶, ואכן, שם מובאות ההוכחות מן
3 הפסוקים לכל שלשת הכתרים.

4 ברם:

5 (א) שנים מן הפסוקים המובאים שם אינם הפסוקים
6 שמביא הרמב"ם.

7 (ב) ועיקר: באבות דרבי נתן אין ההוכחות מן הפסוקים
8 מובאות בצד החיובי, כפי שמביא הרמב"ם, אלא בדרך
9 השלילה, שאת כתר כהונה ואת כתר מלכות אי אפשר
10 לקבל, לעומת כתר תורה. וכך נאמר שם: "כתר כהונה
11 כיצד, אפילו נותן (לו) כל כסף וזהב שבעולם, אין נותנים
12 לו כתר כהונה, שנאמר⁹ והיתה לו .. כתר מלכות, אפילו
13 נותן כל כסף וזהב שבעולם, אין נותנים לו כתר מלכות,
14 שנאמר¹⁷ ודוד עבדי נשיא להם לעולם¹⁸, אבל כתר תורה
15 אינו כן, עמלה של תורה – כל הרוצה ליטול יבוא ויטול,
16 שנאמר¹⁹ הוי כל צמא לכו למים"²⁰.

17 פרט נוסף בדברי הרמב"ם בולט כאן בהשוואה לדבריו

(15) ועד"ז הוא בלחם משנה ובשו"ע אדה"ז הל' ת"ת רפ"ד שהובא
לקמן בפנים. ובמגדל עז לרמב"ם "הכל ביומא פרק בא לו ובמסכת
אבות".

(16) והוא שם רפמ"א.

(17) יחזקאל לו, כה.

(18) ראה בנין יהושע לאדר"ג שם שמסביר הטעם שהובא באדר"ג
דוקא פסוקים אלה ע"ד כהונה ומלכות, כי בהם מודגש ששייכים גם בזמן
הזה. ע"ש. אבל לכאורה לא זו (עיקר) ההדגשה באדר"ג, כ"א דכתר תורה
שייך לכאורא, משא"כ כתר כהונה וכתר מלכות.

(19) ישע"י נה, א.

(20) וראה לק"ש ח"ו (ע' 299 ושם ע' 301) הביאור בשינוי הפסוקים

שברמב"ם ואדר"ג שם.

(21) פ"א ה"ז.

(22) ש"ב ז, טז.

(23) להעיר גם שברבינו יונה לאבות פ"ד מ"ב הובאו הפסוקים בנוגע
לכתר כהונה וכתר מלכות כברמב"ם. ואולי ה' לפני הרמב"ם ורבינו יונה
מדרש (שלא הגיע לירינו) ששם הובאו פסוקים אלה. או שכן היתה
גירסתם באבות דר"ג – ע"ד שהמפרשים מתרצים בכ"מ דברי הרמב"ם
שם.

– וראה בהנשמן בהערה 20 וראה הערה הבאה.

(24) ואף שפסוק זה הובא גם באדר"ג, הרי אין זה מכריח שהרמב"ם
יביא הפסוק (ואדרבה), דרכו להביא פסוק שהוא מבואר יותר אע"פ שזהו
דלא כר"ז – כידוע בכללי הרמב"ם (ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות
ד), וכבהלכה זו גופא שמביא (בנוגע מלכות ותורה) פסוקים אחרים ולא
הפסוקים שבאדר"ג.

(25) ובפרט דלא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי (זבחים קא, ב. פרש"י

(*) וראה פרש"י שם שהכתוב בכלל לא קאי על עצם הכהונה אלא "גזירה מיד ולדורות" (לגבי המשמש מחזור בגדים).

לכאורה יש לומר, שזוהי הקדמה המדגישה את מעלתה המיוחדת של התורה, שהיא נעלית מכהונה ומלכות – כפי שמסיק הרמב"ם בהלכה ש"כתר תורה גדול משניהם" – והדבר חשוב להלכה, כדברי הרמב"ם בהמשך³³ "אמרו חכמים³⁴ ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ, שנאמר³⁵ יקרה היא מפנינים, מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים".

אך אין די בכך, כי מסיבה זו אין הכרח באריכות רבה זו, ומספיק לציין בקצרה שיש עוד שני כתרים, כתר כהונה וכתר מלכות.

ועוד ועיקר: אם כוונת הרמב"ם היא להלכה של "ממזר תלמיד חכם קודם...", הוא צריך היה לפרט מהי המשמעות של "קודם"³⁶, כפי שאנו מוצאים במשנה³⁷, כאשר ענין זה מופיע כהמשך להלכות המפורטות במשנה קודמת³⁷, מי קודם למי להחיותו ולפדותו, ואילו הרמב"ם מביא הלכות אלו במפורש מאוחר יותר בהלכות מתנות עניים³⁸.

מכך מובן, שמניית שלשת הכתרים ופרטיהם – "כתר כהונה זכה בו אהרן" ו"כתר מלכות זכה בו דוד" – חשובה לצורך ההלכה של מעלת כתר תורה כשלעצמו, ולא רק כהקדמה למעלתו לעומת שני הכתרים האחרים³⁹. ואם כך, שבה ומתעוררת השאלה: מה מוסיפים פרטים אלו להבנת המשמעות של כתר תורה?

אין לומר שכוונתו של הרמב"ם היא רק להדגיש את היחודיות של כתר תורה, שבעוד אשר כתר כהונה וכתר מלכות אינם שייכים לכלל ישראל, כי "זכה בו אהרן .. זכה בו דוד", הרי כתר תורה שייך לכלל ישראל, כנאמר באבות דרבי נתן – כי אם כך, צריך היה הרמב"ם להתבטא בניסוח מתאים יותר, בלשון של שלילה וכדומה⁴⁰, לדומה לנאמר באבות דרבי נתן.

כן יש להבין הבדל נוסף בדברי הרמב"ם לעומת הניסוח בספרי ובגמרא: שם נאמר "זכה אהרן ונטלו .. זכה דוד ונטלו"³⁰, ואילו הרמב"ם משמיט את המלה "ונטלו" ואומר: "כתר כהונה – זכה בו אהרן, כתר מלכות – זכה בו דוד".

ג.

דברי אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך שלו

הלכה זו מדברי הרמב"ם מביא אדמו"ר הזקן בהלכות תלמוד תורה שלו³¹, והוא אכן משמיט את הפסוקים הללו, שמובאים בדברי הרמב"ם כהוכחות לכך ש"כתר כהונה – זכה בו אהרן" ו"כתר מלכות – זכה בו דוד".

זאת ועוד: לגבי כתר תורה אומר שם אדמו"ר הזקן "כתר תורה הרי הוא מונח ועומד ומוכן לכל ישראל, כל מי שירצה יבוא ויטול, שנאמר: מורשה קהלת יעקב, שהיא ירושה לכל ישראל". כלומר, גם לגבי כתר תורה, כאשר אדמו"ר הזקן מצטט אותו הפסוק שמביא הרמב"ם, הרי הוא: (א) משנה והופך את הסדר של דברי הרמב"ם: בתחילה הוא אומר "כל מי שירצה יבוא ויטול" ורק לאחר מכן הוא מצטט את הפסוק, לעומת דברי הרמב"ם, שהוא בסדר הפוך. (ב) אדמו"ר הזקן מוסיף את המלים "שהיא ירושה לכל ישראל", אשר אינן מופיעות בדברי הרמב"ם³².

ד.

מהי החשיבות של פירוט הכתרים להלכה?

כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר תמיהה על הענין בכלל:

ספרו של הרמב"ם הוא, כאמור לעיל, ספר של "הלכות הלכות", ומהי החשיבות להלכה למעשה כאן, בהלכות תלמוד תורה, לנאמר ש"בשלשה כתרים נכתרו ישראל", וש"כתר כהונה זכה בו אהרן" ו"כתר מלכות זכה בו דוד"?

ולזרוע"ו (ולגירסא זו – אין מוכרח שכוונתו לפסוק (כנסמן בדפוס רש"י שלפנינו – לתהלים יח, נא. וכ"ה בש"ב כב, נא), משא"כ להגירסא ברש"י שבע"י "לדוד ולזרועו עד עולם"). ובאבות דר"נ שם נוסחא ב' הובא הפסוק (דה"ב יג, ה) הלא לכם לדעת כי ה' אלקי ישראל נתן (המלוכה) [ממלכה] לדוד (ולהעיר שגם בפסוק זה מסיים "ברית מלח"). וכתוב זה הובא גם במכילתא בתחלתו ע"ז ד"משנבחר דוד יצאו כל ישראל שנאמר הלא לכם לדעת גר".

(30) וכ"ה בקה"ר ומדרש שמואל שם. מדרש לקח טוב שם.

(31) פ"ד בתחלתו.

(32) זה בשבש"ע אדה"ז מביא מהפסוק רק "מורשה קהלת יעקב" ומשמיט תחלת הכתוב שברמב"ם, לכאורה – כי כן ה' גירסתו ברמב"ם, וכמו שהוא בכמה דפוסים וכת"י דהרמב"ם (נשמנו ברמב"ם שבהערה 36). – ועפ"ז תבטל מניקרא השאלה דתחילת הכתוב אינו מוכרח להביאו כאן.

(33) בה"ב שם.

(34) הוריות יג, א – במשנה (והרא"י מפסוק – בגמרא שם).

(35) משלי ג, טו.

(36) ולהעיר מהגירסא ברמב"ם (ראה רמב"ם ספר המדע – ירושלים תשכ"ד) "חשוב" במקום "קודם".

(37) הוריות שם.

(38) ספ"ח.

(39) ולהעיר שהלכה זו (אמרו חכמים ממזר ת"ח כר) כתבה הרמב"ם בהלכה בפ"ע. אבל (א) לכמה גירסאות אינה הלכה בפ"ע, ובאה בהמשך להלכה א (ראה רמב"ם הג"ל הערה 36, וש"ג). (ב) בהל' ת"ת לאדה"ז שם בא בהמשך אחד. וראה לקו"ש חל"ג ע' 42 ואילך.

(40) ע"ד הלשון ביל"ש משלי שם. ועוד.

ה.

"כתר תורה" – משמעויות שונות

- 1 ההסבר לכך הוא ⁴⁰:
- 2 לשונו המדויקת של הרמב"ם מבהירה את ההגדרה
- 3 והמשמעות של כתר תורה.
- 4 הביטוי "כתר תורה" מובא בגמרא במספר ענינים,
- 5 במשמעות שונה, לדוגמא:
- 6 במסכת נדרים ⁴¹ "אוי לי שנשתמשתי בכתרה של
- 7 תורה", "כל המשתמש בכתרה של תורה", ומשמעות ביטוי
- 8 זה היא כבוד התורה ⁴².
- 9 במסכת מגילה ⁴³, לפי הגירסא שלפנינו ⁴⁴, "וראשתמש
- 10 בתגא חלף .. זה המשתמש במי ששונה הלכות כתרה של
- 11 תורה", וכאן הכוונה היא ל"הלכות" ⁴⁵ שבתורה. ועוד ⁴⁶.
- 12 גם בלשון הרמב"ם יש לביטוי "כתרה של תורה"
- 13 משמעויות שונות, בהתאם לענין המדובר. אנו מוצאים
- 14 שהרמב"ם מתבטא בביטוי "כתרה של תורה" בעיקר
- 15 במשמעות של מעלה ⁴⁷ התורה, או הבנת התורה וכדומה,
- 16 לדוגמא – והלכה ⁴⁸ "לא ישא אדם בת עמי הארץ .. שאם
- 17 מת או גולה בניו עמי הארץ יהיו, שאין אמן יודעת כתר
- 18 התורה".
- 19 אך בהלכה שלפנינו, בהבאת מאמר חז"ל על שלשת
- 20 הכתרים, אין הכוונה לכבוד התורה, ולא להלכות שבתורה
- 21 או ללימוד התורה, אלא למעלה מיוחדת ⁴⁹ שבענין התורה
- 22 באופן כללי ⁵⁰.
- 23 וכדי להבהיר את משמעות הביטוי "כתר תורה",
- 24 בהלכה זו, מציין הרמב"ם את כתר כהונה ואת כתר מלכות,
- 25 ומביא את ההוכחות מן הפוסקים, כפי שיוסבר להלן.

ו.

כתר – נצחיות

- 26 בביטויים "כתר כהונה" ו"כתר מלכות" אין הכוונה
- 27 לעבודת הכהונה או לשלטון המלכות כשלעצמם, כי אף
- 28 לפני זכיית אהרן בכתר כהונה כבר היו כהנים ועבודת
- 29 הכהונה, וכן לגבי המלכות, שכבר היתה מלכות לפני כן,
- 30 אצל שאול, אף לפני שזכה דוד בכתר מלכות.
- 31 במה מתבטא אפוא החידוש של "כתר כהונה" ו"כתר
- 32 מלכות"? על כך אומר הרמב"ם: "כתר כהונה – זכה בו
- 33 אהרן, שנאמר והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהונת עולם,
- 34 כתר מלכות – זכה בו דוד, שנאמר זרעו לעולם יהיה
- 35 וכסאו כשמש נגדי". כלומר, כאשר זוכים בכתר כהונה
- 36 ובכתר מלכות זהו דבר נצחי, "לו ולזרעו... כהונת עולם",
- 37 "זרעו לעולם". כפי שפוסק הרמב"ם לגבי המלכות
- 38 בהלכות מלכים: "כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות,
- 39 והרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם".
- 40 אך יש להבין: הרי הרמב"ם פוסק ש"המלכות
- 41 ירושה" ⁵¹, לא רק מלכות דוד, אלא המלכות בכלל, אפילו
- 42 אצל מלכי ישראל. יותר מכך: "ולא המלכות בלבד, אלא
- 43 כל השררות וכל המינויין שבישראל ירושה לבנו ולבן בנו
- 44 עד עולם" ⁵². וכיצד מקשר הרמב"ם את המעלה של "כתר
- 45 מלכות" עם הענין ש"המלכות לו (לדוד) ולבניו .. עד
- 46 עולם", וכן לגבי כתר כהונה, אשר "והיתה... ברית כהונת
- 47 עולם"?

ז.

כתר מלכות – עצם מהות המלוכה

- 48 ההסבר לכך הוא ⁵³:
- 49 כאשר מבאר הרמב"ם את המלכות של מלכי ישראל,

* (40) וראה בהבא לקמן (באור"א קצת) לקו"ש שם.

(41) סב, א.

(42) ראה רש"י ור"ן שם. וכן הובא ומפורש בהל' ת"ת לאדה"ז שם סי"ד-טו. אבל ברמב"ם שם פ"ג ה"י, כשמדבר על "כבוד התורה", לא הובא הלשון "משתמש בכתרה של תורה", כ"א: הנהגה מדברי תורה. וראה לשון הרמב"ם י"ד סי' רמו סכ"א. לקמן הערה ⁴⁵.

(43) כת, ב.

(44) וכ"ה בע"י לפנינו. וכן הובא באה"ק סכ"ט.

(45) כמבואר באה"ק שם. ולגירסת הב"ח (וכ"ה בכמה ג' – ראה דק"ס מגילה שם) שליתא התיבות "כתרה של תורה" לכאורה הפי' שם (כמו בנדרים) שמשמש במי ששונה הלכות, היינו שמשמש בכבוד התורה (של מי ששונה הלכות). וראה רמ"א שם. ובש"ך שם סקכ"ב-כג. באר היטב שם סק"ד.

(46) וראה שו"ע אדה"ז אור"ח סנ"ג סל"ג.

(47) בפיה"מ להרמב"ם אבות שם (במשנה "שלשה כתרים הם כו'"): אלו השלש מעלות טובות נתנו לאומה זו כו', ומשמע דמפרש "כתר" מלשון "מעלות" (ובהוצאת קאפח "מעלות הגדולות כו'").

(48) הל' איסורי ביאה ספכ"א.

(49) ועד"ז ברמב"ם הל' מלכים שם "כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו כו'".

(50) וכן הלשון כתר תורה שם ה"ו; ה"ז; ה"י* * וי"ל שלכן בה"י שם לא הזכיר הלשון "כתרה של תורה" בנוגע לכבוד התורה (כנ"ל הערה ⁴²), כי המושג "כתר תורה" בפרק זה אינו במוכח של כבוד התורה וכיו"ב, כבענין משתמש בכתרה של תורה.

(51) הל' כלי המקדש פ"ד ה"כ. הל' מלכים שם.

(52) הל' מלכים שם. ועד"ז בהל' כלי המקדש שם.

(53) בהבא לקמן (בנוגע למלכות דוד) – ראה בארוכה לקו"ש חכ"ה [המתורגם] ע' 125 ואילך. לקו"ש ח"ל ע' 99 ואילך.

(*) נת' בארוכה בלקו"ש חכ"ז ע' 243 ואילך. וראה גם לקו"ש חל"ד ע' ⁴³.

1 ירושת נחלה: כשם שיורשים את כל נכסי המוריש, כך
 2 יורשים גם את תפקידו ומינויו⁶¹. כדברי הרמב"ם "וכל
 3 הקודם בנחלה קודם לירושת המלוכה"⁶², "וכל הקודם
 4 לנחלה קודם לשררות המת"⁶³.
 5 אך כאשר זוכים לכתר מלכות, ל"עיקר" המלכות, חל
 6 שינוי גם ב"גברא"⁶⁴, שהמלכות איננה אצלו כתוספת
 7 למהותו, אלא היא הופכת לעצם מהותו ועיקרו – כל
 8 מציאותו היא מציאות של מלך⁶⁵.
 9 ולכן אומר הרמב"ם בספר המצוות⁶⁶, שכל מלך אשר
 10 איננו מ"זה הזרע הנכבד (בית דוד) לענין מלכות – נכרי
 11 קרינא ביה, כמו זרע אחר בלתי זרע אהרן לענין עבודה –
 12 זר קרינא ביה".
 13 ומשום כך זהו ענין נצחי – לו ולבניו עד עולם.
 14 כיון שזוהי עצמיותו ומהותו של אביו, והיורש הוא
 15 מציאותו של המוריש, הרי ממילא זוהי עצם המהות של
 16 בניו – עד עולם.
 17 וזהו ההסבר לפסקן של הרמב"ם על מלכות דוד⁶⁷:
 18 "מלכי בית דוד הם העומדים לעולם .. אבל אם יעמוד
 19 מלך משאר ישראל תיפסק המלכות מביתו", כי אצל מלכי
 20 ישראל אמנם עוברת המלכות בירושה, כקושיית
 21 הראב"ד⁶⁷, אך אין בה המעלה של נצחיות. ואילו "מלכי
 22 בית דוד הם העומדים לעולם", כי "זכה (דוד) בכתר
 23 מלכות", הוא קשור לעצם המהות של מלכות ומלך.
 24 וכך גם לגבי כהונה: ישנה עבודת הכהונה, שירות
 25 הכהונה בפועל. אך יש "כתר כהונה זכה בו אהרן" –
 26 אהרן זכה בכתר כהונה, עצם הכהונה. וכיון שיש לו עצם
 27 הכהונה, הרי הכהונה היא עצם מהותו, כשם שהיהדות
 היא עצם מהותו של יהודי (ושל גר שנתגייר כהלכה).

1 הוא אומר⁵⁴: "נביא שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל,
 2 והיה אותו המלך הולך בדרך התורה והמצוות ונלחם
 3 מלחמות ה', הרי זה מלך, וכל מצוות המלכות נוהגת בו
 4 אף על-פי שניקר המלכות לדוד ויהיה מבניו (של מלך ישראל
 5 זה) מלך". כלומר, אף כאשר יש מלכות אצל מלכי ישראל,
 6 ובאופן שהיא עוברת בירושה לבניו – "ויהיה מבניו מלך"
 7 – בכל זאת נשארת "עיקר המלכות" דוקא אצל דוד. "עיקר
 8 מלכות" איננה אצל מלכי ישראל.
 9 ההסבר לכך הוא: מלך ומלכות ייתכנו בשני
 10 אופנים^{54*}: (א) מלך המכונה כך משום שהוא מבצע את
 11 תפקידי המלכות, את פעולות והנהגות המלוכה – "אשר
 12 יוציאם ואשר יביאם"⁵⁵, כפרטים שביאר שמואל⁵⁶.
 13 ולכאורה, ביצוע תפקידים אלו אפשרי גם על ידי משנה
 14 למלך, אם מינויו הוא באופן אשר "רק הכסא אגדל
 15 ממך"⁵⁷. (ב) זהו מלך בעצם מהותו⁵⁸ ובשלמות⁵⁹.
 16 וזוהי "עיקר המלכות": בית דוד הם מלכים לא רק
 17 מפני שהם מבצעים בפועל את תפקידי המלוכה⁶⁰, אלא
 18 אצלם נמצא ה"עיקר" – עצם מהותה של המלכות.
 19 וזוהי משמעות המושג "כתר מלכות" – זוהי מהותה
 20 של המלכות, ולא רק מלוכה בפועל.

ח.

עצם המלכות – אצל בית דוד

21 לפי זה יובן החידוש בכך שכאשר דוד "זכה בכתר
 22 מלכות .. המלכות לו ולבניו .. עד עולם", כי בהתאם
 23 לשינוי ב"חפצא" של המלוכה, חל שינוי ב"גברא", במלך:
 24 כאשר המלוכה היא רק באופן של מינוי לצורך מילוי
 25 תפקיד, כ"כל השררות וכל המינויין", הרי היא רק בנוסף
 26 לעצם מציאותו של המלך, למלך יש מלוכה, כפי שיש לו
 27 נכסים. ולכן, העברת המלוכה בירושה לבניו דומה לכל

הרמב"ם הנ"ל ד"נביא שהעמיד מלך כו' הרי זה מלך וכל מצות המלך עלי", הרי כתב שא"י "עיקר המלכות", וראה השגות הראב"ד שם ה"ט.
 61 ועד"ז בנוגע לירושה דכחן גדול המבואר בהל' כלי המקדש.

62 הל' מלכים שם.

63 הל' כלי המקדש שם.

64 להעיר מרמב"ם הל' תשובה פ"ח ה"ב: "וכן זה שאמרו עשרותיהם בראשיהן כלומר דעת שידעו שבגללה זכו לחיי העולם הבא מצוי עמהן והיא העטרה שלהן .. כך עטרה שאמרו חכמים כאן היא הידיעה". ומזה מובן שאף שכתר – עטרה כפשוטו הוא למעלה ונפרד מהראש, הרי ענינו ותוכנו שמשנה (נעשה חלק מ)מציאותו.

65 להעיר דעדות הוא לבית דוד שכל הראוי למלכות הולמתו (הכתר) – ע"ז מר, סע"א – "יושבת בראשו יפה כר" (פרש"י שם ד"ה הולמתו).

66 מל"ת שם.

67 הל' מלכים שם ה"ט.

54 הל' מלכים שם ה"ח.

54* להעיר מהמשך תער"ב פרק קכב.

55 פינחס כז, יז.

56 ש"א ת, יוד ואילן. רמב"ם הל' מלכים פ"ד.

57 מקץ מא, מ.

58 אולי י"ל נפק"מ בנוגע למלך כיון שכרע שוב אינו זוקף (ברכות לר, רע"ב. רמב"ם הל' תפלה פ"ה ה"י) – שבשעת תפלתו אין (ואסורים) פנויות דמלכות.

59 ובנוגע לדוד באותן ששה חדשים דאינו מתכפר כמלך (ראה ירושלמי ר"ה פ"א ה"א. הוריות פ"ג ה"ב) – ראה לקו"ש חכ"ה שם ע' 122 הערה 21, משרת אבני נזר יו"ד ששי"ב – די"ל דגם אז ה' לו דין מלך אלא דבשעיר יר דין מיוחד. ע"ש.

60 לא רק לפי משי"כ הרמב"ן עה"ת (ויחי מט, יו"ד) דשאר המלכים אשר לא ממלכי בית דוד היו "כמו שופטים ושוטרים", אלא גם לדעת

ש"כאן⁷² נתחדש דגם זרע פסול, העבודה כשרה⁷³, ומכך
מוכת, שאין זו ירושה של מילוי תפקיד, אלא מהות האדם,
אשר הבין בעיקר⁷⁴ מהותו וזה למהות האב.

וכך מוכח גם מן הפסוק "זרעו לעולם יהיה וכסאו
כשמש נגדי", המופיע בהמשך לפסוקים⁷⁵ "אם יעזבו בניו
תורתי ובמשפטי לא ילכו... ופקדתי בשבט פשעם
ובנגעים עונם וחסי לא אפיר מעמו...", אשר "הקדוש"
ברוך-הוא הבטיחו בכך "שלא תיכרת המלוכה מזרע דוד
לעולם"⁷⁶, ולאחר מכן נאמר בהמשך הפסוקים "אחת
נשבעתי בקדשי אם לדוד אכזב, זרעו לעולם יהיה וכסאו
כשמש נגדי" – המלוכה היא כסא נצחי, ללא שום הפסקה
– "כשמש נגדי" – והנצחיות היא אצל "זרעו לעולם"⁷⁷.

י.

"כתר תורה מונח" – בעצם מהותו של היהודי

לפי כל האמור לעיל יובן מדוע לפני שמסביר הרמב"ם
את הענין של כתר תורה, הוא מקדים ומפרט אודות כתר
כהונה וכתר מלכות ומביא את ההוכחות מן הפסוקים, כי
דוקא על ידי כך מובנת המשמעות של כתר תורה אצל
ישראל, ש"כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל
שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, כל מי
שירצה יבוא ויטול".

ויש להקדים לכך הסבר, לפחות בקצרה:

כשם שבכתר מלך כפשוטו, הרי ישנם⁷⁸ חפצים רבים
של המלך, עד "לבוש מלכות.. וסוס אשר רכב עליו" וכן
"כתר מלכות", כפי שהם כשלעצמם,

ואילו כאשר המלך משתמש בהם, הרי הוא משתנה
על ידי כך,

כך גם בתורה (וכהונה⁷⁹) ישנו כתר של תורה

ולכן הכהונה אצלו היא באופן של "לו ולזרעו אחריו
ברית כהונת עולם" – באופן נצחי, כאמור לעיל לגבי
המלך.

ט.

פסוקי ההוכחות מבהירים את כוונת המושג

לפי זה יובנו דברי הרמב"ם על "שלשה כתרים",
האומר "זכה בו אהרן.. זכה בו דוד", ומשמית את המלה
"ונטלו":

לגבי פעולות והנהגות המלוכה, וכן לגבי עבודת
הכהונה, מתאים הביטוי "ונטלו" – לוקחים ומבצעים זאת
בפועל. אך לגבי "כתר כהונה" ו"כתר מלכות", לגבי
"עיקר" הכהונה והמלכות, הגורמים לשינוי ב"גברא"
ומתקשרים לעצם מהות האדם – על כך אין מתאים הביטוי
"נטלו", מעצמם, אלא "נכתרו" על ידי הקדוש-ברוך-הוא.

לפי כל האמור לעיל יובן מדוע מצטט הרמב"ם דוקא
פסוקים אלו – לגבי הכהונה "והיתה לו ולזרעו אחריו
ברית כהונת עולם" ולגבי כתר מלכות "זרעו לעולם יהיה
וכסאו כשמש נגדי", כי בפסוקים אלו מודגשת הגדרה
ומשמעות זו:

מן הפסוק "והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת
עולם" מוכח:

(א) שהכהונה ניתנת מהקדוש-ברוך-הוא, פרט זה
מודגש דוקא אצל כהונת פינחס אשר הקדוש-ברוך-הוא
נתן לו את הכהונה⁶⁸ אז⁶⁹ באופן מיוחד⁷⁰.

(ב) שהכהונה הפכה להיות עצם מהותו, ומשום כך היא
"לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם" – זוהי אותה "ברית
עולם" אצל "לו" ואצל "זרעו"⁷¹. והדבר בא לידי ביטוי
אף בהלכה, כפי שמבאר הגאון הרגוטשובי על פסוק זה,

(68) משא"כ בהפסוק דפרשתנו "ברית מלח עולם גו' לך ולזרעך
אתך", שנעשה ע"י מתנת כהונה (כספרי ופרש"י שם יח, ח).
(69) ראה לעיל הערה 25.

(70) זוכה לזה כהמשך הכתוב "תחת אשר קנא לאלקיו וכפר גו",
משא"כ בפרשתנו שבא רק אחר זה שערער קרח על הכהונה. ופשיטא
בנוגע לשאר הפסוקים שלפנ"ז (הג"ל הערה 28), שאינו שייך בכלל לענין
ומאורע מיוחד.

(71) משא"כ בפקודי (הג"ל הערה 28) "והיתה להיות להם משחתם
לכהונת עולם לדורותם", שאינו מפורש "עולם" בנוגע לזרעם.

(72) צפצפ"ג עה"ת ר"פ פינחס (מקידושין סו, ב). ע"ש.

(73) "ור"ל דאף הדעושה הוא שלא כדן דהוא כור לכל דבריו מ"מ
העבודה כשרה" (צפצפ"ג שם). ואף שברמב"ם ה' ביאת מקדש פ"ו ה"י
הביא (ומקורו מקידושין שם) הכתוב (ברכה לג, יא) בך ה' חילו גו' –
אולי י"ל להצפצפ"ג דהלימוד הוא משם, אבל כאן (במעשה פינחס) נתחדש

זה. וצ"ע.

(74) דהפנולה שנתחלל על ידה – אין משנה אותו –

ע"ד ביהדות דאע"פ שחטא (איזו חטא שיהי) ישראל הוא (סנה' מד,

רע"א).

(75) תהלים פט, לא ואי"ל.

(76) רמב"ם ה' מלכים שם ה"ו.

(77) משא"כ בהפסוק "כסאך יהי נכון עד עולם" שהביא בה' מלכים
שם, שנאמר "עד עולם" רק בנוגע ל"כסאך", ואינו מפורש הלשון
"לעולם" בנוגע לזרעו, כי שם (ועד"ז בה"ט שם), נוגע בנצחיות דכסא
דוד, אבל כאן בהלכות ת"ת הרי"ז הקדמה לכתר תורה דהוי באופן
דמורשה קהלת יעקב (כדלקמן בפנים), ולכן הביא דוקא פסוק הג"ל.

(78) אסתר ו, ח. וראה בפרש"י (שם, ט) דכתר (דוקא) לא הזכיר כו'.

(79) חפץ דכתר כהונה י"ל שזוהי קטורת – ולכן דוקא עי"ז הביורר

דכהונה ככפרשתנו. ואכ"מ.

כדלעיל, ויש לומר שהדברים כרוכים זה בזה: 28
בכך שהוא משנה ואומר תחילה "כל מי שירצה יבוא 29
ויטול", ולאחר מכן הוא מביא את ההוכחה מן הפסוק 30
"שנאמר מורשה קהלת יעקב" ומוסיף "שהיא ירושה לכל 31
ישראל", מודגש יותר שהירושה אינה רק באופן של "מונח 32
ועומד ומוכן לכל ישראל" וכל אחד יכול לקחתה, אלא גם 33
הלקיחה עצמה היא ירושה לכל ישראל. אין היא פעולה 34
המתחדשת לגמרי על ידי מעשה האדם, אלא היא באה 35
למעלה ונעשית חלק ממציאותו של היהודי, כפי 36
שהוסברה לעיל כוונת הרמב"ם בצטטו את הפסוקים לגבי 37
כתר כהונה וכתר מלכות. 38

יב.

השגת כתר תורה - קיום המצוה כראוי

לפי זה מובנת החשיבות ההלכתית בדברים אלו של 39
הרמב"ם: 40
כוונת הרמב"ם אינה רק להדגיש את המעלה של כתר 41
תורה, אשר בעקבותיה, כפי שהוא מפרט בהלכות 42
שבהמשך, הרי "ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם 43
הארץ" ו"אין לך בכל המצוות כולן שהיא שקולה כנגד 44
תלמוד תורה" 84 וכדומה, ומשום כך נדרשת על-פי ההלכה 45
וזיוות בלימוד התורה, 46
אלא כוונתו היא להדגיש גם ובעיקר שכתר תורה 47
קשור לכל יהודי בירושה, ומכך מובן, שהשגתו באמצעות 48
הדרכים שמפרט הרמב"ם בהמשך ההלכות 85 - "לא 49
יסיח דעתו לדברים אחרים ולא ישים על לבו שיקנה תורה 50
עם העושר והכבוד כאחת, כך היא דרכה של תורה...", 51
ו"עשה תורתך קבע ומלאכתך ארעית..." ועוד - אינה הידור 52
מצוה וכדומה, אלא היא קיום "מצוה" 86 זו כראוי. 53
(משיחות ש"פ קורח תשכ"ח, ש"פ אמור תש"מ)

כשלעצמו, בדומה להסבר שלעיל 80 שהכוונה היא להלכות 1
שבתורה (ולא לשקלא וטריא וכדומה), וישנו הגברא, אשר 2
לא זו בלבד שהאדם שונה הלכה, אשר לשם כך יש צורך 3
בפעולה של "ויטול", אלא הוא אף נכתר בכתר תורה. 4
כשם שבכתר כהונה ובכתר מלכות, הרי ההגדרה של 5
"כתר" היא: א) מצד החפצא. ב) מצד הגברא - בקשר 6
למהותו. ג) מצד ה"יחס" שבין החפצא לגברא - ה"כתר" 7
ניתן לגברא באופן של "נכתרו" 81, על ידי הקדוש-ברוך- 8
הוא, ולאחר מכן אפשרית פעולה של "ויטול" - נטילה 9
ועשיה בשלמותו, וכך גם לגבי "כתר תורה". 10

לפי זה מובנת המשמעות העמוקה יותר של הנאמר 11
"כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל .. כל מי 12
שירצה יבוא ויטול": בנוסף להסבר, שהקדוש-ברוך-הוא 13
נתן את התורה באופן שכל החפץ ללמוד תורה יכול לעשות 14
זאת, כל מי שירצה יבוא ויטול, הרי גם "נכתרו ישראל" 82, 15
התורה ניתנה להם מאת הקדוש-ברוך-הוא באופן שהיא 16
הפכה להיות עצם מהותם, היא "מורשה קהלת יעקב". 17
במלים אחרות: המשמעות של "מורשה קהלת יעקב" 18
היא, שהתורה "מונח ועומד ומוכן לכל ישראל" - היא 19
אינה מונחת "אי שם" והבעלות עליה נקבעת על ידי 20
נטילתה - "יבוא ויטול" - אלא היא מונחת ונהפכת להיות 21
עצם מהותו. הפעולה של "יבוא ויטול" היא רק כדי שכתר 22
התורה, אשר נכתרו בו, יהיה אצלו באופן 83 שהוא יוכל 23
באמצעותו לפעול בשלמותו. 24

יא.

גם הנטילה היא "ירושה לכל ישראל"

לפי זה יש לבאר, בדרך האפשר, את הטעם לכך 25
שאדמו"ר הזקן משמיט בהלכות תלמוד תורה שלו את 26
הפסוקים ומשנה מלשון הרמב"ם בהמשך ההלכה, 27

(80) סעיף ה.

(81) ומ"ש הרמב"ם בנוגע לכתר כהונה וכתר מלכות "זכה בו אהרן .. זכה בו דוד" - ולא "ניתן לאהרן כו' ניתן לדוד" (וכברינו יונה לאבות שם) - כי בזה מודגש יותר ש"נקטר" להם, שנתעצם ונעשה חלק ממציאותם (וראה לשון הרמב"ם הל' ת"ת שם ה"ז "אין אתה זוכה לכתרה של תורה"; שם ה"ג "מי שרצה לזכות בכתר תורה").

(82) לשון זה - "נכתרו ישראל" - אינו לא בספרי ולא ביומא, וליתא בכל הנ"ל הערה 7 (ובכל הנ"ל ג' כתרים הם וכיו"ב). אבל מפורש כן בספר הבהיר אות קנב "בשלשה כתרים נכתרו ישראל" (ושם ממשך: כתר כהונה וכתר מלכות וכתר תורה על גביהם). ובבמדבר פ"ד שם: ג' כתרים שנתן הקב"ה לישראל על זאת.

(83) להעיר מג' המדריגות שבתורה, בחי' ירושה ובחי' מכר (יגיעה) ובחי' מתנה - נסמן ונתבאר בארוכה בלקו"ש ח"ג ע' 115 ואילך. וראה

(*) ראה רמב"ם הנ"ל הערה 36 - כמה שינויי נוסחאות בהלשון "בכתר התורה".

לקמן ע' 203 ואילך.

(84) רמב"ם שם ה"ג.

(85) ה"ו ואילך. - וראה לקו"ש חכ"ז הנ"ל בשו"ג להערה 50.

(86) רמב"ם שם ה"ו.

ולהעיר שבהל' ת"ת לאדה"ז פ"ג רס"ג כתב "ולכן מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי", ולא הביא המשך לשון הרמב"ם "ולזהיות מוכתר בכתר תורה". ואולי אפ"ל, דכיון שסדר ההלכות בשו"ע אדה"ז הוא באופן שונה מהל' ת"ת להרמב"ם, ואדה"ז כתב הענין דכתר תורה רק ברפ"ד, לכן לא הזכיר לשון זה לפני זה, כאן. ולהעיר משינוי לשון אדה"ז שם פ"ד ס"ח - בנוגע ללימוד התורה בלילה - "לפיקך מי שרצה לזכות זכות בכתר תורה", וברמב"ם שם פ"ג ה"ג (בנוגע הנ"ל) "לפיקך מי שרצה לזכות בכתר התורה".* ואכ"מ. וראה לקו"ש חל"ד ע' 41.

לקוטי שיחות

פרשת קרח

כרך כה, ג

מתורגם ללשון הקודש

20 התורה שוב בסיומה (סיכומה¹¹) של הפרשה: "כל תרומת
21 הקדשים אשר ירימו בני ישראל לה' נתתי לך..."¹², וכנאמר
22 בגמרא¹³: "מתנות כהנים, דכי קא זכו משולחן גבוה קא
23 זכו"¹⁴.

24 ואילו לגבי המעשרות שמקבלים הלויים אומרת
25 התורה¹⁵, שהם "חלף עבודתם"¹⁶ אשר הם עובדים את
26 עבודת אהל מועד, ולא באופן אשר "משולחן גבוה קא
27 זכו"¹⁷.

28 ואת דברי הפסוק¹⁸ "כי מעשר בני ישראל אשר ירימו
29 לה' תרומה נתתי ללויים לנחלה", יש להבין כפירוש רש"י
30 – "הכתוב קראו תרומה עד שיפריש ממנו תרומת מעשר"
31 – שהתורה מכנה את המעשרות "אשר ירימו לה' תרומה"
32 לא מצד המעשר עצמו, אלא מפני החלק של "תרומת
33 מעשר" אשר נמצא עדיין בתוך המעשר, ואשר אותו יש
34 לתת לכהן.

35 לפי זה מובן גם שמשמעות הפסוק¹⁵ "ולבני לוי הנה
36 נתתי כל מעשר בישראל לנחלה חלף עבודתם..." איננה
37 שעצם הנתינה באה "משולחן גבוה" מפני שהיא ממה
38 שנתנו ישראל לקדוש-ברוך-הוא, אלא "נתתי .. לנחלה"
39 ללויים – נתינה זו היא ללויים מלכתחלה באופן של
40 "נחלה", כנאמר בפסוקים שלאחר מכן¹⁹ "נתתי ללויים

א.

מתנות כהונה – "חלקך ונחלתך"

1 בסוף הפרשה, כאשר מפרטת התורה את מתנות
2 הכהונה הניתנות לכהנים¹. נאמר לאחר מכן² "ויאמר ה'
3 אל אהרן בארצכם לא תנחל וחלק לא יהיה לך בתוכם אני
4 חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל".
5 לאחר מכן, מתחיל ענין חדש³ "ולבני לוי הנה נתתי כל
6 מעשר בישראל לנחלה..."⁴, ובפסוקים בקשר ללויים אין
7 מופיע הביטוי "אני חלקך ונחלתך", ונאמר רק "בתוך בני
8 ישראל לא ינחלו נחלה"⁴.

9 הסיבה, לכאורה, לכך שרש"י אינו מסביר את ההבדל
10 בין פסוקים אלו היא, משום שהדבר מובן מאליו, לפי
11 פשוטו של מקרא⁵:

12 מן הפסוקים בפרשתנו ברור, שמתנות הכהונה שייכות
13 בעצם "לה'" והקדוש-ברוך-הוא נותן לכהנים, כנאמר
14 בתחלת הפרשה⁶ "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי
15 לכל .. לך נתתים..."⁷. ומפורש בפסוקים, שלא רק קדשי
16 הקדשים⁷ שמקבלים הכהנים, אלא אף קדשים קלים⁸, ואף
17 "כל חלב יצהר... ראשיתם אשר יתנו לה' לך נתתים, בכורי
18 כל אשר בארצם אשר יביאו לה' לך יהיה"⁹, וכך גם לגבי
19 המתנות האחרות שמקבלים הכהנים¹⁰, כפי שמפרטת

יד רמ"ה סנהדרין קיב, א). ובספרי פרשתנו (יח, כא) "כל מצות כהונה
קנאו לשם [השם] ונתנו לכהונה כו". ושם לפנ"ז (שם, כ) "על שולחני
אתה אוכל ועל שולחני אתה שותה וכה"א כו". וראה שו"ת הרשב"א
(ח"א סי"ח) ועוד, דאין מברכין על מת"כ משום דמשולחן גבוה קא זכו.
וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 243 ואילך. וש"נ.

(15) פרשתנו שם, כא.
(16) שעובדים במקום בני", כי "נתונים המה לו מאת בני" לתכלית
זו (במדבר ג, ח"ט). וראה לקמן ס"ה.
(17) וראה גם פרש"י שהובא לקמן ס"ה. וכ"ה לדעת ר' יאשי' בספרי
שם, דכ"ד מתנות כהונה קנאו השם ונתנו לכהונה וזו (בלויים) חלף
עבודתם. ולר' יונתן גם בלויים קנאה השם ונתנה ללויים – ראה מפרשי
הספרי – רבינו הלל, תולדות אדם, ספרי דבי רב. וראה הערה 61.

(18) שם, כד.

(19) שם. שם, כו.

(1) יח, ח ואילך.

(2) שם, כ.

(3) שם, כא (ואילך).

(4) שם, כג. כד.

(5) וכמ"ש באוה"ח עה"פ – שם, כד.

(6) שם, ח.

(7) שם, ט"ו.

(8) שם, יא (ובפרש"י שם). טו. ועוד.

(9) שם, יב"ג.

(10) ראה פרש"י שם, ט: אשר ישיבו לי – זה גזל הגר. ובפרש"י נשא

(ה, ח) "קנאו השם ונתנו לכהן".

(11) ראה פרש"י שם, טו.

(12) שם.

(13) ב"ק יג, רע"א. שם יב, ב. וש"נ.

(14) וראה רמב"ם הל' תרומות (פ"ב הי"ט) לגבי תרומות (וראה גם

הוא נחלתו", שגם אצל הלויים "ה' הוא נחלתו", וכפי
שמבאר רש"י "נוטל פרס מזומן מבית המלך". וכך נאמר
גם בפרשת שופטים²⁷ "ה' הוא נחלתו" לגבי "כהנים
הלויים כל שבט לוי"²⁸.

לפי פירוש רש"י יש לומר, שפסוקים אלו, הן בפרשת
עקב והן בפרשת שופטים, אמורים לגבי הכהנים: על
הפסוק "על כן לא היה ללוי חלק ונחלה עם אחיו" מפרש
רש"י "לפי שהובדלו לעבודת מזבח ואינן פנויים לחרוש
ולזרוע", והרי הענין של "הובדלו לעבודת מזבח" קשור
לכהנים. וכן בפרשת שופטים, כוונת הפסוק "לא יהיה
לכהנים הלויים" היא לפי פירוש רש"י "הכהנים שיצאו
משבט לוי".

וכפי שהוא מפרש מספר פסוקים לפני כן²⁹, שמכך
מובן, שבביטוי "הכהנים הלויים" המופיע בכל המקומות
האחרים, הכוונה היא גם כן ל"הכהנים שיצאו משבט לוי",
ורש"י אינו צריך לפרש זאת שוב.

והמשך הלשון "כל שבט לוי" מפרש רש"י: "בין
תמימין בין בעלי מומין", כלומר, שאין הכוונה כאן לכל
שבט לוי, אלא "בין תמימין בין בעלי מומין" מתוך
הכהנים.

וכפי שמבאר תרגום יונתן בפרשת שופטים³⁰,
שפסוקים אלו אמורים לגבי הכהנים.

אך מכך שהתורה משתמשת בשני המקומות באותו
ביטוי "שבט לוי" – "בעת ההיא הבדיל ה' את שבט
הלוי", "כל שבט לוי", ובשתי הפרשיות מופיעים ענינים
הקשורים ללויים: בפרשת עקב – "לשאת את ארון ברית
ה'", מפרש רש"י "הלויים", ובפרשת שופטים "אשי ה'
ונחלתו יאכלון" – אלו קדשי הגבול תרומות ומעשרות –
מובן, שאמנם הכוונה העיקרית היא לכהנים, אך גם
הלויים כלולים בכך.

ונדרש הסבר: מהו ההסבר להבדל המודגש בפסוקים
שבפרשתנו, שלגבי הכהנים נאמר "אני חלקך ונחלתך"
בתוך בני ישראל, ואילו לגבי הלויים אין נאמר כך?

1 לנחלה", "כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי
2 לכם מאתם בנחלתכם".

3 לפיכך אנו רואים, שלגבי הכהנים נאמר "אני חלקך
4 ונחלתך". הם מקבלים את חלקן ונחלתן של הקדוש-ברוך-
5 הוא, ואילו אצל הלויים לא נאמר "אני חלקך ונחלתך" –
6 אין הם מקבלים את "חלק ה'"²⁰, אלא כחלק שישאל
7 מפרישים "חלף עבודתם", כדלעיל. וכנאמר בהמשך
8 בתורה²¹ "ואכלתם אותו בכל מקום אתם וביתכם כי שר
9 הוא לכם חלף עבודתכם באהל מועד".

ב.

"בתוך בני ישראל"

10 אך יש להבין את המשך הפסוק ואת סיומו לגבי
11 הכהנים "אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל". ולעומת
12 זאת, לגבי הלויים מודגש בפסוק פעמיים ההיפך מכך:
13 "בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה".

14 בעל "אור החיים"²² מסביר שבפסוק "אני חלקך
15 ונחלתך..." הכוונה היא שזהו הדבר ה"מיוחד לי"; "אני
16 נחלתך" הוא "בתוך בני ישראל" – "שאין לך דבר בעם
17 ישראל שאין להקדוש-ברוך-הוא חלק עמהם ונוטלו הכהן
18 בתבואות הארץ בפירות האילן בלחם בכשר ביין בשמן
19 ושאר הכ"ד מתנות".

20 אך נדרש הסבר נוסף: מדוע צריך להדגיש כאן
21 שמתנות הכהונה הן "בתוך בני ישראל"? אדרבה
22 המשמעות העיקרית של מתנות הכהונה שבפרשתנו היא,
23 שדברים אלה הקדוש-ברוך-הוא נותן²³ לכהנים. וזהו הרי
24 ההסבר לסמיכות הפרשיות בין ענין מתנות כהונה לבין
25 ענין מחלוקת קרח, כדי להשיענו שהקדוש-ברוך-הוא נתן
26 "כ"ד מתנות כהונה בברית מלח לעולם"²⁴ – ומדוע צריך
27 להוסיף כאן "בתוך בני ישראל"?

ג.

"שבט לוי" – כהנים ולויים

28 כן יש להבין: בפרשת עקב, שבה מדובר על שבט לוי
29 כולו – "בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי..."²⁵ –
30 נאמר²⁶ "על כן לא היה ללוי חלק ונחלה עם אחיו, ה' "

(20) ל' האוה"ח שבעה ערה 5.

(21) שם, לא ובאוה"ח שם.

(22) בפסוק כ.

(23) וא"כ "בתוך בני" ה"ז מיעוטא, וכאילו כתוב "אף שהם בתוך

בני".

(24) ל' רש"י בתחלת הענין – שם, ח.

(25) י', ח.

(26) שם, ט.

(27) יח, ב.

(28) שם, א.

(29) יז, ט.

(30) יח, א"ב.

ד.

הרמב"ם: כל שבט לוי

יוצא מכך, שלפי משמעותם הפשוטה של הפסוקים יש
הבדל מהותי בעצם השרות בין הכהנים לבין הלויים:

הכהנים, שמשמעות המילה כהונה היא שרות³⁷, נבחרו
מלכתחלה כמשרתים לקדוש-ברוך-הוא במשכן, "לכהנו
לי"³⁸, "לקדשו לכהנו לז"³⁹.

ואילו הלויים אינם במהותם משרתי ה' באופן ישיר, אלא
"ושרתו אותו". "מסייעין"⁴⁰ לכהנים – "זו היא השרות"⁴⁰.
יותר מכך: כל עבודותיהם במשכן גם אלו שאינן נראות בגלוי
כסיוע לכהנים, מכונות "משמרת בני ישראל"⁴¹, ורש"י מפרש
על כך "שכולן היו זקוקין לצרכי המקדש אלא שהלויים באין
תחתיהם בשליחותם לפיכך לוקחים מהם המעשרות בשכרן"⁴²
– הלויים הם כשליחים שכירים של בני ישראל⁴².

כלומר, לפי פירוש רש"י בפשוטו של מקרא יוצא,
שאת הכהנים הבדיל הקדוש-ברוך-הוא באופן שהוא ייעד
אותם להיות משרתיו שלו. ואילו את הלויים הבדיל
הקדוש-ברוך-הוא לכך שבני ישראל ישכרו אותם – "שיהיו
ישראל שוכרין אותן לשירות שלי"⁴³.

לעומת זאת, הרמב"ם בהלכות כלי המקדש⁴⁴ אומר
"זרע לוי כולו הובדל לעבודת המקדש שנאמר²⁵ בעת
ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי". לאחר מכן, בפרק אחר,
אומר הרמב"ם⁴⁵ "הכהנים הובדלו מכלל הלויים לעבודת
הקרבנות, שנאמר⁴⁶ ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים".
כלומר, שיטת הרמב"ם היא לפי האופן הראשון שהוזכר
לעיל אותה הבדלה אצל הכהנים ואצל הלויים. וההבדל
הוא רק אם לצורך עבודת המקדש, או לצורך עבודת
הקרבנות.

ו.

ההבדל בין דעת רש"י לבין דעת הרמב"ם

לפי זה, ההבדל בין דעת רש"י, בפשוטו של מקרא,
לבין דעת הרמב"ם בספרו היד החזקה, בדרך ההלכה, הוא
בשני ענינים:

(31) הל' שמיטה ויובל פ"ג ה"י.

(32) שם ה"ב.

(33) כח, א.

(34) א, נ ואילך. ג, ו ואילך.

(35) ג, ו.

(36) משא"כ הפסוקים שלפנ"ז (שם א, נ ואילך) אינם הפרשה דעבודת
הלויים כ"א פרט במנין הלויים, כהתחלת הפרשה (א, מט) "אך את מטה
לוי לא תפקד ואת ראשם גו". ולהעיר דגם הציוויים שנאמרו שם מדובר
(בעיקר) ע"ד נשיאת המשכן, הורדת והקמת המשכן, חניית הלויים סביב
לאהל מועד, שכ"ז היו רק במשכן ולא מצות לדורות.

(37) רש"י תצוה כח, ג. וראה פרש"י ריגש מז, כב. וראה לקו"ש

[המתורגם] ח"י"ח ע' 22 ואילך.

(38) תצוה שם, א"ד.

(39) תצוה שם, ג.

(40) רש"י במדבר ג, ו.

(41) שם, ח.

(42) וראה בארוכה לקו"ש ח"י"ג ע' 12 ואילך שזהו ב' ענינים בעבודת
הלויים, עבודה החיובית ועבודה בשמירה – שלילית. ע"ש בארוכה.

(43) רש"י במדבר שם, יב.

(44) רפ"ג.

(45) רפ"ד.

(46) דה"א כג, יג.

הלויים השוגגים שלא יגעו אליכם בעבודתכם"), ולגבי
הלויים נאמר – "וגם" את אחיך מטה לוי .. הקרב אתך
וילוו עליך וישרתוך⁵², וכך מפורטים בהמשך הפרשה
ההבדלים בין עבודות הכהנים לבין עבודות הלויים, "אל
כלי הקודש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימותו גם הם גם
אתם", אלא "ונלוו (הלויים) עליך"⁵³.

ולעומת זאת, לדעת הרמב"ם לומדים מפסוקים אלו
ש"כשם⁵⁴ שהלויים מזהירין שלא לעבוד עבודת הכהנים
כך הכהנים מזהירין שלא לעבוד עבודת הלויים, שנאמר⁵⁶
גם הם גם אתם. כי אמנם, הכהנים הובדלו מלכתחלה
ביחד עם שבט לוי כולו, אך כיון שהבדילו אותם בהבדלה
מיוחדת גם מתוך כלל הלויים, אסור להם לבצע את עבודת
הלויים.

וזאת רק לפי דעת הרמב"ם, שלגבי שניהם חל אותו
סוג של שירות. ואילו לדעת רש"י, בפשוטו של מקרא, יש
לומר שאין אנו מוצאים שהכהנים מזהירים שלא לעבוד
את עבודת הלויים⁵⁷, כי אין זה אותו שירות, המושג
"שירות" אצל הלויים שונה במהותו לחלוטין, בדומה
לנאמר בגמרא⁵⁸ "דלאו מינה⁵⁹ לא מחריב בה"⁶⁰.

ה.

המתנות – בהתאם לשירות

לפי זה מובן שכל אחד נוקט בשיטתו גם בהמשך
פרשת מתנות הכהונה, כאשר אומרת התורה לגבי הכהונה
שהיא "ברית מלח עולם":

א) לדעת רש"י יש בתורה הבדלה והקרבה לה' באופן
מיוחד של הכהנים מתוך בני ישראל, בלי קשר להבדלתם
בתוך שבט לוי כולו. ואילו לדעת הרמב"ם, יש תחלה
הבדלה של שבט לוי כולו, כולל הכהנים, ולאחר מכן יש
בהבדלה זו עצמה שלב נוסף "הכהנים הובדלו מכלל
הלויים"⁴⁷.

ב) לדעת רש"י יש שני סוגים שונים של שירות: אצל
הכהן השירות הוא ענין מהותי בו, זהו שמו – "כהן" לשון
שירות. שירות לה'. ואילו אצל הלוי השירות איננו (שירות)
לה', אלא שירות וטפל לכהנים – וילוו אליך, וענין השירות
אינו ענין הכרוך בעצם מהותו, אלא הוא שכיר לכך.

לעומת זאת, לדעת הרמב"ם נכללים שניהם באותו סוג
כללי של שירות⁴⁸. וההבדל ביניהם הוא רק בכך ש"זרע
לוי כולו מובדל לעבודת המקדש" בכלל, ו"הכהנים הובדלו
מכלל הלויים לעבודת הקרבנות"⁴⁹.

ז.

קביעת הכהונה והלויה לאחר מחלוקת קרח

מכך מובן בפרשתנו, שלאחר מחלוקת קרח, שבה היה
ערעור על הכהונה⁵⁰, ולאחריה היה צורך להציב מחדש
את סדר הכהונה והלויה, יש גם בכך הבדל בין שיטת
רש"י לבין שיטת הרמב"ם:

לדעת רש"י בפשוטו של מקרא, נקבעו הדברים באותו
אופן כפי שהיו לפני כן: הכהנים הוזהרו "אתה ובניך...
תשאו את עון כהונתכם" ("שאינה מסורה ללויים ותזהירו

(47) להעיר מהשק"ט האם יש בכהן מקדושת לוי. ולכאורה י"ל שזה
שייך לפלוגתת רש"י והרמב"ם שבפנים. וראה חקרי לב אר"ח סי' לה.
ולקמן בפנים. ואכ"מ.

ולהעיר מצפ"נ מהד"ת בסופה (ע' 182) ובכ"מ, שמבאר דפליגי גמ'
דידן וירושלמי אם כהן שנעשה חלל אם יש עליו שם לוי. וראה צפ"נ
עה"ת פרשתנו יח, כא. ורש"י.

(48) ולהעיר משו"ע אדה"ז אר"ח סקכ"ח ס"י (וש"נ) דמה שנוהגים
שהלוי יצוק מים על ידי הכהנים כדי שהכהנים יוסיפו קדושה על
קדושתם. וראה שם ס"א בלוי ת"ח וכהן ע"ה "ואין בזה איסור משום
זלזול תורתו כיון שאינו משרת את הכהנים דרך חק ומשפט כהונה אלא
מתכוין להוסיף קדושה כו".

(49) בכללות החילוק בין כהן ולוי – ראה בסגנון אחר לקו"ש ח"י"ח
ע' 192 ואילך. ח"ט ע' 316 ואילך. ועוד.

(50) לשון רש"י פרשתנו יח, ח.

(51) זה על הכהן לעשות.

(52) יח, א"ב ובפרש"י.

(53) גיד. ע"ש בפרש"י.

(54) שם פ"ג ה"י.
(55) וי"ל שיש חילוק נקרי בין אזהרה זו לאזהרה שוער שלא ישיר
כו' בלויים גופא (ערכין יא, ב. ספרי פרשתנו יח, יג. רמב"ם שם פ"ג ה"י)
– ומהם: א) עבודות דכהנים או דלויים – אחד בעבודת הב' זו (ואולי
י"ל דעד"ז הוא הישראל שבנעמד) * – משא"כ שוער ומשורר דרך אסור
(לא מטעם זרות). ב) החפצא אחרת – מקדש או קרבן. ועוד. ולהעיר
מצפ"נ (המלוקט) על ס' עבודה שם. ואכ"מ.

(56) פרשתנו שם, ד.

(57) וראה חקרי לב שם בתחלתו.

(58) זבחים ג, א ובפרש"י שם, ב.

(59) משא"כ בשוער ומשורר (הערה 55) את"ל דגם עפפ"ש"מ – אסור.
(60) להעיר (ע"ד ההלכה) ממנ"ח (מצוה שפט) דאזהרה זו שלא
יתעסקו הלויים בעבודת כהנים וכן להיפך "אינו רק בשני המשפחות
כהנים ולויים כו' אבל ישראלים אינם בכלל באזהרה זו וישראל ששורר
או שוער לא מצינו איסור כלל". וצ"ע הרי ישראל ששורר או שוער ה"ה
זר ובמיתה וכו', וכמפורש בערכין שם (ובפרש"י שם).

(*) ולהעיר מהשק"ט במנ"ח מצוה שפט (הובא לקמן הערה 60).

29 הכהנים והלויים, ולכן מסביר רש"י שמדובר כאן באופן
30 כללי, והמילים "ה" הוא נחלתו" אמורות בעיקר לגבי
31 הכהנים.

32 ועוד יש לומר, שלפי רש"י שני הפסוקים המופיעים
33 בפרשת עקב עוסקים בשני ענינים שונים:

34 "בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי לשאת את ארון
35 ברית ה' לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו עד היום
36 הזה" – התורה מצרפת יחדיו את הלויים נושאי ארון ברית
37 ה' ואת הכהנים – "לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו"
38 משום שאין מדובר כאן על עצם השירות של הכהנים.
39 ומסיבה זו יובן יותר⁶³ פירוש רש"י על הפסוק הראשון,
40 שהמשמעות של "לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו"
41 היא "נשיאת כפים"⁶⁴, ואין הכוונה לשירות ולעבודה
42 במקדש שזהו עיקר תפקידו.

43 ובפסוק השני "על כן לא היה ללוי חלק ונחלה עם
44 אחיו ה' הוא נחלתו כאשר דבר ה' מפרש רש"י, שזהו ענין
45 בפני עצמו: "לפי שהובדלו לעבודת מזבח". שזהו עיקר
46 השירות של הכהונה – ולכן נאמר כאן: "ה' הוא נחלתו"⁶⁵
47 – "נוטל פרס מזומן מבית המלך".

י.

נחלת הכהנים והלויים

48 לפי כל האמור לעיל יש להסביר על פי פירוש רש"י
49 את ההבדל בפסוקים שבפרשתנו בין הכהנים ללויים,
50 שלגבי הכהנים נאמר "אני חלקך ונחלתך בתוך בני
51 ישראל", ואילו לגבי הלויים נאמר, לכאורה, להיפך "בתוך
52 בני ישראל לא ינחלו נחלה" – וזהו ההבדל בין נחלת
53 הכהנים לבין נחלת הלויים:

54 נחלתם של הכהנים היא "בתוך בני ישראל" – באותו
55 אופן שיש לבני ישראל נחלה, וביחד אתם: כשם
56 שהקדוש-ברוך-הוא נתן לישראל נחלה – ארץ ישראל, כך

1 לדעת רש"י, בפשוטו של מקרא, נאמר ענין זה, "אני
2 חלקך ונחלתך", רק לכהנים, שמשום שמהותם היא שירות
3 לה', לפיכך גם לגבי המתנות, הם מקבלים אותן באופן
4 של "אני חלקך..." – "משולחן גבוה קא זכו".

5 ואילו הלויים, שאינם "משרתי ה'" ממש, אלא "וילוו
6 עליך וישרתוך" והם שליחים של בני ישראל, לכן גם
7 מתנותיהם אינן באופן של "אני חלקך ונחלתך", אלא מסוג
8 של מעשר "חלף עבודתם"⁶¹.

9 לעומת זאת, לדעת הרמב"ם, שהכהנים והלויים
10 מובדלים ביחד לעבודה – "זרע לוי כולו מובדל"
11 מלכתחלה, ורק לאחר מכן "הכהנים הובדלו מכלל הלויים"
12 –

13 גם הלויים נכללים בשירות לה', ולכן גם הם נכללים
14 ב"אני חלקך ונחלתך".

ט.

הסבר הפסוקים שבחומש דברים

15 לפי זה מובן גם לגבי הפרשיות במשנה תורה, בפרשת
16 עקב ובפרשת שופטים, שההבדל בין רש"י לבין הרמב"ם,
17 הוא בהתאם לפירושיהם לפני כן:

18 לדעת הרמב"ם, נכללים גם הלויים בפרשה של "בעת
19 ההיא הבדיל ה' את שבט לוי" שבפרשת עקב, וב"לא יהיה
20 לכהנים הלויים כל שבט לוי" שבפרשת שופטים⁶², כי
21 ההבדלה לה' כוללת את שבט לוי כולו.

22 לעומת זאת, לפי פירוש רש"י, בפשוטו של מקרא, הרי
23 כיון שבמקומות הקודמים, בפרשת במדבר ובפרשתנו,
24 מובן בפשוטו של מקרא שיש הבדל בין סוג השירות של
25 הכהנים ושל הלויים, אין לומר, שבפסוקים האמורים
26 "בעת ההיא..." ו"לא יהיה לכהנים..." המופיעים בחומש
27 דברים משנה תורה – אשר כשמו כן הוא, שתוכנו ענינים
28 ששנה משה לישראל – תחדש התורה חידוש מהותי לגבי

(63) א"ע"פ שבלאה"כ מוכרח מדכתיב "ולברך בשמו". אבל ראה
הערה הבאה.

(64) שמוה שרש"י העתיק בהד"ה לא רק התיבות "ולברך בשמו"
אלא גם "לעמוד לפני ה' לשרתו" משמע, דמפרש גם תיבות אלו על
נשיאת כפים (או, דהעיקר כאן הוא נשיאת כפים). ועצ"ע.

(65) אלא די"ל, שמכיון שעל הלויים נאמר "ושרתו אותו" שהם
מסייעים להכהנים – בעבודת המזבח, לכן בכללות הרי גם הלויים נכללים
בפסוק הב' "ע"כ לא ה' ללוי גו' ה' הוא נחלתו". אלא שהכתוב מסיים
"כאשר דבר ה' אל לוי", והכוונה לכאורה להפסוק שבפרשתנו בנוגע
לכהנים. וצ"ע למה לא פירש זה רש"י על פסוק זה (בפ' עקב), כ"א
לאחרי זה בפ' שופטים יח, ב (בסופו).

(61) להעיר דגם להדיעות ע"ד ההלכה דגם בכהנים הוי "חלף
עבודתם" (ראה אור זרוע ח"א סק"ג. ועוד) – שאני כהנים מלויים,
דבליים ה"ז מה שישאל שוכרים אותם ונותנים להם מעשר חלף
עבודתם, כלשון רש"י בפ' במדבר (כנ"ל בפנים ס"ה); משא"כ בכהנים
ה"ז מה שהקב"ה נותן להם חלף עבודתם לה'. וראה לשון רש"י ערכין
לד, א ד"ה הכא ברשותו. וראה יד אפרים י"ד ס' סא ס"ט. שו"ת בית
יצחק ס"ג אות יד. ועוד. ואכ"מ.

(62) ראה רמב"ם שם ה"ב (מערכין יא, א) "שנאמר (שופטים יח, ז)
ושרת בשם ה' אלקיו ככל אחיו הלויים, אי זהו שירות שהוא בשם ה' הוי
אומר זו שירה". אבל בפרש"י שופטים שם (יד). מספרי עה"פ דקאי על
כהן ולא לוי די"צאו לויים שאין ראויין לשירות".

ומסייעים להם. וכן הם שלוחים של בני ישראל, לשרת
במקומם.

ולכאורה, כיצד מתיישבים שני הענינים יחדיו, והרי
כיון שמהותם היא התקשרות והתחברות לה', הם היו
צריכים להיות ככהנים, משרתי ה', לקדשו לי, נתקדש קדש
קדשים?

אלא, ההסבר לכך הוא, שהיא הנותנת: עבודת ה'
האמיתית היא כאשר אין נחשבים למציאות עצמאית כלל
וכלל.

בני ישראל, אשר יש להם נחלה שניתנה להם מאת
הקדוש-ברוך-הוא, וכן הכהנים, שעליהם נאמר "אני חלקך
ונחלתך בתוך בני ישראל", הם כולם משרתי ה', ומשמעות
הדברים היא שיש להם מציאות עצמית מסוימת.

לעומת זאת, הלויים⁷² אינם חשים עצמם כלל וכלל
כמציאות בפני עצמם, ואפילו לא כמציאות של קדושה,
הם אינם אפילו מציאות של משרתי ה', אלא רק מסייעים
לכהנים, כדי שהללו יוכלו לבצע את שירותם, וכן משמשים
כשלוחים הנשכרים על ידי בני ישראל – ודוקא בעבודה
זו של התבטלות מוחלטת⁷³, נוצרת ההתקשרות
וההתחברות האמיתית של ישראל עם הקדוש-ברוך-הוא –
"ילוח אישי אלי"⁷⁴.

(משיחות ש"פ קרח תשמ"ה,
ש"פ נצ"ו וכ"ט אלול תשד"מ)

1 הוא נתן חלק ונחלה לכהנים את "כל תרומות הקדשים
2 אשר ירימו בני ישראל לה"⁶⁶.

3 ואילו הלויים לא קבלו מהקדוש-ברוך-הוא נחלה
4 באופן ישיר, כפי שקבלו בני ישראל את ארץ ישראל
5 לנחלה, אלא הקדוש-ברוך-הוא ציוה שישראל יתנו לבני
6 לוי שכר "חלף עבודתם". ואת זאת מדגישה התורה,
7 ש"ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה" – נחלתם אינה
8 ביחד ובאותו אופן שקבלו ישראל נחלה⁶⁷.

יא.

ההתקשרות האמיתית – התבטלות

9 מ"ינה של תורה" שבפירוש רש"י:

10 הרמב"ם אומר⁶⁸: "לא שבת לוי בלבד אלא כל איש
11 ואיש... אשר נדבה רוחו... לעמוד לפני ה'... הרי זה
12 נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו".

13 מכך מובן גם לשיטת רש"י, לגבי מהותם של הכהן
14 והלוי, שאצל כל אחד ואחד מישראל יש בעבודה הרוחנית
15 הן דרגה של כהן והן דרגה של לוי. וכיון שלעתיד לבוא
16 הלויים יהיו כהנים, ויהיו נעלים מכהנים⁶⁹, מובן, שגם
17 בזמן הזה יש מעלה מיוחדת בלוי על פני הכהן.

18 ויש לבאר לפי האמור לעיל: לוי הוא מלשון ילווה
19 התקשרות והתחברות⁷⁰ – דביקות בה⁷¹. מצד שני,
20 אומרים "וילוו עליך וישרתוך", שהם משרתים לכהנים

פרשתנו נד, סע"ב ואילך.

(70) כמ"ש בפ' ויצא (כט, לד).

(71) ראה תו"א ויחי מה, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

(72) ראה תו"א בשלח סב, ג.

(73) ראה עד"ו לקו"ש [המתורגם] חכ"ב (ע' 14 ואילך) – שדוקא
בנדבת העצים, שאינם חלק מהקרבן עצמו רק הכשר קרבן (ובמילא אין
להאדם ה"שביעת רצון" שהוא פגל ה"ריח ניחוח לה", וכל פעולתו היא
רק שמסייע לאחר להקריב קרבנו) בא בגילוי יותר הביטול ומסנ"פ לה.
(74) ויצא שם.

(66) פרשתנו יח, יט.

(67) וגם המ"ח ערים שניתנו ללויים – ע"פ פשוטו של מקרא אינן
נחלה להם בתוך בני, כ"א כלשון הכתוב (מסעי לה, ב"ג) ונתנו ללויים
מנזלות אחוזתם ערים לשבת גו' והיו הערים .. לשבת (ראה אוה"ח שם).
וראה רמב"ן פרשתנו בסופה. לקמן ע' 250.

ע"ד ההלכה – ראה ירושלמי מע"ש פ"ה ה"ט. ובארוכה לקו"ש
[המתורגם] חכ"ה ע' 105 ואילך. וש"נ.

(68) בסוף הל' שמיטה ויובל. וראה לקו"ש ח"ח ע' 345 ואילך. ח"ח

[המתורגם] ע' 211. וש"נ.

(69) תניא פ"ג, מ"ל"ת להאריז"ל (יחזקאל). וראה בארוכה לקו"ת

ילקוט לוי יצחק על התורה

שמות כה, ח - ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם

ד

ביאור החילוק בין תוכן מסכת "תמיד" ומסכת "מדות"

בשלשה¹ מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש, בבית אבטינס, בבית הניצוץ, ובבית המוקד.

מסכת תמיד פ"א מ"א

בשלשה² מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש,

בבית אבטינס, ובבית הניצוץ, ובבית המוקד. והלויים³ בעשרים ואחד מקום.

מסכת מדות פ"א מ"א

מסכת תמיד⁴ שייך לחכמה, ומסכת מדות שייך לבינה, והוא:

כי מס' מדות מדברת רק בתמונת ומדות הבית, ומס' תמיד מדברת בהעניינים שעשו בתוך הבית שלצורכם נעשה הבית, ובינה לגבי חכמה היא בחי' בית, ועיין בזה"ק⁵

(3) [מביאור המושג עפ"י משניות מבוארות]: משנתנו מונה עשרים וארבעה מקומות שהיו שומרים בהם במקדש: בשלשה היו שומרים הכהנים, ובעשרים ואחד – הלויים. בגמרא (תמיד כו, ב) למדים מספר זה של מקומות השמירה ממה שנאמר (דברי הימים-א כו, יז-יח) "למזרח הלויים ששה, לצפונה ליום ארבעה, לנגבה ליום ארבעה, ולאסופים שנים שנים. לפרבר למערב, ארבעה למסילה, שנים לפרבר", הרי כאן עשרים וארבעה משמרות. ואע"פ שבפסוק נאמר "הלויים", אף הכהנים בכלל ליום הם, כמו שנאמר (יחזקאל מד, טו) "והכהנים הלויים בני צדוק".

בביאור הטעם שהיו בדיוק "כד" מקומות של שמירה – ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ה סימן כ.

(4) בסיון זה מבאר כמה וכמה שאלות, והם:

(א) מהו הטעם דמסכת "תמיד" הוא קודם למסכת "מדות"?

(ב) כל דבר בתורה הוא בדיוק, דשמו אשר יקראו לו בלשון הקודש זהו תוכנו, רמז בהשמות "תמיד", "מדות"?

(ג) בהמשך לשאלה ב, הנה תיבת "תמיד" ותיבת "מדות" משתווים באותיות "דמת", דיש אותיות אלו בשניהם, והחילוק הוא רק באות "י" ב"תמיד", ובאות "ו" ב"מדות". מהו הרמז בזה?

(5) וז"ל שם [ובתרגום ללה"ק]: פתח נבי אלקעזר ואמר (כי מש"כ (מלכים-א ט, א)) וַיְהִי כְּכִלּוֹת שְׁלֹמֹה לְבָנוֹת אֶת בֵּית יְהוָה וְאֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . . . אֶת בֵּית יְהוָה, דָּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְאֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דָּא קִדְשׁ הַקְּדָשִׁים (ומפרש) בֵּית יְהוָה דָּאִהוּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כְּגוֹן עֲדוּת וְלִשְׁכוֹת וּבֵית הָאוֹלָם וְהַקְּדִישׁ* דָּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְדָא אֶקְרִי בֵּית יְהוָה (וזה נקרא בית ה'), בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דָּא קִדְשׁ הַקְּדָשִׁים, דָּאִהוּ פְּנִימָא דְכִלְא (והיינו הבינה שהיא בית לחכמה והיא פנימית ועליונה על כל ה' ספירות שתחתיה, ומש"כ בית) הַמִּקְדָּשׁ, קָתֵם (שלא כתוב איזה מלך) דָּא מֶלֶךְ עֲלָא (היא הבינה שהיא מולכת על זו"ן, ומש"כ בית המלך היינו בית שהיא המלך), אָף עַל גַּב דָּאִהוּ מֶלֶךְ עֲלָא (אף על פי שהיא מלך עליון על זו"ן ומשפעת להם המוחין כדרך הזכר

(1) [ביאור המושג עפ"י משניות מבוארות]: בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש,

בבית אבטינס: היינו הלשכה שהיו עושים בה את הקטורת; ונקראת "בית אבטינס" על שם משפחת כהנים שהיו בקיאים במעשה הקטורת (עיין שקלים פ"ה מ"א; יומא פ"א מ"ה; פירוש הרא"ש למשנתנו).

בבית הניצוץ: שהיה בצפון העזרה; ונקרא "בית הניצוץ" (לדעת מפרשים אחדים), על שם שהיו עושים בו מדורה קטנה לשם קיום האש בעזרה (תפארת ישראל; באר שבע); ויש מביאים טעמים אחרים (עיין פירוש הרא"ש ופירוש הראב"ד).

ובבית המוקד: שהיה אף הוא בצפון העזרה, למזרח מביית הניצוץ; ונקרא "בית המוקד", על שם שהיתה בו תמיד מדורת אש גדולה, כדי שיתחממו בה הכהנים, שהיו מתהלכים יחפים על הרצפה של העזרה שהיתה של שיש, כשהם מלובשים בכתונת אחת (הרא"ש); או כדי שיתחממו בה הכהנים העולים מטבילתם דרך בית המוקד (רמב"ם בפירושו למסכת מדות; עיין שבת פ"א מ"א).

(2) [מביאור המושג עפ"י משניות מבוארות]: משנתנו עוסקת בענין שמירת בית המקדש, שכבר שנינו על כך בתחילת מסכת תמיד. ואף פותחת היא באותה פיסקה, שפותחת בה מסכת תמיד. ושמירת המקדש היא מצות עשה, שנאמר לאהרן (במדבר יח, ב) "ואתה ובניך אתך לפני אוהל העדות", כלומר אתם תהיו שומרים לו; ונאמר (שם שם, ד) "ונלוו עליך (הלויים) ושמרו את משמרת אוהל מועד", ונאמר (שם א, ג) "ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות". ואע"פ שפסקים אלה נאמרו במשכן, הרי היא מצוה גם לדורות במקדש (רמב"ן על התורה שם). – שמירה זו איננה מחמת פחד מאויבים או מלסטים, ואף לא משום חשש גניבה וכדומה, אלא משום כבוד וגדולה למקדש. אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרים לפלטרין שאין עליו שומרים (רמב"ם הל' בית הבחירה ח, א). – השומרים הם הכהנים והלויים.

הוא ותמיד ע"ש, והי' דשם הוי' הוא בחי' חכמה⁹ כידוע, (מדה הוא במקום, ותמיד שייך לומר בזמן, והיינו מקום שהוא בחי' ו' קצוות הוא בז"א, וז"א שרשו מבינה¹⁰).

ראה תורת לוי יצחק ע' קטז, שזהו גם הטעם על מה שאות יו"ד דשם הוי' "אינו משתנה גם במילואו*", כי חכמה היא בחי' אחד האמת . . ואמת הוא דבר שאין בו שינוי".

ועפ"ז יומתק גם זה שענין התמידות הנרמז באות יו"ד הוא (לא בנוגע להיו"ד עצמה, כ"א) בנוגע לפעולת ההתהוות הנרמזת בהאותיות הוי"ה – כי ענין התמידות שייך בגדר זמן דוקא. ולכן, באות יו"ד גופא – להיותה בבחינת "אחד האמת שהוא לבדו הוא ואין זולתו" [שאינו בגדר הזמן כלל], אין שייך לומר בה גופא שהיא תמידית, וענין התמידות שבה הוא רק בנוגע להתהוות שמצד האותיות הוי"ה. דהגם שמצד עצמן [להיותן שייכות להתהוות העולם שבגדר זמן] שייך בהן שינוי, מ"מ, מצד היו"ד שבראשיתן – גם ההתהוות שמהן היא בתמידות. עיי"ש.

(* פירוש: כידוע, יש ד' אופני "מילוי" שם הוי' – ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן (דאח לקמן סימן קט הערה 8), ובכולם האות "י" הראשונה הוא תמיד מילוי "וד", והחילוק בחמילואים הוא בשאר האותיות. (9) ראה תניא – אגרת התשובה פ"ד (דף צד, ב) וז"ל: הוי"ד שהוא בחי' נקודה לבד מרמזות לחכמתו ית' שהוא בבחי' העלם והסתר קודם שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה (והקוץ שעל היו"ד רומז לבחי' רצון העליון ב"ה שלמעלה מעלה ממדרגת בחי' חכמה עילאה כנודע). ואחר שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה לעלמין סתימין נכללת נרמזת באות ה"א שיש לה בחי' התפשטות לרוחב המורה ומרמז על הרחבת הביאור וההבנה וגם לאורך המורה על בחי' המשכה וההשפעה מלמעלה למטה לעלמין סתימין, עיי"ש. (10) וז"א שרשו מבינה . . ומלכות שרשה מחכמה: ראה ביאורי הזהר להצמח צדק ח"ב עמוד תתקס"ו וז"ל: כתיב (משלי ג, יט) ה' בחכמה יסד ארץ כוונ' שמים בתבונה. ולהבין זה איך ארץ היא בחי' תחתונה מן השמים יסודתו מחכמה ושמים מבינה. אך שמים הם אהבה ויראה ולמעלה הם חסד וגבורה בחי' זעיר שהוא בחי' יש מי שאוהב נמשך מבינה שהוא מקור ושורש היש, בינה דינין מתערין מינה, כי אחרי שבא בגדר הבנה והשגה שייך לימשך מזה ע"י הבנה לאהוב את הדבר ולהיפך, לכן בינה אם הבנים חסד וגבורה אהבה ויראה.

משא"כ בחי' מלכות הוא ביטול היש, כמו עבד המשתחוה לאדוניו שמבטל מהו"ע ומשתחוה לאדוניו שרשו ומקורו מבחי' חכמה, רק חכמה הוא ביטול עצמי בלי שום יש, ובחי' מלכות שייבטל היש, ולכן נקרא דוד עבדי בחי' מלכות, ומשה עבדי הוא מבחי' חכמה הוא ביטול עצמי ואנחנו מזה, ולכן חכמה בראש חכמה בסוף, יראה עילאה יראה תתאה, הכל שם אחד לבחי' חכמה ולבחי' מלכות, רק זה עילאה וזה תתא, כי בחי' חכמה שורש ומקור לבחי' מלכות כו', עיי"ש.

ראה גם לקוטי תורה דרושים לסוכות פ, א. תורת חיים בראשית כא,

פ' שמות דף ד ע"א בפ' בית המלך ע"ש.

גם, מס' מדות מיירי ומדברת בהמדה וגבול שהי' לכל דבר ודבר בבמהמ"ק, לא פחות ולא יותר. ומובן שמדה וגבול בכל דבר ודבר נמשך מבחי' בינה, שהיא שרש הגבורות, גרמוהי, וגבול הוא מצד הגבורות והכלים.

ותמיד שפירושו תמיד דבכל עת, הנה זה אדרבה נמשך מבחי' חכמה שהוא בחי' י' כמ"ש בתניא ח"ב פרק ד' בפירוש י' דשם הוי' שמורה על הפעולה⁸ שהיא בלשון

להשפיע, עכ"ז) איהו נוקבא לגבי נקודה עלאה קתימא דכלא (היא בחי' נקבה כלפי החכמה שהיא נקודה עליונה הסתומה ונעלמת מכל השגות ולכן נקראת בית, ואמר) ואף על גב דאיהו נוקבא (ואף על פי שהיא בחי' נקבה כלפי החכמה, עם כל זה) איהו דכוכא לגבי מלך דלתתא (היא בחינת זכר כלפי המלכות שהיא נקראת מלך שלמטה על עולמות ב"ע). עיי"ש.

(* ראה הביאור לעיל סימן ג.

6) פירוש: מבואר בחסידות, דבחי' חכמה – אמונה – היא בחי' אחד האמת שהוא לבדו הוא ואין זולתו" (תניא פרק לה בהגהה), דברגא זו מאיר אלקות בפשיטות, בחי' ביטול בתכלית. (ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סימן רטו הערה 7. סימן קצו הערה 5. קצו הערה 11). וזהו שכתוב (איוב ד, כא) ימותו ולא בחכמה, דבחי' דין וגבורה מסתעף מבחי' בינה דוקא. והטעם בזה מבואר, דמבחי' בינה מתחיל בחי' "אותיות", ויכול להעלים על ה"אור" דחכמה, ומבינה גופא רק דינין מתעדיין (פי' נשתלשל) מיני' בחי' אחרים דיבנה.

וראה בתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס סוף עמוד רצט וז"ל: בחי' חכמה הוא בחי' אור בכלל, שאין שם בחי' כלי ולבוש לכסות. וכידוע שחכמה הוא בחי' חיות בכלל כמ"ש והחכמה תחי', שהוא בחי' אור בכלל, וגרמוהי בחי' כלים ולבושים מתחיל מבינה ולמטה, ועיין בלקו"ת בהביאור* דשבת שבתון עיי"ש. ובינה היא בחי' כלי ולבוש לכסות על אור דחכמה, כי בבינה יש בחי' אותיות (ועיין בלקו"ת בד"ה ושאתם מים בששון** עיי"ש) שאותיות הם מכסים על האור שבתוכן. עיי"ש.

(* לקוטי תורה דרושים ליום הכיפורים ג, ע. (מובא לקמן סימן קח הערה 26).

(** שם דרושים לסוכות פ, א (מובא לקמן סימן קח הערה 27).

7) דף עט, א. וז"ל: דשם הוי"ה פירושו שמהוה את הכל מאין ליש והיו"ד משמשת על הפעולה שהיא בלשון הוה ותמיד כדפרש"י ע"פ ככה יעשה איוב כל הימים והיינו החיות הנשפע בכל רגע ממש בכל הברואים ממוצא פי ה' ורוחו ומהוה אותם מאין ליש בכל רגע כי לא די להם במה שנבראו בששת ימי בראשית להיות קיימים בזה כמ"ש לעיל. עיי"ש.

8) ראה תורת מנחם – הדרנים על הרמב"ם ושי"ס ע' סג הערה 74 וז"ל:

כמ"ש¹³ הוי' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה. אך מצד חכמה הוא בתמידות, לא זמן מוגבל בימים ידועים. וי"ל:

מדות הוא מדת ו', ותמיד הוא תמיד י', אות ו' שייך לבינה ואות י' שייך לחכמה כמובן מהע"ח שער דרושי נקודות¹⁴ פ"ג ע"ש. וקדים מס' תמיד למס' מדות, כי חכמה קודם לבינה.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד ערב ראה המשך כל הביאור בילקוט לוי יצחק עה"ת במדבר פרק יח פסוקים ב-ד.

(13) משלי ג, יט. ראה לעיל הערה 10.

(14) ראה עין חיים שער (ח) דרושי הנקודות פרק ג, שמבאר "ציור הנקודה שורק", וי", שהוא אות ו', וציור אות י' באמצע, ח"ל: וניקוד שורק בנאו שנקרא מלאופס. . ונחלק לב', כי הנה נקודת השורק הוא ו' י' באמצע, והנה י' של שורק הוא לאבא הנקרא י' ראשונה של השם, והוא"ו של שורק הוא אל אמא להוציא ולהוליד הו' קצוות דז"א, וזהו בחי' הנאו זו שלוקחת אמא עיי"ש.

וזמן הוא¹¹ במלכות (כידוע בענין¹² מ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות, מְלָךְ מְלָךְ מְלָךְ), ומלכות שרשה מחכמה

סע"ב ואילך. אור התורה בשלח ע' תקפ-ב. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ג סימן קמה. קמג הערה 12. מכתבי החתונה מכתב ו (ע' קלו) ובמילואים לשם אות יז.

(11) ראה תניא – שער היחוד והאמונה פרק ז. אור התורה בראשית כרך ב (השמטות) תכד, ב וז"ל: מקור התחלת התהוות הזמן הוא ממל' דאצי' שהיא מקור דבי"ע ולכן הוא בגדר זמן וכמ"ש מלך מלך ימלוך שהוא עבר הווה ועתיד. משא"כ למעלה מזה בעצמו האצי' הוא למעלה מגדר זמן. וכמ"ש בלק"ת פ' בראשית בענין מ"ע שהז"ג נשים פטורות כו'. והנה עם היות שבבחי' מל' שייך לומר בחי' זמן אעפ"כ נמשך ומלוכש בה הוא"ס ב"ה ממש מה שהוא למעלה מגדר הזמן וכן מלוכשים בה חו"ב עילאין שהם למעלה ג"כ מבחי' זמן כו' וכמ"ש כ"ז בתניא בשער היה"א פ"ז. עיי"ש.

ראה גם ספר המאמרים תרס"ו (הוצאת תשע"א) ע' נא. תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשכ"ו ע' פז. ועוד.
(12) ראה תורה אור – הוספות – קיא, ב.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח סיון, תשי"ג
ברוקלין.

הנהלת ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש,
במאנטרעאל, ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבם מג' סיון עם המצורפים אליו, דו"ח מלימוד של התלמידים במחלקות יומיים. ולפלא שלא נתקבל עד עתה המשך - כמו שמזכירים במכתבם - בנוגע התלמידים הלומדים אחר הצהריים...

בטח למותר להעיר על הנחיצות הכי גדולה לנצל את ימי הקיץ שהתלמידים חפשים אז מלימודים אחרים, לתוספת התעוררות והתחזקות ובפרט של יראת שמים בכל התלמידים, אף שגם בזה ישנו תירוץ מהמוכן שהתלמידים עייפים הם מלימודם כל השנה וגם נוסעים הם לחוץ לעיר וגם החמימות קשה לסבול, שבד"מ פועל זה על המרץ של התלמידים וההנהלה כו' וכו'. ואין ברצוני לחזור עוד הפעם על כל האמור לעיל, רק אדגיש שאין זה אלא תירוץ, והראי' שבכל המקומות שהחליטו ובפועל לנצל את ימי הקיץ, הצליחו בזה למרות כל הטענות הנ"ל. והצליחו עד כדי כך שלשנה הבאה לא הי' צריך שאעורר אותם עוד הפעם, כי בעצמם ראו שגם בגשמיות תועלת היא.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש ושוה ימשיך תוספת ברכה והצלחה לכאו"א מהם גם בעניניו הפרטיים.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

סְגָלָה מִיַּחֲדָת לְמִצְוֹת הַצִּדְקָה, כְּמֵאֲמֹר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְבִרְכָּה "גְּדוּלָּה צִדְקָה שְׁמֻקְרָבֶת אֶת הַגָּאֹלָה".

(תורת מנחם - התוועדויות תשד"מ ח"א ע' 262)

גאולה של כלם

מְשַׁמְעוּתָהּ הַפְּנִימִית שֶׁל הַגָּאֹלָה הִיא - גְּלוּי הַקֶּשֶׁר הַעֲצָמִי הַקָּיָם בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאִם נִשְׁאָר אֶפְלוּ יְהוּדֵי אֶחָד בְּגִלּוּת, הֲרִי זֶה מוֹרָה עַל כָּךְ שֶׁהַגָּאֹלָה אֵינָה אֲמִתִּית.

הַגָּאֹלָה הַעֲתִידִיָּה נִקְרָאת "גָּאֹלָה אֲמִתִּית וּשְׁלָמָה", שֶׁכֵּן זֶה תְּהִיָּה גָּאֻלָּתָם שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל.

(ספר השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 514. מתוך "לקראת שבת")

פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה הַהִכָּנָה לְמִשִּׁיחַ

בְּדוֹרוֹת הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁלִּפְנֵי הַגָּאֹלָה - נִתְּגַלּוּ הַמַּעֲיָנוֹת דְּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, מִכֵּיוֵן שֶׁבְּלִמּוּד הַתּוֹרָה גּוֹפָא הָרִי לְמִלּוּד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה (וּבִאֲפֻךְ דְּהַפְצַת הַמַּעֲיָנוֹת חוּצָה) מִהֵנָּה הַהִכָּנָה הַמֵּתְאִימָה בִּיּוֹתֵר לְגִלּוּי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה עַל יְדֵי מִשִּׁיחַ צִדְקָנוּ - קָא אֲתֵי מֶר דָּא מְלָכָא מְשִׁיחָא, שְׂאֵז יִהְיֶה לְמִלּוּד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת.

(תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ג ח"ב ע' 873)

חֲשִׁיבוֹת פְּרָסוֹם הַנְּסִים בְּדוֹרֵנוּ

הַהִפְרָה וְהַהוֹדָאָה וְנִתְיִנֵּת הַשִּׁבְחָה לַה' עַל הַנְּסִים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, נוֹסֵף עַל הַיּוֹתֵם עֲנִין שֶׁל הַכֶּרֶת טוֹבָה - הֲרִי זֶה גַם נִגְזַע לְבִיאַת מִשִּׁיחַ צִדְקָנוּ בְּגָאֹלָה אֲמִתִּית וְהַשְּׁלָמָה, כְּפִי שֶׁהַגִּמְרָא אוֹמְרָת "בִּקְשׁ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת חֲזִקָּה מְשִׁיחַ... אֲמָרָה מִדַּת הַדִּין לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא... חֲזִקָּה עֲשִׂיתָ לוֹ כָּל הַנְּסִים הִלְלוּ (שְׁנַצֵּל מִסִּנְחָרִיב וְנִתְרַפָּא מַחְלִיו) וְלֹא אֲמַר שִׁירָה לְפָנֶיךָ, תַּעֲשֶׂהוּ מְשִׁיחַ!".

וְעַל פִּי זֶה בְּעֲנִינָנוּ: פְּרָסוֹם הַנְּסִים שְׁעוֹשֶׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּזִמְנָנוּ - הֲרִי זֶה נִגְזַע לְהַבָּאת הַגָּאֹלָה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלָמָה בְּפֶעַל מְשִׁיחַ!

(ע"פ התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 408. מתוך "לקראת שבת")

לְנַצֵּל כָּל רֵגַע

...אִף שְׁנֵאֲמַר בְּדָרָא דְעֻקְבָּתָא דְמִשִּׁיחָא כִּי לֹא בְּחֻפְזוֹן תֵּצֵאוּ, הַדְּבָרִים אֲמִירִים כְּשֶׁתִּתְחִיל הַגָּאֹלָה וְהִיִּצִיָּאָה מִהַגְלוֹת בְּפֶעַל, מָה שְׁאִין כֵּן בְּהִרְגָעִים הָאֲחֵרוֹנִים דִּימִי הַגְלוֹת, אֲדַרְבָּה כָּל רֵגַע וְרֵגַע מִתְגַּדֵּל עֲרֻכוֹ יוֹתֵר, כֵּיוֵן שֶׁעוֹד מַעֲט וְיִגִּיעוּ שְׁנֵים אֲשֶׁר תֹּאמַר אִין לִי בָהֶם חֶפֶץ (שְׁבֶת קנא, ב) וְלָכֵן הִתְכַּרַח לְנַצֵּל כָּל רֵגַע וְרֵגַע בְּאִפּוֹ הַיּוֹתֵר מוֹעִיל...

(אגרות קודש ח"ג ע' תמד)

לָמָּה לֹא תִהְיֶה עוֹד גְּלוּת?

הַטַּעַם לָכֵךְ שֶׁהַגְלוּת הַזֹּאת הִיא הָאֲחֵרוֹנָה שְׁאִין אַחֲרֶיהָ עוֹד גְּלוּת הִיא מִשּׁוֹם שְׂאִי אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה מְצִיאוֹת שֶׁל גְּלוּת גְּדוּלָּה יוֹתֵר מִן הַגְלוּת הַזֹּאת, וְלָכֵן גַּם הַגָּאֹלָה שֶׁתָּבוֹא עֲלֶיהָ הִיא גָּאֹלָה שְׁאִין לְמַעַלָּה הִימָנָה.

(קטע ממאמר ד"ה וכל העם, סה"מ תשד"מ ע' עט - בלתי מוגה. מתוך "לקראת שבת")

גָּאֹלָה בְּשִׁמְחָה וּבִרְקוּד

כְּבוֹד־קְדוּשַׁת מוֹרִי וְחָמִי אֲדָמוּר כּוֹתֵב לְאֶחָד בְּמִכְתָּב, אֲמָרָה מִסְבּוֹ - הַרְבֵּי מִהַר"ש: "הַעוֹלָם אוֹמֵר שֶׁשְׂשִׁאִי אֶפְשָׁר לְלַכֵּת מִלְמֻטָּה צָרִיכִים לַעֲבֹר מִלְמַעַלָּה וְאִנִּי אוֹמֵר שֶׁצָּרִיכִים לְכַתְחֹלָה לַעֲבֹר מִלְמַעַלָּה" ("לְכַתְחֹלָה אֲרִיבֶער").

הַגְלוּת מִתְאַרְכֶּת זְמַן רַב, שְׂאִי אֶפְשָׁר לְצַאת מִזֶּה כֵּיוֵן שֶׁהִלְכוּ בְּעֻצְבוֹת. שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲזֹר שִׁילְכוּ בְּצַד הַשָּׁנִי, בְּשִׁמְחָה, וְיִצְאוּ בִּרְקוּד מִהַגְלוֹת בְּקִרּוֹב בְּיָמֵינוּ מִמֶּשׁ, וְכִשְׁזָה יִהְיֶה בְּשִׁמְחָה וּבִרְקוּד, זֶה יִהְיֶה מִהַר יוֹתֵר.

(משיחת שמחת ביה"ש ה'תש"ד. מתוך "לקראת שבת")

גְּדוּלָּה צִדְקָה שְׁמֻקְרָבֶת

מִכֵּיוֵן שֶׁ"לִישׁוּעָתָךְ קוִינֵנוּ כָּל הַיּוֹם", הֲרִי מוֹכֵן שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד צָרִיךְ לְהַשְׁתַּדֵּל וּלְעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַתְּלוּי בּוֹ כְּדִי לְמַהֵר וּלְזַרְזֵל אֶת עֲנִין הַגָּאֹלָה. וּבְעֲנִין זֶה יִשְׁנָה

פרשת קרח

~ יום ראשון כ"ט סיון ~

א ואתפלג קרח בן יצהר בר קהת בר לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בר פלת בני ראובן:

טז (א) וַיִּקַּח קָרַח בֶּן־יִצְחָר בֶּן־קֹהֶת בֶּן־לֵוִי וְדָתָן וְאַבִּירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן־פֹּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן:

נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עזיאל, שמנהו משה נשיא על בני קהת על-פי הדבור. אמר קרח: אחי אבא ארבעה היו, שנאמר (שמות ו): "ובני קהת וגו'". עמרם הבכור נטלו שני בניו גדלה: אחד מלך ואחד כהן גדול; מי ראוי לטל את השנייה? לא אני, שאני בן יצהר, שהוא שני לעמרם? והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מפלם! הריני חולק עליו ומבטל את דבריו! מה עשה? עמד וכנס מאתים וחמשים ראשי סנהדראות, רבן משבט ראובן שכניו, והם אליצור בן שזאור וחבריו וכיוצא בו, שנאמר: "נשיאי עדה קריאי מועד", ולהלן הוא אומר (במדבר א): "אלה קוראי העדה". והלבישן טליתות שפלן תכלת, באו ועמדו לפני משה, אמרו לו: טלית שפלה של תכלת, חייבת בציצית או פטורה? אמר להם: חייבת! התחילו לשחק עליו. אפשר, טלית של מין אחר, חוט אחד של תכלת פוטרה. זו שפלה תכלת, לא תפטר את עצמה? בני ראובן • דתן ואבירם ואון בן פלת.

טז וַיִּקַּח קָרַח • פְּרָשָׁה זוּ יָפָה נִדְרָשֶׁת בַּמִּדְרָשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא. וַיִּקַּח קָרַח • לָקַח אֶת עֲצָמוֹ לְצַד אֶחָד לִהְיוֹת נֶחֱלֵק מִתּוֹךְ הָעֵדָה לְעוֹרֵר עַל הַכֹּהֲנִים, וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגַּם אוֹנְקִלוֹס "וְאֶת־פִּלַּג", נֶחֱלֵק מִשְׁאֵר הָעֵדָה לְהַחֲזִיק בַּמַּחֲלָקֶת. וְכֵן (אִיּוֹב טו): "מִה־יִּקְחֶךָ לִבֶּךָ", לֹקַח אוֹתָךְ לְהַפְלִיגֶךָ מִשְׁאֵר בְּנֵי־אָדָם. דָּבָר אַחֵר: "וַיִּקַּח קָרַח" מִשְׁךָ רָאשֵׁי סִנְהֶדְרָאוֹת שֶׁבָּהֶם בְּדָבָרִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר כ): "קַח אֶת־אֶהֱרֹן", (הוֹשֵׁעַ יד): "קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים". בֶּן־יִצְחָר בֶּן־קֹהֶת בֶּן־לֵוִי • וְלֹא הַזְכִּיר "בֶּן־יִצְעָק", שֶׁבָּקֵשׁ רַחֲמִים עַל עֲצָמוֹ, שֶׁלֹּא יִזְכֹּר שְׁמוֹ עַל מַחֲלָקָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרַאשִׁית מט): "בִּקְהֹלֶם אֶל־תַּחַד כְּבֹדִי". וְהֵיכָן נִזְכֵּר שְׁמוֹ עַל קָרַח? בְּהִתְיַחֵס עַל הַדִּוְכָן בְּדָבָרֵי הַיָּמִים, שֶׁנֶּאֱמַר (דֹּח"א יא): "בֶּן־אַבְיָסָף בֶּן־קָרַח בֶּן־יִצְחָר בֶּן־קֹהֶת בֶּן־לֵוִי בֶּן־יִשְׂרָאֵל". וְדָתָן וְאַבִּירָם • (תַּנְחוּמָא) בִּשְׂבִיל שֶׁהָיָה שָׂבֵט רְאוּבֵן שְׂרֹי בַּחֲנִיתָם תִּמְנָה, שֶׁכֵּן לָקַחַת וּבְנָיו הַחֲנוּנִים תִּמְנָה, נִשְׁתַּתְּפוּ עִם קָרַח בַּמַּחֲלָקָתוֹ: אוֹי לְרָשָׁע, אוֹי לְשֹׂכְנוֹ. וְיִמָּה רָאָה קָרַח לְחַלֵּק עִם מֹשֶׁה?

~ נקודות משיחות קודש ~

השמידה לתורה – אהבת ה' ויראתו

להסתפק בהיותו בעל תורה ו"פטור ממזונה" מאהבת ה' ויראתו, דפרשיות "שמע" "והיה אם שמוע" שבמזונה ענינם אהבה ויראה, בפרשת "שמע" נאמר "ואהבת", ופרשת "והיה אם שמוע" - ענינה יראה. ועל זה ענה משה רבנו, "חייב במזונה" שאהבה ויראה

ויקח קרח (טז, א) קפץ קרח ואמר למשה... בית מלא ספרים מהו שיהא פטור מן המזונה (במדבר"ר פ"ח) ויש לבאר הענין בדרך הדרוש: טענת קרח היתה, "בית מלא ספרים", היינו אדם שמלא וגדוש בתורה, יכול

ספורט

טז (א-ב) ויקח קרח. שעור הכתוב ואבירם ואון בן פלת, חמשים משה, ואנשים מבני ישראל. ואחר וסדרו, כאלו אמר: "ויקח קרח ודתן ומאתים נשיאי עדה, ויקמו לפניך, תורה ג

צָרִיף לְאַהֲבָה וַיִּרְאֶה שִׁישְׁמֹרוּ עַל תּוֹרָתוֹ, וּבְמֵאֲרֹז"ל (אבות ג, ט) "כָּל שִׁירְאָתוֹ קוֹדֶמֶת לְחֻמָּתוֹ, חֻמָּתוֹ מְתַקֶּמֶת".

(ע"פ לקו"ש ח"ב עמ' 329 - מתוך 'לקראת שבת)

מְכַרְחִים לְלִמּוּד הַתּוֹרָה, וְדָמּוּ שֶׁהִמּוּזָה שׁוֹמֶרֶת עַל כָּל מֵה שֶׁבִּבְיָתָהּ, בֵּן "בֵּית מְלֵא סִפְרִים" אָדָם הַמֵּלֵא בַּתּוֹרָה

בִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְגִבְרִיָּא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מֵאֲתָן וְחֻמְשִׁין רַבְרָבִי כְּנִשְׁתָּא מְעֲרֵעִי זְמַן
אַנְשִׁין דִּשְׁמָא:

(ב) וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶ�ה וְאֲנָשִׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים
וּמֵאֲתָתִים נְשִׂאֵי עֵדָה קְרָאִי מוֹעֵד אֲנִישֵׁי־שָׁם:

ג וְאַחֲכָנְשׁוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן וְאָמְרוּ לְהוֹן
סָגִי לְכוּן אָרִי כָּל כְּנִשְׁתָּא כְּלָהוֹן קְדִישִׁין
וּבִינֵיהוֹן שְׂרִיָּא שְׁכֻנְתָּא דִּינִי וּמֵא דִּין אֲתוֹן
מְתַרְבְּרִין עַל קְהֵלָא דִּי:

(ג) וַיִּקְהָלוּ עַל־מֹשֶ�ה וְעַל־אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם
רַב־לָכֶם כִּי כָל־הָעֵדָה כָּלָם קֹדְשִׁים וּבְתוֹכָם יְהוָה
וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל־קְהֵל יְהוָה:

אֲתָה מַלְכוּת, לֹא הִיא לָךְ לְבָרֵךְ לְאַחִיךָ כְּהֵנָּה, לֹא
אֲתָם לְבַדְכֶם שְׁמַעְתֶּם בְּסִינֵי "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ", כָּל
הָעֵדָה שְׁמָעוּ.

נש"י רב-לכם • הרבה יותר מדאי לקחתם לעצמכם
גְּדֻלָּה. כָּלָם קֹדְשִׁים • (תנחומא) כָּלָם שְׁמָעוּ דְּבָרִים
בְּסִינֵי מִפִּי הַגְּבוּרָה. וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ • אִם לְקַחְתָּ

~ נקודות משיחות קודש ~

- הָרִי שָׁאִין אָדָם הַיָּכוֹל לְהִדְמוּת לְמֹשֶׁה רַבְּנוֹ, מְקַבֵּל
הַתּוֹרָה; אֵף מֵאֲחַר שֶׁהֶעֱקָר הוּא מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, שְׂבֻחָה כָּל
יִשְׂרָאֵל שׁוֹיִם - "מִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ?"
עַל כֵּךְ עָנָה לוֹ מֹשֶׁה "בִּקְרֹן וַיֵּדַע ה'": כְּלוּמָר: "בִּקְרֹן" -
מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת צָרִיף לְהִיּוֹת מוֹעֵר בְּאוֹר וְחִיּוֹת פְּנִימִיִּים
שֶׁל אֶהֱבָת ה' וַיִּרְאָתוֹ, "וַיֵּדַע ה'": - כֵּךְ שֶׁיִּבְיֵאוּ לִידֵי
יָדִיעַת וְגִלּוֹי אֱלֹהוּת, וּבְכֻנַּת הַמִּצְוֹת הָרִי יֵשׁ הַבְּדֵל גָּדוֹל
בֵּין זֶה שֶׁל מֹשֶׁה לְזֶה שֶׁל כָּל שְׂעָר יִשְׂרָאֵל.

(ליקוטי משיחות, כרך ד, עמ' 1048)

אֲחֵר בִּיאַת מִרְגָּלִים הָיְתָה בְּלִיעַת קֶרֶח (סדר עולם רבא פ"ח)
פֶּרֶשֶׁת קֶרֶח אֲרָעָה לְאַחַר שׁוֹבְכֵם שֶׁל הַמִּרְגָּלִים, מִשּׁוּם שֶׁכָּל
עֲנִין הַמִּתְלַקֵּת שֶׁל קֶרֶח, הַתְּעוּרָר וְעַלָּה בְּהַמְשָׁךְ לְסִפּוּר
הַמִּרְגָּלִים:
הַמִּרְגָּלִים רָצוּ לְהַשְׁאֵר בְּמִדְבָּר וּלְהַתְּמַסֵּר לְלִמּוּד הַתּוֹרָה
בְּמִנוּחָה וּבְשִׁלּוּחַ, הַרְחָק מִשְׁדּוּדוֹת הָעוֹלָם, וְלֹא רָצוּ לַעֲסֹק
בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת, כִּפִּי הַמִּתְחַיֵּב בְּאַרְצֵי־יִשְׂרָאֵל.
כְּאֲשֶׁר הוֹכַח לְכָל שְׁטָעוֹ, וְשׁוֹצְרִיכִים בְּכָל זֹאת לְהַכְנִס
לְאַרְץ וּלְקַנֵּס שָׁם אֶת הַמִּצְוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת, שֶׁכֵּן "הַמַּעֲשֵׂה
הוּא הָעֵקֶר", עֲמֵד קֶרֶח וְטָעַן: לֹא הָיָה הָעֵקֶר לְלִמּוּד תּוֹרָה

ספורט

כִּי כָּל הָעֵדָה. כָּל אֶחָד מֵהֶם.
כָּלָם קֹדְשִׁים. מִכָּן רָגַל וְעַד לְרֹאשׁ,
כְּמוֹ שֶׁאָמַר "וְהִיִּיתֶם קֹדְשִׁים
לְאַהֲבָתְכֶם" (לעיל טו, מא).
וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ. בְּעֲנִין הַקִּדְשָׁה,
שֶׁאֲסַרְתֶּם הָעֲבוּדָה לְבָכוּרוֹת, וּמֹשֶׁה
כָּבֵר כֵּהֵן כָּל שְׂבַעַת יְמֵי הַמְּלוּאִים,
וְאַהֲרֹן וּבְנָיו כֹּהֲנִים לְעוֹלָם. תּוֹרָה ד

עֲמוּ, כְּדֵי שֶׁשִּׁיִּקְהָלוּ קֶרֶח דָּתָן
וְאַבִּירָם אֲחֵר כֵּךְ עַל מֹשֶ�ה וְאַהֲרֹן,
יִהְיוּ הֵם כָּלָם כְּאֶחָד מִסְּפִימִים לְדְּבָרֵי
הַנִּקְהָלִים, לִפְנֵי אוֹתָם אֲנָשִׁים מִבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּמְצְאוּ שָׁם. וּבְחֻרּוֹ שְׂעָה
שִׁיחָה שָׁם הָמוֹן עָם, כְּדֵי לְפָרֶסֶם
וּלְהַעֲבִיר קוֹל בְּמִתְנַה לְמַעַן יִרְבּוּ
מִתְקוּמָמִים עִמָּהֶם.

(ג) וַיִּקְהָלוּ עַל מֹשֶ�ה וְעַל
אֶהֱרֹן. קֶרֶח דָּתָן וְאַבִּירָם נִקְהָלוּ
לְהַתְּרָעַם עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן, בְּמַעֲמַד
חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָתִים נְשִׂאֵי הָעֵדָה שֶׁהָלָכוּ
שָׁם בַּעֲצַת אֵלָה הַמִּתְרַעֲמִים, בַּעֲת
שֶׁהָיוּ לִפְנֵי מֹשֶ�ה "אֲנָשִׁים מִבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל" הַבָּאִים לְדִין. וְאוֹתָם
הַחֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָתִים נִשְׁעָדוּ שָׁם כְּמוֹ
הוֹלְכִים לְתִמָּם אֶל מֹשֶׁה לְהַתְּנִיב שָׁם

(ד) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיַּפֵּל עַל-פָּנָיו:

ד וישמע משה ויפול על אפואי:

במחלקתו של קרח נתרשלו ידיו. משל לבן-מלך שסרח על אביו ופיס עליו אוהבו פעם ושנים ושלש, כשסרח רביעית נתרשלו ידי האהב ההוא, אמר: עד מתי אטריח על המלך, שמא לא יקבל עוד ממני.

ה ומליל עם קרח ועם כל כנשתה למימר בצפרא ויהודע זי נת דכשר לה ונת דקדיש ויקרב לקדמוהי ונת די יתרעי בה יקרב לשמושה:

ויקרב לקדמוהי, יקרב לשמושה. ומדרשו: בקר – אמר להם משה: גבולות חלק הקדוש-ברוך-הוא בעולמו, יכולים אתם להפוך בקר לערב? בן תוכלו לבטל את זו, שנאמר (בראשית א): "וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר... וַיִּבְדֵּל". כף (דה"א כג): "וַיִּבְדֵּל אֶת־הָאֶרֶץ לַהֲקָדִישׁ וְלַגֹּי".

ו דא עבידו סבו לבון מחתן קרח וכל כנשתה:

המות נתון בתוכו, שבו נשפרו נדב ואביהוא, לפיכך התרה בהם: "וַיְהִי הָאִישׁ אֲשֶׁר-יִבְחַר ה' הוּא הַקָּדוֹשׁ", כבר הוא בקדשתו. וכי אין אנו יודעים, שמי שיבחר הוא הקדוש? אלא אמר להם משה: הריני אומר לכם שלא תתחזבו: מי שיבחר בו יצא חי, וכלכם אוכדים (במדבר רבה). מחתות • כלים שחוזתין בהם גחלים ויש להם בית יד.

ו וקבו בהון אשתא ושויו עליהון קטורת בוסמין קדם זי מחר ויהי גברא דיתרעי זי הוא קדיש סגי לבון בגי לוי:

ראה לשטות זה? עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו: שמואל ששקול כנגד משה ואהרן. אמר: בשבילו אני נמלט! ועשרים וארבעה משמרות עומדות לבני בניו, כלם מתנבאים ברוח הקדש,

כ"י ויפל על-פָּנָיו • (תנחומא. מ"ד) מפני המחלקת, שפבר זה בידם סרחון רביעי: חטאו בעגל (שמות לב): "וַיַּחַל מֹשֶׁה", במתאוננים (במדבר יא): "וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה", במרגלים (שם יד): "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-ה' וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם",

(ה) וַיִּדְבֵּר אֶל-קָרַח וְאֶל-בְּלַעֲדָתוֹ לֵאמֹר בֹּקֶר וַיֵּדַע יְהוָה אֶת-אֲשֶׁר-לוֹ וְאֶת-הַקְּדוֹשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַר-בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו:

כ"י בֹקֶר וַיֵּדַע וְגו' • עתה (במדבר רבה) עת שכרות היא לנו ולא נכון להראות לפניו, והוא היה מתפונן לדחותם שמא יחזרו בהם. בקר וידע ה' את-אשר-לו • לעבודת לוי. ואת-הקדוש • לכהנה. והקריב • אותם אליו (תנחומא). והתרגום מוכיח כן:

(י) זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ-לָכֶם מִחֲתוֹת קָרַח וְכַלְעֲדָתוֹ:

כ"י זאת עשו קחו-לכם מחתות • מה ראה לומר להם כן? אמר להם: בדרך העכו"ם יש נימוסים הרבה וכמרים הרבה, וכלם (ס"א: ואין כלם) מתקבצים בבית אחד; אנו אין לנו אלא ה' אחד, ארון אחד ותורה אחת ומזבח אחד וכהן גדול אחד – ואתם מאתים וחמשים איש מבקשים כהנה גדולה? אף אני רוצה בכך, הא לכם תשמיש חביב מפל, היא הקטרת החביבה מפל הקרבנות, וסם

(י) וַתְּנִיבֵהוּ אִשׁ וְשִׁימוּ עֲלֵיהֶן קִטְרֶת לִפְנֵי יְהוָה מִחֵר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקָּדוֹשׁ רַב-לָכֶם בְּנֵי לֵוִי:

כ"י רב-לכם בני לוי • דבר גדול אמרתי לכם. ולא טפשים היו, שפך התרה בהם וקבלו עליהם לקרב, אלא הם חטאו על נפשותם, שנאמר: "את מחתות החטאים האלה בנפשותם". וקרח שפקח היה, מה

ספורטו

(י) הוא הקדוש. הוא לבדו, שלא יזכה לזה אלא אחד בלבד. וזה אמר למען ייראו וישובו בתשובה ולא יאבדו, כי לא יחפץ במות המת. רב לכם בני לוי. אתם "האדם אשר לקרח", דבר גדול אתם מטילים

מי הוא הקדוש שנאוי שיקריב לפניו קרבנות. ואת אשר יבחר בו יקריב אליו. אותו לבדו יקריב ה' לו מתוך ההפכה שתהיה בשאר, כענין "הבדלו מתוך העדה" (להלן פסוק בא). תורה ו

(ה) וידבר אל קרח ואל כל עדתו. הודיעם שהרגיש בתחבולותם ובקשר עדתם. את אשר לו. מי הוא המדבר לכבודו יתברך. ואת הקדוש והקריב אליו. ויודיע

הוא הקדוש" – טענה ותלה בעצמו. ולא ראה יפה, לפי שבניו עשו תשובה, ומשה היה רואה יפה. (תנחומא). רב-לכם • דבר גדול נטלתם בעצמכם לחלק על הקדוש-ברוך-הוא.

שנאמר (ד"ה א כה): "כל-אלה בנים להימן". אמר: אפשר כל הגדלה הזאת עתידה לעמד ממני, ואני אדם? לכן נשתתף לבא לאותה חזקה ששמע מפי משה שכלם אוכדים ואחד נמלט: "אשר-יבחר ה'".

הואמר משה לקרח שמעו כען בני לוי:

(ה) ויאמר משה אל-קרח שמעו-נא בני לוי:

עמו, אדבר גם אל כלם. התחיל לזרו בזהם: "שמעו-נא בני לוי".

כ"י • ויאמר משה אל-קרח שמעו-נא בני לוי. התחיל לדבר עמו דברים רבים. כיין שראהו קשה ערף, אמר: עד שלא ישתתפו שאר השבטים ויאבדו

ט הוצע לכוון ארי אפרש אלהא דישראל ותבון מפנשתא דישראל לקרבא ותכון קדמוהי למפלח ית פלחון משפנא דזי ולמקם קדם כנשתא לשמשותהון:

(ט) המעט מכם כיהבדיל^ו אלהי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו לעבד את עבדת מושבן יהוה ולעמד לפני העדה לשרתם:

כ"י • ולעמד לפני העדה • לשיר על הדוכן.

י ויקרב יתד וית כל אחיד בני לוי עמו וקען אתיו בען אף כהנתא רבתא:

(י) ויקרב אתך ואת-כל-אחיד בני-לוי אתך ובקשתם גם-כהנה:

כ"י • ויקרב אתך • לאותו שרות שהחזיק ממנו שאר עדת ישראל.

יא כבן את וכל פנשתא דאדמנתון על יי ואהרן מה הוא ארי אתרעמתון עלוהי:

(יא) לכן אתה וכל-עדתך הנעדים על-יהוה ואהרן מה-הוא כי תלינו עליו:

כ"י • לכן • בשביל כך, "אתה וכל-עדתך הנעדים" אתך, על-ה', כי בשליחותו עשיתי לתת כהנה לאהרן, ולא לנו הוא הממלכת הזה.

יב וישלח משה לקרי למקרי לדתן ולאבירם בני אליאב ואמרו לא נעלה:

(יב) וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם בני אליאב ויאמרו לא נעלה:

ל השלימים בדברי שלום. לא נעלה • פיהם הכשילים, שאין להם אלא ירידה.

כ"י • וישלח משה וגו' • (סנהדרין ק) מפאן, שאין מחזיקין בממלכת, שהיה משה מחזר אחריהם

ספורט

עליכם, כי יותר יקצף ה' עליכם בהיותכם כבר נבחרים לעבודתו. תורה ח
(ט) ולעמד לפני העדה לשרתם. לשרת את האל יתעלה ואתם נבחרתם תחתם. תורה י
בשיר, ואת משכנו בעבודת משא וזולתו (סוף פרשת במדבר). ורצה שתעשו זה השרות "לפני העדה", להודיעם חסרונם שנפסלו הם מן העבודה ואתם נבחרתם תחתם. תורה י

~ נקודות משיחות קודש ~

לכאורה כל לימוד זכות, בכל זאת עליו להפך בזכותו, וכתוצאה מזה – הרי גם יעשה כל התלוי בו להחזירו ולהעמידו בדרך הישרה.

(לקוטי משיחות, כרך יג, פרשת קרח)

ההוראה עד כמה צריך כל אחד ואחד (שכל אחד ואחד יש בו מבחינת משה רבינו עליו השלום) לפעול ולהשריש בנפשו מדה זו – לדון את חבירו לכף זכות, ועד שאפילו כשהנהגת חבירו היא באופן השולל

יג. הוצר ארי אסקתנא מארעא עבדא חלב ודבש לקטלותנא במדברא ארי אתרבבתא עולא אף אתרבבתא:

(יג) המעט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר פיתשתרר עלינו גם השתרר:

~ יום שני ל' סיון ~

יד. ברם לא לארעא עבדא חלב ודבש אעלתנא ויהבתא לנא אחסנת חקלין וברמין העיני גבריא האנון תשלח לעורא לא נסק:

(יד) אף לא אל-ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו ותתן-לנו נחלת שדה וכרם העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה:

להמיתנו במדבר, שאמרת לנו (במדבר יד): "במדבר הזה יפלו פגריכם". העיני האנשים ההם תנקר וגו'. אפלו אתה שולח לנקר את עינינו אם לא נעלה אליה, לא נעלה. האנשים ההם. כאדם התולה קוללתו בחברו.

טז. ויתן-לנו. הדבר מוסב על "לא" האמור למעלה, כלומר לא הביאותנו ולא נתת לנו נחלת שדה וכרם, אמרת לנו (שמות א): "אעלה אתכם מעני מצרים אל-ארץ טובה וגו'" – משם הוצאתנו ולא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו, אלא גזרת עלינו

טו. ותקף למשה לחדא ואמר קדם יי לא תקבל ברענא קרבנהון לא חמרא דחד מנהון שחרית ולא אבאשית ית חד מנהון:

(טו) ויחר למשה מאד ויאמר אל-יהוה אל-תפן אל-מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעתי את-אחד מהם:

נטלתי, (תנחומא) אפלו כשהלכתי ממדין למצרים והרכבתי את אשתי ואת בני על החמור והיה לי לטל אותו החמור משלהם, לא נטלתי אלא משלי. ותרגום אונקלוס: "שחרית", לשון ארמי כן נקראת אנגריא של מלך שחר (כ"ב מ"ו).

טז. ויתן למשה מאד. נצטער עד למאד. אל-תפן אל-מנחתם. לפי פשוטו: הקטרת שהם מקריבים לפניך מחר, אל תפן אליהם. ומדרשו: אמר: יודע אני שיש להם חלק בתמידי צבור, אף חלקם לא יקבל לפניך לרצון, תניחנו האש ולא תאכלנו. לא חמור אחד מהם נשאתי. לא חמורו של אחד מהם

ספורנו

העיני האנשים ההם תנקר. התחשב לנקר עינינו באופן שלא נפיר תחבולותיה. תורה טו (טו) אל תפן אל מנחתם. אל תפן אל שום מין קרנן שיקריבו לכפר

באלו נתת לנו בה נחלת שדה וכרם, בצוותה מצות התלויות בארץ ואמרת "לא תכלה פאת שדה.. ופרט פרמך" (ויקרא יט, ט"ז), באלו כבר היתה שלנו והיו לנו בה שדה וכרם.

(יד) אף לא אל ארץ.. ותתן לנו. לא די שהרעות לנו להוציאנו מ"ארץ זבת חלב ודבש" (פסוק יא) אל המדבר, כי גם אתה מצחק בנו שלא הביאתנו אל הארץ שאמרת כלל, ודבריהם הם

טו ויאמר משה לקרח את וכל כנשתך הו
זמינין לקדם יי את ואנני ואהרן מחר:

(טז) ויאמר משה אל-קרח אתה וכל-עדתך הו
לפני יהוה אתה והם ואהרן מחר:

כז"א והם • עדתך •

יז ויסבו גבר מחתיתה ותשיון עליהון קטרת
בוסמין ותקרבין קדם יי גבר מחתיתה
מאתן וחמשין מחתין זאת ואהרן גבר
מחתיתה:

(יז) ויקחו איש מחתתו ונתתם עליהם קטרת
והקרבתם לפני יהוה איש מחתתו חמשים ומאתים
מחתת ואתה ואהרן איש מחתתו:

כז"א והקרבתם וגו' איש מחתתו • החמשים ומאתים איש ששכם.

יח וינסיבו גבר מחתיתה ויהבו עליהון
אשתא ושויאו עליהון קטרת בוסמין וקמו
בתרע משפן זמנא ומשה ואהרן:

(יח) ויקחו איש מחתתו ויתנו עליהם איש וישימו
עליהם קטרת ועמדו פתח אהל מועד ומשה
ואהרן:

יט ואכנש עליהון קרח ית כל כנשתא לתרע
משפן זמנא ואהרן יקרא דיין לכל כנשתא:

(יט) ויקהל עליהם קרח את-כל-העדה אל-פתח
אהל מועד וירא כבוד יהוה אל-כל-העדה: ס

א לא בשביל כלכם! אלו באין ונוטלין כל הגדלות:
לו המלכות ולאחיו הפהנה!", עד שנתפתו כלם.
וירא-כבוד ה' • בא בעמוד ענן.

כז"א ויקהל עליהם קרח • (תחומא) בדברי לצנות; כל
הלילה שהוא הלך אצל השבטים ופתה אותם:
"כסבורין אתם שעלי לבדי אני מקפיד? איני מקפיד

~ יום שלישי א' תמוז ~

כ ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

(כ) וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:

כא אתפרשו מגו כנשתא הדא ואשאי תהון
כשעה:

(כא) תבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם פרגע:

ספורט

ולא הרעתי את אחד מהם. אפלו
איבת היוצא מבית דין חייב אין להם
עלי, שלא קרה להם שיבואו לפני
לדין באפן שאחיהם. תורה טו

(טז) אתה וכל עדתך היו לפני
ה'. היו מזמנים לדין לפני. תורה יז

(כא) הבדלו. שלא תגן זכותכם
עליהם, כענין "ימלט אי נקי" (איוב כב,
ל. תורה כב

לא חמור אחד מהם נשאתי. אפלו
במה שיהנה הדין מחברו לא נהניתי
מהם, שלא קבלתי מהם אפלו חמור
בהשאלה. ואם כן, היתה שררתי
עליהם בלה לתועלתם ולתקן
עניניהם, לא לתועלתי והנאתי כלל
כמנהג כל משתרר. ואינם מתרעמים
על שררתי, אלא מצד מה שהם כפויי
טובה.

עליהם, על הפך "ירח מנחה" (שמואל
א ב, יט), וזה כי איני מוחל על עלבוני,
ואין למחול להם בלעדי זה, כאמרם:
'עונות שבין אדם לחברו, אין יום
הכפורים מכפר עד שירצה חברו' (יומא
פה, ב במשנה). וכן ירמיהו (יח, כ"ב) אמר:
"כי כרו שוחה לנפשי, זכר עמדי
לפניך לדבר עליהם טובה.. אל תכפר
על עונם, וחשאתם מלפניך אל
תמחיי".

כב וינפלו על אפיהון ואמרו אל אלה
רוחניא לכל בשרא גברא חד יחוב ועל כל
בנשטא יהי רגזא:

(כב) ויפלו על-פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחת
לכל-בשר האיש אחד יחטא ועל כל-העדה
תקצף: ם

המחשבות, יודע אתה מי החוטא. האיש אחד.
הוא החוטא, ואתה על כל העדה תקצף? אמר
הקדוש-ברוך-הוא: יפה אמרת, אני יודע ומודיע
מי חטא ומי לא חטא.

כ"א אל אלהי הרוחת • יודע מחשבות. אין מדתך
כמדת בשר-ודם: מלך בשר-ודם שסרחה עליו
מקצת מדינה, אינו יודע מי החוטא, לפיכך פשהוא
כועס נפרע מכלם, אבל אתה לפניך גלויות כל

כג ומליל יי עם משה למימר:

(כג) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

כד מלל עם בנשטא למימר אסתלקו מסחור
סחור למשקנא דקרח דתן ואבירים:

(כד) דבר אל-העדה לאמר העלו מסביב למשכן
קרח דתן ואבירים:

כ"א העלו וגו' • פתגומו: "אסתלקו" מסביבות משכן קרח.

כה וקם משה ואזל לות דתן ואבירים ואזלו
בתרוהי סבי ישראל:

(כה) ויקם משה וילך אל-דתן ואבירים וילכו אחרי
זקני ישראל:

כ"א ויקם משה • (מדרש רבה) כסבור שישאו לו פנים, ולא עשו.

כו ומליל עם בנשטא למימר זורו כען
מעלי משכני גבריא חביא האלין ולא
תקרבון בכל די להון דלמא תלקון בכל
חוביהון:

(כו) וידבר אל-העדה לאמר סורו נא מעל אהלי
האנשים הרשעים האלה ואל-תגעו בכל-אשר
להם פן-תספּו בכל-חמאתם:

כז ואסתלקו מעלי משקנא דקרח דתן
ואבירים מסחור סחור ודתן ואבירים נפקו
קמיין בתרע משכניהון ונשיהון ובניהון
וטפלהון:

(כז) ויעלו מעל משכן-קרח דתן ואבירים מסביב
ודתן ואבירים יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם
ובניהם וטפם:

המחלקת: שחרי בית-דין של מטה אין עונשין אלא
עד שיביא שתי שערות, ובית-דין של מעלה עד
עשרים שנה, וכאן אבדו אף יונקי שדים.

כ"א יצאו נצבים • (תנחומא) בקומה זקופה לחרף
ולגדר, כמו (שמואל א י'): "ויתיצב ארבעים יום" דגלית.
ונישיהם ובניהם וטפם • בא וראה כמה קשה

כח ואמר משה בדא תדעון ארי יי שלחני
למעבד ית כל עובדיא האלין ארי לא
מרעותי:

(כח) ויאמר משה בזאת תדעון כי-יהוה שלחני
לעשות את כל-המעשים האלה בי-לא מלבי:

ספורט

על עדת קרח. תורה כה
(כו) פן תספּו. שאינכם ראויים להנצל
אם תהיו עמם כשילקו. תורה כו

(כד) דבר אל העדה לאמר, העלו
מסביב. פרוש, שמה שאמר "הבדלו
מתוך העדה" (פסוק כא), לא אמר אלא

(כב) האיש אחד יחטא. שהוא עשה
שנקלה עליו העדה, כאמרו "ויקהל
עליהם קרח את כל העדה" (לעיל פסוק

ט). תורה כג

שיעור יומי ליום שלישי א' תמוז - במדבר טז - פרשת קרח
 כש"י לעשות את כל-המצוות האלה • שעשיתי על-פי הדבור לתת לאהרן כהנה גדולה, ובניו - סגני כהנה, ואליצפן - נשיא הקהתי.

(כט) אם-כמות כל-האדם ימתון אלה ופקדת כל- האדם יפקד עליהם לא יהיה שלחני:
 כט אם כמותא דכל אנשא ימותון אליון וסערא דכל אנשא יסתער עליהון לא יי שלחני:

כש"י לא ה' שלחני • אלא אני עשיתי הכל מדעתי, ובדין הוא חולק עלי.

(ל) ואם-בריא יברא יהוה ופצתה האדמה את-פיה ובלעה אתם ואת-כל-אשר להם וירדו חיים שאלה וידעתם כי נאצו האנשים האלה את-יהוה:
 ל ואם בריאה יברי יי ופתחת ארעא ית פומה ובלעת תהון וית כל די להון ויחתון כד חיון לשאול ותדעון ארי ארגיו גברינא האליון קדם יי:

כש"י ואם בריאה • חדשה. יברא ה' • להמית אותם במיתה שלא מת בה אדם עד הנה, ומה היא הבריאה? "ופצתה האדמה את-פיה" ותבלעם, אז "וידעתם כי נאצו" הם את ה', ואני מפי הגבורה אמרתי. ורבותינו פירשו (סנהדרין ק): "אם בריאה" פה לארץ מששת ימי בראשית - מוטב, ואם לאו "יברא ה'". (ר"ל יברא ה' הפה לכאן).

~ נקודות משיחות קודש ~

האדם חי). זהו שנאמר (פינחס כו, יא) "ובני קרח לא מתו", "נתבצר להם מקום גבוה בגיהנום וישבו שם" (רש"י), ועשו תשובה. (היום יום, כ"ו בסיוון)	וירדו חיים שאלה (טז, ל) גם מי שמצוי ב'שאול' חושב שהוא חי. אך גם ברכה יש בדבר, והיא, שגם ב'שאול' יהיו חיים, ויוכלו לעשות תשובה (שהרי תשובה מועילה רק כל עוד
---	---

(לא) ויהי ככלתו לדבר את כל-הדברים האלה ותבקע האדמה אשר תחתיהם:
 לא ויהי כד שצי למללא ית כל פתגמא האליון ואתבזעת ארעא די תחותיהון:

(לב) ותפתח הארץ את-פיה ותבלע אתם ואת- בתיהם ואת כל-האדם אשר לקרח ואת כל- הרכוש:
 לב ופתחת ארעא ית פומה ובלעת תהון וית אנש בתיהון וית כל אנשא די לקרח וית כל קנינא:

(ל) וידעתם כי נאצו. שאינם ראויים ליקרא דשקבי ולהקבר עם שאר העם. תורה לא
 (לב) ותפתח הארץ את פיה. הרחיבה את הבקיעה עד מקום
 ואת כל הרכוש. שלא יזכו שיהנו צדיקים בעמלם, כענין עפלה סלע מחיקו ומצאה עני ונתפרנס כה'. תורה לג
 וכל האדם אשר לקרח. ואת כל האדם אשר לקרח הנמשכים אחריו במחלקתו. ולכן לא מתו בניו, שלא נגררו אחריו בזה.

~ נקודות משיחות קודש ~

טעם בליעת בני קרח באדמה

אֲשֶׁר עַל כֵּן, נִתְקַנְּנוּ בָּהֶם מִדָּה כִּגְדֵר מִדָּה: כִּינּוֹן שְׁלֵעִינִי הֲרֹאִים עֲדִין הַחֲזִיקוּ בַּמַּחְלָקָה, עַל־כֵּן כְּשֶׁנִּשְׁעָנְשׁוּ לַעֲיִנִי כָּל יִשְׂרָאֵל נִבְלְעוּ יַחַד עִם בְּעָלֵי הַמַּחְלָקָה בְּאֲדָמָה. אֲף בַּפֶּעַל כִּינּוֹן שֶׁהִרְהִירוּ תְּשׁוּבָה בָּלָבָם, לֹא הָיָה עֲלֵיהֶם דִּין מִיתָה וְלָכֵן "נִתְבַּצֵּר לָהֶם מְקוֹם גְּבוּהָ בְּגִיהֶנֶם".

וּמַעֲמָה יִדְּיָק לְשׁוֹן הַפָּסוּק "וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקְּהֵל", דִּלְכָּאוּ מֵה חֶסֶר בְּהִלְשׁוֹן "וַיֹּאבְדוּ" סָתֵם. וּלְפִי חֲנ"ל שְׁפִיר, דְּבִנִּי קִרַּח לֹא מָתוּ וְנִאֲבְדוּ מִן הָעוֹלָם. רַק כִּינּוֹן שֶׁ"הַקְּהֵל" חֲשָׁב שֶׁהֵם בַּמַּחְלָקָה וּמִגִּיעַ לָהֶם עֲנֹשׁ כְּאַבִּיָּהֶם, עַל־כֵּן (רַק) "מִתּוֹךְ הַקְּהֵל" הֵם נִאֲבְדוּ. וּמִשְׁעָם זֶה חֲפָתָה הַתּוֹרָה לְסִפּוֹר שֶׁ"בִּנִּי קִרַּח לֹא מָתוּ" רַק בְּפִרְשֵׁת פְּנִיחָה, בְּה אֲחִיזִים כְּשֶׁכָּבֵר 'כָּלוּ מִתִּי מִדְּבָר' (רש"י חֻקַּת פֶּרֶק כ. כב.), וְכָל הַדּוֹר שֶׁהָיָה חַי בְּשַׁעֲת מַעֲשֵׂה כְּבָר אָבִיר מִן הָעוֹלָם, שָׂאֵז שׁוֹב אֵין עוֹד צִרְף לַהֲחִיזִיקָם בְּגִיהֶנֶם.

(ע"פ לקו"ש חל"ג עמ' 170 - מתוך 'לקראת שבת')

וּתְפַתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וּתְבַלַּע אֹתָם וְאֶת־בְּתִיָּהֶם וְאֶת כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לִקְרַח וְאֶת כָּל־הָרֹכֹשׁ: . . וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקְּהֵל: (טז, לב-לג)

כִּאֵן נֶאֱמַר עַל בְּנֵי קִרַּח שֶׁנִּבְלְעוּ עִמּוֹ, וְאֵלּוּ בְּפִרְשֵׁת פְּנִיחָה (כו, יא) נֶאֱמַר: "וּבְנֵי קִרַּח לֹא מָתוּ". וּמִפֶּרֶשׁ רִש"י (שם): "הֵם הָיוּ בַּעֲצָה תַּחֲלָה, וּבִשְׁעַת הַמַּחְלָקָה הִרְהִירוּ תְּשׁוּבָה בָּלָבָם. לְפִיכָךְ נִתְבַּצֵּר לָהֶם מְקוֹם גְּבוּהָ בְּגִיהֶנֶם וַיִּשְׁבוּ שָׁם".

וְלִכְאוּרָה תְּמוּהָ בְּיוֹתֵר: אִם הֵם חֲזָרוּ בְּתְּשׁוּבָה - לָמָּה בְּכָלֵל נִבְלְעוּ, וּבָאֵם לֹא - בְּמָה זָכוּ שֶׁנִּשְׁאַרוּ בַּחַיִּים. וְהַבְּאוּר בְּזֶה:

אֲכָן וַדָּאי שְׁבָגִי קִרַּח חֲזָרוּ בָּהֶם מִמַּחְלָקָתָם וַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה, דְּבִלְעָדֵי זֶה אֵין לָהֶם שׁוּם זְכוּת, אֲלֹא שְׁלֹא הָרָאוּ זֹאת בְּגִלּוּי וּבְחִיצוּנִיּוֹת אֲלֹא שָׁבוּ רַק בְּסִתָּה לָבָם, וּכְדִיּוֹק לְשׁוֹן רִש"י (שם) "הִרְהִירוּ תְּשׁוּבָה בָּלָבָם".

לג וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה וּתְכֶם עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקְּהֵל:

(לג) וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה וּתְכֶם עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקְּהֵל:

לד וְכָל יִשְׂרָאֵל דִּי בְּסַחְרִינִיָּהוֹן עָרְקוּ לְקָלְהוֹן אֲרִי אֲמָרוּ דִּלְמָא תְּבַלְעֲנָא אֲרַעָא:

(לד) וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבִיתֵיהֶם נָסוּ לְקָלָם כִּי אָמְרוּ פֶּן־תְּבַלְעֲנוּ הָאָרֶץ:

נש"י נָסוּ לְקָלָם • בְּשִׁבִּיל הַקּוֹל הִיוּצָא עַל בְּלִיעָתָן.

לה וְאִשׁ יֵצֵאת מֵאֵת יְהוָה וְתֹאכַל אֶת הַחַמְשִׁים וּמֵאֲתֵיב אִישׁ מִקְרִבֵּי הַקְּמָרָה: ם

(לה) וְאִשׁ יֵצֵאת מֵאֵת יְהוָה וְתֹאכַל אֶת הַחַמְשִׁים וּמֵאֲתֵיב אִישׁ מִקְרִבֵּי הַקְּמָרָה: ם

א ומליל יי עם משה למימר:

זי (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(לג) וּתְכֶם עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ. הַגִּיד שְׁלֹא בְּפִתִּיחַת הָרַעַשׁ שֶׁהָיָה לֹא תִסְגֵּר תִּכְף. לְבָלֹעַ דְּבָר וַיִּסְגְּרֵנוּ אַחֵר קִרְיָה בְּאוֹתָהּ הַפִּתִּיחָה כְּמוֹ שֶׁיִּקְרָה אֲמָנָם זֹאת נִסְגְּרָה תִּכְף, כְּפֹתֵחַ פִּיו הַבְּלִיעָה. תּוֹרָה לֹד

בֹּאֹמֶר אֶל־אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן כֹּהֵנָּה וַיִּפְרֹשׁ יָת
מִחֲתֹתָא מִבֵּין יְקִידָא וְיָת אֶשְׁתָּא יִרְחֹק
לְהֵלֵא אֲרִי אֶתְקַדְשׁוּ:

(ב) אֹמֶר אֶל־אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וְיִרְם אֶת־
הַמִּחֲתֹת מִבֵּין הַשְּׂרָפָה וְאֶת־הָאֵשׁ זֶרֶה־הֵלֵאָה כִּי
קָדְשׁוֹ:

כ"י וְאֶת־הָאֵשׁ שֶׁבִּתּוֹךְ הַמִּחֲתֹת. זֶרֶה־הֵלֵאָה לְאָרֶץ מַעַל הַמִּחֲתֹת. כִּי קָדְשׁוֹ הַמִּחֲתֹת. וְאֶסּוּרִין
בַּהֲנָאָה, שֶׁהָרִי עֲשָׂאוֹם כְּלִי שֶׁרֶת.

גִּית מִחֲתֹת חִיבָא הָאֲלִין דְּאֶתְחִיבּוּ
בְּנִפְשֵׁתִיהוֹן וְעֶבְדוֹן יִתְּהוֹן טָסִין רִדִּינִין
חֹפְאָה לְמַדְבָּחָא אֲרִי קִרְבָּנוֹן קָדֵם יי
וְאֶתְקַדְשׁוּ וְיִהְיוּ לְאֵת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ג) אֵת מִחֲתֹת הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשֹׁתָם וְעִשׂוּ
אֹתָם רִקְעֵי פָחִים צָפוּי לְמִזְבֵּחַ כִּי־הִקְרִיבָם לִפְנֵי־
יְהוָה וַיִּקְדָּשׁוּ וַיְהִיו לְאֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ז בְּלַעֲזוֹ. צָפוּי לְמִזְבֵּחַ • לְמִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת. וַיְהִיו לְאֹת •
לְזָכְרוֹן, שִׁיאֲמָרוּ: אֵלֹהֵי הָיוּ מֵאוֹתָן שֶׁנִּחְלָקוּ עַל הַכֹּהֲנָה
וַיִּנְשָׁרוּ.

כ"י וְהַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשֹׁתָם • (יזמא לה) שֶׁנֶּעֱשׂוּ
פּוֹשְׁעִים בְּנִפְשֹׁתָם, שֶׁנִּחְלָקוּ עַל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא.
רִקְעֵי • רִדִּינִין. פָּחִים • טָסִין מְרַדְּדִין טִיבִי"ש

ד וַיִּסִּיב אֶלְעָזָר כֹּהֵנָּה יָת מִחֲתֹתָא דְנִחְשָׁא
דְּקָרִיבּוּ יוֹקִידָא וְרִדִּינִין חֹפְאָה
לְמַדְבָּחָא:

(ד) וַיִּקַּח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת מִחֲתֹת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר
הִקְרִיבוּ הַשְּׂרָפִים וַיִּרְקְעוּם צָפוּי לְמִזְבֵּחַ:

כ"י וַיִּרְקְעוּם • אִינְטִינֶדֶר"ש בְּלַעֲזוֹ.

ה דְּכִרְנָא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִיל דִּי לֹא יִקְרַב
גְּבֵר חִלּוּנִי דִּי לֹא מִזְרַעָא דְאֶהֱרֹן הוּא
לְאַסְקָא קִטְרֶת בּוֹסְמִין קָדֵם יי וְלֹא יְהִי
כְּקִרְחָא וּכְכֹנֶשֶׁתָּה כְּמָא דִּי מְלִיל יי בִּידָא
דְּמִשָּׁה לָהּ:

(ה) וַזָּכְרוֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִקְרַב אִישׁ
זָר אֲשֶׁר לֹא מִזְרַע אֶהֱרֹן הוּא לְהִקְטִיר קִטְרֶת לִפְנֵי
יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה כְּקִרְחָא וְכַעֲדָתוֹ כֹּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
בְּיַד־מֹשֶׁה לוֹ: פ

פְּתוּרָנָם כְּמוֹ "עַל". וּמִדְרָשׁוֹ: עַל קִרְחָא. וּמֵהוּ "בְּיַד
מֹשֶׁה", וְלֹא כְּתֹב "אֵל מֹשֶׁה"? רְמִזַּי לְחֻלְקִים עַל
הַכֹּהֲנָה, שְׁלוֹקִין בְּצִרְעָתָהּ, כְּמוֹ שֶׁלָּקָה מֹשֶׁה בְּיָדוֹ,
שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ח'): "וַיִּצְיָאָהּ וְהָיָה יָדוֹ מִצִּרְעָתָה כִּשְׁלֹג".
וְעַל כֵּן לָקָה עֲזִיזָה בְּצִרְעָתָה.

כ"י וְלֹא־יִהְיֶה כְּקִרְחָא • כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּקִרְחָא.
כֹּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד־מֹשֶׁה לוֹ • כְּמוֹ "עֲלִי", עַל
אֶהֱרֹן דִּבֶּר אֵל מֹשֶׁה, שִׁיְהִיָּהּ הוּא וּבָנָיו כְּהֹנִים, לְפִיכּוֹךְ
"לֹא־יִקְרַב אִישׁ זָר אֲשֶׁר לֹא מִזְרַע אֶהֱרֹן וְגו'". וְכֵן
כָּל "לִי" וְ"לוֹ" וְ"לָהֶם" הַסְּמוּכִים אֲצֵל "דְּבִדּוּר" –

~ נקודות משיחות קודש ~

בטול המחצות מפלג

שׁוֹיִם בְּמַעֲלָה וּמִדְרָגָה, כְּאֶמְרוּ "כָּל הָעֵדָה כָּלָם קְדוֹשִׁים
וּבִתּוֹכָם ה' וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קֶהֱל ה'".

וְלֹא־יִהְיֶה כְּקִרְחָא וְכַעֲדָתוֹ (יז, ה)
טַעֲנָתוֹ שֶׁל קִרְחָא הִיָּתָה: אֶחָדוֹת. הוּא דָרַשׁ שֶׁכָּל הָעָם יִהְיוּ

גַּם בְּשָׂאָר עֲבוֹדוֹת מְלַבֵּד עֲבוֹדָתָם
הַפְּסוּלָה, וּבִזְנָה הֵם רְאוּיֹת לַעֲשׂוֹת
צָפוּי בְּקִדְשׁ. תוֹרָה ד

בְּכַזְיוֹן. תוֹרָה ג
(ג) כִּי הִקְרִיבָם לִפְנֵי ה'
וַיִּקְדָּשׁוּ. שֶׁהִקְדִּישׁוּם לְהִיּוֹת כְּלִי שֶׁרֶת

יז (ב) וְאֶת הָאֵשׁ זֶרֶה הֵלֵאָה. לֹא אֵל
שֶׁפָּךְ הַדָּשׁוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהִיָּתָה קִטְרֶת זָרָה.
כִּי קָדְשׁוֹ. וְאֵין רְאוּי לְהִנְיָחָם

"רֹאשֵׁיכֶם", "שׂוֹאֵב מִימִיכֶם" לא זו בלבד שְׁאִינוּ גֹרֶם לְאַחֲדוֹת, אֲלָא גֹרֶם לְפִלּוּג וּפְרוּד בִּינֵיהֶם. וְדָקָא כְּשֶׁכָּל אֶחָד מִבָּצַע אֶת תְּפִקְדוֹ הָרָאוי לוֹ, בְּזָה הוּא מְמַלֵּא אֶת שְׁלֵמוֹת כְּוִנַּת הַבְּרִיָּאָה, שְׁלֵשֻׁמָּה בְּרָאוּ הַקֶּבֶ"ה. וְלֹא – גֹרֶם הוּא לְכַלּוֹל סְדְרֵי בְּרֵאשִׁית.

(ע"פ לקו"ש ח"ח עמ' 204 - מתוך 'לקראת שבת')

אף-על-פי-כן, הוּא עֲצָמוּ נַעֲשֶׂה סִמֵּל לְמַחֲלֶקֶת וּלְפְרוּד. וְכִפִּי שְׁמַתְנָגִם אוֹנֵקְלוֹס: "וַיִּקַּח קֶרַח" – "וַאֲתַפְּלֵג". וְעַד שְׁאִמְרוּ חז"ל "כָּל הַמַּחְזִיק בְּמַחֲלֶקֶת עֹבֵר בְּלֹא, שְׁנֶאֱמַר וְלֹא יִהְיֶה קֶרַח וְכַעֲדָתוֹ" (סנהדרין קי).

לְמַדְדָּה, שְׁבִטוֹל הַמַּחְצוֹת שְׁקָבָה הַתּוֹרָה בֵּין הַסּוֹגִים הַשּׁוֹנִים שְׁבַע-יִשְׂרָאֵל (כֹּהֲנִים, לְוִיִּם, יִשְׂרָאֵלִים,

וְאִתְרַעְמוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא דְבִתְרוּהֵי עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהְרֹן לְמִימָר אֲתוֹן גְּרַמְתוֹן דְּמִית עֲמָא דִּי:

וְהוּא בְּאַתְכַּנְשׁוּת כְּנִשְׁתָּא עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהְרֹן וְאַתְפְּנִיאוּ לְמִשְׁכַּן זְמָנָא וְהָא חֲפָהי עֲנָנָא וְאַתְגְּלִי יִקְרָא דִּי:

ח וְעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְקֶדֶם מִשְׁכַּן זְמָנָא:

(ו) וַיִּלְנוּ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמַּחֲרֹת עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן לֵאמֹר אַתֶּם הַמֵּתִים אֶת-עַם יְהוָה:

(ז) וַיְהִי בַּחֲקֵהָל הָעֵדָה עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן וַיִּפְּנוּ אֶל-אַהֲלֵ מוֹעֵד וְהִנֵּה כִסֵּהוּ הָעֲנָן וַיֵּרָא כְבוֹד יְהוָה:

(ח) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד: ם

~ יום רביעי ב' תמוז ~

ט וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

י אִתְפְּרִשׁוּ מִגֹּו כְּנִשְׁתָּא הָדָא וְאַשְׁכִּי יְהוֹזֶן כְּשַׁעָה וּנְפִלוּ עַל אֲפִיחוֹן:

יא וְאִמְר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן סֵב יָת מַחֲתִיתָ וְהֵב עֲלֶה אֶשְׁתָּא מִעֲלֵי מִדְּבַחָא וְשׁוּ קִטְרֶת בּוֹסְמִיָּא וְאוֹבִיל בְּפִרְיעַ לְכַנְשְׁתָּא וְכִפֹּר עֲלֵיהוֹן אֲרִי נֶפֶק רְגָזָא מִן קֶדֶם יִי שְׂרִי מוֹתָנָא:

תְּבוּנָה. וּבְזָה מְתוּרָץ מַה שְּׁכַתָּב אַחֲר־כֵּן שְׁלֹא הִנִּית הַמִּלָּאָה אֶת אֶהְרֹן לַעֲצֹר בְּקִטְרֶת, וְהִלָּא הוּא מָסֵר לוֹ רָז זֶה? אֲלָא שְׁהִיָּה גְּזוּרַת הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כְּמוֹ שְׁאִמְר: אֲנִי שְׁלֹחוֹ שֶׁל מָקוֹם, (וְדו"ק) כְּדֹאִיתָא בְּמִסְכַּת שִׁבְת (שבת פט) •

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(י) הִרְמוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֲכִלְהָ אֶתֶם כִּרְגֵעַ וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם:

(יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן קַח אֶת-הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מִעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁים קִמְרַת וְהוֹלֵךְ מִהֶרָה אֶל-הָעֵדָה וְכִפֹּר עֲלֵיהֶם כִּי-יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה הַחַל הַגִּגִּף:

יב"י • וְכִפֹּר עֲלֵיהֶם • רָז זֶה מָסֵר לוֹ מִלָּאָה הַמִּנֹּת כְּשַׁעֲלָה לְרָקִיעַ, שֶׁהַקִּטְרֶת עוֹצֵר הַמַּגֵּפָה (ר"ל כְּשֶׁנִּתְּנָן רְשׁוֹת לְמִשְׁחִית, אֲזַי אֵין מִבְּחִין בֵּין טוֹב לְרָע. וְעַל מַה שְּׁמוֹסִף מִדִּלְיָה יֵשׁ תִּקּוֹן בְּקִטְרֶת, אֲבָל מַה שְּׁגִזֹּר הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּהִדְיָא, אֵין חֲכָמָה וְאֵין

ספורט

(ו) אַתֶּם הַמֵּתִים. שְׁאִמְרָתֶם לָהֶם שְׁיַסּוּ בְּקִטְרֶת, שְׁאִין רָאוי שְׁיִקְטִירְנָה אֲלָא הַמַּקְרִיב עַלֵּת הַתְּמִיד, וְהִיָּה לָכֶם לְנִסּוֹת בְּזָבָחִים, הָרָאוּיִם לְכַהֲנִים רַבִּים יַחַד. תוֹרָה ו

יב ונסכיב אהרן כמא די מליל משה ורהט
לגו קהל לא וקא שרי מותנא בעמא ויהב ית
קטרת בוסמיא וכפר על עמא:

(יב) וַיִּקַּח אֹהֶרֶן כַּאֲשֶׁר ׀ דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיִּרְץ אֶל־תּוֹךְ
הַקֹּהֶל וְהִנֵּה הַחֹל הַגָּזֵף בָּעָם וַיִּתֵּן אֶת־הַקְטָרֶת
וַיִּכְפֹּר עַל־הָעָם:

(יג) וַיַּעֲמֵד בֵּין־הַמֵּתִים וּבֵין־הַחַיִּים וַתַּעֲצֹר הַמַּגֶּפֶה:

שנאמר: "וישב אהרן אל־משה" (מכילתא). דבר אחר:
למה בקטרת? לפי שהיו ישראל מליזין ומרגנים
אחר הקטרת, לומר: סם המות הוא, על־ידו מתו
נדב ואביהוא, על־ידו נשורפו חמשים ומאתים איש.
אמר הקדוש־ברוך־הוא: תראו שעוצר מגפה הוא,
והחטא הוא הממית!

כ"י וַיַּעֲמֵד בֵּין הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים. אָחֳזוּ אֶת הַמִּלָּאָה
וְהַעֲמִידוּ עַל פְּרָחוֹ. אָמַר לוֹ הַמִּלָּאָה: הִנֵּחַ לִי לַעֲשׂוֹת
שְׁלִיחוּתִי! אָמַר לוֹ: מֹשֶׁה צֹנְגִי לַעֲכָב עַל יָדְךָ! אָמַר
לוֹ: אֲנִי שְׁלוּחֹךָ שֶׁל מָקוֹם, וְאַתָּה שְׁלוּחֹךָ שֶׁל מֹשֶׁה!
אָמַר לוֹ: אֵין מֹשֶׁה אוֹמֵר כְּלוּם מִלְּבוֹ, אֲלֵא מִפִּי
הַגְּבוּרָה. אִם אֵין אַתָּה מֵאַמִּין, הֲרִי הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
וּמֹשֶׁה אֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, בֹּא עִמִּי וּשְׂאֵל. וְזֶהוּ

יד והיו דמיתו במותנא ארבעת עשר אלפין
ושבע מאה פר מדמיתו על פלגתא דקרח:

(יד) וַיְהִיו הַמֵּתִים בַּמַּגֶּפֶה אַרְבַּעַת עָשָׂר אֲלָף וּשְׁבַע
מֵאוֹת מְלֹכָד הַמֵּתִים עַל־דִּבְר־קֶרַח:

טו וקב אהרן למשה לתרע משפן זמנא
ומותנא אתקלי:

(טו) וַיָּשָׁב אֹהֶרֶן אֶל־מֹשֶׁה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
וְהַמַּגֶּפֶה נִעְצָרָה: פ

~ יום חמישי ג' תמוז ~

טז ומליל יז עם משה למימר:

(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יז מלל עם בני ישראל וסב מנהון חטרא
חטרא לבית אבא מן כל ברבניהון לבית
אבהתהון תרי עשר חטרינ גבר ית שמיה
תכתוב על חטרה:

(יז) דִּבֶּר ׀ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַקַּח מֵאֲתָם מִטָּה מִטָּה
לְבֵית אָב מֵאֵת כָּל־נְשִׂיאָהֶם לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנַיִם
עָשָׂר מִטּוֹת אִישׁ אֶת־שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל־מִטָּהוּ:

יח ונת שמא דאהרן תכתוב על חטרא דלוי
ארי חטרא חד לריש בית אבהתהון:

(יח) וְאֵת שֵׁם אֹהֶרֶן תִּכְתֹּב עַל־מִטָּה לְלֹוי כִּי מִטָּה
אֶחָד לְרֹאשׁ בֵּית אֲבוֹתָם:

כ"י כ"י מטה אחד • אף־על־פי שחלקתים לשתי משפחות — משפחת כהנה לכד ולויה לכד, מפל־מקום
שכט אחד הוא.

(יג) וַיַּעֲמֵד בֵּין הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתַּעֲצֹר הַמַּגֶּפֶה וְהַחַיִּים. אַחֵר שֶׁכָּכָר הַתַּעֲצָב שָׁם, כ"א. עַל הַפֶּה "הַבְּדִלּוֹ מִתּוֹךְ הָעֵדָה" (פסוק). אַחַד מֵהֶם בְּחֵלִי מַגֶּפֶה. תוֹרָה יד
(טו) וְהַמַּגֶּפֶה נִעְצָרָה. שְׁנָרְפָאוּ הַחֹלִים עַל הַחֹלִים שְׁלֹא יָמוּתוּ, וַתַּעֲצֹר הַמַּגֶּפֶה. שְׁלֹא חָלָה עוֹד שׁוּם
תוֹרָה טו

(יט) וְהִנַּחְתֶּם בְּאֶהָל מוֹעֵד לִפְנֵי הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶמְעַד
לָכֶם שָׁמָּה:

יט וְתִצְנַעְנֻן בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא קָדָם סִדְהוּתָא דִּי
אַזְמִן מִימְרֵי לְכוּן תַּמָּן:

(כ) וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר-בּוֹ מִמֶּהוּ יִפְרַח וְהִשְׁכַּתִּי
מֵעָלָי אֶת-תְּלֻזֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מְלִינִם
עָלֵיכֶם:

כ וְהָיָה גְבִירָא דְאֶתְרֵעִי בֵּה חֲטָרָה יִנְעִי וְאֲנִי
מִן קְדָמִי יֵת תְּרַעַמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי אֲנִין
מִתְרַעַמִין עָלֵינוּ:

כז"א וְהִשְׁכַּתִּי • כְּמוֹ (בראשית ח) "וַיִּשְׁכְּבוּ הַמַּיִם", (אסתר ז) "וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה".

(כא) וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּתֵנוּ אֵלָיו • כָּל־
נִשְׂאִיָּהֶם מִמָּה לְנִשְׂאִי אֶחָד מִמָּה לְנִשְׂאִי אֶחָד לְבֵית
אֲבֹתָם שְׁנַיִם עָשָׂר מִטּוֹת וּמִמָּה אֶהְרֶן בְּתוֹךְ מִטּוֹתָם:

כא וּמְלִיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ לֵה
כָּל רִבְרִבְיָהוֹן חֲטָרָא לְרַבָּא חַד חֲטָרָא
לְרַבָּא חַד לְבֵית אֲבֹהֵיהוֹן תְּרִי עָשָׂר חֲטָרִין
וְחֲטָרָא דְאֶהְרֶן בְּגוֹ חֲטָרֵיהוֹן:

כז"א בְּתוֹךְ מִטּוֹתָם • הִנִּיחוֹ בְּאֶמְצַע, שָׁלָא יֵאמְרוּ: מִפְּנֵי שֶׁהִנִּיחוֹ בְּצַד שְׂכִינָה, פִּרְחָ.

(כב) וַיִּנַּח מֹשֶׁה אֶת-הַמִּטָּה לִפְנֵי יְהוָה בְּאֶהָל הָעֵדֻת:

כב וְאַצְנַע מֹשֶׁה יֵת חֲטָרָא קָדָם יִי בְּמִשְׁכַּנָּא
דְּסִדְהוּתָא:

(כג) וַיְהִי מִמּוֹחֲרֹת וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל-אֶהָל הָעֵדוּת
וְהִנֵּה פָּרַח מִמֶּה-אֶהְרֶן לְבֵית לֵוִי וַיֵּצֵא פָּרַח וַיִּצִּץ
צִיץ וַיִּגְמַל שְׂקָדִים:

כג וְהָיָה בִּיּוֹמָא דְבִתְרוּהִי וְעַל מֹשֶׁה
לְמִשְׁכַּנָּא דְּסִדְהוּתָא וְהָא נֶעַם חֲטָרָא דְאֶהְרֶן
לְבֵית לֵוִי וְאַפֵּק לְבָלְבִין וְאַנְצִי גִז וְכַפַּת
שְׂגָדִין:

לְהַפְרִיחַ מִכָּל הַפְּרוֹת, אֵף הַמַּעוֹרָר עַל הַהִנָּה
פְּרַעְנוֹתוֹ מִמֶּהֱרַת לְבָא, כְּמוֹ שֶׁמִּצְנִיג בְּעֻזָּה (ד"ה ב כח):
"וְהִצְרַעַת זִרְחָה בְּמִצְחוֹ". וְתַרְגּוּמוֹ: "וְכַפִּית שְׂגָדִין",
כְּמִין אֲשֶׁכּוֹל שְׂקָדִים יַחַד כְּפוֹתִים זֶה עַל זֶה.

כז"א וַיֵּצֵא פָּרַח • כְּמִשְׁמַעוֹ. צִיץ • הוּא חֲנֻטַת הַפְּרִי
כְּשֶׁהִפְרַח נוֹפֵל. וַיִּגְמַל שְׂקָדִים • כְּשֶׁהִפְרִי הַפְּרִי, הַפֹּר
שֶׁהֵן שְׂקָדִים, לְשׁוֹן (בראשית כא): "וַיִּגְדֵּל הַיֶּלֶד וַיִּגְמַל",
וְלְשׁוֹן זֶה מִצְוֵי בְּפִרֵי הָאֵילָן, כְּמוֹ (וישעיה יח): "וּבִסֹּר
גָּמַל יִהְיֶה נֹצֵחַ". וְלָמָּה שְׂקָדִים? הוּא הַפְּרִי הַמִּמְהָר

~ נקודות משיחות קודש ~

הַגִּם שֶׁבִּרְכַת כְּהֻנִּים הִתְהַלְּכוּ לִפְנֵי שְׁפָרַח מִטָּה אֶהְרֶן וַיִּגְמַל
שְׂקָדִים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב וַיֵּשֶׂא אֶהְרֶן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם
וַיִּבְרַכֵּם, וּפִירֵשׁ רִשׁ"י וַיִּבְרַכֵּם בִּרְכַת כְּהֻנִּים [וְגַם אִזְ הִתְהַלְּכוּ
הַמִּשְׁכָּה דְּבִרְכַת כְּהֻנִּים בְּמִהִירוֹת], מִכָּל-מִקּוֹם לְאַחֲרֵי
שְׁפָרַח מִטָּה אֶהְרֶן נְתוּסָף עֵלָיו בְּזָה. כִּי בִּינוֹן שֶׁהֶעֱנִין דְּפָרַח
מִטָּה אֶהְרֶן גּוֹ' וַיִּגְמַל שְׂקָדִים בָּא עַל-יָדֵי הָעָרְעוֹר עַל
הַהִנָּה, חֲרִי זֶה הִדְגַּמְתָּ שֶׁטָּר שֶׁיֵּצֵא עָלָיו עָרְעוֹר וְהוֹחֲזָק
בְּבִית-דִּין, שֶׁיֵּשׁ לוֹ תוֹקֶף יוֹתֵר מִשְׁטָר שֶׁלֹּא הָיָה עָלָיו
עָרְעוֹר, וְכִיתְרוֹן הָאוֹר מִן הַחוּשׁ.

וְהַטָּעַם שֶׁגָּמַל שְׂקָדִים דּוֹקָא הוּא כִּי שְׂקָדִים הֵם מִמֶּהֱרִים
לְהִגָּמֵר יוֹתֵר מִכָּל הַפְּרוֹת [וּמוֹסִיף ב'לְקוּשִׁי תוֹרָה' שֵׁם,
שֶׁלֹּכֵן נִקְרָאִים בְּשֵׁם שְׂקָדִים מִלְּשׁוֹן שְׂקִידָה וּמִהִירוֹת, כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב מִקַּל שְׂקָד גּוֹ' כִּי שׂוֹקֵד אֲנִי עַל דְּבָרִי לַעֲשׂוֹתוֹ.
וְיֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁהַהִנָּה בְּהוֹסָפָה זֶה הִיא לְרַמֵּז דְּהַמִּהִירוֹת
שֶׁבְּשְׂקָדִים הוּא עֲנִינָם, וְכִידּוּעַ שֶׁשָּׁמוּ שָׁל דְּבָר מוֹרָה עַל
עֲנִינִי], וְלָכֵן רוֹמְזִים עַל הַהִנָּה, כִּי הַשְׁפָּעוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת
עַל-יָדֵי אֶהְרֶן הִכְהִין [אֶהְרֶן אוֹתִיּוֹת נִרְאָה] הֵן בְּמִהִירוֹת.
וְעַל-דִּרְךָ-זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ לְכָל הַהִנָּה בְּנֵי אֶהְרֶן,
דְּכִשְׁהַהִנָּה מְבַרְכִּים אֶת הָעָם, נִמְשָׁךְ הַשְׁפָּע לְמִטָּה
בְּמִהִירוֹת גְּדוּלָּה בְּלִי עֲפֻכִּים.

(מאמאר ש"פ קרח, א' דר"ח תמוז ה'תשל"ג)

(כד) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמַּטֵּה מִלִּפְנֵי יְהוָה אֶל־
כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּרְאוּ וַיִּקְחוּ אִישׁ מַטְּהוֹ: פ
כד וַאֲפַק מֹשֶׁה יָת כָּל חֲטֵרֵיָא מִן קֶדֶם יְיָ
לְיָת כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִשְׁתַּמּוּדְעוּ וְנִסִּיבוּ גִבּוֹר
חֲטֵרֵהּ:

~ יום שישי ד' תמוז ~

(כה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁב אֶת־מַטְּהָ אֲהַרֹן
לִפְנֵי הָעֵדוּת לְמִשְׁמֶרֶת לְאוֹת לְבְנֵי־מִרְי וְתָכַל
תְּלוֹנֹתָם מֵעַלְיָ וְלֹא יָמָתוּ:

נש"י < לְמִשְׁמֶרֶת לְאוֹת • לְזָכְרוֹן שְׂכַחְתִּי בְּאַהֲרֹן
לְכַהֵן, וְלֹא יִלּוּנוּ עוֹד עַל הַקֹּהֲנָה. וְתָכַל תְּלוֹנֹתָם •
כְּמוֹ וְתִכְלָה תְּלוֹנֹתָם. לְשׁוֹן זֶה שֵׁם מַפְעֵל יַחֲדִיד לְשׁוֹן
נִקְבָּה, כְּמוֹ תְּלוֹנֹתָם מִרְמוּרֵי־שׁ בְּלֻעַז. וְיֵשׁ חֲלוּק בֵּין

"תְּלוֹנוֹתָם" ל"תְּלַנְתָּם"; "תְּלַנְתָּם" – תְּלוֹנָה אַחַת,
"תְּלוֹנוֹתָם" – שֵׁם דְּבָר בְּלִשׁוֹן יַחֲדִיד, וְאַפְלוּ הֵם
תְּלוֹנוֹת הַרְבֵּה.

(כו) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ בֵּן עֲשָׂה:
כו וַיַּעֲבֹד מֹשֶׁה קָמָא דִּי פְקִיד יְיָ יְתָה בֵּן
עֲבָד:

(כז) וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר הֵן גִּוְעֵנוּ
אֲבָרְנוּ פְלָנוּ אֲבָרְנוּ:

(כח) כָּל הַקָּרֵב הַקָּרֵב אֶל־מִשְׁכַּן יְהוָה יָמוּת הָאֵם
תָּמְנוּ לְגֹעִ: ס

נש"י < כָּל הַקָּרֵב הַקָּרֵב וְגו' • אֵין אָנוּ יְכוּלִין לְהִיּוֹת
זִהְרִין בְּכָד, פְּלָנוּ רִשְׁאִין לְהַכְנֵס לַחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד,
וְאַחַד שְׂמִיקָרִיב עֲצָמוּ יוֹתֵר מִחִבְרֵי וּפְגַם לְתוֹף אֹהֶל

מוֹעֵד, יָמוּת. הָאֵם תָּמְנוּ לְגֹעִ • שְׁמָא הַפְּקִידֵנוּ
לְמִיתָה.

יח (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן אַתָּה וּבְנֵיךָ וּבֵית־
אָבִיךָ אֶתְּךָ תִּשְׂאוּ אֶת־עֹן הַמִּקְדָּשׁ וְאַתָּה וּבְנֵיךָ
אֶתְּךָ תִּשְׂאוּ אֶת־עֹן כְּהֻנַּתְכֶם:

נש"י < וַיֹּאמֶר ה' אֶל־אַהֲרֹן • (ספרי) לְמֹשֶׁה אָמַר, שִׂיאֵמַר
לְאַהֲרֹן, לְהַזְהִירוֹ עַל תַּקְנַת יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא יִפְגְּסוּ
לְמִקְדָּשׁ. אַתָּה וּבְנֵיךָ וּבֵית־אָבִיךָ • הֵם בְּנֵי קֹהֵת

אָבִי עֲמָרָם. תִּשְׂאוּ אֶת־עֹן הַמִּקְדָּשׁ • עֲלֵיכֶם אָנִי
מִטִּיל עֲנֹשׁ הַזֵּרִים שִׂיחֻטָּאוּ בְּעֶסְקֵי הַדְּבָרִים הַמִּקְדָּשִׁים
הַמְּסוּרִים לָכֶם, הוּא הָאֹהֶל וְהָאָרוֹן וְהַשְּׁלֶחֶן וְכָלִי

ספורט

(כד) וַיִּרְאוּ וַיִּקְחוּ אִישׁ מַטְּהוֹ. לִכְנוֹן
סִימָנָם בְּכַתְּיָהֶם שְׁמָא הַחֲלָף. תּוֹרָה כַּה
(כה) וְתָכַל תְּלוֹנֹתָם. וְזֹאת הַמִּשְׁמֶרֶת,
וְהָאוֹת תִּכְלָה אֶת תְּלוֹנֹתָם שְׁלֹא
יִסְיִפוּ לְהַתְּלוֹנָן. תּוֹרָה כו

יח (א) אַתָּה וּבְנֵיךָ וּבֵית אָבִיךָ אֶתְּךָ
תִּשְׂאוּ אֶת עֹן הַמִּקְדָּשׁ. שְׁלֹא יִקְרַב
טָמֵא וְלֹא זָר לִפְנִים מִמְּחִיצָתוֹ, שְׁנֵיהֶם
מִטָּל עַל פְּלָכָם, וְאִם יִקְרַב מִחוּסְרוֹן

הַשְּׁתַּדְּלוּתְכֶם תִּשְׂאוּ אֶת עֹנוֹ.
וְאַתָּה וּבְנֵיךָ אֶתְּךָ תִּשְׂאוּ אֶת עֹן
כְּהֻנַּתְכֶם. עֲלֵיכֶם בְּלָכָד לִשְׁמֹר שְׁלֹא
יִקְרַב זָר לְעִבּוּדֹת כְּהֻנָּה. תּוֹרָה ב

הקדש – אתם תשבו ותזהירו על כל זר הבא לגע. | שאינה מסורה ללויים. ותזהירו הלויים השוגגים, שלא ואתה ובניך • הכהנים. תשאו את־עון כהנתכם • יגעו אליכם בעבודתכם.

(ב) וגם את־אחיו מטה לוי שכט אחיו הקרב אתך | בואף ית אחיו שכטא דלוי שכטא דאביו קרב לוֹתך ויתוספון עלך וישמשוך ואת ובניך עמך קדם משכנא דסִהדותא:

הערת:

כ"י • וגם את־אחיו • בני גרשון ובני מררי. וילוו • אליהם. וישרתוך • בשמירת השערים ולמנות מהם גזברין ואמרפלין (ובחיים כז).

~ נקודות משיחות קודש ~

אלא היא הנותנת: מכיון שהלויים רק עזרו לכהנים, שהם יוכלו להיות משרתי עליון - לא הרגישו את עצמם 'מציאות' כלל, אפילו לא מציאות דקדושה (משרתים בקדש); דווקא התבטלות מחלטת זו מביאה לדבקות אמיתית בקב"ה.

(לקוטי־שיחות כרך כח, עמ' 115)

וגם את אחיו מטה לוי... הקרב אתך וילוו עליך וישרתוך (יח, ב)
'לוי' מורה על התקשרות ודבקות בקב"ה (כמו "הפעם ילנה אישי אלי"). מצד שני, עבודת הלויים היא רק לסייע לכהנים, ואילו הם עצמם אינם משרתים בקדש; איד מתושבים שני הדברים?

ג' ויטרונו משרתך ומשרת כל משכנא ברם למני קודשא ולמדבחה לא יקרבון ולא ימותון אף אנון אף אתון:

(ג) וישמרו משמרתך ומשמרת כל־האהל אף אל־כלי הקדש ואל־המזבח לא יקרבו ולא ימותו גם־הם גם־אתם:

ה' ויתוספון עלך ויטרונו ית משרת משכן ומנא לכל פלחן משכנא וחלוני לא יקרב לוֹתכון:

(ד) ונלוו עליך וישמרו את־משמרת אהל מועד לכל עבדת האהל וזר לא־יקרב אליכם:

כ"י • וזר לא־יקרב אליכם • אתכם אני מזהיר על כך.

ה' ויתטרונו ית משרת קודשא וית משרת מדבחה ולא יהי עוד רגזא על בני ישראל:

(ה) וישמרתם את משמרת הקדש ואת משמרת המזבח ולא־יהיה עוד קצף על־בני ישראל:

כ"י • ולא־יהיה עוד קצף • (ספרי) כמו שהיה כבר, שנאמר (במדבר יז): "כִּי־רָצָא הַקָּצָף".

ספורט

לקרשים. תורה ד
(ד) וישמרו את משמרת אהל מועד. לפנים מן הקלעים, והוא כל הקצף. תורה ה
(ה) וישמרתם את משמרת הקדש. ואתם הכהנים תשמרו את משמרת המשכן לפנים מן הקרשים. תורה ו

האהל. והלויים ישמרו משמרתך שהוא בית קדש הקדשים, ומשמרת כל יתר המשכן. וזה חוץ לקרשי המשכן. אף אל כלי הקדש. שהם בתוך המשכן, שהם המנורה והשלחן ומזבח הזהב. ואל המזבח. החיצון שהוא מזבח העולה, אף על פי שהוא חוץ

(ב) וישרתוך. במה שהוא משמרתך ומשמרת בניך בלבד.
ואתה ובניך אתך לפני אהל העדת. והסדר יהיה כך: ש"אתה ובניך" תשמרו לפני קדש הקדשים, שהוא אהל לארון אשר בו לוחות "העדות". תורה ג
(ג) וישמרו משמרתך ומשמרת כל

וַיֹּאנֶן הָאֵל קְרִיבִית יְתֵ אַחִיכֹן לְוָאֵי מִגֹּו בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לָכֵן מִתְּנָא יְהִיבִין קָדָם יְיָ לְמַפְלָח
יְתֵ פִלְחֵן מִשְׁפַּן זִמְנָא:

(ו) וַיֹּאנֶן הִנֵּה לְקַחְתִּי אֶת־אֲחֵיכֶם הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לָכֶם מִתְּנָה נְתָנִים לַיהוָה לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת
אֹהֶל מוֹעֵד:

כ"ט - לָכֶם מִתְּנָה נְתָנִים • יכול לעבודתכם של הדיוט? תלמוד-לומר: "לה", כמו שפירש למעלה, לשמר
משמרת גזברין ואמרפלין.

וַיֹּאנֶן וּבְנֵיךְ עִמָּךְ תִּטְרוּן יְתֵ כְּהוֹנֵתְכוֹן לְכָל
פְּתָגָם מִדְּבָחָא וּלְמַגֵּן לְפָרְכָתָא וּתְפִלְחוּן
פִּלְחֵן מִתְּנָא אֵיבָב יְתֵ כְּהוֹנֵתְכוֹן וְחִלּוּנֵי
דִּיקָרָב יתקטל:

(ז) וַיֹּאנֶן וּבְנֵיךְ אֶתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־
דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לְפָרְכַת וְעֲבֹדַתְכֶם עֲבֹדַת מִתְּנָה
אֶתֶּן אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמָת: פ

כ"י - עֲבֹדַת מִתְּנָה • במתנה נתייה לָכֶם.

ח ומליל יי עם אהרן ואנא הא יהבית לך
ית משרת אפרשית לל קודשית דבני
ישראל לך יהבתונו לרבו ולבניך לקנים
עלם:

(ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ
אֶת־מִשְׁמַרְתִּי תְּרוּמָתִי לְכָל־קֹדֶשִׁי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְךָ
נְתָתִים לְמִשְׁחָה וּלְבְנֵיךְ לְחֻק־עוֹלָם:

בערפאין. אף פאן, לפי שבא קרח וערער פנגד אהרן
על הפהנה, בא הפתוב ונתן לו (חולין קלג) עשרים
וארבעה מתנות פהנה ב"ברית מלח עולם", ולכך
נסמכה פרשה זו לכאן. משמרת תרומתי • שאמה
צריך לשמרון בטהרה. למשחה • לגדלה (ספרי).

כ"י - וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ • (ספרי) בשמחה. לשון שמחה
הוא זה, כמו (שמות ד): "הנה הוא יוצא לקראתך וראך
ושמח בלבבו". משל למלך שנתן שדה לאוהבו, ולא
פתב ולא חתם ולא העלה בערפאין. בא אחד וערער
(עליו) על השדה, אמר לו המלך: כל מי שירצה
יבא ויערער לנגדך? הריני כותב וחותם לך ומעלה

~ נקודות משיחות קודש ~

מהעולם. לפיכך נתנו מתנות פהנה לאחר מחלקת קרח,
פי הן מבטאות את הקשר שבין ישראל לפהנים: יהודי
מפריש מכושו השמי לפהן, ובזה מרומם כוש זה.

(לקוטי שיחות, כרך יח, עמ' 219)

וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת מִשְׁמַרְתִּי תְּרוּמָתִי (יח, ח) טענתו של
קרח היתה: הפהנים מנתקים מהעולם ועוסקים רק
בקדשה, ואילו כל העדה עוסקים עם עניגי העולם על
מנת לעשות מהם פלים לאלקות. ואם כן, מדוע צריכים
את השפעת הפהנים על ישראל? שגם הם יתעלו

ספורנו

שמשמרו היטב. תורה ח
(ח) וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ. אמה תשמר
משמרת הקדש פאשר צויתיד, וַאֲנִי
נותן לך מתנות פהנה הפתובים בזאת
הפרשה. תורה ט

זר בעבודה שפעבדו. וזה יצטרף, כי
אמנם עבודת מתנה אמת אמת
פהנתכם. עבודת פהנה המטלת
עליכם בלבד, "אתן" ואשים אותה
למתנת כבוד ומעלה בעיני כל אדם,
ובכן יתאוו פלם אליה, ולפיכך צריך

(ו) לָכֶם מִתְּנָה נְתָנִים לה'. שיתחילו
לעבד במצותכם בכל הצריך באהל
מועד. תורה י
(ז) תשמרו את כהנתכם. שלא יקרב
זר לעבודת פהנה, כמו שקרה בעזיהו.
ועבדתם. וכמו כן תשמרו שלא יקרב

ט דין יהי לך מקדש קודש קודש מותר מן
אשתא כל קרבניהון לכל מנחתהון ולכל
חטותהון ולכל אשמהון די יתיבון קדמי
קדש קודשין די לך הוא ולבניך:

(ט) וזה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש כל קרבנם
לכל מנחתם ולכל חטאתם ולכל אשמה אשר
ישיבו לי קדש קדשים לך הוא ולבניך:

כ"י מן האש • לאחר הקטרת האשים • כל קרבנם • גזון זבחי שלמי צבור • מנחתם חטאתם ואשמהם •
במשמעו • אשר ישיבו לי • זה גזל הגר •

י בקדש קודשין תכלנה כל דכורא ייכול
יתה קודשא יהי לך:

(י) בקדש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אתו
קדש יהיה לך:

כ"י בקדש הקדשים תאכלנו וגו' • למד על קדשי קדשים, שאין נאכלין אלא בעזרה ולזכרי כהנה •

יא ודין לך אפרשות מנחתהון לכל ארמות
בני ישראל לך יבכתנן ולבניך ולבנותיך
עמד לקנים עלם כל דדכי בביתך ייכול
יתה:

(יא) וזה לך תרומת מתנם לכל תנופת בני ישראל
לך נתתם ולבניך ולבנותיך אתך לחקעולם
כל טהור בביתך יאכל אתו:

יב כל טוב משח וכל טוב חמר ועבור
ראשיתהון די יתנן קדם יי לך יבכתנן:

כ"י תרומת מתנם • המורם מן התודה ומחשלים
ואיל נזיר • לכל תנופת • שהרי אלו טענין תנופה •

(יב) כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן ראשיתם
אשר יתנו ליהוה לך נתתם:

כ"י ראשיתם • היא תרומה גדולה •

~ נקודות משיחות קודש ~

שלמודי הקדש יתקינו בפקר, שאז הראש צלול, ואלו
למודי החל יתקינו אחר הצהרים.
וטעמו ונמוקו עמו: את הזמן המבקר והמשבח, שהוא
בחינת חלב, יש להקדיש לגבוה.

(לקוטי שיחות, כרך ב, עמ' 326)

כל חלב יצהר... אשר יתנו לה' (יח, יב)
והוא הדין בכל דבר שהוא לשם האל הטוב, שיהיה מן
הנאה והטוב... וכן הוא אומר כל חלב לה' (רמב"ם סוף
הלכות אסורי מזבח).
כשהתעוררה שאלת סדר הלמודים בשיבות ובתפיסת
הדתיים בארצות הברית, עמד אדמו"ר הרי"צ על כך

יג בפורי כל די בארעהון די יתנו קדם יי
די לך יהי כל דדכי בביתך ייכלנה:

(יג) בפורי כל אשר בארצם אשר יביאו ליהוה לך
יהיה כל טהור בביתך יאכלנו:

ספורט

(יא) תרומת מתנם • מה שהבעלים
נותנין לפהגים מן הקדשים הקלים
שיש לבעלים חלק בהם. תורה יב

לפיקר, תורה י
(י) בקדש הקדשים תאכלנו • לפנים
מן הקלעים. תורה יא

(ט) מן האש • שכלו נתן לגבוה, ואין
לפהגים חלק בו אלא אחר הקטרת
האשים, דמשלחן גבוה קא זכו.

(יד) כָּל־חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לְךָ יְהוָה:

יד כל חרמא בישראל די לך יהי:

(טו) כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל־בֶּשָׂר אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה בְּאֵדָם וּבִבְהֶמָה יִהְיֶה־לְךָ אֵד, פָּדָה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר־הַבְּהֶמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה:

טו כל פתח וולדא לכל בשרא די יקריבון קדם יי באנשא ובבעירא יהי לך פדא פדא מפרק תפרוק ית בוכרא דאנשא וית בוכרא דבעירא מסאבא תפרוק:

(טז) וּפְדוּיוֹ מִבְּנֵי־חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְפְּךָ כֶּסֶף חֲמִשָּׁת שֶׁקֶלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא:

טז ופרקנה מבר ירחא תפרוק בפרסנה כסף חמש סלעין בסלעי קודשא עשרין מעין הוא:

(יז) אֵד בְּכוֹר־שׁוֹר אוֹ־בְכוֹר כֶּשֶׁב אוֹ־בְכוֹר עֹז לֹא תִּפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דָּמָם תִּזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־חֲלָבָם תִּקְטִיר אֵשָׁה לְרִיחַ גִּיחָה לַיהוָה:

יז פרם בוכרא דתורא או בוכרא דאמרא או בוכרא דעזא לא תפרוק קודשא אנון ית דמהון תזרוק על מדבחה וית תרביהון תסך קרבן לאתקבלא ברענא קדם יי:

(יח) וּבִשְׂרָם יִהְיֶה־לְךָ כַּחֲזֶה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין לְךָ יִהְיֶה:

יח ובשרהון יהי לך כחזה תנופה וכשוק הימין וכשוקא דמינא לך יהי:

י"ח כַּחֲזֶה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין • (זכרים טו) שֶׁל שְׁלָמִים שְׁנֵאֲכִלִים לַכֹּהֲנִים לְנִשְׁיָהֶם וּלְבָנֵיהֶם וּלְעַבְדֵיהֶם לְשָׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד, אֵף הַבְּכוֹר נֹאכֵל לְשָׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד. לְךָ יִהְיֶה • (ספרי) בָּא רַבִּי

עקיבא ולמד: הוסיף לך הפתוח "הויה" אחרת, שלא תאמר: כחזה ושוק של תודה, שאינו נאכל אלא ליום ולילה.

(יט) כָּל תְּרוּמַת הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה נָתַתִּי לְךָ וּלְבָנֶיךָ וּלְבָנֶיךָ אֶתֶּן לְחֶק־עוֹלָם בְּרִית מִלַּח עוֹלָם הוּא לִפְנֵי יְהוָה לְךָ וּלְזֶרְעֶךָ אֶתֶּן:

יט כל תרומת הקדשים אשר ירימו בני ישראל ליהוה נתתי לך ולבניך ולבניך אתה נתת לחקעולם ברית מלח עולם הוא לפני יהוה לך ולזרעך אתה נתת:

י"ט כָּל תְּרוּמַת הַקֹּדְשִׁים • מִחֲבֹתָה שֶׁל פָּרָשָׁה זו, כָּלֵלָה בַּתְּחִלָּה וּכְלָלָה בְּסוֹף וּפֶרֶט בְּאַמְצַע. בְּרִית מִלַּח עוֹלָם • בְּרִית עִם אֶהְרֹן בְּדָבָר הַבְּרִיא

ומתקנים ומבריא את אחרים. ברית מלח • ברית פברית הפרותה למלח, שאינו מסריח לעולם.

(כ) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן בְּאַרְצָם לֹא תִחַל וְחִלָּק לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּתוֹכָם אֲנִי חִלְקוֹ וְנִחַלְתָּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ ואמר יי לאהרן בארצהון לא תחל ויחלק לא יהי לך ביניהון מתנן די יהבית לך אנון חלקך ואחסנתך בגו בני ישראל:

כ"י וְחִלָּק לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּתוֹכָם • (ספרי) אֵף בַּבְּזָה.

~ שבת קודש ה' תמוז ~

כא וּלְבָנֵי לֹוֹי הָאֵל יְהִיבִית כָּל מַעֲשֵׂא בְּיִשְׂרָאֵל לְאַחֲסָנָא חֲלָף פְּלִחְנָהוֹן דִּי אַנּוֹן פְּלִחִין ית פְּלִחֵן מִשְׁכָּן זִמְנָא:

(כא) וּלְבָנֵי לֹוִי הֵנָּה נִתְּנִי כָּל־מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָה חֲלָף עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־הֵם עֹבְדִים אֶת־עֲבֹדַת אֱהֵל מוֹעֵד:

כב וְלֹא יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־אֱהֵל מוֹעֵד זִמְנָא לְקַבְּלָא חוּבָא לְמַמַּת:

(כב) וְלֹא־יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־אֱהֵל מוֹעֵד לְשֹׂאת חַטָּא לָמוֹת:

כג וַיִּפְלְחוּן לְזֹאֵי אַנּוֹן ית פְּלִחֵן מִשְׁכָּן זִמְנָא וְאַנּוֹן יִקְבְּלוּן חוּבִיהוֹן קָנִים עָלֵם לְדַרְיָכוֹן וּבְגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחְסְנוּן אַחֲסָנָא:

(כג) וְעֹבֵד הַלֹּוִי הוּא אֶת־עֲבֹדַת אֱהֵל מוֹעֵד וְהֵם יֵשְׂאוּ עֹנֶם חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבִתּוֹף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחִלוּ נַחֲלָה:

כ"א • וְהֵם • הַלְוִיִּם יֵשְׂאוּ עֹנֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁעֲלֵיהֶם לְהַזְהִיר הַזְרִים מִגֹּשֶׁת אֲלֵיהֶם.

כד אַרִי ית מַעֲשֵׂא דְבְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי יִפְרְשׁוּן קָדָם יי אֲפֻרְשׁוּתָא יְהִיבִית לְזֹאֵי לְאַחֲסָנָא עַל כֵּן אֲמַרִית לְהוֹן בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחְסְנוּן אַחֲסָנָא:

(כד) כִּי אֶת־מַעֲשֵׂר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִרְיֻמוּ לַיהוָה תְּרוּמָה נִתְּנִי לְלֹוִיִּם לְנַחֲלָה עַל־כֵּן אֲמַרְתִּי לָהֶם בִּתּוֹף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחִלוּ נַחֲלָה: פ

כ"א • אֲשֶׁר יִרְיֻמוּ לַה' תְּרוּמָה • (ספרי) הַפְּתוּב קָרָא "תְּרוּמָה" עַד שִׁיפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר.

כה וּמִלִּיל יי עִם מִשָּׁה לְמִימָר:

(כה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כו וּלְזֹאֵי תַמְלִל וְתִימַר לְהוֹן אַרִי תִסְבּוֹן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ית מַעֲשֵׂא דִי יְהִיבִית לְכוֹן מִנְהוֹן בְּאַחֲסָנָתְכוֹן וְתִפְרְשׁוּן מִנְהָא אֲפֻרְשׁוּתָא קָדָם יי מַעֲשֵׂא מִן מַעֲשֵׂא:

(כו) וְאֶל־הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נִתְּנִי לָכֶם מֵאֵתָם בְּנַחֲלַתְכֶם וְהִרְמַתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְהוָה מַעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר:

כז וְתִתְחַשֵּׁב לְכוֹן אֲפֻרְשׁוּתְכוֹן כְּעֹבֹדָא מִן אֲדָרָא וּכְמִלְאָתָא מִן מַעֲצֵרְתָא:

(כז) וַנְּחַשֵּׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם בְּדִגְן מִן־הַגֶּזֶן וּכְמִלְאָה מִן־הַיֶּקֶב:

כ"א • וַנְּחַשֵּׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם בְּדִגְן מִן־הַגֶּזֶן • | עָלֶיהָ מִיתָה וְחֻמֶּשׁ כְּתוּבָה גְּדוּלָּה שֶׁנִּקְרָאת "רֹאשִׁית תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁלָּכֶם אֲסוּרָה לְזָרִים וְלִטְמְאִין, וְחִיבִין | דִּגְן" מִן הַגֶּזֶן. וּכְמִלְאָה מִן־הַיֶּקֶב • כְּתוּבַת תִּירוּשׁ

ספרות

(כז) וַנְּחַשֵּׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם. "לְהַנִּיחַ וְאִמְרוּ 'מִדֵּד וְאַחֵר כֶּף בָּרוּךְ, הָרִי זֶה תִּפְלַת שְׂוֹא' (תענית ח, ב), מִכָּל מְקוֹם הַמַּעֲשֵׂר, שֶׁהוּא חֲלִין בְּיַד הַלְוִי. תוֹרָה כ"ח

וכן (זכריה יד): "קָבִי הַמֶּלֶךְ הוּא יָם" – אֲוִקְנִיּוֹס חֲפִירָה שְׁחָפֵר מִלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם.

וַיִּצְהָר הַנְּטִילָת מִן הַיָּקָבִים. מִלֵּאָה. לְשׁוֹן בְּשׁוּל, תְּבוּאָה שְׁנֵת־מִלֵּאָה. יָקָב. הוּא הַבּוֹר שֶׁלִּפְנֵי הַגֹּת, שֶׁהֵינָן יוֹרֵד לְתוֹכּוֹ. וְכָל לְשׁוֹן יָקָב חֲפִירַת קֶרֶקַע הוּא,

נקודות משיחות קודש ~

רָעָה, כִּי נוֹסֵף עַל חֲמֹר הַדָּבָר מִצַּד עֲצֻמוֹ, יֵשׁ בּוֹ נִזְק לְעוֹלָם שְׁמִסְכִּיב. וְכֵן - גִּדְּל הַנְּחִיצוֹת שֶׁל מַחֲשָׁבָה טוֹבָה, לְחֹשֶׁב טוֹב עַל הַזִּילָת, כִּי גַם מַחֲשָׁבָה טוֹבָה מוֹעִילָה הַרְבֵּה.

(לקוטי שיחות, כרך לח, עמ' 63)

וַנְּחָשֵׁב לָכֵם תְּרוּמַתְכֶם (יח, כז) מִכָּאֵן לְמִדּוֹ חֲזוּ"ל שֶׁ"בַּמַּחֲשָׁבָה בְּלִבְד תִּהְיֶה תְּרוּמָה". וְגַם לְדַעוֹת שְׁאִין תְּרוּמָה בַּמַּחֲשָׁבָה, מוֹעִילָה הַמַּחֲשָׁבָה לְהַתִּיר אֶת הַטָּכָל, שְׁנוֹתָן עֵינָיו בָּצַד זֶה וְאוֹכֵל בָּצַד זֶה (וְגַם זֶה נִלְמַד מִ"וַנְּחָשֵׁב"). וּמִכָּאֵן הוֹרָאָה עַד כִּמָּה יֵשׁ לִיִּצְהָר מִמַּחֲשָׁבָה

כח בן תפרישין אף אתון אפרשיתא קדם יי מכל מעשרתיכון די תסבון מן בגי ישראל ותתנן מנה ית אפרשיתא קדם יי לאהרן כהנא:

(כח) בֶּן תַּרְיָמוֹ גַּם־אַתָּם תְּרוּמַת יְהוָה מִכָּל־מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּגְתִיתֶם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן:

כ"י" בן תרימו גס-אתם. כמו שישראל מרימים מגרנס ומיקביהם, תרימו גס אתם ממעשר שלכם, כי הוא נחלתכם.

כט מכל מתנתכון תפרישין ית כל אפרשיתא די מכל שופרה ית מקדשה מנה:

(כט) מִכָּל־מִתְּנִיתֵיכֶם תַּרְיָמוֹ אֶת כָּל־תְּרוּמַת יְהוָה מִכָּל־חֶלְבֹוֹ אֶת־מִקְדָּשׁוֹ מִמֶּנּוּ:

תרומה גדולה מן הפרי, צריך להפריש הלוי מן המעשר תחלה אחד מחמשים לתרומה גדולה, ויחזור ויפריש תרומת מעשר.

כ"י" מכל מתנתיכם תרימו את כל-תרומת ה' בתרומה גדולה - הכתוב מדבר, שאם הקדים לוי את הפהן בפרי וקבל מעשרותיו קדם שיטל כהן

ל ותימר להון באפרשיתכון ית שופרה מנה ויתחשב ללואי פעללת אדרא ובעללת מעצרתא:

(ל) וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּהַרְימְכֶם אֶת־חֶלְבֹוֹ מִמֶּנּוּ וַנְּחָשֵׁב לְלוֹיִם כְּתִבּוּאָת גֵּרֹן וְכְתִבּוּאָת יָקָב:

בגיי-ישראל אשר ירימו לה' תרומה". יכול יהא פלו אסור? תלמוד-לומר "ונחשב ללוים ככתובות גרן". מה של ישראל - חלין, אף של לוי - חלין.

כ"י" בהרימכם את-חלבו מננו. לאחר שתרימו תרומת מעשר מננו. ונחשב. המותר ללוים חלין גמורין. כתבאות גרן. לישראל, שלא תאמר: הואיל וקראו הכתוב "תרומה", שנאמר: "כי את-מעשר

לא ותיכלון יתה בכל אתר אתון ואנש פתיכון ארי אנרא הוא לכון חלף פלחנכון במשפן ומנא:

(לא) וְאָכַלְתֶּם אוֹתוֹ בְּכָל־מְקוֹם אַתֶּם וּבֵיתְכֶם כִּי־שָׁכַר הוּא לָכֵם חֶלֶף עֲבֹדְתְכֶם בְּאֶהֱל מוֹעֵד:

כ"י" בכל-מקום. אפלו בבית הקברות.

לב ולא תקבלון עלוהי חובא באפרשיתכון ית שופרה מנה וית קודשיא דבגי ישראל לא תכלון ולא תמותון: פ פ פ

(לב) וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלֶיךָ חֵטָא בְּהַרְימְכֶם אֶת־חֶלְבֹוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת־קִדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלוּ וְלֹא תִמּוּתוּ:

כִּי יִשְׂרָאֵל תִּשְׁאָלוּ עָלָיו חֶטְא וְגו' (יבמות פט) הָא אִם לֹא תִרְמִי, תִּשְׁאָלוּ חֶטְא. וְלֹא תִמּוּתוּ • (בכורות נו) הָא אִם תִּחְלָלוּ, תִּמּוּתוּ:

צ"ה פסוקים, דניאל סימן. חסלת פרשת קרח

הפמרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפ - רפג

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' ב

הִיכָן הוּא חוּט הַשְּׁחָרָה שאם יפסק תהיה טריפה. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׂמוּאֵל, עַד בֵּין הַפְּרָשׁוֹת, שאם נפסק עד שם, טריפה, ואילו מִכָּאן ואילך פחתה חשיבותו של החוט, ואם נפסק שם, כשירה. הגמרא מביאה מעשים אודות בחינת מקום זה: רַב דִּימִי בְּרִי יִצְחָק הָיָה כָּאן בְּעֵי לְמִיזָל לְבִי חוּזָא - חפץ ללכת לחוואי. קודם הליכתו חפץ לידע איה הוא מקום בין הפרשות. אָמַר (-בא) רב דימי בר יצחק לְקַמִּיָּה (-לפניו) דְּרַבִּי יְהוּדָה, אָמַר לִיה לרב יהודה, לִיחִי לִי מֵר - יראה לי אדוני בין הַפְּרָשׁוֹת שמשם ואילך אין פסיקת החוט מטרפה, הִיכָא (-היכן) הוא. אָמַר לִיה רב יהודה לרב דימי בר יצחק, וִיל אִיחִי לִי גְדִי וְאַחֲרֵי לָךְ - לך והבא גדי, ואראך. אִיחִי לִיה - הביא לו רבה בר יצחק גְדִי שְׂמִינָה שחוט ומופשט. לפי שחִי היתה לו שהות להתעכב עד שיקרע את בשר הגדי, חפץ רב דימי בר יצחק שיראנו את בין הפרשות מבחוץ. אָמַר לִיה רב יהודה, באופן זה שאינו קורעים את בשרו, לא תוכל לראות את בין הפרשות, לפי שמפני שומנו כְּלִיעָה טָפִי וְלֹא יֵדַע - בלוע החוט בגוף הרבה, ואי אפשר באופן זה לצמצם ולומר לך את גבולותיו במדויק. אִיחִי לִיה - שוב הביא לו גדי כְּחוֹשׁ, וסבר שבו יוכל להראות את בין הפרשות עקב כחישותו. אָמַר לִיה רב יהודה, אף כֹּאן לא תוכל לראות את בין הפרשות במדויק, לפי שכלִיעָה טָפִי - בולטות הן, עצמותיו, ביותר, וְלֹא יֵדַע - ואין ידוע החוט, לפי שהבוקא דאטמא דוחק את הבשר ואת מוח החוט המתפצל מעליו, עד שנעשה דק ואינו ניכר. כאשר ראה רב יהודה שלא מסתייע בידו להראות לרב דימי את מקום בין הפרשות, אָמַר לִיה, תָּא אֲנִיכְךָ גְּמָרָא - הבה ואלמדך מה שקיבלתי מרבותי, הִכִּי אָמַר שְׂמוּאֵל, כל מקום שיפסק החוט מן הצואר ועד 'בין הפרשות' האחת (-הראשון), תְּרַפָּה. ואם נפסק החוט ב'בין הפרשות' השלישית, כְּשֶׁרָה. ואילו אם נפסק ב'בין הפרשות' השנייה, אִיחִי יֵדַע אם הוא מכלל הטריפה, או מכלל הכשירה, והדבר בספק. הגמרא מביאה מספר ספיקות בדיון של שמואל: בְּעֵי (-נסתפק) רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻעַ,

שאותו חלק יהיה נכפף ונופל, ואף שלא נתרבך עד שנעשה כמים ואילו היה נקוב לא היה המוח יוצא, בכל זאת טריפה היא. טרפויות אלו הן בכלל 'נפסק החוט', משום שידוע היה לחכמים שמתוך המרכבה וממסטה זו עתיד החוט להנקב ולהפסק. ספק בדיון זה: בְּעֵי (-נסתפק) רַבִּי יְהוֹנָתָן, נתבאר לעיל שאם נתמסמס עד שאינו יכול לעמוד טריפה, ויש להסתפק באופן שאִינוּ (-שאינן החוט) יָכוֹל לְעִמּוֹד כְּפָדִי, שנעשה עבה וכבד, אך לא מפני שנתרבך המוח, כִּאי - מהו הדיון בזה, האם נטרפת גם באופן זה, שחולי הוא זה שמכבדו, או שאינה נטרפת בכך אלא אם אינו יכול לעמוד מפני שנימוח בלבד. מסיקה הגמרא: תִּיקוּ - תעמוד בעיא זו בספק, שלא נפשטה. דין נוסף: בִּי רַב אָמֵר - בבית מדרשו של רב אמרו, אם נִתְמַסְמַס פְּסוּל, ואילו אם נִתְמַמְזָם - נתרוקן מקצת המוח מאליו, כְּשֶׁר. הגמרא דנה בדיון זה: מִיִּתְכִּי - הקשו על כך בני הישיבה מבריייתא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אָמַר, כְּהֵמָּה שֶׁנִּתְמַמְזָם מוֹחָה, תְּרַפָּה. והרי זה שלא כדבריו בִּי רב שאמרו שכשירה. דוחה הגמרא: הֵמָּה - המבואר שם בבריייתא שנתמזמו כשר, 'נִתְמַסְמַס' אִיתָמַר (-נאמר) ולא 'נִתְמַמְזָם', וכך אמר רבי שמעון בן אלעזר 'בהמה שנתמסמסת מוחה טריפה', ואם נתמזמו אינה נטרפת, וכדברי רב. הגמרא דנה האם אכן אינה נטרפת בנתמזמו מוחה. מקשה הגמרא: אִינִי - האם נכון הדבר שאם נתמזמו מוחה אינה נטרפת, וְהָא (-והלא) לִי הָיָה יִתְבִּי בִּי מְפֻתָא - היה יושב במרחץ, חֲוִיָּא לְהָהוּא נִבְרָא דְמִרְיָה לְרִישִׁיה - ראה את אותו אדם שהיה שם שהכה והטיח ראשו בכותל, אָמַר לוי מתוך דאתו לאיש, אי לו שֶׁנִּתְמַמְזָם מוֹחֵיהּ דְּרִין (-מוחו של זה). לֹא דִלָּא חֲוִי - האם אין כוונת דבריו שאיש זה לא יחיה, ומוכח שנטרפת אם נתמזמו מוחה. דוחה הגמרא: אָמַר אַבְי, לֹא זו כוונתו, אלא שבא לומר שכיון שנתמזמו מוחו יש ללמוד שְׂאִינוּ מוֹלִיד, ולעולם אינה נטרפת. הגמרא מבארת היכן סופו של חוט השרדה. מבררת הגמרא: עַד

המשך ביאור למס' חולין ליום שני עמ' ב

מטריפה את הבהמה, אָמַר באונות שְׁלֵא כְּסָדְךָ, כלומר, שאין סמוכות זו לזו, שהסירכא הגיעה מאונא אחת אל אונא רחוקה ממנה תוך דילוג על אונא אחרת שביניהן, שכיין שאין סמוכות, הן געות זו מזו וסופה של הסתיימה שעל הנקב לחזור ולהנקב. אָמַר אם אונות אלו שהסירכא ביניהן הן כְּסָדְךָ, שכן סמוכות זו לזו, הֵינּוּ רִבִּיתֵיהוּ - כך היא דרך גדילתם, כלומר, כיון שהן סמוכות ושוככות זו על זו, זו מגינה על זו, והנקב שגרם לסירכא חוזר ומבריא.

משום שמראה הבעות עשוי להשתנות, ואפשר שקודם לכן היה לה מראה אחר שאינו דומה למראה נקב זה שנעשה אחר שחיטה בבועה האחרת. דין נוסף, אודות סירכא בריאה: וְאָמַר רַבָּא, הֵינּי תְּרִיתִי אֹינִי - אלו שתי האונות, דְּסִרְכָּן לְהִדִּי - שהן דבוקות זו לזו וכלומר שיש סירכא ביניהן, לִית לָהּ (-אין להן) כְּדִיקָה לברר אם היה שם נקב או לא, אלא יש להטריף את הבהמה, משום שסירכא מעידה על נקב באותו מקום. וְלֹא אָמַרְנָה (-לא אמרנו) שסירכא שבין האונות

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ט סיון < מפרק קמ עד סוף פרק קמד

יום שני, ל' סיון < פרק כ. מפרק קמה עד סוף פרק קנ

יום שלישי, א' תמוז < פרק כ. מפרק א עד סוף פרק ט

יום רביעי, ב' תמוז < מפרק י עד סוף פרק יז

יום חמישי, ג' תמוז < מפרק יח עד סוף פרק כב

יום שישי, ד' תמוז < מפרק כג עד סוף פרק כח

שבת קודש, ה' תמוז < פרק כ. מפרק כט עד סוף פרק לד

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מותפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

לימוד תניא בכל יום

"המנהג הטוב שנהגו חסידים
(בדורות שלפני זה, וגם בדורות) -
ללמוד פרק תניא בכל יום (לפני
תפלת הבוקר). וכדאי לפרסם
ולחזק מנהג זה"

(משיחת ש"פ אחרי, מבה"ח אייר תשמ"ט
- התועדויות תשמ"ט ח"ג עמ' 68)

"כיון שלימוד התניא הוא אחד מהשיעורים
ששמענו כמה פעמים אודותו מכ"ק מו"ח
אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע שהוא
מסוגל לכמה ענינים, מהנכון שנוסף על
לימודו תניא כפי שכותב, ילמוד גם כן כפי
שנחלק התניא לימות השנה."

(אגרות קודש, כרך י"ד, אגרת ה'רלט)

תניא יומי

~ יום ראשון כ"ט סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פו, רק מפני שאין... עד עמ' פז, ידוע למשכילים.

עליונים ותחתונים להשיג חכמתו או מהותו, - כאן הרי
משתמשים בענין ההבנה באופן של שלילה ועליונות, שאי-
אפשר להבין את הקב"ה - ובכל זאת לא שייך לומר כך
אודות הקב"ה, כי ענין ההשגה מתניחם ונופל - רק על
דבר חכמה ושכל,
לומר שאפשר להשיגו,
או אי אפשר להשיגו
מפני עמק המושג; אבל
הקדוש-ברוך-הוא

שהוא למעלה מן
השכל ותחכמה - לא
שייך כלל לומר בו שאי
אפשר להשיגו מפני
עמק המושג, - וזאת
מפני כי - הקב"ה, אינו
בבחינת השגה כלל,
והאומר עליו - על
הקב"ה, שאי אפשר
להשיגו - הוא כאומר
על איזו חכמה רמה
ועמקה, שאי אפשר
למששה בידים מפני
עמק המושג, שכל
השומע - דברים אלה,
יצחק לו, לפי שחוש

המושג אינו מתניחם ונופל
הנתיב בידים, - דבר גשמי, הנעשה ונלקח בידים, מתאים
לומר עליו, שיכולים למששו בידים, ואילו ענין של שכל,

רק - אם כך הדבר, מדוע אנו אומרים רק ש'חכמה' לגבי
הקב"ה היא כמו 'עשיה' לגבי 'חכמה', הרי ה'עצם' הוא
למעלה מעלה בהרבה מאשר עשיה לגבי חכמה? - הרי זה
מפני שאין בנבראים כח להשיג רק ההשתלשלות

ממדרגת חכמה, שהיא
ראשיתם, - איך שהיא
יורדת למדרגת עשיה
השפלה, לכך אנו
אומרים
הקדוש-ברוך-הוא
נחשבת מדרגת
החכמה במדרגת עשיה
ממש, - שמה'חכמה' עד
ה'עשיה' בנבראים היא
הירידה הגדולה ביותר
של
שבאפשרותם להשיג,
דחינו לומר - כלומר,
שהוא - יתברך, רם
ונשא ונעלה עליו רב
מאד מאד ממדרגת
החכמה. ולא שייך כלל
ליחס אצלו שום ענין
המתניחם לחכמה,
אפילו - לא בדרך

מעלה ועליו רב, - אפילו התייחסות לחכמה כדי לציין איך
הוא ברוך-הוא למעלה מחכמה - גם זה אינו מתאים, כגון
לומר עליו - על הקב"ה, שאי אפשר לשום נברא

שער היחוד והאמונה

רק מפני שאין בנבראים כח להשיג רק
ההשתלשלות ממדרגת חכמה שהיא ראשיתם למדרגת
עשיה השפלה לכך אנו אומרים שלגבי הקדוש ב"ה
נחשבת מדרגת החכמה כמדרגת עשיה ממש דהיינו
לומר שהוא רם ונשא ונעלה עליו רב מאד מאד
ממדרגת החכמה ולא שייך כלל ליחס אצלו שום
ענין המתייחס לחכמה אפילו בדרך מעלה ועליו
רב כגון לומר עליו שא"א לשום נברא עליונים
ותחתונים להשיג חכמתו או מהותו כי ענין ההשגה
מתייחס ונופל על דבר חכמה ושכל לומר שאפשר
להשיגו או אי אפשר להשיגו מפני עומק המושג
אבל הקדוש ברוך הוא שהוא למעלה מן השכל
והחכמה לא שייך כלל לומר בו שאי אפשר להשיגו
מפני עומק המושג כי אינו בבחי' השגה כלל והאומר
עליו שאי אפשר להשיגו הוא כאומר על איזו חכמה
רמה ועמוקה שאי אפשר למששה בידים מפני עומק
המושג שכל השומע יצחק לו לפי שחוש המישוש
אינו מתייחס ונופל אלא על עשייה גשמית הנתפסת

המושג אינו מתניחם ונופל
הנתיב בידים, - דבר גשמי, הנעשה ונלקח בידים, מתאים
לומר עליו, שיכולים למששו בידים, ואילו ענין של שכל,

מקור החכמה, שממנו יתברך נמשך ונאצל – לגבי נבראים נאמר הלשון "נברא", דבר שנוצר, ולגבי מדריגה שמעולם האצילות, הלשון הוא "נאצל", שנאצל ונפרש ממנו יתברך מדריגה זו ונאצל זה, מהות מדרגת חכמה עלאה

– עליונה, שבעולם האצילות. וכן – מה שקוראים לקב"ה בשם: "רחום" ו"חסיד", – למרות שהוא למעלה לגמרי ממדות רחמים וחסד, הרי זה מפני על שם שהוא מקור הרחמים והחסדים. וכן שאר המדות, – שמה שמצינים את הקב"ה במדות האחרות, הרי זה מפני שהוא מקור למדות אלו, שכלן – כל המדות, נמשכו ונאצלו

ממנו יתברך. ודרך וענין תהמשכה והאצילות, – כיצד נמשכו ונאצלו חכמה ומדות מהקב"ה, שהוא למעלה לגמרי מחכמה ומדות, ואף גם אחרי שנמשך ענין החכמה והמדות, הן דבר אחד אתו יתברך, אף – נמשך ונאצל ענין החכמה והמדות מ"אין-סוף" שלמעלה לגמרי מחכמה ומדות, ומה – איזו מהות נאצלה כאן, שבהיותה ענין של חכמה או מדות, היא דבר אחד אתו יתברך, הנה דבר זה ידוע למשכילים.

ה"מתקבל" בשכל בלבד, לא מתאים כלל לומר שהחכמה היא כל-כך עמוקה, שאי אפשר למשש אותה בידים. וכן ממש נחשבת לגבי הקדוש-ברוך-הוא מדרגת השכל וההשגה כעשיה נשמית ממש, ואפילו השגת שכלים –

נמצאים בעלי הבנה גדולה, שבעולמות עליונים, ואפילו מדרגת חכמה עלאה – החכמה העליונה, שבעולם האצילות, המתיחה את כלם, – כל הנבראים וכל עניני שכל, בדרגתי: – כמו שכתוב: "כלם בחכמה עשית". – שהתהוות כל הנבראים וחיותם היא מ"חכמה", היינו חכמה דאצילות, אף-על-פי-כן נחשבת גם חכמה עלאה

(עליונה) שבאצילות כעשיה לגבי הקב"ה, כי הקב"ה הוא שלא בערך למעלה מחכמה שבאצילות – ממילא לא מתאים כלל לומר, שאי-אפשר להבינו בחכמה ושכל, כיוון שענין החכמה והשכל אינו ה"חוש" כלל שעל-ידו אפשר להשיגו, כי הוא למעלה לגמרי מכך. ומה שתקדוש-ברוך-הוא נקרא "חכם" בכתוב, – הרי שכן מייחסים לו ענין החכמה, וגם חקמינו וזרונים-לברכה בנו לו מדרגת ומעלת החכמה, – שהוא יתברך חכם, הינו משום שהוא

שער היחוד והאמונה

בידים וככה ממש נחשבת לגבי הקב"ה מדרגת השכל וההשגה כעשייה גשמית ממש ואפילו השגת שכלים שבעולמות עליונים ואפילו מדרגת חכמה עלאה המחיה את כולם כדכתיב כולם בחכמה עשית. ומה שהקדוש ברוך הוא נקרא חכם בכתוב וגם חז"ל כינו לו מדרגת ומעלת החכמה היינו משום שהוא מקור החכמה שממנו ית' נמשך ונאצל מהות מדרגת חכמה עלאה שבעולם האצילות וכן רחום וחסיד על שם שהוא מקור הרחמים והחסדים וכן שאר המדות שכולן נמשכו ונאצלו ממנו יתברך ודרך וענין ההמשכה והאצילות איך ומה ידוע למשכילים

~ יום שני ל' סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פז, הנה"ה (סוד הצמצום... עד עמ' פז, מן השכל.

כזו הכוללת את כל סדר ההשתלשלות, וסוד – הצמצום של הדיקנא, – זקן ושערות, שהם ענין של צמצומים: כשם שבשערה החיות מצומצמת ביותר, עד שגם כשחותכים את השערה אין האדם חש בכאב, כך מהווה "סוד הדיקנא" אופן

נוסף בצמצומים³, שסוד כל הצמצומים – הוא, לצמצם האור – כדי שיתלבש שיוכל, בבחינות פלים דעשר ספירות. – שבעולם האצילות. "כלים" הם

(הגהה: – ב"הגהה" זו מוסבר בקיצור ענין הצמצומים שהיו נדרשים כדי שמאור אין-סוף, יאצל ענין של חכמה ומדות: סוד הצמצום באור אין-סוף ברוך-הוא, – שלפני הצמצום האיר האור הבלתי-גבול, והצמצום פעל שיתגלה כוח הגבול

שבאור אין-סוף, וצמצום "אדם קדמון", – היינו המחשבה הראשונה הכוללת את כל סדר ההשתלשלות – נעשה כבר כאן ענין של מחשבה, אבל מחשבה

שער היחוד והאמונה

הנה"ה

(סוד הצמצום באור א"ס ב"ה וצמצום א"ק וסוד הדיקנא שסוד כל הצמצומים לצמצם האור שיתלבש בכח' כלים ד"ס

* והנה אין לנו עסק בנסתרו' אך הנגלות לנו להאמין אמונה שלימה דאיתו וגרמוהי חד דהיינו

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בבי' יותר בכ"מ בדא"ח – לדוגמא מצות האמנת אלקות וכו'". מראי-מקומות בענין זה אפשר למצוא גם ב"ספר הערכים – חב"ד", כך ד', ערך "אורות דספירות – פשיטותם או ציורם". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בבי'

גדר פרטי של חכמה, כלומר, זהו חכמה ולא ענין של חסד – הנה הוא יתברך למעלה מעלה לגמרי מכך, **עַד שְׁבָחִינָה חֲכָמָה נִחְשָׁבֶת אֲצֵלוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּבָחִינֵי עֲשִׂיָּה גִשְׁמִיתִי**: על-כל-פנים הרי אמר, שהדרך והאופן כיצד נמשך ונאצל

מאור אין-סוף ענין של חכמה ומדות, ובכל זאת תהייה דבר אחד עם אור אין-סוף, עד ש"הוא המדע וכו'" – דבר זה ירדע למשכילים, ורבנו הזקן ממשיך ואומר: **וְהֵנָּה, אֵין לָנוּ עֵסֶק בְּנִסְתָּרוֹת**, – כיצד נאצלו הספירות מאור אין-סוף, ובאופן זה שהן דבר אחד עם אור אין-סוף. **אֵךְ הַתְּנָלוֹת לָנוּ**, – הוא, **לְהֵאמִין אֱמוּנָה שְׁלֵמָה דְּאֵיהּ וְגִרְמוֹהִי חֵד**, – הוא יתברך ו"גרמוהי" הכלים והספירות שלו הם דבר אחד, דְּהֵינּוּ מִדּוֹתָיו שֶׁל

הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא וְרִצּוֹנוֹ וְחֻבְבָּתוֹ וְיִדְעָתוֹ – הם דבר אחד **עִם מְהוּתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ, הַמְרוֹמֵם לְבָדוֹ רוֹמְמוֹת אֵין קֵץ מִבְּחִינֵי חֲכָמָה וְשִׁכְלָה וְהַשְׁגָּה. וְלָכֵן**, – מפני שהוא למעלה לגמרי מענין של שכל והשגה, **גַּם יְחִידוֹ שְׁמִתִּיחַד עִם מִדּוֹתָיו שֶׁהָאֲצִיל מֵאֵתוֹ יִתְבָּרֵךְ, גִּסְרָבֵן אֵינוֹ בְּבָחִינֵי הַשְׁגָּה** – שיוכלו לְהַשִּׁיג אֵיךְ מִתְיַחַד בָּהֶן. – אלא זה ענין שיש "לקחתו" באמונה. **וְלָכֵן נִקְרָא מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא – שֶׁהֵן הַסְפִּירוֹת – בּוֹהֵר הַקְדוּשָׁה: "רִזָּא דְמַהִימְנוּתָא"**, – סוד האמונה, **שֶׁהִיא הָאֱמוּנָה שְׁלֵמָה לְהַשִּׁיג מִן הַשִּׁכְלָה** – שכן, אין השכל יכול להשיג זאת, ואפשר "לקבלו" רק באמונה.

ענין של חכמה וחסד, ואילו "אור" הוא פשוט, בלי ציור של חכמה וחסד; הנה בשעה שהוא מצמצם את עצמו ונעשה ענין של כלים, של חכמה וחסד, בהם מתלבש ומתייחס האור, אז מתהווה ענין החכמה והחסד, ובאופן שהם דבר אחד אתו

יתברך. **וְהֵנָּה, אַחֵר שְׁנִתְלַבֵּשׁ אֹרֶךְ אֵין-סוֹף בְּבָחִינֵי כָלִים דְּחֻבְבָּהּ בִּנְהִיגָה, אִזְ שִׁיךְ לִזְמַר מַה שְׁכָתָב הַרְמְבִּים: –** שהדעת והידיעה שלמעלה הן באופן ש"הוא היודע, והוא המדע, והוא הידוע, – הכל זה "הוא", הוא יתברך, **וְיִדְעִיתָ עֲצֻמוֹ וְכוּ"**, – יודע כל הנבראים. **לְפִי שְׁבָחִינָה כָלִים דְּאֲצִילוֹת נְעֻשִׁים נִשְׁמָה וְחַיּוֹת לְ עוֹלָמוֹת בְּרִיָּאָה יִצְרִיָּה עֲשִׂיָּה וְלָכֵל אֲשֶׁר בָּהֶם.** – לכל הנבראים שבעולמות. וב"ידיעת

עצמו" שבכלים דאצילות, הוא יודע כל הנבראים של בריאה – יצירה – עשייה המקבלים חיותם מהם. אך, כל זה שייך אחרי שהאור מצמצם על-ידי צמצומים שונים, עד שיוכל האור להתלבש בכלים שבאצילות. **אָבֵל כָּלִי צִמְצוּם וְהַלְבָּשָׁה הַנּוֹכְרִים לְעִיל –** כאמור לעיל, של האור בכלים, **לֹא שִׁיךְ כָּלִל לִזְמַר "הוא היודע, והוא המדע וכוּ"**, – כלומר, לא שייך כלל לומר בו ענין של ידיעה, גם לא באופן של "הוא היודע הוא המדע וכוּ", כִּי – הקב"ה, **אֵינוֹ בְּבָחִינֵי וְגֵדֵר דַּעַת וּמַדַּע כָּלִל חִסּוֹ וְשִׁלּוּם, אֱלֹא –** הוא, **לְמַעַל מַעַלָּה עָלָיו רַב עַד אֵין קֵץ אֲפִלּוֹ מִבְּחִינֵי וְגֵדֵר חֲכָמָה**, – שגם האופן של "הוא היודע והוא המדע כו"ה הוא

שער היחוד והאמונה

הנה"ח

(סוד הצמצום באור א"ס ב"ה וצמצום א"ק וסוד הדיקנא שסוד כל הצמצומים לצמצום האור שיתלבש בבחי' כלים ד"ס והנה אחר שנתלבש אור א"ס בבחי' כלים דחב"ד או שייך לומר מ"ש הרמב"ם הוא היודע והוא המדע והוא היודע ובידיעת עצמו וכו' לפי שבחי' כלים דאצילות נעשים נשמה וחיות לבי"ע ולכל אשר בהם אבל בלי צמצום והלבשה הנ"ל לא שייך כלל לומר הוא היודע והוא המדע וכו' כי אינו בבחי' וגדר דעת ומדע כלל ח"ו אלא למעלה מעלה עילוי רב עד אין קץ אפי' בבחי' וגדר חכמה עד שבחי' חכמה נחשבת אצלו ית' בבחי' עשייה גשמיית):

הקדוש ב"ה שהן הספירות בזה"ק רזא דמהימנותא
שהיא האמונה שלמעלה מן השכל:

~ יום שלישי א' תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פז, פרק י אך מכל מקום... עד עמ' 174, אתכסיאת כו'.

באופן של "חד" – הוא למעלה מהשגת אנשו. ולכן נקראות בזהר הקדוש, מדותיו של הקב"ה, שהן ה"ספירות", בשם "רזא דמהימנותא", סוד האמונה, שהרי ענין ה"ספירות" קשור באמונה, שהיא למעלה משכל והשגה. **אֵךְ מְבַלִּי-מְקוֹם**, – למרות שה"ספירות" הן למעלה משכל

פָּרָק י. בסוף הפרק הקודם, פרק ט', הסביר רבנו הזקן, שכיוון שהקב"ה הוא למעלה אין קץ מחכמה, שכל והשגה, לכן גם היחוד – שהוא ברוך-הוא מאוחד עם הספירות והמדות שבעולם האצילות (שלמרות שהם ענין של מדת החכמה ומדת החסד – הן בכל זאת מאוחדות עם אור אין-סוף ברוך-הוא

יותר בכ"מ בדא"ח לדוגמא ש' היחוד וכו' – "שער היחוד" לאדמו"ר האמצעי (בספר "נר מצוה ותורה אור").

עם גוף המאור המאיר, ואין לו – לזיו, שום מציאות כלל בפני עצמו. – כלומר: לכאורה, למרות שדבר ברור הוא, שבגוף השמש ישנו בוודאי אור השמש – שהרי כיוון שאור השמש מתפשט למרחק רב כזה עד שהוא מאיר את

האדמה, ודאי הדבר שהוא נמצא גם בשמש עצמה – אלא, יחודו שם הוא באופן שהוא כולו מאוחד עם ה"מאור" עצמו, ואי אפשר לציין אותו שם בשם "אור" ו"זיו", כי שם אין הוא מציאות לעצמו כלל – שם קיים במציאות רק ה"מאור" והמקור של האור. וּבְדִבְרֵי הָאֱלֹהִים מִפֶּה, – אודות יחודו של אור השמש כשהוא נמצא במאור עצמו, וְיִתְרֵךְ מִן, – כלומר: יותר מאשר הוסבר בקשר ליחוד ואיחוד אור השמש עם ה"מאור", הן מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא ויצונו וְחִכְמָתוֹ בְּעוֹלָם הַאֲצִילוֹת – "ספירות" עולם האצילות ביחודם, עם מהותו ועצמותו –

של הקב"ה, בְּבִכּוּל, הַמְתַּלְבֵּשׁ בְּתוֹכָם – מהותו ועצמותו כביכול המתלבש בתוך ה"ספירות", וּמִתְיַחַד עִמָּהֶם בְּתַכְלִית הַיְחוד, – שכן ויותר מכך – הוא למשל יחודו של אור השמש עם השמש, בשעה שהאור נמצא בגוף השמש, מֵאַחֵר שֶׁנִּמְשָׁכּוּ וְנִאֲצְלוּ – ה"ספירות", מֵאִתּוֹ יְתִבְרַךְ, עַל־דֶּרֶךְ־מֶשֶׁל בְּדֶרֶךְ הַתַּפְשׁוּת הָאִי מֵהַשֶּׁמֶשׁ, אֶךְ – ביחס ל"ספירות" ולמאצילן ברוך-הוא, הרי זה לא מִפֶּה בְּדֶרֶךְ זֶה, – כפי שהדבר הוא באור המתפשט מהשמש, רַק בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה וְנִפְלְאָה מֵהַשְׁתַּנּוּת, כִּי גִבְהוּ דִּרְכּוֹ – של הקב"ה, מִדְּרִיכָיו.

וּמִכָּל־מָקוֹם, – למרות שזה באופן נעלה ביותר מאשר אצל האדם, בכל זאת, כדי לִשְׁכַּךְ הָאֵזוֹן, נִשְׁמָע וְנִתְבַּוֵּן מִמֶּשֶׁל אִי הַשֶּׁמֶשׁ, הַמִּיחָד וּבְטֵל בְּמִקְוֵהוּ, וְאֵינוֹ עוֹלָה – האור בהיותו בשמש עצמה, בְּשֵׁם כָּלֵל בְּפָנֵי־עַצְמוֹ רַק שֵׁם הַמִּקְוֶה לְבָדוֹ – כֵּךְ – גם, כָּל מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־

והשגה, הוֹאִיל וְדִבְרָה תוֹרָה בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, לִשְׁכַּךְ אֶת הָאֵזוֹן מֵהָשְׂהִיא יוֹכֵלָה לִשְׁמָע, לִכְךָ – לכן, נִתֵּן רְשׁוֹת לְחִכְמֵי הָאֱמֶת – חכמי תורת הקבלה, לְדַבֵּר בְּסִפְרֵי דֶּרֶךְ מֶשֶׁל, – ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כשאומרים

"משל" הרי זה מדגיש שאינם אותו הענין (הנמשל), כִּי־אֵם שִׁיש דוגמא בשייכות דפרטי המשל ביניהם – להשייכות בין פרטי הנמשל, אף דפרטי המשל והנמשל אין כל ערך ושייכות ביניהם (על־דֶּרֶךְ־הַבְּנִיּוֹת־דִּידֵן אין ערך כלל לאור ושמש עם הספירות ומקורם – כִּי־אֵם המשל הוא על יחודם (שייכותם) דהאור והשמש שמקיל ההבנה בהיחוד דהספירות במקורם כו"). וְנִקְרָאוּ – המקובלים, אִתָּן – את ה"ספירות", בשם "אורות", – משל מענין אור וגילוי, בְּדִי שְׁעָלֵי־דִי הַמֶּשֶׁל הָיָה – מאור, וְיִבֵּן לָנוּ קֶצֶת עֲנִין – ואופן, הַיְחוד שֶׁל הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וּמִדּוֹתָיו, – ב"ספירות", שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ־מֶשֶׁל עֲנִין יְחוד אִי הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁבְּתוֹךְ גּוֹף כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ מֵתַאֲחַד עִם גּוֹף הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁנִּקְרָא 'מאור', – לא רק "שמש", אלא גם "מאור" – היא מקרינה מתוכה אור. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "אֶת הַמֵּאֹר הַגָּדֹל וְגו'", – כלומר: הקב"ה ברא את השמש, הנקראת "מאור", שהיא המקור והשייכות לאור הבא ממנה, וְהָיוּ וְהִנִּיצוּן הַמִּתְפַּשֵּׁט וּמֵאִיר מִמֶּנּוּ – מה"שמש", נִקְרָא "אור", כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם", וּבִשְׁהָאוֹר הוּא בְּמִקְוֵהוּ בְּגוֹף הַשֶּׁמֶשׁ – הוּא מִיחָד עִמּוֹ – עם השמש, בְּתַכְלִית הַיְחוד, כִּי אֵין שֵׁם – בגוף השמש, רַק עֵצֶם אֶחָד שֶׁהוּא גּוֹף הַמֵּאֹר הַמֵּאִיר, – אין מקום לומר, שישנם שם שני דברים – ה"מאור" עצמו, וה"אור" הבא מן המאור, אלא שם קיים דבר אחד בלבד – והוא ה"מאור", כִּי הָיוּ וְהָאֹר – הם, שֵׁם – בגוף השמש, עֵצֶם אֶחָד מִשֵּׁם

1. בראשית א, טז. 2. שם א, ה. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אאפ"ל "אין ואפס" מצד המאור – שהרי מציאות ענין מאור – מחשיב הענין דאור (שעש"ז נקרא מאור)". 4. ראה ישעיה נה, ט.

בַּחֲכָמָה, בַּתְּבוּנָה וּבְדַעַת וְכו', דְּכַתִּיב: – ככתוב: ה' בַּחֲכָמָה יֹסֵד אֶרֶץ, כֹּונֵן שָׁמַיִם בַּתְּבוּנָה, בְּדַעַתוֹ תְּהוֹמֹת נִבְקְעוּ וְגו'". – כתוב הרי במדרש, שהתהוות העולם היא ב"עשרה דברים", שהם עשר ה"ספירות", וּבִמְאֹמֶר אֱלֹהִים: – ב"פתח אליהו"

שבהקדמת 'תיקוני זוהר':
 "דַּאֲפִיקַת עֶשֶׂר תִּקּוּנֵי, וְקִרְיָן לְהוֹן עֶשֶׂר סְפִירָן, – אתה (ריבנו של עולם) הוצאת עשרה "תיקונים" והם נקראים "עשר ספירות", לְאַנְהָא בְּהוֹן עֲלֵמִין סְתִימִין דְּלֹא אֲתַגְלִין וְעֲלֵמִין דְּאֲתַגְלִין, – כדי להנהיג בהן (בעשר הספירות) את ה"עולמות הסתומים"

(העולמות שלמעלה מהשגה), ואת ה"עולמות הגלויים" (שהם גלויים להשגת האדם), וּבְהוֹן אֲתַכְסִּיאַת כו'". – ובהם (ועל ידם) אתה מתכסה ומסתתר מהנבראים, שלא יראו בגלוי את החיות האלקית המהווה ומחיה אותם. רבנו הזקן מביא להלן דוגמא כיצד נתהוו הנבראים מהמדות והספירות:

הוא ורצונו וחכמתו, אינן עולות ונקראות – לגבי הקב"ה, בַּשְּׁמוֹת אֱלוֹ – של מדות, רצון וחכמה, כָּלֵל – אֱלֹא לִגְבִי הַנִּבְרָאִים – בלבד, הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהם למטה מאצ" – בבריאה יצירה ועשי' – והיינו",

עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, – הנבראים העליונים והנבראים התחתונים, שְׁהוּיָתָם וְחַיּוּתָתָם וְהַנְהָגָתָם, שֶׁהַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא מְחַיֶּה וּמְחַיֶּה אוֹתָם וּמְנַהִיגָם, הוּא – על-ידי, בְּרָצוֹנוֹ וְחַכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ וְדַעַתוֹ – של הקב"ה, הַמְתַּלַּבְּשׁוֹת – רצונו, חכמתו, בינתו ודעתו של הקב"ה, מתלבשות בַּמְדוּתוֹ הַקְדוּשׁוֹת, – חסד, גבורה, תפארת וכו', הרי לגבי הנבראים, המתהווים, מקבלים חיותם ומונהגים מהקב"ה על-ידי התלבשות רצונו, חכמתו, בינתו ודעתו – במדותיו, נקראות הספירות והמדות בשמות חכמה, בינה, דעת ומדות. בְּרֵאשִׁיתָא – כמו שמצינו בַּמִּדְרָשׁ⁵: "בַּעֲשָׂרָה דְּבָרִים נִבְרָא הָעוֹלָם:

שער היחוד והאמונה

מדותיו של הקדוש ב"ה ורצונו וחכמתו אינן עולות ונקראות בשמות אלו כלל אלא לגבי הנבראים עליונים ותחתונים שהווייתם וחיותם והנהגתם שהקב"ה מחיה ומחיה אותם ומנהיגם הוא ברצונו וחכמתו ובינתו ודעתו המתלבשות במדותיו הקדושות כדאיתא במדרש בעשרה דברים נברא העולם בחכמה בתבונה ובדעת וכו' דכתיב ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו וגו' וכמאמר אליהו דאפיקת עשר תיקונים וקרינו להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין ועלמין דאתגליין ובהון אתכסיאת כו'

~ יום רביעי ב' תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 174, עד"מ ביום ראשון... עד עמ' פח, מדות כלל.

הָעוֹלָם עַד סוֹפּוֹ, שֶׁהִיא בְּחִינַת מֵדַת חֶסֶד; – שהרי ענינה של חסד הוא: התפשטות וגילוי. רַק מִפְּנֵי שֶׁכְּלוּלָה – מדת החסד, גַּם מִמֵּדַת גְּבוּרָה, – שהרי מדות וספירות (שבעולם האצילות) הן בהתכללות אחת בשניה, ומדת החסד כוללת בה

גם מדת הגבורה, לְכֵן לֹא הָיָה – האור שנוצר ממדת החסד, רוֹחֵנִי כְּאוֹר שֶׁל מַעְלָה מִמֶּשֶׁ, וְגַם נִתְלַבֵּשׁ – אור זה, בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא בְּבִחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית, שֶׁהוּא מִחֶלֶד ת"ק – חמש מאות, שֶׁנֶּה מִהֶאָרֶץ לְרִקְעָה וּמִמְדוּת לְמַעְרַב⁸. – כל ההגבלות

עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁל: בְּיוֹם רֵאשׁוֹן מִשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית – נִגְלִית מֵדַת הַחֶסֶד, – כפי שהיא, כְּלוּלָה מִכָּל מְדוּתוֹ הַקְדוּשׁוֹת, וּרְצוֹנוֹ וְחַכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ וְדַעַתוֹ – של הקב"ה, מְלַבְּשֵׁין בָּהּ, – במדת החסד, וּבְרֵא בָּהּ – במדת החסד, אֵת

הָאוֹר בִּמְאֹמֶר "יְהִי אוֹר", – כי ענין האור הוא התהוות הבאה מהתגלות מדת החסד, והשייכות שבין "אור" ל"חסד", היא בכך: שֶׁהִיא בְּחִינַת הַתַּפְשׁוּת וְהַמְשַׁכָּת הָאוֹר לְעוֹלָם מְלֻמָּעָה, וְהַתַּפְשׁוּתוֹ – של האור, בְּעוֹלָם מְסוּף

שער היחוד והאמונה

עד"מ ביום ראשון מששת ימי בראשית נגלית מדת החסד כלולה מכל מדותיו הקדושות ורצונו וחכמתו ובינתו ודעתו מלובשין בה וברא בה את האור כמאמר יהי אור שהיא בחי' התפשטות והמשכת האור לעולם מלמעלה והתפשטות בעולם מסוף העולם עד סופו שהיא בחי' מדת חסד רק מפני שכלולה גם ממדת גבורה לכן לא היה רוחני כאור של מעלה ממש וגם נתלבש בע"הו שהוא בבחי' גבול ותכלית שהוא מחלד ת"ק שנה מהארץ

5. חגיגה יב, א. – כידוע, גם ה"אגדות" שבגמרא נקראות "מדרש". 6. משלי ג, יט – כ. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הול"ל משנה המפורשת בעשרה מאמרות נבה"ע – אלא שבמשנה מדבר מצד המל' והגילוי (מאמר – כנ"ל) שבכל ספירה וכאן הראי' צ"ל על חכ' בינה כו'". 8. ראה חגיגה יג, א.

שְׁהֵבַל – כל האמור הוא כְּדִי שֶׁתִּרְאֶה הִיבֵשָׁה וְאָדָם עָלֶיהָ לְעֵבֶד – את ה'. – הרי זה ענין של חסד, וְכֵן בָּלֵן. – כל שאר המדות, שעל־ידן נבראו הנבראים, כל אחת ביום שלה. וְזֶהוּ שְׁאֵמֶר אֱלִיהוּ בְּתִקְוֵינִים' – ב"תיקוני זוהר", שָׁם:

"לֹאֲחֻזָּא אִיךְ אֲתֵנְהִי

עֲלֵמָא בְּצֶדֶק וּמִשְׁפָּט

כו', – להראות כיצד

מונהג העולם בצדק

ומשפט וכו' –

שה"ספירות" נאצלו

בשביל ענין הנהגת

העולם בצדק ומשפט

וכו', צֶדֶק אֱלִיהוּ דִּין, –

"צדק" הוא מדת הדין

והגבורה, מִשְׁפָּט אֱלִיהוּ

רַחֲמֵי כו', – "משפט"

הוא רחמים כו', בָּלֵא

לֹאֲחֻזָּא אִיךְ אֲתֵנְהִי

עֲלֵמָא, – כל זאת, כל

המדות והספירות, הן כדי להראות כיצד מונהג העולם, אֲבָל לֹא דֹאִית לָךְ צֶדֶק יִדְעָא דֹאִיהוּ דִּין, – אבל לא שאתה, הקב"ה, יש לך "צדק" הידוע לנבראים, שזהו דִּין, וְלֹא מִשְׁפָּט יִדְעָא דֹאִיהוּ רַחֲמֵי, – ולא, שיש לך, ענין ה"משפט" הידוע לנבראים, שהוא רחמים, וְלֹא מִכָּל אֵינוֹן מִדּוֹת בָּלֵל": – ולא מכל מדות אלו כלל. כלומר, "צדק" ו"משפט" מצויינים כמדות אלו רק לגבי העולמות והנבראים, ואילו לגבי הקב"ה, הרי "לאו דאית לך" – אצלו יתברך לא שייך צדק זה ומשפט זה, כי לגביו אין מדות אלו דבר לעצמם כלל, הן מאוחדות לגמרי בהקב"ה עצמו, כמו אור השמש בהיותו במאור השמש עצמה, שם אין הוא "מציאות" כלל, אלא הוא בטל לגמרי ומאוחד בשמש עצמה.

הללו לא היו קיימות אילו התהוות העולם היתה ממדת החסד עצמה, שהרי חסד הוא התפשטות בלי הגבלה; אלא, מפני שהתהוות היא מחסד כפי שהיא כלולה גם מגבורה – ומצד הצמצום של מדת הגבורה, באות ההגבלות האמורות. – אך,

כיוון שביום ראשון של

ששת ימי בראשית

נתגלתה ופעלה מדת

החסד, נתהוו אז הנבראים

שיש להם שייכות למדת

החסד, המציאות של אור

וכו'. וְכֵן בְּיוֹם שְׁנִי –

של ששת ימי בראשית,

נִגְלִית מִדַּת גְּבוּרָה –

כפי שהיא בְּלוּלָה

מִשְׁאֵר מִדּוֹת, וְרִצּוֹנוֹ

כו', – וכן רצון, חכמה,

בינה, דעת, מלובשים בה,

וּבְרָא בָּהּ – והקב"ה

ברא במדת הגבורה את

הַרְקִיעַ כְּמֵאֵמֶר "יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם, וְיִהְיֶה מְבַדִּיל בֵּין מַיִם לְמַיִם", – כך, שהמאמר והנבאר שנתהווה ממנו –

הרקיע – יש להם שייכות למדת הגבורה, שְׁהֵיָא – ההבדלה

שברקיע, בְּחִינַת צִמְצוּם וּגְבוּרָה לְהַעֲלִים מַיִם הָעֲלִיוֹנִים

הַרוּחָנִיִּים מִמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים, וְעַל־יְדִידוֹהִי נִתְגַּשְׁמוּ – המים

הַתַּחְתּוֹנִים בְּהַבְדֵּלָם מִ – המים הָעֲלִיוֹנִים; – נעשתה אם

כן ההגשמה על־ידי צמצום והעלם, הבאים ממדת הגבורה

שנתגלתה ופעלה ביום שני מששת ימי בראשית, וּמִדַּת חֶסֶד

בְּלוּלָה בָּהּ, – במדת הגבורה, בִּי "עוֹלָם חֶסֶד יִפְנֶה", –

הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ענין של חסד". כלומר: עצם

ה"בינה" של העולם הוא ביטוי של חסד וגילוי. הרי, שגם

במקום שפועלת מדת הגבורה, פועלת שם גם מדת החסד,

~ יום חמישי ג' תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פח, פרק יא והנה גם... עד עמ' 176, וסתום בלבן.

– מאור השמש – שאינם עולים בשם להיקרא "אור", מפני שהם מאוחדים שם עם המאור.

בפרק זה, פרק יא, יסביר רבנו הזקן, שלא רק המדות והספירות נקראות בשמותיהן לגבי הנבראים בלבד, אלא גם "עשרה מאמרות", שעל ידם מתגלות המדות והספירות להוות, להחיות ולהנהיג את הנבראים – גם הם נקראים "מאמרות" לגבי הנבראים בלבד, אבל לא לגבי למעלה, כיוון שהם

פָּרָק י"א. בפרק הקודם, פרק יו"ד, הסביר רבנו הזקן, שהספירות, (מדותיו של הקב"ה וחכמתו ורצונו) נקראות בשמותיהן, לגבי הנבראים בלבד, המתהווים, מקבלים חיותם ומונהגים על ידן. ואילו לגבי הקדוש ברוך הוא, אין הן נקראות בשמות "מדות", "חכמה" ו"רצון", מפני היותן מאוחדות בתכלית אתו יתברך, אשר לכן לא שייך לקרוא אותן בשם לעצמן – כמו שהדבר באור וזיו השמש בהיותם במקורם

התגלות כוחות פרטיים, שהרכבם הוא ההתגלות שממנה באה ה"פעולה". כגון לבריאת האור ממדת החסד – נמשך ממנה – ממדת החסד, המשכת פעולה וכן לפעל ולברא בו – באותו כוח, את האור, – שכן, כפי שיסביר להלן,

יכולות להיות ממדת החסד פעולות שונות, וסוגי התהוויות שונות, הרי כדי שיתהווה ממנה אור ולא דבר אחר, היה צריך להימשך ממדת החסד התגלות וכוח פרטי המורכב באופן כזה שממנו ייברא אור, והמשכת בזה זה וחיות זו נקראת בשם מאמר ואותיות "יהי אור". כי אף שאינן – ענין של אותיות ממש, באותיות מחשבה שלנו חסד ושלום, – בהביאו המשל האמור, שכשם שהתגלות הנפש באדם היא דוקא על-ידי אותיות המחשבה, כך גם למעלה, שהתגלות מדותיו הקדושות היא על-ידי ענין של אותיות – מודגש כאן: שלמרות שבנפש הן אותיות ממש, עם כל ההגבלות שיש לאותיות, הרי למעלה אין הדבר כך חסד ושלום, מכל-מקום הם – בדומה לאותיות שהן, ענין המורה על

התהוות האור מאין לישי, – שזה הכוח הפרטי לבריאת האור, שלנו נברא האור מהמשכת בזה זה, ולא נברא ממנו דברים אחרים שנבראו גם-כן ממדת חסד, כמו מים וכיוצא בהם, – הרי, שהרכב אותו כוח הוא באופן שהוא בורא את האור דוקא, ולכן מכונה כוח זה כ"מאמר יהי אור". העובדה שמאותה מדת חסד מתהווים מים וכיוצא בהם – ולא אור, הרי זה, מפני שנתלכשו בהם כחות בבחינות צרופים אחרים, המורים על התהוות המים וכיוצא. ונמצא, כי כל חיות וכחות הנמשכות ממדותיו הקדושות לתחתונים לבראם מאין לישי ולהחיותם ולקיים – נקראות – ההמשכות של חיות וכוחות בשם "אותיות הקדושות", שהן בחינת המשכת החיות מרצונו וחכמתו להתהוות עולמות ולהחיותם.

מאוחדים עם המדות והספירות, המאוחדות בתכלית עם הקדוש-ברוך-הוא.

והנה, גם עשרה מאמרות, גם-כן נקראו בשם "מאמרות" לגבי הנבראים בלבד. – "מאמר" הוא ענין של

התגלות, כפי שרבונו הזקן מפרש מיד להלן, כי כמו שהמדות שבנשמת האדם, כשבאות להתגלות במעשה, – בפעולה הנוצרת מאותה מדת, הן באותיות מלבשות באותיות המחשבה, – לפני שהמדה באה במעשה, היא באה בהתלבשות באותיות המחשבה. כגון מדת חסד ורחמים שבנשמה, אי אפשר לבא לידי התגלות בפעל ממש, – לעשות פעולה של חסד ורחמים, בראם על-ידי שמחשב – בתחילה, בדעתו ומתהרהר – על מעשה הצדקה וחסד לעשותה בפעל ממש, כי אי אפשר לעשות – שום פעולה, בלי מחשבה, – וישנו אופן, שלפני התגלות המדה במעשה, עליה להתלבש לא רק במחשבה, אלא גם בדיבור – כפי שיוסבר להלן. ואם מצוה

לאחרים לעשות, כמו המלך, – המצווה לאחרים לעשות, אזי מתלבשת מדת החסד וגם אותיות המחשבה באותיות הדיבור [וכן בשמדר דברי חסד ורחמים לרעהו] – שגם אז מתלבשות מדות חסד ורחמים יחד עם אותיות המחשבה, באותיות הדיבור. הרי שהתגלות הכוחות והמדות של הנפש, היא דוקא על-ידי אותיות – אותיות המחשבה או אותיות הדיבור. כך על-דרך-משל, מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא, כשבאות לבחינת התגלות פעלת בתחתונים, נקרא גלוי זה והמשכת פעולה זו בשם "מאמר" ו"צירוף אותיות", שהרי אי-אפשר שתהיה שום פעולה נמשכת ממדותיו הקדושות בלי צירופים הנקראים בשם "אותיות". – כדי שתהיה התגלות של "פעולה" הבאה ממדותיו הקדושות, הרי זה דוקא באופן של

שער היחוד והאמונה

פרק יא והנה גם עשרה מאמרות ג"כ נקראו בשם מאמרו לגבי הנבראי בלבד כי כמו

שהמדות שבנשמת האדם כשבאות להתגלו במעשה הן באות מלוכשות באותיות המחשבה כגון מדת חסד ורחמים שבנשמה א"א לבא לידי התגלות בפועל ממש כ"א ע"י שמחשב בדעתו ומתהרהר מעשה הצדקה וחסד לעשותה בפ"מ כי א"א לעשות בלי מחשבה ואם מצוה לאחרים לעשות כמו המלך אזי מתלבשת מדת החסד וגם אותיות המחשבה באותיות הדיבור [וכן כשמדבר דברי חסד ורחמים לרעהו] כך עד"מ מדותיו של הקב"ה כשבאות לבחי' התגלות פעולתו בתחתוני' נקרא גלוי זה והמשכת פעולה זו בשם מאמר וצירוף אותיו' שהרי א"א שתהיה שום פעולה נמשכת ממדותיו הקדושות בלי צירופים הנקראי' בשם אותיות כגון לבריאת האור ממדת החסד נמשך ממנה המשכת פעולה וכן לפעול ולברוא בו את האור והמשכת כח זה וחיות זו נקראת בשם מאמר ואותיות יהי אור כי אף שאינן באותיות מחשבה שלנו ח"ו מ"מ הם ענין המורה על התהוו' האור מאין לישי שלכן נברא האור מהמשכת כח זה ולא נבראו ממנו דברים אחרים שנבראו ג"כ ממדת חסד כמו מים וכיוצא בהם מפני שנתלכשו בהם כחות בבחי' צירופים אחרים המורים על התהוות המים וכיוצא ונמצא כי כל חיות וכחות הנמשכות ממדותיו הקדושות לתחתונים לבראם מאין לישי ולהחיות' ולקיימם נקראו' בשם אותיו' הקדושות שהן בחי' המשכת החיות מרצונו וחכמתו ומדותיו להתהוות עולמות ולהחיותם והם שני מיני

כְּמוֹ – לְמַשֵּׁל, אֲתוֹתֵיהֶם
הַדְּבָרִים בְּאָדָם עַל־דֶּרֶךְ
מִשָּׁל, שֶׁהֵן מַגִּלּוֹת
לְשׁוֹמְעִים מִה שֶׁהִיא
צִפּוֹן וְסֵתוּם בְּלִבּוֹ. –
כֵּךְ הָאוֹתוֹת וְהַהֲמַשְׁכוֹת
הֵן הַתְּגִלוֹת לִנְבֵרָאִים,
לְהַשְׁפִּיעַ חַיּוֹת לִנְבֵרָאִים
שֶׁבַחֲנִית עֲלֵמִין
דְּאַתְגַּלִּיין.

דְּרֵךְ-מָשַׁל, — שִׂכְסֵם
 שְׂאוֹתֶיךָ הַמַּחֲשָׁבָה
 סְמוּיֹת מֵהוּזוֹת, כֵּךְ
 הַכוֹחוֹת הַנְעֻלָּמִים סְמוּיִים
 וּמֵהֶם, מִהַנְּבֵרָאִים,
 הַעוֹלָמוֹת הַסְּתוּמִים,
וְעֵלְמִין הַסְּתוּמִים,
 — עוֹלָמוֹת דְּרֵי-עֲלִיין,
 גְּלוּיִים, נִבְרָאוּ וְחַיִּים
 מִהַתְּגַלּוֹת שְׁנֵתָלוּ

עולמות עלמין סתימין דלא אתגליין הם המתהווים וחיים וקיימים מכחות והמשככות נעלמות כמו אותיו' המחשבה שבנשמת האדם עד"מ ועלמין דאתגליין נבראו וחיים מהתגלות שנתגלו כחות והמשככות הנעלמות הנקראות בשם אותיו' המחשב' וכשהן בבחי' התגלות להחיו' עלמין דאתגליין נקראות בשם מאמרות ודבר ה' ורוח פיו כמו אותיות הדבור באדם עד"מ שהן מגלות לשומעים מה שהיה צפון וסתום בלבו

אָבֶל בְּאֵמָתוֹ, בְּחִינַת אוֹתוֹת הַדְּבִיר שֶׁל מַעֲלָה – הִיא לַמַּעֲלָה מַעֲלָה מִמְדְּרַגָּתוֹ וּמִחוּצוֹת חֻקָּהּ וְשִׁבְלֶיהָ, הַנִּבְרָאִים, – שֶׁלֹּא כְּאוֹתוֹת הָאָדָם שֶׁהֵן עֵינִן שֶׁל דּוֹמָם וּלְמַטָּה מֵהַשָּׁמַיִם, שֶׁהֵרִי – רֹאֵה שְׂאוֹתוֹת הַדְּבִיר שֶׁלְמַעֲלָה הֵן לַמַּעֲלָה בַּהֲרֵב

לְפִי שְׁאוֹתוֹת דְּבוּרוֹ
וּתְבַרְךָ, הֵן מְחִינֹת
הַמְשֻׁכּוֹת בָּחוֹת וְחִיּוֹת
מִמּוֹדֵי וְיִתְבַּרְךָ,
הַמִּתְחַדּוֹת בְּמַהוּתוֹ
וְעֻצְמוֹתוֹ בְּתַכְלִית
הַיְחוּד, שֶׁהוּא – יִתְבַּרְךָ,
לְמַעַלְהָ מֵעֵלָּה לְאִין קֵץ
מִמִּדְרַגָּתָהּ חֲכָמָה
שֶׁבְּנוֹכְרָאִים. – וּלְכֵן גַּם
הָאוֹתוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת בַּעֲנִין
הַחֲכָמָה וְהַשְׁכָּל שֶׁל
נִבְרָאִים, וְלֹא נִקְרְאוּ
בִּשְׁם "אוֹתוֹת" לְגַבִּי
הַנִּבְרָאִים, – מֵה

אבל באמת בחי' אותיות הדבור של מעלה היא למעלה מעלה ממדרגות ומהות חכמה ושכל הנברא' שהרי במאמר ואותיו' נעשה אדם בצלמינו וגו' נברא האדם בעל חכמה ושכל או אפי' בהבל העליון לבד כדכתי' ויפח באפיו נשמת חיים וא"כ הדבור והבל העליון הוא מקור החכמה והשכל שבנשמת אדם הראשון הכוללת כל נשמות הצדיקים שהם גדולים ממלאכי השרת והיינו לפי שאותיות דיבורו ית' הן בחי' המשכות כחות וחיות ממדותיו ית' המיוחדות במהותו ועצמותו בתכלית היחוד שהוא למעלה מעלה לאין קץ ממדרגת חכמה שבנבראים ולא נקראו בשם אותיות לגבי הנבראים אלא לגבי מדותיו ית' כבבודן ובעצמן

משכל הנבראים, היא מה שבמאמר **ואותיות נעשה אדם בצלמנו ונוו**" – **נברא האדם בצל חכמה ושכל**, – וכיוון שמאותיות הדיבור באים חכמה ושכל, הרי שהן למעלה מעלה מחכמה ושכל, או **אפלו** – שהאדם וחכמה ושכל נטהו **בְּהֵבֵל הַעֲלִיּוֹן לֵבָר, בְּדִבְתִּיבִיבִי** – כמו שכתוב: **"וַיִּפֶּחַ בְּאַפִּי נִשְׁמַת חַיִּים"**, – וּמִ"הֵבֵל" זה, שנופח

שקוראים להן "אותיות", שלמטה מחכמה ושכל, אין זה לגבי נבראים. שכן, כאמור, הן למעלה מעלה מענין החכמה והשכל, **אלא לגבי מדותיו יתברך בכבודן ובעצמן**. – הן נקראות

באדם, נתהווה יצור בעל שכל וחכמה. **וְאִם בֶּן** – שמהדיבור וההבל נתהווה אדם בעל חכמה ושכל, הרי, **תְּדַבֵּר וְהִבֵּל הָעֵלּוּן**, הוא מקור החכמה והשכל שפנשמת אדם

123 תניא יומי • יום שישי

בשם "אותיות", כפי שהן לא יותר מאשר אותיות וגילויים הנמשכים ממדות. והנה, – האותיות שלמעלה, הן כ"ב מיני המשיכות חיות ונחות שונים זה מזה, שבהן נבראו כל העולמות עליונים ותחתונים וכל הברואים שבתוכם שכך עלה ברצונו וחכמתו ית' לברוא העולם בכ"ב מיני המשיכות שונות דוקא לא פחות ולא יותר והן הן כ"ב אותיות הקבועות בפה ולשון כדתן בס' יצירה [ותמונתן בכתב היא מורה על ציור ההמשכה כמ"ש לקמן] שגם אותיות הדבור והמחשבה שבנפש האדם הן המשיכות מהשכל והמדור' שבנפש ממהותן ועצמותן כמ"ש במ"א:

שער היחוד והאמונה

והנה הן כ"ב מיני המשיכות חיות ונחות שונים זה מזה שבהן נבראו כל העולמות עליונים ותחתונים וכל הברואים שבתוכם שכך עלה ברצונו וחכמתו ית' לברוא העולם בכ"ב מיני המשיכות שונות דוקא לא פחות ולא יותר והן הן כ"ב אותיות הקבועות בפה ולשון כדתן בס' יצירה [ותמונתן בכתב היא מורה על ציור ההמשכה כמ"ש לקמן] שגם אותיות הדבור והמחשבה שבנפש האדם הן המשיכות מהשכל והמדור' שבנפש ממהותן ועצמותן כמ"ש במ"א:

המקובלת – כגון: "ר" היא "יו"ד" מלמעלה וקו הנמשך מה"יו"ד", היא מורה על ציור ההמשכה, – באיזה אופן ההמשכה, כמו שיתבאר לקמן] – שגם אותיות הדבור והמחשבה שבנפש האדם, הן המשיכות מהשכל והמדור' שבנפש ממהותן ועצמותן, – של השכל והמדור, כמו שיתבאר במקום אחר:

כ"ב אותיות הקבועות בפה ולשון, – בפיו ובלשונו של האדם, כדתן – כמו שלמדנו ב"ספר יצירה" – שהקב"ה מאשר כ"ב, והן הן:

~ שבת קודש ה' תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פט, פרק יב רק שהברואים... עד עמ' 178, מהאותיות עצמן.

פרק יב. בפרק הקודם, פרק יא, הסביר רבנו הזקן שאותיות ה"עשרה מאמרות" הן המשיכות ממדותיו הקדושות של הקדוש-ברוך-הוא המאחדות בתכלית היחוד עם הקב"ה עצמו (ולכן, למרות שהן נקראות אותיות, מתהווה מהן ענין החכמה והשכל של נבראים. כלומר, אותיות "עשרה מאמרות" הן למעלה מעלה מענין החכמה והשכל של נבראים; הן נקראות "אותיות" רק לגבי המדות הקדושות מהן הן נמשכות, אך לא לגבי הנבראים) והם דוקא כ"ב סוגי המשיכות (לא פחות ולא יותר) ואלו הן כ"ב האותיות. שכן, כך עלה ברצונו וחכמתו של הקב"ה לברוא את העולם בכ"ב סוגי המשיכות.

שער היחוד והאמונה

פרק יב רק שהברואים מתחלקים למיניהם בכללות ובפרטות ע"י שינויי הצירופים וחילופים ותמורות כנ"ל כי כל אות היא המשיכה חיות וכח מיוחד פרטי וכשנצטרפו אותיות הרבה להיות תיבה אזי מלבד גלגלי המדות הקדושות

הבדלים רבים מספור, אלה של כל-כך הרבה מינים, נעשה: על-ידי שינויי הצירופים – של אותיות. בשעה שהאותיות מצטרפות לצירוף מסויים – מתהווה מין כזה, וכשהן מצטרפות לצירוף אחר – מתהווה מין אחר, וחלופים ותמורות, בנפרד לעיל. – כנזכר בפרק א', שישנו הענין של חילופים ותמורות, שאות אחת מתחלפת באות אחרת, והנבראים ששמותיהם אינם נזכרים ב"עשרה מאמרות", נמשך חיותם מעשרה מאמרות על-ידי שאותיות העשרה מאמרות מתחלפות באותיות אחרות, כי כל אות היא המשיכה חיות ובכך מיוחד פרטי, [הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה קשה – כיון דמובדלים זמ"ז מי מחברם, ואיך בכחו לחברם?]

ברם, בהתאם לכך, יכולה להתעורר שאלה: כיוון שישנם רק כ"ב סוגי המשיכות בלבד, כיצד מתהווה מהם ריבוי עצום כל כך של נבראים שונים אחד מהשני – יסביר זאת רבנו הזקן בפרק זה, פרק י"ב.

הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועוד (ועפ"ז תובן אריכות הבי') לקמן בזה – דלכאורה שייך לס' יצירה וכיו"ב הדנים בס' ההשתל' ואופנה – ולא בשער המוקדש לבי' ענין היחוד –

ומתרג'[: וכשנצטרפו אותיות הרבה להיות תבה – כלומר, כוחות שונים רבים ביחד, אזי מלבד רבוי מיני כחות וחיות הנמשכים בפי מספר האותיות שבתבה, עוד זאת – ישנו עוד כוח, העולה על כלל – העולה על כל הכוחות הפרטיים,

והוא: המשכת כח עליון וחיות כללית הכוללת ושקולה בגודל כל מיני הכחות והחיות פרטיות של האותיות ועולה על גביהן, – על הכוחות הפרטיים, והיא – המשכה זו מהכוח והחיות הכללי, מתפרדת ומצטרפת – מחברת ומצרפת את הכוחות הפרטיים, יחד, להשפיע כח וחיות לעולם הנברא בתבה זו, לכלל – לעולם באופן כללי, ולפרטי. – לנבראים הפרטיים שבעולם. הגהה (ולפי שכל אות ואות מכ"ב אותיות התורה, היא המשכת חיות וכח מיוחד פרטי שאינו נמשך באות אחרת לכך גם תמונתו בכתב כל אות היא בתמונה מיוחדת פרטית המורה על ציור המשכה והתגלות האור והחיו' והכח הנגלה ונמשך באות זו איך הוא נמשך ונתגלה ממדותיו של הקב"ה ורצונו וחכמתו וכו'):

שער היחוד והאמונה

ריבוי מיני כחות וחיות הנמשכים כפי מספר האותיות שבתבה עוד זאת העולה על כוללה המשכת כח עליון וחיות כללית הכוללת ושקולה כנגד כל מיני הכחות והחיות פרטיות של האותיות ועולה על גביהן והיא מחברתן ומצרפתן יחד להשפיע כח וחיות לעולם הנברא בתיבה זו לכלל ולפרטי *

הגהה

(ולפי שכל אות ואות מכ"ב אותיות התורה היא המשכת חיות וכח מיוחד פרטי שאינו נמשך באות אחרת לכך גם תמונתו בכתב כל אות היא בתמונה מיוחדת פרטית המורה על ציור המשכה והתגלות האור והחיו' והכח הנגלה ונמשך באות זו איך הוא נמשך ונתגלה ממדותיו של הקב"ה ורצונו וחכמתו וכו'):

וכו' מכון שבו אוצרות שלג ואוצרות ברד וכו' שכללות הרקיעים נבראו וחיים וקיימים בכללות תיבות אלו שבמאמר יהי רקיע וכו' ופרטי הברואים שבו' רקיעים נברא כל פרט מהם וחי וקיים מאיזה צירוף אותיות מתיבות אלו או חילופיהן ותמורותיהן שהן כפי בחי' חיות הנברא הפרטי ההוא כי כל שינוי צירוף הוא הרכבת ואריגת הכוחות והחיות בשינוי שכל אות

נמשך באות אחרת, לכך גם תמונתו בכתב – כל אות היא בתמונה מיוחדת פרטית, – בציור פרטי מיוחד, המורה – תמונת האות מראה על ציור המשכה – באיזה ציור ואופן המשכה, והתגלות האור והחיות ותכח הנגלה ונמשך באות זו, איך הוא נמשך ונתגלה ממדותיו של הקדוש ברוך הוא ורצונו ותכנתו וכו'):

להלן מביא רבנו הזקן, בפנים הספר, דוגמה איך נבראים ממאמר אחד ("יהי רקיע" ² למשל) הנבראים הפרטיים והכלליים של העולמות. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וגודל ענין היחוד גם כמו שהענינים הם בעוה"ז, דכל ז' הרקיעים וכל צבא השמים – חיות כו' ממאמר האחד דיהי רקיע וגו'!". בגון דרך משל, בתבות שבמאמר: "יהי

רקיע וגו'", שנבראו בהן – במלים "יהי רקיע", ו' רקיעים: וכל צבא השמים – הנבראים שבשמים, אשר בהם, במאמר רבותינו זכרונם לברכה: "שחקים, – הרקיע שנקרא "שחקים", שבו רחם עומדות ומחנות מן לצדיקים וכו', וכול, –

הרקיע שנקרא "זבול", שבו ירושלים ובית המקדש ומזבח וכו', מכון, – הרקיע שנקרא "מכון", שבו אוצרות שלג ואוצרות ברד וכו', – הרי יש לכל אחד משבעת הרקיעים, ענינו הכללי מה שהוא רקיע, והענינים הפרטיים הנמצאים בו: ב"שחקים" – "רחיים וכו'", ב"זבול" – "ירושלים וכו'" וכך הלאה.

הרקיעים – מהותם הכללי בתור רקיעים, נבראו ותיים וקיימים בכללות תבות אלו, שבמאמר "יהי רקיע וכו'" – באור הכללי הגלום במלים "יהי רקיע" וגו', נתהוו שבעת הרקיעים בתור כלל של

רקיעים⁵; ופרטי הברואים שבו' רקיעים, נברא כל פרט מהם וחי וקיים מאיזה צירוף אותיות מתיבות אלו, או חילופיהן ותמורותיהן, שהן – הציוריים וחילופיהם ותמורותיהם, כפי בחינת חיות הנברא הפרטי ההוא. – שבאותו צירוף מסוים מתהווה במדויק הכוח והחיות המתאימים ונדרשים לחיותו של אותו נברא. כי כל שינוי צירוף, הוא הרקבת ואריגת הכחות והחיות בשנוי, – למשל, האותיות א-ב-ן, המצטרפות למלה "אבן" (השם, החיות והכוח של אבן) – הרי זה דוקא כשהצירוף הוא לפי סדר זה: א-ב-ן; אך בשעה שסדר האותיות משתנה, מתקבל צירוף אחר של שלש אותיות – למרות שכיוון שהן אותן אותיות, וממילא, לכאורה, גם אותן כוחות – אך כיוון שזה

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "(מחברתן) מלשון חבר – שנעשים שייכים זל"ז. (ומצרפתן יחד) נעשים דבר ונברא ותיבה א'. וכל' רש"י מצרף – חתיכה אחת חגיגה כ, ב. ובלא כף הדמיון. ובכ"מ ולהלכה למעשה". 2. בראשית א, ו. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כפסק זוהר (י, ב. ובכ"מ) במחלוקת ר' יודא ור"ל (חגיגה יב, ב). ובזח"א (לב, ב) משמע דגם ר' יודא ס"ל ד' רקיעים הם ומזה סיוע להמפרשים בחגיגה דלא פליגי ומר אמר חדא כו'. וראה מפרש לרמב"ם הל' יסוה"ת דפ"ג. 4. חגיגה יב, ב. ראה ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א לסוף הפרק. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וידע הדיוק בזה, כי פרט הרקיע (דשחקים וכו') נקרא ונתהווה משמו שיקראו לו בלה"ק (שחקים וכו'). עיין לעיל ספ"א". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כולל הרקיע עצמו. כנ"ל".

— של אותה אות⁷, **וְעַל־דִּיּוּקָהּ** — שצירוף האותיות הוא אחר, והאות הראשונה בצירוף זה היא אחרת, **נִכְרָאת כְּרִיָּה** **חֲדָשָׁה**. — שכן הדבר בצירוף אחר של אותיות. **וְכֵן בְּחִלּוּפֵי אֲוִתִּית אוֹ תַמּוּדִיתִיָּהּ,**

— כשאות "א" לדוגמה

מתחלפת באות "ע",
וכדומה, שכאן לא רק
ששונה צירופן של אותן
אותיות, אלא שבצירוף
החדש ישנן כבר אותיות
אחרות לגמרי, המחליפות

את האותיות הקודמות, נִכְרָאוֹת בְּרִאוֹת חֲדָשׁוֹת פְּחוּתֵי
הַמַּעֲלָה בְּעֶרְךְ הַנִּכְרָאִים מֵהָאוֹתִיּוֹת עֲצֻמָּן.

ל שהוא מן התורה (שבת קה, א)."

הקודמת בצירוף היא הגוברת והיא העיקר בבריאה
והשאר מפילות אליה ונכללות באורה ועי"ז נבראת
בבריה חדשה וכן בחילופי אותיות או תמורותיהן
נבראות בריאות חדש' פחותי המעלה בערך הנבראים
מהאותיות עצמן

מְבִיאָהּ ו-מִלֵּאחַ) מוֹלֵלָה טָרְפָה, מִלֵּאחַ מִסָּבִיב, בְּשָׂרָה, וּבִעֲבֹבוֹת
בְּרִיאַת מִלֵּאוֹת מוֹגֵלֶה הֵן וַיֵּשׁ לְהִטְרִיפָן. אָמַר לִיָּה שְׂמוּאֵל לְרִבְהָ בֵּר
בֵּר חֲנָה, הִנֵּה-אֵם זֶה שֶׁל רֵב מִתְנַא, בְּכֹלֵלָה אֲחֵמֶר ו-נִמְאֵר,
וְאִילוֹ בְּרִיאַת אֵף אֲבִעֲבוּעָה מִלֵּאחַ מוֹגֵלֶה אֵינֶה מְטִיפָהּ אוֹתָהּ.
מַעֲשֶׂה בַעֲנִין זֶה: רַבִּי יִצְחָק בֵּר יוֹסֵף הָיָה קָאָזִיל ו-הִיָּה הוֹלֵךְ
בְּתַרְיָה ו-אֲחֵרִיו דְּרַבִּי יְרֵמְיָה בְּשׁוּקָא דְמִצְנֵי ו-בְּשׁוּק הַטְּבַחִים,
וְתַחֲנוּן לְהִנָּךְ דְּקִיָּמִין צִמְמֵי צִמְמֵי - רֵאָה רֵב יִצְחָק בֵּן יוֹסֵף אֵת
הִירְמְיָה וְהַנִּמְכָּרוֹת שֶׁם בָּהֶן אֲבִעֲבוּעוֹת רְבוּת, אָמַר לִיָּה (לוֹ-
לְרֵב יִרְמְיָה, וְלֹא בְּעֵי מַר אֹמִיבָא - הָאֵם אֵין צָרִין לִרְבִּי לֵקֶנֶת
חֲתִיכַת בָּשָׂר. וְשֹׁאֵל כֵּן, לִפִּי שְׂרָצָה לְרֵאוֹת אִם מִכְשֵׁר הוּא
רֵאוֹת אִלּוּ. אָמַר לִיָּה רַבִּי יִרְמְיָה לְרֵבִי יִצְחָק בֵּר יוֹסֵף, לִיָּה לִי
פְּרִיטָה - אֵין לִי פְּרוּטוֹת בְּכִידִי לְשֹׁלֵם עֲבוּר הַבָּשָׂר. רַבִּי יִרְמְיָה דְּחָהוּ
בְּכֵךְ, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא רָצָה לְגַלּוֹת לוֹ דַּעְתּוֹ בַּדְּבַר. אָמַר לִיָּה רַבִּי יִצְחָק
בֵּר יוֹסֵף לְרֵבִי יִרְמְיָה, אֲנִי אֲנִי - אוֹכֵל לַעֲשׂוֹת שְׂתַקְנָה בַּהֲקֵפָה,
מִשּׁוּם שֶׁטְּבַחִים יֵאֱמָנוּ לִי שִׁיּוּלֵם לָהֶם בּוֹמָן אַחֵר. אָמַר לִיָּה רַבִּי
יִרְמְיָה לְרֵבִי יִצְחָק בֵּר יוֹסֵף, מָה אֲנִי עוֹשֶׂה לָךְ, וְרֵאָה
אֵינִי שְׂאִינִי יוֹכֵל לְהַשְׁמֵט מִלּוּמֹר לִךְ דַּעְתִּי, וּבְכָן אוֹמֵר לָךְ דְּבִי אֲנוּ
ו-שְׂכֹאשֹׁר בָּאוּן לְשֹׁאֵל עַל רֵיאָה שֶׁשׁ בַּה צִּמְחִים לְקִמְיָה ו-לְפִנּוּ
דְּרַבִּי יוֹחָנָן, מְשַׁדֵּר לָהּ לְקִמְיָה - הִיָּה שׁוֹלְחִם לְשֹׁאֵל לְפִנּוּ דְּרַבִּי
יְהוֹרֵה דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּמוֹרִי ו-שְׁהִיָּה מוֹרָה) בֵּת מְשִׁמְיָה ו-מִשְׁמֹן
דְּרַבִּי אֶלְעָזָר דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן לְהִימְרָא ו-לְהִתְרָא, וְלִיָּה לֹא מְבִיאָה לִיָּה
- אוֹלֵם רַבִּי יוֹחָנָן עֲצֻמוֹ לֹא סָבַר שִׁישׁ לְהַחֲרִי, אֲלֵא שֶׁלֹּא הוֹרָה
לְאִיסוּר לִפִּי שֶׁלֹּא שְׁמַע זֹאת מִרְבּוֹ. וְלִכֵּן אֵינִי רֹצֵה לְקֶנֶת רֵאוֹת
אִלּוּ, מִשּׁוּם דַּעְתּוֹ שֶׁשׁ רַבִּי יוֹחָנָן שְׂרָאוֹי לְהִטְרִיפָן.
מַעֲשִׂים נֹסְפִים בַּעֲנִין זֶה: אָמַר דְּבִרָא, כִּי הָיָה מְסִינָן ו-כֹּאשֶׁר הֵינּוּ
פּוֹסְעִים) בְּתַרְיָה ו-אֲחֵרִיו) דְּרַבִּי נַחֲמָן בְּשׁוּקָא

$\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$

לוח היום יום...

ה'תש"ג

כט סיון

יום שישי

יום ראשון

שיעורים. חומש: קרח, ששי עם פירש"י.

תהלים: קמ"קמד.

תניא: והחשבון . . . האותיות עצמן.

עבודת האדם על פי תורת החסידות, להרגיל את עצמו לראות ענין השגחה פרטית, איך כי בטובו יתברך מחדש את העולם והנבראים בכל רגע בהשגחתו הפרטית, אשר זה אף זה הוא מציאות הנבראים חיותם וקיומם.

ה'תש"ג

ל סיון, שר"ח

שבת

יום שני

שיעורים. חומש: קרח, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קמ"ה"קב.

תניא: פרק ח. והנה . . . ומקור החיות.

העברת הפרשה שמו"ת – פסוק פסוק. וקורין גם ההפטרה, או שתי ההפטרות אם הוא שבת ר"ח, או פרשיות מחוברות וכיוצא בזה.

מענה רבינו הזקן לאברך עילוי מצוין ובעל כשרון מפורסם כשנכנס ליחידות שלו הראשונה – בשנת תקנ"ה בליאזנא: רוחניות וגשמיות זיינען הפכים בעצם מהותם. דאס וואס עס איז א מעלה אין גשמיות, איז א חסרון אין רוחניות.

אין גשמיות איז א שמח בחלקו דער גרעסטער בעל מעלה. און דורך עבודה וועט אזא איינער צוקומען צו די העכסטע מדריגות. אין רוחניות אבער איז א שמח בחלקו דער גרעסטער חסרון, און ער ווערט, ר"ל, א יורד ונופל.

תרגום

העברת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום – פסוק פסוק. וקורין גם ההפטרות, או שתי ההפטרות אם הוא שבת ראש חדש, או פרשיות מחוברות וכיוצא בזה.

מענה רבינו הזקן לאברך עלוי מצוין ובעל כשרון מפורסם, כשנכנס ליחידות שלו הראשונה – בשנת תקנ"ה בליאזנא: רוחניות וגשמיות הם הפכים בעצם מהותם. מה שהוא מעלה בגשמיות, הוא חסרון ברוחניות.

בגשמיות – השמח בחלקו הוא בעל מעלה הגדולה ביותר, ועל ידי 'עבודה' יגיע אחד כזה למדרגות הגבוהות ביותר. אבל ברוחניות – השמח בחלקו הוא החסרון הגדול ביותר, והוא נהיה, רחמנא לצלן, יורד ונופל.

יום
שלישי

יום ראשון

א תמוז, ב דר"ח

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: פרק ט. אבל . . . אין קץ.

מסירות נפש הראויה לבני תורה הוא כדרשת רז"ל "אדם כי ימות באהל", להמית את כל התענוגים בעניני עולם. כי אפלו דברים קלי הערך בתענוגי עולם, מונעים המה מלהיות מסור ונתון באהלה של תורה.

יום
רביעי

יום שני

ב תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, שני עם פירש"י

תהלים: י"ז.

תניא: רק מפני . . . למשכילים.

רבנו הזקן כותב בסדורו: נכון לומר קדם התפלה "הריני מקבל עלי מצות-עשה של ואהבת לרעך כמוך".

זאת אומרת, אשר מצות אהבת ישראל היא שער הכניסה, אשר דרך בו יכול האדם לבוא לעמד לפני ה' אלקים להתפלל, בזכותה תקבל תפלת המתפלל.

יום
חמישי

יום שלישי

ג תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, שלישי עם פירש"י.

תהלים: יח"ב.

תניא: הגהה. סוד . . . מן השכל.

אאזמו"ר אמר: א אידישער קרעכץ וואס קומט ח"ו בסבה פון א ניט גוט גשמי איז אויך א תשובה גדולה, בפרט א קרעכץ בסבה פון א ניט גוט רוחני איז אודאי און אודאי א תשובה מעליתא. דער קרעכץ שלעפט ארויס פון עומק רע, און שטעלט אנדער אין א מעמד טוב.

תרגום

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] אמר: אנהה יהודית הבאה חסד ושלום בסבת לא טוב גשמי – גם היא תשובה גדולה, במיוחד אנהה בעקבות לא טוב רוחני – היא ודאי וודאי תשובה מעלה. האנהה מחלצת מעמק רע, ומציבה במעמד טוב.

יום
שישי

יום רביעי

ד תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, רביעי עם פירש"י.

תהלים: כג"כח.

תניא: פרק י. אך . . . 174- מדרכנו.

חסיד אחד, או תלמיד אחד, כאשר נותן לבו דעתו ונפשו על התורה וחיזוקה, פועל ישועות בעיר גדולה בכל עניני העיר, והוא בדרך מלמעלה מדרך הטבע בזכות אבות העולם.

שבת
קודש

יום חמישי

ה תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, חמישי עם פירש"י.

תהלים: כט-לד.

תנאי: ומ"מ . . . 174- אתכסיאת כו'.

רַבְּנֵי הַזֶּקֶן שָׁאֵל אֶת אֶחָד הַחֲסִידִים הַגְּדוֹלִים הַמְּקַרְבִּים בְּיוֹתֵר, בְּהִיּוֹתוֹ אֶצְלוֹ
בִּיחִידוּת, לְמַצְבוֹ. וַיִּתְּאוּנָה הַחֲסִיד כִּי יָרַד מִנְּקִסּוֹ וְכוּ'. וַיַּעֲנֵהוּ רַבְּנֵי: לֵךְ זְקוּקִים
– שְׁתֵּאִיר סְבִיבְתָךְ בַּתּוֹרָה וְעֲבוֹדָה שְׂבִלָב. פְּרֻנְסָה וּמָה שְׁאֵתָה צְרִיף – זֹאת צְרִיף
הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְתֵת לָךְ. עֲשֵׂה מָה שְׁאֵתָה צְרִיף, יַעֲשֶׂה ה' יִתְבָּרַךְ אֶת מָה
שֶׁהוּא צְרִיף.

המשכן ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' א

שמתברכים מפי כהנים, אבל שיש ברכה לכהנים עצמן לא למדנו
בכתוב זה, כשהוא – הכתוב אומר (שם פסוק כו) 'ואני אברכם', כלומר
אומר הקדוש ברוך הוא שהוא עצמו יברכם, הווי אומר – נמצאת
למד מעלתם של הכהנים שהכהנים מקריבין לישראל והקדוש ברוך
הוא מקריב לכהנים. רבי עקיבא אומר, למדנו בכתוב זה 'כה תברכו
את בני ישראל', ברכה לישראל מפי כהנים, אולם מפי גבורה –
שהקדוש ברוך הוא אף הוא מברך את ישראל עדיין לא למדנו
בפסוק זה, אלא כשהוא – הכתוב אומר 'ואני אברכם', בפסוק זה
הווי אומר – נמצאת למד כהנים מקריבין לישראל והקדוש ברוך הוא
מקריב על ידם, שמה שנאמר 'ואני אברכם', הכוונה שהקדוש
ברוך הוא יברך את ישראל, ובוזו למדנו שיש ברכה לישראל גם
מפי הגבורה. נמצא שנחלקו בפירוש הכתוב 'ואני אברכם', שלרבי
ישמעאל הקדוש ברוך הוא יברך את הכהנים ולרבי עקיבא
הקדוש ברוך הוא יברך את ישראל.
מבררת הגמרא: אלא רבי עקיבא שסובר שמה שנאמר 'ואני
אברכם' הכוונה לברכה לישראל, אם כן ברכה לכהנים מנא ליה –
מדיכן לומד הוא שאף הכהנים מתברכים. עונה הגמרא: אומר רב
נחמן בר יצחק, ברכה לכהנים נלמדת ממה שנאמר לאברהם אבינו
'ואברכה מקריבך' (בראשית יב), שהבטיחו הקדוש ברוך הוא שהוא
יברך את המברכים אותו ואת זרעו, ומכאן שהכהנים המברכים
את ישראל מתברכים מפי הגבורה.
שואלת הגמרא: ומאי רבי ישמעאל מסייע כהני יותר
מרבי עקיבא, והרי בין לרבי ישמעאל ובין לרבי עקיבא למדים
ברכה לכהנים מאת ה', אלא שנחלקו מאיזה פסוק, ומדוע תיארנו
את רבי ישמעאל מסייע כהני. מבארת הגמרא: דמוקי לה –
שהוא מעמיד לברכה לכהנים מפי הגבורה במקום – ביחד עם
ברכה לישראל, שזו ברכה עדיפה לכהנים שמתברכים ביחד עם
ישראל, שהרי למד זאת ממה שנאמר בברכת כהנים 'ואני
אברכם', ולא כשיש רבי עקיבא שמתברכים בנפרד, ולכן תיארנו
את רבי ישמעאל מסייע כהני.
חוזרת הגמרא לדין חלב שעל גבי הקיבה. מבררת הגמרא: מה
שהזכיר רבי אושעיא שהיה חלב שנהגו בחלב שעל גבי הקיבה הוא
משום שיטת רבי ישמעאל שאמר משום אבותיו, מאי היא – מה הוא
שיטתו בזה והיכן היא מבוארת. עונה הגמרא: דתניא בתוספתא
(פס' ח"א), נאמר בפסוק (ויקרא יג) המדובר על חלבי הקרבן שיש
להקריב על המזבח ושהם גם אלו שאסורים באכילתו, והקריב
מקרב השלמים אשה לה' את החלב המקבשה את הקרב, והוסיף
הכתוב 'את כל החלב אשר על הקרב'

והושע בן לוי, הלכה ברכי שמעון, שאין בהמה נטרפת על ידי נקב
בריא, אלא אם כן מגיע הנקב עד הסימפון הגדול של הריאה.
אמר ליה רב הונא לרב אחא בר אבא, האם 'רבי מלך' שהזכרת,
מלך ערקה – (הגר בערבא) קאמרת – (אמרת) ואליז התכוונה,
הלא 'אין הלכה ברכי שמעון' קאמר רבי מלך, ולא כדבריה שאמר
שהלכה כרבי שמעון.
כי קליק – כאשר עלה רבי זירא מבבל לארץ ישראל, אשכחיה
(נמצאו) לרב ביבי דיתבי וקאמר – שהיה יושב ואומר, אומר רבי
מלך אומר רבי יהושע בן לוי, הלכה ברכי שמעון. אומר ליה רבי זירא
לרב ביבי, תי דמר – הריני נשבע בחיי מר, דנאני – (שאני) ורבי חייא
בר אבא ורב אפי איפלעין לאתריה – (הודמנו למקומו) דרבי מלך,
ואמרי ליה בשאלה, אי אמר מר שהלכה ברכי שמעון, ואמר לו
(לנו), 'אין הלכה ברכי שמעון' אמרי – (אמרת). והרי זה שלא כפי
שהניך, רב ביבי, אומר בשמו. חזר ושאל רב ביבי את רבי זירא,
ואת מה בירך בענין זה. אומר ליה רבי זירא לרב ביבי, הכי אמר רבי
יצחק בר אמי אומר רבי יהושע בן לוי, הלכה ברכי שמעון.
הגמרא מסיקה: ואין הלכה ברכי שמעון.
החלבים האמורים בתורה (ויקרא יג א-ג) שאותם יש להקריב על גבי
המזבח, הם האסורים באכילה, אמנם יש מהם שהוזכרו בפירוש
בכתוב, ויש מהם הלמדים רק מריבוי הכתוב בענין החלב שעל
הקרב, ונחלקו התנאים מה נכלל בריבוי זה ואיזה חלבים למדים
ממנו ואסורים באכילה.
שנינו במשנה: ניקבה תקבה. אומר רבי יצחק בר נחמני אומר רבי
אושעיא, חלב שעל גבי קבה, הפהנים שלהם ניתנת הקיבה מכל
בהמת חולין נהנו בו היתר לאוכלו, ומנהג זה פשיטת רבי ישמעאל
שאמר משום אבותיו שחלב זה לא התרבה מהכתוב לאוסרו
כדלהלן, וסימניך – והרי לך סימן שלא תשכח מי מהתנאים אמר
כן, ישמעאל שהוא רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול, הרי הוא
כהנא מסייע כהני – כהן שעזר ומיקל לאחיו הכהנים, וסימן זה
היה בידך לזכור שמה שנהגו היתר בחלב שעל גבי קיבה נאמר
בשם רבי ישמעאל שהיה כהן.
מבררת הגמרא: מאי היא – היכן מצינו פעם נוספת שרבי ישמעאל
מסייע לכהנים יותר מתנאים אחרים, שהרי מחמת פעם אחת
שהיקל בחלב הקיבה, לא ניתן עדיין לתארו 'מסייע כהני'. עונה
הגמרא: מצינו זאת בברייתא בענין ברכת כהנים, דתניא בברייתא,
נאמר בתורה ציווי לכהנים (במדבר יג) 'כה תברכו את בני ישראל',
והיינו לברך את ישראל בברכה האמורה בכתוב (שם פסוק כד)
יברך ה' וגו', רבי ישמעאל אומר, למדנו כאן שיש ברכה לישראל

הלכה לעיון

~ יום ראשון כ"ט סיון ~

הדלקה בשמן של טבל בחול ובשבת

ב. ההלכה היא שהמכניס את התבואה לבית קודם גמר המלאכה, מותר לאכול ממנה אכילת עראי אפילו קודם הפרשת התרומה ורק אכילת קבע אסורה. אמנם, היתר זה הוא רק בחול, אך בשבת גם אכילת עראי אסורה, כי מצד חשיבות השבת כל אכילה נחשבת כאכילת קבע. ולפי זה, היה מקום לומר שהנאת הדלקה נחשבת כעראי ולכן יהא מותר להדליק בחול אף ללא הפרשת תרומה ורק בשבת יאסר, ועל כך חידשו שאפילו בחול אסור (שפ"א שם). ג. בהדלקת נר שבת בטבל, הרי מלבד עצם האיסור של הנאה מטבל, נוסף גם איסור של ביטול מצות הדלקת נר שבת, כי בהדלקה זו אינו מקיים את המצוה שהרי היא מצוה הבאה בעבירה (עונג יו"ט סי' נ, ערוך השלחן העתיד סי' קד, א), ובנוסף לכך גם הברכה על הדלקה זו היא ברכה לבטלה שהרי לא קיים את המצוה.

(תשובה מאתב"ה אור"ח סי' נח)

הלכות מעשר פרק ו, הלכה ב: אין מדליקין בטבל טמא אפילו בחול, ואין צריך לומר בשבת.

משמע מכך שבשבת יש סיבה לאסור את ההדלקה בטבל טמא יותר מאשר בחול, ויש להבין: הרי איסור ההדלקה בטבל טמא הוא משום שאסור בהנאה כל עוד לא הפרישו ממנו תרומה, ואיזה חילוק יש לענין איסור הנאה בין שבת לחול?

וכמה ביאורים נאמרו בדבר:

א. עצם הדלקת הנר אינה הנאה גמורה שהרי אין זו הנאה ממשית אלא ראייה בלבד, וקול ומראה וריח אין בהם משום מעילה, והיה מקום לומר שבחול אין איסור להדליק בטבל טמא, אך בשבת ההנאה אינה רק מעצם הראייה שהרי הדלקת הנר בשבת היא חובה, ואם לא היה מדליק בשמן זה היה חייב להדליק בשמן אחר, ונמצא שההדלקה בשמן זה חוסכת לו ממון וזו הנאה גמורה האסורה (שפת אמת שבת כו, א).

~ יום שני ל' סיון ~

מדוע הטבל אינו בטל?

אחרים, ולא הזכיר שצריך להפריש מפירות החייבים מדרבנן. ונראה מכך כי לדעתו פירות הטבל שהתערבו ברוב החולין אינם בטלים ונשארו בחיובם מן התורה, ולכן מפרישים עליהם מפירות החייבים מן התורה. וטעם הדבר, משום שדין ביטול ברוב נאמר באיסור שנתערב בהיתר ללא אפשרות להפריד ביניהם, ולכן דינו של האחד ישפיע בהכרח על זולתו – או שהתערובת כולה תיאסר או שתהא מותרת, ואז הרוכז גובר על המיעוט ולא להיפך, ולכן אם ההיתר הוא הרוב, כל התערובת מותרת. אולם כאשר התערבו פירות טבל בפירות חולין, אין ביניהם 'התנגשות', ואף אם פירות הטבל נשארים באיסורם, אין הם משפיעים על דין שאר הפירות אלא יש להפריש תרומה בעבורם בלבד, ולכן אין כאן דין ביטול והם נשארים באיסורם מן התורה, ולכן יש להפריש עליהם מפירות החייבים מן התורה.

(דברי נחמיה יו"ד כד בסופו)

הלכות מעשר פרק ח, הלכות ב-ג: טבל שנתערב בחולין מתקנין... אם יש לו פירות אחרות, מוציא על אותו טבל תרומה ומעשרות לפי חשבון... וכן אם היה הטבל פחות מן החולין, או מרבה על החולין.

כלל הוא שאין להפריש תרומות ומעשרות "מן החיוב על הפטור", היינו מפירות החייבים במעשר על פירות הפטורים. וכן אין להפריש מפירות החייבים מן התורה על פירות החייבים מדרבנן כי ביחס לדין תורה הם נחשבים כפטורים. לפיכך, מי שיש בידו פירות החייבים בתרומות ומעשרות מדרבנן, צריך להפריש עליהם מפירות החייבים מדרבנן. והנה, כאשר התערבו מעט פירות טבל ברוב פירות של חולין, לכאורה מן התורה הם בטלים ברוב ופטורים מהפרשת תרומות ומעשרות וחייבים רק מדרבנן. ולפי זה, יש להפריש עליהם מפירות החייבים רק מדרבנן (ראה רש"י מנחות לא, א ד"ה אין רוב).

אולם הרמב"ם כותב שטבל שנתערב בחולין מתוקנים (גם אם הם הרוב) מפריש על חלק הטבל שבתוך התערובת מפירות

~ יום שלישי א' תמוז ~

האם מותר להכשיל רשעים?

לדבריו כאן שצריך להפריש מעשר מהפירות שנותן לפונדקאית כדי שלא להכשיל אותה באיסור!
ויש שיישבו זאת לפי דיוק לשון הרמב"ם: "מעשר את שהוא נותן לה כדי שלא יהיה תקלה לאחרים". כלומר, לא מדובר על מניעת מכשול של הפונדקאית עצמה שאכן אינו מוטל עליו, אלא מוטל עליו למנוע ממנה לתת מהם לאחרים ולהכשיל אותם באיסור (מראה הפנים לירושלמי דמאי שם).
אך יש אומרים שאף כשאין חשש שתכשיל אחרים, עליו לעשר כדי שהיא עצמה לא תיכשל באיסור. ואין זה דומה לכרם של ערלה שאין חובה לסמנו כדי לעשות תקנה לעוברי עבירה, כי שם אינו נותן להם את הפירות האסורים בעצמו אלא רק נמנע מלסמן אותם בשבילם, אך בנידון דידן שנותן את הפירות לפונדקאית בעצמו כאשר יש חשש שתאכל מהם בלא לעשר הרי הוא גורם לה למכשול בידים ומכך הוא חייב להימנע ועליו לעשר אותם (ראה מנחת שלמה ב"ק סט, א, בצל החכמה א ס' כו, ג).

הלכות מעשר פרק יא, הלכה יב: הנותן לפונדקאית לבשל לו ולאפות - מעשר את שהוא נותן לה, כדי שלא יהא תקלה לאחרים; ומעשר את שהוא נוטל ממנה, מפני שהיא חשודה להחליף של זה בזה.

במשנה (דמאי ג, ה) נחלקו תנאים בדין זה: יש אומרים כי מאחר והפונדקאית חשודה על המעשרות עליו לעשר את מה שנוטל ממנה כדי שהוא עצמו לא יכשל באכילת איסור, וכן את מה שנותן לה כדי שהיא לא תיכשל. אך יש אומרים שאין עליו לעשר את מה שנותן לה כי "אין אנו אחראים לרמאים" ולא מוטל עליו למנוע אותה מאיסור.

והרמב"ם פוסק כדעה הראשונה שעליו לעשר אף את מה שנותן לה. אולם בהל' מעשר שני (פ"א ה"ז) פסק שמי שיש לו כרם של ערלה צריך לסמן אותו בשנת השמיטה (כשהפירות מופקדים לכל) כדי שלא יכשלו העוברים והשבים באכילת פירות ערלה, אבל בשאר השנים אין צריך לסמן את כרמו כי בלא הכי אסור ליטול מפירותיו משום גזל, ומי שעובר ונוטל, אין חובה למנוע אותו מאיסור ערלה. ולכאורה הרי זה סותר

~ יום רביעי ב' תמוז ~

אין קדושה ללא אכילה

והביאור: לשיטת הרמב"ם, במעשר שני הבאתו לירושלים ואכילתו שם היא תנאי בעצם קדושתו, ואם אין בפירות דין הבאה ואכילה בירושלים, לא חל עליהם דין מעשר כלל. והראיה שהרי פסק (להלן פ"ג ה"א) שלחם מעשר שני שהתעפש או שמן שהתקלקל, כיוון שנפסלו מאוכל אדם פקעה קדושתם, ואם כן קדושת מעשר שני חלה רק על דבר הראוי לאכילה. וכן אם אינו עומד לאכילה משום שאין מביאים אותו לירושלים, והרי בחו"ל אסור באכילה, לא חלה עליו קדושה כלל.
אך לגבי בכור, קדושתו אינה תלויה באפשרות ההקרבה בבית המקדש, ולכן גם בחו"ל חלה עליו קדושה ונאסר בגיזה ובעבודה ובאכילה ללא מום.

(רשומות שיעורים (סולובייצ'יק) ברכות ע' תה)

הלכות מעשר שני פרק א, הלכה יד: מעשר שני - הואיל והוא טעון הקצאת מקום - אין מביאין אותו מחוצה לארץ, כבכור בהקמה.

בהלכות בכורות (פ"א ה"ה) כתב הרמב"ם שמצות בכור בהמה טהורה נוגעת בין בארץ ובין בחו"ל, אך בעוד שבארץ ישראל מקריבים את הבכור בבית המקדש, אין מביאים בכורות מחו"ל (כנלמד מהפסוקים) אלא "יאכל במומו", היינו שמאחר וחלה עליו קדושה אסור לאוכלו אלא-אם-כן נפל בו מום ונפסל להקרבה.

והנה, לגבי מעשר שני כותב הרמב"ם כאן שאין מביאים אותו מחו"ל לארץ כבכור בהמה ולכן אין חייבים להפריש כלל. ויש לתמוה, הרי לגבי בכור עצמו נאמר שחלה הקדושה רק שאינו קרב על המזבח, ואין אפשר ללמוד מבכור למעשר שני שלא חלה עליו בחו"ל קדושה כלל?

~ יום חמישי ג' תמוז ~

האם מותר לאכול מעשר שני בזמן הזה?

הרמב"ם כאן, שמעשר שני אינו נאכל אלא בפני הבית. אלא שבדבריו בא לדון באפשרות פדיון פירות מעשר שני בירושלים, ועל זה כתב שאם הפירות לא הוכשרו לקבל טומאה ראויים הם לאכילה אך אינם מותרים באכילה כי אין לנו מזבח בזמן הזה, וכן משום שכולנו טמאים ובכל זאת נחשבים הפירות 'ראויים לאכילה' שמא יבוא משיח בן דוד ויתגלה אפר פרה ויבנה המזבח. ומכיון שראויים לאכילה אין לפדותם בירושלים שהרי "אין פודין מעשר שני בירושלים אלא אם כן נטמאו" (להלן ה"ח). ולכן, האפשרות היחידה היא להכשירם לקבל טומאה, ולאחר שנטמאו אפשר לפדותם גם בירושלים.

וה'חתם סופר' כתב (יו"ד סי' רל"ה): אדרבה, ראוי להכשיר פירות מעשר שני לקבל טומאה ולטמאם בידים, שאם לא כן, כיון שאי אפשר לפדות פירות טהורים בירושלים נצטרך לגנוזם עד שירקבו, ואזי יש לחשוש לתקלה שמא יאכלו בטומאת הגוף.

הלכות מעשר שני פרק ב, הלכה א: **מַעֲשֵׂר שְׁנִי... אֵינוֹ נֹאכָל בִּירוּשָׁלַם אֲלָא בְּפָנֵי הַבַּיִת... מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמֹדוֹ, מֵהַ בְּבוֹר אֵינוֹ נֹאכָל אֲלָא בְּפָנֵי הַבַּיִת, אֶף מַעֲשֵׂר שְׁנִי לֹא יֹאכֵל אֲלָא בְּפָנֵי הַבַּיִת.**

ב'ספר התרומה' (הובא בכסף משנה) כתב שאם הפירות לא הוכשרו לקבל טומאה, מותר לאכלם בירושלים בזמן הזה. ותמה הב"ח (יו"ד סי' של"ה ד"ה אח"כ): הרי גם אם הפירות אינם מקבלים טומאה אסור לאכלם משום טומאת הגוף, כי כולנו טמאי מת בזמן הזה, והאוכל מעשר שני בטומאה, בין שהאדם טמא והמעשר טהור ובין שהאדם טהור והמעשר טמא, לוקה, שנאמר "ולא ביערתי ממנו בטמא" (ויבמות ע"ג, ב).

וה'מלבושי יום טוב' (חובת קרקע סי' יח) מבאר: אין הכוונה ב'ספר התרומה' להתיר אכילת מעשר שני בירושלים בזמן הזה, שהרי כתב בהמשך דבריו שקדושת ירושלים המתירה לאכול בתוכה מעשר שני הוא רק "אם בנה מזבח, אבל בלא מזבח לא, דאיתקש מעשר לכבוד" כדברי

~ יום שישי ד' תמוז ~

האם מעשר שני שנתערב הוא 'דבר שיש לו מתירין'?

אף שגם מחוץ לירושלים אפשר להתיר את הפירות שהרי יכול לפדות מעשר שני בכסף ונעשים חולין, אינם נחשבים כ'דבר שיש לו מתירין', כי מבואר בגמרא (נדרים נט, א) לענין נדרים, שרק דבר שנאסר בנדר שנתערב באחרים אינו בטל, כי כיון שמצוה להישאל לחכם על נדרו ולהתירו הרי הוא 'דבר שיש לו מתירין', אבל תרומה שנתערבה בחולין בטילה במאה ואחד, ואף שאפשר להישאל על התרומה אצל חכם ("המפרש תרומה ומעשרות וניחם עליהן - ה"ז נשאל לחכם ומתיר לו, כדרך שמתירין לו שאר נדרים, ותחזור חולין כמו שהיתה". הל' תרומות פ"ד הי"ז) — אינו נקרא 'דבר שיש לו מתירין' כיון שאין מצוה להישאל עליה.

וכך גם לענין פירות מעשר שני שנתערבו — אינם נחשבים כ'דבר שיש לו מתירין', כי אין מצוה לפדות מעשר שני.

הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק ו, הלכה יד: **פְּרוֹת מַעֲשֵׂר שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּפְרוֹת חֲלִין - יֹאכֵל הַכֹּל בְּטָהֳרָה בְּמָקוֹם, אוֹ יִפְדֶּה אֶת הַמַּעֲשֵׂר. לְפִיכָךְ, אִם נִתְעַרְבוּ בִּירוּשָׁלַם, אוֹסְרִין בְּכָל שָׁחַן בְּמִינָן - הוּאִיל וְהוּא בִּירוּשָׁלַם, הָרִי הוּא בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין; וְיֹאכֵל הַכֹּל בְּטָהֳרָה.**

וביאר הרע"ב (בכורים פ"ב מ"ב):

פירות מעשר שני שנתערבו בפירות חולין בירושלים אינם בטלים כיון שהם כ'דבר שיש לו מתירין', שהרי יכול לאכול את התערובת בירושלים בתורת מעשר שני ו'דבר שיש לו מתירין' אינו בטל, אבל אם נתערבו מחוץ לירושלים, כיון שאינו יכול לאכלו שם, אינו נקרא 'דבר שיש לו מתירין'. ואף שיכול להעלותו לירושלים, מכל מקום "הואיל ויש טורח להעלותו, לא מקרי דבר שיש לו מתירין".

וכתב ה'שער המלך' (הל' מאכלות אסורות פט"ז ה"י):

~ שבת קודש ה' תמוז ~

בהמה שנקנתה מכסף מעשר שני

שווי דמי העור, ובדמי המעשר שני שמקבל תמורת הבהמה הוא כולל את דמי שווי העור, על כך כתב הרמב"ם "הלוקח מן התגר – לא יצא העור לחולין". והקשה ה'כסף משנה:

הירושלמי (ס) מוסיף שכך הדין גם כשהקונה הוא סוחר שיודע את שווי דמי העור ומצרפו לדמי הבהמה, והרי הוא נתפס בקדושת מעשר שני, ומדוע כתב הרמב"ם דין זה רק לגבי המוכר שהוא סוחר?

ומבאר ה'מראה הפנים' (ירושלמי שם ד"ה ר' זעירא):

כאשר המוכר סוחר ויודע מה מחיר העור, הרי הוא מקפיד להוסיפו למחיר הבהמה שתמורתה הוא מקבל את דמי המעשר שני, ולכן "לא יצא העור לחולין", וזה שייך רק במוכר הקובע אם לקבל תשלום עבור העור, אבל הקונה שמשלם את המחיר שנקב המוכר אינו קובע את פרטי התשלום, ואם המוכר אינו גובה תשלום על העור אין הקונה יכול לשנות זאת, ולכן לא חלה עליו קדושת מעשר שני.

הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק ח, הלכה א: הלוקח בהמה לזבחי שלמים, ותינה לבשר תאנה, ממי שאינו תגר, ואינו מדקדק – יצא העור לחולין... אבל הלוקח מן התגר, לא יצא העור לחולין.

הקונה בהמה לקרובן שלמים בכסף מעשר שני בירושלים, הבשר נאכל הן בקדושת מעשר שני והן בקדושת שלמים (רדב"ז לעיל פ"ז ה"ט). ואם קונה בכסף מעשר שני חיה או עוף של 'בשר תאנה', היינו שאינם ראויים לשלמים (לעיל פ"ז ה"ב), הבשר נאכל בקדושת מעשר שני בלבד.

אבל עור הבהמה או החיה והעוף לא נתקדש בקדושת מעשר שני, ולא צריך למוכרו ולאכול מדמיו בקדושת מעשר שני בירושלים (מעשר שני פ"א מ"ג ורע"ב שם).

ובירושלמי (מע"ש פ"א ה"ג) אמרו שדין זה נאמר "כשהמוכר הדיוט", היינו שאינו סוחר המתעסק בזה ואינו יודע את שווי דמי העור ונותנו ללוקח בחינם, ולכן לא נתקדש בקדושת שביעית, "אבל אם היה המוכר אומן", היינו סוחר היודע את

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' א

הדבוק במוח עצמו. ואמר ר' ל' – יש שאמרו דעה אחרת, שאינה נטרפת עד דאינקיב תתאח – עד שינקב גם הקרום התחתון. הגמרא מלמדת איזהו הקרום התחתון: אמר רבי שמואל בר נחמני, וסימניו לידע איזהו הקרום התחתון, דומה הוא הקרום התחתון לחיותא דמתנת ביה מוחא – שק שמונה בו המוח. אמר ר' ר' בר חנה, אמר רבי יהושע בן לוי, לפי שהקרום דק מאוד ואינו ניכר כל כך ונראה כמוח עצמו, על כן סימנך הוא שפנגדו ו-קרום דומה לקרום וזה הנמצא בביצים של זכר, הוא ניכר לכל, שגם להם שני קרומים [מלבד העור החיצון שהוא הכיס], והאחד חיצוני והאחר פנימי שבו מונחות הביצים, וממנו תוכל ללמוד את צורתו של הקרום התחתון שבמוח.

הגמרא דנה עד היכן הוא המוח: אמר רבי שמואל בן פרי, אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא, מוח עד היכן הוא, שאם יש בו נקב נטרף בכך, הכלל בזה הוא שכל מה שפנגדו ו-בתוך עצם הגולגולת, שעדיין הוא בפנים ואינו מחוצה לה, נדון במוח, ונטרפת כאשר ניקב בנקב כל דהו, ואילו מה שהתחיל למשוך ו-להמשך מתוך הקדירה אל מחוץ לקדירה, והוא חוט השדרה הממשיך את המוח, נדון בחוט השדרה ונטרפת רק אם נפסק רובו, ונקב אינו מטריף בו כלל.

הגמרא מבארת היכן תחילתו של החוט. מבררת הגמרא: ומהיכן מתחיל חוט השדרה לימשך מן הקדירה לכיוון החוץ. אומרת הגמרא: אמר רבי יצחק בר נחמני, לדידי מיפרשא לי מנייה ו-נתפרש לי ממנו דרבי יהושע בן לוי את שיעור הדבר, שקמין שני

חלק הקנה שיצא על ידי כך מבין כנגד כנפי ריאה, כשר לשחיטה. מסיקה הגמרא: תיקו – תעמוד בעיא זו בספק, שלא נפשטה. הגמרא מביאה דברים נוספים בזה: יהיב ו-ישבו רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש, נפק מילתא מביניהו – יצא דבר מביניהם, אנס את הבהמה בסימנים, שמשכס בבח, ושתט במקום זה שהיה קודם לכן בין כנפי ריאה, פסולת. ודין נוסף אמרו, ניקב הקנה למטה מן החוץ, הוא המקום שאינו ראוי לשחיטה, נידון כריאה, שנקב משהו מטריף במקום זה, כפי שהוא מטריף בריאה, שאילו ניקב למעלה ממקום זה, אינו מטריף אלא כאשר נפסקה הגררת ברובה, כאמור לעיל.

הגמרא מביאה ברייתא בענין חוה הבהמה: תנו רבנן בברייתא, איזהו חוה הניתן לכהנים מקרבן שלמים, זה החלק בבהמה הרוצה את הפקדע כאשר היא עומדת על רגליה, שאינו צריך לשבור מן הצלעות בגובה שבצדדים, אלא נותן לו את השומן התחתון כפי שהוא נפרד מהסחוס שבראשי הצלעות. ושיעור אורך החוה הוא, למטה בבהמה (וכאשר היא תלויה ורגליה למעלה) עד הצואר, למעלה עד הפרס, וחיתך שתי צלעות משתי דפנות ו-צידי הבהמה) אלה ואלה ו-דופן זו ודופן זו, צלע מכאן וצלע מכאן, ומצרפן לחוה. וזהו החוה הניתן לכהנים מהקרבת קרבן שלמים.

שנינו במשנה בדברים המטריפים את הבהמה, ניקב קרום של מוח. הגמרא מביאה מחלוקת באיזה קרום מדובר: רב ושמואל דאמר תרניהו ו-שאמרו שניהם, שהכוונה לקרפא עילאה – הקרום העליון המחובר לעצם הגולגולת מבפנים, שאם ניקב קרום זה, נטרפת, ואף על גב דלא אינקיב תתאח – שלא ניקב הקרום התחתון

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון כ"ט סיון ~

הלכות מעשר

פרק ד

דיני קביעת חיוב המעשר בהכנסה לבית ולחצר.

א. אין • הטבל [=יבול] השנת הראב"ד
שלא הופרש ממנו מעשרות] **נקבע** אין . . הבית א"א זה בדבר שאין לו גורן.
[מתחייב] **למעשר מן**

התורה - עד שיכניסנו לביתו^א, שנאמר: "בערתי הקדש מן הבית"^ב; והוא [=בתנאי], שיכניסנו דרך השער - שנאמר: "ואכלו בשעריך"^ג; אבל אם הכניס תבואתו דרך גגין וקורפפות [=חצר אחורית] - פטור מן התרומה ומן המעשרות.

א) אין צורך שבעל התבואה או הפירות בעצמו יכניס, אך ההכנסה חייבת להיות לביתו של בעל הפירות. ב) מלשון הפסוק למדו חכמים שהכנסה בדרך הרגילה לבית מחייבת בהפרשת מעשר, והם הוסיפו עוד שש פעולות שמפורטות בפרק הקודם, המחייבות בהפרשת מעשר מדרבנן. ג) אך חכמים אסרו אכילת קבע ללא הפרשת מעשר, גם אחרי הכנסה כזאת.

ב. יראה לי, שאין לוקין מן התורה על אכילת הטבל, עד שיקבע בכניסתו לביתו, כמו שבארנו מפי השמועה [=מסורת משה רבינו]; אבל אם נקבע בשאר הששה דברים שמנינו, אין לוקין עליו אלא מפת מדרות [=מלקות] מדבריהם [=של חכמים]. וכן האוכל מפרות שדעתו להוליכן לשוק, אחר שנגמרה מלאכתו - אינו לוקה אלא מפת מדרות, כמו שבארנו; שאין הגומר למפר חייב במעשר, אלא מדבריהם.

ד) לאחר שגמרו את מלאכתם בשדה, גזרו לא לאכול מהם אפילו אכילה אקראית ללא מעשר.

ג. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, אינו קובע [=מחייב במעשרות]^א. וכן הגגין אינן קובעין, אף על פי שהבית שלמטה [=שתחתיו] קובע; ואם לא

היה פגג ארבע אמות על ארבע אמות, כגון שהיה הבית משפע ועולה [=גג משולש] - אינו פוטר מן המעשר, אלא הרי גג [נחשב] זה כמקצת אויר הבית. (ה) מכיוון שבית כזה אינו ראוי למגורים ואינו נקרא 'בית'.

ד. הצריפין [=בית בצורת משולש], והפרגנין [=מגדלי שמירת], ובתי הקיץ, והוא [=בית הקיץ] ארבעה צמודים ותקרה על גביהן שנמצא בלא כתלים, וכן ספות שעושין ביני פרמים וביני הגנות בימי הקיץ - אף על פי שדריין בהן בימי הקיץ, ויש בהן רחים ותרגולין - אינן קובעין למעשר; וכן ספת היוצרים החיצונה [=המשמשת לייצור כלי חרס]^א, וספת החג פחג [הסוכות]^ב - אינן קובעין; שכל אלו, אין דירתן קבע.

ו) בשונה מהפנימית המיועדת למגורים שחייבת. ז) אך אם המשיך לגור בסוכה לאחר חג הסוכות, ההכנסה לתוכה מחייבת במעשר.

ה. הצריפין והפרגנין טובלין [=מחייבים במעשר] לבצליהן, אף על פי שאינן טובלין לכל אדם^א. וכן בית הסופר [=ללימוד חומש] ובית המדרש [=ללימוד משנה וגמרא] טובלין לזה שיושב בהן ומלמד, מפני שהן בביתו; ואין טובלין לאחרים^ב.

ח) אפילו אם הכניס אליהם את הפירות כדי שיהיו שם בקביעות, חיוב הפרשת המעשר חל רק על הבעלים (בשונה מהמכניס לבית חברו כדי שיהיו שם בקביעות, שהפירות מתחייבים במעשר לכל אדם). ט) מכיוון שבפועל הם אינם בית מגורים ממש.

ו. בית הכנסת ובית התלמוד - אם יש בהן בית דירה [=לחזן או לשמש], קובעין; ואם לאו, אין קובעין. האורירות [=מחסנים] והאוצרות שבשדות העשויות למכנס [=לאחסון], אינן קובעין; ואם היו [=מיועדים גם] לדירה, קובעין.

י) במידה שחזן או השמש משתמשים בדירה הזו למגורים רגילים.

ז. בשם שהבית קובע למעשר, כף הקצר קובעת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(י) מהפירות שלהם שמיעודים לשימוש האישי. (יח) מכיוון שאין להם יעד ספציפי להגיע אליו, הבית שיגיעו אליו עם הפירות (אפילו שאינו שלהם) יחייבם במעשר.

יג. המביא תאנים מן השדה לאכלן בחצר [שאינה משמרת] **הפטורה מן המעשרות - שכח והכניס לתוך ביתו, הרי זה מתר להוציאן ולאכל מהן עראי^ט; וכן אם שכח והעלן לגג, אוכל מהן עראי בגג. הביאן • לאכלן בראש גגו, ושכח והכניס לתוך חצר חברו - נקבעו, ולא יאכל עד שיעשורכא.**

השנת הראב"ד

הביאן . . . שיעשור א"א אני לא מצאתי כן בתוס' אלא בחצרו לא יאכל מהן עראי ור' יוסי ברי"א אומר מעלן בראש גגו ואוכל וזהו הנוסחא הנראית בעיני דחצר חבירו למה קובעת בשוכח והלא אינה בית לזה כלל וזה עיקר והכי איתא בירושלמי פ"ג בראש הפרק.

(יט) הכלל שבית מחייב במעשר, הוא רק אם הכניסם ברצונו ולא מתוך טעות או שכחה. אולם בכל מקרה, גם במקרה כזה שהפירות לא התחייבו במעשר, בתוך הבית עצמו אסור לאוכלם ללא הפרשת מעשר. (כ) כלומר, כוונתו הייתה להביאם לגג, ושכח שהבית קובע למעשרות והכניסם לגג דרך הבית. (כא) אפילו שכוונתו הראשונית הייתה להעבירם ישירות לגג, מכיוון שבפועל העבירם בדרך הדורשת מחשבה מחודשת ומעבר ברשות שאינה שלו – דרך החצר של חברו, נחשב שהכניסם לשם בדעתו, וחצר מחייבת במעשרות גם כשמעבירים דרכה באקראי ולא במטרה שיהיו שם בקביעות.

יד. חצר • שהיא נעדרת [=נחרשת] - **הרי היא כגנה כב, ואוכלין בתוכה עראי; והוא** [=בתנאי], **שנעדר רפה כג, ואם זרע רפה כד, אין אוכלין בה עראי; וכן אם נטע רפה. ואם נטע לנאי חצר** [=נטיעה קבועה] - **הואיל והיא נעדרת כה,**

השנת הראב"ד

חצר . . . אילנות א"א נראה לי שהסוגיא בירושלמי בטעות וגם הוא הרבה בטעותה והעיקר שאם נורעה רובה פטורה שהזרעים עושים אותה שדה אבל אם נטעה רובה חייבת שהנטיעות אינן מוציאות מידי יישוב והכי איתא בעירובין ואמרין בירושלמי א"ר חסדא והוא שנטע לנוי חצר ותו אמרין התם הדא ילפא מההיא וההיא ילפא מהדא הדא ילפא מההיא שזרע רובה והוא שתהא נעדרת וההיא ילפא מהדא שאם היתה נעדרת שהיא כשדה והוא שיעדר רובה זהו הדרך הנכון והישר וזהו העיקר.

הרי זה אוכל עראי מאותן אילנות.

(כב) החרישה בה מוכיחה שאיננה מיועדת לשמש כחצר רגילה אלא כגנה שאינה מחייבת במעשר. (כג) מכיוון שכאשר חרשו את רוב החצר בוודאי יחרשו את כולה, ולכן דין החצר יתבטל מעכשיו אפילו על החלק שעדיין לא נחרש. (כד) זריעת החלק החרוש, מוכיחה שאין בכוונתו להמשיך ולחרוש את שאר החצר ולשנות את הייעוד שלה,

למעשר [=מדרכין]; **ומשפיקנסו** [=הפירות] **לחצר דרך השער - נקבעו, אף על פי שלא הכניסן לתוך הבית.**

ח. איזו היא חצר הקובעת? כל שהכלים נשמרין בתוכה, או שאין אדם בוש [=מתבייש] **מלאכל בתוכה** [=חצר עם שומר קבוע]; **או חצר שאם יכנס אדם לה, אומרין לו: 'מה אתה מבקש'י^א. וכן חצר שיש בה שני דירין** [=דיריים], **או שהיא לשני שתפין, שאחד פותח אותה ונכנס, ואחד פא ונכנס או יוצא ונועל** - **הואיל והן פותחין ונועלין** [=ורגילה להיות נעולה], **הרי זו קובעת.**

(יא) כל אחד משלושת התנאים הללו, מחייב לבדו בהפרשת מעשר ואין צורך בכולם יחד.

ט. בית שער [=ביתן שמירה] **של חצר, והאכסדרה** [=רחבה מקורה בעלת ג' מחיצות], **והמרפסת - הרי הן כחצר: אם היתה קובעת, קובעין; ואם לאו, אין קובעין^ב.** (יב) מכיוון שהם עצמם אינם משמשים למגורים אלא טפלים לחצר.

י. שתי חצרות זו לפנים מזו, שתיהן קובעות^ג. ספת היוצרות זו לפנים מזו - הפנימית [=המשמשת למגורים] **קובעת, והחיצונה** [=משמשת לתיקון הכלים] **אינה קובעת. והחנות - קובעת כבית^ד.**

(יג) למרות שבעל החצר הפנימית עובר בחיצונה, היא נחשבת לחצר שמוורה. (יד) למרות שהמוכר שאינו גר בה, מכיוון שהחנות מיועדת לשימוש מרכזי במהלך כל היום, היא מחייבת במעשרות.

יא. המוליך פרותיו ממקום למקום - אף על פי שהוא נכנס בהן [=איתם] **לבתים ולחצרות בדרך, לא נקבעו^{טו}; אלא אוכל מהן עראי, עד שיעצ למקום שהוא סוף מגמתו** [=מטרתו]. **וכן בחזרתו^{טז}.**

(טו) מדובר כשמטרת העברתם היא למכירה באזור אחר, ולכן מכיוון שהבעלים מעוניין למוכרם במקום ספציפי ומיוחד הם לא חייבים במעשר עד שיגיעו לשם, כי הכנסתם לבתים ולחצרות אינה בדרך קבע. (טז) אם באמצע הדרך התחרט ורוצה לחזור איתם למקום ממנו יצא לדרך, הפירות לא יתחייבו במעשר עד שיגיע ליעדו.

יב. הרוכלין [=מוכרי בשמים] **המחזרין** [=מסתובבים] **בעצרות, שהן נכנסין מחצר לחצר - אוכלין עראי^{יז}, עד שמגיעין לבית שלגין** [=שינים] **בו^{יח}.**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פֶּרֶק ה

המשך דיני קביעת חיוב המעשר

א. הַלֹּקֶחַ [=קונה] **פְּרוֹת תְּלוּשִׁין** [=שנגמרה מלאכתם] **לְאָכְלָן**, נִקְבְּעוּ לְמַעַשְׂר מִדְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ. וּמֵאִימָתַי יִקְבְּעוּ? מִשְׁתַּחֲזָה אֶת הַדָּמִים [=כסף], אִם עַל פִּי שְׂלֵא מִשְׁחָה [=קנה בקנין משיכה]. הָרִי שְׂלֵא נִתְּן דָּמִים, וְהָיָה בּוֹרֵר [את הפירות הטובים] וּמִנִּית בּוֹרֵר וּמִנִּית, אֶפְלוּ כָּל הַיּוֹם בָּלוּ, וְאִם עַל פִּי שְׂגֻמָּר בָּלְבוּ [=החליט] לֶקַח - לֹא נִתְחַבֵּב לְעֹשֶׂר; וְאִם הָיָה יָרָא שְׂמִים - מִשְׂגֻמָּר בָּלְבוּ, מַעַשֵׁר; וְאַחֵר כֶּף יִחְזִיר לְמוֹכֵר, אִם רָצָה לְהַחְזִיר.

(א) בשונה מסוחר הקונה כדי למכור לאחרים, שקנייתו אינה מחייבת במעשר. (ב) מכיוון שמעשה הקניין מחייב במעשר, ובמחשבה לא נעשה קניין. (ג) כלומר, אם יתחרט ולא ירצה לקנות את כל הפירות, יוכל לבטל את הקנייה בהסכמת המוכר בקיזוז הכסף של הפירות שהפריש למעשר ללוי.

ב. הַלֹּקֶחַ בַּמַּחְבֵּר [=פירות המחזירים] לִקְרָקַע, או שֶׁלֶקַח תְּלוּשׁ לְשִׁלַּח לְחֵבְרוֹ - לֹא נִקְבְּעוּ, וְיֵשׁ לוֹ לְאָכְל מִהֶם עֲרִיא.

(ד) חיוב המעשר בקניית הפירות חל רק אם הקנייה מיועדת לשימוש אישי, בדומה לחיוב התורה במעשר שחל בתנאי שהפירות מיועדים לשימוש אישי.

ג. הַאוֹמֵר לְחֵבְרוֹ: 'הָא לָךְ אֶסֶר' [=מטבע] זֶה, וְנִתְּן לִי בּוֹ חֶמֶשׁ תְּאֵנִים' [=לפני שנגמרה מלאכתם] - הָרִי זֶה אוֹכֵל אַחַת אַחַת, וּפְטוּר; וְאִם צָרָף [=לקח שתיים יחד], חֲזֵב לְעֹשֶׂר.

(ה) לוקח ואוכל כל תאנה בנפרד.

הַאוֹמֵר לְחֵבְרוֹ: 'הָא לָךְ אֶסֶר זֶה, בְּעֶשְׂרִים תְּאֵנִים שְׂאֵבֵר' [=שאבחר] לִי - בּוֹרֵר [=וקוטף] אַחַת אַחַת, וְאוֹכֵל

השגת הראב"ד
וּמֵאִם . . הַנִּתְּלָשׁ א"א לֹא מִצָּא זֶה בְּתוֹסַפְתָּא אֲלֵא בְּפועֵל שְׂאֵבֵר וְהוּא הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לְהוֹיֵת מִנְכֶּשׁ בְּבִצְלִים לֹא יֵאָחֵז אֶת הַקֶּלֶח וְיֵאָכֵל אֲלֵא מִקְרָס עֲלֵה בְּמַחְבֵּר לְקַרְקַע וְאוֹכֵל. פּוֹעֵלִים שְׂהוּ עוֹקְרִים בְּבִצְלִים אוֹ אוֹגְדִין אוֹכֵלִים וּפְטוּרִין שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה לָהֶם רְשׁוּת וְהִרְשִׁיעַ שֶׁהַשּׁוֹכֵר לֹנֵכֵשׁ עֲבוֹדָתוֹ בְּמַחְבֵּר לְפִיכָךְ לֹא יֵאָכֵל בְּתוֹלֵשׁ אֲלֵא דֶּרֶךְ חֲבוּרָא אֲבָל הַשּׁוֹכֵר לְעוֹקֵר וְלֹאגוֹד עֲבוֹדָתוֹ בְּמַחְבֵּר וּבְתוֹלֵשׁ לְפִיכָךְ אוֹכֵל כְּדוּרְכּוֹ וּפְטוּר וְהוּא הַעוֹקֵר וְהַמַּחְבֵּר הַזֶּה עוֹקֵר וּמַבְלִיל וּמַעֲרֵב הַכֹּל. וְלַעֲנִין קְבִיעוּת

שְׂאֵבֵר לִי - מִגְרָג - מִמֶּנּוּ בְּאֵילָן, וְאוֹכֵל; בְּרִמּוֹן שְׂאֵבֵר לִי - פּוֹרֵט [=מפרק] אוֹתוֹ [=בעודו מחובר] בְּאֵילָן, וְאוֹכֵל [=גריר גריר]; בְּבִצְלִים שְׂאֵבֵר לִי - סוּפֵת [=נוגס] בְּקִרְקַע [=בעודו מחובר לקרקע], וְאוֹכֵל. וְאִם • קָצַץ אֶת

ומכיוון שהנטיעות בחצר אינן מיועדות בדרך כלל לטוות ארוך אלא בעתיד יעקרו אותן והחלק החרוש יחזור לשמש כחצר רגילה, מתייחסים אליה גם עכשיו כחצר רגילה וקובעת למעשר. (כה) מכיוון שיתכן שישאיר את הנטיעה לנוי לתמיד ולא יתכן בחזרה את החלק החרוש בחצר, היא נחשבת כגינה שאינה משתמרת ואינה קובעת למעשר.

טו. תֵּאֲנָה שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּחָצֵר [=הקובעת למעשרות] - אוֹכֵל מִמֶּנָּה אַחַת אַחַת [=כל תאנה בנפרד], וּפְטוּר; וְאִם צָרָף [=שניים], חֲזֵב בְּמַעַשְׂרָא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִיא עוֹמֶד בְּקִרְקַע. אֲכָל אִם עָלָה לְרֹאשׁ הַתֵּאֲנָה - מִמֶּלֶא אֶת חִיקוּכָהּ וְאוֹכֵל שֶׁם [=באקראי], שְׂאִין אֲוִיר הַחָצֵר קוֹבֵעַ לְמַעַשֵׁר.

(כו) מכיוון שחצר קובעת למעשר רק בדבר שנגמרה מלאכתו. (כז) כי איסוף של יותר מפרי אחד לתוך ידו, נחשב כגמר מלאכה. (כח) למרות שאיסוף הפירות הוא גמר מלאכתם.

טז. הֵיתָה [=עץ התאנה] עוֹמֶדֶת בְּחָצֵר, וְנוֹטָה [=ענפיה] לְגִנָּה - הָרִי זֶה אוֹכֵל מִמֶּנָּה בְּגִנָּה כְּדִרְכּוּכָהּ, כְּאֵלוֹ הֵיתָה נְטוּעָה בְּגִנָּה; הֵיתָה נְטוּעָה בְּגִנָּה, וְנוֹטָה לְחָצֵר - הָרִי זֶה כְּנְטוּעָה בְּחָצֵר, שְׂאִינוֹ אוֹכֵל שֶׁם אֲלֵא אַחַת אַחַת.

(כט) ואפילו אם אסף בידו יותר מאחת, מותר מכיוון שהגינה לא מחייבת במעשר. (ל) מכיוון שהוא אינו נמצא על קרקע החצר שמחייבת במעשר. (לא) למרות שהעץ נטוע בגינה, מכיוון שהוא עומד על קרקע החצר, הוא מתחייב במעשר אם אוסף יותר מאחת.

יז. גֶּפֶן שֶׁהִיא נְטוּעָה בְּחָצֵר - לֹא יֵטֵל אֶת כָּל הָאֲשָׁפוֹל וְיֵאָכֵל, אֲלֵא מִגְרָג [=קוטף גרירים] אַחַת אַחַת; וְכֵן בְּרִמּוֹן - לֹא יֵטֵל אֶת כָּל הַרִמּוֹן, אֲלֵא פּוֹרֵט [=מפרק] אֶת הַרִמּוֹן [בעודו מחובר] בְּאֵילָן, וְאוֹכֵל הַפֶּרֶד [=גריר] מִשֶּׁם. וְכֵן בְּבִצְלִים - סוּפֵת [=נוגס] אוֹתוֹ בְּקִרְקַע [=כשמחבר לקרקע], וְאוֹכֵלוֹ מִשֶּׁם. הֵיתָה אוֹכֵל בְּאֲשָׁפוֹל [=מאשכול] בְּגִנָּה, וְנוֹכֵס [=בידיעה ולא בטעות] מִן הַגִּנָּה לְחָצֵר - אִם עַל פִּי שְׂעִיצָא מִן הַחָצֵר, לֹא יִגְמַר עַד שְׂעִיצָא לֵב.

(לב) מכיוון שתלישת האשכול לאכילה נחשבת גמר מלאכה, ונוכנס לחצר שמחייבת במעשר.

יח. פֶּסֶר [=כוסברה] שֶׁהִיא זְרוּעָה בְּחָצֵר, מִקְרָסִם עָלָה עָלָה וְאוֹכֵל; וְאִם צָרָף [=שני עלים יחד], חֲזֵב לְעֹשֶׂר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הָעֵם מְכַנְּסִים לְשׁוֹק [מוכרים פירותיהם], **אֵינָן מְתַקְּנִין** [מפרישים מעשר] **אֶלָּא דְּמָאִי** [=יבול ספק מעושר] - **שָׁמָּה עֲשֹׂר**, וְאַחֵר כֶּף הַבֵּיא לְשׁוֹק. וְאִם אָמַר: 'טָלוּ לָכֶם וְהַכְנִסוּ לְבִתְיָכֶם'^{יג} - כְּשֶׁמְכַנְּסִים לַבֵּית, מְעַשֵּׂר דְּמָאִי^{יד}.

(יב) מכיוון שרוב האנשים מייעדים את פירותיהם לשימוש אישי שבו החיוב במעשר חל רק כאשר מכניסים אותם לבית, אנחנו מניחים שגם נותן המתנה מייעד את פירותיו לשימוש אישי ולכן ודאי לנו שלא עישרם כי עבר בשוק לפני שהגיע לביתו. (יג) ואותו עם הארץ מצהיר שידאג לעשר עבור כולם. (יד) מכיוון שעם הארץ אינו נאמן על המעשר.

נָתַן לוֹ דָּבָר מִרְבָּה [=כמות גדולה], **אָפְלוּ אָמַר לוֹ: 'טָלוּ וְאָכְלוּ' - הָרִי זֶה כְּמִי שָׁאֵמַר לוֹ 'טָלוּ וְהַכְנִסוּ' [לְבֵית] טו'; שָׁאֵינוּ אוֹכְלִי, עַד שִׁיתֶקֶן דְּמָאִי. וְכֵן אִם נָתַן לוֹ דָּבָר שָׁאֵין דְּרָפּוֹ לְהַאֲכִיל חִי** [=ללא בישול], **אוֹ שֶׁהִיא אָדָם גְּדוֹל שָׁאֵין דְּרָפּוֹ לְאָכֹל בְּשׁוֹק טו' - הָרִי זֶה מְתַקֵּן דְּמָאִי.**

(טו) מכיוון שאין אפשרות טכנית לאכול כמות גדולה כזו בחוץ. (טז) ובוודאי שכוונתו של עם הארץ, שיכניס לביתו.

ז. הִיוּ שְׁנַיִם, אָמַר [עם הארץ] **לְאָחָד: 'טָלוּ וְאָכְלוּ' [בשוק], וְאָמַר לַשֵּׁנִי: 'טָלוּ וְהַכְנִסוּ' - זֶה** [=שומר לו שיאכל בשוק] **אוֹכֵל וּפְטוּר, וְזֶה** [=שומר לו שיכניס לבית] **אוֹכֵל וְחַיִּב.**

ח. וְכֵן • אֲנָשִׁים שֶׁהִיוּ יושְבִּים בְּשַׁעַר אוֹ בַּחֲנוּת [שאינה שלהם], **וְאָמַר לָהֶן: 'טָלוּ** [הכניסו לשער או לחנות] **וְאָכְלוּ' - הָרִי אֵלּוּ אוֹכְלִין וּפְטוּרִין^{יז}. וְכֵן הַשַּׁעַר אוֹ הַחֲנוּת, לֹא יֵאָכְלוּ עַד שִׁיעֲשֹׂרוּ דְּמָאִי - שְׁנִמְצָא בְּאוֹמֵר לְאֵלּוּ: 'טָלוּ וְהַכְנִסוּ לְבִתְיָכֶם', שֶׁהִרִי הֵם בְּבִתְיָהֶם. וְכֵן בְּאַרְנוֹ, שָׁאֵין הַבֵּית שָׁאֵינוּ שְׁלוֹ קוֹבַע, כְּשִׁיעֲבָרוּ הַפְּרוֹת בְּתוֹכוֹ.**

(יז) מכיוון שהשער והחנות אינם שלהם, הם לא נחשב כביתם, ומאחר שהכניסו לשם את הפירות רק לזמן האכילה ולא כדי שיהיו שם בקביעות, ההכנסה אינה מחייבת במעשר.

ט. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים לַעֲשׂוֹת עֲמָו [לעבוד אצלו] **בְּפִרוֹת, בֵּין בְּתוֹלָשִׁין** [שלא נגמרה מלאכתם] **בֵּין**

הַתְּאֵנִים וְצִרְפָּן [אפילו מעשר אין כאן קפידא אלא בצירוף אבל בתולש הקלח ובקצץ האשכול אין קפידא ובלבד שלא יצרפן ויאכל].

חַיִּב לַעֲשֹׂר, שֶׁהִרִי לֹא קָנָה אֶלָּא הַנֶּתְלָשׁ. (ז) כלומר, הקנייה תחול רק לאחר שיקטוף ויבחר את התאנים. (ז) ובתלושים חייב המעשר חל מיד.

אָכַל אִם אָמַר לוֹ: 'הֵא לָךְ אֶסֶר זֶה, בְּעֲשָׂרִים תְּאֵנִים אֵלּוּ' [המחזירים לקרקע], **'בְּשֵׁנִי אֶשְׁכּוּלוֹת אֵלּוּ', 'בְּשֵׁנִי רְמוּנִים אֵלּוּ', 'בְּשֵׁנִי אֶבְטִיחִים אֵלּוּ' - קוֹצֵץ פְּדִרְכּוֹ** [אפילו כמה יחד], **וְאוֹכֵל עֲרָאִי, וּפְטוּר; שְׁלֹא נִקְבְּעוּ בְּמִקָּח** [=מכירה], **שֶׁהִרִי לְקַחַן בְּמִחְבָּר.**

ד. הַמְחִילֵף עִם חֲבֵרוֹ [פירות], **זֶה לְאָכֹל וְזֶה לְאָכֹל - שְׁנִיָּהֵן נִקְבְּעוּ לְמַעֲשְׂרוֹת, שֶׁהִרִי לְקַחוֹ** [קנו האחד מהשני] **בְּתוֹלָשׁוֹ. זֶה לְקַצוֹת** [=לייבש הפירות] **וְזֶה לְקַצוֹת ט - שְׁנִיָּהֵן לֹא נִקְבְּעוּ, שָׁאֵין הַמִּכְר קוֹבַע דָּבָר שְׁלֹא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.**

(ח) החלפת חפץ תמורת חפץ (חליפין) נחשבת לקנייה רגילה, ולכן קובעת ומחייבת במעשר מיד בקנייה. (ט) כלומר, החליפו אחד עם השני פירות שעדיין לא נגמרה מלאכתם.

לְקַח הָאֶחָד פְּרוֹת שֶׁהִחֲלִיף לְאֶכִּילָה, וְלְקַח הָאֶחָד חֲלִיפִיהֶן לְהַקְצוֹתָן - זֶה שֶׁלְקַח לְאֶכִּילָה, חַיִּב לַעֲשֹׂר; וְזֶה שֶׁלְקַח לְהַקְצוֹת, לֹא נִקְבַּע לְמַעֲשֹׂר.

ה. הָאוֹמֵר • לְחֲבֵרוֹ: 'צֵא וּלְקַט לָךְ עֲשָׂרִים תְּאֵנִים מִשְׁלִי, וְאָנִי אֲמַלֵּא אֶת פְּרִסִּי מִשְׁלָךְ' [ללא הגבלת כמות] **שְׁנִיָּהֵן פְּטוּרִין; שָׁאֵין זֶה חֲלִיפִין, כְּדִי שִׁיְהִיָּה מִכֹּר. וְאִם צִרְפָּן וְאָכַל, חַיִּב^{יח}.**

(י) מכיוון שהסיכום ביניהם הוא שאחד לוקח כמות מסוימת והשני לוקח ללא הגבלה, אנחנו מניחים ששניהם לא התכוונו לעשות עסקת חליפין, אלא נתנו מתנות אחד לשני, ולכן אין כאן מכירה רגילה שמחייבת במעשר. (יא) כלומר, אין זה כמכר, שבו אנו אומרים שאם צירף חייב, אלא כמתנה שאף אם צירף - פטור.

וְהַמְתָּנָה, אֵינָה קוֹבַעַת כְּמִכְר. **ו. עִם הָאֶרֶץ שֶׁהִיא עוֹבֵר בְּשׁוֹק, וְאָמַר: 'טָלוּ לָכֶם תְּאֵנִים'** [במתנה] **- אוֹכְלִים** [באקראי] **וּפְטוּרִין; שָׁאֵין הַמְתָּנָה קוֹבַעַת. וְאִם הַכְנִסוּ לְבִתְיָהֵן - אִם רִב הָעֵם מְכַנְּסִים לְבִתֵּים** [לשימוש אישי], **מְעַשְׂרִין^{יב}; וְאִם רִב**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

התאנים המשובחות, הפועל יכול לחכות עד שיגיעו לידי מהסוג המשובח ולאוכלם ללא מעשר, מכיוון שבהן עבודת העיקרית והתורה התירה זאת.

יג. המוציא את פועליו לעשות לו מלאכה בפשדה כד - בזמן שאין להן עליו [פטור מלספק] מזונות - אוכלין מן הפרות שבפשדה כה, ופטורין מן המעשר; והוא, שלא נגמרה מלאכתן. אבל אם יש עליו [חייב לספק להם] מזונות - הרי אלו לא יאכלו, ואף על פי שלא נגמרה מלאכתן; שאין פורעין חוב מן הטבלי. אבל אוכלין אחת אחת מן התאנה - אבל לא מן הסל, ולא מן הקפה [=סל גדול], ולא מן המקצה [=שטח אחסון וייבוש פירות].

(כד) ובחלק מהמלאכות שעליהם לעשות התורה אינה מתירה לאכול מהפירות, והם לא התנו עם בעל הבית שגם בהן יוכלו לאכול. (כה) בזמן עבודתם במלאכה שהתורה מתירה להם לאכול מהפירות. (כו) מכיוון שבעל השדה חייב לספק להם מזון, כאשר הם יאכלו מהפירות אפילו בזמן עיסוקם במלאכה שמצד הדין מותר להם לאכול מהם, הם ישבעו ויפטרו אותו מחובתו לספק להם מזון, ונראה כאילו בעל השדה פרע להם את חובתו מפירות לא מעושרים.

יד. אחד המבשל, ואחד השולק [בישול ללא תבלין], ואחד הפובש [במי מלח] - קובע למעשר; אבל המעשן את הפרות עד שהכשירן [לאכילה], הרי הוא ספק.

טו. הטומן פרות באדמה או בתבן או בזבל, עד שהכשירן לאכילה כד - לא נקבעו למעשר.

(כו) שיטת בישול שהייתה נהוגה בזמנם: היו טומנים את הפירות בעפר וכדומה, וחום המקום בו הוטמנו היה מרכבם שיהיו ראויים למאכל. מכיוון שתהליך כזה אינו בישול סטנדרטי, הוא אינו מחייב את הפירות במעשר.

טז. הנותן זין לתבשיל חם, או שנתן שמן לקדרה ואלפס [מין מחבת] פשהו מרתחין - נקבעו למעשר. מזג [מהל] זין במים חמין, נקבע; ואין צריך לומר, שאם בשל הזין [על האש], ואפלו בגת - שאסור לשתות ממנו עד שיעשורכה.

(כח) מכיוון שבישול היין נחשב לגמר מלאכתו.

יז. השום והשחלים [ירק חריף] והחרדל ששחקן בפשדה בשמן, נטבולו למעשריט. וכן הסוחט אשכול לתוף הפוסל, נקבע; לתוף התמחוי [תבשיל], לא נקבע לא.

במחרין יח - הואיל ויש להן [ישות] לאכל מן התורה במה שהן עושין [בזמן העבודה], הרי אלו אוכלין ופטורין מן המעשר. ואם התנה עמהן שיאכלו מה שלא זפתה להן תורה, כגון שהתנה הפועל שיאכל בנו עמו [מהפירות שהפועל לוקח], או שיאכל בנו משכרו [במקומות], או שיאכל אחר גמר מלאכתו בתלוש - הרי זה אסור לאכל עד שיעשר; והאיל ואוכל מפני התנאי שלו, הרי זה פלוקח.

(יח) ועבודתם היא קטיפת הפירות.

י. שָׁכְרוּ לְנֶפֶשׁ עָמוּ בְּזִיתִים, וְהִתְנָה הַפּוֹעֵל שְׂיֵאכֵל בְּזִיתִים - הרי זה אוכל מן האילן אחת אחת, ופטור; ואם צָרַף, חַיִּיבִיט.

(יט) עבודת הניכוש בזיתים או בבצלים וכדומה, היא לתלוש את הפירות הקטנים שמפריעים לפירות הטובים לגדול. בעבודה כזו התורה אינה מתירה לפועל לאכול מהפירות, ולכן התנאי שהפועל מציב למעסיק בקשר לזיתים נחשב למכירה, וכשהפועל גומר את מלאכת הזיתים, הם חייבים במעשר ואסור לאכול מהם אפילו אכילת עראי.

יא. שָׁכְרוּ לְנֶפֶשׁ בְּבָצִלִים, וְהִתְנָה לְאָכֵל יֶרֶק [עלי בצלים] - מְקַרְסֵם [חותר] עֲלֶה עֲלֶה, ואוכל; ואם צָרַף, חַיִּיב.

קָצַץ הַפּוֹעֵל שְׂיֵאכֵל לִיטְרָא שֶׁל זֵיתִים, אוכל אחת אחת; ואם צָרַף, חַיִּיב לְעֶשֶׂר - הואיל והוא אוכל דָּבָר קָצוּב, הרי זה פלוקח, שאם צָרַף נִקְבַּע.

(כ) פועל העובד בבציר או מסיק שמדין התורה מותר לו לאכול מהפירות, והוא הוסיף תנאי שיאכל כמות מסוימת.

לא קָצַץ [לא התנה על כמות מסוימת], אֵלָא הִיָּה אוֹכֵל בְּדִין תּוֹרָה - מְצָרַף ואוכל כל מה שצָרַף; והוא, שלא יספת [יטבול] במלח. אבל אם ספת במלח [בהסכמת בעל הבית] אחת אחת, מִתָּר; שְׁתִּים שְׁתִּים - אסור, שֶׁהָרִי נִקְבַּעוּ בַּמֶּלַח.

יב. פּוֹעֵל שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה בְּלֻבְסִין [תאנים גרועות] כ"א, לא יאכל בִּבְנוֹת שָׁבַע [תאנים משובחות]; בִּבְנוֹת שָׁבַע, לא יאכל בְּלֻבְסִין - עד שיעשורכ. אבל יש לו [יכול] לִמְנַע עֲצָמוּ [מלאכול], עד שיעגיע למקום היפותכ.

(כא) הדין הוא שתאנים גרועות מאוד נחשבות לסוג אחר של פירות, והתורה מתירה לפועל לאכול רק מהסוג העיקרי שעובד בו. (כב) כאשר התנה עם בעל הבית, שיאכל מן חייב לעשרם לפני האכילה (כפי שהתבאר בהלכות הקודמות). (כג) כלומר, כאשר עבודתו העיקרית היא עם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כג. הִיָּה אוֹכֵל ^[אכילת עראי] בְּאֶשְׁכָּה, וְחִשְׁבָּה עָלָיו לִילֵי שַׁבָּת - הֲרִי זֶה לֹא יִגְמֹר אֲכִילָתוֹ בְּשַׁבָּת, עַד שְׁעֵשְׂרִים; ^{וְאִם} (וְאֶפְּלוֹ) הִנִּיחוֹ לְאַחַר הַשַּׁבָּת, הֲרִי זֶה גִּזְמָרוֹ ^{מא} (לֹא יִגְמֹר).

(מ) אלא אם עישר לפני שבת. (מא) אם ייעדו לאכילה ביום חול - השבת לא מחייבת אותו במעשר ויוכל להמשיך לאכול ממנו (באכילת עראי) אחרי שבת ללא שיעשר.

פֶּרֶק ו

דיני פירות טבל, דיני חיוב המעשרות של פועל המקבל אחוזים מהשדה בעבודתו.

א. מְחַלְקִין ^[מעגלים] בְּתֵאֵנִים וְעִנְבִּים שֶׁל טָבֵל, וְאֵין בָּזֶה הֶפְסֵד. וְכָל שְׁאֶסוּר לְזָרִים לְאָכְלוֹ בְּתְרוּמָה, מִן הַגֶּרְעִינִין וְהַקְּלָפוֹת וְהָעֲלִין וְהַחֲצִינִין וּבִיּוֹצֵא בָהֶן - כֶּף אֶסוּר לְאָכְלוֹ מִן הַטָּבֵל; וְכֵן הַמַּעֲשֵׂר שֶׁלֹּא נָטְלָה תְרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ. וְכָל שֶׁמֶתֵּר לְזָרִים לְאָכְלוֹ בְּתְרוּמָה מִדְּבָרִים אֲלוּבִי - כֶּף מִתֵּר בְּטָבֵל, וּבַמַּעֲשֵׂר שֶׁלֹּא נָטְלָה תְרוּמָתוֹ, וּבַמַּעֲשֵׂר שְׁנֵי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ.

(א) אפילו שגורם להם להתעפש בצורה מהירה יותר, מכיוון שהפעולה נעשית כדי שהפירות יהיו טובים יותר, הדבר לא נחשב להפסד. (ב) כגון דברים שאינם נחשבים אוכל.

ב. אֵין מְדַלְקִין בְּטָבֵל טֵמֵא אֶפְלוּ בְּחֹלִי, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת - שְׁנֵאמַר: "אֵת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמָתִי" ¹⁵ ^{[שתי תרומות]; מֵהַ תְּרוּמָה טְהוֹרָה, אֵין לָךְ בֵּיהַ [ירשות לאוכלת] אֵלֹא מִשְׁעַת הִרְמָתָה - אֵף תְּרוּמָה טֵמֵאָה, אֵין לָךְ לְהַנּוֹת בֵּיהַ אֵלֹא מִשְׁעַת הִרְמָתָה וְאֵילָף.}

(ג) אפילו ביום חול כשניתן להפריש במהלך השימוש.

ג. אֵין מְחַפִּין בְּטָבֵל ^{[אין מחפין זרעי טבל בעפר], וְאֵין זֹרְעִין אֵת הַטָּבֵל; וְאֶפְלוּ פְּרוֹת שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן, אֶסוּר לְזַרֵּעַ מִהֶן עַד שְׁעֵשְׂרִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּתִבּוּאָה וְקִטְנִיּוֹת וּבִיּוֹצֵא בָהֶן. אֲכָל הַעוֹקֵר שְׁתָּלִים ^[שתיילים] שֵׁשׁ בָּהֶן פְּרוֹת, מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ - הֲרִי זֶה מִתֵּר, וְאֵינוֹ כְּזֹרֵעַ טָבֵל, שֶׁהֲרִי לֹא אֶסֶף הַפְּרוֹת.}

(ד) שלאחר שאסף בידו מהן יותר מאחת, אסורים בזריעה לפני שיעשרם.

(כט) מכיוון שהם חריפים מאוד, השחיקה שלהם נחשבת לבישול כמו הליך הכבישה. (ל) מכיוון שסחיטת הענבים יוצרת יין, חכמים החשיבו אותה כמו בישול, וכאשר סחט לתוך כוס הדבר דומה לאוסף יותר מפרי אחד והיין חייב במעשר. (לא) מכיוון שהיין נספג בתבשיל והופך להיות חלק ממנו, ואין כאן יצירה בפני עצמה שתחייב את היין במעשר.

יח. הַמּוֹלֵחַ פְּרוֹת בְּשָׂדֶה, נִקְבָּעוּ; טָבֵל הַיָּתִים אֶחָת אֶחָת בְּמִלָּה וְאָכַל, פְּטוּר. הַפּוֹצֵעַ ^[מועך] זֵיתִים כְּדֵי שְׂיֹצֵא הַשֶּׁרֶף ^[נוזל מן] מִהֶן, פְּטוּר לִב. הַנוֹטֵל זֵיתִים מִן הַמַּעֲטָן ^[מקום ריכוזם], טוֹבֵל אֶחָת אֶחָת בְּמִלָּה וְאוֹכֵל; וְאִם מִלָּח וְנָתַן לְפָנָיו, חֵיב. וְכֵן כָּל בִּיּוֹצֵא בָּזֶה.

(לב) הנוזל המר אינו נחשב למשקה חשוב, ולכן אינו דומה לבישול או לסחיטת יין שקובעים למעשר.

יט. הַתּוֹרֵם פְּרוֹתָיו ^[שנגמרה מלאכתם] תְּרוּמָה שְׁצָרִיף לְתֵרֶם אַחֲרֶיהָ שְׁנֵיהֶם ¹⁶, נִקְבָּעוּ לַמַּעֲשֵׂר; וְלֹא יֹאכַל מִהֶן עֲרָאִי, עַד שְׂיֹצֵא הַתְּרוּמָה הַשְּׁנֵיָה וַיַּעֲשֶׂר.

(ג) מדובר במקרה כמו שהפריש מפירות שחייבים במעשר רק מדרבנן, על החייבים מהתורה. (ד) מכיוון שהתרומה הראשונה הועילה מדרבנן, היא מחייבת במעשר מדרבנן.

כ. פְּרוֹת שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתָּן, וְחִשְׁבָּה עָלֶיהֶן לִילֵי שַׁבָּת - נִקְבָּעוּ ¹⁷; וְלֹא יֹאכַל מִהֶן אֶפְלוּ לְאַחַר הַשַּׁבָּת, עַד שְׁעֵשְׂרִים.

(ה) אפילו שלא ייעד אותם לאכילה בשבת, אלא לקחם באקראי, היות והאכילה בשבת היא אכילה של עונג, היא נחשבת לקביעות ולכן מחייבת במעשר.

כא. הַתִּינוּקוֹת שֶׁטָּמְנוּ תֵּאֲנִים לְשַׁבָּתִּי, וְשִׁכְחוּ לַעֲשֹׂרָן - לֹא יֹאכְלוּ לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, עַד שְׁעֵשְׂרִים ¹⁸.

(ו) לפני שהתאנים התחייבו במעשר. (ז) אבל לפני שנכנסה שבת - יכולים לאכול מהן באקראי ללא מעשר.

כב. ^[עץ] תֵּאֲנָה שֶׁהִיָּתָה מִיַּחְדָּת לוֹ לְאָכַל פְּרוֹתֶיהָ בְּשַׁבָּתִּיָּה, וְלִקֵּט מִמֶּנָּה כִּפְלָפֶלָה ^[סלסלה] - לֹא יֹאכַל עַד שְׁעֵשְׂרִים ¹⁹; הוֹאִיל וּפְרוֹת אֵלוּ מִיַּחְדִּין לְשַׁבָּת, וְהַשַּׁבָּת קוֹבַעַת.

(ח) בזמנם היה מנהג לייעד את העץ שפירותיו יפים וטעימים בצורה יוצאת דופן לאכילה בשבת. (ט) מכיוון שהאיסוף של הפירות בסל נחשב לגמר מלאכה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

דָּבָר שֶׁאֵין זֶרַע פְּלֶה־י - אִם אֶפְשָׁר לְלַקֹּט [שעדיין לא השריש] - קונסין אותו, ומלקטו; ואם צמח - אין מחיבין אותו לעקר, והגדולים חלין טו. ואם היה דָּבָר שֶׁאֵין זֶרַע פְּלֶה - אָפְלוּ גְדוּלֵי גְדוּלֵין אֲסוּרִין טו, עַד שֶׁלֹּשׁ גִּרְנוֹת י; והרביעי מִתָּר. ומפני מָה הַגְדוּלִין אֲסוּרִין? מִפְּנֵי תְרוּמַת מַעֲשֵׂר וּתְרוּמַת גְּדוּלָּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ. וְכֵן הֵדִין בְּזֹרַע מַעֲשֵׂר שֶׁלֹּא נִטְלָה תְרוּמָתוֹ.

(יג) כגון חיטים ושעורים. (יד) כגון בצלים. (טו) כלומר, כשצמחו גידולים מדבר שזרעו כלה - לא קנסו אותו שיעקור את הזרע (אפילו שהדבר אפשרי), והגידולים חולין אפילו שעבר איסור בזריעת הטבל. (טז) אסורים אפילו באכילת עראי לפני הפרשת המעשר מהם. (יז) עד שלוש פעמים שזרע את הגידולים שוב ושוב, הם אסורים.

אֵין מוֹכְרִין אֶת הַטָּבֵל אֶלָּא לְצֶרֶף י, וְלִחְבֵּר [נאמן על המעשרות]; **וְאֲסוּר לְשַׁלַּח** [במתנה] **אֶת הַטָּבֵל, וְאָפְלוּ חֵבֶר לְחֵבֶר - שֶׁמָּא יִסְמְכוּ זֶה עַל זֶה י, וַיֹּאכַל הַטָּבֵל.**

(יח) כגון שהתערב טבל בחולין ואין ברשותו עוד טבל שיכול לעשר ממנו גם על החלק שהתערב. (יט) ויחשבו שהשולח כבר עישר.

ז. המוכר • פרות

לְחֵבֶר [בחזקת מעשרים],

וְזָכַר שֶׁהֵן טָבֵל, וְרָץ

אֲחֵרֵי לְתַקְנָן, וְלֹא

מִצָּאוּ - אִם יָדוּעַ שֶׁאֵין

קִיָּמִין וְשֶׁכָּבֶר אָבְדוּ אוֹ

נֶאֱכָלוּ, אֵינוֹ צָרִיף לְעֹשֶׂר

עֲלֵיהֶן; וְאִם סָפַק שֶׁהֵן קִיָּמִין אוֹ אֵין קִיָּמִין, צָרִיף

לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן מַעֲשְׂרוֹתֵיהֶן מִפְּרוֹת אַחֲרוֹת.

ח. המוכר פרות לְחֵבֶר י - [ויש ויכח ביניהם] **מוֹכֵר**

אוֹמֵר: 'עַל מִנַּת שֶׁהֵן טָבֵל מִכֶּרְתִּי', וְלֹקַח אוֹמֵר:

'לֹא לְקַחְתִּי מִמֶּךָ אֶלָּא מִעֲשָׂרֶיךָ' - בּוֹפִין אֶת הַמוֹכֵר

לְתַקְנָא; קִנְסָה הוּא לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמֹּכֵר אֶת הַטָּבֵל.

(כ) ולאחר המכירה המוכר עדכן את הקונה שהפירות שקנה

טבל, וצריכים לעשרם. (כא) להפריש עליהם מעשר

מפירות אחרים שברשותו.

ט. אין פורעין חוב מן הַטָּבֵל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא

בְּמוֹכְרוֹ יב.

(כב) מכיוון שהוא מחזיר את פירות הטבל תמורת הכסף

וְכֵן הָעוֹקֵר לִפְתּוֹת וּצְנוּנוֹת, וְשֶׁתֵּלֵן בְּמָקוֹם אַחֵר [בתוך שדהו] - **אִם נִתְּפֹן לְהוֹסִיף בְּגוֹפֶן** [=שיגדלו], **מִתָּר; וְאִם שֶׁתֵּלֵן כְּדִי שִׁיקְשׁוּ** [=שיתקשו], **וְיִקַּח הָזֶרַע שֶׁלֵּהֶם - אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּזֹרַע חִטִּים אוֹ שְׁעוּרִים שֶׁל טָבֵל.**

(ה) שתילת הלפת או הצנון במקום החדש יכולה להיות לשתי מטרות שונות: או למטרת אכילת הירקות עצמם - כדי שיגדלו יותר טוב ובהמשך יאכלו אותם, או למטרת זריעה בפני עצמה - כדי שיתקשו ויוכל להפיק מהם זרעים לזריעה בעתיד. (ו) מכיוון שהוא עתיד לעשר אותם לפני האכילה. (ז) מכיוון שאינו מתכוון לאכול מהם ובכך מפקיע אותם ממעשרות בדומה לאיסור זריעה הרגיל של טבל.

ד. לִיטְרָא י"ח מַעֲשֵׂר **לִיטְרָא** . . . והשביחה א"א נראה לי בדבר שאין זרעו כלה.

ממנו תרומת מעשר [שזרעה],

וְהַשְּׁבִיחָה, וְהָרִי הִיא עֹשֶׂר לִיטְרִין - חִיבָת

בְּמַעֲשֵׂר י; וְאוֹתָהּ לִיטְרָא, מַעֲשֵׂר עֲלֶיהָ מִמָּקוֹם אַחֵר

[ולא מהיבול] **לְפִי חֶשְׁבוֹן. לִיטְרָא בְּצִלִּים שֶׁתִּקְנָה** [=הפריש

ממנה מעשרות] **וּזְרָעָה - אֵינוֹ מַעֲשֵׂר** [רק] **לְפִי חֶשְׁבוֹן**

הַתּוֹסַפֶּת [עצמחה], **אֶלָּא מַעֲשֵׂר לְפִי כֹל** [גם את הבצלים

עצמם שזרע].

(ח) כ-172 מ"ל. (ט) עליו להפריש מעשרות גם על

הליטרא הראשונה, מכיוון שהזרעים הללו אבדו.

(י) מכיוון שאת המעשר על הליטרא הראשונה צריך להפריש

מפירות השנה שבה גדלה.

ה. זֶרַעוֹנִים שֶׁהִבִּיאוּ [גדלו] **שְׁלִישׁ, וּמִרְחֵן** [=סידר]

וְעֶשְׂרֵן, וְאַחֵר כֶּף זֶרַעַן וְהוֹסִיפוּ, וְאֵין זֶרַעַן פְּלֶה [אלא

מצמיחים שוב] - **הָרִי זֶה סָפַק אִם חֵיבִין בְּמַעֲשֵׂר**

מִדְּבָרֵיהֶם הוֹאִיל וְהוֹסִיפוּא, אוֹ אֵין חֵיבִין; שֶׁהָרִי

הָזֶרַע שֶׁעֲדִין הוּא קָיָם וְלֹא אָבַד, מַעֲשֵׂר הוּא; וְאֵין

אֵלוֹ דּוּמִין לְבָצִלִּים, שֶׁהַבָּצִלִּים אֵין דִּרְפָן לְהָזְרַע יב.

(יא) כלומר, מכיוון שגדל מהם דבר חדש יתכן שכעת הזרע

יחד עם הגידול חייב במעשר מחדש. (יב) צורת זריעת

הבצלים הרגילה היא דווקא בזרע הבצלים שאינם ראויים

לאכילה ולכן כשזרע בצל שלם וגדל ממנו דבר חדש נחשב

שהבצל ממנו זרעו התבטל, אך בשיבולים שצורת הזריעה

הרגילה בהם היא לזרוע אותם בשלימותם - אי אפשר לומר

שהם בטלים ביחס לדבר שגדל היות וזו היא אחת מדרכי

השימוש בהם.

ו. הַזֹּרַע אֶת הַטָּבֵל, בֵּין דָּבָר שֶׁזֶרַעוֹ פְּלֶה י בין

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לקנס הייתה, ששיערו שהיות ויהיה אסור לו לעבוד בה ישתדל ויתאמץ עד שיצליח לקנותה.

שלווה, הוא דומה למוכר שנותן את פירות הטבל תמורת כסף.

יג. איזה הוא חוֹכֵר, ואיזה הוא מְקַבֵּל? חוֹכֵר - שְׁחוֹכֵר הַקֶּרֶקַע בְּדָבָר קָצוּב מִן הַזֶּרַע בְּכֹף וְכֹף סָאָה, בֵּין עֶשֶׂת [=גידלה] הַרְבֵּה בֵּין עֶשֶׂת מֵעֵט; וּמְקַבֵּל - הוּא שֶׁיִּקְבֹּל אוֹתָהּ בְּחֶלֶק מִמֶּה שֶׁתַּעֲשֶׂה, חֲצִיו אוֹ שְׁלִישׁוֹ אוֹ מֶה שֶׁיִּתְּנוּ בִּינֵיהֶן. וְהַשּׁוֹכֵר - הוּא שֶׁשּׁוֹכֵר הַקֶּרֶקַע בְּמַעוֹת.

י. מִי שֶׁלָּקְחוּ בֵּית הַמֶּלֶךְ אֶת פְּרוֹתָיו, וְהֵם טְבָלִים - אִם מִתְּמַת חוֹב שֶׁהוּא חָיֵב לָהֶן, צָרִיף לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן מַעֲשְׂרוֹת^כ; וְאִם לְקָחוּם בְּאֵנָס [-ללא רשות], אֵינוֹ חָיֵב לַעֲשׂוֹר עֲלֵיהֶן.

(כג) כי נחשב שפרע את חובו בטבל.

יא. וְהַלּוֹקֵחַ טָבֵל מִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת, מַעֲשֹׂר מִזֶּה עַל זֶה כִּי.

(כד) ולא חוששים שהם מיבול של שנים שונות וכל אחד מהם דורש מעשר נפרד.

הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל [לעובדה, ומשלם אחוז מסוים מהיבול] אוֹ מִן הַנֶּכְרִי - חוֹלֵק וְנוֹתֵן לְבַעַל הַשָּׂדֶה^{כה} בְּפָנָיו, כְּדִי שִׁידַע [הבעלים] שֶׁטָבֵל נָטַל. אֲכָל הַחוֹכֵר שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל [לעובדה - תמורת כמות תבואה קצובה לבעלים] - אִם נָתַן לוֹ כִּי מִזֶּרַע אוֹתָהּ שָׂדֶה - תּוֹרֵם וְאַחֵר כֹּף נוֹתֵן לוֹ מֶה שֶׁקָּצַץ [-שקבעו] לָתֵן לוֹ^{כו}, וּבַעַל הַשָּׂדֶה מַעֲשֹׂר לְעַצְמוֹ. וְאִם נָתַן לוֹ מִזֶּרַע שָׂדֶה אַחֶרֶת, אוֹ מִמֵּין אַחֵר - מוֹצִיא הַמַּעֲשֹׂר, וְאַחֵר כֹּף נוֹתֵן לוֹ^{כז}.

(כה) את האחוזי עליהם הם סיכמו. (כו) הפועל לבעל השדה את התשלום. (כז) מכיוון שאסור לחלק את הגורן לפני שהפרישו ממנו תרומה גדולה. (כח) מכיוון שהשדה והמין האחרים, הם רכושו הפרטי של החוכר.

יב. הַחוֹכֵר שָׂדֶה מִן הַנֶּכְרִי - מַעֲשֹׂר, וְאַחֵר כֹּף נוֹתֵן לוֹ; קָנָס קָנְסוֹ אוֹתוֹ בְּזֶה - כְּדִי שֶׁלֹּא יַחֲכֹר מִן הַגּוֹי, וְנִמְצְאָת הַשָּׂדֶה [-של הגוי] בּוֹרָה [-לא מעובדת] לְפָנָיו, עַד שֶׁיִּצְטָרֵף, וְיִמְכְּרֶנָּה לְיִשְׂרָאֵלִיט. וְכֵן הַמְקַבֵּל שָׂדֶה אַבּוּתִיּוֹל מִן הַגּוֹי, קָנְסוֹ אוֹתוֹ שִׁיעֲשֹׂר וְאַחֵר כֹּף יִתֵּן לַגּוֹי חֶלְקוֹ מַעֲשֹׂר - כְּדִי שֶׁלֹּא יִקְפֹּץ וְיִקְבֹּלָנָה מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא שָׂדֶה אַבּוּתִיּוֹ, עַד שֶׁתִּשָּׂאָר לְפָנָיו בּוֹרָה, כְּדִי שֶׁיִּמְכְּרֶנָּה לְיִשְׂרָאֵל.

(ט) סיבת הקנס בחכירה מהגוי היא, כי בעל השדה חושש שהתפוקה שלה לא תהיה טובה ולכן מסכם עם הפועל שהתשלום לא יהיה תלוי בגובה הרווח של הפועל מהשדה, והקנס יכול להועיל שאם לא ימצא פועל שמוכן לעבוד בצורה כזאת ימכור את השדה, בניגוד לתשלום שתלוי בגובה הרווח מהעבודה שבו בעל השדה מעוניין ומאמין בתפוקת השדה ואם לא ימצא פועל יעשה זאת בעצמו ולא ימכור את השדה. (ל) במקבל שדה שהייתה שייכת לאבותיו היות ויש לו קשר מיוחד לשדה - סיבת חכמים

יד. שְׁנֵי שֶׁקִּבְּלוּ שָׂדֶה בְּאַרְסוֹת [-ונוטלים אחוז מסוים מהיבול], אוֹ שִׁירְשׁוּ, אוֹ נִשְׁתַּתְּפוּ [-שותפים בשדה] - יָכוֹל הָאֶחָד לומר לְחִבְרוֹ^{לא}: 'טַל אֶתָּה חֲטִים שֶׁבְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי, וְאֲנִי חֲטִים שֶׁבְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי', אֶתָּה יֵין שֶׁבְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי, וְאֲנִי יֵין שֶׁבְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי^{לב}; אֲכָל לֹא יֹאמַר לוֹ: 'טַל אֶתָּה חֲטִים וְאֲנִי שְׁעוּרִים', אֶתָּה יֵין וְאֲנִי שְׁמֵן - מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוֹכְרִין אֶת הַטָּבֵל^{לג}.

(לא) עוד לפני הפרשת המעשרות. (לב) מכיוון שחלוקה כזו אינה נראית כעשיית עסקה הדומה למכירה, כי מלכתחילה כל אחד מהם היה אמור לקבל חלק מכל אחד מהמינים וכעת הם רק סיכמו מאיפה כל אחד יקבל. (לג) מכיוון שלכתחילה כל אחד היה אמור לקבל חלק בכל אחד מהמינים, וכאשר הם מסכמים לקבל את כל היבול אחד המינים בתמורה לכך שהשני יקבל את כל היבול של המין השני, הדבר נראה כמו מכירה.

טו. כֹּהֵן • וְלוֹי

שֶׁלָּקְחוּ פְּרוֹת [-שאינם מעושרים] מִיִּשְׂרָאֵל אַחֵר שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתָּן - [בית דין] מוֹצִיאֵין אֶת הַתְּרוּמָה וְאֶת הַמַּעֲשְׂרוֹת מִיָּדָהֶן, וְנוֹתְנִין אוֹתָן לְכֹהֲנִים וְלְלוֹוִיִּם אַחֲרֵים; קָנָס

השנת הראב"ד

כהן . . מוציאין א"א אני אומר שאינו קנס אבל מפני שאמר להם מנתא דכהן לא זביני לך כדאיתא בפרק הזרוע וזמה הטעם עצמו כשמכר הלוי לישראל עד שלא מירח המעשר של לוי שלא היה לו בו עדיין זכות כדי שימכור זכותו לישראל אבל משמירח כבר היה לו בו זכות וכל זכות שיש לו באותה תבואה מכר לישראל לפיכך נותנו לכל כהן שירצה.

הוּא לָהֶם - כְּדִי שֶׁלֹּא יִקְפְּצוּ לַגִּרְנוֹת [-בית אריות התבואה] וְלַגְּתוֹת [-מקום הכנת הענבים] וְיִקְנּוּ טְבָלִים, כְּדִי לְהַפְקִיעַ מִתְּנוֹת אַחֲיהֶם הַכֹּהֲנִים. וְאִם קָנְסוּ קִדְּם שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכְתָּן, כִּגוֹן שֶׁלָּקְחוּ תְּבוּאָה קִדְּם מִרוּחַ - אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדָהֶן.

(לד) מכיוון שעדיין יש טרחה רבה בהכנתם, ואין חשש שיעשו כך פעמים נוספות באופן קבוע.

טז. כֹּהֵן אוֹ לוֹי שֶׁמָּכְרוּ פְּרוֹת תְּלוּשִׁין לְיִשְׂרָאֵל, קִדְּם שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכְתָּן, וְאֵין צָרִיף לומר, אִם מָכְרוּ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁהַמְעֲשֹׂרוֹת שְׁלִישִׁי^א אַרְבַּע או חֲמֵשׁ שָׁנִים - מִתָּר.
עוֹשֶׂה [אדם אחר כ] **כִּהְיָ מִבְּנֵי**.

(מא) כלומר, שיוכל להחליט למי לתת את המעשרות ולא יהיו שייכים לבעל השדה. (מב) מכיוון שללא התנאי המעשרות שייכים לבעל השדה (כפי שהתבאר בהלכה). (ז) ורק מפני התנאי הם נותנים אותם לישראל, נראה כאילו שמתייחסים אליו כ'כהן'.

וְכֵן בֶּן לִוִּי שֶׁהָיָה עָלָיו חֹב לְיִשְׂרָאֵל - לֹא יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל זֶה גּוֹבֶה מֵאַחֲרֵיהֶם^ב, וּמִפְּרִישׁ עַד שִׁפְפָּרַע כִּנְגֵד חֹבּוֹ; שָׂאִין לִוִּי זֶה עוֹשֶׂה בְּעַל חֹב שְׁלוֹ כְּלִוִּי אַחֵר, שִׁנְיָבָה מַעֲשֵׂר מֵאַחֲרֵיהֶם^ד.

(מג) את המעשר ראשון עבור הלוי שחייב לו כסף. (מד) החידוש בדין זה הוא, שהישראל אפילו שלוקח את המעשר ראשון עבור הלוי עדיין נחשב שמתייחסים אליו כ'לוי' והדבר אסור.

כא. יִשְׂרָאֵל שִׁירֵשׁ טָבֵל מִמֶּרְחַ [שנקבע למעשרות] מֵאַבִּי אָמוֹ כִּהְיָ, וְאוֹתוֹ [אפילו אם] אָבִי אָמוֹ יִרְשׁוּ מֵאַבִּי אָמוֹ יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה מִפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ מַעֲשֹׂרוֹתָיו, וְהֵן שְׁלוֹמָה^ה; שֶׁהַמִּתְנֹת הָרְאוּיוֹת לְתָרֵם - כְּמוֹ שֶׁהוֹרְמוֹ הֵן, אָף עַל פִּי שְׁעִדִּין לֹא הוֹרְמוֹ.

(מה) הכלל הוא שתרומויות ומעשרות שהיו מיועדות להפרשה דינם כאילו הופרשו, מכיוון שסבו היה כהן וכשהיו בבעלותו כבר התחייבו במעשרות, והדין בכהן הוא שמפריש את המעשרות ולוקחם לעצמו - מתייחסים אליהם כאילו כבר הופרשו והם רכושו של הישראל בירושה מסבו הכהן (התרומה שאסורה לזרים - יוכל לתת לכל כהן שירצה ולקבל כסף מאותו כהן על הבחירה בו, והמעשרות - שלו לחלוטין).

כב. הַנּוֹתֵן • שְׁדָהוּ
בְּקִבְלָהּ לַגּוֹי, או לְמִי שֶׁאִינוֹ נֶאֱמָן עַל

השנת הראב"ד

הנותן . . . המעשרות א"א פירוש שהוא חשוד.

הַמַּעֲשֹׂרוֹת - אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא בָּאוּ לְעֹנֹת הַמַּעֲשֹׂרוֹת, צָרִיף לַעֲשׂוֹר עַל יָדָם^ו. נִתְּנָה לָעַם הָאֶרֶץ^ז - עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ [אם נתן לפני שהגיעו] לְעֹנֹת הַמַּעֲשֹׂרוֹת, אִינוֹ צָרִיף לַעֲשׂוֹר עַל יָדָם; וּמִשָּׁבָאוּ לְעֹנֹת הַמַּעֲשֹׂרוֹת, צָרִיף לַעֲשׂוֹר עַל יָדָם^ח. בִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה? עוֹמֵד עַל הַגֶּרֶן^ט, וְנוֹטֵל [=מעשר את הפירות]; וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְמָה שֶׁאֲכָלוּ, שָׂאִין אָנוּ אַחֲרָאִים לָהֶם^י.

(מו) חכמים קנסו בכך את בעל השדה, כדי שבפעם הבאה ייתן את השדה לאדם שמעשר את הפירות כראוי.

בְּמַחְבֵּר - הָרִי הַתְּרוּמָה או הַמַּעֲשֵׂר שֶׁלֶהֲיָ^י; וְאִם מָכְרוּ אַחֵר גָּמֵר מְלֹאכָה - הָרִי הַתְּרוּמָה וְהַמַּעֲשֵׂר שֶׁל לֹקַח^י, וּמִפְּרִישׁ וְנוֹתֵן לְכָל כִּהְיָ או לִוִּי שִׁירְצָה.

(לה) מכיוון שהשדה שלהם, חכמים שיערו שהם מוכרים את הפירות בתנאי שזכות קבלת המעשרות תישאר אצלם. (לו) מכיוון שהם מכרו את הפירות לאחר שהם התחייבו במעשרות, הם היו צריכים להתנות על כך במפורש.

יז. כִּהְיָ לִוִּי שֶׁקִּבְּלוּ שְׂדֵה מִיִּשְׂרָאֵל [לעִיבּוֹר] - כְּשֶׁם שֶׁחֻלְקִין בְּחֻלִּין, כֶּף חֻלְקִין בְּתְרוּמָה וּמַעֲשֹׂרוֹת^י; וְהַיִּשְׂרָאֵלִי נוֹטֵל חֻלְקוֹ, וְנוֹתֵן לְכָל כִּהְיָ או לִוִּי שִׁירְצָה. אָבֵל יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּבֵּל שְׂדֵה מִכִּהְיָ או מִלִּוִּי - הַתְּרוּמָה או הַמַּעֲשֵׂר לְבַעַל הַשְּׂדֵה^י, וּשְׂאֵר הַמִּתְנֹת חֻלְקִין [כגון מעשר שני].

(לז) כלומר, הם נותנים לבעל השדה הישראל את האחוזה השייכים לו (כפי שסיכמו) כולל המעשרות, והוא אחר כך יפריש ויתן את המעשרות למי שירצה. (לח) מכיוון שהכהן או הלוי הם בעלי השדה, שיערו חכמים שההסכם שלהם עם הישראל נעשה מתוך הכנה שהמעשרות יישארו אצלם.

יח. הַמִּקְבֵּל זֵיתִים [תלושים] לְהוֹצִיא מִהֵן שֶׁמֶן - בֵּין יִשְׂרָאֵל מִכִּהְיָ או לִוִּי, בֵּין כִּהְיָ או לִוִּי מִיִּשְׂרָאֵל - כְּשֶׁם שֶׁחֻלְקִין בְּחֻלִּין, כֶּף חֻלְקִין בְּתְרוּמָה וּמַעֲשֹׂרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהַשֶּׁמֶן, חָשׁוּב הוּא^ט.

(לט) והיה עליהם להתנות במפורש שהמעשרות שלהם.

יט. כִּהְיָ שֶׁמֶכֶר שְׂדֵה לְיִשְׂרָאֵל, וְאָמַר לוֹ: 'עַל מִנְתַּ שֶׁהַמַּעֲשֹׂרוֹת שֶׁלָּהּ לְעוֹלָם' - הָרִי הֵן שְׁלוֹ; בֵּין שֶׁאָמַר 'עַל מִנְתַּ', נַעֲשֶׂה כְּמִי שִׁשִּׁיר [ולא מכר] מְקוֹם הַמַּעֲשֵׂר. וְאִם מֵת כִּהְיָ, הָרִי בָּנוּ כְּשֶׁאָר הַכֹּהֲנִים. וְאִם אָמַר לוֹ: 'עַל מִנְתַּ שֶׁהַמַּעֲשֹׂרוֹת לִי וּלְבָנִי' - מֵת הוּא, וְיִטְלֵם בָּנוּ. 'עַל מִנְתַּ שֶׁהַמַּעֲשֹׂרוֹת שֶׁלִּי, כָּל זְמַן שֶׁהָיָה לְפָנֶיךָ' - מִכְרָה לְאַחֵר - אָף עַל פִּי שֶׁחֲזַר וּלְקַחָהּ, אֵין לְכִהְיָ אוֹתָן הַמַּעֲשֹׂרוֹת^י.

(מ) מכיוון שכאשר מכר אותה, לאחר פקעה הזכות של הכהן בשדה, ואחר כך כשקונה אותה מהקונה בחזרה, מקבלה לחלוטין ללא אף תנאי.

כ. יִשְׂרָאֵל • שֶׁקִּבֵּל שְׂדֵה מִכִּהְיָ לִוִּי, וְאָמַר לוֹ: 'עַל מִנְתַּ'

השנת הראב"ד

ישראל . . . כהן א"א נוסחא דתוספתא ישראל שמכר לכהן וזה עיקר וכן הוא בירושלמי.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ח) בגלל שהתבואה היא דבר יבש ולא מתערבבת כמו 'משקה'.

ג. וַיֵּשׁ לְאָדָם לְקַבֵּץ [להפריש] מִעֵשֶׂר שְׁנֵי וּפְרֹדָה אוֹתוֹ, וַחֲזֹר וְעוֹשָׂה אוֹתוֹ מִעֵשֶׂר רִאשׁוֹן עַל אוֹתָן הַפְּרֹדָה, אוֹ תְרוּמַת מִעֲשָׂרָא לְמָקוֹם אַחֲרִי.

(ט) 'מחלל' את הפירות ומעביר את קדושתם למעות. (י) כלומר חוזר ועושה את אותם הפירות שנפדו, מעשר ראשון על אותה ערימה שלפניו. (יא) ותרומה גדולה. (יב) על ערמת פירות אחרים, אבל לא יעשה תרומת מעשר על הערימה שממנה הפריש את הפירות, מכיוון שלכתחילה לא מפרישים תרומת מעשר לפני 'מעשר'.

ד. הַמְנִיחַ פְּרוֹת לַהֲיֹת מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן מַעֲשְׂרוֹת^א - מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן בַּחֲזָקָת שֶׁהֵן קְיָמִין, וְאוֹכֵל וְשׂוֹתָהּ, עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ כָּל אוֹתָן הַפְּרוֹת שֶׁהֵנִיחַ מִעֵשֶׂר, וְנוֹתְנָן לְלוֹי. מִצָּאָן שֶׁאֲבָדוּ - הָרִי זֶה חֹשֶׁשׁ לְכָל שֶׁהִפְרִישׁ, [ומעשר בשנית מספק]^ב וְאֵינוֹ מִעֵשֶׂר וְדָאִי.

(יג) כלומר, בכל פעם שירצה לאכול פירות טבל יאמר 'הרי המעשרות של פירות אלו (שאותם הוא רוצה לאכול) יהיו באותם פירות שהנחת'. (יד) כלומר, צריך לחשוש שאולי הפירות האלו נאבדו מיד וכל הפירות שאכל 'על חשבון' אותם הפירות שאבדו, אכלם ללא שהפריש מהם מעשר.

ה. הַמְלִיָּה מַעוֹת אֶת הַפֶּהָן וְאֶת הַלֹּי וְאֶת הָעֲנִי, לַהֲיֹת מִפְּרִישׁ עַל אוֹתָן הַמַּעוֹת מִחֻלְקָן [ויהיו המעשרות הראויות להם כתשלום] - מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן בַּחֲזָקָת שֶׁהֵן קְיָמִין, וְאֵינוֹ חֹשֶׁשׁ שֶׁמָּא מֵתוּ הַפֶּהָן אוֹ הַלֹּי, אוֹ הָעֲשִׁיר הָעֲנִיָּיִם.

(טו) ואם הם מתו הוא לא יכול למכור את התרומות והמעשרות ולקחת לעצמו את התשלום, עד שיקבל רשות מההורשים.

ו. בִּיצֵד מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן^{טז}? מִפְּרִישׁ הַתְּרוּמָה אוֹ מִעֵשֶׂר רִאשׁוֹן אוֹ מִעֵשֶׂר עֲנִי מִפְּרוֹתָיו, וּמִזֶּפֶה בֶּהֶן עַל יְדֵי אַחֵר לְאוֹתוֹ הַפֶּהָן אוֹ הַלֹּי אוֹ הָעֲנִי שֶׁהִלּוֹם^{יז}; וְאִם הָיוּ רִגְלִין לְטַל מִמֶּנּוּ, וְהוּא רִגְלִי שֶׁלֹּא יִתֵּן אֶלָּא לָהֶם - אֵינוֹ צָרִיךְ לְזַכּוֹת עַל יְדֵי אַחֲרִית. וְאַחֵר שֶׁמִּפְּרִישׁ, מִחֻשָּׁב בְּמָה שְׁוֶה זֶה שֶׁהִפְרִישׁ, וּמִנְכָּה מִן הַמְלִיָּה [=חוב] - עַד שֶׁיִּפְרַע כָּל חוּבוֹ; וּמוֹכֵר הַתְּרוּמָה לְכָל בֶּהֶן שֶׁיִּרְצֶה^{יח}, וְאוֹכֵל הַמַּעֲשְׂרוֹת^{יט}.

(טז) כלומר, איך הוא יוצא ידי חובת נתינה של תרומות ומעשרות? (יז) ועל ידי זה נקנו להם התרומות והמעשרות,

(מז) שספק אם מעשר. (מח) מחשש שעם הארץ הספציפי הזה, הוא מהמיעוט שאינם יודעים לעשר כראוי, ולא היה צריך לתת לו את השדה בזמן שכבר נדרש לעשר, ואם נתן – קנסו אותו שחייב לעשר. (מט) לאחר שנגמרה מלאכתם, לפני שמחלקים ביניהם את הפירות. (נ) כלומר, איננו חוששים שיאכלו אכילת קבע לפני חלוקת הפירות, מכיוון שאז יש גם איסור גזל שכולם נזהרים ממנו.

~ יום שני ל' סיון ~

פֶּרֶק ז

דיני 'ברירה' בדיני תורה. דיני מעשרות בחבית, דין הלווה על מנת לפרוע בתרומה דיני תרומה מכלכלה על חברתה.

א. מִי שֶׁהָיָה לוֹ מֵאָה לָּג שֶׁל יֵין טָבוֹל [=שאינו מעושר] מִן הַתּוֹרָה^א, וְאָמַר: 'שְׁנֵי לָגִין שָׂאֲנִי עֲתִיד לְהִפְרִישׁ מִהֵן הָרִי הֵן תְּרוּמָה, וְעֵשֶׂרָה מִעֵשֶׂר רִאשׁוֹן, וְתִשְׁעָה מִעֵשֶׂר שְׁנִי' - לֹא יִתְחִיל וְיִשְׁתָּה עַד שֶׁיִּנְיֵחַ בְּסוֹף שְׁעוֹר תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת, אֶלָּא יִפְרִישׁ וְאַחֵר כֶּף יִשְׁתָּה. וְאִין אוֹמְרִין: 'זֶה שֶׁהֵנִיחַ בְּסוֹף, כֶּאֱלוֹ נִבְרַר בַּתְּחִלָּה^ב; מִפְּנֵי שֶׁחַיִּיב תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת - מִן הַתּוֹרָה, וְאִין אוֹמְרִין בְּשֵׁל תּוֹרָה 'נִחְשָׁב כֶּאֱלוֹ נִבְרַר', עַד שֶׁיִּבְרַר^ג.

(א) כלומר, בזמן שחייב תרומות ומעשרות היה מהתורה. (ב) ולא אומרים שמותר לו לשתות מהיין לפני שיפריש, והיין שישאיר בסוף ייחשב שהוא היין שהופרש בתור תרומות ומעשרות. (ג) כלומר, רק כשיפריש בפועל, יחשב החלק שהופרש כתרומות ומעשרות.

ב. הַקּוֹבֵעַ

מַעֲשְׂרוֹתָיו בְּפִי הַחֲבִית^ד, לֹא יִשְׁתָּה מִשּׁוּלֵיהָ^ה; בְּשׁוּלֵיהָ, לֹא יִשְׁתָּה מִפִּיהָ; מִפְּנֵי שֶׁהַמִּשְׁקִין מַעֲרִיבִין. אֲבָל הַקּוֹבֵעַ^ו בְּפִי הַמְּגוֹרָה [כלי אחסון של

תבואה], אוֹכֵל מִשּׁוּלֵיהָ; קֹבֵעַ בְּשׁוּלֵיהָ, אוֹכֵל מִפִּיהָ^ז. (ד) כלומר, לפני שישתה מהיין הוא אומר שהתרומה והמעשרות יחולו על היין שבחלק העליון של החבית. (ה) לא ישתה אפילו מתחתית החבית. (ו) ובכל טיפת יין מעורבבים תרומות ומעשרות. (ז) תרומות ומעשרות.

השנת הראב"ד

הקובע... אחר א"א היינו סבורים שכשם שאין תורמין ממנו על מקום אחר מחייב תרומה כך אין מעשרין ממנו על מקום אחר שמחייב מעשר וזהו מן הפטור על החיוב עד שמצאתי אותו בירושלמי בסוף פרק ראשון של דמאי ובמעשר עושה כן אבל לא לתרומה ונראה הטעם מפני שכלם באים מכח מעשר.

[כלי אחסון של

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

במקום התרומה. (לא) מכיוון שהקרקעות של היורשים משועבדים למלווה, הם יכולים לאשר את המשך ההסכם. (לב) כי מטלטלים של יתומים אינם משועבדים לבעל חוב, ונפקע החוב. (לג) ואפילו אם אין להם קרקע, הוא יכול להפריש כנגד ההלוואה, בגלל שיש כוח לבית דין להטיל את החוב הזה על כל הכהנים, הלויים, או העניים כי הדבר לטובתם, כדי שיוכלו למצוא מלווים כשיצטרכו הלוואה בלי שהמלווים יחששו להלוות להם. (לד) כלומר, הלווה לא חייב להחזיר את ההלוואה כי ההלוואה הייתה על מנת לנכות מהמעשר עני. ומכיוון שהעני נהיה עשיר, אי אפשר להמשיך לקזז את החוב מהמעשר עני. ואף על פי שבמיתה תקנו חכמים לטובת הכהן והלוי והעני - מכיוון שעשירות זה לא דבר מצוי, לא תקנו בזה.

ח. **יִשְׂרָאֵל שְׁאָמַר לְבָן לֹא: 'כּוֹר' [מִידָּה] מַעֲשֵׂרָהּ יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי לֹא - רִשְׁאִילִי בֶן לֹא לַעֲשׂוֹתוֹ תְּרוּמָה מַעֲשֵׂר עַל מְקוֹם אַחֵר, אִף עַל פִּי שְׁלֹא מִשְׁךְ [קִנְיָה בְּקִינָה מִשִּׁיכָה] לָךְ; וְאִם נִתְּנוּ הַיִּשְׂרָאֵלִי לְלֹא אַחֲרָיִט, אֵין לוֹ עֲלֵיו אֵלָּא תְּרַעֲמָת [כַּעֲס] ב.**

(לה) דווקא אם אמר לו את כמות המעשר שיש בידו, אבל אמר לו סתם "מעשר יש לי ביד", לא יכול הלוי לעשותו מעשר מן המעשר, כי הוא לא יודע מה כמות המעשר. (לו) שעשירתי מפירותי ואתן את זה לך. (לז) אבל בכל זאת, תלמידי חכמים מחמירים על עצמם לתרום דווקא מהמוקף, ולא לתרום על פירות שנמצאים במקום אחר. על סמך זה. (לח) ולמרות שהלוי עדיין לא זכה בפירות, חייבו חכמים את ישראל לעמוד בדיבורו ולתת את המעשר דווקא ללוי הזה. (לט) ועבר על דברי חכמים הנ"ל. (מ) מכיוון שהיתה לו תקווה שיקבל את המעשר הזה. ועוד, שבגלל שנתן את המעשר למישהו לאחר, נמצא שמה שהלוי הפריש לא היה נחשב תרומה, והכשילו באכילת טבל.

ט. **מִי שֶׁהָיוּ לוֹ פְּרוֹת בְּמַגּוּרָה [אוצר של פירות], וְנָתַן סָאָה לְלֹא וְסָאָה לְעֻנְיָא - לֹא יִפְרִישׁ שְׂמוֹנֶת סָאִין מִן הַמַּגּוּרָה וְיֵאָכֵל אוֹתָן [על חשבון המעשר שחרם], אֵלָּא אִם בֶּן יוֹדֵעַ שְׁשֹׁטִי סָאִין שֶׁל מַעֲשְׂרוֹת קִמְיָן; אֲבָל אִם אָכְלוּ מִהֶן הַלֹּא וְהָעֻנִּי, אֵינוֹ מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן אֵלָּא לְפִי חֲשׁוֹן הַנֶּשְׁאָר מִשְׁתֵּי הַסָּאִין ב.**

(מא) ועל ידי זה תיקן שמונים סאה שיהיו ראויים לאכילה, כי הפריש עליהם מעשר ראשון ומעשר עני. (מב) לדוגמא אם נשאר חצי סאה אצל הלוי וחצי סאה אצל העני יכול לאכול ארבעים סאה מהמגורה ואם לא נשאר אצלם כלום לא יכול לאכול כלום מהמגורה. ולא אומרים שיתברר למפרע שבשעה שנתן את המעשר והתרומה ללוי והעני הם חלו על אותם שמונים סאה שלקח אחרי זה, אלא התרומה והמעשר חלים רק באותו זמן שלוקח את השמונים סאה.

ויצא בזה ידי חובה, ויכול עכשיו לקחת את זה לעצמו תמורת החוב. (יח) מכיוון שתמיד נותן רק להם, שאר הכהנים כבר הסיחו דעתם מהתרומות ומעשרות האלו, וזה נחשב כאילו כבר זכו בזה. (יט) כי אסור למי שהוא לא כהן לאכול תרומה. (כ) כי מותר גם למי שהוא לא כהן לאכול את המעשרות אחרי שהופרשו.

ז. **כִּשְׁהוּא מְחַשֵּׁב כְּמָה שְׁוִים הַפְּרוֹת שֶׁהַפְּרִישָׁא - יֵשׁ לוֹ לְחַשֵּׁב כְּשֶׁעַר הַזֹּלֶכֶךְ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם רִבִּית כ; וְאֵין הַשְּׂבִיעִית [שנת השמיטה] מְשַׁמֶּטֶת [מבטלת] חוֹב זֶה כ; וְאִם בָּא בַּעַל הַבֵּית לְחַזֵּר [בח], אֵינוֹ חוֹזְרִי; אֲבָל אִם רָצוּ אֵלָּו שְׁלֶקְחוּ הַמַּעֲוֹת לְחַזֵּר, חוֹזְרִין כ. נִתְּיָאֲשׁוּ הַבַּעֲלִים מִהֶן כ - אֵין מִפְּרִישִׁין עֲלֵיהֶן כ, שְׁאֵין מִפְּרִישִׁין עַל הָאֲבוֹדִיט.**

(כא) בשביל לדעת כמה לקזז מההלוואה. (כב) כמו המחיר הנמוך בשוק. (כג) ולמרות שייתכן שבשעת ההפרשה יתייקרו הפירות, והמלווה ירוויח מזה (כי למרות שיקבל על הפירות סכום גבוהה, יירד מהחוב רק הסכום הנמוך שאותו הם סיכנו), בכל זאת הדבר מותר מכיוון שאם מאיזה שהיא סיבה לא יהיה למלווה פירות כדי להפריש מהם תרומות ומעשרות, הלווה לא יצטרך לפרוע לו את החוב (כי ההסכם ביניהם היה שאת החוב הוא פורע רק מהתרומות ומעשרות) לכן גם אם יש לו פירות זה לא נחשב ריבית בזה שמחשב לפי המחיר הראשוני שהם קבעו. (כד) שהשבועית משמטת רק חוב שהמלווה יכול לתבוע, ואם יתבע יעבור על האיסור של "לא יגוש", אבל כאן זה נחשב שהחוב כבר נגבה, שהרי הפרעון (-התרומה) כבר נמצא ברשות המלווה. (כה) כך תקנו חכמים, לטובת הלווה. (כו) כי אם נתן כסף ולא משך את החפץ לא קונה, וכל זמן שבעל הבית לא משך את הפירות, הוא לא קנה אותם והלווה יכול לחזור בו. (כז) כגון שהשדות שלו נהרסו ולא חשב שיצמיחו עוד תבואה. (כח) אם בכל זאת הצמיחה אחרי זה תבואה שוב. (כט) כלומר, על חוב שהתייאש ממנו.

מת הפהן או הלוי או העני שהלחם - אינו יכול להפריש עליהן מחלקן בדרך הזו, עד שיטל רשות מן היורשין; והוא, שניצית להן קרקע, אפילו מלא מנחט [שטח קטן ביותר, בעובי של מנחט] לא; אֲבָל אִם הָנִיתָ כִּסְפִּים, אֵין רְשׁוֹת הַיּוֹרֵשׁ מוֹעֲלֵת לָךְ. וְאִם הָלָוּ בְּפָנֶי בֵּית דִּין עַל מִנֵּת שִׁפְרִישׁ עַל מַעֲוֹת אֵלָּו מִחֻלָּקָם, אֵינוֹ צָרִיךְ לְטַל רְשׁוֹת מִן הַיּוֹרֵשִׁין לָךְ. הַעֲשִׂיר הָעֻנִּי - אֵין מִפְּרִישִׁין עֲלָיו, אִף עַל פִּי שֶׁהָלָהוּ בְּבֵית דִּין; וְזָכָה הָלָה בְּמָה שֶׁבִּידוּ לָךְ.

(ל) ואף על פי שאביהם הסכים להסדר הזה, אולי היורשים לא מסכימים להסדר הזה ומעדיפים לקבל את פרעון החוב

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מַעֲשֵׂר, הַן הַנִּקְרָאִין 'חֲלִין';² וְאִם הַפְּרִישׁ מִהֶן שְׂאֵר מַעֲשֵׁרוֹתֵיהֶן, הֵן הַנִּקְרָאִין 'חֲלִין מִתְקַנִּין' בְּכָל מָקוֹם.³

(א) דהיינו, שהפרישו מהם תרומה לכהן ותרומת מעשר שהלוי נותן לכהן אבל עדיין לא הפרישו מהם את שאר המעשרות, ולכן עדיין אסור לאכול את הפירות. (ב) "מפני שהקדושה (=התרומות שמעורבות בהם) ניטלה מהם". (ג) מעשר ראשון שניתן ללוי ומעשר שני שנאכל בירושלים, ובשנים מסוימות מעשר שנותנים לעניים. (ד) כלומר, שתיקן והתיר את הפירות באכילה.

ב. טָבֵל שְׁנֵתֶּעֱרַב בְּחֲלִין מִתְקַנִּין מִין בְּמִינוֹ, שְׂאִי אֶפְשָׁר לְהֵלֵךְ אַחֵר הַטַּעַם - אִם יֵשׁ לוֹ פְּרוֹת אַחֲרוֹת, מוֹצִיא עַל אוֹתוֹ טָבֵל תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׁרוֹת לְפִי חֲשׁוֹנוֹ. וְאִם אֵין לוֹ פְּרוֹת אַחֲרוֹת, הֲרִי הֵכֵל אֶסוּרִי עַד שִׁפְרִישׁ; וְכִשְׁהוּא מִפְּרִישׁ, מִפְּסִיד מִן הַחֲלִין הַמִּתְקַנִּין כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל טָבֵל.

(ה) כלומר, פירות שלא הופרש מהם מעשרות ותרומת מעשר. (ו) ואי אפשר לבדוק אם התערבב טעם של הטבל בפירות בגלל שיש להם אותו טעם, אבל אם הטבל התערבב במין אחר, בטל בשישים. (ז) כלומר, לפי כמות הטבל שהתערבב. (ח) בגלל שאם התערבב אפילו כמות כל שהיא של טבל - מין במינו - כל התערובת אסורה. (ט) כפי שמבואר בהלכה הבאה. (י) כלומר, אחד ממאה מהטבל.

ג. פִּיעֵד? • מֵאָה סָאָה

שֶׁל טָבֵל, שְׁנֵתֶּעֱרַב בְּמֵאָה סָאָה שֶׁל חֲלִין מִתְקַנִּין - מִפְּרִישׁ מִן הֵכֵל מֵאָה וְאַחַת, וְכָל שֶׁהִפְרִישׁ טָבֵל⁴; וְיִשְׁאֵר תִּשְׁעֵי וְתִשְׁעִים חֲלִין מִתְקַנִּין. נִמְצָא מִפְּסִיד סָאָה אַחַת⁵. וְכֵן אִם הָיָה אוֹתוֹ טָבֵל טָבֵל

לְתְּרוּמָה⁶, מִפְּסִיד מִן הַחֲלִין הַמִּתְקַנִּין כְּדֵי תְּרוּמָה וְתְּרוּמַת מַעֲשֵׂר⁷.

(יא) וצריך להפריש מזה תרומת מעשר ומעשרות. (יב) שהרי בהתחלה היו בה מאה סאין מתוקנים ועכשיו יש בה רק תשעים ותשע סאין מתוקנים (והסאה הזו היא כנגד הסאה של תרומת מעשר שבטבל). (יג) כלומר שלא הפרישו מהטבל גם תרומה גדולה. (יד) כלומר, שלש סאין. שתים לתרומה גדולה שהיא אחת מחמשים ואחת לתרומת מעשר שהיא אחת ממאה.

י. עֲנִיִּים • שֶׁחֲלִיפוּ מִתְּנוּתֵיהֶן עִם בָּעַל הַבֵּית, כְּגוֹן שְׁתַּנּוּ לוֹ סָאָה שֶׁל לֶקֶט אוֹ שִׁכְחָה וּפְאָה וּמַעֲשֵׂר עֲנִיִּים, וְנִטְלוּ סָאָה מִן הַגֶּזֶן⁸ - זֶה שְׁנִטְלָה מִהֶן פֶּטוּר מִן הַמַּעֲשֵׁרוֹת, אֵף עַל פִּי שְׁנַעֲשָׂה בְּרִשּׁוֹת בָּעַל הַבֵּית; וְזֶה שְׁנִטְלוּ מִמֶּנּוּ⁹ חֵיב, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חֵלֶף. (=תמורת) מִתְּנוּתֵיהֶן הַפֶּטוּרִין.

(מג) שהם פטורים ממעשרות. (מד) שהוא חייב במעשרות. (מה) מה שלקח בעל הבית מהעניים. (מו) מה שלקחו העניים מבעל הבית.

יא. מִי שֶׁהָיוּ לִפְנֵי שְׁתֵּי כִּלְכִּלוֹת שֶׁל טָבֵל שְׁנִטְלָה תְּרוּמָתָן, וְאָמַר: 'מַעֲשֵׁרוֹת' [כלכלה] זֶה בְּזוֹ'¹⁰ - הָרֵאשׁוֹנָה מַעֲשֵׁרֶת¹¹. אָמַר: 'מַעֲשֵׁרוֹת' זֶה בְּזוֹ וְזוֹ בְּזוֹ' - הָרֵאשׁוֹנָה מַעֲשֵׁרֶת, שֶׁהָיָה קָבַע מַעֲשֵׁרוֹתֶיהָ בְּשִׁנָּה; וְאֵין הַשִּׁנָּה מַעֲשֵׁרֶת, שְׂאִין מִפְּרִישֵׁין מַעֲשֵׂר מִן הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁכָּבַד נִפְטָרָה עַל הַשִּׁנָּה שֶׁעָדִין הִיא חֵיבַת בְּמַעֲשֵׂר שֶׁתִּיהֵן¹².

(מז) כי מעשרותיה נמצאים בכלכלה השנייה. (מח) כי אין תורמים ומעשרים מהרות שפטורים ממעשר על פירות שחייבים במעשר.

יב. אָמַר: 'מַעֲשֵׁרוֹת שְׁתֵּי כִּלְכִּלוֹת אֵלוּ, מַעֲשֵׂר כָּל אַחַת מֵהֶן קָבַע בְּחִבְרָתָהּ' - קָרָא שָׁם [הרי הם מעשרות], וְכָבַד קָבַע מַעֲשֵׁרוֹתֵיהֶן בָּהֶן; וּמוֹצִיא מִהֶן הַמַּעֲשֵׁרוֹת שֶׁלָּהֶן, וְאֵינוּ יָכוֹל לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן מַעֲשֵׁרוֹת מִמָּקוֹם אַחֵר.

יג. וְכִיצַד מַעֲשֵׁרָן [בפועל]? מוֹצִיא מַעֲשֵׂר שֶׁתִּיהֵן מֵאַחַת מֵהֶן, אוֹ מַעֲשֵׂר כָּל אַחַת מֵהֶן מִמֶּנָּה - אִם הָיוּ שְׁווֹת; וְאִם הָיְתָה אַחַת גְּדוֹלָה מִחִבְרָתָהּ - מִפְּרִישׁ מִן הַקִּטְנָה מַעֲשֵׂר הַגְּדוֹלָה¹³, וּמִן הַגְּדוֹלָה: מַעֲשֵׂר הַקִּטְנָה.

(מט) כלומר, מפריש מן הקטנה מעשר על החלק מהגדולה, ששווה לגודל של הקטנה, ומשאיר בגדולה חלק מהפירות, טבל, שממנו יפריש על הקטנה. (נ) כלומר, ממה שנשאר טבל.

פֶּרֶק ח

פירות שהתערבבו בטבל, המפריש כד יין מאחת השורות.

א. הַפְּרוֹת שֶׁהוּרַם מֵהֶן תְּרוּמָה גְּדוֹלָה וְתְּרוּמַת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

היה הטבל כמעשרי, מפסיד מן הטבל כדי תרומת מעשר שבו. כיצד? מאה סאה טבל, שנתערב במאה סאה מעשר - מפריש מאה ואחת, וזה שהפריש מעשרי; והתשע ותשעים הנשארות טבל.

בחומר שבהם ונמצאו התשעים מעשר ועוד עשר סאין מעשר שנטל הרי יש בהם מאה של מעשר טבל מפריש מהם עשר תרומת מעשר והשלים הכל והתשעים מותרין היה המעשר מרובה קורא שם לתרומת מעשר שבטבל ומפריש הטבל וכדי תרומות מעשר של טבל ואחד מק' מן המעשר ויהיה הטבל כולו מדומע וימכרו לכהן חוץ מדמי שתי תרומות שבו ונמצא מפסיד מן המעשר אחד ממאה שבו שהוא כמו תרומת מעשר ומפסיד ממנו כמו תרומת מעשר שבטבל.

ולמה מפסיד סאה זו? כדי שלא יאמר, מאה שהפריש הן מאה של חלין, והמאה שנשארה היא הטבל. וכן אם היה הטבל פחות מן החלין, או מרבה על החלין - מגביה הטבל וכדי תרומת מעשר שבטבל מן החלין, או כדי תרומה ותרומת מעשר, אם היה טבל טבול לתרומה.

(ט) כלומר, הרי בכל תערובת של תרומה במאה סאה של חולין, צריך להרים רק לפי כמות התרומה שנפלה. (טז) ויכול בטעת להפריש את התרומה מהמאה סאין שנשארו ולא מהמאה סאין שמהם הפריש שלא כדין, לכן תיקנו חכמים שיוסיף במה שהוציא עוד פירות כשעויר התרומה ויהיה זה היכר שמה שמוציא הוא הטבל שבו התרומה.

ד. וכן אם נתערב מעשר טבול -] שלא הופרש ממנו תרומת מעשר [בחלין מתקנין, אוסר בכל שהוא. אם יש לו מעשר אחר, מוציא על אותו מעשר הטבול תרומת מעשר לפי השבון; ואם אין לו מעשר - מגביה המעשר שנתערב, ומפסיד מן החלין המתקנין כדי תרומת מעשר שבמעשר הטבול.

(יז) שהפרישו מהם את כל התרומות והמעשרות. (יח) שלא הופרשה ממנו תרומת מעשר. (יט) שבתערובת. (כ) כלומר, אין צורך להפריש תרומת מעשר מכל התערובת, אלא רק על החלק של המעשר הטבול שנמצא בתערובת.

ה. כיצד? מאה מעשר, שנתערב במאה חלין מתקנין - מפריש מן הכל מאה ועשר, וכל שהפריש מעשר; והתשעים הנשארות, הן חלין פשהיה. וכן אם היו החלין מרביץ על המעשר הטבול, או פחותין ממנו - מפריש המעשר וכדי תרומת מעשר שבמעשר הטבול מן החלין.

ו. טבלא • שנתערב במעשר טבול - אם

טבל . . טבל א"א אם הנשארות טבל מן תיקן ולא אמרו נוטלה אלא לתקן אלא ודאי שהתשעים ותשע מתקנים הם כשיפריש מן המאה ואחת מה שראוי להם וכך הוא מנהג כל אחת עשרה סאין תרומת מעשר שבשני כריים הללו יהיו בזה של מאה ואחד בצפון הכרי והרי שניהם מתקנים לפי שהאדם קובע כרי של טבל על כרי של טבל אחר במה שהוא טבול בו אם תרומה תרומה אם מעשר מעשר אם תרומת מעשר תרומת מעשר והכי איתא בתוספתא דתרומות ואם תאמר א"כ למה לי מאה ואחת יהיה מאה ומאה ויטול מאחד על חבירו הכל הא עדיפא דאפשר דמתרמי דמתקן כל כרי וכרי מיניה וביה העשר מאותו כרי והאחר ממקום שבו והעיקר שמה שהוא נוטל רואין אותו כאילו הוא החמור שבשני הכריים והוא המאה של מעשר טבל וכשמפריש ממנו עשר סאין תרומת מעשר הראוי לו עדיין לא השלים שהרי יש בק' של טבל עשר סאין מעשר טבל ולפיכך מוציא עוד האחד תרומת אותו מעשר ממקום שבו זהו כשהם מאה ומאה אבל כשהטבל מרובה על המעשר עשר כשיטול המאה ויפריש מהם עשר תרומת מעשר שראינו אותן המאה

(כא) שלא הפרישו ממנה תרומת מעשר. (כב) כלומר, מאה סאה של טבל ומאה סאה של מעשר. (כג) כלומר, אחד ממאה. (כד) והסאה הנוספת שהפריש בנוסף למאה היא תרומת מעשר. (כה) כגון מאה טבל ותשעים מעשר.

היה הטבל מרבה על המעשרי - מפריש המעשר בלבד, ולא יפסיד מן הטבל כלום; שאם יקרא שם לתרומת מעשר שבטבל, נמצא המעשר מדמע [מערב] בתרומת מעשר של טבל שעלתה עמו. (כו) שהיא אחד ממאה של הטבל.

היה • המעשר מרבה על הטבל - קורא שם לתרומת מעשר שבטבל, ומפריש הטבל וכדי תרומת מעשר של טבלא ואחד ממאה מן המעשרי; ויהיה טבל כלו מדמע, וימכרו לכהן חוץ מדמי שתי תרומות שבו. ונמצא מפסיד מן המעשר אחד ממאה בו, שהוא כמו תרומת מעשר, ומפסיד ממנו כמו תרומת מעשר שבטבלא.

(כז) כלומר, ואחד ממאה של המעשר הטבול. (כח) שמעורבבות בו שתי תרומות מעשר. (כט) את הטבל הנ"ל. (ל) שחייב דווקא לתת אותם לכהן ואסור לו למכור אותם. (לא) מכיון שיש יותר פירות של מעשר מאשר פירות של טבל, הוא מפסיד סאה נוספת כאילו שהמעשר היה הטבל והסאה הזאת היא התרומת מעשר שלו, (חוץ מהסאה שמפסיד אפילו כשהם שווים) כנ"ל.

כיצד? מאה טבל, עם מאתים מעשר - מפריש מאה ושלש; והשלש הן תרומת מעשר של מאה טבל ושעור תרומת מעשר ממאתים מעשר, כדי שלא יבוא לטעות אם נתערב בכמותיה. וישאר מאה שבע ותשעים, והם מעשר פשהיה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פרק ט

פירות 'דמאי'

א. בימי יוחנן כהן גדול שָׁהָה אַחֵר שְׁמֵעוֹן הַצִּדִּיק, שָׁלְחוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל וּבִדְקוּ בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל, וּמָצְאוּ שֶׁהֶפֶל זְהִירִין בְּתְרוּמָה גְּדוּלָּה, וּמִפְּרִישֵׁין אוֹתָהּ; אָבַל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי, אוֹ מַעֲשֵׂר עֲנִי - הָיוּ עֲמִי [מקצת] הָאֶרֶץ מִיִּשְׂרָאֵל מְקַלִּין עַל עֲצָמָן, וְלֹא הָיוּ מִפְּרִישֵׁין אוֹתָן. לְפִיכָךְ, גָּזְרוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת, אֲלֵא אֲנָשִׁים נְאֻמָּנִים כְּשָׂרִים; אָבַל עֲמִי הָאֶרֶץ - פְּרוּתִיהֶן סִפְקָה, וְאֵין נְאֻמָּנִין לִזְמַר 'מַעֲשָׂרֵין הֵן'. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'דְּמָא'.

(א) שהיה כהן גדול שמונים שנה ולבסוף נהיה צדוקי. (ב) כלומר, כמו ששמעון הצדיק היה גם כהן גדול וגם נשיא, כך גם יוחנן היה גם כהן גדול וגם נשיא ולכן דווקא הוא היה צריך לדאוג לצרכי הדת של העם ולתקן תקנות גם מחוץ לבית המקדש. (ג) בגלל שהיא חמורה יותר, וחייבים עליה מיתה בידי שמיים לכן נזהרו בה. וגם, היות ובשביל להפריש תרומה גדולה מספיק להפריש אפילו חיטה אחת על כרי שלם, היה להם קל יותר להפריש אותה. (ד) בגלל שזה לא היה חמור כל כך בעיניהם בגלל שלא חייבים על זה מיתה וגם, היה להם קשה יותר להפריש בגלל שצריך להפריש עשירית מהפירות. (ה) כי אולי הם מאותם עמי הארץ שלא מפרישים מעשרות. (ו) כלומר, ואפילו אם עם הארץ אומר שהפירות מעושרים, הוא לא נאמן.

ב. וְהִתְקִינוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה אָדָם מִפְּרִישׁ מִן הַדְּמָא אֲלֵא תְרוּמַת מַעֲשֵׂר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עֶזְוִן [שחייבים עליו] מִיתָהּ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי, שְׁאֵין בָּזָה הַפֶּסֶד [בהפרשתו], שֶׁהָיָה בְּעָלָיו אוֹכְלִין אוֹתָהּ. אָבַל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר עֲנִי, אֵין מִפְּרִישֵׁין מִן הַדְּמָא - מִפְּנֵי שֶׁהוּא סִפְקָה, וְהַמּוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלֶיָּה הֲרָאָה; לְפִיכָךְ, אוֹמְרִין לָלוּי אוֹ לְעֹנִי: 'הֵבֵא רִאִיָּה שְׁאִינוֹ מַעֲשֵׂר', וְטַל מַעֲשָׂרוֹ.

(ז) ולכן החמירו שצריך דווקא לתת אותה לכהן, אפילו שמעיקר הדין היה אפשר למכור אותה, כדלהלן. (ח) בירושלים. (ט) שאם אכל מהם בלי להפריש אין בהם מיתה וגם יש בהם הפסד, אם נחייב אותו להפרישם, שהרי יהא צריך לתת אותם ללוי ולעני. (י) כלומר, ספק ממון לוי ועני, ספק ממון ישראל. (יא) כלומר, תוכיח שעם הארץ הזה, שקניתי ממנו את הפירות, לא עישר את הפירות.

(לב) כדי שלא יבאו לטעות בין המקרה הזה למקרה שהטבל והמעשר שוים, לדוגמא מאה טבל במאה מעשר ששם המאה שהעלה הם המעשר והנשאר הוא הטבל, ויחשבו שגם כאן המאה שהעלה הם מעשר והמאתיים הנשארות הם טבל.

ז. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ עֶשֶׂר שׁוּרוֹת שֶׁל עֶשֶׂר עֶשֶׂר כִּדֵּי יֵין^ל, וְקָבַע בַּד אַחַת מִשׁוּרָה הַחִיצוֹנָה לִי מַעֲשֵׂר עַל מְקוֹם אַחֲרֶיהָ, וְאֵין יוֹדֵעַ אִיזוֹ שׁוּרָה חִיצוֹנָה הִיא לִי - נוֹטֵל שְׁתֵּי חֲבִיּוֹת [פנימיות, המונחות] בְּאֶלְכָסוֹן [זה לזה], וּמַעֲרֵב שְׁתֵּיהֶן לִי וּמִפְּרִישׁ מֵהֶן לֵחַ.

(לג) כלומר, שיש לו עשר שורות של כדי יין שבכל שורה יש עשר כדים, ועומדים באופן כזה שמכל כיוון שיסתכלו על הכדים יראו עשר שורות, ובסך הכל יש מאה כדי יין, וכל הכדים חייבים במעשר. (לד) כלומר, שאמר שכשפריש כד אחד מהשורה החיצונה, יחול המעשר, והדין הוא שיכול להפריש מאיזה כד שירצה מאותה שורה. (לה) על תשעה כדי יין אחרים שיש לו. (לו) כלומר, מעולם לא היה ידוע, שגם בעל היין לא התכוון לשורה מסויימת, אלא אמר 'שורה החיצונה' ועכשיו השאלה, איזה שורה היא החיצונה. (לז) ונמצא שהמעשר ודאי מעורבב מיין של השורה החיצונית. (לח) כמות של חבית אחת, שהיא עשירית מהכדי יין שעליהם רוצה להפריש.

ח. קָבַעָה [שיטול המעשר] בְּחֻצֵי שׁוּרָה הַחִיצוֹנָה [בין תחילת השורה למחציתה], וְאֵין יוֹדֵעַ אִיזָה חֻצֵי שׁוּרָה הִיא - נוֹטֵל אֶרְבַּע חֲבִיּוֹת מֵאֶרְבַּע זָוִיּוֹת^ט; קָבַעָה בְּשׁוּרָה אַחַת מֵהֶן [מסרימת], וְאֵין יוֹדֵעַ אִיזוֹ שׁוּרָה הִיא - נוֹטֵל שׁוּרָה אַחַת בְּאֶלְכָסוֹן^י; קָבַעָה בְּחֻצֵי שׁוּרָה מֵא, וְאֵין יוֹדֵעַ אִיזוֹ חֻצֵי שׁוּרָה הִיא - נוֹטֵל שְׁתֵּי שׁוּרוֹת בְּאֶלְכָסוֹן^{יב}, שֶׁהָיָה נוֹטֵל חֲבִית מִכָּל חֻצֵי שׁוּרָה. וּמַעֲרֵב וּמִפְּרִישׁ.

(לט) ומערבב ביחד, ונמצא שיין כל שמונת חצאי השורות מעורב. (מ) כלומר, עשר חביות של אחד מהשורות האלכסוניות. ונמצא שיש בידו חבית מכל שורה. (מא) מעשרים חצאי השורות. (מב) כלומר, עשר חביות אלכסון ממזרחית-צפונית למערבית-דרומית, ועוד עשר חביות אלכסון שמצפונית-מערבית לדרומית-מזרחית.

ט. קָבַעַ הַמַּעֲשֵׂר בְּכַד אַחַת מֵהֶן^{יג}, וְאֵין יוֹדֵעַ אִיזוֹ הִיא - נוֹטֵל מִכָּל בַּד וְכַד מִן הַמָּאָה, וּמַעֲרֵב; וּמִפְּרִישׁ כִּדֵּי בַד אַחַת מַעֲשֵׂר.

(מג) מהמאה כדים.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כ) בפירות דמאי מותר לכתחילה להפריש את המעשר שני לפני קריאת השם של מעשר ראשון, בגלל שצריך החובה בדמאי הוא להפריש את המעשר שני, וקריאת השם של מעשר ראשון היא רק כדי שיוכלו לעשר מעשר שני לכן אין חובה להקפיד על הסדר.

וכן הלוקח פָּכָר מִן הַנִּחְתָּוִם [=אופה] כא - מִפְּרִישׁ מִמֶּנָּה פְּדֵי תְרוּמַת מַעֲשֶׂר וְחֻלָּה, וְאוֹמֵר: 'אֶחָד מִמָּאָה מִמָּה שֵׁשׁ פָּאן הָרִי הוּא מַעֲשֶׂר, וְשָׂאָר מַעֲשֶׂר סְמוּךְ לוֹ', וְזֶה שְׁעִשִּׁיתִי מַעֲשֶׂר עֲשׂוֹי תְרוּמַת מַעֲשֶׂר עַל שָׂאָר הַמַּעֲשֶׂר הַסְּמוּךְ לוֹ, וְהִיתָר עַל אֶחָד מִמָּאָה שֵׁשׁ פָּזָה שֶׁהִפְרַשְׁתִּי - הָרִי הוּא חֻלָּה, וּמַעֲשֶׂר שְׁנֵי בְּצֻפּוֹנָהּ אוֹ 'בְּדְרוֹמָה, וְהָרִי הוּא מִחֻלָּל עַל הַמַּעֲשֶׂר; וְאוֹכֵל.

כא) שהוא עם-הארץ. (כב) כלומר, ועוד תשעה חלקים שצריך בשביל להשלים לעשירות, נמצאים ליד החלק הזה (שהוא אחד ממאה).

ז. וכן המזמין^{כב} את חברו שִׁיאֲכַל אֶצְלוֹ, וְהוּא [החבר המתארך] אֵינוֹ מֵאֲמִינוֹ עַל [-שמפריש] הַמַּעֲשֶׂרוֹת - אוֹמֵר מַעֲרֵב שֶׁבֶת^{כד}: 'מָה שֵׁאֲנִי עֲתִיד לְהַפְרִישׁ לְמִחְרָה הָרִי הוּא מַעֲשֶׂר, וְשָׂאָר מַעֲשֶׂר סְמוּךְ לוֹ, וְזֶה שְׁעִשִּׁיתִי מַעֲשֶׂר עֲשׂוֹי תְרוּמַת מַעֲשֶׂר עַל הַשָּׂאָר הַסְּמוּךְ לוֹ, וּמַעֲשֶׂר שְׁנֵי בְּצֻפּוֹנָהּ אוֹ 'בְּדְרוֹמוֹ, וְהָרִי הוּא מִחֻלָּל עַל הַמַּעֲשֶׂר; מִפְּנֵי שֶׁמִּתֵּר לְאָדָם לְהַתְנוֹת תְּנָאִים אֵלּוֹ עַל הַדְּמַאִי, אֵף עַל פִּי שֵׁאֲנִי בְּרִשׁוֹתוֹ^{כה}.

כג) כלומר, עם הארץ שהזמין. (כד) והתירו רק לצורך השבת, מכיון שהוא לא יכול ללכת לבית של המזמין ולעשר שם. (כה) מכיוון שהאיסור הוא רק מדרבנן.

אבל בְּדִדְאִי^{כו}, אֵינוֹ מִתְּנֶה אֶלָּא עַל דְּבָר שֶׁבְּרִשׁוֹתוֹ.

כו) כלומר, בפירות שיודע בוודאות שהם לא מעושרים אי אפשר לעשות את התנאי אלא אם כן הפירות נמצאים אצלו.

ח. בִּיצֵד? הֵיוּ לוֹ מָאָה תָּאֲנִים שֶׁל טָבֵל בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְהוּא בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ אוֹ בְּשָׂדֶה, וּמִתְּנִיא שְׂמָא תַּחֲשֹׁף [-תכנס השבת], וְאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשֹׂר בְּשֶׁבֶת^{כז} - אוֹמֵר: 'שְׁנֵי תָּאֲנִים שֵׁאֲנִי עֲתִיד לְהַפְרִישׁ, הָרִי הֵן תְּרוּמָה; וְעֵשֶׂר שֵׁאֲנִי מִפְּרִישׁ אַחֲרֵיהֶן, מַעֲשֶׂר רִאשׁוֹן; וְתִשַּׁע שֵׁאֲנִי מִפְּרִישׁ אַחֲרֵיהֶן, מַעֲשֶׂר שְׁנִי; וְלִמְחָר - מִפְּרִישׁ וְאוֹכֵל.

כז) ואסור לעשר בשבת, בגלל שזה נראה כאילו הוא 'מתקן'

ג. אֵף עַל פִּי שֵׁאֲנִי מִפְּרִישִׁין מַעֲשֶׂר עֲנִי מִן הַדְּמַאִי, צָרִיךְ לְקָרוֹת לוֹ שֵׁם, וְאֵינוֹ מִפְּרִישִׁי;

וְאוֹמֵר [וקריאת השם היא על ידי שבעלים אומר:]: 'עֲשׂוֹר [=עשירות]

מָה שֵׁשׁ פָּאן מַעֲשֶׂר עֲנִי, פְּדֵי לְקַבֵּעַ מַעֲשֶׂר שְׁנִי

- שְׁמַעֲשֶׂר עֲנִי בְּשְׁלִישִׁית וְשִׁשִּׁית [לשנת השמיטה],

בְּמָקוֹם מַעֲשֶׂר שְׁנִי שֶׁל שָׂאָר שְׁנֵי הַשְּׁבוּעִי^{כח}.

יב) כלומר, צריך לקרוא שם 'מעשר עני' על עשירות מהפירות, אבל לא צריך להפריש ולהבדיל את המעשר משאר הפירות. יג) כלומר, הטעם שצריך לקבוע שם אפילו שלא צריך להפריש, כדי לחזק את תקנת חכמים שצריך להפריש מעשר שני מדמאי. יד) ויזלוזלו ויגידו שכמו שלא צריך להפריש מעשר עני כך לא צריך להפריש גם מעשר שני (כי מעשר עני הוא במקום מעשר שני בשנים מסוימות).

ד. כְּשֶׁמִּפְּרִישִׁין מִן הַדְּמַאִי תְרוּמַת מַעֲשֶׂר וּמַעֲשֶׂר שְׁנִי, אֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן - לְפִי שֶׁהוּא סֶפֶק; לְפִיכָּה, מִתֵּר לְהַפְרִישׁן כְּשֶׁהוּא עֶרֶם^{כט}.

טו) אבל במקום שצריך לברך, אסור לברך כשהוא ערום, שנאמר: "והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר", אפילו דיבור של קדושה - אסור במקום שיש ערוה.

ה. בִּיצֵד מַעֲשִׂיין אֵת הַדְּמַאִי? מִפְּרִישׁ פְּדֵי תְרוּמַת מַעֲשֶׂר שֶׁהוּא אֶחָד מִמָּאָה מִן הַפֶּל, וּמִנִּיחָה בְּצֵד הַפְּרוֹת, וְאוֹמֵר: 'זֶה י^ל מַעֲשֶׂר, וְשָׂאָר מַעֲשֶׂר י^ל סְמוּךְ לוֹ'. וְאַחֵר כֶּף אוֹמֵר: 'זֶה שֵׁאֲמֵרְתִּי עָלָיו שֶׁהוּא מַעֲשֶׂר, הָרִי הוּא תְרוּמַת מַעֲשֶׂר עַל שָׂאָר הַמַּעֲשֶׂר הַסְּמוּךְ לוֹ'; וְנוֹטֵל אוֹתָהּ, וְנוֹתְנָה לְכַהֲנָן^ל; שֵׁאֲנִי וְשֵׁאִי לְהַפְרִישׁ תְרוּמַת מַעֲשֶׂר קֹדֶם הַמַּעֲשֶׂר, לְכַתְּחִלָּה^מ. וְאַחֵר כֶּף מִפְּרִישׁ מַעֲשֶׂר שְׁנִי.

טז) האחד ממאה, שהפריש. יז) תשעה חלקי מאה נוספים. יח) ולמרות שיכול לומר לכהן: תוכיח שעדיין לא תרמו מהדמאי הזה, וטול תרומת מעשר כנ"ל, ואם כן כיב יכול למכור לכהן ולא לתת לו, בכל זאת החמירו חכמים, בגלל שיש חשש שהמעשר יתעכב אצלו הרבה זמן עד שימצא כהן שיקנה ממנו ויאכל את המעשר בטעות, ונמצא שהוא מתחייב מיתה. יט) כלומר, לכן צריך קודם כל לקרוא שם למעשר ראשון, ורק אחר כך להפריש תרומת מעשר בגלל שלא מפרישים תרומת מעשר לפני מעשר ראשון.

ו. וּמִתֵּר לְהַפְרִישׁ מַעֲשֶׂר שְׁנִי קֹדֶם הָרִאשׁוֹן, בְּדְמַאִי. וְאֵם רָצָה אוֹמֵר: 'מַעֲשֶׂר שְׁנִי שֶׁל פְּרוֹת אֵלּוֹ בְּצֻפּוֹנָהּ אוֹ 'בְּדְרוֹמָה, וְהָרִי הוּא מִחֻלָּל [=יפדה]

לחלוין] עַל [-תמורת] הַמַּעֲשֶׂר.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁתַּנְאֵי בֵּית דִּין הוּא, שְׁתֵּהִיָּה תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִשְׁל בְּעַל הַבֵּית, וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי מִשְׁל פּוֹעֵל.

(לא) שעושה מלאכה בגרוגורות תלושים, וסיכם עם בעל הבית שהוא יכול לאכול תוך כדי העבודה מאה גרוגורות, והוא לא סומך על בעל הבית שעושה, ובגלל שהוא לא לוקח את הגרוגורות בבת אחת אלא תוך כדי העבודה, הוא לא יכול לעשר בהתחלה. (לב) כלומר, כאשר הפועל מחלל את המעשר שני על מעות הוא מחלל על מעות של עצמו ולא על מעות של בעל הבית, ואילו את התרומת מעשר הוא עושה על גרוגרת נוספת של בעל הבית (ולא על חשבון המאה גרוגורות שסיכמו שיאכל).

יב. הַנְּחֻמִּין לָג - לֹא חִיבוּ אוֹתָן לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי מִן הַדְּמָא, אֲלֹא תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר בְּלִבְדִּי, כְּדִי שִׁפְרִישְׁנָה בְּטִהְרָה עִם הַחֲלָהּ; וְהַלּוּקָה מִפְּרִישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּמוֹכֵר בְּחֻנּוֹתוֹ אוֹ עַל פֶּתַח חֻנּוֹתוֹ; אֲבָל הַמוֹכֵר לְפִלְטָר [מוכר לחם], או בְּחֻנּוֹת הַסְּמוּכָה לְפִלְטָר לִי - חֵיב לְהַפְרִישׁ אֶף מַעֲשֵׂר שְׁנֵי.

(ג) האופים הנאמנים על המעשרות. (ד) בגלל שפקיד המלך היו מחייבים אותם למכור בזול, חכמים הקילו עליהם שלא יצטרכו להפריש מהדמאי מעשר שני אלא רק תרומת מעשר. (ה) מכיוון שמדובר בנחתום 'חבר' שמפריש חלה בטהרה, והפרשת חלה טהורה צריכה להיות מיד כשהעיסה נהית בצק ולא מאוחר יותר (כי חוששים שהחלה תטמא בינתיים), ובגלל שהסדר הוא שקודם מפרישים תרומת מעשר ורק אחר כך מפרישים חלה, בהכרח שהנחתום קודם יפריש תרומת מעשר בכדי שיוכל להפריש חלה. (ו) שאותם לא מחייבים למכור בזול.

יג. שְׁנֵי • שִׁפְצָרו

כְּרִמְיָהּ לִי בְּתוֹךְ גֵּת אַחַת לָהּ, וְהָאֶחָד מֵהֶם אֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשֵׂרוֹת - אֶף עַל פִּי שְׁעֵשֶׂר זֶה הַנֶּאֱמָן עַל חֲלָקוֹלֵט - כְּשֶׁהוּא נוֹטֵל חֲלָקוֹ מִן הַיֵּין, הָרִי זֶה חֵיב לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר דְּמָא עַל חֶלֶק עִם הָאָרֶץ."

(ז) כל אחד בצר את הכרם שלו. (ח) ודרכו את הענבים בתוך גת אחת. (ט) כלומר, שעושה את הענבים שלו לפני שעורבב אותם עם

את הפירות כי על ידי המעשר, הפירות נהיו ראויים לאכילה.

ט. וְצִרִיף לְרַחֵשׁ [לומר] בְּשִׁפְתָיו [נוסח ההפרשה] בְּשִׁעָה שִׁמְפְּרִישׁ זֶה אַחֵר זֹכֵחַ; וְאֵינוֹ כְּמִתְקֵן בְּשִׁבְתָּ, שֶׁהָרִי הַקָּדִים תִּנְאוּ. וְטָבֵל שֵׁשׁ עָלָיו תִּנְאֵי זֶה, מִתֵּר לְטָלְטְלוֹ בְּשִׁבְתָּ [ואינו מוקצה] קִדְּם שִׁפְרִישׁ; וְנוֹתֵן עֵינָיו בְּצֵד זֶה, וְאוֹכֵל אֶת הַשָּׂאָר.

(כח) כלומר, למרות שעשה את התנאי בערב שבת, בזמן שהוא מפריש את המעשר (בשבת) צריך להגיד שוב בלחש את נוסח ההפרשה, והלחישה הזו רק 'מבררת' על איזה פירות חלה ההפרשה שעשה בערב שבת. (כט) וטבל שעשו עליו את התנאי, מותר לטלטל אותו גם לפני שהפריש ממנו מעשר בפועל, בגלל שאפשר לאכול אם יפרישו ממנו את המעשר.

י. נָתַן לוֹ עִם הָאָרֶץ כּוֹס לְשִׁתּוֹתוֹ - אוֹמֵר: 'מָה שְּׂאֵנִי עֲתִיד לְשִׁיר בְּשׁוּלֵי הַכּוֹס, הָרִי הוּא מַעֲשֵׂר, וְשָׂאָר מַעֲשֵׂר סָמוּךְ לוֹ; וְזֶה שְׁעִשְׁתִּי מַעֲשֵׂר, עֲשׂוֹי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל הַשָּׂאָר הַסָּמוּךְ לוֹ; וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּפִי הַכּוֹס, וְהָרִי הוּא מְחַלֵּל עַל הַמַּעֲשֵׂר; וְשִׁתָּהּ, וּמִנֵּיהֶן כְּדִי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר בְּשׁוּלֵי הַכּוֹס.

(ל) ובדמאי שאיסורו הוא מדרבנן, אמרו "יש ברירה", כלומר: התברר הדבר למפרע שמה שהוא השאיר אחרי ססיים לשותות זה חלק המעשר שהוא הפריש לפני ששתה, אבל בטבל ודאי, אי אפשר לעשות כך, בגלל שבדבר שהוא מהתורה אמרו "אין ברירה".

יא. וְכָף אִם זָמְנוּ חִבְרוּ לְשִׁתּוֹת אֲצִלוֹ בְּשִׁבְתָּ, מִתְּנָה כִּתְנָאֵי הַזֶּה מִעֵרֵב שִׁבְתָּ עַל כָּל מָה שִׁפְרִישָׁה שִׁישְׁתָּה אֲצִלוֹ.

וכן • פּוֹעֵל לֹא שְׂאֵינוּ מֵאֲמִין לְבַעַל הַבֵּית - נוֹטֵל גְּרוּגֶרֶת [תאנה] אַחַת וְאוֹמֵר: 'זֶה וְתִשַּׁע הַבָּאוֹת אַחֲרֶיהָ עֲשׂוֹיֹת מַעֲשֵׂר עַל הַמָּאָה שְׂאֵנִי עֲתִיד לְאָכֹל, זֶה הָאֶחָד תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל הָעֵשֶׂר הַבָּאוֹת אַחֲרֶיהָ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי הוּא הָעֵשֶׂר הָאֲחֵרוֹנוֹת, וְהָרִי הוּא מְחַלֵּל עַל הַמַּעֲשֵׂר; וְנוֹתֵן הַגְּרוּגֶרֶת שֶׁהַפְּרִישׁ לִפְנֵהוּ. וְהַפּוֹעֵל מִפְּרִישׁ לְעַצְמוֹ דְּמִי מַעֲשֵׂר שְׁנִי;

השגת הראב"ד

שנים . . הארץ א"א המשנה כך היא שנים שבצור כו' לתוך גת אחת אחד מעשר ואחד שאינו מעשר המעשר מעשר את שלו וחלקו בכ"מ שהוא ופירושו בירושל' מעשר את שלו ודאי עוד חצי חלקו שביד חבירו דמאי לפי שאינו מעשר חצי חלק חבירו אלא מספק ברירה לפיכך המעשר שלו וקשיא לי מתניתין דבתרה שנים שקבלו שדה באריסות או שנשתתפו יכול הוא שיאמר לו טול אתה חטים שבמקום פלוני ואני חטים שבמקום פלוני אלמא יש ברירה ונ"ל שהוא קנס לפי שלא היה לו להתערב עמו בגת אחת שהרי לא היה לו שותפות עמו בכרם ומה לזה שצריך פירוטיו עמו.

השגת הראב"ד

וכן . . פועל א"א אינו יודע מה צורך לתנאי ב"ד לכל מה שכתב ובמשנה לא בא תנאי ב"ד אלא על מה שאמר ת"ק וחושך גרוגרת אחת דברי רבי, רבן שמעון ב"ג אומר לא יחשוך מפני שהוא ממעט ממלאכתו של בעל הבית ר' יוסי אומר לא יחשוך מפני שהוא תנאי ב"ד כלומר תנאי בית דין הוא שאותה הגרוגרת שיתן לכהן ת"מ שלא ימעט אותה ממאכלו ויאכל חליפ' משל בעל הבית מן התשע הנשארות לו.

וכן • פּוֹעֵל לֹא שְׂאֵינוּ

מֵאֲמִין לְבַעַל הַבֵּית -

נוֹטֵל גְּרוּגֶרֶת [תאנה]

אַחַת וְאוֹמֵר: 'זֶה

וְתִשַּׁע הַבָּאוֹת אַחֲרֶיהָ

עֲשׂוֹיֹת מַעֲשֵׂר עַל

הַמָּאָה שְׂאֵנִי עֲתִיד

לְאָכֹל, זֶה הָאֶחָד תְּרוּמַת

מַעֲשֵׂר עַל הָעֵשֶׂר הַבָּאוֹת

אַחֲרֶיהָ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי הוּא

הָעֵשֶׂר הָאֲחֵרוֹנוֹת, וְהָרִי

הוּא מְחַלֵּל עַל הַמַּעֲשֵׂר; וְנוֹתֵן

הַגְּרוּגֶרֶת שֶׁהַפְּרִישׁ לִפְנֵהוּ.

וְהַפּוֹעֵל מִפְּרִישׁ לְעַצְמוֹ דְּמִי

מַעֲשֵׂר שְׁנִי;

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

על המעשרות], וְעָבְדוּ שְׁנֵי מִכְּבָדֵי הַחֵבֶר - צָרִיכִין לְקַבֵּל
עֲלֵיהֶם בְּתַחֲלָה^ט; וְכֵת חֵבֶר אוֹ אִשְׁתּוֹ שְׁנֵי שָׁאֵת לְעַם
הָאָרֶץ, וְעָבְדוּ שְׁנֵי מִכְּבָדֵי לְעַם הָאָרֶץ - הָרִי אֵלוֹ
בְּחֻזְקָתוֹ וְנִאֲמָנִין, עַד שֶׁיִּחְשְׁדוּ.

(ח) שהתאלמנה או שהתגרשה. (ט) כלומר, שצריכים לקבל
נאמנות לפני הנישואין והמכירה.

בְּנוֹ אוֹ עָבְדוּ שֶׁל חֵבֶר שֶׁהָיוּ לְמוֹדֵיין [=רגילים לבקר] אֵצֶל
עַם הָאָרֶץ, צָרִיכִין לְקַבֵּל. בְּנוֹ אוֹ עָבְדוּ שֶׁל עַם
הָאָרֶץ שֶׁהָיוּ לְמוֹדֵיין אֵצֶל חֵבֶר - כָּל זְמַן שֶׁהֵן אֵצֶל
הַחֵבֶר, הָרִי הֵן בְּחֵבֶר; וְצֵאָה, הָרִי הֵן כְּעַם הָאָרֶץ.
ד'. מִי שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן, וְהָיָה אֶחָד מִבְּנָיו אוֹ מֵעָבְדָיו
נֶאֱמָן, אוֹ אֶחָד מִמְשִׁפְחָתוֹ - לֹאֲקָחִין מִמֶּנּוּ וְאֹכְלִין
עַל פִּיהֶן [=על פי עדות הנאמנים], וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְדַבֵּר.

(י) כלומר, שקבל על עצמו להיות נאמן למרות שנמצא אצל
אביו או אדונו שאינו נאמן.

ה'. הָיָה הוּא נֶאֱמָן, וְאִשְׁתּוֹ אֵינָה נֶאֱמָנָה - לֹאֲקָחִין
מִמֶּנּוּ^{יא}, וְאֵין מִתְאַרְחִין אֵצֶלָּהּ. הָיָה אִשְׁתּוֹ
נֶאֱמָנָה, וְהוּא אֵינוֹ נֶאֱמָן - מִתְאַרְחִין אֵצֶלָּהּ, וְאֵין
לֹאֲקָחִין מִמֶּנּוּ. וְתִבְּאוּ מֵאֶרֶץ [=קללה] לְמִי שֶׁאִשְׁתּוֹ
נֶאֱמָנָה, וְהוּא אֵינוֹ נֶאֱמָן.

(יא) שבוודאי הוא מתקן מה שהוא מוכר. (יב) כי חושדים
שאשתו תאכיל את האורחים דבר שאינו מתוקן.

ו'. לֹא יִשְׁמַשׁ [=יגיש כיבוד] חֵבֶר, לֹא בְּמִשְׁתָּה עַם
הָאָרֶץ וְלֹא בְּסֻעֻדָּתוֹ - אֲלָא אִם כֵּן הָיָה הַכֹּל מֵעֶשֶׂר
וּמִתְקָן מִתַּחַת יָדָיו^{יג}; לְפִיכָף, הָרֹאָה חֵבֶר מִשְׁמַשׁ
בְּמִשְׁתָּה עַם הָאָרֶץ אוֹ בְּסֻעֻדָּתוֹ, הָרִי הַכֹּל בְּחֻזְקָת
מֵעֶשֶׂר. רְאוּהוּ מִסָּב [=סועד] עַם עַמֵּי הָאָרֶץ - אֵין
הַסֻּעֻדָּה בְּחֻזְקָת מֵעֶשֶׂר; שְׂמָא הַחֵבֶר עַל תְּנַאֲיִן
שֶׁכָּלְבוּ הוּא סוּמָךְ^{יד}.

(יג) ואם עישר את המאכלים, הוא יכול להיות שמש
בסעודה. (יד) ועישר רק את מה שהוא אוכל.

ז'. כָּשֶׁם שֶׁאָדָם סוּעֵד אֵצֶל עַם הָאָרֶץ, וְסוּמָךְ עַל
תְּנָאוֹ - כֵּף הוּא צָרִיף לְהִיטוֹת מִתְּנָה עַל בְּנוֹ, וְאִפְּלוֹ
הָיָה בְּנוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר; אֲבָל אֵינוֹ צָרִיף לְהִיטוֹת מִתְּנָה
עַל אַחֵר חוּץ מִבְּנוֹ, וְאִפְּלוֹ הָיָה עִמּוֹ בְּמִשְׁתָּה^{טו}.
לְפִיכָף, כֵּן חֵבֶר שֶׁהָיָה מִסָּב בְּמִשְׁתָּה עַם הָאָרֶץ - אֵין
הַסֻּעֻדָּה בְּחֻזְקָת מֵעֶשֶׂר, שְׂמָא אֲבִיו הִתְּנָה עָלָיו.

(טו) בגלל שהוא לא אחראי עליו.

הענבים של חבירו. (מ) מכיוון שבכל טיפה מעורבב גם יין
שלו וגם יין של עם הארץ לכן הוא צריך עכשיו להפריש
שוב מעשר על החלק של עם הארץ שנמצא בחלק שלו.

כִּיצַד? הָיָה מִחֻזָּה לְמִחֻזָּה, וְנִטֵּל בְּחֻזָּה מֵאִתּוֹ לֵג
יֵין - הָרִי זֶה מִפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ לֵג אֶחָד תְּרוּמַת מֵעֶשֶׂר
וְעֶשֶׂר מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי, כִּנְגַד הַמָּאָה לֵג^{מא}; שֶׁהָרִי הַפְּרִישׁ
הַמֵּעֶשֶׂר שֶׁל וְדָאִי תַחֲלָה עַל חֻזֵּי כָּל שְׂדֵרְכּוֹ בְּגֵת. וְכֵן
אִם הָיָה לוֹ שְׁלִישׁ^{מב} אוֹ רִבִּיעַ, מִפְּרִישׁ לְפִי חֲשֹׁבוֹ מִג.

(מא) שהרי כל טיפת יין, חצי ממנה מעושרת ודאי וחצי
ממנה דמאי, כנ"ל. (מב) שהחלק שלו שלישי והחלק של
עם הארץ שני שלישי, או להיפך. (מג) כלומר, לפי חשבון
הכמות של עם הארץ בתערובת.

~ יום שלישי א' תמוז ~

פֶּרֶק י

דיני 'חבר' שנאמן על המעשרות ועם הארץ, ומתי
מותר לאכול דמאי.

א. הַמְּקַבֵּל עָלָיו לְהִיטוֹת נֶאֱמָן עַל הַמֵּעֶשֶׂרוֹת^א,
וְלֹא יִהְיֶה פְּרוֹתִיו [בחזקת] דְּמַאִי^ב - צָרִיף לְעֶשֶׂר אֶת
שֶׁהוּא אוֹכֵל, וְאֶת שֶׁהוּא מוֹכֵר, וְאֶת שֶׁהוּא לֹקֵחַ^ג;
וְאֵינוֹ מִתְאַרְחֵה אֵצֶל עַם הָאָרֶץ^ד. וְצָרִיף שֶׁיִּקַּבֵּל עָלָיו
דְּבָרִים אֵלּוֹ בְּרִבִּיעַ; וְכִשְׁיִבְאוּ עֲדִים נֶאֱמָנִין שֶׁיִּקַּבֵּל
דְּבָרִים אֵלּוֹ בְּרִבִּיעַ, וְשֶׁהוּא רִגִּיל בָּהֶם תָּמִיד - הָרִי
זֶה נֶאֱמָן עַל פְּרוֹתִיו לִזְמַר מֵעֶשְׂרִין^ה.

(א) להיות נאמן לומר שפירותיו מעושרים. (ב) כלומר, שעל
ידי קבלה זו לא יהיו פירותיו דמאי. (ג) גם פירות שלו וגם
פירות שקנה ממי שחשוד על המעשרות. (ד) שקונה
בשביל למכור. (ה) ומה שהתירנו (לעיל בפרק הקודם)
לעשות תנאי כשמתארח אצל עם הארץ, זה רק עם העם
ארץ הזמינו. (ו) כלומר, שנאמנים על המעשרות.

ב. כָּל תַּלְמִיד חֻכְמִים - נֶאֱמָן לְעוֹלָם, וְאֵינוֹ צָרִיף
בְּדִיקָה אַחֲרָיו; וּבְנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ וְעָבְדָיו וְאִשְׁתּוֹ שֶׁל
תַּלְמִיד חֻכְמִים - הָרִי הֵן כְּתַלְמִיד חֻכְמִים, וְנֶאֱמָנִין.
תַּלְמִיד חֻכְמִים שְׂמָת, וְהִנֵּיחַ פְּרוֹת - אִפְּלוֹ בְּאוֹתוֹ
הַיּוֹם כִּנְסָן [=הכניס לביתו], הָרִי הֵן בְּחֻזְקָת מִתְּקַנְיָן^ז.

(ז) ש"חזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו
מתוקן".

ג. בֵּת עַם הָאָרֶץ אוֹ אִשְׁתּוֹ^ח שְׁנֵי שָׁאֵת לְחֵבֶר [=נאמן]

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מתאנים אחרים שיש לו. (כז) כלומר, לעם הארץ. (כח) אם נתן לו עם הארץ רשות.

יא. מִתֵּר לְהַאֲכִיל אֶת הָעֲנִיִּים וְאֶת הָאוֹרְחִים דְּמַאֲיִט, וְצָרִיף לְהוֹדִיעֵן; וְהִעֲנִי עֲצָמוֹ, וְהָאוֹרֶחַ - אִם רָצָה לְמַתְּנָן, מְתַתָּן.

(כט) בגלל שרוב עמי הארץ כן מעשרים, הקלו בזה כדי להקל עלינו את מצוות צדקה והכנסת אורחים.

יב. גִּפְּאֵי צִדְקָה גּוֹבִיחִל סֶתֶם מִפֶּל אָדָם לֹא, וּמִחֲלָקִין סֶתֶם לֵב; וְהִרְצָה לְמַתְּנָן, יְתַתָּן.

(ל) מאכלים עבור העניים. (לא) אפילו מעמי הארץ, ואינם מבדילים בין מאכלים שקבלו מחבר לבין מה שקבלו מעם הארץ. (לב) גם לעמי הארץ.

יג. רֹפֵא חֶבֶר שֶׁהָיָה מֵאֲכִיל לְחוּלָה עִם הָאָרֶץ מִפְּרוֹת עִם הָאָרֶץ - נוֹתֵן לְתוֹף יָדוֹ [של חולת], אֲבָל לֹא לְתוֹף פִּיּוּלָּה; וְאִם הָיָה הַדְּמָאִי שֶׁל רֹפֵא, אֲפִלּוּ לְתוֹף יָדוֹ לֹא יְתַתָּן. וְכֵן אִם יָדָע שֶׁהוּא טָבֵל וְדָאִי, אֲפִלּוּ לְתוֹף יָדוֹ אִסּוּר.

(לג) כי אסור לתת למישהו דבר של איסור באופן ישיר. (לד) כי אסור לחבר לתת לחבירו אוכל שהוא דמאי משלו.

פֶּרֶק יא

מכירת דמאי

א. אִסּוּר לְמַכּוֹר אֶת הַדְּמָאִי לְעַם הָאָרֶץ, אוֹ לְשִׁלַּח לוֹ דְּמָאִי - מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְסִיעַ לָזֶה לְאָכֹל דֶּבֶר הָאִסּוּר; אֲבָל מוֹכְרִין וּמְשַׁלְּחִין אוֹתוֹ לְתַלְמִיד חֲכָמִים - שְׂאִין תַּלְמִיד חֲכָמִים אוֹכֵל עַד שְׂעִישֹׁר, אוֹ עַד שְׂיֻדִּיעוֹ אָדָם נֶאֱמָן שֶׁזֶּה מַעֲשֹׂר.

ב. כָּל הַמְּשַׁפִּיעִין [המוכרים] בְּמִדֵּה גִּסָּה [בכלים גדולים], כְּגוֹן הַסִּטּוֹנוֹת [סיטונאים] וּמוֹכְרֵי תְּבוּאָה - מְתַרִּין לְמַכּוֹר אֶת הַדְּמָאִי וּלְשַׁלְּחוֹ; מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוֹסִיפִין עַל הַמִּדָּה, הַתְּקִינּוּ חֲכָמִים שֶׁיְהִיָּה הַלּוֹקֵחַ אוֹ זֶה שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ לוֹ הוּא הַמְּפָרִישׁ מַעֲשֹׂר דְּמָאִי. אֲבָל הַמּוֹדֵדִין בְּמִדֵּה דִּקְהָ [בכלים קטנים] - הוֹאִיל וְהַמּוֹכֵר מְשַׁתְּפֵר [מרוויח], הוּא מְפָרִישׁ; וְלֹא יִמְכּוֹר וְלֹא יִשְׁלַח, אֲלֵא מְתַתָּן.

(א) לתלמיד חכם. (ב) ולכן הם מרוויחים פחות, הקילו עליהם חכמים שלא יצטרכו לעשר את הדמאי, אם מוכרים או נותנים לתלמיד חכם. אבל לעם הארץ, אסור למכור, שמא לא יעשר.

ח. עִם הָאָרֶץ שֶׁנֶּתַן מַעֲה [מטבע] לְחֶבֶר, וְאָמַר לוֹ: 'קֵחַ לִי אֲגֻדַּת יֶרֶק', אוֹ 'אֶלּוּסָקָה [כִּיכָר לַחֵם] אַחַת' - לּוֹקֵחַ לֹא יִסֵּי סֶתֶם, וּפְטוּר מִלְּעֲשׂוֹר; וְאִם הִחֲלִיף אֶת הַמַּעֲה - חֵיב לְעֲשׂוֹר, וְאַחֵר כֶּף יָבִיא לוֹ. וְאִם פָּרַשׁ הֶחֱבֵר, וְלֹא לָקַח סֶתֶם, אֲלֵא אָמַר לְחֻנּוּנִי: 'אֲגֻדָּה זוֹ שְׂאֵנִי לּוֹקֵחַ מִמֶּךָ, לְחֶבֶרִי אֲנִי קוֹנֶה אוֹתָהּ, וְזוֹ לְעֲצָמִי אֲנִי קוֹנֶה אוֹתָהּ' - זוֹ שְׁלָקָה לְעֲצָמוֹ, חֵיב לְעֲשׂוֹר אוֹתָהּ; וְזוֹ שְׁלָקָה לְחֶבֶר, אִינוּ חֵיב לְעֲשׂוֹר אוֹתָהּ. וְאִם נִתְעַרְבּוּ, אֲפִלּוּ נִתְעַרְבָּה אַחַת שְׁלוֹ בְּמֵאָה שֶׁל חֶבֶר - מְתַתָּן הַכֹּל [כדין] דְּמָאִי, וְאַחֵר כֶּף יִתֵּן לְחֶבֶרִי שֶׁשְׁלַחוֹ לָקַח לוֹ.

(טז) מעם הארץ. (יז) כלומר, לוקח שניים: אחד עבורו ואחד עבור המשלח, ולא צריך להגיד במפורש שזה בשבילי וזה בשבילי. (יח) שאומרים 'התברר הדבר', שזאת הגלוסקא שלקח עבורו בשליחותו, שהרי בדרכו אומרים יש בריחה, וזה כאילו עם הארץ בעצמו קנה את הגלוסקא. (יט) מכיוון שקונה במעה שלו הרי הוא כקונה לעצמו, ואחר כך כשנותן לעם הארץ, הרי הוא נותן לו דמאי ואסור. (כ) וכפי שהתבאר לעיל (פרק ט הלכה יג). שאם הדמאי התערבב במתוקן אין אומרים "ברירה".

ט. חֲמִשָּׁה שְׂאֵמְרוֹ לְאֶחָד: 'צֵא וְהָבֵא לָנוּ חֲמֵשׁ אֲגֻדּוֹת שֶׁל יֶרֶק', וְהִכְיָא לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּפָנָי עֲצָמוֹ - חֲבֵרִים שִׁבְהֵן, אִין צְרִיכִין לְעֲשׂוֹר אֲלֵא עַל חֲלָקִין בְּלִבְדִּי; הִבִּיא לָהֶן בְּעַרְפוּבִי - חֲבֵרִים שִׁבְהֵן צְרִיכִין לְעֲשׂוֹר עַל הַפְּלִי.

(כא) מעם הארץ. (כב) שאין הם אחראים על חלקם של עמי הארץ. (כג) כלומר, לקח לכל אחד בפני עצמו ולאחר מכן התערבבו לו, שבאופן כזה אין אומרים 'ברירה'. (כד) כדי שזה לא ייחשב שהם נותנים דמאי לעם הארץ.

י. עִם הָאָרֶץ שְׂאֵמְרָה לְחֶבֶר: 'צֵא וְלָקַט לִי תְּאֵנִים מִתְּאֲנָתִי' - אוֹכֵל מִהֵן הֶחֱבֵר עֲרִיאִיָּה, וּמַעֲשֵׁרָן [לאכילת קבע כ] דְּמָאִי. וְאִם אָמַר הֶחֱבֵר לְעַם הָאָרֶץ לְלָקַט לוֹ, וְשָׁמַע חֶבֶר אַחֵר - הָרִי הֶחֱבֵר הָאֲחֵר אוֹכֵלָהּ, וְאִינוּ צְרִיף לְעֲשׂוֹר; שְׂאִין הֶחֱבֵר מוֹצִיא דֶּבֶר שְׂאֵינוּ מְתַתָּן מִתַּחַת יָדוֹ, וְחֻזְקָתוֹ שֶׁהִפְרִישׁ עֲלֵיהֶן מִמְּקוֹם אַחֵר. אִף עַל פִּי שְׁלֹא נִחְשְׁדוּ חֲבֵרִים לְתֵרֵם שְׁלֹא מִן הַמִּקְלָף [מדבר שאינו לפניהם] - כִּדִּי לְסַלֵּק הַמִּכְשׁוֹל מִלְּפָנָי עִם הָאָרֶץ, תּוֹרְמִין.

(כה) בלי לעשר, כי כשנותן פירות במתנה, עדיין לא התחייבו במעשרת. (כו) כי אולי עם הארץ הפריש על זה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(טו) של דמאי, שנגמרה מלאכתו וכבר התחייב במעשר.

ח. הַלֹּקֶחַ יֵרֶק מִן הַשּׁוּקִי, וּמִשֶּׁה - אֵף עַל פִּי שְׁלֹא שָׁקַל וְלֹא מָדַד וְלֹא נָתַן דָּמִים [=כסף], וְנִמְלָךְ [=החליט שוב] לְהַחְזִיר לְבַעַל הַחֲנוּת - לֹא יִחְזִיר עַד שְׁנֵיעָשָׂר.^י

(טז) כלומר, מעם הארץ. (יז) מכיוון שהוא קונה את הירקות במשיכה למרות שעדיין לא שילם, לכן אם הוא יחזיר למוכר את הירקות בלי לעשר נמצא שהוא מוכר ירקות דמאי לעם הארץ, ואסור.

ט. הַמוֹצֵא פְּרוֹתִי בַּדֶּרֶךְ יט - אִם רֶב מְכַנְסִין לְבִתְיָהֶן - פְּטוּר מִלְעָשָׂר, שְׁעָדִין לֹא נִקְבְּעוּ לְמַעֲשֶׂר. וְאִם רֶב מְכַנְסִין לְמִכּוּר בַּשּׁוּקִי, הָרִי אֵלֹו דְּמָאִי; וּמִחֲצָה לְמִחֲצָה כב, דְּמָאִי.

(יח) שנגמרה מלאכתם. (יט) שהם הפקר, וזכה בהם. (כ) אם אוכלם עראי, כי מן הסתם הייתה דעת בעל הבית להכניסם לבית ופירות שנגמרה מלאכתם על מנת להכניסם לבית מתחייבים במעשר רק כשיכנסו לבית. (כא) שאז הם מתחייבים במעשר מיד עם גמר מלאכתם. (כב) כלומר, שחצי מהאנשים מכניסים לבית, וחצי מכניסים לשוק.

י. נִטְלָן לְאַכְלָן כב, וְנִמְלָךְ לְהַצְנִיעַן [=לשמור] - לֹא יִשְׁהָה אוֹתָן אֶצְלוֹ עַד שְׁנֵיעָשָׂר, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה תַקְלָה לְאַחֲרִים. וְאִם מִתְחִלָּה נִטְלָן שְׁלֹא יֵאבְדוּ [=יושחתו] כה - הָרִי זֶה מִתֵּר לְשִׁהוֹתָן אֶצְלוֹ כז עד שְׁיִרְצָה לְאַכְלָן אוֹ לְשַׁלְּחָן אוֹ לְמַכְרָן, יַעֲשֶׂר אוֹתָן דְּמָאִי.

(ג) כלומר, המוצא פירות בדרך, כבהלכה הקודמת, ונטלן בשביל לאכול מהם. (כד) מכיוון שהוא לקח את הפירות על מנת לאכול מהם, הוא זכה בהם, ומעכשיו מוטל עליו לדאוג שאחרים לא יאכלו מהפירות לפני שהוא יתן אותם. (כה) ולא התכווין לזכות בהם. (כו) והוא לא חייב לעשר, בגלל שלא לוקח אותם לעצמו. (כז) כי ממתי שמחליט לאכול או למכור את הפירות או לתת אותם במתנה הוא זוכה בהם, ושוב מוטל עליו החיוב לעשר כדי שאנשים לא יאכלו מהפירות, דמאי.

יא. קְנוּבֹת [=קצוות] יֵרֶק הַנִּמְצָאָת בַּגֶּנֶז כח, הָרִי זֶה פְּטוּרָה מִן הַדְּמָאִי כט; וְשֶׁל פֶּעַל הַבֵּית הַנִּמְצָאָת בַּבֵּית, חִיבָתָל. שְׁעַל גִּבִּי הָאֲשָׁפָה בְּכָל מְקוֹם לא, מִתְּרַת־לב.

(כח) שהגננים תלשו אותם. (כט) כי הגננים חותכים רק את הירקות המעופשים ביותר שפטורים ממעשר. (ל) כי הבעלי בתים חותכים אפילו את הירקות שמעופשים קצת ועדיין חייבים במעשר. (לא) כלומר, אפילו באשפה של בעלי בתים. (לב) בגלל שזרקו את הירקות לאשפה הם כבר לא נקראים אוכל, ופטורים ממעשרות.

ג. וְכִמְהָ הִיא מִדָּה גִּסָּה? בְּיָבֵשׁ, חֲצִי סָאָה; וּבִלְחָ, מִדָּה שֶׁהִיא מִחֻזְקַת שָׁוֶה דִּינָר [=מטבע כסף] מֵאוֹתוֹ דֶּבֶר הַלַּח.

ד. סְלִי • זִיתִּים וְעִנְבִּים, וְקָפוֹת שֶׁל יֵרֶק - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מוֹכְרֵן אַכְסָרָה

השנת הראב"ד

סלי . . . דמאי א"א לא ראינו מחלוקת על רבי יוסי שהוא מתיר במשנה.

[=באומדן, ללא שקילה], אָסוּר לְמַכְרֵן דְּמָאִי.

(ג) אלא צריך להפריש מהם מעשרות, מכיון שהוא לא מוכר בכמות של מדה גסה האמורה לעיל.

ה. אָמַר • אֶחָד מֵהֵן: 'בּוֹא וְנִתְקַן הַפְּרוֹת הָאֵלֹו, בֵּין שֶׁהִיא מוֹכֵר בְּדִקְהָה אוֹ בַּגֶּסְהִי - הַמוֹכֵר מִפְּרִישׁ תְּרוּמָה, וְהַלֹּקֶחַ מִפְּרִישׁ מַעֲשֶׂר שְׁנִי; וְדָבָר זֶה, תִּנְאִי בֵּית דִּין הוּא.

השנת הראב"ד

אמר . . . הוא א"א בדמאי ירושלמי פרק שני לא משמע אלא כשאמר המוכר מדעתו שלא בהכרח ב"ד ואף על פי כן מעשר שני על הלוקח.

(ד) המוכר או הקונה ולא פירשו מי הוא זה שיתקן את הפירות. (ה) שאז המוכר צריך לתקן את הפירות. (ו) שאז הקונה צריך לתקן את הפירות. (ז) כלומר, למרות ששניהם הסכימו על ההפרשה, לא אומרים שכל אחד ייתן חצי, אלא המוכר יתרום תרומת מעשר והקונה יעשר מעשר שני.

ו. חֵבֶר וְעַם הָאָרֶץ שִׁירְשׁוּ אֶת אֲבִיהֶן עִם הָאָרֶץ - יָכוֹל הוּא י לומר לו: 'טל אֶתָּה חֲטִים שְׁבִמְקוֹם פְּלוֹנִי, וְאֲנִי חֲטִים שְׁבִמְקוֹם פְּלוֹנִי', אֶתָּה יֵין שְׁבִמְקוֹם פְּלוֹנִי, וְאֲנִי יֵין שְׁבִמְקוֹם פְּלוֹנִי; אֲבָל לֹא יֵאמַר לו: 'טל אֶתָּה חֲטִים וְאֲנִי שְׁעוּרִים', 'טל אֶתָּה אֶת הַלַּח, וְאֲנִי אֶטֶל אֶת הַיֶּבֶשׁ' - מִפְּנֵי שֶׁזֶה מוֹכֵר דְּמָאִי.

(ח) והפירות של הירושה הם דמאי. (ט) החבר. (י) לאחיו עם-הארץ. (יא) בגלל שבדמאי שהוא מדרבנן, אנחנו אומרים "ברירה". כלומר, שהתברר הדבר למפרע שזה החלק וזה החלק של אחיו, וזה לא כמו מכירת דמאי לעם-הארץ (שאסורה). (יב) שרק באותו מין אומרים 'ברירה'. (יג) שלח ויבש אפילו שהם מין אחד הם נחשבים כשני מינים. (יד) מכיון שלכל אחד מהם יש חצי בכל מין ומין, וכשאומר החבר לעם הארץ טול אתה חטים ואני שעורים או טול אתה את הלח ואני את היבש, נמצא שהוא מוכר לו חצי חטים או חצי לח תמורת זה שמקבל ממנו.

ז. מִי שֶׁהִיא נוֹשֵׂא יֵרֶק־טו, וְכָבֵד עָלָיו מִשָּׂאוֹ, וְרָצָה לְהַשְׁלִיךְ מִמֶּנּוּ עַל הַדֶּרֶךְ כְּדִי לְהַקֵּל מִמִּשָּׂאוֹ - לֹא יִשְׁלִיךְ עַד שְׁנֵיעָשָׂר; כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה תַקְלָה לְעַמִּי הָאָרֶץ שְׂאוֹכְלִין אוֹתוֹ כְּדָמָאִי.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טו. המפקיד • פרותיו

אצל הנכרי - הרי הן
כפרותיו של נכרי;
שחזקתו להחליף
הפקדון. והיאך דינם?

אם היו פרות שעדיין לא נגמרה מלאכתן¹⁵, ונגמרו
ביד ישראל אחר שלקח הפקדון - מפריש
מעשרות כמו שבארנו [לעיל הלכות תרומה פרק א הלכה יא].

ואם היו פרות שהפקיד טבלים, ונגמרה מלאכתן
- חיב להפריש, שמא לא החליף הגוי¹⁶; ולפיכך
יראה לי, שהמעשרות שפריש ספק¹⁷. אבל אם
הפקיד חלין מתקנין, אינו צריך להפריש פלוס;
שאפלו החליף הגוי -

פטורין, כמו • שבארנו

בהלכות תרומה:
"דגנך"¹⁸, ולא דגן גוי.

(מ) ולא נתחייבו במעשרות. (מא) ועדיין נשאר החיוב
להפריש מהם מעשרות. (מב) ולא יתן את המעשרות לכהן
וללוי - כי אולי הגוי כן החליף את הפירות.

פרק יב

מתי עם הארץ נאמן על פירות דמאי.

א. הלוך פרות ממי שאינו נאמן על המעשרות,
ושכח לעשרן¹⁹, ונכנסה שבת או יום טוב, שאינו
יכול לעשרי - הרי זה שואלו, ואם אמר לו:
'מעשרין הן' - אוכל על פיו בשבת; וכן אם אמר
לו אחד שאינו נאמן: 'מעשרין הן' - אוכל על פיו
באותה שבת, ואפלו היו לו פרות אחרות מתקנין
מאותו המין; מפני שאימת שבת על עמי הארץ,
ואינו עובר בה עברה²⁰.

(א) ולא עשה תנאי מערב שבת. (כלעיל פרק ט הלכה ז).
(ב) כי אסור לעשר בשבת, בגלל שזה נראה כאילו הוא
'מתקן' את הפירות כי על ידי המעשר, הפירות נהיו ראויים
לאכילה. (ג) גם עמי הארץ לא עוברים עבירה בשבת מפני
כבוד השבת, וחושבים שעבירה בשבת חמורה יותר מאשר
עבירה ביום חול ולכן בשבת מאמינים לעם הארץ אם אומר
שהפירות מעושרים.

השגת הרב"ד

המפקיד... שבארנו א"א בגמרא
מקשה הכא את אמר דמאי והכא
את אמר ודאי כאן קופה בקופות
כאן פירות בפירות קופה בקופות
דמאי מתיירא שמא לא יכין
במלואם.

השגת הרב"ד

כמו... גוי א"א חייבין מדרבנן.

יב. הנותן לפנדקית [בעלת פונדק] לבשל לו ולאפות

- מעשר את שהוא נותן לה²¹, כדי שלא יהא תקלה
לאחרים; ומעשר את שהוא נוטל ממנה, מפני
שהיא חשודה להחליף של זה בזה. אבל הנותן
לחמותו, בין שנשא בתה בין שארסה, או לשכנתו,
פת לאפות, ותבשיל לבשל - אינו חושש לא משום
מעשר²² ולא משום שביעית²³, מפני שאינה
חשודה להחליף.

(ג) כי היא מחליפה את הואכל של האנשים אחד עם השני
כדלהלן. (ד) לא צריך לחשוש שהחליפה לו בדברים
שאינם מעושרים. (ה) ולא צריך לחשוש שהחליפה לו
בספחי שביעית שאסורים באכילה.

במה דברים אמורים? בזמן שנותן לה שאור
לעסה ותבלין לקדרה [לתבשיל]. אבל אם לא
נתן - חושש משום מעשרות [שמא התבלין לא מעושר],
ולפיכך מעשר מה שניטל ממנה; וחושש משום
שביעית, ולפיכך אם היתה שנת שמטה - הפת
אסורה, שמא השאור מספחיה [גידולין] שביעית
הוא.

השגת הרב"ד

המוליד... הפקדון א"א ואם מפני
הספק הזה הלא הוא ספק ספיקא
אלא שמא החליפן משלו ומיורח
עכו"ם חייב מדרבנן.

יג. המוליד • חטין לו

לטחון עם עם הארץ -

הרי הן כחזקתן, שאינו

חשוד להחליף; הולכין

לטחון עם הנכרי - הרי הן דמאי, שמא החליפן
בחטיו של עם הארץ²⁴. וכן המפקיד אצל עם הארץ
- הרי הן כחזקתן, שאינו חשוד להחליף הפקדון.

(לו) שהופרשו מהם תרומות ומעשרות. (לז) כי כמו שהוא
הביא חטים כדי לטחון אצלו, כך גם עמי הארץ, הביאו
חטים לטחון אצלו ואולי הגוי החליף את החטים שלו עם
חטים של עם הארץ שאסורים משום דמאי.

יד. עם הארץ שהיה משתמש בחנותו של חברו

- אף על פי שהחבר יוצא ונכנס²⁵ - הרי זה מתר,
ואינו חושש שמא החליף.

(לח) שהחבר נתן לעם הארץ רשות להשתמש בחנות שלו
ועם הארץ מוכר שם את הפירות שלו שהם דמאי.
(לט) ולא נמצא תמיד בחנות.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ נקודות משיחות קודש ~

"הלוקח פירות ממנו שאינו נאמן על המעשרות ... ואם אמר לו: מעשרין הן - אוכל על פיו בשבת".

ובהלכה שלאח"כ כתב שאע"פ שהוא אוכל על פיו בשבת, הרי זה לא יאכל למוצאי שבת עד שיעשר דמאי על הכל, על שאכל בשבת ועל הנשאר, שלא הקלו והאמינוהו אלא לצורך אותה שבת".

וצריך להבין: ממה נפשך, אם מותר לאכול על פיו בשבת, למה לא יאכל את אותן הפירות במוצאי שבת. ועוד, מלשוננו משמע שרק אם נשאר פירות למוצאי שבת צריך לעשר עליהם ועל שאכל בשבת, אבל אם לא נשאר מאותן הפירות למוצאי שבת אינו צריך לעשר על שאכל בשבת, ומה הטעם בזה.

והביאור: את היתר אכילת פירות אלו, יש לפרש בשני אופנים. א: שמפני כבוד שבת היתרו, ומה ששואלים הוא רק כדי שלא יחשבו שלוקחים מהם פירות מבלי להקפיד ולשאול על עישורם. ב: שאכן אומר אמת מפני שאימת שבת עליו, ומה שאינו אוכל למוצ"ש הוא מפני החשש לאחד שאין אימת שבת עליו, ובשבת עצמה לא חששו לחשש הרחוק מאחד שאין אימת שבת עליו.

ונמצא שהרמב"ם פוסק כשתי הדעות, היינו שיש צורך בשני הטעמים יחדיו, הן טעם אימת שבת והן טעם כבוד שבת, ולכן מותר לאכול מן הפירות, מכיון שבנוסף לאימת שבת, ישנו גם הטעם של כבוד שבת, שבגללו אין חוששין למיעוט שאין להם אימת שבת, משא"כ במוצ"ש כיון שלא שייך כבר הטעם של כבוד שבת, יש לחשוש גם למיעוט. ועל-פי-זה כשנשארו מאותן הפירות למוצאי שבת שאז צריך לעשרן, מגלגלין חיוב המעשר גם על מה שאכל בשבת.

(על-פי "יין מלכות" ספר זרעים, סימן יח)

ב. אף על פי שהוא אוכל על פיו בשבת - הרי זה לא יאכל מאותן הפירות למוצאי שבת, עד שיעשר דמאי על הכל, על שאכל בשבת, ועל הנשאר; שלא הקלו והאמינוהו, אלא לצורך אותה שבת.

(ד) כי בגלל הסברא שעם הארץ לא משקר בשבת הקלנו לצורך השבת שלא יחשב איסור טבל אלא יוכל להפריש את המעשרות אחרי שאוכל (וכמו בתרומת חוץ לארץ) אבל לא סומכים על הסברא הזו ונגיד שהכהן יפסיד ולא יקבל את המעשר.

היתר שבת, ויום טוב סמוך לה, ושאלו באחד מהן - אוכל אף בשני, מפני שלא נראה [אין אפשרות] לעשר בינתיים; וכן בשני ימים טובים של גליות.

(ה) למרות שהם שתי קדושות, ודינם כמו שני ימים נפרדים.

ג. הנשבע על חברו שיאכל אצלו בשבת, והוא אינו מאמינו על המעשרות - שאלו ואוכל על פיו בשבת הראשונה בלבד; אבל בשבת שניה - אף על פי שנדר ממנו [המארח] הנהיה [שלא ייהנה החבר מנכסיו המארח] אם לא יאכל אצלו - לא יאכל, עד שיעשר דמאי.

(ו) והתירו את זה מפני דרכי שלום, כדי שלא יבואו לידי איבה. (ז) כי מאמינים לעם הארץ מפני דרכי שלום, רק בשבת הראשונה.

ד. מי שאינו נאמן, שראינוהו שהפריש תרומת מעשר מפרותיו שהן דמאי, וראינוהו שתזרה ונפלה בפנינו בין למקום אחר בין למקומה^ט, ואמר:

'חזרתי והפרישתי אותה' - נאמן אפלו בחל, ואוכל על פיו; כשם שאימת שבת על עמי הארץ - כך אימת דמוע עליהן, ואינן חשודין להאכיל את המדמע.

(ח) לערימת פירות אחרת. (ט) לאותה ערימה שממנה הפריש. (י) למרות שהם לא נזהרים לתרום תרומת מעשר בכל זאת אם כבר הופרשה וחזרה למקומה, הם נזהרים מזה.

ה. מי שאינו נאמן, שראינוהו שהפריש מעשר ראשון מפרות אלו, ואמר שהפריש מהן מעשר שני - נאמן. הפריש בפנינו מעשר שני, ואמר שהפריש מעשר הראשון - אינו נאמן; שהשני שלו הוא, והנאמן על השני אינו נאמן על הראשון, והנאמן על הראשון נאמן על השני.

(יא) ומאמינים לו שעושר כי אין לו הפסד בזה כי הוא אוכל את זה בירושלים אבל מעשר ראשון, שצריך ליתת ללוי, חוששים שהוא לא הפריש.

השנת הראב"ד
מי... המדומע א"א דברים הללו זרים הם אצלי ואינם אלא כשנפלה למאה שעלייתה מועלת שאם נפלה לפחות ממאה אין לנו להאמינו וא"כ מאי אימת דימוע איכא הכא אלא לעולם שנפלה לפחות ממאה בשביל שלא יאסר הכל שואלין אותו אם היה מתוקן ואוכלין על פיו מפני שאימת דימוע עליהם להאכילו.

הלכה ב: ממה נפשך! אם נאמן הוא (על פי דבריו בשבת) שפירות מעושרים הם, מדוע לא יאכלו למוצאי שבת? ולאידך, אם אינו נאמן כיצד אוכלים פירות אלו בשבת על סמך דבריו? - יין מלכות ספ"ו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ריווח והנאה מזה, ולכן הוא לא יפנה אותו למישהו לא נאמן, מפני שאין לו הנאה בזה.

השנת הראב"ד

לפ"כ. . . כולן א"א אני לא מצאתי כן לא בתוספתא ולא בירושלמי אבל כך אמרו הנאמן לראשון נאמן לשני אבל לא אמרו שהוא מסתמא נאמן לומר מע"ר הוא זה ויהיו פירותיו מעושרין מן הראשון עוד אמרו פדוי הוא נאמן פדוי לי ופדוי לכם אינו נאמן ג"ל כשאמר פדוי הוא נאמן מפני שאימת קדושתו עליו ולפ"כ נאמן אפילו על הפרשתו.

לפ"כ. • מי שאינו נאמן שהוציא פרות מביתו, ואמר: 'אלו מעשר ראשון' - נאמן, ואין מפרישין מהן תרומה גדולה ומעשרות; ואם אמר: 'אלו מעשר שני' - אינו נאמן.

נאמן, ויהי הן דמאי, ומפרישין מהן תרומת מעשר. ויראה לי, שהוא פודה את פלן.

(יב) שהרי הוא נותן את זה ללוי, וכנ"ל. (יג) וצריך להפריש שוב תרומות ומעשרות, והוא לא נאמן בגלל שהוא לא מפיסד בהפרשה זו, שהרי הם שלו (וכנ"ל). (יד) צריך לפדות את כל הפירות שאמר עליהם עם הארץ שם מעשר שני גם את הפירות שהפרישו מהם תרומה גדולה, וגם את שאר הפירות כי למרות שלא מאמינים לו בודאות שהוא הפריש מעשר שני בכל זאת חוששים שאולי באמת הוא כן הפריש ואם כן צריך (מספק) לחלל את כל הפירות.

ו. האומר למי שאינו נאמן על המעשרות: 'קח לי ממי שהוא מעשר', והלך ולקח והביא לו - אינו נאמן. ואם אמר לו: 'קח לי מאיש פלוני' - הרי זה נאמן לומר: 'ממנו לקחת'; שהרי מתירא [חושש מלשקר], שמה שאלנו. הלך לקח לו מאותו פלוני, ואמר: 'לא מצאתי, ולקחתי לך מאחר שהוא נאמן' - אינו נאמן.

(טו) ולמרות שזה דבר שיכול להתברר שהוא קנה אצל מי שלא נאמן - הוא לא חושש לשקר, כי הוא יכול לומר לו: אמנם עליך הוא לא נאמן, אבל עלי הוא כן נאמן.

השנת הראב"ד

הנכנס. . . פ"א א"א בירושלמי שלא בפניו נאמן בפניו אינו נאמן.

ז. הנכנס לעיר, ואינו מפריש אדם שם, ואמר: 'מי פאן נאמן? מי פאן מעשר?' ואמר לו אחד: 'אני' - אינו נאמן. אמר לו [על]: 'איש פלוני' - הרי זה נאמן; והולך ולקח מאותו פלוני, אף על פי שאינו מפירו, ואוכל על פיו. הלך לקח ממנו, ושאל לו: 'מי פאן מוכר יטון' [תבואה ישנה]? אמר לו: 'זה ששלחך אצלי' - אף על פי שהן פגומלין [טובה] זה את זה, הרי אלו נאמנים.

(טז) כלומר, חבר שהגיע לעיר. (יז) בעיר. (יח) כלומר, אני נאמן על המעשרות. (יט) כי אדם לא חוטא אם אין לו

השנת הראב"ד

בר"א. . . אדם א"א אמת כי התוספתא כך היא אבל אין הכל בקיאים בפירושה שאם אותו הניכר אינו מומחה מאי זה מומחה יקח איך יכיר זה האכסנאי את המומחה כי אם על פיו ואם כן מה בין מכיר לשאינו מכיר לפ"כ צריך לומר שזאת ההכרה מכיר שהוא מומחה קאמר כי מאחר שהוא מכיר בא' שהוא מומחה לא יסמוך עוד על אחר מן העיר שיאמר לו פלוני נאמן ולא יקח אלא מן הירוד לו.

ח. במה • דברים אמורים? בזמן שאינו מפריש אדם שם. אבל אם מפריש שם אדם, לא יקח אלא מן המומחה; ואם שהה שם שלשים יום - אף על פי שאינו מפריש שם אדם, לא יקח אלא מן המומחה.

(כ) ולכן הקלו שאפשר להאמין למי שישאל.

ט. ולא התירו דברים אלו, אלא בתרומות ומעשרות; אבל לענין פרות שביעית, או לענין טהרות - לא יקח אלא מן המומחה.

(כא) להאמין לעדות של סתם אדם לומר על מישהו שהוא נאמן. (כב) כי רוב עמי הארץ כן מעשרים לכן הקלו.

י. החמרין [המתפרנסים מהובלת משאות ע"ג בהמות] ששכנסו לעיר, ואמר אחד מהן: 'פרות אלו [שלי] אינן מתקנין, אבל פרות חברי מתקנין ומעשרין' - אינו נאמן; שמה שנתקן [תרומת] הן עושין זה עם זה, ויהיה השקר [רווח] ביניהן.

השנת הראב"ד

המוכר. . . שהתיר א"א מפני שרוב פירות שבסוריא של עכו"ם הם ומסתמא אינו חייב לעשר.

יא. המוכר פרות בסוריה [החייבת במעשרות מדברי חכמים], ואמר: 'משל ארץ ישראל הן' - חייב הלוקח לעשר; 'מעשרין הן' - נאמן, שהפה שאסרי הוא הפה שהתיר. 'משלי הן' [כלומר מסוריה] - חייב לעשר; 'מעשרין הן' - נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואם ידוע שיש לו קרקע בסוריה, ויהי רב ממכרו משדהו - חייב הלוקח ממנו לעשר, שחזקתו שהביא משדהו.

(כג) שאמר שהם מארץ ישראל וחייבים במעשר. (כד) שאמר שמעושרים הם. כי אם הוא היה שותק היינו פוטרם אותם מן הדמאי, כי בסוריא חייבים רק במעשר ודאי ולא בדמאי. (כה) כלומר, אם הוא היה שותק, לא היינו יודעים שהפירות מקרקע שלו. והיינו פוטרם אותם מן הדמאי, כנ"ל. (כו) ולא אומרים "הפה שאסר הוא הפה שהתיר".

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לא) עם הארץ. (לב) כלומר, והלוי הפריש ממנו תרומת מעשר. (לג) כלומר, בכל השנים של השמיטה. (לד) עם-הארץ. (לה) כדלעיל פרק ט הלכה א. (לו) לוי עם הארץ.

טז. אין כל הדברים האלו אֲמורין אלא בעם הארץ, שאינו לא חשוד ולא נאמן. אבל מי שהוא חשוד למכר תרומה לשם חלין - אסור לקח ממנו כלל דבר שיש בו זקת [חשש] תרומה ומעשר, ואין אפילו קרבי דגים, מפני שנותנין בהן שמן. ואין אסור לא אלא כל שלפניו; אבל אוצרו - מתר לקח ממנו, מפני שהוא מתירא לערב תרומה באוצרו - שמא יודע הדבר, ויפסיד הכל.

(לז) שנתבארו לעיל שבכמה דברים הקילו חכמים להאמין לעם הארץ בדמאי. (לה) וצריך לחשוש שאולי הוא של תרומה ושל מעשר. (לט) לקנות מהחשוד הנ"ל. (מ) כלומר, ממה שמוכר בבית או בחנות. (מא) מה שנמצא במחסן. (מב) שיאסרו החכמים לקנות הימנו, כמו שאסור לקנות ממה שבביתו או בחנות).

וכן החשוד על מעשר שני למכרו לשם חלין, אין לוקחין ממנו דבר שיש עליו זקת מעשר. וכל זה - קנס מדבריהם.

יז. חשוד • שהעיד

חשוד הראב"ד

על של אחרים - נאמן; חזקה, אין אדם חוטא ולא לו [ללא תועלת עבורו]. ואין צריך לומר, עם הארץ. לפיכך, עם הארץ שאמר: 'זה טבל וזה תרומה, זה ודאי

חשוד... שבארנו א"א אין דבר זה מחזור שהרי הנכנס לעיר ואמר מי כאן מעשר ואמר אחד איש פלוני נאמן הקשו עליה בגמרא ועד אחד נאמן אמר ר' יוחנן קל הוא שהקלו באכסניא מפני חיי נפש ועוד דרבי מאיר סבירא לה החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו ואם קבעו הלכה כרבן שמעון בן גמליאל לענין מטיל מום בבכור שהוא קנס אבל לשאר איסורין חשוד אין מעיד וסתם לן תנא בבכורות כרבי מאיר.

וזה דמאי - אפילו בשלו, נאמן. אמר: 'אלו פרות מתקנין' - בשל אחרים, נאמן; והוא, שלא יראה פעושה קנוינא, כמו שבארנו.

(מג) שאין הוא חשוד ודאי, אלא מספק. (מד) כלומר, בגלל שאין אדם חוטא ולא לו. (מה) בגלל שהוא אומר על חלק מהפירות שלו שהם אסורים, זה נראה שהוא לא חשוד לשקר, ונאמן לומר גם על הפירות האחרים שהם מותרים. (מו) לעיל הלכה י.

יח. המוכר פרות לחברו, ואחר שיצאו מתחת ידו, אמר ללוקח: 'פרות שמכרתי לך טבליים הן', והבשר בשר בכור היה, 'היין יין נסוף' - שורת הדין שאינו נאמן, אפילו היה המוכר חבר. והזריז

יב. עניים שאמרו: 'פרות אלו של לקט שכחה ופאה הן' [מתנות עניים הפטורים ממעשרות] - הרי אלו נאמנין כל זמן הגרנות [הקציר], שהלקט והשכחה והפאה מצויין; והוא, שיהיה [הענין] קרוב מן הגרן, כדי שיצא ויבוא בו פיוס. ואם אמרו: 'של מעשר עני הן' - הרי אלו נאמנין, כל השנה שלו פלה [מצוי כל השנה].

(כז) מכיון שהפריש מעשר עני, בוודאי הפריש גם שאר תרומות ומעשרות, כמו שאמרו (לעיל הלכה ה): הנאמן על מעשר ראשון נאמן על מעשר שני, כמו כן במעשר עני, כיון שנתן מעשר עני, בוודאי עישר את הפירות כדין.

ואינו נאמן, אלא על דבר שדרוך בני אדם לתן אותו.

יג. ביצדכ? 'חטים' אלו לקט שכחה ופאה הן, נאמנין. 'קמח זה מחטים' של לקט שכחה ופאה הוא, אינו נאמן. ואין צריך לומר, שאין נאמנין על הפת לומר 'משל מתנות עניים הוא', אלא מתעשרת דמאי.

(כח) כלומר איזה דברים רגילים האנשים לתת במתנות עניים ונאמנים העניים לומר עליהם שהם מתנות עניים ופטורים ממעשר ואיזה דברים לא? (כט) כי אנשים רגילים לתת לעניים חטים ולא קמח.

יד. נאמנין על השעורה [שיבולת] של ארז; ואין נאמנין עליו [לאחר דישא], בין חי בין מבשל. נאמנין על הפול; ואין נאמנין על הגריסין [לאחר טחינת], בין חיין בין מבשלין. נאמנין על השמן לומר: 'של מעשר עני הוא'; ואין נאמנין לומר: 'של זיתי נקיף' [שליקטנו מהעצים] הוא.

נאמנין על הירק, חי; ואין נאמנין עליו מבשל, אלא אם בן היה דבר מועט, שכן דרך בעלי בתים, לתן מעט ירק מבשל מקדרתו לעני; ומתוך שישכור לומר: 'בעל הבית נתנו לי', יכול לומר: 'אני בשלתיהו ממתנותי'.

(ל) כשהוא מבושל.

טו. וכן בן לויא שאמר: 'פרות אלו, ממעשר שנטלה תרומתו הן' - הרי זה נאמן לעולם על תרומת מעשר, כשם שישראל נאמן על תרומה גדולה; אבל אינו נאמן עליו על פטרו ממעשר שני.

ג. כְּשֶׁגָּזְרוּ עַל הַדְּמָאִי [לעשר], לֹא גָזְרוּ אֶלָּא עַל פְּרוֹת הָאֶרֶץ שֶׁהִחֲזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי בֶּבֶל בְּלִבָּד, שֶׁהוּא מְכֻזֵּב וְלִפְנֵים [דרומה]; וְכֻזֵּב עֲצָמָה, כְּלַחוּץ. וְכָל הַפְּרוֹת הַנִּמְצְאוֹת מְכֻזֵּב וְלַחוּץ [צפונה] - פְּטוּרִין מִן הַדְּמָאִי, שֶׁחֲזָקָתָן מִפְּרוֹת מְקוֹם שֶׁנִּמְצְאוּ בֹּהֶן.

ז) ופטורים גם מהוודאי, מפני שרוב הפירות הגדלים שם הם של גויים, ופטורים ממעשרות. (ח) ולא חוששים שאולי הם פירות מארץ ישראל, שהוציאו אותם לחוץ לארץ.

ד. פְּרוֹת שִׂידוּעַ שֶׁהֵן מִפְּרוֹת הָאֶרֶץ שֶׁהִחֲזִיקוּ עוֹלֵי בֶּבֶל [והיא ארץ ישראל לענין תרומות ומעשרות], אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן נִמְצְאוֹת בְּסוּרְיָה [החיבת במעשרות מדברי חכמים], וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר, בְּאֶרֶץ שֶׁהִחֲזִיקוּ עוֹלֵי מִצְרַיִם בְּלִבָּד [החיבת במעשרות מדברי חכמים] - הֲרִי אֵלֶּי תִּכְבֵּין בְּדִמָּאִיט, וּמִפְּרִישֵׁין מִהֵן תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי.

ט) מכיוון שהפירות באו ממקום שגזרו על הדמאי, לא פקע מהם החיוב.

לפיכך, הַדְּבָלָה [תאנים דבוקות] הַשְּׂמֵנָה שֶׁאֵין כְּמוֹתָהּ אֶלָּא בְּאֶרֶץ שֶׁהִחֲזִיקוּ עוֹלֵי בֶּבֶל, וְכֵן הַתְּמָרִים הַגְּדוֹלִים, וְהַחֲרוּבִין הַגְּדוֹלִים הַשּׁוּיִן [ישרים], וְהָאֲזִי הַלָּבָן בְּיוֹתֵר, וְהַפֶּמּוֹן הַגְּדוֹל - מִתְעַשְּׂרִין דְּמָאִי בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְסוּרְיָה; וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּפְרוֹת אֱלוֹיִ"א.

י) גם במקום שהחזיקו בו עולי מצרים בלבד. (יא) שידוע שהם גדלים בארץ ישראל, שחייבים במעשר דמאי גם בסוריה.

ה. הַתְּמָרִים [המתפרנסים מהובלת משאות ע"ג חמורים] שֶׁהִבִּיאוּ פְּרוֹת לְצוּרִי, תִּכְבֵּין בְּדִמָּאִי - שֶׁחֲזָקָתָן מִהָאֶרֶץ שֶׁהִחֲזִיקוּ עוֹלֵי בֶּבֶל, שֶׁהִיא הַקְּרוּבָה לָהּ; וְהָאֲזִי, אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹי" - אֶלָּא כָּל הָאֲזִי הַנִּמְצָא חוּצָה לָאֶרֶץ שֶׁהִחֲזִיקוּ עוֹלֵי בֶּבֶל, פְּטוּר מִן הַדְּמָאִי, אֶלָּא אִם בֶּן הָיָה נִפְרִיט, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנו.

(יב) שהיא בחוץ לארץ. (יג) של חוצה לארץ. (יד) שאולי הוא מארץ ישראל. (טו) שהיה לבן ביותר וניכר שהוא מארץ ישראל.

ו. הַלּוֹקֵם מִבְּעָלִי אוֹצְרוֹת בְּצוּר - פְּטוּר מִן הַדְּמָאִיט, וְאִין אוֹמְרִין: 'שְׂמָא מִפְּרוֹת הָאֶרֶץ אָצְרוּ'. וְכֵן חֲמוֹר יְחִידִי שֶׁנִּכְנַס לְצוּר, וְהוּא טְעוֹן פְּרוֹת - פְּטוּר מִן הַדְּמָאִי, שֶׁחֲזָקָתָן מִשְׁדֵּה הָעִיר.

טז) כי חזקת הפירות האלו שהם באו מסביבות העיר צור. (יז) למרות שארץ ישראל קרובה לה.

[מהדר], מִחְמִיר עַל עֲצָמוֹ; וְאִם הָאֱמִינוּ - הֲרִי זֶה מִשְׁבַּח, אֲפִלּוּ הָיָה הַמוֹכֵר עִם הָאֶרֶץ.

(מז) ואסורים באכילה. (מח) ואסורים בהנאה. (מט) בגלל שהוא לא אמר לו את זה מיד בשעת המכירה זה נראה שהוא משקר.

~ יום רביעי ב' תמוז ~

פֶּרֶק יג

על איזה פירות גזרו דמאי

א. פְּרוֹת שֶׁחֲזָקָתָן מִן הַהֶפְקֵר - כְּגוֹן הַשִּׁיתִין [=תאנים מדבריות], וְהָרִימִין [=שיח בר], וְהַעֲזוּרִין [=פרי הדומה לתפוח זעיר], וּבְנֹת שׁוּחַ [=תאנים לבנות], וּבְנֹת שְׂקָמָה [=תאני עץ השקמה], וְהַגֶּפֶן [=שומר], וְנוֹבְלוֹת תְּמָרָה, וְהֵן שְׁעֲדִין לֹא הִטִּילוּ שְׂאוֹר [-תמרים שנשרו קודם שגמרו בישולם], וְהַנֶּצֶפֶה [=צלף], וְהַכֶּסֶּפֶר [=כוסברה], וְכִיּוּצָא בָּהֶן - פְּטוּרִין מִן הַדְּמָאִי. וְהַלּוֹקֵם אוֹתָן מֵעַם הָאֶרֶץ - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ מִהֵן לֹא תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וְלֹא מַעֲשֵׂר שְׁנִי, מִפְּנֵי שֶׁחֲזָקָתָן מִן הַהֶפְקֵר. אֲפִלּוּ אָמַר לוֹ עִם הָאֶרֶץ 'אֵינִן מַעֲשְׂרִין' - הֲרִי אֵלֶּי פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂרוֹת, עַד שִׂידוּעַ לוֹ שֶׁהֵן מִן הַשְּׂמוּרִי.

(א) ולא רק מהדמאי, אלא הם פטורים מתרומות ומעשרות גם אם הם לא מעושרים ודאי. (ב) למרות שבדרך כלל מי שקונה פירות מעם הארץ צריך להפריש מהם תרומות ומעשרות. (ג) ולא מההפקר.

ב. הַכְּמוֹרוֹת [=פירות שהבשילו ראשונים] וְהַסִּיפּוֹת [=שהבשילו בסוף] שֶׁבִּבְקָעָה, פְּטוּרִין מִן הַדְּמָאִי; וְשִׁבְגָנָה - תִּכְבֵּין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִשְׁמְרִין. וְאֵלֶּי הֵן הַכְּמוֹרוֹת? כָּל הַפְּרוֹת שֶׁבִּפְקֻדוֹ עַד שֶׁלֹּא [-לפני ש] הוֹשִׁיבוּ שוֹמֵר עַל הַבְּקָעָה לְשׁוֹמֵר פְּרוֹתֶיהָ; וְהַסִּיפּוֹת - הֵן הַפְּרוֹת שֶׁיִּשְׁאַרוּ אַחֵר שִׁיקְפְּלוּ הַמַּקְצָעוֹת [=מחצלות לייבוש] מִן הַשְּׂדֵּה, וְיִנְיָחוּם בְּלֹא שׁוּמְרִי. וְכֵן הַחֲמִץ הַעֲשׂוֹי מִן הַתְּמָרִים, פְּטוּר מִן הַדְּמָאִי.

(ד) כי הבעלים לא משמרים אותם, ופירות הפקר פטורים ממעשרות. (ה) כלומר, שהתאנים שבכרו הם כל כך מועטים, שלא משתלם לשכור להם שומר. (ו) והתייאשו מהם הבעלים.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

או שרבו בפקעה ולא רבו בָּהָר, רבו לַחֲנוּנִי [=המוכר בחנות] ולא רבו לְבַעַל הַבֵּית [=המוכר בבית], רבו לְבַעַל הַבֵּית ולא רבו לַחֲנוּנִי - זֶה שָׂרְבוּ בוֹ, מֵתָר; וּמָקוֹם שֶׁלֹא רָבוּ בוֹ, חֵיב בְּדִמְאִי.

(כז) בכל המקומות מחוץ לעיר.

יג. רבו פירות חוצה לארץ בשוק^{כח}, ונתמַעְטוּ - חֲזַר הַשּׁוּק לִישְׁנוֹ [=לקדמותו]: הַלּוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ חֵיב בְּדִמְאִי.

(כח) ופטר מתרומות ומעשרות את הפירות של השוק.

יד. ואלו דברים שלא גזרו עליהן בפשה שגזרו על הדמאי: הַלּוֹקֵחַ פְּרוֹת כֹּס לְזִרְעָה או לְהַאֲכִיל לְבַהֲמָה^{לא}, או קָמַח [עבר] לְעוֹרוֹת או לְמַלּוּגְמָא [=רפואה] או לְרִטְיָה [=תחבושות], שֶׁמֶן לְהַדְלִקַת הַנֵּר או לְסוּף [=למרות] בוֹ אֶת הַפְּלִים, זֵיץ לְקִילּוֹר [=סם מרפא לעין], וְחֻלְתַּת [=הפרשת חלה של] עֵם הָאָרֶץ, וְהַמְדַּמְעֵלֵב, וְהַלְקוֹחַ בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר שְׁנִי^{לג}, וְשִׁירֵי הַמִּנְחוֹת^{לד}, וְתוֹסַפַּת הַבְּפוּרִים - כָּל אֵלוֹ פְּטוּרִין מִן הַדְּמָאִי; וְכִיּוֹן שֶׁאָמַר לוֹ עִם הָאָרֶץ: 'מִתְקַנֵּין הֵן', אֵינּוּ צָרִיף לַעֲשֹׂר.

(כט) כלומר, חייטם או שעורים, מעם הארץ. (ל) שאם היה זה טבל וודאי, היה חייב לעשר לפני שזרע. (לא) שגם בזה אם היה טבל וודאי היה חייב במעשר. (לב) פירות שחייבים במעשר ופירות שפטורים ממעשר מעורבבים יחד. (לג) פירות שנקנו בירושלים מכסף של מעשר שני. (לד) שהכהנים אוכלים ממה שנשאר מקרבן מנחה אחרי שהקריבו ממנה 'מלא קמצו'.

טו. הַלּוֹקֵחַ פְּרוֹת לְאֲכִילָה, וְנִמְלֵף [=החליט שוב] עֲלֵיהֶן [שהיו] לְבַהֲמָה - הֲרִי זֶה לֹא יִמָּכֵרם לְגוֹי^{לה}, וְלֹא יִאֲכִילֵם לְבַהֲמָה לִי אֲפִלּוּ לְבַהֲמַת אֲחֵרִים^{לז}, עַד שִׁיתְקַנֵּם דְּמָאִי.

(לה) כי בזמן שקנה את הפירות לעצמו כבר התחייבו בדמאי, ואסור למכר את הפירות לגוי כי יש לחשוש שהגוי ימכור את זה ליהודי והוא יאכל פירות שחייבים בתרומת ומעשרות. (לו) שלו, שאסור להאכילה עד שיעשר. כי הוא נהנה ומרוויח, בזה שהוא לא צריך לקנות לבהמה אוכל אחר. (לז) בשכר, למרות שהוא לא חייב במזונותיה, שהרי הוא מוכר טבל.

טז. שֶׁמֶן עֵרֵב [=מבושם] - פְּטוּר מִן הַדְּמָאִי, שֶׁאֵין חֲזַקְתּוֹ לְאֲכִילָה^{לח}. שֶׁמֶן שֶׁלּוֹקֵחַ הַסּוּרֶק [=מסרק הצמר] לְתַת אוֹתוֹ בְּצֶמֶר - פְּטוּר מִן הַדְּמָאִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא

ז. הַלּוֹקֵחַ מִפְּעֻלִי אוֹצֵר בְּצִידוֹן - חֵיב בְּדִמְאִי, מִפְּנֵי שֶׁהִיא קְרוֹבָה [לארץ ישראל] יָתֵר מִצּוּרִי^{יח}, שֶׁחֲזַקְתָּהּ שְׂאוּצְרִין מִפְּרוֹת הָאָרֶץ שֶׁחֲזַזִּיקוּ עוֹלֵי בָּבֶל; אֲבָל הַלּוֹקֵחַ מִן הַחֲמִרִין בְּצִידוֹן - פְּטוּר מִן הַדְּמָאִי, מִפְּנֵי שֶׁחֲזַקְתָּן שְׂמִיכָאִין מִחוּצָה לָאָרֶץ^{יט}.

(יח) ודרך האוצרים פירות להביא ממקום קרוב. (יט) כי דרך החמרים להביא ממקום רחוק.

ח. הַלּוֹקֵחַ מִן הַגּוֹי בָּאָרֶץ שֶׁחֲזַזִּיקוּ עוֹלֵי בָּבֶל - אִם הָיָה תֵּגֵר [=סוחר] גּוֹי שֶׁהוּא לּוֹקֵחַ מִיִּשְׂרָאֵל, הֲרִי פְּרוֹתָיו דְּמָאִי; לְפִיכָךְ, בְּרִאשׁוֹנָה, בְּזִמָּן שֶׁהָיָה רֹב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּיַד יִשְׂרָאֵל, הָיָה הַלּוֹקֵחַ מִכָּל תֵּגֵר גּוֹי מַעֲשֵׂר דְּמָאִי פְּלוֹקֵחַ מֵעַם הָאָרֶץ.

(כ) שגזרו בה על הדמאי.

ט. אֵיזָה הוּא תֵּגֵר? זֶה שֶׁהִבִּיא וְשָׁנָה וְשָׁלַשׁ [=שהביא סחורות ג' פעמים]; אֲבָל אִם הִבִּיא פַּעַם אַחַת, אֲפִלּוּ הִבִּיא שְׁלֹשָׁה מִשְׁוֹאֵין [=כמות משא מושלשת] בְּבַת אַחַת, או שֶׁהִבִּיא הוּא וּבְנוֹ וּפּוֹעֵל - עֲדִין לֹא הִחֲזַק תֵּגֵר. י. בְּשִׁגְזוֹר עַל הַדְּמָאִי, לֹא גָזְרוּ עַל פְּרוֹת חוּצָה לָאָרֶץ שֶׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ^{כא}.

(כא) לפני שנגמרה מלאכתם, ולכן למרות שבטבל ודאי הפירות חייבים בתרומות ומעשרות מדרבנן, אם הם דמאי הם פטורים לגמרי.

יא. פְּרוֹת הָאָרֶץ שָׂרְבוּ [=שהיו רוב] עַל שֵׁל חוּצָה לָאָרֶץ, הֲרִי אֵלּוּ^{כב} חֵיבִין בְּדִמְאִי^{כג}; וְשֵׁל חוּצָה לָאָרֶץ שָׂרְבוּ עַל פְּרוֹת הָאָרֶץ, וְכֵן דְּבָרִים שֶׁחֲזַקְתָּם תְּדִיר [=רגילות להביאם] מִחוּצָה לָאָרֶץ, כְּגוֹן אֲגוּזִים וְדִרְמִסְקָנִיּוֹת [=מין שוין] - הֲרִי אֵלּוֹ פְּטוּרִין מִן הַדְּמָאִי.

(כב) כל הפירות שבארץ. (כג) כי הולכים אחרי הרוב.

יב. לֹא הָלְכוּ חֲכָמִים בְּפְרוֹת חוּצָה לָאָרֶץ^{כד}, לֹא אַחֵר הַמְּרָאָה^{כה}, וְלֹא אַחֵר הַטַּעַם, וְלֹא אַחֵר הָרִיחַ - אֲלֹא אַחֵר הָרֹב: כָּל שָׂרְבוּ לוֹ^{כו}, מֵתָר; וְשֵׁלֹא רָבוּ לוֹ, אֲסוּר.

(כד) כלומר, בפירות שהם ספק אם הם מהארץ או מחוץ לארץ. (כה) כלומר, המראה הניכר בטביעת עין, אבל הולכים אחרי הצבע. (כו) פירות חוצה לארץ על פירות הארץ.

יג. רָבוּ בָּעִיר אֲבָל לֹא בְּמִדִּינָה^{כז}, או שָׂרְבוּ בְּמִדִּינָה וְלֹא רָבוּ בָּעִיר, רָבוּ בָּהָר וְלֹא רָבוּ בְּבִקְעָה,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מעשר ראשון, תרומת מעשר, מעשר שני או מעשר עני. (ג) כלומר: אם תיקן את הדמאי כדין וודאי, שהפריש תרומה גדולה, ומעשר ראשון ומעשר עני על מנת לתת אותם ללוי ולעני - לא עשה כלום, כי תרומה גדולה לא נחשבת תרומה, שהרי עם הארץ כבר הפרישה, ומעשר ראשון ומעשר עני הוא לא חייב לתת ללוי ולעני, אלא משאיר אצלו, כדין דמאי. ואם תיקן את הוודאי כדין דמאי ולא הפריש ממנו תרומה גדולה, הרי זו הפרשה בטעות, שאם היה יודע שזה וודאי, לא היה מקדים מעשר לתרומה גדולה, ולכן זה לא נקרא הפרשה.

כ. כל העיר מוכרין ודאי ואחד מוכר דמאי, ולקח ואין ידוע ממי לקח - ביצד מתקן? מפריש תרומה^{נא} ותרומת מעשר, ונותן לכהן; ומפריש מעשר שני בלבד^{נב}, והרי הוא כמעשר שני של דמאי.

(נא) למרות שזה רק ספק טבל, בכל זאת בגלל שיש בו חיוב מיתה צריך להפריש גם כשיש ספק. (נב) אבל מעשר ראשון ומעשר עני לא צריך להפריש, אלא לקרוא להם שם בלבד, כמו בדמאי.

כא. וכן אם היו לפניו שתי קפות, אחת טבל ואחת מתקן, ואבדה אחת מהן - הרי זה מפריש מן השניה תרומה גדולה ותרומת מעשר, ונותן לכל פה^{נא} שניה; ומפריש מעשר שני בלבד, כדמאי.

(נג) והוא לא יודע איזה קופה היא שנאבדה.

פרק יד

מקרים שונים של הפרשת מעשר מפירות על פירות אחרים.

א. הלוקח מן הסיטון [=סיטוא], ויחזר ולקח ממנו פעם שניה - לא יעשר מזה על זה^א, אף על פי שהוא מין אחד, אפלו מקפה אחת, אף על פי שמכיר את החבית שהיא היא; מפני שהסיטון לוקח מאנשים הרבה ומוכר^ב, ושם לקח זה שמכר בתחלה מעם הארץ שפרותיו דמאי, וזה שלקח בסוף מחבר שפרותיו מתקנים; וכבר בארנו^ג, שאין מעשרין מן החיב על הפטור, ולא מן הפטור על החיב. ואם אמר הסיטון: 'משל אחד הן' - נאמן.

(א) אבל הוא יכול לעשר ממה שקונה בכל פעם בפני עצמו, למרות שהסיטון לוקח מהרבה אנשים, מן הסתם הוא מוכר

נבלע בצמר^{לט}; אבל שהאורג לוקח לסוף בו אצבעותיו, חיב בדמאי - מפני שהוא נבלע בגופו, וסיקה כשתיה היא בקל מקום.

(לח) אלא לסיכה. (לט) והוא כמו שמן שסכים בו את הכלים.

יז. גוי ששאל [=ביקש] מישאל לתן לו שמן [למרוח] על מפתו - בודאי [טבל], אסור; ובדמאי, מתרי. נתן הגוי שמן^{מא} על גבי טבלה [=לוח] להתעגל עליה - משעמד^{מב}, מתר לישאל לישב אחריו^{מג}.

(מ) בגלל שהוא חולה הקלו חכמים, כמו שהתירו להאכיל דמאי לעניים ולאורחים. (מא) בין של דמאי ובין של וודאי. (מב) הגוי, ונשאר קצת שמן על הטבלה. (מג) בגלל, שאחרי שהגוי התגלגל על השמן, זה כבר לא ראוי לאכילה.

יח. מי שנפל שמן דמאי על בשרו - משפשפו, ואינו חושש^{מד}. הלוקח זין למוריס [=ציר דגים] או לאלונתית [=יין מעורב בשמן], קטניות לעשותן טחינין [לטוחנם ולערבם בדבש] - חיב בדמאי^{מה}. אבל הלוקח^{מו} מוריס שיש בו זין אלונתית, או שלקח טחינין - הרי אלו פטורין מן הדמאי; שלא גזרו על תערובת דמאי. ואם היה הדבר שחיב בדמאי שנתערב, כגון תבלין ושאר - הואיל וטעמו נפר, אינן בטליו, ונמצאת כל התערובת חיבת בדמאי^{מז}.

(מד) מכיוון שהוא לא התכוון לסוך מהשמן. (מה) לפני שהוא מערב את היין עם הדברים האחרים. (מו) מעם הארץ. (מז) בגלל שהטעם מורגש בכל התערובת.

השנת הראב"ד

כל . . . כלום א"א תמה אני איך בלבד את הענינים ולא תפס לא דרך המשנה ולא דרך התוספתא המשנה אמרה תרם מן הדמאי על הודאי תרומה ויחזור ויתרום מן הודאי על הדמאי תרומה ולא יאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשר ממקום אחר ובתוספתא אמרו דמאי שתקנו ודאי ודאי שתקנו דמאי לא עשה כלום בדברי ר' עקיבא ור' יוסי אומר משום ר' יצחק ודאי שתקנו דמאי לא עשה ולא כלום דמאי שתקנו ודאי מעשרותיו מעשר ואין תרומתו תרומה שאין תרומה אחר תרומה ולפי התוספתא הלכה כר"י ולפי המשנה אין הלכה לא כרבי עקיבא ולא כרבי יוסי דברייתא ומסתברא דהלכה כרבי יוסי.

יט. כל • אלו הפטורין מן הדמאי שלא גזרו עליהן - אם התקנין דמאי^{מא} והפריש מהן תרומת מעשר ומעשר שני, מה שעשה עשוי; אבל אם תקן את הדמאי בודאי והפריש ממנו תרומה גדולה ומעשרות^{מב}, או שתקן את הודאי כדמאי - לא עשה פלוס.

(מח) כלומר, תקנם כדרך שמתקנים דמאי. (מט) כלומר,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(יא) אבל לא מכל ככר וככר מאותו דפוס, שבדפוס אחד אין חוששים שמא לקח המנפול משני נחתומים.

ז. תשעה מנפולין שלוקחין מעשרה נחתומין - הואיל ואחד מהן לוקח משניים - כל הלוקח מאחד מן התשעה, מעשר מכל דפוס ודפוס.

(יב) שהרי יש רק תשעה מנפולין לעומת עשרה נחתומים ובוודאי שמנפול אחד קנה משני נחתומים, ואנחנו לא יודעים מי מהם הוא זה שקנה משנים.

ח. הלוקח מן העני [חבת], וכן העני [חבת] שנתנו לו פרוסות פת או פלחי דבילה - מעשר מכל אחת ואחת^י. ובתמרים ובגרוגרות, בולל הכל ומעשר^י. אימתי? בזמן שהמתנה מרפה^י; אבל במתנה מועטת, מעשר מכל מתנה ומתנה.

(יג) כלומר, העני שיודע מה הוא קבל מכל אחד ואחד, מעשר ממתנת כל נותן ונותן, שאנו חוששים שמא אחד עישר והשני לא עישר. אבל הלוקח מן העני, צריך לעשר מכל פרוסה ופלח. (יד) כלומר, מערבב הכל יחד ומעשר ממקום אחד על כל התערובת, בגלל שתמרים או גרוגרות מתערבבים טוב ביחד, ובדמאי הקלו שכאשר מפריש חלק מהתערובת נחשיב את מה שעלה בידו שזה מהחלק שעדיין לא עשרו ונמצא שמפריש מהחייב על החייב. (טו) ומכיוון שהאנשים הם נדיבים, יש יותר סיכוי שהם גם הפרישו כבר את המעשר, ולמרות שעדיין הפירות נחשבים דמאי, בכל זאת יש יותר סיכוי שזה מעושר, ולכן הקלו לערבב את הפירות ולסמוך על זה שמה שיעלה בידו הוא מהחלק שלא עישרו.

ט. שחקי^י את הפת ועשה אותה פרוירין, ואת הגרוגרות^י ועשה אותן דבילה - מעשר מאחד על הכל^י.

(טז) אם קיבל ככרות שלימות, שהן מתנה מרובה ו. (יז) שקיבל מהם כמות מרובה. (יח) כלומר, מפלח אחד או מכיכר מפורר אחד על הכל, שהקלו בדמאי במתנה מרובה, כמבואר לעיל.

י. פועלים או אורחים שהיו מסבין ואוכלין^י, והותירו פרוסות^י - מעשר מכל אחת ואחת^{כא}.

(יט) ולמרות שמותר לאכיל את האורחים דמאי, והאורחים לא צריכים לעשר (כדלעיל פק' י הלכה יא) - יתכן שהאורחים עישרו מצד חומרה, שהרי כתב שם הרמב"ם "והרוצה לתקן יתקן". (כ) ודינן כדין מתנה מועטת. (כא) כלומר, מכל פרוסה ופרוסה.

ברוך רחמנא דסייע

את פירות של כל אחד ואחד בנפרד. (ב) למרות שהם מין אחד ובקופה אחת, והיה מקום לומר שהם משל אדם אחד, בכל זאת חוששים ולא מעשרים מזה על זה. (ג) לעיל פרק א הלכה ו. (ד) ומותר לעשר ממה שקנה בפעם הראשונה על מה שקנה בפעם השנייה ולהיפך.

ב. היה מוכר קשות [=קישוא] או ירק, והן [=סוחר] מביאין וצוברין לפניו - הלוקח ממנו מעשר מכל קשות וקשות, ומכל אגדה ואגדה, ומכל תמרה ותמרה^י.

(ה) שמכיוון שהרבה סוחרים מביאים לו ירקות, יש לחשוש שהפירות התערבבו.

ג. הלוקח מבצל הבית, ויחזר ולקח ממנו שניה - מעשר מזה על זה, אפלו משתי קפות, אפלו משתי עירות^י; שחזקתו שאינו מוכר אלא משלו.

(ו) שמוכר את מה שגדל אצלו בגינה. (ז) כלומר, שכל פעם קנה ממנו בעיירה אחרת, והיה מקום לחשוש שמא במקום אחר לקח מפירות אחרים.

ד. בעל הבית שהיה מוכר ירק בשוק - בזמן שמביאין לו מגנותיו, מעשר מאחד על הכל; ובזמן שמביאין לו מגנות אחרות - אם לקח ממנו ויחזר ולקח ממנו פעם שניה, לא יעשר מזה על זה^י.

(ח) כי יש מקום לחשוש שאולי הירקות בפעם הראשונה היו מעושרים, ובפעם השנייה לא או להיפך.

ה. הלוקח פת מן הנחתום [=אופה], לא יעשר מן החמה על הצוננת [שנאפתה אתמול] - שאני אומר: 'חטים של אמש היו משל אחד, ושל היום משל אחד'^י.

(ט) ואולי אחד מהם מעושר והשני אינו מעשר, ונמצא שמפריש מן הפטור על החייב או מן החייב על הפטור.

ו. הלוקח מן הפלטר [=מוכר לחמים שנאפו בידי אופה אחד] - אף על פי שהן דפוסין הרבה [=תבניות שונות] - מעשר מאחד על הכל; שהנחתום שהוא מוכר לפלטר עושה עֶסְתו דְּפּוֹסִין הרבה^י.

(י) והפלטר לוקח רק מנחתום אחד.

אבל הלוקח מן המנפול [=מוכר לחמים שנאפו בידי כמה אופים] - מעשר מכל דפוס ודפוס^י; שהמנפול לוקח משני נחתומין.

הלכות מעשר שני ונטע רבעי

יש בכללן תשע מצוות - שלש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פָּרֶטֶן: (א) לְהַפְרִישׁ מֵעֵשֶׂר שְׁנִי; (ב) שְׁלֹא לְהוֹצִיא דָמִיו בְּשָׂאָר צִרְכֵי הָאָדָם, חוץ מֵאֲכִילָה וְשִׁתִּיה וְסִיכָה; (ג) שְׁלֹא לֶאֱכֹלוּ בִטְמָאָה; (ד) שְׁלֹא לֶאֱכֹלוּ בְּאֵינִינֹת; (ה) שְׁלֹא לֶאֱכֹל מֵעֵשֶׂר שְׁנִי שֶׁל דָּגָן חוץ לִירוּשָׁלַיִם; (ו) שְׁלֹא לֶאֱכֹל מֵעֵשֶׂר תִּירוֹשׁ חוץ לִירוּשָׁלַיִם; (ז) שְׁלֹא לֶאֱכֹל מֵעֵשֶׂר יֵצֶהָ חוץ לִירוּשָׁלַיִם; (ח) לְהִיּוֹת נָטַע רָבְעִי פֶּלֶו קֶדֶשׁ, וְדִינוּ לְהֵאֱכֹל בִּירוּשָׁלַיִם לְבַעְלָיו כִּמְעֵשֶׂר שְׁנִי לְכָל דָּבָר; (ט) לְהַתְּנוּת וְדוּי הַמְעֵשֶׂר. וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ - בְּפָרְקִים אֵלּוּ.

פָּרֶק א

זמן הפרשת מעשר שני

א. אחר שִׁמְפְּרִישִׁין מֵעֵשֶׂר רֵאשׁוֹן בְּכָל שָׁנָה - מִפְּרִישִׁין מֵעֵשֶׂר שְׁנִי, שְׁנֵאמָר: "עֵשֶׂר תַּעֲשֶׂה אֶת כָּל תְּבוּאֹת זְרַעְךָ"; וּבְשָׁנָה שְׁלִישִׁית וְשִׁשִּׁית [משנות השמיטה] - מִפְּרִישִׁין מֵעֵשֶׂר עֲנִי חֶלֶף [=תמורת] מֵעֵשֶׂר שְׁנִי, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּב.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אחר שִׁמְפְּרִישִׁין מֵעֵשֶׂר רֵאשׁוֹן בְּכָל שָׁנָה מִפְּרִישִׁין מֵעֵשֶׂר שְׁנִי כו' וּבְשָׁנָה שְׁלִישִׁית וְשִׁשִּׁית מִפְּרִישִׁין מֵעֵשֶׂר עֲנִי".

מלשוננו משמע שההקפדה על סדר ההפרשה מחוייבת, אבל הנתינה בפועל יכולה להיות באופן אחר. וצריך להבין, הניחא בשאר המעשרות העיקר הוא ההפרשה ולא הנתינה כי עלידי ההפרשה מוציאים את התבואה מגדר טבל, אבל במעשר עני שגדרו נתינת צדקה העיקר צריך להיות שהעני יקבל את הצריך לו, ואיך אפשר לומר שההפרשה לבדה היא ענין עיקרי. אלא שזהו החידוש בדין זה, שגם כאשר נמצא במקום שאין בו עניים, ישנו חיוב של הפרשת מעשר עני. ועד"ז מובן בנוגע לצדקה שצריך להפריש מממונו לצדקה ואח"כ ימסור לעני כשימצאנו.

כך גם בצדקה רוחנית, היינו בהשפעה על יהודי אחר,

שגם אם אין בסביבתו עני בדעת, חייב להיערך ולהכין את עצמו כדי שבהזדמנות הראשונה יוכל לפעול על יהודי אחר באופן המתקבל. ומובן שיש גם להשתדל לחפש את העני ולעזור לו, ומכיון ש"מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה", ועל-אחת-כמה-וכמה כשיש אצלו את ההפרשה, מסבב לו הקב"ה כמה סיבות שיוכל לקיים גם את הנתינה בפועל.

(על-פי י"ן מלכות' ספר זרעים, סימן י"ט)

א) מהיכול שנשאר לאחר הפרשת המעשר הראשון.
ב) בהלכות מעשר פרק ט הלכה ג.

ב. בְּאַחַד בְּתָשְׁרִי, הוּא רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת וִירְקוֹת; וְכָל מְקוֹם שְׁנֵאמָר [דבריו חז"ל] 'רֵאשׁ הַשָּׁנָה' סֵתָם, הוּא אֶחָד בְּתָשְׁרִי. וּבְחֻמְשָׁה עֶשֶׂר בְּשָׁבָט, רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר הָאֵילָנוֹת.

כיצד? תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת שֶׁהִגִּיעוּ לְעֹנֵת הַמַּעֲשֵׂרוֹת: לְפָנֵי רֵאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל [שנה] שְׁלִישִׁית - אֵף עַל פִּי שְׁנֵגְמָרֵי וְנֶאֱסָפוּ [מהשדה] בְּשְׁלִישִׁית, מִפְּרִישִׁין מֶהֱן מֵעֵשֶׂר שְׁנִי; וְאִם לֹא בָּאוּ לְעֹנֵת הַמַּעֲשֵׂרוֹת אֶלָּא לְאַחַר רֵאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁלִישִׁית, מִפְּרִישִׁין מֶהֱן מֵעֵשֶׂר עֲנִי.

ג) כאשר מוטלת על בעליהם חובת הפרשת מעשר - בתבואה, לאחר שהיא צמחה שליש מהגידול שלה, ובקטניות כאשר אם יזרעו אותן הן יצמיחו. ד) אך זהו הדין דווקא בתבואה וקטניות, ואילו בירקות שנת המעשר שלהם נקבעת לפי זמן הליקוט שלהם מהשדה, כדלהלן.

וְכֵן פְּרוֹת הָאֵילָן שֶׁבָּאוּ לְעֹנֵת הַמַּעֲשֵׂרוֹת קֶדֶם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּשָׁבָט שֶׁל שְׁלִישִׁית - אֵף עַל פִּי שְׁנֵגְמָרֵי וְנֶאֱסָפוּ אַחֲרֵי כֵן בְּסוֹף שָׁנָה שְׁלִישִׁית, מִתַּעֲשָׂרִין לְשַׁעֲבָר [=כפירות השנה שעברה] וּמִפְּרִישִׁין מֶהֱן מֵעֵשֶׂר שְׁנִי. וְכֵן אִם בָּאוּ לְעֹנֵת הַמַּעֲשֵׂרוֹת קֶדֶם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּשָׁבָט שֶׁל רְבִיעִית - אֵף עַל פִּי שְׁנֵגְמָרֵי וְנֶאֱסָפוּ בְּרְבִיעִית, מִפְּרִישִׁין מֶהֱן מֵעֵשֶׂר עֲנִי. וְאִם בָּאוּ לְעֹנֵת הַמַּעֲשֵׂרוֹת אַחֲרֵי חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּשָׁבָט, מִתַּעֲשָׂרִין לְהֶבֶא [=כפירות השנה שמתחילה]^ה.

ה) כל פרי לפי עונת המעשרות שלו, כמפורט לעיל בהלכות מעשר פרק ב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו. ואף על פי שהולכין אחר לקיטתו, אֶתְרוֹג בַּת שְׁשִׁית שְׁנֹכְסָה לְשִׁבְעִית [=שנת השמיטה הפטורה ממעשרות] - **אֶפְלוּ הִיְתָה בְּזֵית** [=כבודל זית בערב ראש השנה] **וְנַעֲשֶׂת כְּכֹד, חִיבָת בְּמַעֲשְׂרוֹתֶיהָ.**

(יב) אך דין זה חל כמובן, רק אם האתרוג הגיע לעונת המעשרות בשנה השישית.

ז. הָאֲבִינֹת • השנת הראב"ד האביננות . . בשבט א"א שנה המחבר הזה כב"ש שעושין אותו ספק דאילו לב"ה אילן גמור הוא ואמרינן בברכות דאפילו בח"ל (לא) עבדינן כוותיה. **שֶׁל צֶלֶף** [=שיח קוצני] יג - **נֹתֵנִין עֲלֵיהֶן חֲמֵרִי וְחֲמֵרִי אֵילָן** [=חומרות] **זָרְעִים: שָׂאֵם הָיוּ מִשְׁנָה שְׁנִיָּה שְׁנֹכְסָה לְשִׁלִּישִׁית, וְנִלְקְטוּ קֳדָם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט - מִפְּרִישֵׁי מַעֲשֵׂר רִאשֹׁן, וְאַחֵר כֶּךָ מִפְּרִישׁ מַעֲשֵׂר אַחֵר וּפְזָדָּהוּ** [כדין מעשר שני]; **וְאַחֵר שְׁפֹדָּדָהוּ - נֹתֵנִי לְעֲנִיִּים, וְאוֹכֵל פְּדִינֹו בְּתוֹרַת מַעֲשֵׂר שְׁנִי. וְנִמְצָא כְּמִי שֶׁהִפְרִישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנִי וּמַעֲשֵׂר עֲנִי.**

(יג) שרק הפרי שלו חייב במעשר.

ח. הָאֲרִז • והדיח והפריגין והשמשמין **אָף עַל פִּי שֶׁהִפְרִישׁוּ** [=השתרוש בקרקע] **קֳדָם רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אֵין הוֹלְכִין בִּהֶן אֲלָא אַחֵר גָּמַר הַפְּרִי, וּמִתְעַשְׂרִין לְהִבָּא. וְכֵן פּוֹל הַמַּצְרִי - אָף עַל פִּי שֶׁמִּקְצָתוֹ הִשְׁרִישׁ קֳדָם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּמִקְצָתוֹ לְאַחֵר רֹאשׁ הַשָּׁנָה - צוּכֵר גָּרְנוּ לְתוֹכוֹ, וְתוֹרֵם וּמַעֲשֵׂר מִן הַכֹּל פְּאָחֵד; שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר גָּמַר הַפְּרִי.**

(יד) כלומר, למרות שהיבול השריש בשתי שנים, מותר לערב יחד את כל הזרעים, מכיוון שגמר הפרי הוא הקובע בו למעשר, וכולם נגמרו באותה השנה. ומדובר כאן בפול שזרעו אותו כדי להשתמש עם הזרעים שלו לזרוע נוספת, אבל פול שזרעו אותו כדי לאכול ממנו דינו כירק שלקטתו קובעת את שנת המעשר שלו.

ט. הַבְּצִלִּים הַסְּרִיסִים [=הזקוקים להסקיה מרובה] **שֶׁמֶנַע מֵהֶן מִיָּם טו' שְׁלִשִׁים יוֹם לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְשֶׁל פֶּעַל** [=בצל רגיל] **שֶׁמֶנַע מֵהֶן שְׁלֹשׁ עֹנֹוֹת** [של השקיה] **לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - מִתְעַשֵּׂר לְשַׁעֲבָר טו'; מִנַּע מֵהֶן פָּחוֹת מִפָּאֵן" - אָף עַל פִּי שֶׁהִתְחִילוּ לִיבֹשׁ קֳדָם רֹאשׁ הַשָּׁנָה ח", מִתְעַשְׂרִין לְהִבָּא ט.**

ג. וְהַחֲרוּבִין • אָף עַל פִּי שֶׁחֲנֻטוּ פְּרוֹתֵיהֶן [=התחילו להבשיל ונתחייבו במעשרות] **קֳדָם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט - מִתְעַשְׂרִין לְהִבָּא, וּמִתְעַשְׂרִין מִדְּבָרֵי סוּפְרִים** [=חכמים]. **וְרֹאָה לִי, שָׂאִין הַדְּבָרִים אֲמוּרִים, אֲלָא בְּחֲרוּבֵי צִלְמוֹנָה** [=שם מקום] **וְכִיּוּצָא בִּהֶן - שָׂאִין רֹאוּיָן לְמֵאֲכָל רֹב אָדָם, וְהֵן הֵן שֶׁמִּתְעַשְׂרִין מִדְּבָרֵי סוּפְרִים; אֲבָל שָׂאֵר הַחֲרוּבִין, יִרְאָה לִי שֶׁהֵן כְּשָׂאֵר פְּרוֹת הָאֵילָן.**

(ו) כלומר, כשנה שנלקטו בה. (ז) שחייבים במעשר מהתורה, ושנת המעשר נקבעת לפי עונת המעשרות שלהם.

ד. הַיֵּרֶק - בְּשַׁעַת לְקִיטָתוֹ [=ומן טיפתו], **עֲשׂוּרוֹ. פִּיעֵד? אִם נִלְקָט בְּיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁלִישִׁית - אָף עַל פִּי שֶׁבָּאוּ לְעֹנֵת הַמַּעֲשְׂרוֹת וְנִגְמְרִט בְּשָׁנָה, מִפְּרִישֵׁי מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר עֲנִי; וְאִם נִלְקָט בְּרִבְעִית, מַעֲשֵׂר שְׁנִי.**

(ח) על ידי גוי. ט) שגדל שליש ואף נהיה בשל לגמרי.

ה. וְכֵן • הָאֶתְרוֹג בְּלִבֵּד מִשָּׂאֵר פְּרוֹת הָאֵילָן - הָרִי הוּא כְּרִיק, וְהוֹלְכִין אַחֵר לְקִיטָתוֹ בֵּין לְמַעֲשֵׂר בֵּין לְשִׁבְעִית. פִּיעֵד? אִם נִלְקָט בְּשִׁלִּישִׁית אַחֵר

חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט ט - מִפְּרִישֵׁי מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר עֲנִי, אָף עַל פִּי שֶׁנִּגְמַר בְּשָׁנָה; נִלְקָט בִּיה קֳדָם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט, מִפְּרִישֵׁי מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר שְׁנִי. וְכֵן אִם נִלְקָט בְּרִבְעִית קֳדָם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט, מִפְּרִישֵׁי מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר עֲנִי.

(י) מכיוון שהוא גדל על ידי השקיה ממים שאובים, כמו ירקות. (יא) למרות שדינו כמו ירקות, בכל זאת ראש השנה שלו הוא ט"ו שבט כשאר הפירות.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

**וְהָיָה, שֶׁהֵבִיא שְׁלִישׁ
לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה;^כ
אָבֹל • הֵבִיא אַחֵר רֹאשׁ
הַשָּׁנָה, אֲף עַל פִּי שְׁלֹא
נִמְנָע מִלְאָרוֹת מִמֶּנּוּ
שְׁלֹשׁ אֲרִיּוֹת.**

(כ) כלומר, חזר בו מכוונתו הראשונה וקעת הוא רוצה אותו רק לירק. (כה) רק לזרע. (כו) כלומר, מנע ממנו שלוש השקיות, שבמעשה זה הוא מוכיח שאינו חפץ שיגדל יותר ויהיה ירק, אלא רצונו בזרעים ולא בירק. (כז) שאז מועילה מחשבתו, והכל מתעשר עם פירות שנה שעברה.

**זָרְעוּ לְזָרַע, וְעָשָׂה פֶלֶל
קִצְצִים גְּמוּרִים^{כב} לְפָנֵי
רֹאשׁ הַשָּׁנָה - זָרְעוּ
מִתְעַשֵּׂר לְשַׁעֲבֵר, וִירְקוּ
בְּשַׁעַת לְקִיטָתוֹ^{כט};
מִקְצָתוֹ עָשָׂה קִצְצִין גְּמוּרִין, וּמִקְצָתוֹ לֹא עָשָׂה - זֶה
הוא שְׁאֵמְרוֹ: 'צוּכָר גָּרְנוּ לְתוֹכוֹ', וְנִמְצָא מִעֲשֹׂר
מִזְרָעוֹ עַל יֶרֶקוֹ וּמִירְקוֹ עַל זְרָעוֹ^{לא}.**

(כח) כלומר, נגמרו הזרעים לגמרי, ולא גדלו רק שליש. (כט) כי הירק מתבטל לזרע, דווקא כשהזרע עדיין לא נגמר לגמרי והגדילה המשותפת מצרפת אותם והירק מתבטל, אבל אם הזרע גדל לגמרי, והירק עדיין צריך גידול, אינו מתבטל. (ל) כלומר, מותר לו לערבב אותם ולעשרם כאחד. (לא) מכיוון שמקצת הזרע עדיין צריך לגדול, מתבטל הירק אגב המקצת הזה.

**יֵא. פְּרוֹת • שָׁנָה שְׁנִיָּה
שֶׁנִּתְעַרְבּוּ בְּפְרוֹת
שְׁלִישִׁית^{לב}, או שֶׁל
שְׁלִישִׁית בְּרִבְעִית -
הוֹלְכִין אַחֵר הָרִבְעִי.
מִחֲצָה לְמִחֲצָה** [כמות שווה]

- מִפְּרִישׁ מִעֲשֹׂר שְׁנִי מִן הַכֹּלִי, אָבֹל לֹא מִעֲשֹׂר
עֲנִי; שְׁמַעֲשֹׂר שְׁנִי חֲמוּר, שֶׁהָיָה הוּא קִדְשִׁי^{לד},
וּמִעֲשֹׂר עֲנִי חֹל. וְכֵן פְּרוֹת שֶׁהֵן סֶפֶק אִם פְּרוֹת

והעונות האמורות כאן לא עונה של יום ושל לילה אלא כעונה של זקניה שהפסיקה ראיותיה שהיא לפי מה שהיתה רגילה וכן זה העונה לפי מה שהיה רגיל להשקות.

אבֹל . . אֲרִיּוֹת א"א נראה לי שהוא שבוש והיה ראוי להיות א"ע פ שנמנעו והטעם שאין מחשבת זרע חלה על מחשבת ירק שהיה מתעשר זרע וירק אלא בשני דברים שהביאו שליש לפני ר"ה ושימנע ממנו מים שלשים יום שהם גידול הירק וכשנמנע נראה כי דעת שלימה היתה לו לזרע ואז תחול עליו המחשבה ויעשר משניהם נראה מכאן דסתמו לירק קאי, ומה שכתב בסוף זרעו לזרע ועשה כולו קצצים גמורים וכו' אמת הוא כך מצא בירושלמי ולא ביאר שם כהוגן ובתוספתא נראה שלא בא אלא על דברי רשב"ג שאמר שאין הולכין לזרע לשעבר לא אפילו בתרמיל ולא אפילו בשלש אלא בקצצים גמורים כי אז נחשבו לשעבר ומי הוא שיאמר עליהם אלא בדבריהם פשוטים וזה המחבר היה לו לומר זרעו לזרע וירק ואז יבא כהוגן לדעת רשב"ג וכל זה תמא בשביעית ירושלמי פרק שני ובתוספתא דשביעית פרק שני ושם יבחנו דבריו.

(טו) מפסיקים להשקות את הבצלים אחרי שהם בשלים. (טז) כי בבצלים, גמר הפרי קובע את שנת המעשר. (יז) כלומר, פחות משלושים יום בסריסים, ופחות משלוש עונות בשל בעל. (יח) והיה אפשר להסיק מכך שנגמר בישראל. (יט) מכיוון שההבחנה האמיתית של זמן גמר הפרי, הוא לפי הפסקת ההשקיה.

**י. פֹּל • הַמְצָרִי
שֶׁהֵבִיא שְׁלִישׁ לְפָנֵי
רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אִם זָרְעוּ
לְזָרַע [=גידול זרעים],
מִתְעַשֵּׂר לְשַׁעֲבֵר^{כא}; זָרְעוּ
לְיֶרֶק [=לאכילה], מִתְעַשֵּׂר
לְהֵבֵא^{כב}. זָרְעוּ לְזָרַע
וּלְיֶרֶק, או שְׁזָרְעוּ לְזָרַע
וְחָשֵׁב עָלָיו [לאחר מכן, שהיה
גם] לְיֶרֶק - מִעֲשֹׂר מִזְרָעוֹ
עַל יֶרֶקוֹ, וּמִיֶּרֶקוֹ עַל
זְרָעוֹ^{כג}.**

(כ) שגדל שליש מגידולו, ונחשב כבר 'גמר הפרי' - מכיוון שהוא כבר בשל. (כא) כלומר, עם פירות השנה שהסתיימה. ולא רק את הזרעים, אלא גם את הפירות שגדלים עליו מעשר עם פירות השנה שעברה - מכיוון שעיקר מטרתו בגידולו היה לזרע. (כב) עם פירות השנה שמתחילה, שבה מלקטים אותו מהשדה. (כג) כלומר, הזרע מתבטל לירק מכיוון שעיקר השימוש בפול המצרי הוא לירק, ומתעשר להבא.

**לֹא הֵבִיא שְׁלִישׁ לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אִם זָרְעוּ לְזָרַע,
זָרְעוּ מִתְעַשֵּׂר לְשַׁעֲבֵר, וִירְקוּ בְּשַׁעַת לְקִיטָתוֹ;
וְהָיָה, • שֶׁלֶקֶט מִמֶּנּוּ
לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אָבֹל
אִם לֶקֶט אַחֵר רֹאשׁ
הַשָּׁנָה - בֵּין יֶרֶקוֹ בֵּין
זָרְעוֹ מִתְעַשֵּׂר לְהֵבֵא.
זָרְעוּ לְזָרַע, וְחָשֵׁב עָלָיו
לְיֶרֶק^{כד} - הוֹלְכִין אַחֵר
מִחֲשָׁבְתוֹ. זָרְעוּ • לְיֶרֶק,
וְחָשֵׁב עָלָיו לְזָרַע^{כה} -
אֵין מִחֲשָׁבֶת זָרַע חֵלָה
עָלָיו, אֲלֹא אִם בֶּן מִנְע
מִמֶּנּוּ שְׁלֹשׁ אֲרִיּוֹת^{כו};**

הוא . . להבא א"א הירושלמי שהעתיק ממנו משובש ודבריו איך יהיו מתוקנים שאם לא הביא שליש לפני ר"ה אינו מתעשר לשעבר שהרי פסק שמואל הלכה שהולכים בו אחר גמר הפרי והשלש הוא גמר פרי כשזרעו לזרע והיה לו לומר מתעשר להבא ואם לקט ממנו אחר ר"ה בין זרעו בין ירקו מתעשר להבא כך היה לו לומר.

השנת הראב"ד זרעו . . אריות א"א לא ידענו מהו אריות והוא שהוציאו מן אורה וסלו והוא ענין לקיטה ואין במשנה אלא עונות ובירושלמי מורביות ובתוספתא מריעות וכולן אינן אלא מניעת השקאה מהם ודוקא בשל בעל אבל בשל שקיא שלשים יום

קסד שייעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מקומות אלו במעשר שני, אלא כדי לקבוע מעשר ענייב - כדי שיהיו עניי ישראל סומכין עליהן מג.

לט) שגם אותו לא מביאים מחוץ לארץ. (מ) ולא מביאים את המעשר שני עצמו, כי הוא טמא מארץ העמים. (מא) מכיוון שחכמים תיקנו להפריש בארצות הללו, כעין דאורייתא תיקנו, ולכן טעון פדיה והבאה לירושלים. (מב) שיהיו רגילים במקומות האלו להפריש מעשר עני. (מג) בפרט בשנת השמיטה כאשר בארץ ישראל לא מפרישים מעשר עני.

שניה הן או פרות שלישית, מפריש מהן מעשר שני.

(לב) ולא ידוע כעת אם יש צורך לעשר עליהם מעשר שני או מעשר עני. (לג) מדובר כשהפירות התערבו לא במקומם הקבוע, ואז ניתן לומר: כל דפריש, מרובא פריש. (לד) כלומר, מפריש מעשר מכל הכמות המונחת כאן, ופודה את כולו ומתנהג בו בקדושה כמעשר שני. (לה) שהרי יש לאוכלו בירושלים, והוא נחשב כהקדש.

יב. כל [יבול] הפטור ממעשר ראשון, פטור מן [המעשר] השני ומן העני; וכל שחייב בראשון, חייב בהן. וכל התורה [=אדם הראוי לתרום] לו, מעשרלו; וכל שאינו תורם, אינו מוציא מעשר זה. וכל מי שאם תרם, תרומתו תרומה [בדיעבד] - כך אם עשר מעשר זה, הרי הוא מעשר; וכל מי שאין תרומתו תרומה - כך אם הוציא מעשר זה, אינו מעשר.

(לו) שאינו חרש, אילם, ערום, שיכור או עיוור. (לז) כלומר, מעשר שני או מעשר עני.

יג. פרות שהוציא מהן מעשר ראשון קדם שיקבעו למעשר - הרי זה אוכל מהן עראי [=אכילה מקרית], קדם שיוציא מעשר שני; שאין הראשון קובע [=מחייב] לשני. אבל משנקבעו למעשר לח - אף על פי שהוציא את הראשון - אסור לאכל מהם עראי, עד שיוציא את השני או את מעשר עני.

(לח) על ידי אחד מששת הדברים שהוזכרו בהלכות מעשר פרק ג הלכה ג.

יד. מעשר • שני -

הואיל והוא טעון הבאת מקום [לירושלים] - אין מביאין אותו מחוצה לארץ. כבכור בהמה לט; לפיקה, לא חייב להפריש מעשר שני בסוריה

[חכמים]. ויראה • לי, שמעשר שני שמפרישין בארץ שנער [=בבל] ובארץ מצרים - פודין אותו שם, ומביאין דמיו [=דמי הפדיון]^מ לירושלים^{מא}; וכן יראה לי, שלא חייבו

השנת הראב"ד
מעשר . . בסוריה א"א אין הטעם הזה מספיק דר"ע הוא דס"ל הכי ולא אמר אלא ליקרב אבל לקדש מיהא קדוש והכי איתא בבכורות פ"ב ונ"ל מה שאמרו שאין מעשר שני בסוריה מן התורה קאמר ואם גזרו עליה מעשרות לא גזרו עליה נטע רבעי.

השנת הראב"ד
ויראה . . עליהן א"א אלו דברי רוח.

~ יום חמישי ג' תמוז ~

פרק ב

דיני אכילת מעשר שני

א. מעשר שני נאכל [=ניתן לאכילה]^א לבעליו לפנים מחומת ירושלים - שנאמר^ב: "ואכלת לפני ה' אלהיך, במקום אשר יבחר לשפן שמו וגו'". ונהג בפני הבית [בזמן המקדש] ושלל בפני הבית, אבל אינו נאכל בירושלים אלא בפני הבית, שנאמר^ג: "מעשר דגנך תירשך ויצהרך, ובכרת בקרך וצאנך" - מפי השמועה [מסורת משה רבינו] למדו, מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית, אף מעשר שני לא יאכל אלא בפני הבית.

(א) וכן לשתייה או לסיכה. (ב) או לכל אדם אחר, ואין חובה לתת אותו לכהן או ללוי.

ב. מדת חסידות, שפודין מעשר שני בזמן הזה בשויהו, בדרך שפודין אותו בפני הבית. והורו • הגאונים, שאם רצה לפדות שנה מנה [מטבע יקר] בפרוטה [=מטבע זול]^ד לכתחלה בזמן הזה - פודה; לא יהיה זה חמור מן ההקדש; ומשליך הפרוטה לים הגדול.

(ג) ומצד הדין, לאחר חורבן בית המקדש ניתן לפדותו בפחות משוויו, כמו הדין בכל מה ששייך להקדש לאחר החורבן. (ד) אבל לא בפחות מפרוטה. (ה) שמותר לפדותו בזמן הזה לכתחילה ואפילו בפרוטה.

2. דברים-ראה, יד, כג. 3. שם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קסה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(טו כ"ח 86 מ"ל. טז) מדובר שהוציאו את המעשר מחוץ לירושלים לאחר שנכנס לתוכה והתקדש, כמובא בהלכה הבאה. (יז דגן, תירוש (יין) ויצהר (שמן). יח) לאחר שנכנסו פנימה.

ו. אינו לוקה מן התורה, עד שיאכל אותו אחר שנכנס לחומת ירושלים - שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך וגו'", "ואכלת לפני ה' אלהיך וגו'"; בין שנכנס למקום אכילתו, ואכלו [לאחר שיצא לחוץ] - לוקה; אבל אם אכלו קדם שישכנס לירושלים, מבין אותו מפת מדרות מדבריהם [=מלקות

מדברי חכמים].

ז. מקצת מעשר [נכנס] בפנים, ומקצתו בחוץ - האוכל מזה שעדין לא נכנס, מבין אותו מפת מדרות; והאוכל בחוץ מזה שנכנס, לוקה.

ח. אין פוֹדֵין מעשר שני בירושלים אלא אם כן נטמא, שנאמר: "כי ירחק ממך המקום" - ברחוק מקום הוא נפדה, ואינו נפדה במקום [א"כ נטמא]. הֵיזָה הוא בפנים ומשאו בחוץ, אפלו הֵיזָה אוֹחֵז אותו בקנהיט - הואיל ולא נכנס המעשר, הרי זה מותר לפדותו שם בצד החומה.

(יט) ויכול להכניס את המעשר לירושלים על ידי משיכת הקנה, בלי לצאת מירושלים בשביל זה.

ט. מעשר שני שנכנס לירושלים - אפלו של דמאי [=יכול ספק מעשר] - אסור להוציאו משם, שפבר קלטוהו מחיצות [חומות העיר]; וכן פרות הנלקחין [=שנקנה] בכסף מעשר^כ, שנאמר: "ואכלת שם, לפני ה' אלהיך".

(כ) שנכנסו לירושלים, אסור להוציאם משם.

עבר והוציאן, או שיצאו בשגגה - יחזרו ויאכלו בירושלים. וקליטת מחיצות, מדבריהם. אפלו מעשר שאין בחמשו שוה פרוטה^{כא}, שהוא מדבריהם^{כב} - מחיצות קולטות אותו, ואסור להוציאו; אבל מעות מעשר שני - נכנסין לירושלים, ויוצאין.

(כא) כלומר, שהשווי שלו הוא פחות מארבע פרוטות - שאחרי הוספת פרוטה, חמישית ממנו שווה פרוטה (חומש מלבר). (כב) מעשר בשווי כזה, אינו קדוש מהתורה אלא רק מדרבנן.

ג. וכן אם חלל [=פדה בפרי אחר] מעשר שנה מנה על שוה פרוטה מפרות אחרות, הרי זה מחלל; ושורף את הפרות שחלל עליהן^ט, כדי שלא יהיו תקלה לאחרים^ט, בפדיון נטע רבעי [=פירות השנה הרביעית] בזמן הזה, כמו שבארנו בהלכות אסורי מאכלות.

(ו) כלומר, פירות ממין אחר, או פירות רעים מאותו המין. (ז) למרות שיש כאן שני חסרונות - שפדה את פירות המעשר על פחות משוויין, ועשה זאת על פירות ממין אחר - בכל זאת בדיעבד החילול נחשב. (ח) כאשר הם נטמאו ודינם הוא כמו תרומה טמאה - שריפה. (ט) כי מי שאוכל פירות מעשר שני בטומאה בירושלים, חייב מלקות.

ד. כשם שאין אוכלין מעשר שני בזמן הזה בירושלים - כך אין פוֹדֵין אותו שם^א, ואין מחללין אותו^ב שם, ואין מוכרין אותו^ג. ואם נכנס לירושלים, אף בזמן הזה - אין מוציאין אותו משם, אלא מניחין אותו שם עד שירקבו^ד. וכן אם עבר והוציאו משם, מניחין אותו עד שירקבו.

(י) מכיוון שבית המקדש והמזבח נחרבו. (יא) לא מחליפים בירושלים את המעשר השני לכסף, מכיוון שפדיית בירושלים הייתה נעשית גם לצורך אכילה שם. (יב) על פירות אחרים. (יג) אלא נשאר בקדושתו לעולם. (יד) בהתאם לדין במעשר שני, שמתקדש בקדושה נצחית כאשר נכנס לירושלים, ולכן כיום שלא ניתן לאכול אותו, יישאר עד שיירקבו.

לפיכך, אין מפרישין מעשר שני בירושלים בזמן הזה, אלא מוציאין את הפרות בטבול [=קודם הפרשת מעשרות] חוץ לעיר, ומפרישין אותו שם, ופודהו. ואם הפרישו שם בזמן הזה, ירקבו.

ה. כל האוכל בזית מעשר שני, או ששטה ממנו רביעית [ממדת לוג]^{טו} יין חוץ לחומת ירושלים^{טז} - לוקה, שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך, מעשר דגנך וגו'"; ולוקה על כל אחד ואחד^{טז} בפני עצמו. לפיכך, אם אכל שלשתן חוץ לחומה, לוקה שלש מלקיות - שנאמר: "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך", ונאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך, מעשר דגנך וגו'"; למה פרטן, ולא נאמר 'לא תאכלם בשעריך'? לחיוב על כל אחד ואחד בפני עצמו.

4. דברים-ראה, יב, יז. 5. שם, יד, כג. 6. שם, יב, יז. 7. שם. 8. דברים-ראה, יד, כד.

קסו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נפדים ונאכלים בחוץ. (לג) ומכיוון שמדרבנן הפירות טמאים, התנאי שהבעלים עשו שהפירות לא יתקדשו, מועיל. (לד) כלומר, אוכל או כלי אחר. (לה) אלא נפדה ונאכל בירושלים.

יד. תלתן • [מין תבואה]

של מעשר שני - מתר

לאכלה צמחונין [בתחילה

גדילתם], **שפך היא ראוייה**

לאכילה; **וכן פרשיני**

מעשר שני, [מאכל בהמה]

יאכלו צמחונין. ואם •

עשה מהם [מהכרשנים]

עסה - הרי זו מתרת

להפגס לירושלים

ולהוציאה, שאינן לו

בכלל הפרות; **ואם**

נטמאו בירושלים, יפדו

ויאכלו בחוץ לט.

(לו) לאכילת אדם, אבל אחרי שהיא מתקשה אינה ראוייה

לאכילת אדם. (לי) שאז אנשים אוכלים אותם בשעת

הדחק. (לח) כלומר, הכרשנים, שנעשתה מהם עיסה.

(לט) מכיוון שאוכלים אותם רק בשנות רעב.

טו. אילן שהוא עומד לפנים מן החומה, ונפז

נוטה חוץ לחומה - אין אוכלין תחת נפז

מעשר שני; ומעשר שנקנס תחת נפז - אין פודין

אותו, שהרי הוא פמה שנקנס לירושלים.

טז. בתים שבצד החומה, שפתחיהן לפנים מן

החומה וחללן [חלל הבית] **לחוץ - מפנגד** [המקביל]

החומה ולפנים, בלפנים לכל דבר; **ומפנגד החומה**

ולחוץ, אין אוכלין שם [מעשר שני] **ואין פודין שם**

להחמיר. **היה חללן לפנים ופתחיהן לחוץ -**

מפנגד החומה ולחוץ פלחוץ, פודין בו ואין אוכלין;

ומפנגד החומה ולפנים, אין אוכלין שם ואין פודין

להחמיר. והחלונות ועבי החומה, בלפנים.

(מ) ודיני מעשר שני, יהיו בו כמו בירושלים. (מא) למרות

שאנו מחשיבים את המקום שמחוץ לחומה שאינו ירושלים,

ולכן אסור לאכול שם מעשר שני, בכל זאת אנו מחמירים

ואוסרים גם לפדות שם מעשר שני כמו הדין בתוך ירושלים,

מכיוון שפתח הבית נחשב ירושלים וישנם דינים שבהם

מקום הפתח הוא המכריע.

השנת הראב"ד

תלתן . . צמחונין א"א כמדומה לי שהטעהו הירושלמי שאמר בגמרא כיני מתניתא מותר לאכול צמחונין ואני אומר שלא באו להוציא המשנה מפשוטה אבל אמרו שבאכילת צמחונין אין בו הפסד אוכלים אע"פ שיש בהם שבח אכילה טוב מזה לאכלן מלילות או ע"י תבשיל או ע"י עיסה אעפ"כ כיון שנאכלות כעין צמחין רכין יאכלו כן ולא בעינן שיטמאו וכן בכרשנין וזה חומר במע"ש מבתרומה ונ"ל הטעם שאלו רוב מאכלן לבהמה ואם יטמאו שמה יפדה אותן לבהמה ואין פודין מעשר שני לבהמה.

ואם . . בחוץ א"א מפורש בירושלמי [שאין] מותר להוציאם לאכלם לחוץ אלא מוציאם לעשות מהן עיסה ולחזור וקל הוא שהקילו בכרשנין.

י. פרות כי שנגמרה מלאכתן [הושלם הטיפול בהן],

ועברו בתוך ירושלים, ויצאו - אינו יכול להוציא

עליהן מעשר שני מפרות אחרות שלא נכנסו

לירושלים; אלא יחזר מעשר שני שלהן ויאכל

בירושלים; **ואינו נפדה בחוץ. אפלו עשה כל**

הפרות האלו **מעשר שני אחר שיצאו, על פרות**

אחרות שלא נכנסו - יחזרו פלם, ויאכלו

בירושלים; **חמר הוא במחיצות - הואיל וקלטו,**

קלטו.

(כג) שעדיין לא הפרישו מהם מעשר שני. (כד) כדין מעשר

שני שנכנס לירושלים ויצא. (כה) שנכנסו לירושלים ויצאו.

(כו) ולא ניתן לפדות או לחלל אותם.

יא. פרות שלא נגמרה מלאכתן, שעברו

בירושלים ויצאו, כגון סלי ענבים לגת, **וסלי**

תאנים במקצה [ליבוש] - **מתר לפדות מעשר שני**

שלהן בחוץ; **וכן פרות דמאיכט - אף על פי**

שנגמרה מלאכתן, ועברו בירושלים ויצאו - פודין

מעשר שני שלהן בחוץ.

(כז) שמיועדים להכנת יין. (כח) מכיוון שכשהם עברו

בירושלים, הם עדיין לא התחייבו בהפרשת מעשר.

(כט) שעדיין לא הפרישו מהם מעשר שני.

יב. פרות מעשר שני שנטמאו בירושלים, ופדן

- אם נטמאו בולד הטמאה [כגון ממאכל שנטמא] - **אסור**

להוציאן, **אלא יאכלו בפנים; מפני שולד הטמאה**

מדבריהם. **ואם נטמאו באב הטמאה** [טומאה

מהתורה], **או שנטמאו בחוץ ואפלו בולד הטמאה -**

אף על פי שנקנסו לירושלים - הרי אלו נפדין,

ונאכלין בכל מקום.

(ל) מירושלים, למרות שכבר פדה אותם והם חולין, כדי

שאנשים לא יאמרו: ראינו מעשר שני שנכנס לירושלים

ויצא. (לא) ויש כאן שני חסרונות: א. בכניסתם הפירות

היו טהורים. ב. מהתורה הם טהורים גם עכשיו, ורק מדרבנן

הם טמאים. ולכן, גם לאחר הפדייה אסור להוציאם.

יג. במה דברים אמורים? **בשהכניסן על מנת**

שלא תתפשן המחיצות; **אבל אם לא התנה -**

הואיל ונקנס והרי הוא טהור מן התורה, שאין ולד

מטמא שגילי מן התורה, כבר קלטהו מחיצות,

ואינו יוצא לה.

(לב) שפירות שנטמאו בחוץ, אפילו בוולד הטומאה ונכנסו,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קסז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פֶּרֶק ג'

זהירויות באכילת מעשר שני

א. האוכל מעשר שני בטמא לוקה, שנאמר: "ולא בערתי ממנו בטמא" - בין שהמעשר טמא והאוכל טהור, בין שהמעשר טהור והאוכל טמא; והוא, שיאכל אותו בירושלים קדם שיפדה - שאינו לוקה על אכילתו בטמא, אלא במקום אכילתו. אבל אם אכלו בטמא חוץ לירושלים, מכין אותו מכת מרדות.

(א) כי לאחר פדייה, הוא חולין. (ב) כלומר, במקום שמצווה לאכלו שם.

ב. ואפלו להדליק בו⁹ את הנר אחר שנטמא - אסור עד שיפדה, שנאמר¹⁰: "ולא בערתי ממנו בטמא".

(ג) בשמן של מעשר שני.

ג. כבר בארנו, שהמעשר שנטמא, אפלו בירושלים - פוֹדֵין אותו, וְנֹאכְל; וְאוֹכְלִין אֶת [הנקה] בְּדִמְיוֹ בְּתִהְיֶה, בתורת פרות מעשר, כמו שיתבאר. אפלו נטמאו הפרות בלן בשהן טבל - מפריש מעשר שני בטמא, ופודהו.

(ד) לעיל פרק ב' הלכה ח'. (ה) שאסור לפדות בה מעשר טהור.

ד. הערל - בטמא; ואם אכל מעשר שני - לוקה מן התורה, בדרך שלוקה על אכילת תרומה; שהתרומה קרויה 'קדש', ומעשר שני קרוי 'קדש' - שהרי נאמר בו¹¹: "קדש לה". וטמא ששבל - אוכל מעשר שני, אף על פי שלא העריב שמשו.

(ו) אפילו לפני שקיעת החמה - שאז נגמרת היטהרותו. ובדין זה הוא שונה מתרומה, שהרוצה לאוכלה לאחר שנטהר צריך להמתין לשקיעת החמה.

ה. האוכל מעשר שני באנינות של תורה [כדלהלן] - לוקה, שנאמר¹²: "לא אכלתי באני ממנו"; והוא, שיאכל אותו במקום אכילתו, בירושלים. אבל אם אכלו בחוץ באנינות, או שאכלו בפנים באנינות של דבריהם - מכין אותו מכת מרדות.

(ז) אפילו לאחר שהיה בירושלים ויצא. (ח) יבואר בהלכה הסמוכה.

ו. איזה הוא אונן? זה המתאבל על אחד מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהם [מהתורה]¹³. וביום המיתה בלבד - הוא אונן מן התורה, וללילה - אונן מדבריהם, שנאמר¹⁴: "ואכלתי חטאת היום, הייטב בעיני ה'", היום אסור וללילה מותר [מהתורה]. (ט) אביו, אימו, בנו, בתו, אחיו ואחותו מאביו.

נשתהה המת ימים רבים, ואחר כך נקבר - כל אותן הימים שאחר יום המיתה, עם יום הקבורה, הוא אונן מדבריהם; ואין יום הקבורה תופש לילו.

(י) אלא בלילה שאחרי הקבורה, הוא כבר לא נחשב אונן.

ז. ולא מעשר שני בלבד, אלא כל הקדשים בלן - אם אכלן באנינות של תורה, לוקה; ובאנינות דבריהם, מכין אותו מכת מרדות.

ח. אין • נותנין פרות

מעשר שני לעם הארץ, ולא פרות הנלקחות במעוֹת מעשר, ולא מעוֹת מעשר¹⁵ - מפני שהוא בחזקת טמא¹⁶. ומתיר לאכל מעשר שני של דמאי באנינות¹⁷, ולתנו לעם הארץ; והוא, שיאכל [בירושלים] בנגדו [=ממורת הפירות שנתן]¹⁸.

(יא) שדינם כפירות מעשר שני. (יב) ואסור לגרום טומאה למעשר שני, מפני

קדושתו. (יג) מכיוון שאנינות אינה מצויה כמו טומאה, ובדבר שאינו מצוי חכמים לא גזרו לאסור. (יד) כדי שהנותן לא יתרגל לתת פירות מעשר שני לעם הארץ.

אין מפקידין מעשר שני אצל חבר [=תלמיד חכם], שְׂמָא יָמוֹת וְנִמְצָא הַמַּעַשֵׁר תַּחַת יָד בְּנוֹ עִם הָאָרֶץ; אבל מפקידין מעשר שני של דמאי אצל עם הארץ.

ט. מעשר שני, אסור לאבד¹⁹ אפלו מעוטו בדרכים²⁰, אלא מוליכו כל שהוא, או מוליך דמיו

אין • הארץ א"א לא מצאתי דבר זה בשום מקום ואין שום סמך לדבר ואם הוא כלום אין לו ריח וטעם אלא במעוֹת של מעשר שני שלא יפקיד אותם פקדון ארוך שיטמין אותן שמא ימות ולא יצוה ובניו יעלו אותם בחזקת שלהם ואפילו הם חברים אח"כ מצאתי אותה בתוספתא במע"ש פ"ד מפקידין מעשר שני של דמאי אצל חבר ושל ודאי אצל ע"ה אבא חילפי בן קרויה אומר בראשונה היו עושין כן חזרו ולומר אפילו חבר אין מפקידין אצלו שאין אתה יודע מי עומד אחריו מ"מ של דמאי אין מפקידין אותו אצל עם הארץ מפני שמקיל בו ועם כל זה אין דעתי נוחה הימנו אלא במעוֹת שהוא פקדון ארוך ויש לחוש שמא ימות ואין ידוע מי יעמוד אחריו אבל בפירות שאינן לזמן ארוך כולי האי לא חיישינן.

9. דברים-כיתבוא, כו, יד. 10. שם. 11. ויקרא-בחוקותי, כו, ל. 12. דברים-כיתבוא, כו, יד. 13. ויקרא-שמיני, י, יט.

קסח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

**פת שַׁעֲפָשָׁה וְשֶׁמֶן שֶׁנִּסְרַח; אֵלָא בִּין שֶׁנִּפְסַל
מֵאֲכָל אָדָם, פִּקְעָה מִמֶּנּוּ קִדְשָׁה.**

(כא) מכיוון שהטעם שלו נפגם בכך, וממעטים באכילתו.
(כב) כי טעם היין לא נפגם בכך, אלא אפילו משתבח.

יב. כָּל שֶׁמֶתָר לְזָרִים לֹאֲכָלוּ בִּתְרוּמָה [כגון קליפות],
כֶּף מֶתָר בְּמַעֲשֵׂר שָׁנִי [לכל אדם] **לֹאֲכָלוּ בִּתְרוּת חֲלִין־גִּי.**
שָׁמְרִים [שמרי ענבים] **שֶׁל מַעֲשֵׂר שָׁנִי שֶׁנֶּתַן עֲלֵיהֶן מִים**
- רֵאשׁוֹנֵי הָרִי זֶה אֲסוּר בְּמַעֲשֵׂר, וְשֵׁנִיכָה מִתָּר
פְּחָלִין; שֶׁל דְּמָאִי, וְאֶפְלוּ רֵאשׁוֹן - מִתָּר.

(כג) כלומר, מחוץ לירושלים או בטומאה בירושלים.
(כד) המים הראשונים שהוציא מהשמרים. (כה) כלומר, המים השניים שהוציא מהשמרים.

יג. יֵין שֶׁל מַעֲשֵׂר [שני] **שֶׁנִּפְסַל לְתוֹכוֹ דְּבִשׁ וְתַבְלִין**
[של חולין] **וְהַשְּׁבִיחוּ, הַשֶּׁבַח לְפִי חֲשָׁבוֹנִי; וְכֵן**
דְּגִים שֶׁנֶּתַּבְּשָׁלוּ עִם קִפְלוֹטוֹת [=מִין חֲצִיר] **שֶׁל מַעֲשֵׂר**
שָׁנִי וְהַשְּׁבִיחוּ, הַשֶּׁבַח לְפִי חֲשָׁבוֹן.

(כו) הדבש והתבלין הוסיפו בטעמו ובכמותו של היין.
(כז) מבואר להלן בהלכה טו.

יד. עֶסֶה • שֶׁל מַעֲשֵׂר

שְׂאֵפָה [=אפאה]

וְהַשְּׁבִיחָה, הַשֶּׁבַח לְשָׁנִי
[למעשר שני]. **זֶה הַכֶּלֶל:**

כָּל שֶׁשֶּׁבַּחוּ נֶפֶר [בטעמן] -

אִם הוֹתִיר [=הוסיף] **בְּמִדָּה,**

הַשֶּׁבַח לְפִי חֲשָׁבוֹן;

וְאִם לֹא הוֹתִירָה מִדָּה,

הַשֶּׁבַח לְשָׁנִי בְּלִבָּהּ. וְכָל

שֶׁאִין שֶׁבַּחוּ נֶפֶר -

אֶפְלוּ הוֹתִיר בְּמִדָּה, הַשֶּׁבַח לְשָׁנִי בְּלִבָּהּ.

טו. פִּיצָד • הַשֶּׁבַח

לְפִי חֲשָׁבוֹן? יֵין שֶׁל

מַעֲשֵׂר שְׁשֻׁה שְׁלִשָּׁה

שָׁנִים [זוים], **שֶׁנִּפְסַל לְתוֹכוֹ דְּבִשׁ**

וְתַבְלִין שְׁוָה זֶה אֶחָד,

וְהוֹסִיפוּ בְּמִדָּתוֹ, וְהַשְּׁבִיחוּהוּ [בטעמן] **וְהָרִי הִפֵּל שְׁוָה**

חֲמִשָּׁה - חוֹשְׁבִין [מחשבים] **הַכֹּל בְּאַרְבָּעָה וָרִבְעֵי** [-רבע

השנת הראב"ד

ומותר . . אותו א"א בגמרא א"ר
יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק בין
פרוס בין שלם כגורגרת משמע
יותר מכגורגרת לא ור' ינאי אומר
בפרוס פחות מאוכל מותר לאבד
פי' פחות מכביצה בשלם כגורגרת.

לִירוּשָׁלַם; וּמִתָּר •

לֹאֲבַד מַעוֹט מַעֲשֵׂר שָׁנִי

שֶׁל דְּמָאִי בְּדִרְכִים־י.

וְכִמָּה הִיא מַעוֹט? פָּחוֹת

מִכְּגוֹרְגֶרֶת [=תאנה מיובשת],

בֵּין בָּאֵל שָׁלֵם בֵּין בְּפִרוּד [=אוכל מפורד]; **אֲבָל**

כְּגוֹרְגֶרֶת, אִין מֵאֲבָדִין אוֹתוֹ.

(ט) לזרוק או לכלות. (טז) למרות הקושי שהוא מוסיף
בדרך. (יז) כי לא החמירו בדמאי כדי להקל על המשך
הדרך לירושלים.

השנת הראב"ד

המפריש . . כנגדו א"א אפי'
כגורגרת וכדברי ר' ינאי אפילו עד
כביצה.

הַמִּפְרִישׁ • מַעֲשֵׂר שָׁנִי

שֶׁל דְּמָאִי פָּחוֹת

מִכְּגוֹרְגֶרֶת - הָרִי זֶה

נֹתָנוּ לַעֲם הָאָרֶץ, וְאוֹכֵל כְּגוֹדִיִּי. אֲבָל לֹא יִפְרִישְׁנוּ

לְכַתְּחִלָּה לֵאבָדוֹ, שְׁאִין מִפְרִישִׁין לֵאבֹד.

(יח) למרות שבדרכים הקלו והתירו לאבד מעשר שני של
דמאי שהוא פחות מכגורגרת, בנוגע לנתינתו לעם הארץ
דינו ככל מעשר שני של דמאי שיש להפריש כנגדו.

י. מַעֲשֵׂר שָׁנִי נֶתַן לֹאֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר¹⁴:

"וְאֲכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְכוּ'¹⁵; וְסִיכָה [מריחת שמן

על הגוף], **בְּשִׁתִּיָּה. וְאֲסוּר לְהוֹצִיאָו בְּשָׂר צִרְקִיו, כְּגוֹן**

שִׁיקָח [=שיקנה] **בּוֹ פְּלִים וּבְגָדִים וְעֲבָדִים - שֶׁנֶּאֱמַר¹⁵:**

"לֹא נִתְּתִי מִמֶּנּוּ לְמֶת", פְּלוּמָר לֹא הוֹצֵאתִי אוֹתוֹ

בְּדָבָר שֶׁאִינוּ מְקִים אֶת הַגּוֹף¹⁶; וְאִם הוֹצִיא מִמֶּנּוּ

בְּשָׂר דְּבָרִים - אֶפְלוּ בְּדָבָר מַצּוֹה, כְּגוֹן שִׁלְקָה

מִמֶּנּוּ אַרְוֹן וְתַכְרִיכִים לְמֶת מַצּוֹה - הָרִי זֶה אוֹכֵל

כְּגוֹדוֹ בִּתְרוּת מַעֲשֵׂר.

(ט) ושתייה נכללת באכילה. (כ) אבל אכילה, שתייה וסיכה,
שבהם המזון נאכל ונבלע באיברים, נחשבים שימוש לדבר
"חי".

יא. בְּמַעֲשֵׂר - אוֹכֵל דָּבָר שֶׁדָּרְכוֹ לְהֵאֲכֹל, וְשׁוֹתָהּ

דָּבָר שֶׁדָּרְכוֹ לְשִׁתּוֹת, וְסָף דָּבָר שֶׁדָּרְכוֹ לְסוּף; וְלֹא

סָוֵף יֵין וְחֶמֶן, אֲבָל סָף הוּא אֶת הַשֶּׁמֶן. וְלֹא יִסְחֹט

אֶת הַפְּרוֹת לְהוֹצִיא מֵהֶן מִשְׁקִין, חוּץ מִזֵּיתִים

וְעִנְבִּים בְּלִבָּהּ. וְאִין מִפְּטָמִין אֶת הַשֶּׁמֶן [במיני מרקחת]¹⁷, **כֹּא,**

אֲבָל מִפְּטָמִין אֶת הַיֵּין¹⁸. וְאִין מְחִיבִין אוֹתוֹ לֵאֲכֹל

14. דברים-ראה, יד, כג. 15. דברים-כיתובא, כז, יד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קסט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וסיבה נוספת כדלהלן. (לד) אבל אם הוא שוקל אותם כדי לחלל עליהם את המעשר שני הזה - מותר. (לה) מבלי שיידיע שחסרו הפירות.

כ. האחים • שחלקו

מַעֲשֵׂר שְׁנִי, לֹא

יִשְׁקְלוּ זֶה כְּנֶגֶד זֶה.

וְכֵן מַעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי -

אֵין שׁוֹקְלִין כְּנֶגְדּוֹ, וְאֵין

מוֹכְרִין אוֹתָן, וְאֵין מַחְלִיפִין, וְלֹא מְרַהֲנִין, וְלֹא

יִתְּנֵם לְשִׁלְחָנִי [=חלפן כספים] לְהַתְּנָאוֹת בִּהְיוֹתָם, וְלֹא יִלְוֶה

אוֹתָן לְהַתְּגַדֵּל בִּהְיוֹתָם [=להיראות עשיר]; וְאֵם הִלְוֶה שְׁלֹא

יַעֲלוּ חֲלָדָה לִי, מִתֵּר.

(לו) כלומר, כדי שהקונים יחשבו שיש לו כסף רב ויבואו להחליף אצלו. (לז) כי על ידי השימוש בהם הם לא מעלים חלודה.

כא. וְאֵין פּוֹרְעִין מִהֶן אֶת הַמָּלְוָה [=חוב] לִי, וְאֵין

עוֹשִׂין מִהֶן שׁוֹשְׁבֵינֹת [=מתנות נישואין] לִי, וְאֵין מְשַׁלְּמִין

מִהֶן תְּגֻמּוּלִין [=תשלום על מתנה], וְאֵין פּוֹסְקִין [=נותנים]

מִהֶן צִדְקָה בְּבֵית הַכֹּהֲנִים; אֲבָל מְשַׁלְּמִין מִהֶן

דְּבָרִים שֶׁל גְּמִילוֹת חֶסֶדִים, וְצָרִיף לְהוֹדִיעָם.

(לח) מכיוון שהם של הקדש, ואינם שלו. (לט) מכיוון שדמי השושבינות נגבים בבית דין והם כמו הלוואה (כמבואר להלן בהלכות זכיה ומתנה פרק ז הלכה ב). (מ) מכיוון שהם כבר נחשבים הקדש. (מא) למי שהוא שולח לו, שזה מעשר שני כדי שיתנהג בהם כראוי.

כב. לֹא יֹאמֶר אָדָם לְחֵבְרוֹ: 'הֵעֵל' [=תעלה] אֶת

הַפְּרוֹת הָאֵלוּ לִירוּשָׁלַיִם, וְאַתָּה נוֹטֵל מִהֶן חֲלָקֶיךָ^{מב}

- שְׁנֵמָצָא זֶה בְּנוֹתָן שָׂכָר מִמַּעֲשֵׂר שְׁנִי עַל הַבָּאָתוֹ

לִירוּשָׁלַיִם; אֲבָל אוֹמֵר לוֹ: 'הֵעֵלָם, [כדי] שְׁנֵאֲכֻלֵם

וְשִׁנְשֵׁתֵם [יחד] בִּירוּשָׁלַיִם^{מג}.

(מב) כמה שמגיע לך עבור הבאתם לירושלים. (מג) שנתינה כזו אינה שכר, אלא כמו מתנה.

כג. וְאוֹמֵר אָדָם לְחֵבְרוֹ בִּירוּשָׁלַיִם לְסוּף אוֹתוֹ

בְּשִׁמְן מַעֲשֵׂר שְׁנִי, וְאָף עַל פִּי שְׂרִידוֹ נִסּוּכָה [=נמרחת

שמן]; וְאֵין זֶה פֶּשֶׁכָּר סִיכָתוֹ.

כד. כָּכָר בְּאַרְנוֹמִיד, שֶׁהַמַּעֲשֵׂר מִמּוֹן גְּבוּהָ. לְפִיכָף

אֲנִי אוֹמֵר, שֶׁהַגֹּבֵב מַעֲשֵׂר שְׁנִי, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם

תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל^{מד}; וְהַגֹּזֵלוֹ, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם חֲמִשָּׁה.

השנת הראב"ד

האחין . . . זה א"א נראה לי שהוא מותר ובגמרא דאמר התם האחין שחלקו מהו לחלק זה כנגד זה פירוש מנה כנגד מנה ואמרין במסקנא הוּו בעי מימר אסור אשכח תני מותר.

נחשב לחולין, ושלושה רבעים למעשר]. וְכֵן עַל דֶּרֶךְ זֶה בְּשִׁאָר

הַדְּבָרִים.

טז. מַעֲשֵׂר שְׁנִי - אָף עַל פִּי שְׁנֵתָן לְסִיכָה - אֵין

נוֹתְנִין אוֹתוֹ לֹא עַל גְּבִי צִנִּית, וְלֹא עַל גְּבִי חֲזִזִית

[=פצעים]; וְאֵין עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ קְמִיעַ וְכִיּוּצָא בּוֹ: שֶׁהֲרִי

לֹא נִתַּן לְרַפּוּאָה^{כה}.

(כח) אלא רק לאכילה, שתיה וסיכה.

יז. מַעֲשֵׂר שְׁנִי - מִמּוֹן גְּבוּהָ [=שמים] הוּא,

שְׁנֵאֲמַר¹⁶: "לֵה' הוּא". לְפִיכָף, אֵינוֹ נִקְנָה בְּמִתְנָה,

אֲלֹא אִם נִתַּן לוֹ הַטָּבֵל וְהַמְקַבֵּל מִפְּרִישׁ הַמַּעֲשֵׂר;

וְאֵין מְקַדְּשִׁין בּוֹ אֶת הָאִשָּׁה, וְאֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ,

וְאֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתוֹ^{טז}, וְאֵין מְרַהֲנִין וְאֵין

מַחְלִיפִין אוֹתוֹ.

(כט) בעל חוב לא ייקח מעשר שני מביתו של חברו שחייב לו כסף, במקרה שמצד הדין מותר לו להיכנס לביתו ולתפוס משכון. (ל) אין לקחת אותו כביטחון להחזרת הלוואה שמלווה לחברו.

יח. בִּיצֵד אֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתוֹ? לֹא יִכְנֹס לְבֵיתוֹ,

וְיִמַּשְׁכְּנֵנוּ מַעֲשֵׂר שְׁנִי שְׁלֹו. עֶבֶר וּמַשְׁכָּן, מוֹצִיאִין

אוֹתוֹ מִיָּדוֹ. בִּיצֵד אֵין מְרַהֲנִין אוֹתוֹ? לֹא יֹאמֶר לוֹ:

'הָא לָךְ מַעֲשֵׂר זֶה וְיִהְיֶה בִּידְךָ, וְתֵן לִי עַלְיוֹ חֲלִין'.

בִּיצֵד אֵין מַחְלִיפִין אוֹתוֹ? לֹא יֹאמֶר: 'הָא לָךְ יֵין

מַעֲשֵׂר, וְתֵן לִי שִׁמְן מַעֲשֵׂר¹⁷. אֲבָל אוֹמֵר לוֹ: 'הָא

לָךְ יֵין, שְׁאִין לִי שִׁמְן, וְאִם רָצָה חֵבְרוֹ לִתֵּן לוֹ

שִׁמְן, מִתֵּר - שֶׁהֲרִי לֹא הִחְלִיף עִמּוֹ, אֲלֹא הוֹדִיעֵנוּ

שְׁאִין לוֹ, וְאִם רָצָה הֵלָה לִתֵּן, יִתֵּן לָהּ.

(לא) כלומר, אפילו באופן ששניהם מעשר שני, אסור להחליף זה בזה, שהרי זה כמו מכירה. (לב) ומעשה כזה לא נחשב חליפין, כי המבקש את השמן אינו יכול לחייב את מי שקיבל את היין לתת לו שמן.

יט. מַעֲשֵׂר שְׁנִי - אֵין שׁוֹקְלִין כְּנֶגְדּוֹ [=אין משתמשים

בו לשקילה] אֲפִלּוּ דִינָרִי זָהָבִי, וְאֲפִלּוּ לְחַלֵּל עֲלֵיהֶן

מַעֲשֵׂר שְׁנִי אַחֲרָי; גִּזְרָה - שְׁמָא יִכּוֹן מִמֶּנּוּ

מְשַׁקְּלוֹת, וְנִמְצְאוּ הַפְּרוֹת חֲסֵרִין¹⁸, וְהוּא שׁוֹקֵל בִּהֶן

מַעוֹת לְחַלֵּל עֲלֵיהֶן מַעֲשֵׂר אַחֵר, וְנִמְצָא מוֹצִיא

מַעֲשֵׂר לְחִלִּין בְּפָחוֹת מִדְּמִיו.

(לג) מכיוון שזהו ביזיון לדבר קדוש להשתמש בו כמשקל,

קע שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מד) לעיל הלכה יז. מה) אבל קרן - משלם.

שְׁנִי. וְהַפֹּדֶה אוֹ הַמַּחְלֵל מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁל דְּמַאי, אֵינוֹ צָרִיף בְּרִכָּה.

ד) כאשר בא לפדות את המעשר, לפני הפדייה.

כה. הַמַּקְדִּישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁלוֹ לְבִדָּק הַבֵּית [=תחזוקת

המקדש] - הָרִי זֶה פֹּדֶה אוֹתוֹ מִי שְׁפֹדְהוּ [- כל הרוצה]¹⁷,

עַל מְנַת לְתֵן לַהֲקָדֵשׁ אֶת [השווין] שֶׁלוֹ [ופודה שנית]: וּלְמַעֲשֵׂר שְׁנִי אֶת שֶׁלוֹ.

מו) שכל אחד יכול לפדות הקדש, ולא רק המקדש.

פָּרָק ד

דיני פדיית וחילול מעשר שני

א. הַרוּצָה לְפִדּוֹת פְּרוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי, פֹּדֶה אוֹתָן בְּדַמְיָהּ [=בערכם]; וְאוֹמֵר: 'הָרִי הַמַּעֲשֵׂה הָאֵלוֹ תַּחַת הַפְּרוֹת הָאֵלוֹ, אוֹ 'הָרִי הַפְּרוֹת הָאֵלוֹ מַחְלָלוֹת עַל הַמַּעֲשֵׂה הָאֵלוֹ. וְאִם לֹא פָּרַשׁ, אֲלֹא הַפְּרִישׁ מַעֲשֵׂה בְּלֶבֶד כְּנֶגֶד הַפְּרוֹת - דִּי' [=די בכך], וְאֵינוֹ צָרִיף לְפָרֶשׁ; וְיִצְאוּ הַפְּרוֹת לְחֵלִין. וְיַעֲלוּ הַמַּעֲשֵׂה לִירוּשָׁלַיִם וְיִוצִיֵּאֵם שָׁם, שְׁנָאֲמַר¹⁷: "וְכִי יִרְכֶּה מִמֶּךָ הַדֶּרֶךְ, כִּי לֹא תֻּכַּל שְׁאֲתוֹ".

א) מכיוון שזו טירחה עבורו להעלות את הפירות עצמם לירושלים, כדלהלן. ב) מכיוון שהפרשת המעות בעצמה, מראה שכוונתו לעשותם תמורה לפירות המעשר השני. ג) יקנה בהם דבר שהוא מאכל אדם וגדל מהארץ.

השנת הראב"ד

וכן... בירושלים א"א והראשונים לא יצאו לחולין ויעלו גם הם ולעולם פירות הראשונים של מעשר אינם מתחללין אלא על הכסף ואפילו דיעבד משמעתא דמסכת סוכה פרק לולב הגזול ופרי שני נמי דיעבד אין לכתחלה לא אלא בדמאי דמחלל לכתחלה.

השנת הראב"ד

ולא... חמין א"א מה שהקפידו על מינו אינו אלא בדמאי וטעם ההקפדה הזאת לפי שהתורה אמרה על כסף והוא מחלל על פירות כשיחלל חטים על חטים לא יראה שיצא מעשר שני לחולין בפדיון אלא יאמרו הם הראשונים.

השנת הראב"ד

הפודה... אחרות א"א אני אומר שאם חילל פירות על פירות אינו מברך לפי שאינו רשאי לעשות כן ואם בירך ה"ז מנאץ.

ד. כְּשִׁפְּדִין • אֶת

הַמַּעֲשֵׂר, אֵין פֹּדִין אוֹתוֹ לְשֵׁם מַעֲשֵׂר אֲלֹא לְשֵׁם חֵלִין; וְאוֹמְרִין בְּמָה שְׁוִין פְּרוֹת חֵלִין אֵלוֹ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁהֵן מַעֲשֵׂר - כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְבַּהֵל.

השנת הראב"ד

כשפודין... אותו א"א נראה לי שלא אמרו דבר זה אלא כשפודין אותו על פירות שלא לפרסם את הדבר אבל על הכסף התורה גלתו ואנו מכסים והלא מכיון שמברכים על פדיונו מצוה הוא ולמה טומנין את המצוה ולפי התוספתא לא נאמר אלא שלא לפגום את המעשר מפני שדמי המעשר פחותים מדמי חולין וזה הוא עיקר.

ה) בכך שפירות המעשר, שווים פחות מפירות רגילים כאלו שנמכרים בשוק.

ה. אֵין מַחְלִילִין מַעֲשֵׂה מַעֲשֵׂר שְׁנִי עַל מַעֲשֵׂה אַחֲרוֹת - בֵּין שֶׁהֵיוּ אֵלוֹ וְאֵלוֹ כֶּסֶף, אוֹ אֵלוֹ וְאֵלוֹ נֶחֱשֶׁת, אוֹ הָרִאשׁוֹנוֹת כֶּסֶף וְהַשְּׁנִיּוֹת נֶחֱשֶׁת, אוֹ הָרִאשׁוֹנוֹת נֶחֱשֶׁת וְהַשְּׁנִיּוֹת כֶּסֶף; וְאִם עֶבֶר וְחֵלֶל, הָרִי אֵלוֹ מַחְלִילִין.

ו) שאין שום תועלת בהחלפה שכוז. ז) למרות שהמטבעות של כסף, יותר חשובות מכיוון שהן לא מחלידות.

ו. אֵין מַחְלִילִין [מחוץ לירושלים] מַעֲשֵׂה מַעֲשֵׂר עַל הַפְּרוֹת; וְאִם חֵלֶל - יַעֲלוּ הַפְּרוֹת, וְיִאָּכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם. וְלֹא יַחְלִלֵם עַל בְּהֶמָּה חַיָּה וְעוֹף חַיִּים; וְאִם חֵלֶל - לֹא קָנָה מַעֲשֵׂר [-לא חלה קדושה על בע"ח], שְׁמָא יִגְדֵּל מֵהֵן עֲדָרִים. אָבֵל אִם חֵלֵץ עַל הַשְּׁחוּטִין - הָרִי הֵן כְּשֶׁאֵר הַפְּרוֹת, וְיַעֲלוּ וְיִאָּכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם, וְיִצְאוּ הַמַּעֲשֵׂה לְחֵלִין.

ח) מחשש שישאיר את בהמת הנעשר אצלו כדי שייולדו לה ולדות, ואסור לאדם להשהות את מעשרותיו. ומדובר בבהמה בעלת מום שלא יכולה להיות קרבן, אך בהמה טהורה וכשרה לא חוששים שישזה אותה, אלא בוודאי ישתמש בה כקרבן.

ז. בְּשַׁעַת הַדִּחְקָה, מִתֵּר לְחֵלֶל מַעֲשֵׂה הַכֶּסֶף עַל שֶׁל נֶחֱשֶׁת - לֹא שְׂקִיָּים כֵּן [לזמן ארוך], אֲלֹא עַד שְׂמִימָא רַח"ל, וְיִחְזֹר וְיַחְלִיל מַעֲשֵׂה הַנֶּחֱשֶׁת עַל מַעֲשֵׂה הַכֶּסֶף.

17. דברים-ראה, יד, כד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קעא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כא) כגון על מטבעות הנמצאים בארנק שלו שנפל לים.
(כב) בידך - ברשותך.

יב. הִיָּה בָּא בְּדֶרֶךְ וּמַעוֹת בִּידוֹ, וְאַנָּס [שודר] בָּא כְּנִגְדּוֹ כִּי - אִם יָכוֹל לְהַצִּיל עַל יְדֵי הַדַּחֲק, פֻּדָּה בְּהֵן [בדיעבד] פְּרוֹת שְׂבִיבִיתוֹ; וְאִם אֵינוּ יָכוֹל לְהַצִּיל, וְאָמַר: 'פְּרוֹת שֵׁשׁ לִי בְּתוֹךְ בֵּיתִי מִחֲלָלִין עַל הַמַּעוֹת הָאֵלֶּה' - לֹא אָמַר כָּלוּם.

(כג) ובוודאי ישדור ממנו את המטבעות.

יג. הַמִּנִּיחַ מַעוֹת לְהִיּוֹת מִחֲלָל עֲלֵיהֶן מַעֲשֵׂר שְׁנִי, הָרִי זֶה פֻּדָּה בְּהֵן בְּחֻזְקַת שֶׁהֵן קִיָּמִין; מִצָּאֵן שְׂאֵבָדוֹ, חוֹשֵׁשׁ לְכָל מָה שֶׁפָּדָה בְּהֵן לְמַפְרַע.

יד. מִי • שְׁהִיָּה חֲשֵׁנָה הֲרֵאב"ד
בְּטַבְרִיָּה, וַיֵּשׁ לוֹ מִמִּטְבֵּעַ [השייך ל] בְּכָל [ונמצא המטבע] בְּכָל - אֵינוּ מִחֲלָל עֲלֵיהֶן כִּי; הָיוּ לוֹ מַעוֹת מִמִּטְבֵּעַ טַבְרִיָּה בְּכָל, מִחֲלָל עֲלֵיהֶן. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בִּזְהָ.

מ"י. . . ממטבע א"א מן הגמרא שלנו הכל בהיפך ואין קפידא על עמידתו אי זה מקום שיעמוד בו אלא על מקום המעות אם יוצאים שם במקום חילולם אם לא ואם חילל על מעות של א"י והן בבבל או על מעות של בבל והן בארץ ישראל אינן מחוללין לפי שאינן יוצאים במקום חילולן ובעינין שיחלל על הכסף היוצא במקומו ושל בבל והם בבבל מחוללין אע"פ שאין מעות בבל יוצאין בירושלים ומלכיות מקפידות שלא להוציא מטבע ממקומו אפי"ה מחללין משום דאפשר דובין בהו בהמה ומסיק להתם, ואע"פ שאין רשאי לעשות כן כיון דאי עבד חילל מעות היוצאות במקומו קרינא ביה.

(כד) מכיוון שהמטבעות הללו לא נסחרות בשוק, במקום בו הוא נמצא כעת.

טו. הָאוֹמֵר: 'מַעֲשֵׂר שְׁנִי מִחֲלָל עַל סֵלַע [שם מטבע] שֶׁתַּעֲלֶה בְּיָדִי מִפִּיס זֶה' כִּי, 'עַל סֵלַע שְׂאֵפֶרֶט מְדִינַר זֶהָב זֶה', 'עַל פּוֹנִידִין [שם מטבע] שְׂאֵפֶרֶט מִסֵּלַע זֶה' - הָרִי זֶה חָלָל; וְסֵלַע שֶׁתַּעֲלֶה בְּיָדוֹ אוֹ שִׁיפֶרֶט כִּי, תִּהְיֶה מַעֲשֵׂר.

(כה) שיש בו עוד סלעים אחרים. (כו) כלומר, אחרי שתעלה או אחרי שיפרוט, ולא למפרע.

טז. אָמַר: 'הָרִי הַמַּעֲשֵׂר מִחֲלָל עַל סֵלַע שֶׁהִיָּתָה בְּיַד בְּנִי' - לֹא חָלָל; שְׂמָא לֹא הִיָּתָה בְּיָדוֹ בְּאוֹתָהָ שְׁעָה.

(כז) כלומר, שהייתה בידו בזמן שראיתיו לאחרונה, ועכשיו האב לא יודע אם היא בידו.

(ט) מכיוון שמשתמשים בהן יותר בשוק, ולכן התיירו בשעת הדחק. (י) מכיוון שזהו ביזיון למעשר שני, שמטבעות הכסף שלו יוחלפו במטבעות נחושת. (יא) כלומר, עד שיהיו מעות כסף מצויות שוב בידו.

ח. מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁל דְּמָאִי - מִחֲלָלִין אוֹתוֹ לְבַתְּחִלָּה כִּי כֶּסֶף עַל כֶּסֶף, וְכֶסֶף עַל נַחֲשֶׁת, וְנַחֲשֶׁת עַל כֶּסֶף, וְנַחֲשֶׁת עַל נַחֲשֶׁת, וְנַחֲשֶׁת עַל הַפְּרוֹת; וַיַּעֲלוּ אוֹתָן הַפְּרוֹת י, וְאַכְלוּ בִירוּשָׁלַם י.

(יב) גם שלא בשעת הדחק, ראה בהלכה הקודמת. (יג) ולא התיירו לחזור ולפדותם, כי אם יחלל זה על זה ושוב זה על זה, ישהה אותם ולא יעלה לירושלים. (יד) ובזמן שאין מקדש, יניחם עד שירקבו.

ט. אֵין פּוֹדִין פְּרוֹת מַעֲשֵׂר אֱלָא בְּכֶסֶף טו, שְׁנָאמַר¹⁸: "וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף"; וְכֵן אִם פָּדָה לְעַצְמוֹ טו וְהוֹסִיף חֶמֶשׁ, לֹא יִהְיֶה הַחֶמֶשׁ אֱלָא כֶּסֶף בְּכָרָן. וְאֵין פּוֹדִין בְּכֶסֶף [גולמין] שְׂאִינוּ מִטְבֵּעַ, אֱלָא בְּכֶסֶף מִפְתָּח שֵׁשׁ עָלָיו צוּרָה אוֹ כֶּתֶב; וְאִם פָּדָה בְּלִשׁוֹן שֶׁל כֶּסֶף וְכִיּוּצָא בּוֹ י, וְהוּא הַנִּקְרָא 'אַסִּימוֹן' - לֹא עָשָׂה כָלוּם. וְאֵין פּוֹדִין בְּפָחוֹת מִפְּרוּטָה י, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּפּוּדָה בְּאַסִּימוֹן.

(טו) כלומר, כשפודה את המעשר על מטבעו, צריך לפדות דווקא על מטבעות כסף. (טז) אבל הפודה מעשר שני שאינו שלו, אינו צריך להוסיף חומש. (יז) בכסף גולמי, שאין לו צורה. (יח) כלומר, לא פודים מעשר שני ששוה כמה פרוטות על כמה מטבעות כסף, ששווי כל אחת מהן הוא פחות מפרוטה.

י. אֵין פּוֹדִין מִמִּטְבֵּעַ שְׂאִינוּ יוּצָא [נסחר] בְּאוֹתוֹ זְמַן וּבְאוֹתוֹ מְקוֹם - שְׁנָאמַר¹⁹: "וְנִתְּתָה הַכֶּסֶף בְּכָל אֲשֶׁר תֵּאָוֶה נִפְשָׁךְ", עַד שֶׁהִיָּתָה רְאוּי לְהוּצָאָה; וּמִמִּטְבֵּעַ מְלָכִים הֲרֵאשׁוֹנִים [קודמים] ט - אִם יוּצָא מִשְׁמָם [נסחר כמטבע] פ, פּוֹדִין בּוֹ.

(יט) כגון מטבעות של מלכי רומי שמתו, ולא מייצרים אותן יותר. (כ) שמשתמשים במטבעות הללו באופן רשמי.

יא. אֵינוּ פּוֹדָה בְּמַעוֹת שְׂאִינָן בְּרִשְׁתּוֹ כֵּא, שְׁנָאמַר²⁰: "וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ" כִּי. נִפְל פִּיסוֹ [ארנק] לְבוֹר, וְהוּא יָכוֹל לְהוּצִיא - פּוֹדָה בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּרִשְׁתּוֹ.

18. דברים-ראה, יד, כה. 19. דברים-ראה, יד, כו. 20. דברים-ראה, יד, כה.

קעב שייעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ד' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לפדותן שם לי; וְהַמְלִיךְ מִמָּקוֹם הַיָּקָר לְמָקוֹם הַזּוּל, או מִמָּקוֹם הַזּוּל לְמָקוֹם הַיָּקָר - פֻּדָה פֶּשַׁע מָקוֹם הַפְּדִיָּה. וְאֵם הָיָה דְּמַאי - פֻּדֵּין אוֹתוֹ פֶּשַׁע הַזּוּל, הוֹאִיל וְנִרְאָה לְהַמְכֵּר בְּזוּלָּיו.

לו) אפילו לא ממקום בו הם נמכרים בזול למקום שיימכרו שם ביוקר, מחשש שבדרך ירדו המחירים במקום היקר והפירות יימכרו שם בזול יותר אפילו מהמקום הזול. (לו) כלומר, מכיוון שהם היו ראויים להימכר בזול.

כב. הָיוּ לוֹ פְּרוֹת מִעֵשֶׂר שְׁנֵי בָּגֶרֶן, וְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן יִצְיָאוֹת [=הוצאות] מִבֵּיתוֹ עַד שֶׁהֵבִיֵּאן לְעִיר, וְהִשְׁבִּיחוּ - פֻּדָה פֶּשַׁע הָעִיר [=ביוקר], וְהִפְסִיד יִצְיָאוֹתָלָח.

לח) מכיוון שכל עוד לא פדה את הפירות, הם ברשות מעשר שני, וחייב לטפל בהם ולהביאם לירושלים על חשבוננו, בלי ניכוי ההוצאות.

~ יום שישי ד' תמוז ~

פֶּרֶק ה

דיני פדיות מעשר שני על ידי הבעלים

א. הַפֻּדָה מִעֵשֶׂר לְעֵצְמוֹ^א - בֵּין שֶׁהוּא [-המעשר] שָׁלוּ, בֵּין שֶׁנָּפַל לוֹ בִּירֵשָׁה, בֵּין שֶׁנָּתַן לוֹ בְּטַבְּלוֹ [=קודם שהפריש מעשרות] מִתְּנָה כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ - הָרִי זֶה מוֹסִיף עָלָיו חֻמֶּשׁ; אִם הָיָה שָׁוֶה אֲרָבָעָה, נֹתֵן חֻמְשָׁה [-תוספת חומש מלבר], שֶׁנֶּאֱמָר²¹: "וְאִם גָּאֵל יִגְאֹל אִישׁ מִמֵּעֵשֶׂר - חֻמְשִׁיתוֹ יִסֵּף עָלָיו".

א) כלומר, שגם הכסף שאתו הוא פודה את המעשר, שייך לו.

ב. וְאִשָּׁה שֶׁפָּדְתָּ [-פדתה] מִעֵשֶׂר שְׁנֵי שָׁלָה לְעֵצְמָהּ, אֵינָה מוֹסִיפָה חֻמֶּשׁ - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה [-מסורת ממש רבינו] לְמִדּוֹ: "אִישׁ מִמֵּעֵשֶׂר", וְלֹא אִשָּׁה^ב.

ב) אך אם הפירות של בעלה והיא פודה בשבילו, היא צריכה להוסיף חומש, כי שלוחו של אדם כמותו.

וכן אם פדה פדיון פרות מעשר למקום, מוסיף חמשה.

יז. הַפֻּדָה מִעֵשֶׂר שְׁנֵי קָדָם שִׁפְרִישׁ אוֹתוֹ, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: 'מִעֵשֶׂר שְׁנֵי שָׁל פְּרוֹת אֱלוֹ פְּדוּי בְּמַעוֹת אֱלוֹ' - לֹא אָמַר בָּלוּם, וְלֹא קָבַע מִעֵשֶׂר^כ; אֲכָל אִם קָבַעוּ, וְאָמַר: 'מִעֵשֶׂר שְׁנֵי שָׁלָהֶן בְּצִפּוֹן' [הערימה] או 'בְּדָרוֹם מַחְלָל עַל מַעוֹת אֱלוֹ' - הָרִי זֶה פְּדוּי.

כח) מכיוון שהמעשר עדיין לא הופרש ולא התקדש.

יח. כְּשֶׁפֻּדֵּין מִעֵשֶׂר שְׁנֵי, פֻּדֵּין אוֹתוֹ בְּשָׁוִי. וְיֵשׁ לוֹ לְפִדוֹת פֶּשַׁע הַזּוּלָכט, כְּמוֹת שֶׁהַחֲנוּנִי לֹקַח [=קונה], וְלֹא כְּמוֹת שֶׁהוּא מוֹכֵר; וְנוֹתֵן הַמַּעוֹת [-כשמחלל מעות על מעות] כְּמוֹת שֶׁהַשְּׁלָחָנִי פּוֹרְטִל, לֹא כְּמוֹת שֶׁהוּא מִצְרָף^{לא}. וְאִם עָבַר וּפְדָה שָׁוֶה מְנָה בְּפְרוּטָה, או חָלַל שָׁוֶה מְנָה עַל שָׁוֶה פְּרוּטָה - הָרִי זֶה מַחְלָל.

כט) כלומר, על מעות בשווי הפירות כשמוכרים אותם בזול, כדלהלן. ל) מקבל סלע ונותן מעות עבורו - שנותן פחות. לא) נותן סלע ומקבל מעות עבורו - שמקבל יותר.

יט. הֵיטָה הַסֵּלַע חֲסָרָה לִב שְׁתוֹת^א [=שישית מערכה], או פְּחוֹת מִשְׁתוֹת - אִם הֵיטָה יוֹצֵאת עַל יְדֵי הַדֹּחַק - מַחְלָל עָלֶיהָ לְכַתְּחָלָה בְּשָׁוֶה סֵלַע, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ; פְּדָה בְּסֵלַע^ב, וְנִמְצָאת רָעָה לִי - יִחְלִיף אוֹתָהּ.

לב) שנשחקה מרוב השימוש בה. לג) בהנחה שהיא שלימה. לד) כלומר, שחסר בה שישית או יותר.

כ. אֵין פֻּדֵּין מִעֵשֶׂר שְׁנֵי אֲכָסְרָה לִי; אֲלֹא מִדְּקָדָק בְּמִדְתּוֹ אוֹ בְּמִשְׁקָלוֹ, וְנוֹתֵן דָּמָיו. אִם הָיוּ דָּמָיו יְדוּעִים, יִפְדָּה עַל פִּי אֶחָד [-מומחה]. וְאֵת שְׁאִין דָּמָיו יְדוּעִין - כְּגוֹן יֵין שֶׁהַתְּחִיל לְהַחְמִיץ, וּפְרוֹת שֶׁהִרְקִיבוּ, וּמַעוֹת שֶׁהַחֲלִידוֹ - יִפְדֵּן עַל פִּי שְׁלֹשָׁה תַּגָּרִים [=סוחרים]; וְאִפְּלוּ הָיָה אֶחָד מֵהֶן גּוֹי, אוּ בַּעַל הַמֵּעֵשֶׂר, וְאִפְּלוּ אִישׁ וּשְׁתֵּי נָשִׁיו - פֻּדֵּין עַל פִּיהֶן.

וכופין את הבעלים וזה . . . מבהקדש א"א יש כאן שבוש ובתוספתא אמרו כופין אותו לפתוח ראשון כו' ואם רצה לחזור בו חזור וזה חומר בהקדש בממעשר.

לפתח [להציע מחיר] וזה . חומר בממעשר מבהקדש.

לה) בהערכה ולא במידה מדויקת, מחשש שיפדה אותם בפחות משווים.

כא. אֵין מוֹלִיכִין פְּרוֹת מִעֵשֶׂר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם

21. ויקרא-בחוקותי, כו, לא.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ד' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קעג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג) כלומר, כמו שהפודה פירות מעשר שני מוסיף חומש, כך הפודה את פדיון המעשר מוסיף חומש.

לז: 'פְּדֵה לִי בְּהֵן יִי'. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: 'פְּדֵה לִי מִשְׁלָךְ יִי' - אֵינוֹ מוֹסִיף חֹמֶשׁ.

יא) גופו של העבד העברי לא קנוי לבעליו, אלא רק מעשה ידיו. יב) כי במילים אלו הוא ממנה אותו כשליח שלו לפדיית המעשר, ויהיה חייב להוסיף חומש. יג) כלומר: הא לך מעות ופדה פירות מעשר שני שלי על המעות שלך.

ט. אָבֵל לֹא יִתֵּן הַמְּעוֹת לַפְּדוֹת לִבְנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטָנִים, לְעַבְדּוֹ וּלְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים - מִפְּנֵי שִׁידוֹן פִּדְיוֹ [=קנינים שידן לו] יי. נִתֵּן לְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִיָּה - אִם מַעֲשֵׂר שְׁנֵי זֶה מִדְּבָרֵיהֶם [=של חכמים], כְּגוֹן שֶׁהִיא מַעֲצִין שְׂאֵינוֹ נָקוֹב - דְּבָרָיו קְיָמִין; שְׂאֵמָה עִבְרִיָּה קִטְנָה הִיא, וְאִין הַקֶּטֶן זֹכֶה לְאַחֲרֵים טו אֲלֹא בְּדָבָר שֶׁהוּא מִדְּבָרֵיהֶם.

יד) וכך המעות עדיין ברשותו, וחייב בחומש. טו) כלומר, אינו יכול להקנות לאחרים. וכמו כן לפדות מעשר שני של אחרים.

י. וְכֵן מַעֲרִים, וְנוֹתֵן הַמַּעֲשֵׂר מִתְּנָה כִּשְׁהוּא בְּטָבְלוֹ וְאוֹמֵר הַנוֹתֵן: 'הֲרִי הַפְּרוֹת הָאֵלוֹ מִחֲלָלִין עַל מְעוֹת שְׁבִבִיתִי טו'.

טז) וכך פטור מהחומש, כמו כל אדם שפודה מעשר שני שאינו שלו.

יא. שְׁנֵי אַחִין, שְׁנֵי שְׁתֵּמִין, אָב וּבִנּוֹ - פּוֹדִין זֶה לְזֶה מַעֲשֵׂר שְׁנֵי, כְּדִי שֶׁלֹּא יוֹסִיפוּ חֹמֶשׁ.

אִשָּׁה שֶׁהִכְנִיסָהּ [בנישואיה] לְבַעֲלָהּ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי - הוּאִיל וְהוּא קָמוֹן גְּבוּהָ כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ, לֹא קָנָה בַּעַל; לְפִיכָךְ, אִם פָּדָה אוֹתוֹ, אֵינוֹ מוֹסִיף חֹמֶשׁ.

יב. הַפּוֹדֶה מַעֲשֵׂר שְׁנֵי לְעַצְמוֹ, וְנָתַן אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא נָתַן אֶת הַחֹמֶשׁ - אֵף עַל פִּי שְׂאִין הַחֹמֶשׁ מִעַכְבָּ, וְהִרִי נִתְחַלֵּל - לֹא יֵאָכֵל עַד שִׁיתֵּן הַחֹמֶשׁ, וְאִפְלוּ בְּשִׁבְתּוֹ; גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יִפְשַׁע וְלֹא יִתֵּן.

יג. מְעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי - אִם רָצָה לְצַרֵּף אוֹתָן [=להמיר מטבעות רבים בעלי ערך נמוך] בְּדִינָרֵי זָהָב כְּדִי לְהַקֵּל מִשְׁאָן, מִצָּרָף; וְאִם צָרָפָן לְעַצְמוֹ - אֵינוֹ מוֹסִיף חֹמֶשׁ, שְׂאִין זֶה דֶּרֶךְ פְּדִיָּה.

יד. הַפּוֹרֵט סָלַע מִמְּעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי, בֵּין בִּירוּשָׁלַיִם בֵּין חוּץ לִירוּשָׁלַיִם - לֹא יִצָּרֵף [יפטר] אוֹתָהּ בָּלָה בַּמְּעוֹת הַנִּחֲשָׁתִי, אֲלֹא בְּשִׁקָּל מְעוֹת כֶּסֶף וּבְשִׁקָּל מְעוֹת נְחֹשֶׁת.

ג. פְּדֵה פְּרוֹת מַעֲשֵׂרוֹ, וְהוֹסִיף חֹמֶשׁ, וְחִזֵּר וּפְדָה הַפְּדִיּוֹן לְעַצְמוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה - מוֹסִיף חֹמֶשׁ שְׁנֵי עַל הַקֶּרֶן בְּלִבָּד, וְאֵינוֹ מוֹסִיף חֹמֶשׁ עַל הַחֹמֶשׁ.

ד. מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שְׂאִין בְּחֻמְשׁוֹ [שווה] פְּרוּטָה י, אֵינוֹ מוֹסִיף עָלָיו חֹמֶשׁ; וְכֵן מַעֲשֵׂר שְׂאִין דְּמִי יְדוּעִיָּה, דִּיּוֹ שְׂאִיֵּאמַר: 'הוּא וְחֻמְשׁוֹ מִחֲלָל עַל הַסָּלַע הַזֶּה י'. וְכָל מַעֲשֵׂר שְׂאִינוֹ הוּא [-המעשר] וּפְדִיוֹנוֹ מִשְׁלֹ [מרכוש], אֵינוֹ מוֹסִיף חֹמֶשׁ; וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי שֶׁל דְּמָאִי [-יכול ספק מעשר], אֵינוֹ מוֹסִיף עָלָיו חֹמֶשׁ.

ד) שהמעשר כולו לא שווה ארבע פרוטות. ה) ויכול להיות שהוא שווה פחות מארבע פרוטות. ו) כלומר, ואינו צריך לפדות אותו על פי שלושה תגרים.

ה. הַפּוֹדֶה מַעֲשֵׂר שְׁנֵי, וְהִנֵּה לוֹ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי אַחֵר שֶׁלֹּא נִפְדָּה - אִם אֵין בְּחֻמְשׁוֹ שְׁוֶה פְּרוּטָה - דִּיּוֹ שְׂאִיֵּאמַר: 'הוּא וְחֻמְשׁוֹ מִחֲלָל עַל מְעוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת' [-של המעשר שני הראשון], לְפִי שְׂאִי אֲפָשֵׁר לְאָדָם לְצַמְצֵם אֶת מְעוֹתָיו י'.

ז) של המעשר שלא נפדה. ח) אדם לא מסוגל לדייק בכסף בו הוא פודה את המעשר, ובוודאי בכסף הזה יש מעט יותר מהשווי הנצרך לפדיית המעשר שלפניו ויכול לפדות עם הנותר את המעשר הנוסף.

ו. וְהַפּוֹדֶה מַעֲשֵׂר בִּיתֵּר עַל דְּמִי [-ביותר משוויו], לֹא נִתְפָּסָה הַתּוֹסֶפֶת לְמַעֲשֵׂר.

ז. בַּעַל הַבֵּית אוֹמֵר [-רוצה לפדות] בְּסָלַע, וְאֶחָדֹט אוֹמֵר בְּסָלַע - בַּעַל הַבֵּית קוֹדֵם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹסִיף חֹמֶשׁ. בַּעַל הַבֵּית אוֹמֵר בְּסָלַע, וְאֶחָד אוֹמֵר בְּסָלַע וּפְרוּטָה - הָאֶחָד קוֹדֵם, מִפְּנֵי שֶׁהוֹסִיף עַל הַקֶּרֶן י'.

ט) מבואר להלן פרק ט הלכה ז, שאדם אחר יכול לפדות את המעשר גם שלא מדעת בעל הפירות. י) ואף אם תוספת החומש שהבעלים צריכים לתת שווה יותר מפרוטת, בכל זאת השני זוכה בפדיון, מכיוון שהבעלים יכולים להתחכם ולפדות את המעשר באופן שהם פטורים מתוספת החומש, כדלהלן.

ח. מִתֵּר לְהַעֲרִים [-להתחכם] עַל פְּדִיּוֹן מַעֲשֵׂרוֹ. פִּיּוֹצָה? אוֹמֵר אָדָם לִבְנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים, וּלְעַבְדּוֹ הָעִבְרִיָּה: 'הֵא לִי אֶת הַמְּעוֹת הָאֵלוֹ, וּפְדֵה לִי בְּהֵן הַמַּעֲשֵׂר' - כְּדִי שֶׁלֹּא יוֹסִיף חֹמֶשׁ; אָבֵל לֹא יֵאמַר

קעד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ד' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁבַשְׁתִּיהֶן וּמַחֲלֵל הַמְּעוֹת שֶׁל נְחֻשֶׁת עָלֶיהָ, וְתַחֲזֹר הַסֵּלַע הַיָּפֶה לְמַעֲשֵׂר.

(ד) כי אולי היא זו שהייתה של מעשר שני.

ג. האומר לבנו: 'מעשר שני בזוית זו', ונמצאת בזוית אחרת - הרי אלו חלין^ה; אמר לו: 'הרי שם מנה'^ה [=100 דנרים], ומצא מאתים - השאָר חלין^ה;

השנת הראב"ד הרי . . . מנה א"א המשנה אמרה הכל מעשר. 'הרי • שם מאתים', ומצא מנה - הרי היא

חלין. הניח מנה מעשר ומצא מאתים, מאתים ומצא מנה - אפלו הנה בשני פיסין [=ארנקים], הכל חלין.

(ה) כי אנו מניחים שפירות המעשר נלקחו, ואלו פירות אחרים. (ו) כי אנו מניחים שהאבא ידע שיש שם מאתים, אך ראה צורך רק להזהיר אותו מהמאה המעשר כדי שיאכל אותם בקדושה.

ד. אמר לו אביו: 'פיס מעשר שני לי בבית', הלך ומצא שם שלשה פיסין - הגדול שבכלן מעשר, והשאָר חלין^ה; ואף על פי כן לא יאכל מן הקטנים, עד שיחללם על הגדול.

(ז) כי באב השולח את בנו, לא אומרים שמה שהיה נלקח, אלא רק שהאב לא טרח לומר לבנו שיש שם פירות נוספים חולין, כמובא בתחילת ההלכה הקודמת.

ה. מי שנשמתק [=נעשה אילם], ואמרו לו: 'מעשר שני שלך במקום פלוני', והרפין בראשו - בודקין אותו שלשה פעמים^ה בדרך שבדקין לגטין, ויהיו דבריו קנימין.

(ח) אם עונה תשובות נכונות לשאלות ששואלים אותו, כדי לראות שלא השתבשה דעתו.

ו. אמרו לו בתלום: 'מעשר שני של אביך שאֵתה מבקש, הרי הוא במקום פלוני' - אף על פי שמצא שם מה שנאמר לו, אינו מעשר; דברי תלומות, לא מעלין ולא מורידין^ה [=אין להם משמעות מעשית].

ז. האומר לבניו: 'אפלו אתם מתים^ט, אל תגעו בזוית זו', ומצאו שם מעות - הרי אלו חלין^ה; טמן מעות בפניהם, ואמר להם: 'של פלוני הן', או 'של מעשר שני הן' - אם פמערים^ה, אין חוששין לדבריו; ואם פמתפני^ה, דבריו קנימין.

(ט) כלומר, אפילו אם אתם עומדים למות מרעב. (י) כי אנו מניחים שהוא אומר זאת רק כדי לגרום לבניו שלא ייקחו

(ז) כלומר, יש לו סלע של מעשר שני ורוצה לפרטו על מעות של נחושת. (יח) מכיוון שבוודאי הוא לא ישתמש בכל מטבעות הנחושת בבת אחת, ויותר מכובד למעשר השני להיות במטבעות כסף.

טו. מתר לחלל כסף מעשר עם פרות המעשר, על הכסף^ט; והוא, שיהיה בפרות פחות משנה דינר^ה.

אבל אם היה שנה דינר - לא יחלל אותן עם הכסף, אלא בפני עצמן.

השנת הראב"ד לא . . . הכסף א"א לא כמו שהוא סובר כי הוא סובר שהאיסור הוא משום הפירות ואינו כן שהאיסור אינו אלא בשביל הכסף שאין מחללין כסף על כסף אלא משום זיקת הפירות הואיל והפירות מועטין ואין מתפסין סלע בשבילם מצופים אותם עם המעות ומתפס סלע עליהם אבל אם יש בפירות דבר הראוי אין זוקקין כסף עמהם לחללן על כסף אחר.

(יט) למרות שכסף מעשר לבדו לא מחללים אותו לכתחילה על כסף. (כ) שאז קשה לחלל אותם בפני עצמם.

פיצד? היו לו פרות שנה דינר, ושלשה דינרין של מעשר שני - אינו מחלל הכל על סלע אחת; אבל אם היה לו חצי דינר פרות, וחצי דינר מעות - מחלל שניהן על דינר אחד.

פרק ו

דיני תערובות וספיקות במעשר שני

א. מעות חלין ומעות מעשר שנתפזרו, ולקט מפאן ומפאן [בלא הבחנה] - מה שלקט, לקט למעשר^ה עד שישלשים^ה; והשאָר חלין. ואם בלל [=ערבב] וחפף, או שלקט מצד אחד [ויש בידו חולין בוודאות], ומצא חסר - הרי זה לפי חשבון.

(א) כי אולי שאר המטבעות יאברו. (ב) עד שיאסוף מטבעות כשווי המעשר השני שהיה כאן. (ג) ואסף מהן מלוא חופניו.

פיצד? היו מאתים מעשר שני, ומאה חלין, נתפזרו ובללן וחפן הכל, נמצאו מאתים ושבעים - הרי מאה ושמונים מהן מעשר, ותשעים חלין. זה הכלל: המתלקטין, למעשר שני; והנבללין, לפי חשבון. ומתנה ואומר: 'אם אלו שבדי הן המעשר, השאָר חלין'; ואם הן חלין, הרי מעות המעשר בכל מקום שהן מחללין עליהן.

ב. סלע של מעשר שני ושל חלין שנתערבו - מביא בסלע מעות, ואפלו מעות נחשת, ואומר: 'סלע של מעשר שני בכל מקום שהוא, מחללת על המעות האלו'; ואחר כך בורר את הנפיה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ד' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קעה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יפלו לקרוב [=דינים כדן הפירות הקרובים]. **מחצה למחצה** [=מרחק שווה], **יאכלו פחמרי שניהן**; **אסורין לזרים** וטעונין רחיצת ידיים ויהערכב [=שקיעת] שמש [לטובל מטומאתו], **בתרומה**; **ואסורין לאונן** [=אבל ביום המיתה] וטעונין הבאת מקום [לירושלים], **כמעשר**. וכן במעוֹת הנמצאות בין חלין למעשר.
יג. מעשר שני של דמאי ושל ודאי [=יכול לא מעושר] שנתעברו^י, יאכלו פחמרי שלהן.

(כו) באופן שאין באחד מהם לבטל את השני.

יד. פרות מעשר שנתעברו בפרות חלין - יאכל הכל בטהרה במקום [=בירושלים], או יפדה את המעשר. לפיכך, אם נתעברו בירושלים, אסורין בכל שהן [=כמות מוערית] במינן [=מאותו הזן] - הואיל והוא בירושלים, הרי הוא כדבר שיש לו מתירין^כ; ויאכל הכל בטהרה.

(כו) מחוץ לירושלים, ובאופן שאין באחד לבטל את השני. (כח) כדבר שניתן לאוכלו בהיתר אף לאחר התערובת.

טו. הזרע מעשר שני אחר שנכנס לירושלים, הגדולין מעשר שני^{כט}. אכל אם זרעו קדם שיפנס - הגדולין חלין, ואפלו בדבר שאין זרעו פלה [=אינו נרקב]; ופודין אותו בשעת זריעתו^{לא}.

(כט) מכיוון שבירושלים זרעי המעשר שני דינם כדבר שיש לו מתירים, ולכן הם לא מתבטלים בגידולים והכל ייחשב מעשר שני. (ל) כי דינו כדבר שאין לו מתירים והזרע מתבטל בגידולים ואינו נחשב מעשר שני. (לא) מכיוון שלכתחילה אסור לבטל את המעשר השני ככל איסור.

טז. מעשר שני, בטל ברב. באיזה מעשר אפרו? במעשר שנכנס לירושלים ויצא, ונפלו מחיצות [=חומות העיר] - שהרי אין שם מחיצות להחזירו לשם^{לב}, ואי אפשר לפדותו מאחר שנכנס, ואף על פי שאין בו [=בחומשו] שנה פרוטה; ונמצא דבר שאין לו מתירין, ובטל ברב, כמו שבארנו בהלכות אסורי מאכלות.

(לב) ולכן הוא נחשב כעת כדבר שאין לו מתירים, שבטל ברוב. ולא רק כשנפלו החומות, אלא אפילו אם החומות עומדות ורק התרחק מעט שזו כבר טירחה עבורו לחזור לאוכלו בירושלים, המעשר שני כבר נחשב כדבר שאין לו מתירים.

את המעוֹת האלו ללא רשות. (יא) אם המעשים שלו מראים, שהוא אומר להם כך רק כדי שלא יקחו אותן. (יב) למסור להם עדות.

ח. המוצא פלי [חרס], וכתוב עליו מ^{יג} - הרי מה שכתובו מעשר שני^{יד}; דלת, דמאי; טית, טבל; תו, תרומה; קוף, קרבן; ואם היה של מתכת, הוא [הכלי עצמו] ומה שכתובו קרבן^{טו}; שכן היו כותבין אות אחת מן השם בשעת הספקנה^{טז}.

(יג) ובוודאי ציין כך כדי שיהירו בקדושת תכולת הכלי. (יד) כי אנשים רגילים להקדיש כלי מתכת. (טו) שם משנה יא. וזה מוסב על כל ההלכה. (טז) כשמלכויות גזרו שלא לקיים מצוות.

ט. מעוֹת הנמצאות בירושלים - אפלו דינרי זהב [מעורבים] עם הכסף ועם המעוֹת^{יז} - הרי אלו חלין, הואיל ושהקי ירושלים מתפבדין [=מתנקים] בכל יום^{יח}. מצא בתוכן חרש, וכתוב בו מעשר - הרי אלו מעשר שני. במה דברים אמורים? בשאר ימות השנה^{יט}; אבל בשעת הרגלי, הפל מעשר.

(יז) באופן שאנשים לא רגילים להניח את מטבעותיהם. (יח) והמעשר שהיה בהם כבר אינו נמצא. (יט) כשרוב המטבעות שבעיר הן חולין. (כ) שכל עם ישראל עולים לרגל ומגיעים לירושלים, וכל מי שיש אצלו מעוֹת מעשר שני, מביא אותן אתו.

י. מעוֹת הנמצאות לפני סוחר ביהמה בירושלים, לעולם^{כא} מעשר - שחזקת רב העם מביאין מעוֹת מעשר שני, וקונין בו בהמות; והנמצאות בהר הבית, לעולם^{כב} חלין - שחזקתן מתרומת הלשפה [תרומת מחצית השקל], שחללום הגזברין על הבהמה.

(כא) אף בשאר ימות השנה. (כב) אפילו ברגל.

יא. תבה שנשתמש בה חלין ומעשר שני, ומצא בתוכה מעוֹת - אם רב מניחי מעשר^{כג}, הרי המעוֹת מעשר; ואם רב מניחי חלין, חלין; מחצה למחצה^{כד}, חלין^{כה}.

(כג) כלומר, רוב האנשים שמניחים את מעותיהם בתיבה זו, מניחים בה מעוֹת מעשר. (כד) כלומר, מחצית המשתמשים, מניחים חולין, ומחציתם מעשר. (כה) מכיוון שרוב המעוֹת חולין.

יב. מצא פרות בין פרות מעשר לפרות תרומה,

קעו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ד' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

היא רק מדברנן, אבל מהתורה הפירות טהורים, ולכן עליהם להיפדות בירושלים.

פֶּרֶק ז

דיני השימוש במעות מעשר שני

ג. אין נלקח בכסף מעשר אלא מאכל אדם שגידולו מן הארץ, או גידולי גידולו מן הארץ [הניזונים מפירות] - כגון הפרט המפרש בתורה²², "בבקר ובצאן, ובין ובשכר".

(ה) כוונת הרמב"ם היא לדין שלמדו חז"ל מהדרשה "כלל ופרט וכלל": הפסוק "ונתתה הכסף בכל אשר תאזה נפשך" הוא כלל, "בבקר ובצאן ובין ובשכר" - פרט, "ובכל אשר תשאלך נפשך" - חזר וכלל. והכלל שלומדים כאשר יש "כלל, ופרט וכלל" שאין לדרוש שמותר הכל (כי בסוף יש כלל), ולא רק את הפרט (למרות שהתורה מפרטת דברים מסויימים), אלא התורה מרבה דברים שדומים לפרטים שהוזכרו. לכן, מהפרט שכתוב בפסוק למדו חז"ל שמותר לקנות רק דברים שהם פרי מפרי גידולי קרקע (כגון: בעלי חיים הניזונים מן הקרקע או פירות), אף כל מה שמותר לקנות - יהיה דווקא פרי מפרי גידולי קרקע.

ד. לפיכך, אין לוקחין בכסף מעשר מים ומלח, כמחין ופטריות - לפי שאין גידוליהן מן הארץ; ולא פירות מחפרין לקרקע, ולא פירות שאינן יכולים להגיע לירושלים - לפי שאינן דומין לבקר וצאן²³.

(ו) למרות שהם נחשבים מאכל אדם. (ז) אלא ירקבו בדרך. (ח) שגדלים מהארץ (מהעשב הצומח בה), והם תלושים ואינם נרקבים ומתכלים במהירות.

ה. הדבש והחלב והביצים, הרי הן בבקר וצאן - שאף על פי שאינן גידולי קרקע, הן גידולי גידוליהן²⁴.

(ט) את הדבש הדבורים אוספות מהפרחים המחוברים לקרקע, וכן החלב והביצים נוצרים מבעלי החיים שניזונים מהגדל בקרקע.

ו. התמיד - עד שלא החמיץ - אינו נלקח בכסף מעשר, מפני שהוא כמים; ומשהחמיץ, נלקח כגין ובשכר. לקחו עד שלא החמיץ, והחמיץ - קנה מעשר²⁵.

(י) פסולת ענבים שמעורבת במים ועתידה להיות חומץ. (יא) כי התגלה למפרע שזהו חומץ.

א. פירות הנלקחות בכסף מעשר שני - אינן נפדין ברחוק מקום, אלא אם כן נטמאו באב הטמא²⁶ [טומאה מן התורה]; אלא יעלו הן עצמן, ויאכלו בירושלים²⁷;

~ נקודות משיחות קודש ~

"פירות הנלקחות בכסף מעשר שני - אינן נפדין ברחוק מקום... אלא יעלו הן עצמן ויאכלו בירושלים".

ויש לבאר ההוראה בעבודת האדם לקונו, העולה מהלכה זו: במעשר שני, רואים חיבור שני קצוות, שמצד אחד ניתן לאכילת הבעלים, ומצד השני יש לאוכלו בירושלים עיר הקודש - "המקום אשר יבחר ה'". היינו, אכילת בעלים שהיא אכילת מצוה בתכלית הרוחניות. ובוזה גופא ישנה התחשבות בדרכי הטבע "כי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו גו'" אז "ונתתה בכסף כו'", כלומר שהתורה מתחשבת בלבושי הטבע והגבלותיו. אעפ"כ ישנה הגבלה אחת: שאם נלקחו כבר פירות בכסף מעשר שני, אין לפדותן שוב אלא "יעלו הן עצמן ויאכלו בירושלים".

ונקודת הביאור בזה היא, שאף שהדבר נעשה כבר בדרך הטבע, אסור להוסיף ולהורידו עמוק יותר בלבושי הטבע. כך גם עבודת האדם צריכה להיות מלוכנת בדרכי הטבע "היות הגוף בריא כו'", שהרי "אי אפשר שיבין וישתכל בחכמות והוא רעב וחולה כו'", ולכן נותן ה' את כל הברכות בכל המצטרך בבני חיי ומזוני רויחי, וכאן באה ההוראה שלא להוריד עוד את ענייניו לעומק יותר בדרכי הטבע אלא להישאר עם כל הברכות מאתו ית', בתכלית השלימות והקדושה.

(על-פי "יין מלכות" ספר זרעים, סימן כ"א)

א) מחוץ לירושלים, ואסור לעשות כך. (ב) אם הם לא נטמאו.

ב. זהו חמר בלקוח בכסף מעשר, מפרות מעשר עצמן. ואם נטמאו בולד הטמא²⁸ [כגון שנגעו במאכל טמא], יפדו ויאכלו בירושלים²⁹.

ג) הדין המובא בהלכה הקודמת. (ד) מכיוון שטומאה כזו

22. דברים-ראה, יד, כו.

הפניות לשיחות קודש
הלכה א: ביאור ההלכה בעבודה הרוחנית - יין מלכות ספ"ח, פ"ט. הלכה ב: הסברת דברי הרדב"ז; ג' אופנים בגדר פדין מע"ש - לקו"ש חל"ד ע' 75.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ד' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קעז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

[ו-המתניו לשקיעת השמש], וּמִתְרַת לְאוֹנָן, וְנֶאֱכַלְתָּ כָּל־מָקוֹם; וְהַמַּעֲשֵׂר מִתֵּר לְזָרִים, וְלִטְבוֹל יוֹם [שאינו ממחין לשקיעה], וְאִסּוּר לְאוֹנָן, וְאִינוּ נֶאֱכָל אֶלָּא בִּירוּשָׁלַיִם. נִמְצָא מִמַּעַט אֲכִילַת הַמַּעֲשֵׂר וְאֲכִילַת הַתְּרוּמָה.

(כא) לכהן אסור לקנות פירות תרומה בכסף מעשר שני. (כב) של המעשר. (כג) של התרומה.

יב. לֹקְחִין בַּהֶמָּה לְזִבְחֵי שְׁלָמִים מִכֶּסֶף הַמַּעֲשֵׂר^{כד}, מִפְּנֵי שֶׁשְׁלָמִים נֶאֱכָלִין לְזָרִים^{כה}. בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ לֹקְחִין בַּהֲמוֹת לְאָכְלָן חֲלִין מִכֶּסֶף מַעֲשֵׂר שָׁנִי, כְּדִי לְהַבְרִיחָהּ [=שלא תקרב] מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ^{כו}; גָּזְרוּ בֵּית דִּין, שְׂאִין לֹקְחִין בַּהֶמָּה מִמַּעֲוֹת מַעֲשֵׂר אֶלָּא לְשְׁלָמִים בְּלִבְדָּה. אָבֵל חֵיהָ וְעוֹף - לֹקְחִין [חולין], שְׂאִינָן רְאוּיִין לְשְׁלָמִים.

(כד) ועל הבהמה חלות שתי הקדושות: קדושת השלמים וקדושת המעשר. (כה) ואם כן, לא מתווספת הגבלה בשימוש המעשר השני בקנייתם. (כו) כדי שלא יפסידו את מתנות כהונה שצריכים לתת לכהנים כשמוקריבים על המזבח.

יג. וְאִין לֹקְחִין פְּרוֹת שְׁבִיעִית [שמיטה] מִכֶּסֶף מַעֲשֵׂר - לְפִי שֶׁהוּא חַיֵּב לְבַעֲרֵהָ, כְּמוֹ שִׁתְּבָאָרִיכָה.

(כז) את פירות השביעית בשנה שלאחר שנת השמיטה, ואילו כסף מעשר שני מבערים רק בשנה הרביעית (כדלהלן פרק יא הלכה ג). (כח) בהלכות שמיטה ויובל פרק ז הלכה א.

יד. הַלּוֹקֵחַ • מִים וּמִלַּח, או פְּרוֹת מַחְבְּרִין, או פְּרוֹת שְׂאִינָן יְכוּלִין לְהַגִּיעַ לִירוּשָׁלַיִם - לֹא קִנְיָה הַמַּעֲשֵׂר^{כט}, אִף עַל פִּי שִׁנְעָאוּ הַמַּעֲוֹת לְחִלּוֹן.

(לט) כלומר, לא חלה עליהם קדושת המעשר. (ל) שעל ידי מעשה הקניין, פקעה מהם הקדושה.

טו. הַלּוֹקֵחַ פְּרוֹת חוּץ לִירוּשָׁלַיִם מִכֶּסֶף מַעֲשֵׂר - בְּשׁוּגְגָלָא, כּוֹפִין אֶת הַמּוֹכֵר לְהַחְזִיר הַדָּמִים לְבַעֲלֵים^ל, וְהֵן [המענות] מַעֲשֵׂר כְּמוֹת שֶׁהָיוּ^{לב}. בְּמִזִּיד, יַעֲלִו הַפְּרוֹת וְיֶאֱכָלוּ בִּירוּשָׁלַיִם^{לד}. וְאִם אִין מִקְדָּשׁ, נִיחָם עַד שִׁירְקָבוּ.

(לא) שלא ידע שהן מעות מעשר שני. (לב) ולקחת בחזרה את הפירות ממנו. (לג) כי קנייה כזו נחשבת כמקח טעות, מכיוון שאם הקונה היה יודע שהם דמי מעשר, לא היה קונה בהם את הפירות הללו. (לד) ואסור לו לפדות אותם.

ז. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים^{יב}? בְּשִׁנְתָן שְׁלֹשָׁה [מידות של] מִים, וּמִצָּא פָחוֹת מֵאַרְבָּעָה^{יג}; אָבֵל אִם נָתַן שְׁלֹשָׁה, וְהוֹצִיא אַרְבָּעָה - הָרִי זֶה בֵּינֵינוּ מִזִּיד, וְנִלְקַח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר^{יד}.

(יב) שתמד שעוד לא החמיץ, אינו נלקח בכסף מעשר. (יג) ובמקרה כזה למרות שהתווסף מיץ למים ויש בו טעם יין, הוא עדיין אינו נחשב יין. (יד) אף אם לא החמיץ.

ח. לְוֹלְבֵי זְרֵדִין [=ענפים רכים]^{טו} וְהַחְרוּבִין^{טז} - עַד שְׁלֹא יִמְתִּיקוּ^{יז}, אִין נִלְקָחִין^{יח}; וְאַחֵר שִׁנְתִּיקוּ, נִלְקָחִין. אָבֵל הַלּוֹף [=מין בצל] וְהַחֲרָדֵל וְהַתְּרוּמוֹסִין [=מין קטנית] וְשָׂאָר כָּל הַנִּכְבָּשִׁין [=הנשרים במלח], בֵּין מִשְׁנִמְתִּיקוּ בֵּין עַד שְׁלֹא יִמְתִּיקוּ - נִלְקָחִין. וְהַקּוֹר [=לבעבות דקל] - נִלְקַח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר.

(טו) שהיה נהוג לאכול אותם אחרי כבישתם בחומץ או במי מלח. (טז) כלומר, הלולים של החרובים. (יז) כל עוד הטעם שלהם עדיין לא הפך למתוק על ידי הכבישה. (יח) מכיוון שבשלב זה הם עדיין לא ראויים לאכילה מרוב מרירותם.

ט. הַפְּרָכִם - אִינוּ נִלְקַח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, שְׂאִינוּ אֶלָּא לְמִרְאָה^{יט}; וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בּוֹ מִנּוֹתָנֵי רִיחַ וּמִרְאָה וְטַעַם - הוֹאִיל וְאִינוּ לְאֲכִילַת גּוֹפֵן אֶלָּא לְטַעַם שְׁנוֹתָן, אִין נִלְקָחִין בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר.

(יט) משתמשים בו רק כדי להוסיף צבע למאכל.

לְפִיכָף, רְאֵשֵׁי בְשָׂמִים, וְהַפִּלְפִלִין, וְהַקֶּשֶׁט [בושם], וְהַחֲלִיתִית [=ירק חריף], וְחִלּוֹת חֲרִיעַ [=פרח המשמש לצביעת מאכלים], וְכָל פִּיּוּצָא בָּאֵלוּ - אִין נִלְקָחִין בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר.

י. הַשֶּׁבֶת [=שמיך] - אִם לָתֵן טַעַם בְּקִדְרָה, אִינָה נִלְקָחֶת; וְאִם לְכֻמָּץ [=תערובת מי חלב ולחם] וְכִיּוּצָא בּוֹ שֶׁהוּא אוֹכֵל גּוֹפָה, נִלְקָחֶת בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר.

עֶרֶב מִים וּמִלַּח - אִם נָתַן לְתוֹכָן שָׁמֶן - הָרִי הֵן כְּמוֹרִים [=רוטב], וְלּוֹקֵחַ מִהֵן בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר; וּמִבְּלִיעַ דָּמֵי הַמִּים וְהַמִּלַּח בְּדָמֵי הַשָּׁמֶן^כ.

(כ) כלומר, נותן למוכר כסף מעשר שני עבור השמן במחיר שכלול בתוכו גם השווי של המים והמלח, ומבקש ממנו שכביכול ייתן לו את המים והמלח בחינם.

יא. אִין לֹקְחִין תְּרוּמוֹת בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר^{כא} - מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִמַּעַט [-מגביל] אֲכִילָתוֹ^{כב} וְאֲכִילָתָהּ^{כג}; שְׂאִין אוֹכְלִין אוֹתָהּ אֶלָּא כְּהֵנָּם [שטבולן] מַעֲרָבֵי שְׁמֶשׁ

קעח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ה' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כ. האוכל • מעשר

שני בתורת חלין [מחזק]

לירושלים, אפלו במזיד -

אם פרות המעשר עצמן

אכל, יצחק לשמים מו.

ואם • פסח מעשר

אכל מח - יחזרו דמים למקומן, ויעלו ויאכלו

בירושלים; או יאכל כנגדן בירושלים, אם אינו

יכול להחזיר את הדמים.

מז) כלומר, יבקש מה' שימחל לו, אבל תקנה אחרת אין לו, כי הפירות כבר אינם בעולם. (מח) שקנה בכסף פירות ואכלם בתורת חולין, או ששילם בכסף חוב ולא יצאו המעות לחולין.

~ שבת קודש ה' תמוז ~

פרק ח

דיני שימוש נוספים בכסף פדיון מעשר שני

א. הלוקח בהמה לזבחי שלמים [מכסף מעשר שני], וחיה לבשר תאנה [=חולין], ממזי שאינו תגר [סותר], ואינו מדקדק - יצא העור לחלין, אפלו היו דמי העור מרבין על דמי הבשר; אבל הלוקח מן התגר, לא יצא העור לחלין.

א) כלומר, מחשב את מחיר הבשר ללא העור. ב) כלומר, העור לא נחשב מעשר שני מכיוון שהמוכר נותן אותו לקונה כמתנה, וכאשר הקונה ימכור אותו הוא לא יצטרך לנהוג בכסף שיקבל ככסף מעשר שני. ג) ודינו כקונה עבדים וקרקעות ובהמה טמאה.

ב. וכן הלוקח פדי יין סתומות, מקום שדרבן להמכר סתומות, ממזי שאינו תגר - יצא השנמן לחלין; לפיכך • צריך המוכר להפתח ראשי הפדיון, פדי שלא יצא השנמן לחלין. ואם • רצה להחמיר על עצמו ולמכר במדה - יצא השנמן לחלין.

השנת הראב"ד

לפיכך צריך המוכר א"א לא ידעתי מה צורך ומה הנאה יש לו אם לא יצא לחולין ולא עוד אלא אם פתח הפסיד שלא יצא לחולין ויאכלו כנגד קנקנו.

ואם • במדה א"א פירוש שמדקדק על היין שישוה את מעותיו בלא הבלעת הקנקן הרי הוא חולין שלא חלה עליו קדושת המעות.

טז. וכן אין לוקחין בהמה בכסף מעשר חוץ לירושלים. ואם לקח - בשוגג, יחזרו הדמים למקומן; במזיד, תעלה ותאכל בירושלים. ואם אין מקדש, תקבר היא ועורה.

(לה) כמו שאסור לקנות פירות חוץ לירושלים.

יז. לקח עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, בין במזיד בין בשוגג - אם ברח המוכר, הרי זה [הקונה] יאכל כנגד אותן המעות לירושלים בתורת מעשר. זה הכלל: כל שהוציא חוץ לאכילה ושתיה וסיכה מדמי מעשר, וברח המוכר או מת - יאכל כנגדו; ואם היה המוכר קיים, יחזרו דמים למקומן. וכן אם הביא עולות ונחשאות ואשמות מדמי מעשר, יאכל כנגדן.

(לו) שאסור לקנות אותם בכסף מעשר, מכיוון שקונים בו רק דברים שניתן לאכול אותם. (לז) של המעשר, שבידי המוכר. (לח) מכיוון שהבעלים לא יכולים לאכול את הקרבנות הללו.

יח. לקח חיה לזבחי שלמים, ובהמה לבשר תאנה [=חולין] - הרי זה כמי שקנה שור לחרישה מא, ולא קנו שלמים. לקח בהמה לשלמים, ונפל בה מים - פקעה ממנה קדשת מעשר מג [ונותרה קדושת שלמים], ופודה אותה מו; ואין הדמים מעשר מה. ואף • על פי כן, אם פדיה לעצמו - מוסיף חמש.

השנת הראב"ד

ואף • חומש א"א מאי אעפ"כ אטו שלמים דעלמא שהוממו ופדאן מי לא מוסיף חומש בשביל הקדשים.

לט) ואסור להקריב חיה כקרבן. מ) למרות שהיא ראויה להיות קרבן שלמים. מא) שאסור לעשות כך. מב) כלומר, לקח בהמת חולין מכסף מעשר, וחלו עליה שתי קדושות: קדושת מעשר וקדושת שלמים, כמבואר לעיל. מג) כי קנה אותה רק כדי להקריב אותה, ולכן במצב שאי אפשר להקריב אותה היא לא נחשבת מעשר. מד) מקדושת שלמים, כדין כל שלמים שנהיה בהם מום. מה) כי קדושת המעשר פקעה מהכסף על ידי מעשה הקנייה.

יט. המתפס [הקדוש] מעות מעשר לשלמים - לא קנו שלמים מו; שקדשת שלמים אינה חלה על קדשת מעשר, שהמעשר ממון גבוה הוא. ואין צריך לומר, אם התפס פרות המעשר עצמן לשלמים, שלא קנו שלמים.

(מו) הן לא נחשבות שלמים, ויכול לקנות בהן מה שירצה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ה' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קעט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יתקלקל אם יפתחו הקנקנים. (כ) מכיוון שהוא אמר במפורש שהוא רק משאיל אותם למעשר שני, ובנוסף מקרה כזה דומה למי שהפריש פירות מעשר שני אחרי שקילף אותם ולאחר מכן הוא החזיר אותם לקליפתם, שאז בוודאי הקליפות לא נחשבות מעשר שני. (כא) בלי שהוא אמר במפורש שהוא רק משאיל את הקנקנים. (כב) אם הוא עשה את היין הזה מעשר, לפני שסתם את הקנקנים. (כג) מכיוון שהוא כמפריש מעשר פירות בלי קליפתם, ואחר כך מכניסם לקליפתם.

הפקיד לתוך הקנקן רביעית [ממידת לוג] חליץ^{יד}, או שפנס לתוך שמן או חמץ או ציר [דיגים] ודבש של מעשר שני סתם^{כה} - בין שסתם בין שלא סתם, לא קנה מעשר את הקנקנים^{כו}.

(כד) כלומר, לפני שהכניס יין של מעשר לקנקן, הכניס בו רביעית יין חולין ובמצב כזה הקנקן לא בטל למעשר שייכנס אחר כך. (כה) אפילו שלא אמר שהוא רק משאיל הקנקנים למעשר. (כו) מכיוון שכל אלו אינם צריכים את הקנקן כמו יין, אלא נשמרים בלעדיו, ולכן הוא לא בטל אליהם.

ו. צבי שלקחו בכסף מעשר, ומת - קבר בעורו^{כז}; לקחו חי, ושחטו^{כח}, ונטמא - הרי זה יפרה פשאר פרות מעשר שנטמאו.

(כז) בגלל שהצבי מת, העור קדוש בקדושת מעשר שני, מכיוון שזהו הדבר היחיד בעל הערך שנשאר מהצבי. לכן, אסור להשתמש בעור הצבי לשימוש חולין או למכירה, אלא צריך לקבור אותו. (כח) ובעיקרון הוא ראוי לאכילה.

המניח דינר של מעשר שני, להיות אוכל פגדו^{כט} עד שיצא לחליץ, והיה הדינר יוצא [=שווה] בעשרים מעה, אבל עליו בעשר מעין, והוולו המעות לאחר זמן, והרי הדינר יוצא בארבעים מעה - צריך לאכל עליו בעשרים מעה [נוספות]^{לא}, ואחר כך יצא לחליץ; הוקרו [=התיקרו] המעות, והרי הדינר יוצא בעשר מעין - אוכל עליו בחמש מעין, ואחר כך יצא לחליץ.

(כט) כלומר, הניח מטבע מעשר שני במקום שמור, כדי שבכל פעם שיקנה פירות יחלל עליהם חלק מהמטבע והם ייעשו מעשר שני ויאכל אותם בירושלים בקדושה. (ל) כלומר, עד שיאכל פירות בשווי של כל המטבע. (לא) כמו השווי העכשווי של חצי המטבע שעוד לא חולל.

ז. הלוקח לב • פרות בסלע של פסח מעשר^{לג}, ומשך הפרות, ולא

(ד) כי המוכר לא מקפיד על הקנקן ונותן אותו בחינם לקונה. אבל הקונה כדי יין פתוחים, או אפילו סתומים במקום שמוכרים בדרך כלל כדים פתוחים, לא יצא הקנקן לחולין. (ה) במקום שבדרך כלל מוכרים את כדי היין סתומים. (ו) ובכך הוא מגלה את דעתו שהוא מקפיד עליהם, והקונה משלם בכסף המעשר גם עבור הכדים. (ז) וכך תהיה כמות גדולה יותר של מעשר. (ח) המוכר שאינו תגר. (ט) כלומר, למדוד את היין בדיוק, כדי שלא תהיה כאן הונאה. (י) גם אם הוא פתח את ראשי הכדים כדי למדוד את היין, כי בקרה כזה פתיחת ראשי הכדים אינה הוכחה לכך שהוא מקפיד על הקנקנים.

ג. לקח • פתוחות או לקח . . פתוחות א"א וידוע דמי היין והקנקן צריך לאותן הדמים. סתומות במקום שדרן להמכר פתוחות^{יא}, או שלקח מן התגר שמוקדקדק במכירתו - לא יצא הקנקן לחליץ.

(יא) והרגילות במקום זה היא למכור את היין ואת הקנקן כל אחד בפני עצמו.

לקח סלי תאנים וענבים עם הפלי^{יב}, לא יצאו דמי הפלי לחליץ^{יג}.

(יב) שמניחים את הסלים בתוכו. (יג) כי בוודאי המוכר מתכוון למכור את הכלי בפני עצמו אף אם אינו תגר. אבל הסלים יצאו לחולין, שאינו מקפיד עליהם, אף אם הוא תגר.

ד. לקח אגוזים ושקדים וכיוצא בהן, יצאו קלפיהן [הקליפות] לחליץ^{יד}. לקח חותל [סל] תמרים, יצא החותל לחליץ^{טו}. קפה של תמרים - אם דרוסות [מעוכות]^{טז}, יצאו הקפות לחליץ^{יז}; ואם אינן דרוסות, לא יצאו הקפות לחליץ^{יח}.

(יד) כי בוודאי המוכר לא מקפיד עליהם, אף אם הוא תגר. (טו) כי המוכר לא מקפיד עליו, ודינו כסלי תאנים וענבים. (טז) ובעקבות זאת הם דבוקות לקופה. (יז) מכיוון שהן נדרשות לתמרים ובטלות אליהן, והמוכר לא מתכוון למכור אותן בנפרד. (יח) מכיוון שבמקרה כזה יש לקפות חשיבות בפני עצמן.

ה. מי שהיה לו יין של מעשר שני, והשאיל קנקניו לאותו מעשר [אחסן יין מעשר בקנקני חולין] - אף על פי שסתם את פיהן^{יט}, לא קנה המעשר את הקנקנים [לא התקדשו הקנקנים]^כ. פנס את היין לתוך סתם^{כא} - אם קרא שם ועשהו מעשר עד שלא סתם את פיהן^{כב}, לא קנה מעשר^{כג}; ואם משסתם קרא שם ועשהו מעשר - קנה מעשר את הקנקן.

(יט) של הקנקנים, ובעקבות זאת הם בטלים ליין, כי הוא

השנת הראב"ד
הלוקח . . בלבד א"א אי אפשר לזה בלא שיבוש שהרי לא נתן לו כסף ובמשיכתו הוא קונה כדי שלא יחא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

חכם הנזהר בקדושת מעשר שני של דמאי, צריך לתת דווקא חולין כמו שהתחייב בזמן המשיכה.

נ. נתן לו [הקונה למוכר] **סלע של מעשר, ולא הספיק למשך את הפרות, עד שעמדו בשתים - מה שפדה פדה לט, והדין ביניהן** [ניתן לבטל המיקח] ^מ.

(לט) כלומר, כל הפירות נחשבים כעת מעשר שני, מכיוון שמעשה הפדייה התרחש כאשר הם היו שווים סלע. (מ) כמו הדין בכל קנייה שהקונה עדיין לא משך.

ט. נתן לו שני סלעים של מעשר, ולא הספיק למשך הפרות, עד שחזרו להיות בסלע - מה שפדה פדה מא, ומדת הדין ביניהן; שמעשר שני, פדייתו היא משיכתו ^{מב}.

(מא) כלומר, הסלעים נעשו חולין, והפירות שעכשיו שווים רק סלע אחד נחשבים פירות מעשר. (מב) כלומר, כמו שהמשיכה קונה בחולין, כך נתינת הכסף במעשר שני קונה את הפירות והופכת אותם להיות מעשר שני.

י. מי שהיו לו פרות חלין בירושלים, והיו לו מעות מעשר שני חוץ לירושלים - אומר: 'הרי המעות ההם מחללין על הפרות האלו', ויאכל הפרות שם [בירושלים] **בטהרה, ויצאו אותן המעות לחלין במקומן**.

יא. היו לו מעות מעשר שני בירושלים, ויש לו פרות חוץ לירושלים - אומר: 'הרי המעות האלו מחללין על הפרות ההם', ויצאו המעות לחלין, ויצעלו הפרות ויאכלו בירושלים ^{מג}; **שאניו צריך להיות המעות והפרות במקום אחד בשעת החלול**.

(מג) אך דווקא כשפירות חולין או מעות מעשר שני בירושלים, אבל פירות מעשר שני שנמצאים בירושלים, לא מחללים אותם על מעות בכלל.

יב. מי שהיו לו מעות מעשר בירושלים, וצריך להם, ויש לחברו פרות חלין שרופה לאכלן - אומר לחברו: 'הרי המעות האלו מחללין על פרוטיך', ונמצאו אותן הפרות לקוחין בכסף מעשר, ויאכל אותן חברו בטהרה ^{מד}; **ולא הפסיד כלום** ^{מה}, **ויצאו המעות לחלין**.

(מד) כמו כל פירות שנקנו בכסף מעשר שני. (מה) בעל

הדיוט חמור מהקדש ועוד שבוש אחר שהלוקח פירות של חולין להחליפן בכסף מעשר מה עשה המעשר בבאן והלא הפירות שנמשכו חולין הם אטו אפטרופוס של מעשר הוא שיהא ידו כיד המעשר והמשנה לא דברה בענין זה אבל הוא במשנה משך ממנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים משמע שהפירות הם המעשר, ולענין המשנה נראה כי המעשר נקנה במשיכה ולא מכח הדיוט שלא יהא חמור מהקדש שהרי מעשר הוא וכשהוא נקנה בסלע מה כח הוא לו והלא ריעותא הוא לו שאינו תופס לקדושתו אלא סלע וסוף דבר מה שאמרו בגמרא סותר את דבריו וכל שאמר שהרי אמרו על זאת המשנה תנתיין דלא כרשב"ג דתנינן רשב"ג אומר לעולם משיכת מעשר שני הוא פדיונו מכלל דתנתיין אינו נקנה במשיכה, ולפי זה הגמרא מה שאמר במשנה נותן לו סלע ומשכר בסלע וזמ"ש שלו המוכר משכר בסלע קאמר ומעשר שני של מוכר קאמר שאם רצה ליטול מן המעשר בסלע נוטל. ועם כל זה אין דעתי נוחה ואומר לי לבי שכל המשנה הולכת על מדת הדין שהמעשר אינו מתחלל אלא בשעת מתן מעות מיהו המוכר והלוקח נדונין כשעת משיכה חילוך משך בסלע ועמד בשתים נותן סלע ומשכר הלוקח בסלע הפירות ויהיו שלו בתורת מעשר ויאכלם בירושלים או ידם לעצמו וזהו שאמר מעשר שני שלו ואם משך בשתים והחולל ועמדו בסלע פודה אותה בסלע של חולין כשעת פדיונו מ"מ נותן למוכר סלע אחר כשעת משיכה ואפילו הוא של מעשר שני שאין זה אלא כפורה חוב בעלמא ואע"פ שאין פורעין חוב ממעשר שני שאני הכא שמשעה ראשונה ממעשר היה החוב והכי איתא בגמרא בראש המסכתא ואם היה המוכר ע"ה נותן לו אותו הסלע הב' מן הדמאי אבל לא מן הודאי ועל אותו הסלע השני שנותן ממעשר שני אמרו בגמרא כשיפדה אותו אינו מוסיף עליו חומש פירוש אם יבא הלוקח לפדותו לא נחשוב אותו כפודה ממעשרו אלא כפודה מעשר של מוכר שכבר קנאו בפרעונו, וכל זו המשנה דלא כרשב"ג דהוא דאמר חללו כשעת משיכתו, זהו דרך הישר בעיני וערב עלי.

הספיק לתן הסלע, עד שהוקרו הפרות ועמדו בשתים [=עלה מחירם לשני סלעים] - **הרי זה מפריש עליהן סלע בלבד, שנאמר** ^{מא}: **"ונתן את הכסף, וקם לו", בנתינת הכסף קונה; והשכר למעשר** ^{לה}.

(לב) הקונה בירושלים. (לג) מתוך כוונה לחלל עליהם סלע של מעשר שני שבידו. (לד) כלומר, נותן למוכר סלע אחת בלבד ובכך מקדש את כל הפירות למעשר שני, מכיוון שבמשיכה הוא קנה כבר את הפירות, ונותר רק להעביר אליהם את קדושת המעשר שני, על ידי נתינת הסלע למוכר. (לה) כלומר, כל הפירות, ששוים עכשיו שני סלעים, נתפסים בקדושת המעשר.

ח. משך [=קנה] **פרות בשתי סלעים, ולא הספיק לתן המעות, עד שהחלו הפרות ועמדו בסלע - אינו מפריש עליהן ממעות מעשר שני אלא סלע אחת** ^{מא}; **ומוסיף עליה סלע שניה מן החלין, ונותן למוכר** ^{לב}. **ואם היה המוכר עם הארץ, הרי זה מותר לתן לו סלע שניה ממעות מעשר שני של דמא** ^{לח}.

(לו) מכיוון שעכשיו, בזמן החילול, הפירות שווים רק סלע אחד. (לז) מכיוון שהוא קנה את הפירות כבר בזמן המשיכה, ואז הם היו שווים שני סלעים. (לח) מכיוון שעם הארץ מתנהג במטבעות דמאי כמו עם חולין, אבל לתלמיד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ה' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קפא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פרק ט

דיני נטע רבעי

א. נָטַע רִבְעִי [=פירות העץ בשנתו הרביעית] - הָרִי הוּא קֹדֶשׁ, שְׁנֵאמַר²⁴: "וּבִשְׁנֵה הָרְבִיעִית, יִהְיֶה כָּל פְּרִיו קֹדֶשׁ הַלּוּלִים לַה'"; וְדִינוּ לְהַאֲכִיל לְבַעְלֵיו בִּירוּשָׁלַיִם, כְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי. וְכַשֵּׁם שֶׁאֵין מַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּסוּרֶיָּה [החייבת במעשרות מדברי חכמים], כֵּן אֵין נָטַע רִבְעִי בְּסוּרֶיָּה. וּבְנָטַע רִבְעִי הוּא אוֹמֵר²⁵: "וְאִישׁ אֶת קֹדְשֵׁיו, לֹא יִהְיֶה" - שֶׁאֵין לָּהּ קֹדֶשׁ שְׁלֵא נִתְּפַרֵשׁ דִּינוּ בְּתוֹרָה לְמִי הוּא, חוּץ מִנָּטַע רִבְעִי.

ב. הָרוּצָה לְפָדוֹת נָטַע רִבְעִי, פּוֹדָה כְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי; וְאִם פָּדָהּ לְעֶצְמוֹ^א, מוֹסִיף חֲמִשָּׁה. וְאֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ, עַד שֶׁיִּגְיַע לְעוֹנֵת הַמַּעֲשֵׂרוֹת [=גדל שליש ונתחייב במעשרות] - שְׁנֵאמַר²⁶: "לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ", עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּבוּאָתוֹ; וְאֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ בְּמַחֲכָר [לקרקע], כְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי. וְהָרִי הוּא מְמוֹן גְּבוּהָ, כְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי; לְפִיכָּךְ, אֵינוּ נִקְנָה בְּמִתְנָה, אֶלָּא אִם נִתְּנוּ בִסֵּר [-קודם שנתחייב]. וְדִינוּ בְּשֶׁאֵר הַדְּבָרִים, לְעֲנֹן אֲכִילָה וּפְדִיָּה - כְּמַעֲשֵׂר.

(א) אם בעל הפירות פודה אותם עם כספו האישי.
(ב) כלומר, מכיוון שהוא ממון גבוה ודינו כהקדש.

ג. וְהַפּוֹדָה כָּרֶם רִבְעִי - רָצָה, פּוֹדָה עֲנָבִים, רָצָה, פּוֹדָה יֵין; וְכֵן הַזֵּיתִים. אֲבָל שֶׁאֵר פְּרוֹת, אֵין מְשַׁנֵּן אוֹתָן מִבְּרִיתָן.

(ג) ביכולתו לעשותם שמן ולפדותם אם הוא רוצה.

ד. כָּרֶם רִבְעִי - אֵין לוֹ לֹא [דיני] שְׂכָחָה, וְלֹא פָּאָה, וְלֹא פָּרֵט, וְלֹא עוֹלָלוֹת [=מתנות עניים]; וְאֵין מְפָרִישִׁין מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂרוֹת, כְּמוֹ שֶׁאֵין מְפָרִישִׁין מִמַּעֲשֵׂר שְׁנִי, אֶלָּא כִּלּוּ עוֹלָה לִירוּשָׁלַיִם, אוֹ נִפְדָּה וַיַּעֲלוּ הַדָּמִים וַיֵּאָכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם - כְּמַעֲשֵׂר.

ה. עֲנָבִים שֶׁל כָּרֶם רִבְעִי - הַתְּקִינוּ בֵּית דִּין, שֶׁיִּהְיֶה עוֹלֵין לִירוּשָׁלַיִם [ממרחק של] מִהֶלֶךְ יוֹם לְכָל צֵד, כְּדִי לַעֲטֹר שׁוּקֵי יְרוּשָׁלַיִם בְּפְרוֹתָהּ; וּמִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נִפְדָּה אֶפְלוּ סְמוּךְ לַחוּמָה. וְשֶׁאֵר כָּל הַפְּרוֹת, אֶפְלוּ בְּזֶמֶן הַמִּקְדָּשׁ, נִפְדִּין סְמוּךְ לַחוּמָה.

יג. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים^{מו}? בְּשֶׁהִיָּה חֲבָרוּ בַעַל הַפְּרוֹת חֲבֵר [=תלמיד חכם] - שֶׁאֵין מוֹסְרִין פְּרוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁל וְדֹאֵי אֶלָּא לְחֲבֵר^{מו}; לְפִיכָּךְ, אִם הָיוּ הַמַּעֲוֹת שֶׁל דְּמָאֵי, אוֹמֵר בֶּן אֶף לְעַם הָאֶרֶץ מַח. וּמִתֵּר •

השגת הראב"ד

ומותר . . . הן א"א לא בכל ענין כמו שהוא פושט שהרי פירשו בתוספתא כיצד הוציא מעות מתוך אפונדתו ואמר לו חלל על אלו לא חילל אלא עד מקום שלוקח ופורע לו דינר לאלתר אם משום חוב ומשום מלוה אסור עד שילך לביתו ויחזור.

לְחַלֵּל מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְשֶׁל דְּמָאֵין עַל פְּרוֹת עִם הָאֶרֶץ, וְעַל מַעֲוֹתָיו; וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶן שְׁמָא שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי הֵן.

(מו) שהתירו לחלל מעות מעשר שלו, על פירות חולין של חברו. (מז) אבל לעם הארץ לא, כי הוא בחזקת טומאה. (מח) כי פירות מעשר שני דמאי שקדושים רק מספק, מותר לתת לעם הארץ.

יד. הַמְּנִיחַ דִּינָר שֶׁל מַעֲשֵׂר לְהִיּוֹת אוֹכֵל כְּנִגְדּוֹ וְהוֹלֵךְ מֵט - פִּיּוֹן שֶׁאֵכֵל עָלָיו עַד שְׁלֹא נִשְׁאָר מִמֶּנּוּ אֶלָּא פָּחוֹת מִפְּרוּטָה, יֵצֵא לְחֵלִין. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשֶׁל דְּמָאֵי; אֲבָל בְּשֶׁל וְדֹאֵי - לֹא יֵצֵא לְחֵלִין עַד שֶׁיִּשְׁאָר מִמֶּנּוּ פָּחוֹת מִשְׁוֹה פְּרוּטָה אַחֵר שְׁמוֹסִיפִין אֶת הַחֲמִשָּׁה.

השגת הראב"ד

כגון . . . מארבעה א"א ג"ל שזה שיבוש וראוי להיות שנשאר ממנו ארבעה חומשי פרוטה.

כְּגוֹן • שֶׁנִּשְׁאָר מִמֶּנּוּ פָּחוֹת מֵאַרְבַּעַת חֲמִשֵּׁי פְּרוּטָה.

(מט) כלומר, כדי לחלל עליו פירות בירושלים ולאוכלם שם.
(נ) שאין צורך להוסיף עליו חומש כשמחללים אותו.

טו. טְמֵאֵין וְטֵהוֹרִין שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין אוֹ שׁוֹתִין כְּאֶחָד בִּירוּשָׁלַיִם, וְרָצוּ הַטֵּהוֹרִין לְהִיּוֹת אוֹכְלִין מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁלָּהֶן - מְנִיחִין סֵלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי, וְאוֹמְרִין: 'כָּל שֶׁהַטֵּהוֹרִין אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, סֵלַע זֶה

השגת הראב"ד

שהרי אכלו ושתו א"א פירשו בגמרא באומר לכשישתה ולא יאמר מעכשיו ולא כששתו אלא [מעכשיו] לכשישתו ויש בריה.

מְחַלֵּל עָלָיו; וְתֵצֵא הַסֵּלַע לְחֵלִין, שֶׁהָרִי • אֶכְלוּ וְשָׁתוּ בְּשׁוּרָה בְּטֵהָרָה - וּבִלְבָד שְׁלֵא

יָגַעוּ הַטְּמֵאִים בְּמֵאֶכֶל, שְׁלֵא יִטְמְאוּהוּ.

24. ויקרא-קדושים, יט, כד. 25. במדבר-נשא, ה, י. 26. ויקרא-קדושים, יט, כה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּשָׁנָה חֲשׁוּבִין שָׁנָה - וְהוּא, שְׁתַּקְלֹט הַנְּטִיעָה קֹדֶם הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם; וְכִמָּה הוּא סֵתָם קְלִיטָה לְכָל הָאֵילָנוֹת? שְׁתֵּי שָׁבָתוֹת [=שבועיים].

(טז) לשלוש שנות הערלה ולשנה הרביעית הבאה אחריהן. (יז) כלומר, הדין אינו שהנטע באמצע השנה, ימנה שלוש שנים שלמות מראש השנה הבא.

ט. נִמְצָאתָ לְמַד, שֶׁהַנְּטִיעַ אַרְבַּעַה וְאַרְבַּעִים יוֹם י"ח קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, עָלְתָה [=נחשבת] לוֹ שָׁנָה; וְאִם עַל פִּי כֵן, אֵין פְּרוֹת הַנְּטִיעָה הַזֹּאת מִתְּרִין בְּעֶרְלָה י"א או בְּרִבְעִי, עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם בְּשָׁבָט י - שֶׁהוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאֵילָן.

(יח) שהם שבועיים של קליטת הנטיעה, ועוד שלושים יום שנחשבים כשנה. (יט) מאיסור ערלה. (כ) כלומר, הפירות שנחנטו (=הגיעו לעונת המעשרות שלהם) מט"ו בשבט של השנה השלישית או הרביעית ואילך.

י. מִי־צִד? הַנְּטִיעַ אֵילָן מֵאֶחָל בְּחִמְשָׁה עָשָׂר בָּאָב מִשָּׁנָה עֲשִׂירִית בִּיּוֹבֵל - הָרִי הוּא בְּתוֹךְ שְׁנֵי עָרְלָה, עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט מִשָּׁנָה שְׁלֹשׁ עָשָׂרָה; וְכָל מֵה שְׁיֻצִּיא הָאֵילָן בְּתוֹךְ זְמַן זֶה כ"א - הָרִי הוּא עָרְלָה כ"ב, אִם עַל פִּי שְׁנִגְמָרוֹ לְאַחַר כִּמָּה יָמִים כ"ג.

(כא) כל הפירות שנחנטו והגיעו לעונת המעשרות שלהם בזמן הזה. (כב) ואסור בהנאה. (כג) כלומר, למרות שהפירות האלו הבשילו לאחר טו בשבט.

וּמִחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט מִשָּׁנָה שְׁלֹשׁ עָשָׂרָה בִּיּוֹבֵל, עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט מִשָּׁנָה אַרְבַּע עָשָׂרָה - הוּא נִטַּע רִבְעִי; וְכָל מֵה שְׁיֻצִּיא בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - הָרִי הוּא רִבְעִי, וְצִרִיף פְּדִיּוֹן. וְאִם נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה, נִתְעַבְּרָה לְרִבְעִי אוֹ לְעָרְלָה כ"ד.

(כד) כלומר, החודש הנוסף לא גורם שנתיר את הפירות לפני ט"ו בשבט.

יא. נְטַעו • בְּשָׁשָׁה

עָשָׂר בָּאָב מִשָּׁנָה עָשָׂר
[לשנות היובל] - **לֹא עָלְתָה לוֹ שָׁנָה עָשָׂר, אֲלֹא הָרִי הוּא עָרְלָה שָׁנָה אֶחָת עָשָׂרָה וּשְׁנָת שְׁתֵּים עָשָׂרָה וּשְׁנָת שְׁלֹשׁ עָשָׂרָה כֻּלָּה; וְהָרִי הוּא נִטַּע רִבְעִי מִרֹאשׁ הַשָּׁנָה**

השנת הראב"ד

נמנע... סופח א"א דבר זה הוציא מן הירושלמי של מסכת ר"ה כשאמרה הברייתא פירות נטיעה זו אסורה עד ט"ו בשבט א"ר בא בר ממל קומי רבי זעירא נראים דברים בשנטע שלשים יום לפני ר"ה אבל אם נטע פחות מל' יום לפני ר"ה שנה שלימה מונין לו ותימר הכי אלמא כל היכא שיש לו ג' שנים שלימות אין מוסיפין לו, והאי סברא מסתייעא מדקתני ופירות נטיעה זו מכלל דאיכא נטיעה דלא אמרינן הכי ועוד מדאמרינן פעמים שברביעית ועדיין אסורה משום

(ד) ולא יפדו אותם בכסף. (ה) כלומר, שבעלי הפירות ימכרו אותם בירושלים לבעלי החנויות והם ימכרו אותם בשוק. (ו) וירושלים נכבשה על ידי אויבי ישראל, לא דואגים לעטר אותה בפירות.

ו. מִי־צִד פְּדִיּוֹן נִטַּע רִבְעִי? - מִנִּיחַ אֶת הַסֵּלִי עַל פִּי [=בפני] שְׁלֹשָׁה, וְאוֹמֵר: 'כִּמָּה" אֲדָם רוּצָה לְפָדוֹת לוֹ בְּסֵלַע, עַל מִנֵּת שְׁיֻצִּיא [=בהתחשב עם] יְצִיאֹת הַשּׁוֹמְרִים מִבֵּיתוֹ, וְהַחֲמִירִים וְהַפּוֹעֲלִים מִבֵּיתוֹ' [-עלויות ההובלה]? וְאַחֲרַי שְׁקוּצָבִין [=קובעים] אֶת הַשְּׁעָרִט, מִנִּיחַ אֶת הַמַּעוֹת, וְאוֹמֵר: 'כָּל הַנִּלְקָט מִזֶּה [-מהשדה הוֹן] - מִחֲלָל עַל הַמַּעוֹת הָאֵלּוּ, מִשְׁעַר כֶּף וְכָף סֵלִים בְּסֵלַע'.

(ז) עם פירות רבעי בתוכו. (ח) כלומר, כמה סלי פירות כאלו. (ט) כלומר, את כמות הפירות עבור סלע אחד.

וּבִשְׁבִיעִית, פּוֹדֶהוּ בְּשִׁוּי"א; שְׁאֵין שָׁם לֹא שׁוֹמְרִים, וְלֹא פּוֹעֲלִים; וְאִם הָיָה הַפְּקָרִי, אֵין לוֹ אֲלֹא שָׁכַר לְקִיטָה בְּלִבְדִּי.

(י) בשנת השמיטה, שלא עובדים את עבודת האדמה. (יא) כפי שווי הפירות עצמם, מבלי לחשב בנוסף את העלויות הנלוות. (יב) כלומר, פירות רבעי שגדלו בהפקר - בשאר השנים. (יג) בפדית הפירות, יוסיף את שווי עבודת לקיטת הפירות בלבד ולא את שאר ההוצאות הנוספות.

ז. מִי שֶׁהָיָה לוֹ נִטַּע רִבְעִי בְּשָׁנָה הַשְּׁמִטָּה, שִׁיד הַכֹּל שָׁנָה [=שהכל הפקר] - צִרִיף לְצִינּוֹ [=לסמנו] בְּקוֹזָזוֹת [=תלוליות] אֲדָמָה, כְּדִי שְׁיַפִּירוּ בוֹ, וְלֹא יֵאָכְלוּ מִמֶּנּוּ עַד שִׁיפְדוּ. וְאִם הָיָה בְּתוֹךְ שְׁנֵי [=שנות] עָרְלָה י" - מְצִינִין אוֹתוֹ בְּחִרְסִית, כְּדִי שְׁיַפְרְשׁוּ מִמֶּנּוּ; שְׁאִם צִינּוֹ בְּקוֹזָזוֹת אֲדָמָה, שְׁמָא יִתְפָּרְדּוּ - שְׁאִסּוֹר עָרְלָה חֲמֹר הוּא, שֶׁהִיא אֲסוּרָה בְּהִנְיָה. וְהַצְנָעִין [=מהדרים]^{טו} הֵיוּ מִנִּיחִין אֶת הַמַּעוֹת בְּשָׁנָה הַשְּׁמִטָּה, וְאוֹמְרִין: 'כָּל הַנִּלְקָט מִפְּרוֹת רִבְעִי אֵלּוּ, מִחֲלָל עַל הַמַּעוֹת הָאֵלּוּ' - שֶׁהָרִי אֵי אֶפְשָׁר לְפָדוֹתוֹ בְּמַחְבֵּר, כִּמּוֹ שְׁבָאֲרָנוּ.

(יד) עץ בשלוש השנים הראשונות לנטיעתו, שפירותיו אסורים לגמרי באכילה. (טו) לא היו מסתפקים בסימון הנטע רבעי, מחשש שהסימון יתפורר.

ח. בְּאַחַד בְּתִשְׁרִי, רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְעָרְלָה וְלְרִבְעִיטוֹ; וּמֵאִמָּתִי מוֹנִין לְעָרְלָה וְלְרִבְעִי? מִשְׁעַת נְטִיעָה. וְאִינוּ מוֹנֶה מִרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה י", אֲלֹא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ה' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קפג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הרי זה פטור מן הערלה; נטעו לסוג, וחזר
וחשב עליו [שיהיה] למאכל, או שנטעו למאכל, וחזר
וחשב עליו לסוג - פיון שערב בו מחשבת חיוב,
חיב. נטעו שלש שנים לסוג, ומפאן ואילף
למאכל - אין לו רבעי; שכל שאין לו ערלה, אין
לו רבעי.

(א) המטרה העיקרית בנטיעתו. (ב) לאחר זמן, כשעדיין לא
חלפו שלוש שנים מנטיעתו. (ג) חייב בדיני ערלה וחישוב
השנים נעשה מזמן הנטיעה. (ד) כלומר, אחרי שחלפו
שלוש שנים הוא חזר בו וייעד אותו למאכל.

ג. נטע אילן וחשב שיהיה הצד הפנימי שלו
למאכל והחיצון לסוג, או שיהיה הצד התחתון
למאכל והעליון לסוג - זה שחשב עליו למאכל,
חיב בערלה; וזה שחשב עליו לסוג או לעצים,
פטור; שהדבר תלוי בדעתו של נטע. והצ"ל [שיח
קוצני] - חיב בערלה האביזנות [הפרין] בלבד, אבל
הקפריסין [=עלים] מתרות.

ד. הנוטע לרביע בתוך שדהו, חיב בערלה -
שנאמר²⁸: "ונטעתם", אפלו לרבים. במה דברים
אמורים? בארץ ישראל; אבל בחוצה לארץ, פטור.
(ה) שמתכוון שכל אדם יוכל להיכנס לשדה ולקחת פירות
מהעץ הזה כרצונו.

ה. הנוטע ברשות הרבים, והנוטע בספינה,
והעולה מאליו ברשות היחידה, והנכרי שנטע בין
לישראל בין לעצמו, והגזלן שנטע - חיבין בערלה
וברבעי.

(ו) לצורך שימוש האישי. (ז) עץ שאף אדם לא נטע אותו.
(ח) שאז האילן שייך לבעל השדה.

ו. העולה מאליו במקום טרשים [=יערות]^ט, פטור;
אפלו הנוטע במקום שאינו ישוב, פטור; והוא,
שלא יהיה עושה^י כדי טפול [-כמות שמשתלם] שמשפיל
בפרותו עד שמביאן לישוב. אבל אם היה עושה
כדי טפול, חיב בערלה.

(ט) כלומר, במקום שאין בו ישוב, אף שהמקום של אדם
פרי. (י) מכיוון שהאדמה במקומות הללו אינה טובה,
והעצים צומחים בה מניבים מעט פירות ולא משתלם
לעסוק בהם, ולכן העץ שגדל בה נחשב שאינו מיועד
למאכל ופטור מערלה. (יא) שהאילן לא יניב פירות.

ערלה פעמים הוא דאמרינן הכי ולא
כל שעה ומאי דאקשו עלה אי הכי
אפילו נטעו שלשים יום לפני ר"ה
יהא אסור עד שלשים יום לפני ר"ה
כלומר כיון דקפדינן על ג' שנים
שלימות ולמה אין מוסיפין לה אלא
עד שבת תהא אסורה עד שלשים
יום לפני ר"ה של שנה רביעית שלא
יהו שנים מקוטעות מאי כדון א"ר
מונא מתוך שעומד בתוך שנתו של
אילן משלים שנתו פירוש שנתו של
אילן והוא שבת כלומר די לנו בכך
עתה לזה הטעם דוקא בשנטעה ל'
יום לפני ר"ה מוסיפין לו עד שבת
אבל פחות מל' יום הואיל ויש לה ג'
שנים שלימות חוץ מקליטתה אין
מוסיפין לה כלום אלא מראש תשרי
לראש תשרי.

של שנת ארבע עשרה,
עד סופה.
יב. נטע הנטיעה
מראש חדש [תשרי] עד
חמשה עשר יום בשבט
- מונה • לה שלש שנים
מיום ליום כה לערלה,
ומיום ליום לרבעי.
וראיתי לגאונים דברים
בחדשיון ערלה ורבעי -
אין ראוי להאריך
ולהשיב עליהן, וודאי
טעות סופרים הן;
והאמת - כבר בארנו
דרכה.

(כה) מתאריך הנטיעה.

יג. העליון, והלולבין, ומי גפנים^{כו}, והסמדר [=הפרח
שממנו יוצא הפרין] - מתרין בערלה וברבעי. והענבים
ששדפן הקדים [=שהתיבשו ברוח] והפסידן, והחרצנין
[גרעינים] והזגין [=קליפות] והתמד [=פסולת ענבים המהול במים]
שלהן, וקלפי רמון והנץ [=פרח] שלו, וקלפי אגוזים,
והגרעינים^{כז} - אסורין בערלה^{כח}, ומתרין ברבעי;
והנובלות [=פירות שנפלו טרם שבשלו], כלן אסורות לא.

(כו) מי-שרף שיוצאים מענפי הגפן כשחותכים אותם.
(כז) מכיוון שהם לא נחשבים פרי. (כח) גרעיני כל הפירות.
(כט) מכיוון שרגילים להכין מהם צבע, וערלה אסורה גם
בהנאה. (ל) מכיוון שנטע רבעי מותר בהנאה.
(לא) מכיוון שבכל זאת הם נקראים פרי.

פרק י

עצים החייבים והפטורים בנטע רבעי.

א. כל [עץ] שהוא חיב בערלה, יש לו רבעי, וכל
שפטור מן הערלה, אינו חיב ברבעי - שנאמר²⁷:
"שלש שנים יהיה לכם ערלים, לא יאכל. ובשנה
הרביעת, יהיה כל פריו קדש הלולים לה".

ב. הנוטע אילן מאכל, ודעתו עליו שיהיה סוג
לגנה, או שנטעו לקורות האילן, לא לפרותו

27. ויקרא-קדושים, יט, כג-כד. 28. ויקרא-קדושים, יט, כג.

קפד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ה' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כא) כדי לכסות את הבקעים שנוצרו מהעזוזה. (כב) מכיוון שהוא לא השתנה בכלל, אלא נטוע כמו שהיה.

יב. וכן אילן שגער, ונשאר ממנו בארץ שרש אחד, אפלו כמחט שמלפפין עליה הרוקמים את [חוט] השני, והחזירו למקומו ונטעו - פטור, מפני שיכול לחיות כג.

כג) העץ היה יכול להמשיך להתקיים, גם אם הוא לא היה נטוע אותו מחדש.

נערך פלו, ונעקרה הסלע כי שרשיו בה עמו, וחזר ונטעו כמה שהוא, בכל [-עם כל] האדמה שסביבות שרשיו - אם יהיה יכול לחיות מאותה אדמה אלו לא נטעו, הרי הוא כמי שלא נערך; ואם לאו, חייב. (כד) גוש האדמה שדבוק לשורשי העץ.

יג. אילן שקצצו מעם [=עד פני] הארץ, והחליף [=חזר וגדל] - חייב בערלה כה, ומוזין לו [לשנות ערלה] משעת קציצה כו.

כה) כי הוא כמו נטיעה חדשה. כו) שהיא כמו הנטיעה של העץ החדש.

יד. אחד הנוטע, ואחד המבריך [=טומן ענף בקרקע], ואחד המרפיב - חייב. כמה דברים אמורים? בשחתו בד [=ענף] אחד מן האילן והבריכו בארץ, או הרפיכו באילן אחר; אבל אם מתח בד אחד מן האילן הזקן והבריכו בארץ, או הרפיכו באילן אחר ועקר הבד מערה [=מחובר] באילן הזקן - הרי זה פטור כז.

כז) מכיוון שהוא מחובר לעץ הזקן, אין זו נטיעה חדשה.

טו. גדל זה הילד [הענף] שהבריך ועשה פרות, ואחר כך נפסק עקרו שהיה מערה באילן הזקן - מונה משעה שנפסק כח. ואותן הפירות כט מתרין, מפני שגדלו בהתר; ואם הניחול אחר שנפסק העקר, עד שהוסיפו במאתים [=חלק אחד ממאתים מכפי שהיו] - הרי אלו אסורין.

כח) למרות שלא נטעו אותו עכשיו, מכיוון שרק כעת הוא הפך לעץ בפני עצמו ונחשב כנטיעה חדשה. כט) שגדלו עליו בהיות מחובר לאילן הזקן. ל) השאיר את הפירות על העץ.

ז. הנוטע למצוה - כגון שנטע [עץ] אחרוג לולב י, או זית למנורה י - חייב בערלה י. הקדוש ואחר כך נטע, פטור מן הערלה טו; נטע ואחר כך הקדוש, חייב בערלה טו.

יב) כלומר, עבור מצוות ארבעת המינים, שהלולב הוא העיקר שבהם וכולם נקראים על שמו. יג) נטע עץ זית כדי להפיק מפירותיו שמן למנורה בבית המקדש. יד) למרות שאינו אוכל את הפירות הללו, מכיוון שהוא משתמש בפירות עצמם ולא רק בענפים, חייב בערלה. טו) כי חיוב הערלה הוא רק על עצים השייכים לאדם פרטי. טז) כי ההקדש לא יכול להפקיע את חיוב הערלה שחל בזמן הנטיעה.

ח. הנוטע בעציץ שאינו נקוב [בתחתיתו] - חייב בערלה; אף על פי שאינו בארץ [=כגדל בקרקע] לזרעים, הרי הוא בארץ לאילנות י.

יז) שזרע יונק מהארץ רק בעציץ נקוב. יח) מכיוון שהעץ יונק מהאדמה גם דרך עציץ שאינו נקוב.

ט. ואילן שנטעו בתוך הבית, חייב בערלה. זה שנטעו גוים עד שלא פאו אבותינו לארץ, פטור; אבל משפאו לארץ, אף מה שנטעו גוים חייב - שנאמר²⁹: "כי תבאו אל הארץ, ונטעתם", משעת ביאה.

י. וגוי שהרפיב [ענף] אילן מאכל על גבי אילן סרק [=שאינו נותן פרי], חייב בערלה י. ויש לנכרי נטע רבעי - שאם פא [הגוי] לנהג במצוה זו, הרי הוא קדש כנטע רבעי של ישראל.

יט) כי הרכבה היא כמו נטיעה חדשה.

יא. אחד הנוטע גרעינה [=גרעין], או יחור [=ענף] מן האילן, או שעקר את כל האילן ממקום ונטעו במקום אחר - הרי זה חייב בערלה י, ומונה משעת נטיעתו.

כ) ששתילה כזו נחשבת כנטיעה חדשה.

יז) אף האילן ולא עקרו, ואחר כך מלא סביבותיו בעפר כב - אם יכול [היה] לחיות אלו לא מלא סביבותיו, הרי זה פטור כב; ואם לאו - הרי זה כמי שעקר ונטע, וחייב.

29. ויקרא-קדושים, יט, כג.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ה' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קפה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טז. ילדה לא שפכה [הרכיבה] בזקנה, והיו פרות בילדה - אפלו הוסיפו מאתים לב - הרי אלו הפרות של ילדה אסורין; שאין גדולי התר מעלין את העקר האסורלי.

טז. ילדה לא שפכה [הרכיבה] בזקנה, והיו פרות בילדה - אפלו הוסיפו מאתים לב - הרי אלו הפרות של ילדה אסורין; שאין גדולי התר מעלין את העקר האסורלי.

(לא) עץ שעוד לא מלאו שלוש שנים מנטיעתו. (לב) כלומר, אפילו אם גדלו פירות בכמות הגדולה פי מאתיים מהפירות שהיו על הילדה כשהרכיבו אותה. (לג) מכיוון שהפירות האסורים היו עיקר ותחילת תנובת העץ.

(לו) ואם יראו שאוכלים מפירותיה, יחשבו שאוכלים פירות ערלה. (לז) בפני עצמה, או בתוך כרם.

יז. אילן שהבריו ממונו בד בארץ, ואחר כך נעקר האילן פלו, והרי הוא חזיה [יינק חיותו] מן הבד שהבריו בארץ - נעשה אותו אילן פאלו עתה נטע, וחיב בערלה; ומונה לאילן ולמה שצמח מן ההכרכה, משעה שנעקר.

כ. נוטעין יחור של ערלה^ל; ואין נוטעין אגוז של ערלה - מפני שהוא פרי, ופרות ערלה אסורין בהניה [הנאה], כמו שבארנו בהלכות אסורי מאכלות. ואם עבר ונטע אגוז של ערלה, הרי הצומח מתר פשאר האילנות.

יח. הרי שהבריו בד בארץ, וצמח, והבריו בד אחר ממה שצמח בארץ, וצמח, ויחור והבריו מן השלישי, אפלו הן מאה מערין זה בזה - הואיל ולא נפסקו מן העקר הראשון, הכל מתר; ואם נפסק עקר הראשון, מונה לכל משעה שנפסק.

(לח) כי ענפי הערלה מותרים בהנאה.

יט. ואילן היוצא מן הגזע [מעל הקרקע], פטור מן הערלה^ל; מן השרשין, חיב בערלה^{לה}.

כא. וכן אין מרביבין בפניות [לולבי תמרים] של ערלה בדקלים, מפני שהפניות פפרי. עבר והרביב, מתר; שכל דבר שיש לו שני גורמין, אחד אסור ואחד מתר - הרי זה הנגרם משניהם מתר. לפיכך, הצומח מפרות ערלה - מתר, שהרי גרם לו לצמח הפרי האסור והארץ המתרת.

(לד) מכיוון שהוא יוצא מגזע עץ קיים, הוא נחשב המשך שלו. (לה) כי הוא כמו נטיעה חדשה.

ילדה (בגובה) פחות מטפח, חיבת בערלה כל שנותיה

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' ב

13 הקנה וניקבתו ויצאה אל הכבד, והרי היא כשירה.
14 והני מילי - וכל זה שאמרנו שיש חילוק בין אם ראשה פונה לחלל הגוף או שראשה פונה אל תוך הכבד, כאלומתא - במחט עבה,
15 שאין יכולה לנקוב מצד ראשה, אכל קפיתא - במחט דקה,
16 שיכולה לנקוב בשר משני צידיה, בין מצידה החד ובין מצד ראשה, לא שגא - בין אם קופא לניו - ראשה פונה אל פנים הכבד,
17 ולא שגא - בין אם קופא לבר - ראשה פונה לכיוון חלל הגוף, בכל אופן שהוא טריפה, לפי שיש לומר שנקובי נקיב ואתאי - ניקבה את המעינים ובאה לכבד.
18 הגמרא דנה בדברי רב אשי. מקשה הגמרא: וימאי שגא - במה שונה מחט שנמצאת בכבד ממה ששנינו בברייתא (להלן ג) אודות מחט שנמצאת - שנמצאה

1 יוסף למיטרפה - להטריפה. אמר ליה [לו] רב אשי למר בריה
2 דרב יוסף, אילו אשתכח כבשדא פתאי גוונא הוה מריף מר - אילו
3 היה כן בבשר, שהיתה נמצאת בו מחט, האם גם אז היה מר מטרף
4 את הבהמה. כלומר, מה בכך שיש מחט בכבד, וכי נקובת הכבד
5 טריפה היא.
6 אלא אמר רב אשי, חזינא - רואים אנו את המחט, אי קופא לבר -
7 אם ראש המחט והצד שהיא נקובה בו, הוא בחלל הבהמה מחוץ
8 לכבד, וצידה החד הוא בתוך הכבד, נקובי נקיב ואתאי - ודאי
9 שהגיעה אל הכבד מחוצה לו, שנכנסה דרך הוושט למעינים,
10 ונקבה את המעינים ויצאה אל הכבד, ועל כן היא טריפה. ואילו אי
11 קופא לניו - אם צד ראש המחט הוא בתוך הכבד וצד חודה
12 מחוצה לו בחלל הגוף, סמפונא נקט ואתאי - ודאי שבאה דרך

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון כ"ט סיון ~

הלכות שבת

פרק בר

איסורים נוספים שאסרו חכמים בשבת למרות שאין בהם דמיון לאחת מל"ט המלאכות.

א. יש דברים שהם אסורין בשבת, אף על פי שאינן דומין למלאכה, ואינם מביאין לידי מלאכה; ומפני מה נאסרו? משום שנאמר²⁰: "אם תשיב משבת רגלך, עשות חפצך ביום קדשי", ונאמר²¹: "וכבדתו מעשות דרכיך, ממצא חפצך ונדבר דבר". לפיכך, אסור לאדם להלך בחפציו [להתעסק בעסקיו] בשבת, ואפילו לדבר בהן, כגון שידיבר עם שתפו מה ימכר למחר או מה יקנה, או היאך יבנה בית זה, ובאיזו סחורה ילך למקום פלוני - כל זה וכיוצא בו, אסור, שנאמר: "ונדבר דבר", [ומכך לומדים: דבור אסור; והרהור [בעסקיו] מותר].

(א) אל תעשה מלאכה ברגליך, ואל תעשה את חפצך בשבת.
(ב) יש לכבד את השבת ולהימנע בה מעשיית דרכיך ומהתעסקות ודיבור בחפצך.

ב. אסור לאדם לפקד [לברק] גנותיו ושודותיו בשבת, כדי לראות מה הן צריכין, או היאך הן פרותיהן - שהרי זה מהלך לעשות חפצו. וכן אסור לאדם שיצא בשבת עד סוף התחום וישב שם עד שתחשף [צאת השבת], כדי שיהיה קרוב לעשות חפציו במוצאי שבת - שהרי נמצא הלוכו בשבת לעשות חפציו.

(ג) אלפיים אמה, שהן שיעור ההליכה המירבי שמותר ללכת בשבת מחוץ לעיר כמבואר בפרק כז.

ג. במה דברים אמורים? בשהחשיף על [הלך בשבת עד] התחום [על מנת] לעשות דבר שאסור לעשותו

בשבת; אבל אם החשיף לעשות דבר שמותר לעשותו בשבת, הרי זה מותר.

(ד) שאסור ללכת בשבת עד התחום לצורך עסקיו.

פיצד? אין מחשיבין על התחום להביא פרות מחברין, או לשכר פועליה; אבל מחשיף הוא לשמר פרות, שהרי מותר לשמר בשבת. ומחשיף להביא בהמה או פרות תלושין¹; [משום] שהבהמה - קורא לה [מתוך התחום] והיא באה, אף על פי שהיא חוץ לתחום [ואין בכך איסור]; ופרות תלושין - אלו היו שם מחיצות [כרשות היחיד], היה מותר להביאן בשבת. וכן אמר אדם לחברו: 'לכרך פלוני אני הולך למחר', שאם היו שם ברגגין [=ביתנים המתירים יציאה חוץ לתחום], היה הולך לשם בשבת. וכן כל פיוצא בזה.

(ה) שהם דברים האסורים בשבת. (ו) כמבואר בהלכה ח. (ז) שנתלשו לפני שבת, אך פירות שנתלשו בשבת אסורים באכילה כמבואר בפרק כא הלכה ז. (ח) וממילא, האיסור היחיד שקיים הוא איסור ההליכה מחוץ לתחום אך אין איסור בדבר אותו הוא רוצה לעשות, ולכן מותר להחשיף על התחום לצורך זה. (ט) כמבואר בפרק כח.

ד. מותר לאדם לומר לפועל: 'הנראה [לך] שתעמד עמי [לעבוד] לערב?'; אבל לא יאמר לו: 'היה נכון [תהיה מוכן] לי לערב'! - שנמצא עושה חפצו בשבת. ואסור לרוץ וילדג בשבת, שנאמר²²: "מעשות דרכיך" - שלא יהא הלוכך בשבת כהלוכך בחל. ויורד אדם [מותר לרדת לתוך] בור ושיח [שוחה] ומערה, אפילו הן מאה אמה; ומטפס ויורד ושותה, ומטפס ועולה. ואסור להרבות בשיחה בטלה בשבת, שנאמר²³: "ונדבר דבר" - שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חל.

(י) ולכן, לא נחשב הדבר הילוך הדומה להילוך ביום חול.

ה. מותר לרוץ בשבת לדבר מצוה - כגון שירויץ

20. ישעיהו, נח, יג. 21. שם. 22. שם. 23. שם.

מותר. . מצוה: במצב של פיקוח נפש ורוחני יש להפסיק מלימוד תורה - בדוגמת ודרגת שבת - בכדי להציל יהודי ממצבו הירוד - יין מלכות סל"ה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ותורה ענינים אחד, לא רק שמותר לו לרוץ בשבת אלא יתירה מזה, כפסק הרמב"ם לפני²¹ "מצוה לרוץ לבית הכנסת ובלשון המשנה "הוי רץ למצוה".

וכמבואר במק"א ש"מת מצוה" ברוחניות הוא יהודי החי בעוה"ז וכשמדבר אודות מצוות אין בו שום חיות, וכמו שבנוגע ל'מת מצוה' כפשוטו, חייב אפילו כה"ג להפסיק באמצע עבודת יוה"כ - "שבת שבתון" ולהתעסק עם "מת מצוה", כך, ולמעלה מכך צריך לעזוב עבודתו הכי נעלית כדי להחיות יהודי זה.

(יין מלכות, ספר זמנים, סימן יב
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

ו. מפליגין בינן הגדול בערב שבת לדבר מצוה²²; ופוסק עמו²³ [-מסכם עם הגוי המשיט את הספינה] לשבת, ואינו שובת [-ואם אין גוי שובת, אין בכך כלום]. ומפירין נדרים בשבת²⁴, בין לצרף שבת²⁵ בין שלא לצרף שבת²⁶; ונשאלין לחכם על נדרים שהן לצרף השבת ומתירין²⁷, אף על פי שהיה להן פנאי להתירן קדם השבת: שדכרים אלו, דברי מצוה הן.

יז) אך לצורך אחר, מותר להפליג רק שלושה ימים לפני השבת כמבואר בפרק ל. (יח) האב יכול להפר את נדרי ביתו והבעל יכול להפר את נדרי אשתו, כמבואר בהלכות נדרים. (יט) אם נדרה ביתו או אשתו לא לאכול בשבת. כ) כי האב והבעל יכולים להפר רק ביום בו הם שומעים על הנדר, ולכן אם הם לא יפרו את הנדר בשבת הם לא יוכלו להפר אותו כלל. (כא) החכם יכול להתיר נדרים אם הנדר מתחרט עליהם, וביכולתו להתיר אותם אף לאחר זמן רב. משום כך, חכם יכול להתיר בשבת רק נדרים שהם לצורך השבת.

ז. אין עונשין בשבת; אף על פי שהענש²⁸ [הוא] מצות עשה, אינה דוחה שבת. פיצד? הרי שנתחייב בבית דין מלקות או מיתה, אין מלקין אותו ואין ממתין אותו בשבת, שנאמר²⁹: "לא תבערו אש בכל משבתכם ביום השבת" - זו אזהרה לבית דין, שלא ישרפו בשבת מי שנתחייב שרפה; והוא הדין לשאר ענשין.

ח. מתיר לאדם לשמר פרותיו בשבת, בין תלושים בין מחפרין; ואם בא אדם לטל מהן, או בהמה ומתה לאכל מהן - גוצר בהן ומכה בהן, ומרחיק אותם מהפירות. והלא דבר זה מחפציו הוא, ולמה הוא

לבית הפנסת, או לבית המדרש; ומחשכין חשבונות של מצוה³⁰, ומודדין מדידה של מצוה - כגון מקוה לידע אם יש³¹ [בן] בשעור³², או בגד לידע אם מקבל טמאה³³, ופוסקין [=קוצבים] צדקה לעניים. והולכין לבתי פנסיות ולבתי מדרשות, ואפילו לטרטיאות [=תיאטרון] וטרקלין [=ארמנות] של גוים, לפקח על עסקי [-צרכי] רבים בשבת³⁴. ומשדכין [-מסכמים] על התינקת [=צעירה] לארס [=לעשות האירוסין במוצ"ש], ועל התינוק ללמדו ספר [-תורה] וללמדו אמנות. ומבקרין חולים, ומנחמים אבלים; והנכנס לבקר את החולה, אומר: 'שבת היא מלועזק, ורפואה קרובה לבוא'³⁵. ומחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה, ועל עסקי המת, להביא לו ארון ותכריכין. ואומר לו [-אדם לחברו]: 'לך למקום פלוני [להביא ארון ותכריכין], לא מצאת שם - הבא ממקום פלוני, לא מצאת במנה - הבא במאתים' - ובלבד שלא יזכר [=ינקוב] לו סכום מקח³⁶. [דברים אלו מותרים משום] שפל אלו וכיוצא בהן - מצוה הן, ונאמר³⁷: "עשות חפציד" וכו'; חפציד אסורין, חפצני שמים מתירין.

יא) כמו חישוב הוצאות לסעודת מצווה. יב) ארבעים סאה, שהוא השיעור המינימלי של מקוה כשר. יג) בגד שגודלו פחות משלוש אצבעות אינו מקבל טומאה. יד) כי צרכי רבים נחשבים דבר מצווה. טו) על מנת לעודד את החולה. טז) לא יאמר לו סכום מקסימלי של הכסף שבו הוא מוכן לקנות את צרכי הכלה או המת, כי בכך הוא לא מקיים מצווה אלא חוסך את כספו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מתיר לרוץ בשבת לדבר מצוה - כגון שיריון לבית הפנסת, או לבית המדרש וכו'".

מכאן הוראה לעבודת האדם: גם מי שהוא בבחינת "ראשיכם שבטיכם" ומוסרים לו את השליחות לעסוק בהפצת המעיינות, אינו יכול לטעון שהוא "תלמיד חכם (ש) איקרי שבת" ואסור לו לרוץ ולדלג בשבת. על כך באה ההוראה "מותר לרוץ בשבת לדבר מצוה" ואף שכל יהודי העוסק בתורה הוא בבחינת שבת, שהרי "לכולי עלמא בשבת ניתנה תורה" וכביאור אדמו"ר הזקן ששבת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לא) פירות שקיים ספק אם הפרישו מהם תרומות ומעשרות, מותר לעשרם בבין השמשות, כמבואר גם בפרק הקודם בהלכה טז. על פי המבואר כאן, מובן הטעם להיתר עישור דמאי בין השמשות: עישור פירות אסור רק מדרבנן, ומכיוון שעישור הדמאי נעשה רק מחמת הספק אין בכך עשיית איסור וודאי ולכן מותר לעשרו אף בבין השמשות שהוא זמן האסור במלאכה מספק.

יא. קטן^ל שפָּעֵשָׂה בַשַּׁבָּת דָּבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת, כְּגוֹן שֶׁתִּלְשֵׁ מַעְצִין שְׁאִינוֹ נִקְוֶה^ל, או טִלְטַל בְּכֶרְמָלִית^ל - אֵין בֵּית דִּין מְצוּיִן לְהַפְרִישׁוֹ - [למנוע את מעשהו]. וְכֵן אִם הֵנִיחוֹ אֲבִיּוֹלָה, אֵין מְמַחִין בִּידּוּלּוֹ.

לב) שלא הגיע לגיל חינוך. לג) תלישה מעצין שאינה נקוב אסורה מדרבנן, כמבואר בפרק ח הלכה ג שדינו הוא פטור אבל אסור. לד) טלטול בכרמלית אסור מדרבנן, כמבואר בפרק יד הלכה יא. לה) אביו אפשר לו לעשות איסור מדרבנן, למרות שראוי לכל אדם להקפיד שבניו לא יעברו על אף איסור. לו) אין צורך למחות באב, ומותר לקטן להמשיך במעשיו. אולם, אם הקטן עשה דבר האסור מהתורה, אביו חייב לגעור בו ולמנוע את מעשיו, אך בית דין לא מצווים להפרישו מכך כי האחריות על הקטן מוטלת על אביו.

יב. אֶסְרוּ חֲכָמִים לְטִלְטֹל מִקְצַת דְּבָרִים בַּשַּׁבָּת, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֻלָּה. וּמִפְּנֵי מָה נִגְעוּ - [אסור חכמים] בְּאֶסוּר זֶה? אָמְרוּ: וְכֵּן אִם הִזְהִירוּ נְבִיאִים וְצִוּוּ שְׁלֹא יִהְיֶה הַלּוֹכֶכֶּה בַּשַּׁבָּת כְּהַלּוֹכֶכֶּה בְּחֻלָּה, וְלֹא שִׁיחַת הַשַּׁבָּת כְּשִׁיחַת הַחֹל, שֶׁנֶּאֱמָר²⁶: "וְדָבָר דְּבָר" לֹא - קָל וְהִמָּר שְׁלֹא יִהְיֶה טִלְטוּל בַּשַּׁבָּת כְּטִלְטוּל בְּחֻלָּה, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה [יום השבת] כְּיוֹם חֹל בְּעֵינֵינוּ [של האדם], וְיָבוֹא לְהַגְבִּיחַ וּלְתַקֵּן פְּלִים מִפְּנֵה לְפָנָה, או מִבֵּית לְבֵית, או לְהַצְנִיעַ אֲבָנִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; שֶׁהָרִי הוּא בָּטֵל וְיוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ, וְיִבְקֹשׁ - [יחפש] דָּבָר שִׁיתַּעֲסֹק בוֹ לֵט; וְנִמְצָא שְׁלֹא שָׁבַת, וּבָטֵל הַטַּעַם שֶׁנֶּאֱמָר בַּתּוֹרָה²⁷ [על איסור עשיית מלאכה בשבת] "לְמַעַן יִנּוּחַ".

לז) כל הדברים האסורים בטלטול מפני האיסור המבואר בהלכה זו נקראים 'מוקצה'. טעם האיסור מבואר בהלכות הבאות, ודיני טלטול מוקצה מבוארים בשני הפרקים הבאים. לח) כמבואר בתחילת הפרק. לט) ולכן, יתעסק בטלטול דברים ממקום למקום.

יג. וְעוֹד²⁸, כְּשִׁיבְקָר - [יבדוק את הכלים] וְיִטְלֹל פְּלִים

מִתָּר? מִפְּנֵי שְׁלֹא נֶאֱסַר [על האדם] אֲלֵא לְהַקְנוֹת לְעַצְמוֹ חֲפָצִים שְׁאִינוֹן עֲתָה מְצוּיִין [ברשותו], או לְהַשְׁתַּכֵּר וּלְהַרְוִיחַ וּלְהַטְפִּיל [=להתעסק] בְּהִנָּאָה שֶׁתִּבּוֹא לִידּוֹ; אֲבָל לְשֹׁמֵר מְמוֹנוֹ שֶׁכָּבֵר בָּא לִידּוֹ, עַד שִׁיעָמֹד - [שיישאר] כְּמוֹת שֶׁהוּא - מִתָּר; הָא לְמָה זֶה יוֹמָה? לְנוֹעֵל בֵּיתוֹ מִפְּנֵי הַגְּנָבִים [שאינו בכך כל איסור].

ט. הַמְשָׁמֵר זִרְעֵיו מִפְּנֵי הָעוֹפוֹת, וּמִקְשָׁאֵיו וּמִדְּלָעֵיו - [קישוא ודלעת] מִפְּנֵי הַחִיָּה - לֹא יִסְפֹּק [=ימחא כף] וְלֹא יִרְקֹד [ברגלו להבריק את החיות] כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בְּחֻלָּה; גְּזֵרָה שְׁמָא יִטֵּל צִרוֹר - [אבנים] וְיִזְרֹק אֲרֻבַּע אֲמוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים [כדי להבריק את החיות].

י. כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהֵן אֲסוּרִין מִשּׁוּם שְׁבוּת - [מדרבנן], לֹא גְזֵרוֹ עֲלֵיהֶן בֵּין הַשְּׁמֻשּׁוֹת, אֲלֵא בְּעַצְמוֹ שֶׁל יוֹם [השבת] הוּא שֶׁהֵן אֲסוּרִין; אֲבָל בֵּין הַשְּׁמֻשּׁוֹת, מִתְּרִין כִּי - וְהוּא - [ובלבד], שִׁיְהִיָּה שֵׁם - [במעשה הנעשה בין השמשות] דָּבָר מִצְוָה או דְּחִק. בְּיַצֵּד? מִתָּר לוֹ בֵּין הַשְּׁמֻשּׁוֹת לְעֵלוֹת בְּאֵילָן^כ או לְשׁוּט עַל פְּנֵי הַמַּיִם^כ, לְהִבִּיא לִזְבֵּל או שׁוֹפְרָה^כ; וְכֵן מוֹרִיד מִן הָאֵילָן - [עולה לאילן ומוריד ממנו] או מוֹצִיא מִן הַכְּרָמָלִית^כ, עֲרוֹב שֶׁעָשָׂה^כ. וְכֵן אִם הָיָה טְרוֹד וְנִחְפּוֹ, וְנִצְרָף לְדָבָר שֶׁהוּא - [שאסור] מִשּׁוּם שְׁבוּת בֵּין הַשְּׁמֻשּׁוֹת - הָרִי זֶה מִתָּר. אֲבָל אִם לֹא הָיָה שֵׁם דְּחִק, וְלֹא דָבָר מִצְוָה - אֲסוּר. לְפִיכָּה, אֵין מַעֲשִׂיִן אֵת הַנּוֹדָאִי^כ בֵּין הַשְּׁמֻשּׁוֹת^כ, אֵף עַל פִּי שֶׁאֲסוּר הַפְּרָשַׁת הַמַּעֲשֵׂר בַּשַּׁבָּת מִשּׁוּם שְׁבוּת^ל; אֲבָל מַעֲשִׂיִם אֵת הַדְּמָאִילָא.

כב) כי בין השמשות הוא ספק יום ספק לילה, כמבואר בפרק ה הלכה ד, ולכן התיירו לעשות בו איסורים שאסרו חכמים. כג) עלייה באילן אסורה מדרבנן, כמבואר בפרק כא הלכה ו. כד) אף דבר זה אסור מדרבנן, כמבואר בפרק כג הלכה ה. כה) כדי לקיים איתם את מצוות לולב או שופר. כו) לרשות היחיד או לרשות הרבים. הוצאה מכרמלית אסורה מדרבנן, כמבואר בפרק יד הלכה יג. כז) המרחק המותר בהליכה בשבת נקבע לפי מקום העירוב בבין השמשות, כמבואר בהלכות עירובין, ומותר לאדם להעביר את העירוב למקום אחר בבין השמשות למרות שהדבר כרוך באיסור מדרבנן כמו עלייה באילן או הוצאה מכרמלית, משום שעשיית העירוב היא מצווה מדרבנן. כח) פירות שבוודאות לא הפרישו מהם תרומות ומעשרות. כט) כי אין בכך דוחק או מצווה, משום שיכול לעשרם לאחר השבת. ל) כמבואר בפרק הקודם בהלכות ט ויד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְטַלְטֹל גּוֹפּוֹ, בֵּין לְצֶרֶף מְקוֹמוֹ. וְכָל כְּלִי שֶׁמְלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר - בֵּין הִיָּה שֶׁל עֵץ, אוֹ שֶׁל חֶרֶשׁ, אוֹ שֶׁל אֲבָנִים, אוֹ שֶׁל מִתֶּכֶת - מִתֵּר לְטַלְטֹל בְּשִׁבְתּוֹ, בֵּין לְצֶרֶף גּוֹפּוֹ, בֵּין לְצֶרֶף מְקוֹמוֹ; אֲבָל בְּשִׁבְלֵי עֲצָמוֹ שֶׁל כְּלִי, אִסּוּר.

ג) אך אם אין בטלטולו צורך כלל, אסור לטלטלו למרות שהוא כלי שמלאכתו להיתר. ההבדלים בין טלטול לעצמו של כלי, לבין טלטול לגופו או למקומו מבוארים בהלכות הבאות.

ד. **כִּיצַד? מְטַלְטֵל הוּא אֶת הַקְּעָרָה שֶׁל עֵץ לְאָכֹל בָּהּ, אוֹ לִישֹׁב בְּמִקְוֵמָה; אוֹ כְּדֵי שְׁלֹא תִגָּנֵב, וְזֶה הוּא בְּשִׁבְלֵי עֲצָמוֹ.** וְכֵן אִם טַלְטֵל אוֹתָהּ מִן הַחֲמֵה, כְּדֵי שְׁלֹא תִיבָשׁ [תתייבש] וְתִשָּׁבֵר, אוֹ מִן הַגִּשְׁמִים, כְּדֵי שְׁלֹא תִתְפַּח [מהמים] וְתִפְסֹד - הֲרִי זֶה טַלְטוּל בְּשִׁבְלֵי עֲצָמוֹ; וּמִתְרִי, מִפְּנֵי שֶׁמְלַאכְתּוֹ לְהִתֵּר.

ד) טלטול החפץ על מנת לשבת במקומו, נקרא טלטול לצורך מקומו. ה) דבר זה נקרא טלטול לעצמו של כלי, כי הוא משתמש בגוף הכלי או שומר על גוף הכלי. ו) טלטול זה מותר בקערה.

ה. **וְכֵן מְטַלְטֵל הוּא הָרַחִים אוֹ הַמִּכְתָּשֶׁת [שמלאכתם לאיסור, כדי] לְשִׁבֵּר עָלֶיהָ אֲגוּזִים, אוֹ לַעֲלוֹת עָלֶיהָ לְמִטָּה - וְזֶה הוּא [טלטול] לְצֶרֶף גּוֹפּוֹ - אוֹ לִישֹׁב בְּמִקְוֵמָה. אֲבָל אִינוּ מְטַלְטֵלָה כְּדֵי שְׁלֹא תִשָּׁבֵר, וְלֹא כְּדֵי שְׁלֹא תִגָּנֵב. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּהּ.**

ז) כי אסור לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך עצמו, כמבואר בהלכה ג.

ו. **וְכָל שְׂאִינוֹ כְּלִי - כְּגוֹן אֲבָנִים, וּמַעוֹת, וְקָנִים, וְקוֹרוֹת, וְכִיּוּצָא בָּהֶן - אִסּוּר לְטַלְטֹל [כלל].** אֲבָן גְּדוֹלָה אוֹ קוֹרָה גְּדוֹלָה - אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא נִטְלָה [רק] בַּעֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם [מפני כובדה] - אִם יֵשׁ תּוֹרֵת כְּלִי עָלֶיהָ, מְטַלְטֵלִין אוֹתָהּ. דִּלְתוֹת הַבֵּית - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּלִים, לֹא הוֹכְנוּ [ייעוד] לְטַלְטוּל; לְפִיכָף, אִם נִתְפָּרְקוּ, אִפְּלוּ בְּשִׁבְתָּ - אֵין [בכל זאת], מְטַלְטֵלִין אוֹתָן. וְכֵן הָעֶפֶר וְהַחֹל וְהַמֶּת, אֵין מְזִיזִין אוֹתָן מִמְּקוֹמָן; וְכֵן שְׂמוֹנָה [ירחי לידה] חִיט - הֲרִי הוּא כְּאֶבֶן, וְאִסּוּר לְטַלְטֹלוֹ.

ח) ובכניסת השבת השתמשו בדלתות לפתיחה ונעילה.

שֶׁמְלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר^א, אִפְּשֵׁר [ייתכן] שִׁיתַּעֲסֵק בָּהֶן מַעֲט, וְיָבוֹא לִידֵי מְלָאכָה. וְעוֹד^ב, מִפְּנֵי שֶׁמְקַצֵּת הָעַם אֵינָם בַּעֲלֵי אֲמָנוּת, אֲלֹא בְטָלִין כָּל יְמֵיהֶן, כְּגוֹן הַטִּיָּלִין [עשירים] וְיוֹשְׁבֵי קְרִנּוֹת, שֶׁכָּל יְמֵיהֶן הֵם שׁוֹבְתִין מִמְּלָאכָה; וְאִם יִהְיֶה מִתֵּר לְהִלָּךְ וּלְדַבֵּר וּלְטַלְטֹל כְּשֶׁאֵר הַיָּמִים, נִמְצָא שְׁלֹא שָׁבַת שְׁבִיתָהּ הַנִּפְתֶּר; לְפִיכָף, שְׁבִיתָהּ מְדֻבְּרִים אֵלּוּ, הִיא שְׁבִיתָהּ הַשּׁוּנָה כָּל אָדָם^{מב}. וּמִפְּנֵי • דְּבָרִים אֵלּוּ, נִגְעוּ בְּאִסּוּר הַטַּלְטוּל, וְאִסּוּר שְׁלֹא

השגת הראב"ד ומפני... שיתבאר א"א עוד אמרו (שבת קכד) אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא, ועוד אמרו (שבת קכג) בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו שאמרו שלשה כלים קטנים נטלים על השלחן, נמצא כי מפני חיוב הוצאה אסרו בטלטול מה שאסרו שהוא גדר להוצאה.

יטלטל אלא פלים הצריך להן, כמו שיתבאר [בפרקים הבאים].

מ) סיבה נוספת לאיסור טלטול מוקצה. מא) הגדרת כלים אלו מבוארת בפרק הבא בהלכה ב. מב) וכך תהיה ניכרת השביתה אצל כולם.

יום שני ל' סיון ~

פרק בה

דיני מוקצה - כלים האסורים והמותרים בטלטול בשבת.

א. **יֵשׁ כְּלִי שֶׁמְלַאכְתּוֹ לְהִתֵּר, וְהוּא הַכְּלִי שֶׁמִּתֵּר לַעֲשׂוֹת בוֹ בְּשִׁבְתּוֹ דָּבָר שֶׁנַּעֲשֶׂה לוֹ [שחכיל מיועד לו] - כְּגוֹן כּוֹס [המיועדת] לְשִׁתּוֹת בוֹ, וְקְעָרָה לְאָכֹל בָּהּ, וְסִבִּין לְחֻתָּף בוֹ בֶּשֶׁר וּפֶת, וְקִרְדִּים [גרזן שנהגים] לַפְּצֵעַ [לפצח] בוֹ אֲגוּזִים^א, וְכִיּוּצָא בָּהֶן.**

א) כל הדברים הללו מותרים בשבת.

ב. **יֵשׁ כְּלִי שֶׁמְלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר, וְהוּא הַכְּלִי שֶׁאִסּוּר לַעֲשׂוֹת בוֹ בְּשִׁבְתּוֹ דָּבָר שֶׁנַּעֲשֶׂה לוֹ - כְּגוֹן מִכְתָּשֶׁת וְרַחִים [המיועדים לכתישה וטחינה] וְכִיּוּצָא בָּהֶן, שֶׁאִסּוּר לְכַתֵּשׁ וּלְטַחֵן בְּשִׁבְתָּ.**

ב) כמבואר בפרק ח הלכה טו.

ג. **כָּל כְּלִי שֶׁמְלַאכְתּוֹ לְהִתֵּר - בֵּין הִיָּה שֶׁל עֵץ, אוֹ שֶׁל חֶרֶשׁ, אוֹ שֶׁל אֲבָן, אוֹ שֶׁל מִתֶּכֶת - מִתֵּר**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ט) תינוק שנולד בחודש השמיני לעיבורו וגופו לא שלם לחלוטין. (י) משום שהוא נחשב כמת.

כָּלֵה, אֵף עַל פִּי שְׁהֵלָה [לא קיים] **הַדָּבָר שֶׁגָּרַם לוֹ הָאֶסוּר.**

(יג) נר שהדליקו אותו לפני שבת והמשיך לדלוך בשבת, ואסור לטלטלו כדי שלא יעבור האדם על איסור כיבוי. (יד) מדובר שהנר והמעוטה הונחו על המנורה והשולחן לפני שבת בידיעה ובכוונה, כמבואר בהלכה יז.

יֵא. אָבֵל כָּלֵי הַמִּקְצָה מִחֲמַת מָאוּס [=סירחון] - כְּגוֹן נֵר יִשָּׁן שֶׁל נֶפֶט, וְכָלֵי הַצֹּאֵה, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - מִתֵּר לְטַלְטֵלָן בְּשַׁבָּת, אִם הֵצֵרָה לָהֶן.

יב. כָּל הַפְּלִים הַנִּשְׁלִין בְּשַׁבָּת שֶׁנִּתְפָּקְרוּ דְּלִתוּתֵיהֶן, כְּגוֹן דְּלִתוֹת תְּבָה וּמִגְדָּלִיט - בֵּין שֶׁנִּתְפָּקְרוּ בְּשַׁבָּת^{טז}, בֵּין שֶׁנִּתְפָּקְרוּ קֹדֶם הַשַּׁבָּת^{יז} - מִתֵּר לְטַלְטֵל אוֹתָן דְּלִתוּתֵיהֶן. וְכֵן כָּל הַפְּלִים הַנִּשְׁלִין בְּשַׁבָּת שֶׁנִּשְׁבְּרוּ - בֵּין [אם הם נשברו] קֹדֶם שַׁבָּת, בֵּין בְּשַׁבָּת - שֶׁכָּרִיֵּהֶן נִשְׁלִין [-מותר לטלטלם]; וְהוּא, שֶׁיְהִי עוֹשִׂין [-ראוים לעשות] מַעֲיִן מְלָאכָה; פִּיֶּצֶד? שֶׁכָּרִי עֲרֵכָה [=קערה] לְכִסּוֹת בָּהֶן אֶת פִּי הַחֲבִית, שֶׁכָּרִי זְכוּכִית לְכִסּוֹת בָּהֶן אֶת פִּי הַפֶּךְ, וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בָּזָה. אָבֵל אִם אֵין הַשֶּׁכָּרִים רְאוּיִין לְמְלָאכָה כָּלֵל, אֶסוּר לְטַלְטֵלָן.

(טו) כמבואר בפרק כב הלכה כה. (טז) ובבין השמשות היו מחוברות לכלי והשתמשו בהן. (יז) ובבין השמשות לא השתמשו בהן בפועל. (יח) כי עתידים להחזיר אותן למקומן ולהשתמש בהן שוב.

יג. כָּל פְּסוּיֵי הַפְּלִים - נִשְׁלִין בְּשַׁבָּת; וְהוּא שֶׁיֵּשׁ תוֹרַת כָּלֵי עֲלִיָּהֶן. הִיָּה • כָּלֵי מַחְבֵּר בִּקְרָקֶע, כְּגוֹן חֲבִית הַטְּמוּנָה בְּאַרְץ - אִם יֵשׁ לְפָסוּי שְׁלֵה בֵּית אַחִיזָה [-ידיה], מְטַלְטֵלִין אוֹתוֹ; וְאִם לֹא, אֵין מְטַלְטֵלִין אוֹתוֹ^{יט}. וְכֵן פְּסוּיֵי הַקְּרָקֶעוֹת, כְּגוֹן בּוֹרוֹת וְחִרְיָצִין [-חפירות ארוכות וצרות

השגת הראב"ד

היה... ממלמל א"א כן פסק הרב ז"ל (רי"ף שבת סוף פ"ז) ותמהנו עליו דהא אמר רבינא (שבת קכה) מטלטלין האידנא כסורא דתנורא אע"ג דאין לו בית אחיזה כר' אליעזר בן יעקב, הא ודאי כר' יוסי, דאיהו הוא דמייתי סיעתא למילתיה דכלים וחברניהו בארעא כחלושין דמו שהתנור באפייתו תלוש ולבסוף חברו הוא אלמא הלכה כר' יוסי, כן היינו סבורים ימים על ימים עד שתורתנו וראיתי ראש הבריייתא (תוספתא שם פט"ו ה"ב) על שביר תנור ישן שהן ככל הכלים הניטלין בחצר אלמא בשאינן מחוברים מיירי ור' יוסי העיד על כסורו שאינו צריך בית יד ורצה לומר שאע"פ שחברו דינו כחלוש ורצה לגלות מהיכן יצא לו ההיתר תחלה ומשם למד.

שבקרקע] - אין מטלטלין פסוי שלהן, אלא אם כן יש לו בית אחיזה. פסוי התנור (המחבר לקרקע) - אף על פי שאין לו בית אחיזה, מִתֵּר לְטַלְטֵלוֹ.

ז. מִתֵּר לְטַלְטֵל הַכָּלִי, אֲפֹלוּ שְׁלֵא לְצַרְךָ תִּשְׁמִישוּ, אֲלֵא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה שְׁלֵא נַעֲשֶׂה לְשִׁמְשׁוֹ. פִּיֶּצֶד? נוֹטֵל אָדָם קוֹרְנָס [פטיש] לַפְּצֵעַ בּוֹ אֲגוּזִים, קֹרֶדֶם [גרין] לַחֲתוֹךְ בּוֹ דְּבִלָּה, מִגֵּרָה [-מסור] לָגוּר [לחתוך] בָּה אֶת הַגְּבִינָה, מִגֵּרָפָה לָגֵרָף בָּה אֶת הַגְּרוֹגְרוֹת, אֶת הַרְחַת וְאֶת הַמְּזֹלָג [המיועדים לטיפול בתבואה] לַתֵּת עָלָיו אֲכָל לֶקֶט, אֶת הַפּוֹשׁ וְאֶת הַפֶּדְכָד [-כלי אריגה בעלי חוד] לַדְּחֹף בּוֹ^{יא}, מַחַט שֶׁל סִקָּאִין [-לתפירת שקים] לַפְתָּח בּוֹ אֶת הַדֵּלֶת, אֶת הַמַּכְתָּשֶׁת לִישָׁב עָלֶיהָ, וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בָּזָה.

(יא) לנעוץ אותו בפירות על מנת להרימם, כמבואר בהלכה טו.

ח. וּמִטַּלְטֵל אָדָם מַחַט שֶׁל יָד הַשְּׁלֵמָה [-מוכנה לשימוש], לְטַל בָּה אֶת הַקּוֹץ; אָבֵל אִם נוֹטֵל הַקְּצָה הַנֶּקוֹב שְׁלֵה, אוֹ הַקְּצָה הַחַד - אֵין מְטַלְטֵלִין אוֹתָהּ. וְאִם הִיתָה גִלְּם [-בתהליך הייצור] וְעִדָּן לֹא נִקְבָּה, מִתֵּר לְטַלְטֵלָהּ^{יב}.

(יב) כי לעיתים משתמשים אף במחט שאין בה חור. אך מחט שגמרו את ייצורה ולאחר מכן ניטל הנקב שלה, לא משתמשים בה, ולכן היא אינה נחשבת כלי ואסורה בטלטול.

ט. כָּל כָּלֵי שְׁמַקְפִּיד עָלָיו [הבעלים] שְׁמָא יִפְתּוּתוֹ דְּמִי - כְּגוֹן כָּלִים הַמִּקְצִין [-מיועדים] לְסַחֲוֶרָה, וְכָלִים הַיִּקְרִים בִּיתוֹת שְׁמַקְפִּיד עֲלֵיהֶם שְׁמָא יִפְסְדוּ - אֶסוּר לְטַלְטֵל בְּשַׁבָּת; וְזֶה הוּא הַנֶּקְרָא 'מִקְצָה מִחֲמַת חֶסְרוֹן פִּיס' [-הפסד כסף]; כְּגוֹן הַמִּסֵּר [-מסור] הַגְּדוֹל, וְיִתָּד [-להב] שֶׁל מַחֲרָשָׁה, וְסָפִין שֶׁל שְׁחִיטָה, וְסָפִין שֶׁל טְבָחִים [-קצבים], וְחֶרֶב [-סכין] שֶׁל אֲשָׁפִים [-סנדלרים], וְחִצִּין [גרין] הַחֲרָשִׁים [-נגרים], וְקוֹרְנָס הַבְּשָׂמִים, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן.

י. כָּל כָּלֵי שֶׁהַקְּצָה מִחֲמַת הָאֶסוּר - אֶסוּר לְטַלְטֵלוֹ [כלל]; כְּגוֹן נֵר שֶׁהִדְלִיקוּ בּוֹ בְּשַׁבָּת^{יג}, וְהַמְּנוּרָה שֶׁהִיָּה הֵגֵר [הדולק] עָלֶיהָ, וְשִׁלְחָן שֶׁהִיָּה עָלָיו מַעוֹת^{יד}, אֵף עַל פִּי שֶׁכָּבָה הֵגֵר אוֹ שֶׁנִּפְלוּ הַמַּעוֹת - אֶסוּר לְטַלְטֵלָן; [משום] שֶׁכָּל כָּלֵי שֶׁהִיָּה אֶסוּר לְטַלְטֵלוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת - נֶאֱסָר לְטַלְטֵלוֹ כָּל הַשַּׁבָּת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַפְּלִלָה מֵלֶאֱחָה פְּרוֹת,
וְהָאֶבֶן בְּתוֹךְ הַפְּרוֹת -
אִם הָיוּ הַפְּרוֹת רְטֹבִים,
כְּגוֹן עֲנָבִים וְתוֹתִים,
נוֹטֵל אוֹתָהּ [את הכלכלה]
כְּמוֹת שְׂהִיא; [משום]
שָׂאֵם • יִנְעַר הַפְּרוֹת כִּי,
יִטְנֶפּוּ בַּעֲפָרִי; וּבְמָקוֹם
הַפֶּסֶד לֹא גִזְרָא.

השנת הראב"ד
שאם . . . גזרו א"א אני לא מצאתי
כן בגמרא (שבת קמב) שאפילו
בפירות המטונפין חזר והקשה
וליצערינהו נעורי וחזר ותיקן
בשהיתה האבן דופן לכלכלה
ואפילו בפירות שאינן מטונפות
אבל אם לא היתה האבן דופן
לכלכלה אפילו פירות המטונפין
אפשר לנער אותן בתוך הכלכלה
עצמה עד שתהיה עלינה וינערנה
לחוץ ולא יצטרך לטלטל את
האבן עם הכלכלה.

יט) מכיוון שהכיסוי נמצא על גבי הקרקע, הכנסתו והוצאתו
נראות כבנייה או סתירה. אך אם יש לכיסוי בית אחיזה,
ניכר שהכיסוי הוא כלי שרגילים להסירו ולהחזירו ולא
מדובר בבנייה קבועה. כ) תנור שונה מבור וחריץ משום
שהתנורים המחוברים בקרקע אינם טמונים לגמרי מתחת
הקרקע, אלא תחתיתם טמונה בקרקע ורוב התנור נשאר
גלוי.

יד. שְׁנֵי דְּבָרִים, אֶחָד אֲסוּר לְטַלְטֹל וְאֶחָד מִתָּר
לְטַלְטֹל, וְהֵם סְמוּכִין זֶה לָזֶה אוּ זֶה עַל זֶה אוּ
לְטַלְטֹל, זֶה בְּזֶה, וּבְזֶמַּן שֶׁמְטַלְטֵל אֶחָד מֵהֶם יִטְלַטֵּל
[מחוברים] זֶה בְּזֶה, אִם הָיָה צְרִיךְ לְדָבָר שֶׁמִּתָּר לְטַלְטֹל,
[אף] הַשְּׁנִי - אִם הָיָה עַל פִּי שְׂדֵכָר הָאֲסוּר מְטַלְטֵל עִמּוֹ;
וְאִם הָיָה צְרִיךְ לְטַלְטֵל דְּבָר הָאֲסוּר, לֹא יִטְלַטֵּל
בְּאוֹתוֹ [באמצעות] **דְּבָר הַמִּתָּר.**

טו. בִּיצֵד? פָּנָה [תאנה לא בשלה] **שְׁהִיתָה טְמוּנָה**
בְּתֵבָן כֹּא, וְחִרְרָה [=עונה] **שְׁהִיתָה עַל גְּבִי הַגָּחָלִים כִּי -**
תוֹחֲכֶן [נועץ בפנה ובחררה] **כְּכֹשׁ אוּ בְּכִדְכֹד וְנוֹטֵלָן, וְאִף**
עַל פִּי שְׁהִתְכֶן וְהַגָּחָלִים נִנְעָרִים בְּשַׁעַת נְטִילָה; וְכֵן
לִפְתּוֹ אוּ צְנוּנוֹת שְׁהָיוּ טְמוּנִים בַּעֲפָר, וּמִקְצַת הַעֲלִין
מִגְלִין - שׁוּמְטֵן [שולפם] **בְּשִׁבְתָּ בַּעֲלָה שְׁלֶחֶן, וְאִף**
עַל פִּי שְׁהַעֲפָר נִנְעָרִי. אֲבָל אִם הָיָה כְּכָר אוּ תִינוֹק
עַל גְּבִי הָאֶבֶן, אוּ עַל גְּבִי הַקּוֹרָה - לֹא יִטְלַטֵּל
הָאֶבֶן אוּ הַקּוֹרָה בְּכָפָר אוּ בְּתִינוֹק שֵׁשׁ עָלֶיהֶם. וְכֵן
כָּל בִּיצֵא בְּזֶה.

כא) התבן אסור בטלטול משום שהוא מיועד לעשיית טיט
ולא משתמשים בו לדברים אחרים. במקרה זה מדובר
שהתאנה לא הייתה טמונה בכוונה בתוך התבן, ולכן היא
לא נחשבת בסיס לדבר האסור כמבואר בהלכה יז.
כב) האסורים בטלטול. במקרה זה מדובר שהחררה הייתה
על גבי הגחלים אך לא טמונה בהם, כי אם החררה הייתה
טמונה בגחלים, היה אסור להכניס אף דבר לתוכם על מנת
להוציא את החררה משום שהזזת הגחלים בשבת אסורה לא
רק משום טלטול אלא אף כדי שלא יעבור על אסור הבערה
או כיבוי. כג) אך אם כל עלי הלפת או הצנן היו מכוסים
בקרקע אסור להוציאם, משום שהוא נראה כחופר גומה
בשבת. כד) כי אסור לטלטל לצורך דבר האסור באמצעות
דבר המותר, אולם במת הדבר מותר כמבואר בפרק הבא
בהלכה כא.

טז. נוֹטֵל [מרים] **אֲדָם אֶת בְּנוֹכָה שֵׁשׁ לוֹ גַּעְגּוּעִין**
עָלָיו [=משתוקק לאביו], **וְהָאֶבֶן בִּידוּכִי; אֲבָל לֹא דִינָר כֹּחַ -**
שָׂאֵם וְפָל הַדִּינָר, יִטְלֶנּוּ הָאֵב בִּידוּכָה. כָּל־כָּלָה
[סלסלה] שְׁהִיתָה נְקוּבָה, וְסִתְּמָה נֶקֶב שְׁלֵה בְּאֶבֶן -
מִתָּר לְטַלְטֵלָה, שְׁהָרִי הָאֶבֶן נַעֲשֵׂת כְּדָפֵן. הִיתָה

כה) במקום המותר בטלטול, אך לא בכרמלית או רשות
הרבים. כו) של הבן למרות שהאבן היא מוקצה, כי האדם
מטלטל את האבן לצורך בנו המותר בטלטול. כז) אם היה
דינר בידי הבן, אסור לאדם להרימו. כח) האב ישכח
שהיום שבת, ירים בטעות את הדינר ויעבור על אסור.
כחשש זה לא קיים באבן, כי אף אם האבן תיפול האב לא
ירם אותה. כט) על מנת להוציא את האבן מהכלכלה.
ל) ולא יהיה ניתן להסיר את העפר מהם מכיוון שהם פירות
רטובים. לא) אם הדבר כרוך בהפסד, חכמים לא אסרו
לטלטל דבר אסור עם דבר היתר למרות שניתן לנער את
הדבר האסור.

יז. חֲבִית שֶׁשָּׂבַח אֶבֶן עַל פִּיהָ לֵב - מֵטָה הִיא
עַל צִדָּה, וְהִיא [האבן] **נוֹפֶלֶת** [מעצמה]; **הִיתָה** [החבית] **בֵּין**
הַחֲבִיתוֹת^ל, מִגְבִּיָּהּ [את החבית] **לְמָקוֹם אַחֵר וְהָאֶבֶן**
עָלֶיהָ, וּמֵטָה עַל צִדָּה שָׂם, וְהָאֶבֶן נוֹפֶלֶת. וְכֵן
הַשּׂוֹכֵחַ מַעוֹת עַל הַכֹּר, וְצָרָה לָכֵר - נוֹעַר אֶת הַכֹּר,
וְהֵן נוֹפֶלוֹת; וְאִם צָרָה לְמָקוֹם הַכֹּר^ל, נוֹטֵל אֶת הַכֹּר
וְהַמַּעוֹת עָלָיו [ומניחו במקום אחר]. **אֲבָל אִם הֵנִיחַ הַמַּעוֹת**
מַעֲרֵב שֶׁבֶת [בכוונה] **עַל הַכֹּר, אוּ הֵנִיחַ הָאֶבֶן עַל פִּי**
הַחֲבִית - הָרִי אֵלָיו [הכר והחבית] **אֲסוּרִין לְטַלְטֵלָן,**
וְאִפְלוּ נָפְלוּ הַמַּעוֹת וְהָאֶבֶן [במהלך השבת]; **שְׁהָרִי נַעֲשֵׂה**
בְּסִיס לְדָבָר הָאֲסוּרָה.

לב) וברצונו להוציא יין מהחבית. לג) ולכן לא ניתן
להטות מעט את החבית כדי שהאבן תיפול, כי האבן עלולה
לשבור את שאר החביות. לד) ולכן לא יכול לנער את
המעוֹת על מקום הכר. לה) בבין השמשות, ולכן נאסור
בטלטול כל השבת כמבואר בהלכה י.

יח. הָאֶבֶן [שמונתה לצורך הכבדה] **שֶׁבִּקְרוּיָה** [כלי המשמש
לשיאבת מים] - **אִם מְמַלְאִין בָּהּ וְאִינָה נוֹפֶלֶת^ל, הָרִי**
הִיא כְּמִקְצַת [=כחלק מזה] **הַקְּרוּיָה, וּמִתָּר לְמִלְאֵת בָּהּ;**
וְאִם לֹא [=עלולה ליפול], **אִין מְמַלְאִין בָּהּ^ל. בְּגֵד שֶׁעַל**
הַקֶּנֶה^ל, שׁוּמְטוֹ מַעַל הַקֶּנֶה לֵט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עליהן למחר; ואם לאו, אסור. חריות [=ענפים] של
דקל שגדרן [=קצץ] לעצים [=להסקה], ונמלך עליהן
מערב שבת [להשתמש בהם] לשיבה - מתר לטלטלן;
וכן אם ישב עליהן מבעוד יום, מתר לטלטלן.

(ג) ואין צורך לסדר את הענפים לשיבה, משום שבדרך כלל
משתמשים בהם הן להסקה והן לשיבה, אך מכיוון שחשב
להשתמש בהם להסקה, עליו לשנות את מחשבתו או לשבת
על האבנים לפני שבת. אך אבנים, מיועדות בדרך כלל
לבנייה, ולכן, אם לא סידרו אותן לשיבה אסור לשבת
עליהן.

כב. הקש שעל המטה [המיועד להסקה] - לא ינענעו
בידו, אבל מנענעו בגופו; ואם היה מאכל בהמה,
מתר לטלטלו [בידו]. וכן אם היה עליו [על הקש] פר
או סדין וכיוצא בהן - מנענעו בידו, שהרי נעשה
[הקש נחשב] כמי שישב עליו [אדם] מבעוד יום. המכניס
קפה של עפר לביתו - אם יחד לה קרן זוית
מערב שבת - מטלטלו בשבת, ועושה בו כל
צרכיו.

(נד) כי מותר לטלטל מוקצה בשינוי. (נה) על מנת לכסות
בו את הלכלוך. (נו) אך אם לא ייחד לקופה קרן זוית היא
אסורה בטלטול, כי העפר שבקופה נחשב כעפר כל הבית
שאינו מיועד לשימוש ואסור בטלטול.

כג. אסור לבטל פלי מהכנוי, מפני שהוא
כסותר. ביצה? לא יתן פלי תחת הנר בשבת לקבל
את השמן הנוסף [מהנר] - שהשמן שבנר אסור
לטלטלו, וכשיפול [השמן] לפלי, יאסר טלטול הפלי
שהיה מתניח; וכן כל כיוצא בזה.

(נז) אסור להשתמש בכלי לצורך אחר מהצורך המקורי אליו
הוא מיועד, אם הכלי נאסר בטלטול כתוצאה מכך.
(נח) הכלי היה מותר בטלטול, ולאחר שנטף לתוכו שמן -
הכלי נאסר בטלטול.

לפיכך, אין נותנין פלי תחת התרנגולת לקבל
השנת הראב"ד **ביצתהיט, אבל • כופה**
אבל . . ימלנו א"א בירושלמי
(ביצה פ"ה ה"א) ובלבד שלא יגע
בביצה. **הוא הפלי עליה. וכן**
כופה הפלי על פל דבר
שאסור לטלטלו, שהרי לא בטלו; שאם יחפץ,
יטלנו.

(נט) כי ביצה שנוולת בשבת אסורה בטלטול, ואם היא
תפול לתוך הכלי, אף הכלי יאסר בטלטול. (ס) אם הכלי
מונח רק מעל הביצה, הוא יכול לקחת הכלי בכל עת.

(לו) האבן קשורה היטב לכלי ולא נופלת בעת שאיבת המים.
(לז) כי הכלי נחשב בסיס לאבן האסורה בטלטול. (לח) בגד
שכובס, ולאחר הכביסה תלו אותו על קנה על מנת
שיתייבש. (לט) מותר להוריד את הבגד מהקנה, אך אסור
לטלטל את הקנה עצמו כי הוא אינו נחשב כלי.

יט. פרות שאסור לאכלן - בגון פרות שאינן
מעשרין - אפילו הן חביבין במעשר מדבריהם [של
חכמים], או מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, או
תרומה טמאה^{מא}, או מעשר שני והקדש שלא נפדו
בהלכתן מב - אסור לטלטלן; אבל הדמאי^{מב}, והאיל
וראוי [=מותר] לעניים^{מד}, וכן מעשר שני והקדש
שפדו, אף על פי שלא נתן החמש^{מה} [תוספת לשווי
ההקדש] - מתר לטלטלן.

(מ) שלא הפרישו ממנו תרומה גדולה לכהן, ולכן אסור
באכילה. (מא) האסורה באכילה אף לבהמה של כהן.
(מב) נפדו באמצעות חתיכת כסף, וההלכה היא שפדיית
מעשר שני והקדש יכולה להתבצע רק באמצעות מטלטלין.
(מג) פירות שיש ספק אם הפרישו מהם תרומות ומעשרות.
(מד) כמבואר בהלכות מעשרות. (מה) בפדיית מעשר שני
והקדש, יש לתת בתמורה את השווי המלא שלהם בתוספת
חומש. (מו) כי אי נתינת החומש לא מבטלת את הפדייה.

כ. מטלטל ישראל התרומה, אף על פי שאינה
ראויה לו^{מז}; ומטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה
או עם החלין, אם היו שניהם בכלי אחד. במה
דברים אמורים? בשתייה [התרומה] הטהורה למטה,
והיו [התרומה הטהורה הייתה] פרות המטנפין בקרקע -
שאם ינער אותן, יפסדו^{מח}. אבל אם היו אגוזים
ושקדים^{מט} וכיוצא בהן - נוער הפלי, ונוטל
הטהורה או החלין, ומניח הטמאה^{נא}. ואם היה
צריך למקום הפלי^{יב} - בין שהטהורה למעלה בין
שהיתה למטה, מטלטל הפל כאחד.

(מז) למרות שהוא לא יכול לאכול תרומה, משום שהתרומה
מותרת באכילה רק לכהן. (מח) ובמקום הפסד התירו
לטלטל דבר האסור עם דבר המותר, כמבואר בהלכה טז.
אך אם התרומה הטהורה הייתה למעלה, עליו להוציא את
התרומה הטהורה ולטלטל רק אותה. (מט) שניתן להסיר
מהם את הלכלוך. (נ) ומפיל חלק מהפירות לקרקע על מנת
שיוכל להוציא מהכלי את כל התרומה הטהורה.
(נא) משאיר את התרומה הטמאה בכלי ולא מטלטל אותם.
(נב) ולכן, אין באפשרותו לנער את הפירות במקום זה.

כא. מרבץ [=שורה] של אבנים שחשב עליו [לישיבה]
מבעוד יום - אם למדום [=סידורם לשיבה], מתר לישוב

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁהֲרֵי מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ פְּשִׁירָדוֹ מֵעָלָיו. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּזָה.

(סז) אם הוא לא יוכל לקחת את הספסל או קרשי המיטה בכל עת, הוא למעשה אוסר אותם בטלטול. (סח) את הדבורים. מפני איסור צידה, אסור לו אף להדק את המחצלת על הכוורת על מנת למנוע את יציאת הדבורים, משום שכתוצאה מכך תימנע בוודאות יציאת הדבורים והאדם יעבור על איסור צידה אף אם אינו מתכוון לכך. (סט) ואין בכך ביטול כלי מהכנו. (ע) למרות שהאפרוחים הם מוקצה, מכיוון שאינם ראויים לאכילה ללא שחיטה.

כו. בְּהִמָּה עֲלֵי שְׁנִפְלָה לְבוֹר אוֹ לְאַמַּת הַמַּיִם [-העלה]
- **אִם יָכוֹל לָתֵן לָהּ פְּרָנְסָה** [=מזון] **בְּמִקְוָמָה** [-לתוך חבור או התעלה], **מִפְּרָנְסִין אוֹתָהּ עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת. וְאִם לֹא, מֵבִיא בָרִים וְכִסְתוֹת וּמִנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ; וְאִם עָלֶיהָ, עָלֶיהָ** [ואין בכך איסור]. **וְאִף עַל פִּי שֶׁבִטֵּל כָּלִי מֵהִכְנוֹ, שְׁהֲרֵי מִשְׁלִיכוֹ** [-את הכרים והכסות] **לְבוֹר לְתוֹךְ הַמַּיִם - מִפְּנֵי צַעַר בְּעָלֵי חַיִּים, לֹא גָזְרוּ עָלָיו. וְאִסּוּר לְהַעֲלוֹתָהּ בִּידָוּעָהּ. וְכֵן אֵין עוֹקְרִין** [=מגביהים] **בְּהִמָּה וְחִיָּה וְעוֹף בְּחִצָּר, אֲבָל דּוֹחִין** [=דוחפים] **אוֹתָן עַד שִׁפְנָסוּ; וּמִדִּין עֲגָלִים וְסִיחִים** תְּרַנְּגֵלָתָם. **מִפְּנֵי שֶׁהֵיא** [-התרנגולת] **נִשְׁמָטֶת מִן הַיָּד, וְנִמְצָאוּ אֲגַפְיָהּ** [=גפיים שלה] **נִתְלָשִׁין עַד; אֲבָל דּוֹחִין** [-מותר לדחוק אותה] **אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּפְנֶס.**

(עא) האסורה בטלטול בשבת, כמו האפרוחים בהלכה הקודמת. (עב) במקרה של צער בעלי חיים שאסור מהתורה, לא גזרו חכמים את איסור ביטול כלי מהכנו. (עג) כמבואר בהערה עא. (עד) ועובר על איסור תלישה בשבת.

השגת הראב"ד
אבל... לכתחילה א"א איני יודע מהו זה שאין ראוי לכאן זה הטעם, וסוגית הגמרא (ביצה לו) כך היא נותנין כלי תחת הדלף בשבת בדלף הראוי ואם נתמלא הכלי שופך ושונה כדי שלא יעשה לכלוך בבית ויהיה גרף של רעי ואם היה בבית שאינו דר שם ואם יעשה בו לכלוך אין קפידא אם יש לחוש לו להפסד הבית יכניס שם מטנו כדי שיהא לו הכלוך גרף של רעי ויהא מותר לשפוך לחוץ כמעשה דבי רחייא דאביי ואם אין שם הפסד לא יכניס שאין עושין גרף של רעי לכתחילה.

כד. נוֹתֵנִין כָּלִי תַּחַת הַדֶּלֶף [=נזילת מים], **וְאִם נִתְמָלָא הַכָּלִי - שׁוֹפֵךְ וְשׁוֹנֶה סָא, וְאִינוּ נִמְנָעֵם; וְהוּא** [-ובלבד], **שִׁיחִיָּה הַדֶּלֶף רָאוּי לְרַחֲצָהּ סָא. אֲבָל - אִם אִינוּ רָאוּי** [לרחיצה], **אֵין נוֹתֵנִין** [כלי תחת הנזילה]; **וְאִם נָתַן, מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ בַּמַּיִם הַמְּאוּסִין שָׁבוּ; שְׁאִין עוֹשִׂין גֶּרֶף** [-כלי] **שֶׁל רְעֵי** [-צוואה] **לְכַתְחִלָּה סָד.**

(סא) שופך את המים שהצטברו בכלי למקום אחר, ומחזיר את הכלי למקומו תחת הנזילה. (סב) מותר לשפוך את המים ולהחזיר את הכלי למקומו פעמים רבות במשך כל השבת, אם יש בכך צורך. (סג) וממילא, המים מותרים בטלטול בשבת. (סד) מים שאינם ראויים לרחיצה נחשבים כגרף של רעי, וההלכה היא שאסור לעשות גרף של רעי לכתחילה על מנת להוציאו מהבית בשבת, אך בדיעבד אם נעשה גרף של רעי מותר להוציאו כמבואר בפרק הבא בהלכה יג. בדומה לכך, מבואר בהלכה זו - לכתחילה אסור להניח כלי תחת המים שאינם ראויים לרחיצה, אך אם הניח כלי תחתיהם מותר להוציאו בשבת.

כה. חֲבִית שֶׁל טֶבֶל [=יין לא מעושר] **שֶׁנִּשְׁפְּרָה, מֵבִיא כָּלִי וּמִנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ סָה; הוֹאִיל וְאִם עָבַר וְתִקְנוּ** [=ועישר בשבת], **מִתְקֵן** [-היין נחשב מעושר] **- הָרִי הוּא כְּמִתְקֵן** [ומותר לטלטלו]. **וְנוֹתֵנִין כָּלִי תַּחַת הַגֶּר לְקַבֵּל נִיצוּצוֹת** [=ניצנים], **מִפְּנֵי שְׁאִין בָּהֶן מִמַּשֵּׁי, וּמִתֵּר לְטַלְטְלוֹ הַכָּלִי.**

(סה) על מנת לקבל את היין הנמצא בחבית. דבר זה מותר למרות שהטבל אינו ראוי לאכילה, ואף אסור להפריש תרומות ומעשרות בשבת כמבואר בפרק כג. (סו) וממילא, אינם אוסרים את הכלי בטלטול.

קוֹרָה שֶׁנִּשְׁפְּרָה [ועלולה לפול] **- אֵין סוֹמְכִין אוֹתָהּ בַּסֶּפֶסֶל אוֹ בַּאֲרָכוֹת** [=קרשין] **הַמִּשָּׂה, אֲלֹא אִם בֵּן הָיָה רְוּוּחִים** [=רפויים]; **וְכָל זֶמֶן שִׁיחֲפִץ יִטְלֵם, כְּדִי שֶׁלֹא יִבְטֵל כָּלִי מֵהִכְנוֹ סָט. וּפּוֹרְשִׁין מִחֲצָלָת עַל גְּבִי אֲבָנִים בְּשַׁבָּת, אוֹ עַל גְּבִי בּוֹרֵת דְּבוּרִים, בְּחִמָּה מִפְּנֵי הַחִמָּה, וּבִגְשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים - וּבִלְבָד שֶׁלֹא יִתְפּוֹן לְצוּד סָט; שְׁהֲרֵי נוֹטְלָה** [-את המחצלת] **בְּכָל עֵת שִׁירְצָה סָט. וְכוֹפִין אֶת הַסֵּל בְּשַׁבָּת לִפְנֵי הָאֲפֻרוּחִין, בְּשִׁבְלֵי שִׁיעָלוֹ** [האפרוחים] **עָלָיו וְיִרְדּוּ -**

~ יום שלישי א' תמוז ~

פֶּרֶק כּו

דברים נוספים המותרים והאסורים בטלטול משום מוקצה.

א. כָּל כָּלִי הָאוֹרֵג, וְחִבְלִים וְקָנִים שְׁלֹו - מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ בְּכָלִי שֶׁמְלַאכְתּוֹ לְאִסוּרָא; חוּץ מִכְבֵּד הָעֵלְיוֹן וְכִבְד הַתַּחְתּוֹן [=אביזרי מכונת האריגה] **- לִפְנֵי שְׁאִינָן**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְטַלְטֵלָן ט'. אָבֵן שֵׁשׁ עָלֶיהָ טָנוּף, שְׂוֹדָאֵי לְקִנּוּחַ
היא [מיועדת] - מִתֵּר לְטַלְטֵלָה, וְאֶפְלוּ הִיא גְדוּלָה.

(יא) למרות שאבנים אסורות בטלטול, מפני כבוד הבריות שדוחה איסורים מדרבנן. (יב) שלוש אבנים שניתן להחזיקן ביד אחת. (יג) כי היא מתפוררת ואינה ראויה לקינוח. (יד) ניכר שאבנים אלו מיועדות לקינוח. (טו) ולהוציאן מהטיט, ואין בכך איסור סתירה.

ה. הִיָּה לִפְנֵי צִוּוּרִי וְחֶרֶשׁ י, מְקַנֵּחַ בְּצִוּוּרִי;
וְאִם הִיָּה הַחֶרֶשׁ מֵאֲגָנִי [=אוחז] בְּלִים ט', מְקַנֵּחַ בְּחֶרֶשׁ.
הִיָּה לִפְנֵי צִוּוּר וְעֶשְׂכִּים [תלושים] - אִם הִיָּה עֶשְׂכִּים
רַכִּים, מְקַנֵּחַ בְּהִי; וְאִם לֹא, מְקַנֵּחַ בְּצִוּוּרִי כֵּא.

(טז) אבן קטנה הנחשבת מוקצה. (יז) שאינו נחשב מוקצה, כמבואר בהלכה ג. (יח) כי החרש חד ועלול לגרום לו נזק בשעת הקינוח. (יט) והחרש אינו חד ואין בו חשש לנזק. (כ) כי עשבים אינם נחשבים מוקצה. (כא) כי עשבים שאינם רכים עלולים לגרום נזק לאדם בשעת הקינוח.

ו. שְׂיָרֵי מַחְצֵלֶת שְׁפָלוּ [התפרקו] - הִרִי הֵם כִּכְלִי
שְׁמֻלָּאֲכָתוֹ לְהִתֵּר, מִפְּנֵי שְׂרָאוּיִין לְכִסּוֹת בְּהֵן
הַטָּנוּף כִּי; אָבֵל שְׂיָרֵי בָּגְדִים שְׂאִין בְּהֵן [גודל] שְׁלֹשׁ
עַל שְׁלֹשׁ [אצבעות] - אָסוּר לְטַלְטֵלָן, [משום] שְׂאִינָן
רָאוּיִין לֹא לְעֲנִיִּים וְלֹא לְעִשְׂרִים כִּי. שְׂבָרֵי תַּנּוּר -
מִתֵּר לְטַלְטֵלָן, וְהִרִי הֵן כִּכְלִי הַפְּלִים שְׁמֻלָּאֲכָתוֹ
לְהִתֵּר. בִּירָה כִּי שְׂנֻשְׁמָטָה [נפלה] אַחַת מִפִּרְכּוֹתֶיהָ
[רגילה] - אָסוּר לְטַלְטֵלָה, שְׂמָא יִתְקַעֲכֶהּ.

(כב) כפי שהיה ניתן להשתמש במחצלת עצמה. (כג) ולא ניתן להשתמש בהם כפי השימוש המקורי שלהם. (כד) שמותר לטלטלה ככלי שמלאכתה לאיסור. (כה) יחבר את הרגל לכירה בחוזקה, ויעבור על איסור בונה או מכה בפטיש.

ז. סֵלָם שֶׁל עָלֶיהָ [קבוע] - אָסוּר לְטַלְטֵלוֹ, [משום]
הַשְּׁנֵת הָרֵאבִ"ד שְׂאִין עָלָיו תּוֹרֵת כְּלִי.
וְשֶׁל • שׂוֹבֵךְ - מִתֵּר לְהַטּוֹת [להעבירו ממקום
למקום], אָבֵל לֹא יוֹלִיכוֹ מִשׂוֹבֵךְ לְשׂוֹבֵךְ, [כדי] שְׁלֹא
יַעֲשֶׂה בְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בָּחֹל, וְיָבוֹא לְצוּר [יונים].
קָנָה שְׂמוֹסְקִין בּוֹ הַיָּתִים - אִם יֵשׁ עָלָיו תּוֹרֵת כְּלִי
[ראוי לשימוש נוסף], הִרִי הוּא כִּכְלִי שְׁמֻלָּאֲכָתוֹ לְאָסוּר;
קָנָה שֶׁהִתְקִינוּ בַּעַל הַפִּית לְהִיּוֹת פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל בּוֹ -
אִם יֵשׁ תּוֹרֵת כְּלִי עָלָיו, הִרִי הוּא כִּכְלִי שְׁמֻלָּאֲכָתוֹ
לְהִתֵּר.

נְטִלִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תְּקוּעִין כִּי. וְכֵן הַעֲמוּדִים [התומכים]
שֶׁל אוֹרֵג - אָסוּר לְטַלְטֵלָן, שְׂמָא יִתְקַן הַגָּמוּת
שְׁלֵהֶן. וְשָׂאָר כְּלֵי הָאוֹרֵג, מִתֵּרִין [בטלטול].

(א) שמותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, כמבואר בפרק הקודם בהלכה ג. (ב) אף ביום חול לא מזיזים את האבירים הללו מכיוון שהם מחוברים למקומם והם כבדים מאוד, ולכן הם לא נחשבים ככלי ואסורים בטלטול בשבת. (ג) כאשר הוא ירים את העמודים, הוא עלול להכניס עפר לגומה הנוצרת במקום בו העמודים היו מונחים, ויעבור על איסור כמבואר בפרק י הלכה יב.

ב. מְכַבְּדוֹת [=מטאטא] שֶׁל תְּמָרָה וְכִיּוֹצָא בְּהֵן
שְׂמֻכְבְּדִין בְּהֵן הַקֶּרֶקַע - הִרִי הֵן כִּכְלִי שְׁמֻלָּאֲכָתוֹ
לְהִתֵּר, שְׂהִרִי מִתֵּר לְכַבֵּד בְּשִׁבְתָּהּ. לְבָנִים שְׂנֻשְׁאָרוֹ
מִן הַבִּנְיָן - הִרִי הֵן כִּכְלִי שְׁמֻלָּאֲכָתוֹ לְהִתֵּר, מִפְּנֵי
שְׂרָאוּיִין לְהִסָּב עָלֶיהֶן, שְׂהִרִי שְׁפִין אוֹתָן וּמִתְקַנִּין
אוֹתָן; וְאִם צָבַר אוֹתָן [בערימה] - הִרִי הַקֶּצֶן [משימוש],
וְאָסוּר לְטַלְטֵלָם.

(ד) קרקע המרוצפת באבנים, כמבואר בפרק כא הלכה ג. (ה) ניתן להשתמש באבנים לישיבה, כמבואר בפרק הקודם בהלכה כא. (ו) סידר את האבנים בערימה על מנת להשתמש בהן לבנין אחר.

ג. חֶרֶשׁ קִטְנָה' - מִתֵּר לְטַלְטֵלָה אֶפְלוּ בְּרִשּׁוֹת
הַרְבִּים, הוּאִיל וְרָאוּיָה הִיא בְּחָצֵר לְכִסּוֹת בֵּה פִי
כְּלִי קִטְנָה ט'. מְגוּפֶת [מכסה] חִבִּית שְׂנֻתְפֶּתֶתָה [שנשברה]
- הִיא וְשִׁבְרֶיהָ, מִתֵּר לְטַלְטֵלָה; וְאִם זִרְקָה לְאִשְׁפָּה
מִבְּעוֹד יוֹם [לפני שבת], אָסוּר לְטַלְטֵלָה. כְּלִי שְׂנֻתְרַעַע
[נשבר] - לֹא יִתְלַשׁ מִמֶּנּוּ חֶרֶשׁ לְכִסּוֹת בּוֹ אוֹ לְסִמָּן
בּוֹ [כלים אחרים].

(ז) חתיכה קטנה שנשברה מכלי חרס. (ח) מרחק ארבע אמות, למרות שבדרך כלל אין כלים ברשות הרבים. (ט) ולפני שבירתה היא הייתה חלק מכלי שלם, בשונה מאבנים הראויות לכיסוי כלים אך הן לא היו נחשבות ככלי. (י) אך אם זרק אותה לאשפה בשבת מותר לטלטלה, מכיוון שבבין השמשות היא הייתה נחשבת כלי משום שניתן לכסות בה כלים.

ד. מִתֵּר לְהַכְנִיס לְבֵית הַפֶּסֶא שְׁלֹשׁ אָבִנִּים
מְקַרְזָלוֹת [=עגולות] לְקַנֵּחַ בְּהֵן א'; וְכִמָּה שְׂעוֹרָן? כְּמֵלֵא
הִידִי. אָבֵל אֲדָמָה שֶׁהִיא קְרוּבָה לְהַתְפָּרֵךְ [להתפורר],
אָסוּר לְטַלְטֵלָה לְקַנֵּחַ בֵּה. וּמִתֵּר לְהַעֲלוֹת הָאָבִנִּים
לְגַג לְקַנֵּחַ בְּהֵן. יָרְדוּ עָלֶיהֶן [על האבנים] גִּשְׁמִים
וְנִשְׁתַּקְעוּ בְּטִיט - אִם רְשׁוּמָן נִפְרִי, מִתֵּר

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לב) אף אם לא הדליקו בה נרות לפני שבת, ואינה אסורה בטלטול מחמת האיסור כמבואר בפרק הקודם בהלכה י. (לג) כי אנשים עלולים לחשוב שמנורה זו מורכבת מחוליות ואין איסור בטלטולה. (לד) כי כולם יודעים שמנורה זו אינה מורכבת מחוליות, מכיוון שהיא קטנה, אלא יש בה חריצים הדומים לחוליות וממילא לא יחשבו שמותר לטלטל מנורה של חוליות.

יב. מְנַעַל שֶׁעַל גַּבִּי הָאֲמוּסָה, שׁוּמְטִין אוֹתוֹ בְּשִׁבְתּוֹ. מְכַבֵּשׁ שֶׁל בְּעָלֵי בָתִּים [בו מיישרים הבגדים] - **מְתִירִין לוֹ, אֲבָל לֹא כּוֹבְשִׁין לוֹ; וְשֶׁל [מְכַבֵּשׁ שֶׁל] כּוֹבְסִין - לֹא יַגַּע בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַצֵּה מִחֲמַת חֶסְרוֹן פִּיסָל. וְכֵן גַּזִּי צָמַר - אֵין מְטַלְטֵלִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַפֵּיד [שׁוֹמֵר הִיטָב] עָלֶיהֶן [שֶׁלֹא יִשְׁתַּמְשׁוּ בָהֶם]; לְפִיקָה אִם יַחְדָּן לְתַשְׁמִישׁ, מְתִירִין. וְהַשְׁלָחִין [עוֹרוֹת שֶׁאֵינָן מְעוּבָדִים] - מִתֵּר לְטַלְטֵל, בֵּין שֶׁהֵיוּ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת אוֹ שֶׁל אֲמָן [מִכֹּחַ עוֹרוֹת]; מִפְּנֵי שֶׁאֵינָם מְקַפֵּיד עָלֶיהֶן.**

(לה) תבנית עץ המונחת בתוך הנעל על מנת לשמור על צורת הנעל. (לו) מותר להוציא את הדפוס מהנעל בשבת, כי הדפוס הוא כלי שמלאכתו לאיסור ומותר לטלטלו לצורך מקומו. (לז) מותר להוציא בגד מהמכשש בשבת. (לח) אסור להכניס בגד למכשש לצורך גיהוץ, כי אסור לקפל את הבגדים כמבואר בפרק כב הלכה כב. (לט) כמבואר בפרק הקודם בהלכה ט.

יג. כָּל דְּבַר מְטָנָה, כְּגוֹן רֵאִי [גָּלִילִים] וְקִיָּא וְצוֹאָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אִם הָיוּ בְּחֶצֶר שְׁיֹשְׁבֵינָה [גָּרִים] בָּהּ, מִתֵּר לְהוֹצִיאָן לְאַשְׁפָּה אוֹ לְבֵית הַפֶּסֶס; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא [בַּלְשׁוֹן הַהֲלָכָה] 'גֶּרֶף שֶׁל רַעִי'. וְאִם הָיוּ בְּחֶצֶר אַחֲרֵת [שֶׁלֹא גָרִים בָּהּ] - כּוֹפִין עָלֶיהֶן כָּלִי, כְּדִי שֶׁלֹא יֵצֵא הַקָּטָן וְיִתְלַכֵּל בָּהֶן. רַק שֶׁעַל הַקֶּרֶקֶע - דּוֹרְסוֹ לְפִי תָמוּז [בְּלִי כוֹנֵה], וְהוֹלֵךְ מֵאֵ.

וּמְטַלְטֵלִין • כְּנוֹנָא [כלי דרך הגמרא כלל והגמרא (שבת מז) שהאפר מוכן הוא שיהיה בו מקצת אפר שהוסק מערב שבת ומקצת שהוסק בשבת וכלי שנעשה בסיס לאיסור ולהיתר מותר לטלטלו]. **מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּגֶרֶף שֶׁל רַעִי. וְאֵין עוֹשִׂין גֶּרֶף שֶׁל רַעִי לְכַתְחֵלָה בְּשִׁבְתּוֹ; אֲבָל אִם נַעֲשֶׂה מְאֻלּוּמָּה, אוֹ שֶׁעֶבֶר וְעָשָׂהוּ - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִדֵּי.**

(מ) אך אסור להוציא אותם לאשפה. (מא) ממשיך בדרכו ואין בכך איסור, כמבואר בפרק כא הלכה ב. (מב) מותר לטלטל את הכלי, במידה ויש בו אפר. (מג) כמו במקרה זה, שיש אפר בכלי. (מד) כמבואר בפרק הקודם בהלכה כד.

ח. הָלֵת שֶׁהָיָה לָהּ צִיר, אִף עַל פִּי שְׁאִין לָהּ עֲתָה צִיר, שֶׁהָכִינָה לְסִתָּם בָּהּ מְקוֹם מְקַצֵּה [צִדִּין], וְהָיָה נִגְרָרָת [עַל הָאֵרֶץ] שְׁנוּטְלִין אוֹתָהּ וְסוֹתְמִין בָּהּ, וְכֵן חֲדָקִים [קוֹצִים] שְׁסוֹתְמִין בָּהֶן הַפְּרָצָה, וְכֵן מַחְצֵלֶת הַנִּגְרָרָת - בְּזִמָּן שֶׁקְשׁוּרִין [בַּחֲבֵל] וְתוֹלִיין בַּחֲבֵל, סוֹתְמִין בָּהֶן; וְאִם לֹאוּ, אֵין נוֹעֲלִין בָּהֶן. וְאִם הָיוּ גְבוּהִין מֵעַל הָאֶרֶץ כֵּט, נוֹעֲלִין בָּהֶן.

(כו) סוגרים את הפתח עם הדלת ללא צירים, אלא מרימים את הדלת ומניחים אותה במקום הפתח. (כז) כי ניכר שדברים אלו משמשים כדלת, למרות שאין בהם צירים. (כח) משום שהנעילה נראית כבנייה. (כט) תלויים באוויר, ואין הדבר נראה כבנייה.

ט. הָלֵת שֶׁהָיָה לוֹחַ אֶחָד [פִּלֶטַע עֵץ], שֶׁשׁוּמְטִין אוֹתָהּ וְנוֹעֲלִין בָּהּ - אִם לֹא הָיָה לָהּ לְמַטָּה כֵּן [יִסּוּד] כְּמוֹ אֶסְקָפָה [מִפְתָּן], שֶׁמּוֹכִיחַ עָלֶיהָ שֶׁהָיָה כָּלִי מוֹכֵן לְנַעֲלָה - אֵין נוֹעֲלִין בָּהּ; וְכֵן נִגֵּר [בִּרְחִית] שְׁלִישׁ בְּרֹאשׁוֹ קְלוֹסְטֶרָא [עֵיטוֹר] [בִּרְחִית], שֶׁמּוֹכַחַת עָלָיו שֶׁהוּא כָּלִי מוֹכֵן לְנַעֲלָה, וְאֵינָם קוֹרֵה כְּשֶׁאֵר הַקּוֹרוֹת - נוֹעֲלִין בּוֹ בְּשִׁבְתּוֹ.

(ל) משום שהדבר נראה כבנייה.

י. נִגֵּר שְׁאִין בְּרֹאשׁוֹ קְלוֹסְטֶרָא - אִם הָיָה קָשׁוּר וְתוֹלִי בַּדֶּלֶת, נוֹעֲלִין בּוֹ; וְכֵן • אִם הָיָה נָטָל, וְאֶגְדוֹ עֵמוּ [וְ] קְבוּעַ בּוֹ. אֲבָל אִם הָיָה אֶגְדוֹ קְבוּעַ בַּדֶּלֶת, וְהָיָה הַנִּגֵּר נִשְׁמָט כְּמוֹ קוֹרֶה, וּמִנִּיחִין אוֹתוֹ בְּזוּיָת [בִּמְקוֹם אַחֵר], וְחוֹזְרִין וְנוֹעֲלִין בּוֹ בְּעַת שְׁרוּצִין - הָרִי זֶה אֲסוּר לְנַעַל בּוֹ; [מִשּׁוּם] שְׁאִין עָלָיו תּוֹרַת כָּלִי, וְאֵינָם אֶגְדוֹ, וְאֵין בּוֹ אֶגֶד לְהוֹכִיחַ עָלָיו לֹא.

(לא) שהוא כלי המיועד לנעילה, ולכן נראה הדבר כבנייה.

יא. מְנוּרָה שֶׁל חֲלִיּוֹת [הַמּוֹרֵכֶת מִמֶּנָּה חֲלָקִים], בֵּין גְּדוּלָּה בֵּין קְטָנָה - אֵין מְטַלְטֵלִין אוֹתָהּ, שֶׁמֶא יַחְזִירָה [יִחְיִיבָהּ] בְּשִׁבְתּוֹ. הָיוּ בָּהּ חֲדָקִים [חֲרִיצִים הַדּוּמִים לְפָרְקִים], וְהָיָה נִרְאִית כְּפַעֲלַת חֲלִיּוֹת - אִם הָיְתָה גְּדוּלָּה [כְּבִדָּה] הַנּוֹטֶלֶת בְּשִׁתֵּי יָדַיִם, אֲסוּר לְטַלְטֵלָהּ; וְהָיְתָה קְטָנָה מְזוּזָה, מִתֵּר לְטַלְטֵלָהּ.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טז. כל שהוא ראוי למאכל בהמה וחייה ועוף המצויין, מטלטלין אותו בשבת^נ. כיצד? מטלטלין את התירמוס [=מין קטנית] היבש, מפני שהוא מאכל לעזים - אבל לא את הלח^נ; את החצב [=מין ירק], מפני שהוא מאכל לצבאים; את החרדל, מפני שהוא מאכל ליונים; את העצמות, מפני שהן מאכל לכלבים. וכן כל הקלפין והגרעינים הראויין למאכל בהמה, מטלטלין אותן. ושאינן ראויין - אוכל את האכל^נ, וזורקן [=את השירים] לאחוריו; ואסור לטלטלן. ומטלטלין בשר תפוח [=סורח], מפני שהוא מאכל לחיה. ומטלטלין בשר חי [=שאינו מבושל], בין תפל [=לא מלוח] בין מלוח, מפני שראוי לאדם. וכן דג מליח; אבל [דג] התפל, אסור לטלטל^נ.

(נח) אף אם אינו ראוי למאכל אדם. (נו) מכיוון שטעמו מר ביותר והוא אינו ראוי אף לאכילת עיזים. (נז) האדם יכול לאכול את האוכל שנותר על הקליפות והגרעינים. (נח) כי אינו ראוי כלל לאכילה.

יז. אין מטלטלין שכרי זכוכית, אף על פי שהן מאכל לנעמיות [=בת יענה], ולא חבילי זמורות [=נפסים], אף על פי שהן מאכל לפילים, ולא את הלוח [=מין עשב], אף על פי שהוא מאכל לעורבים - מפני שאין [בעלי חיים] אלו וכיוצא בהן מצויין אצל רב בני אדם. **יח.** חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין - אם התקנין [=יערם] למאכל בהמה [לפני שבת], מטלטלין אותן; ואם לאו, אין מטלטלין אותן^נ. חבילי סיאח ואזוב וקורנית [=מיני צמחים הראויים להסקה ולבהמה] - הכניסן לעצים [=להסקה], אין מסתפק מהן בשבת; למאכל בהמה, מסתפק מהן. וכן באמיתא, וכן בפנים [=מיני צמחים], וכן בשאר מיני תבלין^נ.

(נט) כי בדרך כלל משתמשים בהם להסקה ולא למאכל בהמות. (ס) אם ייעד את התבלינים לתיבול מאכלים הנמצאים על גבי האש, כפי שהיה מצוי בעבר, אסור לטלטלם בשבת.

יט. אין גורפין מאכל מלפני הפטם [=שור שמפטמים אותו], בין באבוס של כלי בין באבוס של קרקעא; ואין מסלקין [המאכל] לצדדין מפני הראי [=צואה], גזרה שפא ישרה גמות^נ. ונוטלין [אוכל] מלפני החמור, ונותנין [אותן] לפני השור; אבל אין נוטלין מלפני

יד. שמן שיוצא מתחת הקורה של בית הבד בשבת, וכן תמרים ושקדים המוכנין לסחורה - מתר לאכלן בשבת; ואפלו אוצר [=מחסן] של תבואה, או תבואה צבורה - מתחיל להסתפק ממנה בשבת; שאין שם [=אף] אכל שהוא מקצה בשבת כלל. אלא הכל מוכן הוא^נ. חוץ מגורגרות וצמוקין שבמקצה [=שטח לייבוש פירות], בזמן שמבישין אותן; הואיל ומסריחות בינתיים [=בזמן הייבוש], ואינן ראויין לאכילה - הרי הן אסורין בשבת משום מקצה.

(מה) כל דבר הראוי לאכילה נחשב כדבר שייחדו אותו לאכילה ואינו נחשב מוקצה, אף אם הוא דבר העומד למכירה.

חבית שנתגלתה, ואבטיח שנשברה [=שנחתך] - אף על פי שאינן ראויין לאכילה^נ, נוטלין ומניחין במקום המצנע^נ. פיוצא בו, קמיע שאינו [=נכתב ע"י] ממחה - אף על פי שאין יוצאין בו^נ, מטלטלין אותו^נ. מותר השמן שבפנר ושבקערה שהדליקו בהן באותה שבת - אסור להסתפק ממנו [=להשתמש בו] באותה שבת, מפני שהוא מקצה מחמת אסור^נ.

(מו) כי חוששים שנחש שתה מהחבית או אכל מהאבטיח והטיל בהם ארס, כמבואר בהלכות רוצח ושמירת נפש. (מז) על מנת שאחרים לא ישתו מהחבית או יאכלו מהאבטיח. (מח) כמבואר בפרק יט הלכה יד. (מט) כי יש סגולה בקמיע, למרות שהוא אינו מומחה. (נ) כמבואר בפרק הקודם בהלכה י.

טו. אוצר • של
תבואה או של פדי יין - אף על פי שמתר להסתפק ממנו^נ, אסור להתחיל בו לפנותו אלא לדבר מצוה^נ, כגון שפנהו להכנסת אורחין, או לקבץ בו בית המדרש. וכיצד מפנין אותו? כל אחד ואחד ממלא ארבע או חמש קפות, עד שגומרים [=מפנים כפי הצורך]; ולא יכבדו [=יטאטאו] קרקעיתו של אוצר, כמו שבארגוני^נ, אלא^נ נכנס ויוצא בו, ועושה שביל ברגלו בכניסתו וביציאתו.

(נא) כמבואר בהלכה הקודמת. (נב) כי הפנינו כרוך בטרחה. (נג) בפרק כא הלכה ב. (נד) מילים אלו עוסקות במקרה שהוא לא מפנה את האוצר לדבר מצוה, ואזי אסור לפנות את האוצר כמבואר בתחילת ההלכה, ולכן הוא יכול לעשות שביל באוצר רק בכניסתו וביציאתו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְטַלְטֵלוֹ, אוֹ שְׁלֹא רָצוּ לְהִזְיֹזוּ מִמְּקוֹמוֹ^ס - בְּאֵין שְׁנֵי בְנֵי אָדָם, וְיִושְׁבֵין [על הקרקע] מְשֻׁנֵי צִדְדָיו; [כאשר נהיה] חֵם לָהֶם מִלְמָטָה [=מחום הקרקע] - זֶה מְבִיא מִטָּה וְיֹשֵׁב עָלֶיהָ, וְזֶה מְבִיא מִטָּה וְיֹשֵׁב עָלֶיהָ^ט; חֵם לָהֶם מִלְמַעְלָה - זֶה מְבִיא מִחְצָלָת וּפּוֹרֵשׁ עַל גִּבּוֹ, וְזֶה מְבִיא מִחְצָלָת וּפּוֹרֵשׁ עַל גִּבּוֹ; [ולאחר מכן] זֶה זֻקָּף [=מעמיד] מִטָּה^י וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְזֶה זֻקָּף מִטָּה וְנִשְׁמָט וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְנִמְצָאת מְחִיצָה עֲשׂוּיָה מְאֻלָּה^{עא} - שֶׁהִרִי מִחְצָלָת זֶה וּמִחְצָלָת זֶה, גִּגִּיהֶן סְמוּכוֹת זו לָזוֹ; וְשְׁנֵי קְצוֹתֵיהֶן [-המיטות, עומדות] עַל הַקְּרָקַע מְשֻׁנֵי צִדֵי הַמֵּת^{עב}.

סח) וכתוצאה מהחום, המת עלול להסריח ולהתבזות. טט) וכך הם לא ירגישו את חום הקרקע. ע) על מנת שתחזיק את המחצלת. עא) ומגינה על המת מפני החום. עב) היתר זה הוא דווקא באופן המבואר בהלכה אשר המחיצה מסייעת אף לאנשים הנמצאים בחיים. אך אם אין בכך צורך, אסור לעשות מחיצה לצורך המת מכיוון שמלכתחילה אסור לעשות אוהל עראי בשבת, כמבואר בפרק כב.

כג. מֵת שֶׁהִסְרִיחַ בְּבֵיתוֹ, וְנִמְצָא מִתְּפִיזָה בֵּין הַחַיִּים, וְהֵם מִתְּפִזִּים מִמֶּנּוּ - מִתֵּר לְהוֹצִיאָו לְכַרְמְלִית^{עג}; [כי] גְּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, שְׂדוּחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁבִתוֹרָה, שֶׁהוּא "לֹא תִסּוֹר מִן הַדִּבְרֵי אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ^{עד} 28". וְאִם הִיָּה לָהֶן מְקוֹם אַחֵר לְעֵצָת לוֹ, אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ [-את המת] - אֲלֵא מִנִּיחִין אוֹתוֹ בְּמִקְוֵמוֹ, וְיֹצֵאִין הֵן.

עג) למרות שאסור להוציא מרשות היחיד לכרמלית מדרבנן, כמבואר בפרק יד הלכה יא. עד) מפסוק זה לומדים שחובה לקיים את המצוות מדרבנן, אך כבוד הבריות דוחה את קיומן. אולם כבוד הבריות לא דוחה איסורים מהתורה, ולכן אסור להוציא את המת לרשות הרבים.

~ יום רביעי ב' תמוז ~

פֶּרֶק כו

איסור הליכה מחוץ לתחום בשבת.

א. הַיּוֹצֵא חוּץ לְתַחוּם הַמְּדִינָה [-העיר] בְּשַׁבָּת -

הַשּׁוֹר, וְנוֹתֵנִין לְפָנָי הַחֲמוֹר - מְפָנֵי שֶׁהַמֶּאֱכָל שֶׁלְפָנָי הַשּׁוֹר מְטַנֵּף בְּרִירוֹ, וְאֵין רְאוּי לְמֶאֱכָל בְּהֶמָּה אַחֶרֶת^{סז}. וְכֵן עֲלִין שְׂרִיחָם רַע וּמְאוּס, וְאֵין הַבְּהֶמָּה אוֹכֵלָתָן - אֲסוּר לְטַלְטֵלָן. לְפִיכָה, תְּלִי שֶׁל דְּגָיִים [=עין שתולים בו דגים], אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ^{סח}; וְשֶׁל בָּשָׂר, מִתֵּר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בִּזְהָ.

סא) אבוס הוא הכלי או המקום המיועדים למאכל הבהמה. סב) ויתחייב, כמבואר בפרק ח הלכה א, אם המאכל נמצא באבוס של קרקע. כתוצאה מכך, הרחיבו חכמים את האיסור ואסרו לעשות זאת אף באבוס של כלי, למרות שאין בו איסור השוואת גומות. סג) אך מאכל החמור הוא ללא ריר, ולכן הוא ראוי לאכילת השור. סד) כי השימוש בו הוא חד פעמי, ולא משתמשים בו פעם נוספת לאחר השימוש הראשון.

כ. אֵף עַל פִּי שֶׁאֲסוּר לְטַלְטֵל אֶת הַמֵּת בְּשַׁבָּת, סָכִין אוֹתוֹ וּמִדִּיחִין אוֹתוֹ^{סה}, וּבִלְבָד שְׁלֹא יִזְיֹזוּ בּוֹ אֲבָר. וְשׁוֹמְטִין [-מושכים] אֶת הַפֶּר מִתַּחְתּוֹ, כְּדִי שִׁיְהִיָּה מְטָל עַל הַחוּל, בְּשִׁבְלֵי שְׂיִמְתִּין [ולא יסריח כתוצאה מחום הכר] [ולא יסריח]. וּמְבִיאִין כְּלֵי מִקָּר [-הגורם קריירת] וּכְלֵי מִתְּכוֹת, וּמְנִיחִין לוֹ עַל כְּרִסּוֹ כְּדִי שְׁלֹא תִפּוּחַ; וּפּוֹקֵקִין אֶת נִקְבּוֹ, שְׁלֹא יִפְגַּס בָּהֶן הָרוּחַ. וְקוֹשְׂרִין אֶת הַלְחִי - לֹא שִׁיעֲלָה [-לסגור מה שנפתח], אֲלֵא שְׁלֹא יוֹסִיף [-יִפְתַּח יוֹתֵר]; וְאֵין מְאֻמְצִין [-עוצמים] אֶת עֵינָיו בְּשַׁבָּת.

סו) כי אין בכך טלטול המת אלא רק נגיעה בו.

כא. מֵת הַמְטָל בַּחֲמָה - מְנִיחַ עָלָיו כֶּפֶר אוֹ תִינּוֹק, וּמְטַלְטְלוֹ^{סז}. וְכֵן אִם נִפְלָה דִּלְקָה בְּחֶצֶר שִׁישׁ בֵּה מֵת, מְנִיחַ עָלָיו כֶּפֶר אוֹ תִינּוֹק וּמְטַלְטְלוֹ; וְאִם אֵין שָׁם כֶּפֶר וְלֹא תִינּוֹק, מְצִילִין אוֹתוֹ מִן הַדִּלְקָה מִכָּל מְקוֹם - שְׂמָא יָבוֹא לְכַבּוֹת [את הדלקה], מְפָנֵי שֶׁהוּא בְּהוּל עַל מֵתוֹ שְׁלֹא יִשְׂרָף. וְלֹא הִתִּירוֹ לְטַלְטֵל בְּכֶפֶר אוֹ בְּתִינּוֹק, אֲלֵא לְמֵת בְּלִבָּד, מְפָנֵי שֶׁאֲדָם בְּהוּל עַל מֵתוֹ^{סח}.

סז) מטלטל את המת אגב הכיכר או התינוק. סח) ממונו ומזונותיו, ולכן לא התירו לו לטלטל אותם תמיד כמבואר בפרק כג.

כב. הִיָּה [המת] מְטָל בַּחֲמָה, וְאֵין לָהֶם מְקוֹם [מוצל]

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג. מההלף חוץ לתחום למעלה מעשרה טפחים, כגון שקפץ על גבי צמודים שגבוהין עשרה ואין בכל אחד מהן ארבעה על ארבעה - הרי זה ספק אם יש [איסור] תחומין למעלה מעשרה; אבל אם הלך על מקום שיש בו ארבעה על ארבעה - הרי זה כמהלך על הארץ, ויש אסור תחומין שם.

ד. מי ששבת בדיר שבמדבר, או בסהר [=מכלאה], או במערה, וכיוצא בהן מרשות היחיד - מהלך את פלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח ברבועה. וכן השוּבֵת בבקעה, אפלו היה ישן בשעה שנכנס השבת, שלא קנה שביתו - יש לו להלך ממקומו אלפים אמה לכל רוח ברבועה. היה מהלך בבקעה, ואינו יודע [היכן] תחום שבת - מהלך אלפים פסיעות בינוניות, וזה הוא [עבור] תחום שבת.

ה. כמו אדם הנמצא בעיר, כמבואר בהלכה ב. (ו) לא התכוון לשבות בבקעה.

ה. מההלך אלפים אמה שיש לו להלך, ושלמה [הסתיימה] מדתו בתוך דיר או סהר או מערה או בתוך המדינה [העיר] - אינו מהלך אלא עד סוף מדתו; ואין אומרים: 'הואיל וכלתה מדתו בתוך רשות היחיד, מהלך את פלה'. במה דברים אמורים? בשפלתה מדתו במקצת [בקעה] העיר, או במקצת המערה; אבל אם היתה אותה רשות היחיד מכלעת בתוך אלפים אמה שלו - תחשב לו כל אותה הרשות כארבע אמות, ומשלימין לו את השאר.

ז. מותר לו ללכת את כל העיר, ואף מחוץ לעיר מותר לו ללכת כפי השיעור שנותן לו מהאלפיים אמה, אך מורידים לו משיעור זה ארבע אמות.

ו. כיצד? הרי שהיה אלה אמה ממקום שביתו, או מחוץ לעיר, עד מדינה או מערה שיש בארפה אלה אמה, או פחות מאלה - מהלך את כל המדינה או המערה שפגע בה [שנכנס אליה], ומהלך חוצה לה אלה אמה פחות ארבע אמות.

ח. וממילא, העיר או המערה כולה נמצאת בתוך התחום

לוקה, שנאמר²⁹: "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי"; מקום זה [הנאמר בפסוק], הוא תחום העיר. ולא נתנה תורה שיעור לתחום זה; אבל חכמים העתיקו [=קבלו במסורת], שתחום זה הוא חוץ לשנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל, וכך אמר להם משה רבנו: 'לא תצאו חוץ למחנה'. ומדברי סופרים, שלא יצא אדם חוץ לעיר, אלא עד אלפים אמה; אבל חוץ לאלפים - אסור [לצאת]; שאלפים, הוא מגרש [=מתחם] העיר.

א) כי הדבר אסור מהתורה. (ב) בזמן חניית בני ישראל במדבר בין מסע למסע, מחנה ישראל, בו היו כל השבטים מלבד שבט לוי, התפרש על שטח של 12 מיל (כ-11 וחצי ק"מ).

ב. נמצאת למד, שמתר לאדם בשבת להלך את כל העיר פלה, אפלו היתה [גדולה] פנינה, בין שהיתה [העיר] מקפת חומה, בין שלא היתה מקפת חומה. וכן מתר לו להלך חוץ לעיר אלפים אמה לכל רוח ברבועות [המקיפות את העיר] כטבלה מרבעת, כדי שהיה נשכר [=מרויח] את הזויות. ואם יצא חוץ לאלפים - מכין אותו מפת מרדות [מדרבנן], עד שנים עשר מיל; אבל אם יצא והרחיק מן העיר יתר על שנים עשר מיל, אפלו אמה אחת - לוקה מן התורה.

ג) שהייתה אחת הערים הגדולות בזמן הנביאים. ד) חישוב השיעור של אלפיים אמה נעשית באמצעות שרטוט ריבוע בגודל אלפיים אמה על אלפיים אמה המקיף את העיר מכל צדדיה. אחד ההבדלים בין ריבוע לעיגול הוא בנוגע למרחק ממרכז הצורה למקום הרחוק ביותר ממנה. בעיגול, המרחק מהמרכז שלו לכל מקום בעיגול הוא אותו מרחק, אך בריבוע, המרחק בין המרכז לזווית האלכסונית שלו גדול יותר מהמרחק של קו ישר הנמתח מהמרכז לאחת מצלעות הריבוע, כמבואר בפרק יב הלכה יח. כאמור, מדידת אלפיים אמה נעשית באמצעות ריבוע, ולכן, כאשר אדם יוצא מהעיר באלכסון מותר לו ללכת שיעור גדול יותר מאלפיים אמה, אך כאשר אדם יוצא מהעיר בצורה ישרה מותר לו ללכת אלפיים אמה בלבד. פרטי החישוב והמדידה של תחום שבת מבוארים בפרק הבא.

אל . . השביעי: הקשר עם ענין אחדות ישראל - יין מלכות סל"ו. לא . . למחנה: בכל זמן ומצב אסור ליהודי לצאת מ"מחנה" הקדושה - יין מלכות סל"ו. ומדברי סופרים: כאן חזר בו רבינו מ"מ"ש בסה"צ שכל איסור תחומין הוא מדרבנן; בנוגע לתחומין ביו"ט - יין מלכות סל"ו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שמות לו ללכת. (ט) כי העיר או המערה כולה נחשבת כארבע אמות.

ז. אבל אם היה במדינה או במערה שפגע בה בתוך מדתו, אלה אמה ואמה - אינו מהלך בה אלא אלה אמה בלבד, שהוא תשלוש אלפים שיש לו.

י. וממילא, התחום שמותר לו ללכת מסתיים בתוך העיר או המערה.

ח. מי שפלתה מדתו בחצי העיר - אף על פי שאינו מהלך אלא עד סוף מדתו^י, מתר לטלטל בכל העיר על ידי זריקה^{יב}. וכן מי ששבת בבקעה, והקיפוהו גוים מחיצה בשבת - אינו מהלך בה [בבקעה] אלא אלפים אמה לכל רוח, אף על פי שהוא בתוך המחיצה^{יג}; ומתר לו לטלטל בכל המחיצה על ידי זריקה, אם הקיפוהו לשם דירה^{יד}.

יא. כמבואר בהלכה הקודמת. (יב) ולא חוששים שמה הוא ילך בעקבות החפץ ויעבור את התחום. (יג) כי בכניסת השבת לא הייתה מחיצה בבקעה, ובאיסור תחומין, התחום נקבע בהתאם למקום האדם בכניסת השבת. (יד) כי מחיצה שנעשתה בשבת נחשבת מחיצה, כמבואר בפרק טז הלכה כב. אך אם המחיצה נעשתה שלא לשם דירה, אסור לטלטל בבקעה יותר מארבע אמות.

ט. מי שהיה בא בדרך לפנס למדינה, בין שהיה בא בים, בין שהיה בא בדרך^א - אם נכנס בתוך אלפים אמה קרוב לעיר, קדם שיכנס השבת - אף על פי שלא הגיע למדינה אלא בשבת, הרי זה יכנס [לעיר] ויהלך את פלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח.

י. היה • בא למדינה וישן בדרך, ולא נעור אלא בשבת, וכשנעור, מצא עצמו בתוך התחום - הרי זה יכנס לה [לעיר], ויהלך את פלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח; מפני שדעתו היתה להלך למדינה זו, ולפיכך קנה שביתה [מקום

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שיצא חוץ לתחום, אפילו אמה אחת - לא יכנס...".

מקורו במסכת עירובין "מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס, ר"א אומר שתיים יכנס (משום הבלעת תחומין) שלוש לא יכנס", "מי שהחשיך חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס, ר"ש אומר אפילו חמש עשרה אמות יכנס, שאין המשוחות (מודדי התחומין) . עושין סימן לתוך התחום) ממציין את

השנת הראב"ד

שהרי... בתחום א"א חסר מאן מי שישב לו בדרך ולא ידע עד שחשכה יש לו אלפים אמה לכל רוח וכן חפצי הפקר קונין כר' יוחנן בן נורי (עירובין מה) ויש להם אלפים אמה לכל רוח.

מי... אחת א"א זה המחבר בכל מה שכתב לא הועיל כלום מכדי קיימא לן הבלעת תחומין מילתא היא (שם מה) בין שיצא לדבר מצוה בין שיצא מאונס כדאמרי נהרדעי (שם מא) אי פקח הוא עייל לתחומא וכיון דעל, מעתה מי שיצא חוץ לתחום אמה או מי שהחשיך לו חוץ לתחום אמה שהוא אנוס בריחוק אמה אמאי לא יכנס הרי יש לו לילך ארבע אמות לאיזה צד שירצה ונאמר כיון דעל על הילכך לא משכחת לה למתניתין אלא אליבא דר' יהודה וכשביירר לו לצד החיצון.

היתה... יכנס א"א איכא מאן דאמ' כיון דקם כיחידא לא יכנס.

היה • בא למדינה א"א או שישב ולא ידע שהוא סמוך לעיר.

השנת הראב"ד

היה • בא למדינה א"א או שישב ולא ידע שהוא סמוך לעיר.

הרי זה יכנס: והרי שיעור תחומין הלכה למשה מסיני, שיעורים מדוקדקים ביותר, ומדוע שיציאה "קטנה" לא תקרא יציאה מהתחום?! - יין מלכות סל"ח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַמְּפָרֵשׁ (=המפליג בספינה) **בַּיָּם הַגָּדוֹל** [-הים התיכון] - **אָף עַל פִּי שְׂהוּא חוּץ לַתְּחוּם שְׂשֻׁבַת בּוּיָט, מְהֵלֵךְ אֶת כָּל הַסְּפִינָה כָּלָה, וּמִטְלִיל בְּכֻלָּהּ.**

(יח) כי הוא יצא מהתחום בכוונה. (יט) הספינה הפליגה במהלך השבת ויצאה מחוץ לתחום. (כ) כי הוא היה בתוך הספינה לפני שבת, והספינה נחשבת רשות היחיד.

יָד. מִי • שֶׁיֵּצֵא חוּץ

לַתְּחוּם שֶׁלֹא לְדַעַת,

וְהִקָּף בְּמַחֲצֵה בְּשֻׁבַת -

יֵשׁ לוֹ לְהֵלֵךְ כָּל אוֹתָהּ

הַמַּחֲצֵה; וְהוּא [-ובלבד],

שֶׁלֹא תֵהִיָּה [המחיצה] יָתֵר

עַל אֲלָפִים אָמָה. וְאִם

הָיָה תְּחוּם שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ

מִבֶּלַע מִקְצָתוֹ בְּתוֹף הַמַּחֲצֵה שֶׁנַּעֲשֶׂת שֶׁלֹא לְדַעַתוֹ

- הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ לְהֵלֵךְ אֶת כָּל הַמַּחֲצֵה, הָרִי זֶה

נִכְנָס לַתְּחוּמוֹ; וְכִינֵן שֶׁיִּפְגֹּס [לתחום], הָרִי הוּא כָּאֵלּוּ

לֹא יֵצֵא [ממנו].

טו. כָּל מִי שֶׁאֵין לוֹ [היתר] לְזוּז מִמְּקוֹמוֹ, אֵלֹא

בְּתוֹף אַרְבַּע אַמּוֹת - אִם נִצְרָף לְנִקְבִּי [-להתפנות], הָרִי

זֶה יוֹצֵא [ממקומו] וּמַרְחִיק [יותר מארבע אמות] וְנִפְגָּה וְחוֹזֵר

לְמִקְוֵמוֹכָּא. וְאִם נִכְנָס לְמִקְצַת תְּחוּם שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ,

בַּעַת שֶׁיִּרְחִיק לְהַפְנוֹת - הוֹאִיל וְנִכְנָס וְנִכְנָס, וְכָאֵלּוּ

לֹא יֵצֵא; וְהוּא [-ובלבד], שֶׁלֹא יֵצֵא בְּתַחֲלָה [מהתחום]

לְדַעַת; אֲבָל אִם יֵצֵא לְדַעַת - אָף עַל פִּי שֶׁנִּכְנָס,

אֵין לוֹ אֵלֹא אַרְבַּע אַמּוֹתכִּי.

(כא) כי כבוד הבריות דוחה את איסור תחומין שמדרבנן.

(כב) אלא אם כן הוא צריך להתפנות.

טז. כָּל מִי שֶׁיֵּצֵא בְּרִשּׁוֹת בֵּית דִּין - כְּגוֹן הַעֲדִים

שֶׁבָּאוּ לְהַעֲדֵי עַל רֵאִית הַלְּבָנָהכִּי, וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן מִמִּי

שֶׁמָּתָר לוֹ לָצֵאת לְדָבָר מִצְוָה - יֵשׁ לוֹ אֲלָפִים אָמָה

לְכָל רוּחַ, בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהִגִּיעַ לוֹכִי; וְאִם הִגִּיעַ

לְמִדְיָנָה [-לעיר] - הָרִי הוּא כָּאֲנָשִׁי הָעִיר, וְיֵשׁ לוֹ

אֲלָפִים אָמָה לְכָל רוּחַ חוּץ לְמִדְיָנָהכִּי.

(כג) עבור קידוש החדוש, כמבואר בהלכות קידוש החדוש.

(כד) אף אם הגיע למקום באמצע השבת. (כה) מכיוון

שיציאתו מחוץ לתחום הייתה ברשות, המקום הקובע את

שביתתו הוא המקום אליו הוא הגיע ולא המקום בו שהה

בכניסת השבת.

המידות מפני הטועין" ופסק הרמב"ם כת"ק (לא כר"א ולא כר"ש).

ובענין זה צריך עיון: שיעור תחומין הוא הלמ"מ, ובמילא השיעור הוא בתכלית הדיוק לא פחות ולא יותר וא"כ מדוע היוצא פחות מאמה לא חשיב יציאה, הרי גם אם יצא מקצת חוץ לתחום – פחות מאמה, צריך להחשב שיצא חוץ לתחום.

ויש להוסיף שהרי שנינו "ניפול הנמצא בתוך חמישים אמה הרי הוא של מוצאו" ובגמרא שם: "במדדה . . כל המדדה אינו מדדה יותר מנ', בעי ר' ירמי' רגלו אחת בתוך נ' אמה, ורגלו אחת חוץ מחמישים אמה מהו, ועל דא אפקוה . . מבי מדרשא" (שהרי ח"ו לומר שחשדהו על ליצנות כו') – כמבואר בתוס' הטעם "משום דמדדה אינו מדדה כלל יותר מחמישים אמה אפילו רגלו אחת, דכל מדות חכמים כן הוא". והגע בעצמך "מדות חכמים" הם בתכלית הדיוק עד כדי כך שכאשר נותנים שיעור נ' אמה למדדה, המציאות היא "שאינו מדדה כלל יותר מנ' אמה אפילו רגל אחת" ושיעור רגל של גזול הוא פחות מטפח, ולעומת זאת בשיעור תחומין היציאה מהתחום היא אמה (חמשה או ששה טפחים), ופחות מאמה, היינו ד' או ה' טפחים היא הרבה יותר מרגלו אחת של גזול, ומדוע אין נחשב זה ליציאה.

ועד"ז צ"ע בנוגע לדין "רגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחת חוץ לתחום הרי זה יכנס" ולכאורה מדוע לא יחשב כמי שנמצא חוץ לתחום.

(יין מלכות, ספר זמנים, סימן יד)

מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

יב. מִי שֶׁיֵּצֵא חוּץ לַתְּחוּם שֶׁלֹא לְדַעַתוֹ [-לא בכוונה]

- כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיאוּהוּ גוֹיִם אוֹ רוּחַ רָעָהכִּי, אוֹ שֶׁשָּׂגַג

וְיֵצֵא - אֵין לוֹ אֵלֹא [-מותר לו ללכת רק] אַרְבַּע אַמּוֹת. הָזֵר

לְדַעַת [=בכוונה], אֵין לוֹ אֵלֹא אַרְבַּע אַמּוֹת; הַחֲזִירוּהוּ

לַתְּחוּם, כָּאֵלּוּ לֹא יֵצֵא. וְאִם נִתְּנָהוּ בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד -

כְּגוֹן שֶׁנִּתְּנָהוּ גוֹיִם בְּדִיר וְסֹהַר וּמַעֲרָה, אוֹ בְּעִיר

אַחֶרֶת - יֵשׁ לוֹ לְהֵלֵךְ אֶת כָּלָה; וְכֵן אִם יֵצֵא

לְאַחַד מֵאֵלּוּ בְּשֻׁגָּה, וְנִזְכָּר וְהוּא [-כאשר הוא] בְּתוֹכָן -

מְהֵלֵךְ אֶת כָּלָה.

(יז) שיגעון בלתי נשלט.

יג. יֵצֵא חוּץ לַתְּחוּם לְדַעַת - אָף עַל פִּי שֶׁחֲזַר

שֶׁלֹא לְדַעַת, כְּגוֹן שֶׁהִחֲזִירוּהוּ גוֹיִם אוֹ רוּחַ רָעָה -

אֵין לוֹ אֵלֹא אַרְבַּע אַמּוֹתכִּי; וְכֵן אִם יֵצֵא חוּץ

לַתְּחוּם לְדַעַת - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹף רִשּׁוֹת

הַיָּחִיד, כְּגוֹן דִּיר וְסֹהַר - אֵין לוֹ אֵלֹא אַרְבַּע אַמּוֹת.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג. וכן בית הפנסת שיש בו דירה לחזנין [=שמשים], ובית עבודה זרה שיש בו דירה לכמרין, והאוצרות [מחסני תבואה] שיש בהן בית דירה, והגשר והקבר שיש בהן בית דירה, ושלש מחיצות שאין עליהן תקרה ויש בהן ארבע אמות על ארבע אמות, והבגננין • [ביתנים], והבית הבנוי פנים, ושתי מחיצות שיש עליהן תקרה, והמערב שיש בגין על פיה [פתחה] ויש בה בית דירה - כל אלו מצטרפין עמה, אם היו בתוך שבועים אמה ושירים [=שני שלישי אמה]; ומאותו הבית היוצא, רואין פאלו חוט מתוח על פני כל המדינה [שבצד בית הדירה], ומודדין חוץ לאותו החוט אלפים אמה.

יד. הנה יוצא פרשות, ואמרו לו והוא [כאשר הוא] הולך בדרך: 'פבר נעשת המצוה שיעצא לעשותה' - יש לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח; ואם הנה מקצת תחום שיעצא ממנו פרשות, מבלע בתוך אלפים שיש לו ממקומו

הרי . יצא א"א וכן כל מי שיצא באונס וארבע אמות שלו מובלעות יכנס כדאמרי נהרדעי (שם מא).

הרי • זה חוץ למקומו, וכאלו לא יצא. וכל היוצאין להציל נפשות ישראל מיד גוים, או מן הנדר, או מן המפלג - יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו; ואם היתה יד הגוים תקיפה, והיו מפתדין לשבות במקום שהצילו - הרי אלו חוזרין בשבת למקומן, ובכלי זינן [=נשק].

(כו) מכיוון שיציאתו מהתחום הייתה מותרת, המקום הקובע את שבתו הוא המקום בו נמצא בשעה ששמע שאין עוד צורך בהליכתו.

~ יום חמישי ג' תמוז ~

פרק בח

פרטי חישוב התחומין.

ד. ואלו שאין מצטרפין עמה: שתי מחיצות שאין עליהן תקרה, אף על פי שדדין ביניהן; והגשר והקבר ובית הפנסת ובית עבודה זרה והאוצרות, שאין בהן בית דירה; והבור והשיח [=שוחה] והמערב והשוכה, ובית שבספינה • כל אלו וכיוצא בהן, אין מצטרפין עמה.

א. כל בית דירה שהוא יוצא מן המדינה [סמוך אליה] - אם היה בינו ובין המדינה שבועים אמה ושני שלישי אמה, שהוא צלע [-צד אחד מהמרובע של] בית סאתים המרבעת, או פחות מזה - הרי [בית] זה מצטרף למדינה, ונחשב [חלק] ממנה; וכשמודדין לה אלפים אמה לכל רוח, מודדין חוץ מבית דירה זה.

(ט) שאינה קבועה במקום אחד, ולעיתים היא מתרחקת מהעיר למרחק רב יותר משבעים אמה ושני שלישי. (י) כי הם אינם נחשבים בית דירה.

(א) בית המיועד למגורים, אף אם לא גרים בו בפועל. (ב) כמבואר בפרק טז הלכה ג.

ה. היו שתי עצרות זו סמוכה לזו - אם יש ביניהן מאה וארבעים ואחת [אמה] ושליש, כדי שיהיה שבועים אמה ושירים לזו ושבעים אמה ושירים לזו • חושבין שתייהן כעיר אחת; ונמצאת כל עיר מהן, מהלכת את כל העיר השניה וחוצה לה אלפים אמה. היו • שלשה כפרים משלשין • אם יש בין

ב. הנה בית זה קרוב למדינה שבועים אמה, ובית שני קרוב לבית ראשון שבועים אמה, ובית שלישי קרוב לשני שבועים אמה, וכן עד מהלך כמה ימים • הרי הכל כמדינה אחת; וכשמודדין מודדין מחוץ לבית האחרון; והוא [ובלבד] שיהיה בית דירה זה, ארבע אמות על ארבע אמות או יותר.

(ג) ישנם בתים רבים הרחוקים זה מזה מרחק הפחות משבעים אמה ושני שלישי.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וכי, **כְּדִי שֶׁתֵּהָא כָּל רוּחַ מִמֶּנָּה מְשׁוּכָה כְּנֶגֶד רוּחַ מְרוּחוֹת הָעוֹלָם, וּמְכוּנָת כְּנֶגְדָּה.**

ח. הֵיטָה רִחְבָּה מִצַּד אֶחָד וּקְצָרָה מִצַּד אֶחָד - רוֹאִין אוֹתָהּ כָּאֵלּוּ הִיא כְּלָה רִחְבָּה.^{כב} הֵיטָה עֲשׂוּיָה כְּמִין גַּם [-כַּעֲיֵן כ"ף סופית], או שֶׁהֵיטָה עֲשׂוּיָה כְּקֶשֶׁת - אִם יֵשׁ בֵּין שְׁנֵי רֵאשֵׁי פָחוֹת מְאַרְבַּעַת אֲלָפִים אִמָּה - מוֹדְדִין לָהּ מִן הֵיטֵר [=הקצוות], וְרוֹאִין אֶת כָּל הָרִחֵב שֶׁבֵּין הֵיטֵר וְהַקֶּשֶׁת כָּאֵלּוּ הוּא מְלֵא בְּתִים^{כג}; וְאִם הִיא בֵּין שְׁנֵי רֵאשֵׁי אַרְבַּעַת אֲלָפִים - אֵין מוֹדְדִין לָהּ אֲלֵא מִן הַקֶּשֶׁת [=מהישוב עצמן].

(כב) ולא מודדים אלפיים אמה מהצד הקצר אלא מהצד הרחב. (כג) כי המרחק בין כל אחד מראשי הקשת למרכז הקשת הוא פחות מאלפיים אמה, וממילא, התחומים של שני ראשי הקשת מתחברים יחד ולכן השטח ביניהם נחשב מלא בתיים.

ט. עִיר שִׁישְׁבָתָה עַל שְׁפַת הַנַּחַל - אִם יֵשׁ לִפְנֵיהָ רֶקֶה [=מזח] רִחֵב אַרְבַּע אַמּוֹת עַל שְׁפַת הַנַּחַל, כְּדִי שֶׁיַּעֲמִדוּ עָלֶיהָ וְיִשְׁתַּמְשׁוּ בַּנַּחַל - נִמְצָא הַנַּחַל כְּכֹלל הָעִיר, וּמוֹדְדִין לָהּ אֲלָפִים אִמָּה מִשְׁפַּת הַנַּחַל הַשְּׂנִיָּה, וְיַעֲשֶׂה הַנַּחַל כְּלוֹ כְּכֹלל הַמְּדִינָה, מִפְּנֵי הַרֶקֶה הַבְּנוּיָה מִצֵּדוֹ. וְאִם אֵין שָׁם רֶקֶה, אֵין מוֹדְדִין לָהּ אֲלֵא מִפְּתַח בְּתִיהָ; וְנִמְצָא הַנַּחַל נִמְדָּד מִן הָאֲלָפִים שְׁלֵהֶם.

י. יוֹשְׁבֵי צִרְיִפִּין^{כד}, אֵין מוֹדְדִין לָהּ אֲלֵא מִפְּתַח בְּתִיהָ^{כה}; וְאִם יֵשׁ שָׁם שְׁלֹשׁ חֲצוֹת שָׁל שְׁנֵי שְׁנֵי בְּתִים [-בתי עץ או אבן], הַקָּבְעוּ כָּלָם [=גם הצריפים נחשבים לבית קבוע], וּמְרַבְּעִין אוֹתָהּ^{כו} וְנוֹתְנִין לָהּ אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ, כְּשֶׁאֵר הָעִירוֹת.

(כד) שאינם נמצאים במקום אחד בקביעות אלא נודדים ממקום למקום. (כה) מודדים לכל צריף בנפרד אלפיים אמה מפתח הצריף, אף אם צריפים רבים ממקומים בסמיכות זה לזה. (כו) כמבואר בהלכה ז.

יא. אֵין מוֹדְדִין אֲלֵא בְּחֶבֶל שֶׁל חֲמִשִּׁים אִמָּה, לֹא פָחוֹת וְלֹא יתָר^{כז}; וּבְחֶבֶל שֶׁל פֶּשֶׁתָּן, כְּדִי שֶׁלֹא יִמָּשֵׁן יוֹתֵר^{כח}. הַגֵּיעַ לְגִיא - אִם הִיא רִחְבּוֹ [של הגיא] חֲמִשִּׁים אִמָּה, שְׂיִכּוֹל לְהַבְלִיעוֹ בְּחֶבֶל הַמְּדִה^{כט} - מְבַלְּיעוּ; וְהוּא [-ובלבד] שֶׁהֵיטָה בְּעֶמְקוֹ [של הגיא] פָּחוֹת מְאַרְבַּעַת אֲלָפִים.

(כז) כדי לא להפחית או להוסיף על המידה האמיתית. (כח) כי חבל מסוג אחר עלול להימתח יותר מידי.

[הכפר] **הָאֲמָצְעִי^י וּבֵין כָּל אֶחָד מִן [הכפרים] הַחִיצוֹנִים^י אֲלָפִים אִמָּה או פָּחוֹת מִכָּאן^{טו}, וּבֵין הַשְּׂנִים הַחִיצוֹנִים מֵאֲתָם שְׁלֹשׁ וּשְׁמוֹנִים**

[אמה] **פָּחוֹת שְׁלֹשׁ, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה בֵּין כָּל אֶחָד מֵהֶן וּבֵין הָאֲמָצְעִי כְּשֶׁתֵּרָאָה אוֹתוֹ כָּאֵלּוּ הוּא בִּינִיהֶן^{טו}, מֵאָה וְאַרְבַּעִים וְאַחַת אִמָּה וּשְׁלֹשׁ - הָרִי שֶׁלִּשְׁתֵּן כְּמְדִינָה אַחַת, וּמוֹדְדִין לָהּ אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ מִחוּץ לִשְׁלִשְׁתֵּן^י. עִיר שֶׁהִקְפָּה [תומת] וּלְבִסּוֹף יִשְׁבָּה [באוכלוסין], מוֹדְדִין לָהּ [אלפיים אמה] מִיִּשְׁיבָתָה^{יח} [-מהבית האחרון]; יִשְׁבָּה וּלְבִסּוֹף הַקְּפָה, מוֹדְדִין לָהּ מִחוֹמוֹתֶיהָ^{יט}.**

(יא) במידה וכל עיר תתרחב בשבעים אמה ושני שליש לכיוון העיר השנייה, הערים תהיינה צמודות זו לזו. (יב) רחוקים זה מזה בצורת משולש חד זווית. (יג) הממוקם בזווית הנמצאת באוויר שבין שתי הזוויות הסמוכות זו לזו, והיא הזווית הרחוקה ביותר. (יד) הממוקמים בשתי הזוויות הסמוכות זו לזו. (טו) נותן ללכת מהכפר האמצעי לאחד הכפרים החיצוניים ללא עירוב תחומין. (טז) אם נעביר את מיקום הכפר האמצעי מהזווית הרחוקה בקו ישר אל הנקודה האמצעית בצלע שבין שתי הזוויות. (יז) כמו שתי עיירות שיש ביניהן מאה וארבעים ואחת אמה ושליש, כמבואר בתחילת ההלכה. (יח) מהבית האחרון בעיר ולא מהחומה, כי החומה לא נבנתה לצורך מקום מגורים. (יט) אף אם החומה רחוקה מרחק רב מהעיר, משום שהיא נבנתה לצורך מקום מגורים.

י. עִיר שֶׁהֵיטָה אַרְבָּה [-בצורת מלבן] או מְרַבַּעַת, הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהּ אַרְבַּע זְוִיּוֹת שְׁוֹת, מְנִיחִין אוֹתָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיא, וּמוֹדְדִין לָהּ אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ מְאַרְבַּע רוחותיה^י; הֵיטָה עֲגֻלָּה, עוֹשִׂין לָהּ זְוִיּוֹת [-מחשיבים אותה כמרוכבת], וְרוֹאִין אוֹתָהּ כָּאֵלּוּ הִיא בְּתוֹךְ מְרַבַּע, וּמוֹדְדִין חוּץ מִצְּלֵעוֹת אוֹתוֹ מְרַבַּע אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ - שְׁנִמְצָא מִשְׁתַּכֵּר [-מרויח] הַזְוִיּוֹת^{כא}.

(כ) אף אם הזוויות של העיר לא תואמות בדיוק לארבע רוחות העולם. (כא) כמבואר בפרק הקודם בהלכה ב.

ז. וְכֵן אִם הֵיטָה מְשֻׁלָּשֶׁת, או שִׁישׁ לָהּ צְלֵעוֹת רַבּוֹת - מְרַבְּעִין אוֹתָהּ, וְאַחַר כֵּן מוֹדְדִין חוּץ לְמְרַבַּע אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ; וְכִשְׁהוּא מְרַבַּע, מְרַבְּעֶה כְּרַבּוּעַ הָעוֹלָם [-צפונה כנגד צפון העולם דרומה כנגד דרומה]

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כט) יכול למדוד את הגיא מלמעלה, מבלי לרדת לתוך הגיא. (ל) אמה, כמבואר בהלכה ח לגבי עיר העשויה כקשת.

יכול להבליעו^{מד}, פגון שהיה רחבו יתר מחמשים [אמה] - מקדדו מעט מעט [-מודד בשיטת הקידוד]; וזה הוא שאמרו [חכמים]: 'מקדדין בפה'.

יב. במה דברים אמורים? בשהיה חוט המשקלת יורד פנגדו [-הגיא היה מדרון תלול], שאי אפשר להשתמש בו^{לא}; אבל אם אין חוט המשקלת יורד פנגדו [-הגיא לא היה תלול מאוד], אינו מבליעו^{לב}, אלא אם כן היה עמק אלפים [אמה, כשיעור תחום שבת], או פחות מכך.

(מא) מודד את רוחב ההר בתחתיתו, וממשיך הלאה במדידתו. (מב) ולכן לא ניתן להשתמש בו בנוחות. (מג) מעריך את רוחב ההר מבלי למדוד אותו במדויק, מכיוון שלא ניתן להשתמש בו בנוחות, וממשיך הלאה במדידתו. (מד) כאשר ההר אינו גבוה כל כך.

(לא) המדרון של הגיא היה תלול מאוד, ואם אדם ישליך חוט לעומק הגיא, החוט יפול במהירות ללא כל הפרעה כי עומק הגיא ישר. (לב) כי ניתן לרדת לגיא בנוחות.

טז. כיצד מקדדין בפה או בגיאות שאינו יכול להבליעו? או חזין שנים [-שני אנשים] חבל של ארבע אמות [ומתחילים את החבל], העליון אחוז קצתו [של החבל] פנגד מרגלותיו [=רגליו], והתחתון אחוז בקצה השני פנגד לבו, וחוזר העליון לעמד במקום התחתון, והתחתון יורד ומרחיק ממנו מדת החבל; וכן מתגלגלים והולכין [-ממשיכים למדוד את ההר או הגיא], עד שמודדין את פלו. וכשילף המודד להבליע את ההר או הגיא, לא יצא חוץ לתחום - [כדי] שלא יראו אותו [האנשים] העובדים [ליד ההר או הגיא], ויאמרו: 'מדת תחומין בפה לכאן'.

יג. היה גיא מעקם [=משופע] - מקדד ועולה, מקדד ויורד^{לג}; היה גיא רחב מחמשים [אמה], שאינו יכול להבליעו [בחבל] - הולך למקום שהוא יכול להבליעו, ומבליעו, וצופה פנגד מדתו [=מעריך את התחום לפי עיניו], וחוזר [-ממשיך במדידה].

(לג) מודד את הגיא בשיטת הקידוד המבוארת בהלכה טז.

יד. הגיע הכתל^{לה}, אין אומרין יקב את הכתל^{לה}; אלא

(מה) יחשבו שתחום השבת מגיע עד המקום בו עומד המודד, ויעברו על איסור תחומין.

אומד [=מעריך] רחבו של ואם... יפה א"א מסתברא אם אי הכותל, והולך לו^{לי}. ואם • אפשר להשתמש בו^{לי}, מודדו מדידה יפה^{לח}; ואם היה חוט המשקלת יורד פנגדו^{לט}, מודד רחבו מדידה יפה^מ.

יז. אין סומכין אלא על מדידת אדם ממחה, שהוא יודע מדת הקרקע. היו לנו תחומי שבת מחזקין, ובא ממחה ומדד, רפה [-הגדיל] בתחום מהן, ומעט בתחום - שומעין לו [רק] בתחום שרפה^מ; וכן אם באו שנים מחזין ומדדי בתחום, אחד רפה ואחד מעט - שומעין למרפה; ובלבד שלא ירפה יתר ממדת אלקסונה של עיר [כמבואר מיד].

(לד) במקרה זה מדובר שרוחב הכותל בראשו לא זהה לרוחב הכותל בתחתיתו, וממילא לא ניתן לדעת את רוחב הכותל מבלי למדוד גם את תחתיתו. (לה) ימדוד את הכותל בשיטת הקידוד. (לו) מוסיף את אומדן רוחב הכותל למדידה, וממשיך הלאה במדידתו. הסיבה לכך היא משום שלא ניתן להשתמש בכותל בנוחות, כמבואר בהלכה יב בנוגע לגיא. (לז) אם הכותל משופע מעט, וניתן להשתמש בשיפועו. (לח) מודד את כל שיפוע הכותל בדיוק, ולא מסתפק בהערכת רוחב הכותל. (לט) אם הכותל אינו משופע, ורוחבו זהה הן בראשו והן בתחתיתו. (מ) מודד בדיוק את רוחב הכותל בראשו ולא מסתפק בהערכת הרוחב, משום שבמקרה זה רוחב הכותל זהה בכל חלקיו ואין צורך למדוד את רוחב הכותל בתחתיתו.

(מו) כי באיסור תחומין מקילים, כמבואר בהלכה יט.

טו. הגיע להר - אם היה הר מתלקט ממנו [-מיחמר לג] גבה עשרה טפחים בארץ [-בשטח של] חמש אמות, מבליעו וחוזר למידתו^{מא}; ואם היה [ההר] גבוה הרבה, עד שיתלקט ממנו עשרה טפחים מתוך משך ארבע אמות^{מב}, אומדו, והולך לו^{מג}. אם אינו

יח. כיצד? בעת שירפה זה - נאמר: 'שמא הראשון' [המעט] מקרן אלקסון של עיר מדד האלפים, ולפיכך מעט מדתו, ונמצא צלע התחום פינו ופין המדינה פחות מאלפים^מ; וזה האחרון, מדד אלפים מצלע המדינה' [בקו ישר]; ואין מחזיקין על הראשון [-לא מסתבר לומר] ששעה פיתר על זה. לפיכך • אם רפה זה ארבע מאות או שש מאות. לפיכך • בקרוב א"א אני מוצא או הרעיון יתר על הראשון, אפילו בחמש מאות ושמונים בקרוב^מ - שומעין לו; פיתר על זה, אין שומעין לו^{מט}.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ יום שישי ד' תמוז ~

פרק כט

דיני קידוש והבדלה.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה, לְקַדֵּשׁ יוֹם הַשַּׁבָּת בְּדִבְרֵים^א - שְׁנָאֵמַר³⁰: "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ", כְּלוּמַר זָכְרָהוּ זְמִינָת שַׁבַּת וְקִדְּשׁוּ; וְצִרְיָה לְזָכְרָהוּ בְּכִנְיָתוֹ וּבִצִּיאָתוֹ - בְּכִנְיָסָתוֹ בְּקִדְּשׁ הַיּוֹם, וּבִצִּיאָתוֹ בְּהַבְדֵּלָה.

(א) ולא רק במחשבה.

ב. וְזֶה הוּא נִוְסָח קִדְּשׁ הַיּוֹם: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בָּנוּ, וְשַׁבַּת קִדְּשׁוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחִילָנוּ - זָכְרוֹן לְמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, תַּחֲלָה לְמִקְרָאֵי קִדְּשׁ, זָכַר לִיצִיאַת מִצְרָיִם; כִּי בָנוּ בְּחֶרֶת וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים, וְשַׁבַּת קִדְּשָׁתָּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחִילָתָנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מִקְדֵּשׁ הַשַּׁבָּת.'

ג. וְזֶה הוּא נִוְסָח הַהַבְדֵּלָה: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמְבַדֵּיל בֵּין קִדְּשׁ לְחֹל, וּבֵין אֹרֶץ לְחֶשֶׁךְ, וּבֵין יִשְׂרָאֵל לְגוֹיִם, וּבֵין יוֹם הַשַּׁבָּת לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֵׂה. בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַמְבַדֵּיל בֵּין קִדְּשׁ לְחֹל.'

ד. עֲקַר הַקִּדְּשׁ, בְּלִילָה^ב; אִם לֹא קִדְּשׁ בְּלִילָה, בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזֵּיד - מִקְדֵּשׁ וְהוּלָף [יכול לקדש] כָּל הַיּוֹם כָּלוּ. וְאִם לֹא הַבְדִּיל בְּלִילָה - מְבַדֵּיל לְמַחֵר [ביום ראשון], וּמְבַדֵּיל וְהוּלָף עַד סוֹף יוֹם רְבִיעִי; אֲבָל אֵינוּ מְבַרְכִּין עַל הָאוֹר [בורא מאורי האש], אֲלָא בְּלִיל מוֹצָאֵי שַׁבַּת בְּלִבְד.

(ב) כי כניסת השבת היא בלילה. (ג) במוצאי שבת, שבו הוא עיקר ההבדלה.

מזו) המודד מדד אלפיים אמה באלכסון ולכן הן הסתיימו במקום קרוב יותר לעיר, אך אם היה מודד בקו ישר הוא היה מגיע למקום רחוק יותר, משום שהאלכסון ארוך יותר מקו ישר בשתי חמישיות כמבואר בפרק יב הלכה יח. (מח) בערך, והשיעור המדויק יותר הוא כחמש מאות שבעים ושתיים אמה כמבואר בהערה הבאה. (מט) כי שיעור זה הוא שיעור ההפרש המירבי בין האלכסון שאורכו אלפיים אמה לקו ישר, ולכן אם המרחק בין שתי המדידות גדול יותר, מוכרחים לומר שהייתה טעות במדידה ולא ניתן לסמוך עליה. ההסבר לשיעור המדויק של ההפרש בין האלכסון לקו הישר בקצרה: כאמור בהערה מז, ההפרש בין אלכסון לקו ישר הוא שתי חמישיות. ולכן, כאשר האלכסון הנמדד מהעיר הוא אלפיים אמה, הקו הישר שמגיע מהעיר לאותה נקודה יהיה באורך כאלף ארבע מאות עשרים ושמונה אמה, כי שתי חמישיות מאלף ארבע מאות עשרים ושמונה אמה (שהן ההפרש בין האלכסון לקו הישר) הן כחמש מאות שבעים ושתיים אמה, ואם נוסיף אותן לאורך הקו הישר, התוצאה תהיה אלפיים אמה כאורך האלכסון. ונמצא, שההפרש בין האלכסון לקו הישר לא יכול להיות גדול יותר מחמש מאות שבעים ושתיים אמה אלא אם כן חלה טעות במדידה.

יט. אֶפְלוּ עֶבֶד, אֶפְלוּ שִׁפְחָהּ - נְאֻמֵּינִין לֹאמַר: 'עַד כָּאֵן תַּחֲנוּם הַשַּׁבָּת^{נא}; וְנֹאמֵן הַגָּדוֹל לֹאמַר: 'זָכוֹר אֲנִי שְׁעַד כָּאֵן הָיִינוּ בְּאֵיִם בְּשַׁבַּת כְּשִׁהְיִיתִי קָטָן, וְסוּמְכִין עַל יְדוּתוֹ בְּדָבָר זֶה^{נב}; שְׁלֹא אָמְרוּ חֲכָמִים בְּדָבָר [באיסור תחומין] לְהַחֲמִיר אֲלָא לְהַקֵּל, מִפְּנֵי שִׁשְׁעוֹר אֲלֵפִים מְדַבְּרִיהֶם^{נג}.

(נ) כנענים, הפסולים לעדות בשאר דברים. (נא) והיינו רגילים ללכת עד למקום זה, וסומכים על דבריהם כי מן הסתם תחום זה נקבע על ידי מומחה. (נב) למרות שקטן לא נאמן להעיד בשאר דברים. (נג) כמבואר בתחילת הפרק הקודם.

30. שמות-יתרו, כ, ז.

הלכה א: ביאור ההלכה ודיוקיו לשונות בהקדם הסברת ג' פרטים במצות "זכור את יום השבת" - לקו"ש חל"א ע' 99, יין מלכות סל"ט. זכרהו . וקידוש: דיוק הלשון - לקו"ש חכ"א ע' 72. וביציאתו בהבדלה: מה שייכות הבדלה לזכירת השבת? - לקו"ש חל"א ע' 198, יין מלכות סל"ט. אבל . . בלבד: לא הזכיר כאן בשמים. ענינה של ברכת הבשמים - לקו"ש חל"א ע' 198 והע' 64 ושוה"ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(י) והרי לא אוכלים בבית הכנסת, ואין קידוש אלא במקום סעודה. (יא) בבית הסמוך לבית הכנסת.

ט. הִיָּה מִתְאַוֶּה לִפְתּוֹת יוֹתֵר מִן הַיֵּין, אוֹ שְׁלֹא הִיָּה לוֹ יֵין - הָרִי זֶה נוֹטֵל יָדָיו תַּחֲלָה, וּמִבְּרַךְ 'הַמוֹצֵיא', וּמִקֵּדֵשׁ [אומר את ברכת הקידוש], וְאַחֵר כֶּךָּ בּוֹצֵעַ וְאוֹכֵל [את הפת]. וְאִין מִבְּדִילִין עַל הַפֶּת, אֶלָּא עַל הַכּוֹס.

י. מִי שֶׁנִּתְפַּנֵּן לְקִדֵּשׁ עַל הַיֵּין בְּלִילֵי שַׁבָּת, וְשָׁכַח וְנוֹטֵל יָדָיו קִדֵּם שְׂיִקְדֵּשׁ - הָרִי זֶה מִקֵּדֵשׁ עַל הַפֶּת, וְאִינוּ מִקֵּדֵשׁ עַל הַיֵּין אַחֵר שֶׁנוֹטֵל יָדָיו לְסַעֲדָהּ.³¹ וּמִצְוָה [מדרבנן] לְבָרֵךְ עַל הַיֵּין בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, קִדֵּם שְׂיִסְעֵד סַעֲדָה שְׁנִיָּה;

זֶה הוּא הַנִּקְרָא 'קִדּוּשָׁא רַבָּא'י. מִבְּרַךְ 'בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן' בְּלִבָּד, וְשׁוֹתָהּ [יין], וְאַחֵר כֶּךָּ יֵטֵל יָדָיו, וְיִסְעֵד; וְאַסּוּר • לוֹ לְאָדָם שְׂיִטְעֵם בְּיוֹם קִדֵּם שְׂיִקְדֵּשׁ. וְגַם קִדּוּשׁ זֶה, לֹא יִהְיֶה אֶלָּא בְּמָקוֹם סַעֲדָה ט.³²

(יב) כי הקידוש יהיה הפסק בין נטילת ידיים לסעודה, כמבואר בהלכה ו. (יג) קידוש גדול. נוסח הקידוש ביום השבת קצר מאוד וכולל רק את ברכת בורא פרי הגפן, ולכן הוא נקרא קידוש גדול בלשון סגי נהור. (יד) מצוות הקידוש מהתורה היא לומר את נוסח ברכת הקידוש בכניסת השבת, כמבואר בהלכה ד. חכמים הוסיפו על כך וציוו שהקידוש יהיה על היין כמבואר בהלכה ו, וכן ציוו לעשות קידוש אף ביום השבת כמבואר בהלכה זו. (טו) אף בקידוש של יום השבת, כשם שאסור לטעום לפני הקידוש בליל השבת כמבואר בהלכה ה. (טז) כמבואר בהלכה ח.

יא. יֵשׁ לוֹ לְאָדָם לְקִדֵּשׁ עַל הַכּוֹס עֶרֶב שַׁבָּת מִבְּעוֹד יוֹם, אֶף עַל פִּי שְׁלֹא נִכְנסָה הַשַּׁבָּת; וְכֵן מִבְּדִיל עַל הַכּוֹס מִבְּעוֹד יוֹם, אֶף עַל פִּי שֶׁעֲדִין הִיא שַׁבָּת; שְׁמִצּוֹת זְכִירָה [אמירת הקידוש] לְאִמְרָה בֵּין בִּשְׁעַת כְּנִיסָתוֹ וְיִצִּיאָתוֹ [של השבת], בֵּין קִדֵּם לְשַׁעָה זֹאת בְּמַעֲט.

יב. מִי שֶׁהָיָה אוֹכֵל [פת] בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְקִדֵּשׁ עָלָיו

ה. אֶסּוּר לְאָדָם לְאָכֹל אוֹ לְשָׁתוֹת יֵין, מִשְׂיִקְדֵּשׁ הַיּוֹם [מכניסת שבת] - עַד שְׂיִקְדֵּשׁ. וְכֵן מִשְׂיִצֵּא הַיּוֹם, אֶסּוּר לוֹ לְהִתְחִיל לְאָכֹל וְלְשָׁתוֹת, וְלַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, אוֹ לְטַעֵם כָּלוּם - עַד שְׂיִבְדִּיל; וְלְשָׁתוֹת הַמַּיִם, מִתֵּר. שָׁכַח אוֹ עֶבֶר [בכוונה], וְאָכַל וְשָׁתָה קִדֵּם שְׂיִקְדֵּשׁ אוֹ קִדֵּם שְׂיִבְדִּיל - הָרִי זֶה מִקֵּדֵשׁ וּמִבְּדִיל אַחֵר שְׂאָכֵל.

ו. מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, לְקִדֵּשׁ עַל הַיֵּין וְלִהְבְּדִיל עַל הַיֵּין. וְאֶף עַל פִּי שֶׁהִבְדִּיל בְּתַחֲלָה, צָרִיךְ לְהִבְדִּיל עַל הַכּוֹס; וּמֵאַחֵר שְׂיִבְדִּיל וְיֹאמֵר 'בֵּין קִדֵּשׁ לְחָלִי', מִתֵּר לוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, אֶף עַל פִּי שְׁלֹא הִבְדִּיל עַל הַכּוֹס. וּמִבְּרַךְ עַל הַיֵּין תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּךָּ מִקֵּדֵשׁ; וְאִינוּ נוֹטֵל אֶת יָדָיו [לסעודה] עַד שְׂיִקְדֵּשׁ.

(ד) בנוסף על עצם האמירה של נוסח הקידוש וההבדלה שהיא מצווה מהתורה. (ה) אומר את נוסח הקידוש, כי ללא יין – האדם לא היה עושה קידוש. בנוסף לכך, הברכה על היין היא ברכה תדירה יותר מהקידוש הנאמר רק בליל שבת, ולכן מברך על היין תחילה. (ו) כדי לא להפסיק בין נטילת ידיים לברכת המוציא.

ז. כִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה [קידוש]? לֹוֶקֶחַ כּוֹס שֶׁהוּא מַחֲזִיק רַבִּיעִית [הלוג] או יֵתֵר, וּמִדִּיחוֹ מִבְּפָנִים וְשׁוֹטְפוֹ מִבְּחוּץ, וּמִמְלֵאָהּ יֵין, וְאוֹחֲזוֹ בִּימִינוֹ, וּמִגְבִּיהוּ מִן הַתְּקַעֲ"ט טַפַּח או יֵתֵר, וְלֹא יִסְיַע בְּשִׁמְאֵל ט. וּמִבְּרַךְ עַל הַגֶּפֶן, וְאַחֵר כֶּךָּ מִקֵּדֵשׁ; וּמִגְהֶגֶה פְּשוּט בְּכָל יִשְׂרָאֵל, לְקִרּוֹת בְּתַחֲלָה פְּרִשַׁת "וַיִּכְלּוּ"³¹, וְאַחֵר כֶּךָּ מִבְּרַךְ עַל הַיֵּין, וְאַחֵר כֶּךָּ מִקֵּדֵשׁ. וְשׁוֹתָהּ מִלֹּא לְגִמּוֹ [פיו], וּמִשְׁקָהּ [מעט] לְכָל בְּגֵי חֲבוּרָה [הסעודים]; וְאַחֵר כֶּךָּ נוֹטֵל יָדָיו, וּמִבְּרַךְ 'הַמוֹצֵיא' וְאוֹכֵל.

(ז) כי היא היד החשובה. (ח) או מהשולחן. (ט) כדי שהרמת הכוס לא תיראה כהחזקת משא כבד שמחזיקו בלית ברירה.

ח. אִין [נחשב] קִדּוּשׁ, אֶלָּא בְּמָקוֹם סַעֲדָה. כִּיצַד? לֹא יִקְדֵּשׁ בְּבֵית זֶה וְיֹאכֵל בְּבֵית אַחֵר; אֶבֶל אִם קִדֵּשׁ בְּזוּיָה [פינה] זו, אוֹכֵל בְּזוּיָה שְׁנִיָּה [באותו בית]. וְלִמָּה מִקֵּדֵשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת? מִפְּנֵי הָאוֹרְחִין שְׂאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין שָׁם ט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

היום [נכנסה שבת] והוא בתוך הסעודה - פורס מפה על השלחן [מכסה הפת], ומקדש"י; וגומר סעודתו, ואחר כך מברך ברכת המזון. **היה אוכל בשפת** [השנת הראב"ד] היה אוכל בשבת א"א בשאין לו אלא אותו כוס. **בשפת, ויצא השפת והוא בתוך סעודתו - גומר סעודתו, ונוטל ידיו** [מים אחרונים], ומברך ברכת המזון על הפוס, ואחר כך מבדיל עליו; ואם היה בתוך השתה [יין] - פוסק^א ומבדיל, ואחר כך חוזר לשתייתו.

זו מכיוון שאסור לאכול לפני קידוש, כמבואר בהלכה ה. הסיבה לכיסוי הפת היא על מנת שיהיה ניכר שההפסקה בסעודה היא לכבוד השבת. (יח) ואין צורך לברך ברכת המזון לפני הקידוש. (יט) ואין צורך להפסיק את הסעודה, משום שניתן להאריך את השבת לתוך הלילה. (כ) על היין שעליו בירך ברכת המזון. בהלכה הבאה מבואר שאין לעשות שתי מצוות בכוס אחת, על מנת לא להראות שהמצוות הן כמשא על האדם המקיים אותן וברצונו להיפטר מהן במהירות. אמנם, במקרה זה אשר ברכת המזון וההבדלה נאמרות על אותו כוס, אין הדבר נחשב כעשיית שתי מצוות בבת אחת, כי ברכת המזון והבדלה דומות זו לזו בכך ששתיהן מתייחסות לדבר שנעשה כבר: ברכת המזון היא על הסעודה שנגמרה, והבדלה היא על השבת שהסתיימה. (כא) שתיית יין אינה חשובה כל כך, ולכן חייב להפסיק לשותות ולעשות הבדלה.

טו. יין שטעמו טעם חמץ - אף על פי שריחו ריח יין, אין מקדשין עליו. וכן שמרים שנתן עליהן מים - אף על פי שיש בהן טעם יין, אין מקדשין עליהן. **במה דברים אמורים? בשנתן על השמרים שלשה** [מידות מסוימות] מים, והוציא [מהשמרים] פחות מארבעה; אבל אם הוציא ארבעה - הרי זה יין מזוג [=מערוב במים], ומקדשין עליו.

יג. היה אוכל וגמר אכילתו עם [בזמן] הכנסת שבת, מברך ברכת המזון תחלה, ואחר כך מקדש על כוס שני [אחרת], ולא יברך ויקדש על כוס אחד - שאין עושין שתי מצוות בכוס אחד^ב; [משום] שמצוות קדוש היום ומצוות ברכת המזון, שתי מצוות של תורה הן^ג.

טז. כלי. השנת הראב"ד כלי. יין א"א דוקא מן הכוס עצמו. **רביעיות - אם שתה ממנו מעט, הרי זה פגמו ונפסל, ואין מקדשין על השאר; מפני שהוא פשירי כוסות לא.**

יד. אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסף על גבי המזבח; לפיכך, אם נתערב בו [ביין] דבש או שאור [שמרים להתפתח בצק], אפילו כטפת חרדל [שיעור

כז. כי הולכים אחר טעם היין ולא אחר ריחו. (כח) כי הברכה על שמרים אלו היא ברכת שהכל ולא ברכת בורא פרי הגפן כמבואר בהלכות ברכות. (כט) כמות המשקה שהתווספה כתוצאה מנתינת המים על השמרים, היא פחות מרבע מכמות המים. (ל) כי במקרה כזה מברכים על המשקה שיצא מהשמרים בורא פרי הגפן כיין רגיל, כמבואר בהלכות ברכות.

יז. יין שריחו ריח חמץ וטעמו טעם יין - מקדשין עליו; וכן [מקדשים על] יין מזוג. ויין צמוקים - מקדשין עליו; והוא [ובלבד] שיהיו צמוקים שיש בהם לחלוטית, שאם ידרף אותן יצא מהן דבש

כב. במקרה זה, הדבר נחשב כעשיית שתי מצוות, בשונה מההלכה הקודמת. הסיבה לכך היא משום שברכת המזון היא על הסעודה שנגמרה וקידוש הוא על הסעודה העתידה, ולכן ברכת המזון והקידוש הן שתי מצוות שונות ואסור לאומרן על אותה כוס. (כג) אך מצוות שהן מדרבנן ניתן לעשותן בבת אחת, ולכן את ברכות הנישואין בחופה, שהן מצווה מדרבנן, אומרים על אותה כוס.

יח. יין שריחו ריח חמץ וטעמו טעם יין - מקדשין עליו; וכן [מקדשים על] יין מזוג. ויין צמוקים - מקדשין עליו; והוא [ובלבד] שיהיו צמוקים שיש בהם לחלוטית, שאם ידרף אותן יצא מהן דבש

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בשבת - חותם 'מקדש השבת וישראל ויום הזכרון', פדרן שחותם בתפלה.

(לח) ואין צריך לומר 'ביום ראש החודש הזה' למרות שראש השנה הוא גם היום הראשון בחודש תשרי, כי ראש חודש נכלל במילים יום הזכרון כלשון הפסוק "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם... והיו לכם לזכרון לפני אלוקיכם".

כא. בלילי יום טוב, מקדש על היין לט כבשבת; ואם אין לו יין, או שהיה מתאנה לפת - מקדש על הפת. וכן ביום טוב מקדש קדושא רבא [לפני הסעודה

ביום], פדרן שמקדש בשבת.

(לט) בנוסף למצוות אמירת נוסח הקידוש, יש מצווה לומר את הקידוש על היין.

כב. פיצד מברכין בלילי יום טוב שחל להיות באחד בשבת? בתפלה מברך על הגפן, ואחר כך מקדש [-אומר את נוסח] קדוש יום טוב^{מא}, ואחר כך מברך על הגר, ואחר כך מבדיל^{מב} - וחותם בהבדלה 'המבדיל בין קדש לקדש'^{מג}, ואחר כך מברך 'שהחיינו'.

(מ) היום טוב חל ביום ראשון בשבוע, ובמוצאי שבת שהוא ליל היום טוב, האדם צריך לעשות הן הבדלה בגלל השבת והן קידוש בגלל היום טוב. (מא) כי ראוי להקדים את כניסת היום טוב ככל הניתן. (מב) אומר את נוסח ברכת ההבדלה. ההבדלה נאמרת בסוף משום שראוי לאחר את צאת השבת ככל הניתן. (מג) בין קדושת השבת הגדולה יותר לקדושת יום טוב הפחותה יותר.

כג. כל לילי יום טוב [-בקידוש] ובליל יום הכפורים^ט [-בתפילה] - אומרים 'שהחיינו'; ובשביעי של פסח אין מברכין 'שהחיינו', מפני שאינו רגל בפני עצמו, וכבר ברח על הזמן [-שהחיינו] בתחילת הפסח^{מד}.

(מד) אך אם לא בירך שהחיינו בתחילת הפסח, יכול להשלים את ברכת שהחיינו ולאומרה במשך כל הפסח.

כד. סדר הבדלה במוצאי שבת - מברך על היין, ואחר כך על הפשמים, ואחר כך על הגר. וכיצד מברך על הגר? בורא מאורי האש^{מה}. ואחר כך מבדיל^{מו}.

(מה) בלשון רבים, כי האש כלולה מגוונים רבים. (מו) אומר את נוסח ברכת ההבדלה.

[מין]. וכן יין קדש מגתול^{לב}, מקדשין עליו^{לג}; וסוחט אדם אשכול של ענבים, ומקדש עליו בשעתו [-באותו יום]. מדינה שרב יינה שכר - אף על פי שהוא פסול לקדושי - מתר להבדיל עליו, הואיל והוא חמר המדינה^{לה}.

(לב) שלא עברו ארבעים יום מסחיתתו. (לג) למרות שהוא פחות משובח מיין ישן. (לד) כי ניתן לקדש על הפת, כמבואר בהלכה ט. (לה) עיקר השתייה במדינה ומהווה תחליף ליין, ומכיוון שאסור להבדיל על הפת, כמבואר בהלכה ט, מותר להבדיל על השכר.

יח. פשם שמקדשין בלילי שבת, ומבדילין במוצאי שבת - כך מקדשין בלילי ימים טובים, ומבדילין במוצאייהו ובמוצאי יום הכפורים [-משום] שפסם שבתות ה' הן^{לו}. ומבדילין במוצאי ימים טובים לחלו של מועד, ובמוצאי שבת ליום טוב; אבל אין מבדילין במוצאי יום טוב לשבת^{לו}.

(לו) אך, מצוות הקידוש ביום טוב אינה מן התורה אלא מדרבנן. (לז) כי קדושת השבת גדולה מקדושת יום טוב, כמבואר בפרק ה הלכה כא.

יט. נוסח קדוש יום טוב: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו מפל עם, ורוממנו מפל לשון, בחר בנו ונגדלנו, רצה בנו ויפארגנו; ונתן לנו ה' אלהינו באהבה, מועדים לשמחה, חגים וזמנים לששון, את יום טוב מקרא קדש הזה, את יום חג המצות הזה - או חג השבועות הזה, או חג הסוכות הזה - זמן חרותנו - או זמן מתן תורתנו, או זמן שמחתנו - באהבה, זכר ליציאת מצרים; כי בנו בחרת ואותנו קדשת מפל העמים, ומועדי קדשך בשמחה ובששון הנחתנו. ברוך אתה ה', מקדש ישראל והזמנים'. ואם חל להיות בשבת - מזכיר השבת וחותם [-מסיים] פדרן שחותם בתפלה, 'מקדש השבת וישראל והזמנים'.

כ. בראש השנה אומר: ונתן לנו ה' אלהינו באהבה, את יום טוב מקרא קדש הזה, את יום הזכרון הזה^{לז}, זכרון תרועה באהבה, זכר ליציאת מצרים; כי בנו בחרת ואותנו קדשת מפל העמים, ודברך אמת וקיים לעד. ברוך אתה ה', מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון'. ואם חל להיות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בית הכנסת כי הדלקת הנר היא על מנת לכבד את בית המדרש או בית הכנסת ולא על מנת שיהנו מאור הנר. (נח) נרות רבים הדולקים ביחד.

כז. אור שהדלק בשבת לחולה [שיש בו סכנה] ולחיה [=וילדת], מברכין עליו במוצאי שבת^ט. אור שהקדח [=שהוצא] מן העצים ומן האבנים, מברכין עליו במוצאי שבת - שהיא [-מכיוון שכן] היתה תחלת ברייתו בידי אדם^ס. אבל אין מברכין עליו במוצאי יום הכפורים, שאין מברכין במוצאי יום הכפורים אלא על אור ששבת [=שדלק מבעוד יום]; אף על פי שהדלק לחולה או לחיה ביום הכפורים, מברכין עליו [אף במוצאי יום הכפורים] - שהרי שבת מעברה^{סא}.

(נט) כי מותר להדליק עבורם נר בשבת, כמבואר בפרק ב. (ס) האש נוצרה בפעם הראשונה על ידי אדם הראשון כאשר הוא היכה בשתי אבנים זו על זו במוצאי השבת הראשונה לבריאה וברוך עליה בורא מאורי האש. (סא) הנר הודלק בהיתר, כמבואר בהערה נט.

כח. יום טוב שחל להיות באמצע שבת [=שבת], אומר בהבדלה [במוצאי יום טוב]: 'המבדיל בין קדש לחל, ובין אור לחשך, ובין ישראל לגוים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה', בדרוך שאומר במוצאי שבת^{סב} - שסדר ההבדלות הוא מונה^{סג}. ואין צריך לברך לא על הכשמים^{סד}, ולא על הנר [במוצאי יום טוב]; וכן אינו צריך לברך על הכשמים במוצאי יום הכפורים^{סה}.

(סב) למרות שההבדלה נאמרת באמצע השבוע ולא בין יום השביעי לששת ימי המעשה. (סג) מונה את כל סוגי ההבדלות הקיימים בעולם, ולא מתכוון להבדלה מסוימת. (סד) אך אין בכך איסור, ואם רוצה לברך על הכשמים וליהנות מהם יכול לברך עליהם. (סה) אך על הנר מברכים במוצאי יום הכפורים, כמבואר בהלכה הקודמת.

כט. ולמה מברכין על הכשמים במוצאי שבת? מפני שהנפש דואבת [=עצובה] ליציאת השבת, משמחין אותה ומישיבין אותה בריח טוב.

כה. אין מברכין על הנר, עד שיאותרו [-ייחגו] לאורו, כדי שיפיר [-שיוכל להבדיל] בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת; ואין מברכין על הנר של גוים, משום [משום] שסתם מסבתם לעבודה זרה^{מז}; ואין מברכין לא על הנר של עבודה זרה, ולא על הנר של מתים^{מח}.

(מז) ואסור ליהנות מעבודה זרה, כמבואר בהלכות עבודה זרה וחוקות הגויים. (מח) כי הנר לא הודלק על מנת שיהנו מאורו אלא לכבוד המת.

כו. ישראל שהדליק [נר] מגוי, או גוי מישאל - מברכין עליו^{מט}; [אך אם הדליק] גוי מגוי, אין מברכין עליו. הנה מהלך [במוצאי שבת] חוץ לפרק [-עיר], וראה אור [-אש] - אם רב אנשי הפרק גוים^{נא}, אינו מברך^{נב}; ואם רב [אנשי הכרך] ישראל, מברך^{נג}. אור של כבשן [-מקום לשריפת לבנים], של תנור, ושל פירים - לכתחלה^{נד} לא יברך עליו^{נז}; הגחלים [המיועדים ליהנות מאורם] - אם פשיכנים קיסם ביניהן דולק [-הקיסם יידלק] מאליו, מברכין עליהן^{נח}. אור של בית המדרש - אם יש שם אדם חשוב שמדליקים בשבילו, מברכין עליו; של בית הכנסת - אם יש שם חזן שהוא דר שם, מברכין עליו^{נח}. ואבוקה להבדלה^{נח}, מצוה מן המבחר. ואין מחזירין על [-מתאמצים להשיג] האור בדרך שמחזירין על כל המצוות; אלא אם בא [-יש ברשותו] אש, מברכין עליו.

(מט) אם הוא נר פרטי של הגוי. אך אם הנר של הגוי הוא ממסיבה שלהם, אסור לברך עליו כמבואר בהלכה הקודמת. (נ) כי גוי יכול להדליק נר בשבת, ואסור לברך על נר שהודלק בשבת. ואף אם ידוע שהגוי הדליק הנר לאחר השבת אסור לברך על הנר, שמא בפעם אחרת היהודי יברך על נר שגוי הדליק אותו בשבת. (נא) ואף אם מחצית מאשי הכרך הם גויים. (נב) כי מסתבר שהנר הוא של גויים שאסור לברך עליו, כמבואר בהלכה הקודמת. (נג) כי מסתבר שהנר הוא של יהודים. (נד) בתחילת הבעירה של האש. (נה) כי האש מיועדת לחימום או בישול ולא הודלקה על מנת שיהנו מאורה, אך בסיום השימוש באש עבור החימום או הבישול ניתן לברך עליה משום שלאחר סיום השימוש בה היא מיועדת לתאורה. (נו) למרות שהאש לא ניכרת בגחלים. (נז) אך אם לא הדליקו את הנר לצורך אדם מסוים, לא מברכים על נר של בית המדרש או

מִן הַמִּנְחָה וְעַד־הַמַּלְקָבֶּעַ סְעוּדָה^ט, כְּדִי שִׁיכְנֹס
לְשַׁבֵּת כְּשֶׁהוּא מִתְאַוֶּה לֵאכֹל.

(ו) משתה גדול שלא רגילים לעשותו בדרך כלל בימי חול.
(ז) על מנת שיהיה ניתן להתעסק כראוי בהכנת צרכי השבת.
(ח) זמן מנחה קטנה, שהוא כשעתיים וחצי לפני השקיעה.
(ט) אף סעודה שרגילים לעשותה בימי חול.

~ שבת קודש ה' תמוז ~

פֶּרֶק ל

דיני כבוד השבת ועונג השבת.

א. אֲרֻבָּעָה דְּבָרִים נֶאֱמָרוּ בְּשַׁבַּת - שְׁנַיִם בְּתוֹרָה, וְשְׁנַיִם מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, וְהֵן מִפְּרָשִׁין עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים. [שני הדברים] שְׁבִתוֹרָה - "זְכוֹר"³², וְ"שְׂמור"³³; וְשְׁנֵת־פְּרָשׁוֹ עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים - כְּבוֹד וְעֲנֹג, שְׁנֵת־מֶרֶס³⁴: "וְקִרְאָתָהּ לְשַׁבַּת עֲנֹג, לְקֹדֶשׁ ה' מְכַבֵּד".

(א) מצוות קידוש, כמבואר בתחילת הפרק הקודם.
(ב) איסור עשיית מלאכה בשבת. (ג) דברים הנעשים לפני שבת לצורך השבת, כמבואר בהלכות הבאות. (ד) דברים הנעשים בשבת עצמה לצורך השבת, כמבואר בהלכה ז.
(ה) השבת, שהתקדשה על ידי ה'.

ב. אֵיזָה הוּא כְּבוֹד? זֶה שֶׁאֱמָרוּ חֲכָמִים שֶׁמִּצְוָה עַל אָדָם לְרַחֵץ פָּנָיו וְיָדָיו וְרַגְלָיו בְּחִמְיָן [מים חמים] בְּעֶרֶב שַׁבַּת, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבַּת. וּמִתְעַטֵּף בְּצִיצִית [בטלית], וְיוֹשֵׁב בְּכִכָּר רֹאשׁ, מֵיחֵל לְהִתְקַלֵּת פָּנָיו הַשַּׁבַּת, כְּמוֹ שֶׁהוּא יוֹצֵא לְקִרְאָתָהּ הַמֶּלֶךְ. וְחֲכָמִים הֵרָאשׁוּנִים הָיוּ מְקַבְּצִין תְּלִמִּידֵיהֶן בְּעֶרֶב שַׁבַּת, וּמִתְעַטְפִּין [בטלית] וְאוֹמְרִין [לחלמידיהם]: 'בּוֹאוּ וְנֵצֵא לְקִרְאָתָהּ שַׁבַּת הַמֶּלֶךְ'.

ג. וּמִכְבוֹד הַשַּׁבַּת, שֶׁיִּלְבָּשׁ כְּסוּת נִקְיָה. וְלֹא יִהְיֶה מְלָבוּשׁ הַשַּׁבַּת כְּמְלָבוּשׁ הַחֹל; וְאִם אֵין לוֹ [בגד אחר] לְהַחֲלִיף [לשבת], מְשַׁלְּשׁ [מפשיל קפלי] טְלִיתוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְלָבוּשׁוֹ כְּמְלָבוּשׁ הַחֹל. וְעֲזָרָא תִקְוָן, שֶׁיְהִי הָעַם מְכַבְּסִין [את בגדיהם] בְּחִמְיָשִׁי, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבַּת [כדי שילבשו בשבת בגדים מכובסים].

ד. אִסּוּר • לְקַבֵּעַ חֲשֵׁנֶת הָרֶאֱבִיד אִסּוּר. . . שַׁבַּת א"א דוקא שאסור לקבוע מחצות ולמעלה. בְּעֶרֶב שַׁבַּת, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבַּת. וּמִתֵּר לֵאכֹל וּלְשִׁתּוֹת עַד שֶׁתַּחֲשֹׁף [כניסת השבת]; וְאִם עַל פִּי כֵן, מִכְבוֹד הַשַּׁבַּת שֶׁיִּמְנַע אָדָם

ה. מִסְדֵּר [עורך] אָדָם שֶׁלֵּחְנוּ בְּעֶרֶב הַשַּׁבַּת, וְאִם עַל פִּי שְׂאִינוּ צָרִיף [לאכול] אֲלֵא לְכַזֵּית; וְכֵן מִסְדֵּר שֶׁלֵּחְנוּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת, וְאִם עַל פִּי שְׂאִינוּ צָרִיף אֲלֵא לְכַזֵּית - כְּדִי לְכַבֵּד [את יום השבת] בְּכִנְיֻסָּתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ. וְצָרִיף לְתִקְוָן [=להכין] בֵּיתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם לְכְבוֹד הַשַּׁבַּת; וְיִהְיֶה גַר דְּלוּק, וְשֶׁלֵּחַן עָרוּף, וּמִטָּה מִצְעָת - שְׁפָל [ויהיה גר דלוק, ושולחן ערוף, ומטה מצעת - שפל אלו לְכְבוֹד שַׁבַּת הֵן].

ו. אִם עַל פִּי שֶׁהִיָּה אָדָם חָשׁוּב בְּיוֹתֵר, וְאֵין דִּרְכוֹ לְקַח [לקנות] דְּבָרִים מִן הַשּׁוּק, וְלֹא לְהִתְעַסֵּק בְּמִלְאכּוֹת שְׁפָפִית - חַיִּב לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים שֶׁהֵם לְצָרֶף הַשַּׁבַּת בְּגוּפוֹ, [משום] שֶׁזֶה הוּא כְּבוֹדוֹ. חֲכָמִים הֵרָאשׁוּנִים - מֵהֵם מִי שֶׁהִיָּה מִפְּצֵל [חותר] הָעֵצִים [כדי שיהיה ניתן] לְבִשֵּׁל בֵּהֶן, וּמֵהֵם מִי שֶׁהִיָּה מְבַשֵּׁל, אוֹ מוֹלֵחַ בְּשׂוֹר, אוֹ גוֹדֵל [=שזור] פְּתִילוֹת [לנרות שבת], אוֹ מְדַלֵּק נֵרוֹת^א, וּמֵהֵם מִי שֶׁהִיָּה יוֹצֵא וּקוֹנֶה דְּבָרִים שֶׁהוּא צָרִיף לְשַׁבַּת מִמֶּאֱכָל וּמִשְׁקָה, אִם עַל פִּי שְׂאִין דִּרְכוֹ בָּכָף. וְכָל הַמְרַבֶּה בְּדִבְרֵי זֶה, הֵרִי זֶה מְשַׁבֵּחַ.

(י) הכנת הדברים לשבת מכבדת את האדם העוסק בכך.
(יא) בנוסף להדלקת נרות שבת על ידי אשתו, על מנת להוסיף באור ולכבד את השבת.

ז. אֵיזָה הוּא עֲנוּג^ב? זֶה שֶׁאֱמָרוּ חֲכָמִים שֶׁצָּרִיף לְתִקְוָן תְּבַשִּׁיל שְׁמֵן בְּיוֹתֵר, וּמִשְׁקָה מְבֻשָּׂם [=משוכח], הַכֹּל [מאכלים משוכחים ככל הניתן] לְשַׁבַּת - הַכֹּל לְפִי מִמוֹנֹ שֶׁל אָדָם. וְכָל הַמְרַבֶּה בְּהוֹצָאת שַׁבַּת וּבִתְקוּן מְאֻכָּלִים רַבִּים וְטוֹבִים, הֵרִי זֶה מְשַׁבֵּחַ. וְאִם אֵין יָדוֹ מְשֻׁגָּת [הוא ענין], אֲפֹלוּ עָשָׂה שֶׁלֵּק [=בישל ירק] וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִשּׁוּם כְּבוֹד הַשַּׁבַּת - הֵרִי זֶה עֲנֹג שַׁבַּת; וְאִינוּ

32. שמות-יתרו, כ, ז. 33. דברים-ואתחנן, ה, יא. 34. ישעיהו, נח, יג.

הלכה ה: סעודת שבת אינה מכבדת שבת אלא מעונג שבת - לקו"ש חל"ו ע' 71. ויהיה גר דלוק: מדוע לא הוזכר הטעם דשלום בית? - לקו"ש חט"ו ע' 374, 528.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(יח) כי כולם חייבים להיות נוכחים בבית המדרש בשעה זו, כמבואר בפרק כג הלכה יט.

יא. אסור לו לאדם שיהלך בערבי שבתות יותר משלש פרסאות [123- קילומטר] מתחלת היום, כדי שיעצור לביתו ועוד היום רב [זמן רב לפני כניסת השבת], ויכין סעודה לשבת - שהרי אין אנשי ביתו יודעין שהיום יבוא, כדי להכין לו. ואין צריך לומר, [שאסור לעשות זאת] אם היה מתארח אצל אחרים - [מכיוון] שהוא מבישן, מפני שלא הכינו להם דבר הראוי לאורחים.

יב. אסור להתענות ולזעק ולהתחנן ולבקש רחמים בשבת; ואפלו בצרה מן הצרות שהצבור מתעניין ומתריעין עליהן^ט - אין מתעניין ולא מתריעין בשבת, ולא בימים טובים; חוץ מעיר שהקיפוה גוים [במצור] או נהר [שיטפונות], או ספינה המטרפת [=מיטלטלת] בים - שמתריעין עליהן בשבת לעזר אותן [להוציק להם עזרה], ומתחננין ומבקשין עליהן רחמים.

(יט) תוקעים בחצוצרות על מנת להוציק עזרה, כמבואר בהלכות תעניות. (כ) כי הם נמצאים בסכנה ממשית, כמבואר בפרק ב הלכה כד.

יג. אין צריך על עירות של גוים [במחלף המלחמה], פחות משלשה ימים קדם השבת, כדי שתתישב דעת אנשי המלחמה עליהם, ולא יהיו מבהלים וטורדים בשבת. ומפני זה אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קדם השבת, כדי שתתישב דעתו [של המפליג] עליו קדם השבת, ולא יצטער יותר מדיכא; ולדבר מצוה, מפליג בים אפלו בערב שבת, ופוסק עמו [עם הגוי המשיט את הספינה] לשבת, ואינו שוכת [ואם אין הגוי שוכת, אין בכך כלום]. ומצר לצידון [מקומות סמוכים וכיוצא בהן] - אפלו לדברי הרשות מחר להפליג בערב שבת; ומקום שנהגו שלא יפליגו בערב שבת כלל, אין מפליגין.

(כא) בשלושת הימים הראשונים של ההפלגה, המפליגים סובלים מכאבים ומצב רוחם משתנה כתוצאה מתנודות הספינה בים. (כב) אף למקומות סמוכים.

יד. תשמיש המטה [יחסי אישות], מענג שבת הוא;

חייב להצר לעצמו ולשאל [ללוות או לבקש צדקה] מאחרים כדי להרבות במאכל שבת; אמרו חכמים הראשונים: 'עשה שבתך כחל, ואל תצטרך לבדית'.

(יב) מצוות עונג שבת שציוו חכמים, כמבואר בהלכה א. (יג) עדיף שהאדם יאכל את סעודת השבת מכספו האישי בצמצום ובדוחק כסעודה של יום חול, מאשר שיאכל מאכלים משובחים בשבת אך יצטרך עבור כך לבקש סיוע מאנשים אחרים.

ח. מי שהיה ענג ועשיר, והרי כל ימיו בשבת - צריך לשנות מאכל שבת ממאכל החל. ואם אי אפשר לשנות, משנה זמן האכילה^י: אם היה רגיל להקדים^י, מאחר^י; ואם היה רגיל לאחר, מקדים. (יד) כדי שיהיה ניכר שהסעודה היא לכבוד שבת. (טו) לאכול את הסעודה ביום חול בשעה מוקדמת. (טז) צריך לאכול את סעודת השבת בשעה מאוחרת יותר.

ט. חייב אדם לאכל שלש סעודות בשבת - אחת ערבית [בליל שבת], ואחת שחרית [בבוקר השבת], ואחת במנחה. וצריך להזהר בשלש סעודות אלו, שלא יפחות מהן כלל; ואפלו עני המתפרנס מן הצדקה, סועד שלש סעודות. ואם היה חולה מרב האכילה, או שהיה מתענה - פטור משלש סעודות. וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין^י, ולבצע על שתי כפרות [לחם]. וכן בימים טובים.

(יז) לשתות יין בתחילת הסעודה, לפני גטילת ידיים. בנוסף על כך, בסעודה הראשונה והשנייה האדם עושה קידוש על היין, כמבואר בפרק הקודם.

י. אכילת בשר ושתית יין בשבת, ענוג הוא לה [לשבת] - והוא [ובלבד], שתהיה ידו משגת. ואסור לקבוע סעודה על היין בשבת ובימים טובים בשעת [הלימוד ב] בית המדרש^י; אלא כף הוא מנהג הצדיקים: יתפלל אדם בשבת שחרית ומוסף בבית הכנסת, ויבוא לביתו ויסעד סעודה שניה, וילך לבית המדרש, יקרא וישמע [דברי תורה] עד [זמן תפילת] המנחה, ויתפלל מנחה [בבית הכנסת]; ואחר כך יקבע סעודה שלישית על היין, ויאכל וישתה עד מוצאי שבת.

מִלִּיקָה, עֹנֶת [זמן] תִּלְמִידֵי חֻכְמִים הַבְּרִיאִים, [היא] מִלִּילֵי שַׁבַּת לְלִילֵי שַׁבַּת. וּמִתֵּר לְבַעַל בְּתוּלָה לְכַתְחָלָה בְּשַׁבַּת, וְאֵין בָּזָה מְשֹׁם חֹבֵל וְלֹא מְשֹׁם צַעַר לָהּ.

טו. הַשַּׁבָּת וְעִבּוּדָה זָרָה - כָּל אַחַת מֵהֶן, שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד שְׁאֵר כָּל מַצּוֹת הַתּוֹרָה; וְהַשַּׁבָּת הִיא הָאוֹת שֶׁבִּין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבִינֵינוּ, לְעוֹלָם. [הסימן]

לִפְיָכֶךָ, כָּל הַעוֹבֵר עַל שְׁאֵר הַמַּצּוֹת, הֵרִי הוּא בְּכָלֵל רְשָׁעִי יִשְׂרָאֵל; אֲבָל הַמַּחֲלֵל שַׁבַּת בְּפִרְהָסָא, הֵרִי הוּא מְעוֹבֵד עִבּוּדָה זָרָה - וּשְׁנֵיהֶם כְּגוּיִם לְכָל דְּבָרֵיהֶם.

טז. לִפְיָכֶךָ מְשַׁבֵּחַ הַבְּרִיאָה וְאוֹמֵר³⁵: "אֲשֶׁרִי אָנוּשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת, וּבֶן אָדָם יִחְזִיק בָּהּ - שְׁמֵר שַׁבַּת

מִחֻלּוֹ" [לא מחלל את השבת] וגו'. וְכָל הַמְּשַׁמֵּר אֶת הַשַּׁבָּת כְּהַלְכָתָהּ, וּמְכַבְּדָהּ וּמַעֲנֶנְהָ כְּפִי כָחוֹ - כְּכֹר מִפְּרֹשׁ בַּקֶּבֶלָה [בספרי הנביאים] שְׁכָרוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, יִתֵּר עַל הַשְּׂכָר הַצָּפוֹן [השמור] לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֵאֵמַר³⁶: "אֲזִכֹּר תַתְּעַנֵּג עַל ה', וְהִרְכַּכְתִּיךָ עַל בְּמִתִּי אֶרְצִי³⁷; וְהֵאכַלְתִּיךָ נִחְלֵת יַעֲקֹב אֲבִיךָ³⁸ - כִּי פִי ה' דִּבֶּר".

(כג) כאשר תשמור שבת כראוי. (כד) תהיה במעלה גבוהה. (כה) תזכה לנחלה בלי גבולות ומצרים, כפי שנאמר ליעקב "ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה".

בְּרִיךְ רַחֲמָא דְסִינְיָ

(כו) ברוך ה' שסייע לנו לכתוב ולסיים את הלכות אלו.

35. ישעיהו, נו, ב 36. ישעיהו, נח, יד

לעולם: נצחיות השבת אינה ענין צדדי בה. הביאור - לק"ש חל"ב ע' 131. הלכה טז: ביאור פרטי הלשונות והשינויים לגבי לשון הש"ס - לק"ש חל"ב ע' 125.

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' א

שהאילים לא ינזקו ואין לחוש שנטרפו כשהשליכוכם. מביאה הגמרא דין נוסף בחשש זה: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, הֵבֵה עַל רֹאשָׁהּ שֶׁל בַּהֲמָה וְהִלָּכָה לָהּ הַמִּקֵּל כְּלָפִי וְנִבְּתָה, או הבה על וְנִבְּתָה וְהִלָּכָה לָהּ הַמִּקֵּל כְּלָפִי רֹאשָׁתָה, הדין הוא שאם היה המקל כְּנֶגֶד כָּל הַשְּׂדֵה בּוֹלָה, שאז הוכתה כל השדרה כולה כאחת, ואין מקום בשדרה שהוכה יותר בחזק, ולכן אֵין חוֹשְׁשִׁין מְשֹׁם רִיסוּקֵי אֲבָרִים. וְאֵי שְׁלִים חוּמְרָא אֶפְלָגִי דְנִבְּא - אבל אם קצה המקל הגיע רק עד אמצע גב הבהמה, חִיִּישִׁין שבאותו מקום שבו הגיע קצה המקל נפסק חוט השדרה, לפי שהוכאה בראש המקל חזקה יותר. וְכֵן אֵי אֵית בָּהּ קִיּוּרִי - אם יש במקל קשרים שהם הבלטות שנועשים משוירי הענפים, חִיִּישִׁין, מְשֹׁם שֶׁהַקְּשֵׁרִים מְכִים בַּחוּזֵק וְעוֹלָלִים לַפֶּסֶק אֶת חוּט הַשְּׂדֵרָה. וְכֵן אֵי מַחֲזִי אֶפְסָקִיָּה - אם הבה במקל באמצע גבה לרחבה, חִיִּישִׁין, מְשֹׁם שֶׁהַמִּקֵּל מְכָה בַּחוּזֵק בַּמְּקוֹם אֶחָד וּמִצּוֹי יוֹתֵר שִׁפְסוּק אֶת חוּט הַשְּׂדֵרָה.

מביאה הגמרא דין נוסף בחשש זה: אָמַר רַב נָחֻמֵּן, בֵּית הָרֶחֶם, אֵף עַל פִּי שֶׁמְקוֹם צֶר הוּא, וְעַל שֶׁנּוֹלֵד הַיּוֹם, וְדֹא נִלְחָצוּ אִיבְרִי, אֵין בּוֹ חֶשֶׁשׁ מְשֹׁם רִיסוּקֵי אֲבָרִים, שְׁמָא נִדְחָק וְנִתְרַסְקוּ בְּכָךְ אִיבְרִי, אֵלָּא כִּשֶׁר הוּא וְאֵין צָרִיךְ לַהֲשׁוּתוֹ מֵעַתָּה לַעֲתָה.

מביאה הגמרא ראייה לדינו של רב נחמן: אָמַר לִיה רַבָּא לְרַב נָחֻמֵּן, תִּנְיָא - שִׁנְיָנוּ בְּרִיתָא דְמִסְיַע לָהּ, תִּינּוּק כֵּן יוֹם אֶחָד

שהתרסקו איבריהם, אלא מְשֹׁם דְּצִיּוּמָא בְּעָלְמָא הוּא דְנִבְּתָה לָהּ - אחזם חולי של חום מחמת הנגחות. אבל אֵי נָפּוּל לְאַרְעָא וְדֹא חִיִּישִׁין - אם נפלו על הקרקע על ידי נגחותיהם, אז וְדֹא שְׁחֻשְׁשִׁין אֵנוּ לְרִיסוּק אִיבְרִים כְּבֹל נְפּוּלָה, וְטְרִיפָה.

מביאה הגמרא דין נוסף בחשש זה: אָמַר רַב מְנַשֵּׁי, הֵנִי דְבָרִי דְנִבְּתָה נִבְּתָה - אלו האילים שנגנבו על ידי גנבים, אֵף שְׁדַרְכֵּם שֶׁל הַגִּנְבִּים לַהֲשִׁיכֵם לַמַּעֲלָה מְכוּתֵל הַחֲצֵר וְנוֹפְלִים לַקֶּרֶעַ, אֵין חוֹשְׁשִׁין מְשֹׁם רִיסוּק אֲבָרִים. מִבְּרִית הַגִּמְרָא: מָאִי מַעֲמָא. מִבְּרִית הַגִּמְרָא: מְשֹׁם דְּכִי שָׂדֵה לָהּ - כשהגנבים משליכים אותם, אֵינֶם מְשִׁלִּיכִים אוֹתָם עַל גִּבָּם בַּאֲפֹן שֶׁיֵּשׁ לַחֹשׁ שֶׁהַתְּפָרוֹק חוֹלִית הַשְּׂדֵרָה, אֵלָּא אֶפְתָּנִיחוּ שָׂדֵה לָהּ - נוֹהֲרִים לַהֲשִׁיכֵם בַּאֲפֹן שֶׁיִּפְּלוּ עַל מוֹתְנֵיהֶם, וְעוֹשִׂים כֵּךְ כִּי חִיבִי דְלִיקְתָּי קִמְיָהוּ - כִּדִּי שֶׁהָאִילִים יִרְוּצוּ לַפְנֵיהֶם וְלֹא יִצְטָרְכוּ לְנוֹשָׂאם בִּידֵיהֶם, וְכֵן אֵין חוֹשְׁשִׁין לְרִיסוּק אִיבְרִים. מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא עַל פִּי זֶה: אֶתְדִּירִינָהוּ - אם החזירות הגנבים לבעליהם ואז השליכוֹם מֵעַל הַכוּתֵל, וְדֹא חִיִּישִׁין שֶׁהַשְּׁלִיכוֹם בַּאֲפֹן שֶׁהַתְּפָרוֹק הַחוֹלִית וְנִטְרָפוּ מְשֹׁם שֶׁכְּשֶׁמְחֻזְרִים אֵינֶם נוֹהֲרִים שֶׁלֹּא יִנְזָקוּ שְׁאֵין לָהֶם צוּרֵךְ שִׁירּוּצוֹ לַפְנֵיהֶם, וּמְשִׁלִּיכִים בְּמַהֲרָה בְּלֹא הִזְיוֹת כִּדִּי שֶׁלֹּא יִתְפַּסּוּ. וְהֵנִי מִלִּי דְאֶתְדִּירִינָהוּ - כשהחזירות מְחַמֵּת יָרָאָה וּפְחָד וּשְׁלֹא בְּרַצוֹנָם, אֲבָל אֵם הַחוֹזִירוֹם מְחַמֵּת שְׁחֻזְרִים בְּתַשׁבָּה, תַּשׁבָּה מְעֻלִּיתָא הוּא דְעָבְדִּי - עוֹשִׂים הֵם תַּשׁבָּה מְעוּלָה וּשְׁלִימָה, וְכֵן נוֹהֲרִים הֵם

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון כ"ט סיון ~

מצות עשה קבו.

המצוה הקכ"ז — הצווי שנצטוינו להפריש מעשר מצמח הארץ, והוא אמרו יתעלה: "וכל-מעשר הארץ וגו' לה'" (ויקרא כו, ל) [כ"י את-מעשר בני-ישראל אשר ירימו לה' תרומה" (במדבר יג, כד)]. וכבר באר הפתוב (במדבר יח, כא), שהמעשר הזה ללויים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת מעשרות; וזהו הנקרא: מעשר ראשון, ואינו חובה מן-התורה אלא בארץ-ישראל.

~ יום שני ל' סיון ~

מצות עשה קבו.

המצוה הקכ"ז — הצווי שנצטוינו להפריש מעשר מצמח הארץ, והוא אמרו יתעלה: "וכל-מעשר הארץ וגו' לה'" (ויקרא כו, ל) [כ"י את-מעשר בני-ישראל אשר ירימו לה' תרומה" (במדבר יג, כד)]. וכבר באר הפתוב (במדבר יח, כא), שהמעשר הזה ללויים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת מעשרות; וזהו הנקרא: מעשר ראשון, ואינו חובה מן-התורה אלא בארץ-ישראל.

~ יום שלישי א' תמוז ~

מצות עשה קבו.

המצוה הקכ"ז — הצווי שנצטוינו להפריש מעשר מצמח הארץ, והוא אמרו יתעלה: "וכל-מעשר הארץ וגו' לה'" (ויקרא כו, ל) [כ"י את-מעשר בני-ישראל אשר ירימו לה' תרומה" (במדבר יג, כד)]. וכבר באר הפתוב (במדבר יח, כא), שהמעשר הזה ללויים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת מעשרות; וזהו הנקרא: מעשר ראשון, ואינו חובה מן-התורה אלא בארץ-ישראל.

~ יום רביעי ב' תמוז ~

מצות עשה קבו. קבח.

מצות לא תעשה קנב.

המצוה הקכ"ז — הצווי שנצטוינו להפריש מעשר מצמח הארץ, והוא אמרו יתעלה:

"וכל-מעשר הארץ וגו' לה'" (ויקרא כו, ל) [כ"י את-מעשר בני-ישראל אשר ירימו לה' תרומה" (במדבר יג, כד)]. וכבר באר הפתוב (במדבר יח, כא), שהמעשר הזה ללויים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת מעשרות; וזהו הנקרא: מעשר ראשון, ואינו חובה מן-התורה אלא בארץ-ישראל.

המצוה הקכ"ח — הצווי שנצטוינו להפריש מעשר שני, והוא אמרו יתעלה: "עשר תעשר את כל-תבואת ודבך היצא השדה שנה שנה" (דברים יד, כב), ולשון ספרי (פרשת ראה): "שנה שנה — מלמד שאין מעשרין אותו משנה להכרתה (אין לעשר יבול שנה אחת על-ידי הפרשת מעשר מיבול שנה אחרת). אין לי אלא מעשר שני שבו דבר הפתוב, מניין לרבות שאר מעשרות? תלמוד לומר, עשר תעשר" ומפרש בתורה (שם, כג), שמעשר שני זה עולה לירושלים ובצלו אוכלים אותו שם. וכבר הזכרנו מקדם (מצות עשה קיט) את-דבריהם בענין זה וכבר עסק הפתוב בהלכות מצוה זו ואמר, שמה שאי אפשר להביאו מחמת רחוק הדרך, יפדה ויגלה דמיו לבית הבחירה ויוציאם שם על מזון בלבד, והוא אמרו יתעלה: "וכי-ירחק ממך המקום פי לא תוכל שאתו" (שם, כד), גם אמרה התורה בהלכות מצוה זו, שאם יפדה אותו לעצמו יוסיף חמש והוא אמרו יתעלה: "ואם-גאל יגאל איש ממעשרו חמשיתו יסף עליו" (ויקרא כו, לא). וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו במסכת מעשר שני. וגם היא אינה חובה מן-התורה אלא לפרות ארץ ישראל ואין מעשר זה נאכל אלא בפני הבית. ולשון ספרי (פרשת ראה): "מקיש אכילת בכור למעשר שני: מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף מעשר שני לא יחא נאכל אלא בפני הבית".

המצוה הקנ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהוציא דמי מעשר שני (שהיה רחוק מירושלים ונפדה —), בזולת האכילה והשתיה, והוא אמרו בו: "ולא-נתתי ממנו למת" (דברים כו, יד), ולשון ספרי (ריש פרשת כי תבוא): "שלא לקחתי ממנו ארון ותכריכין". ואם הוציא ממנו איזה דבר — יאכל כנגדו, כמו שנתבאר במקומו. והזכיר את-המת לחזוק כאלו יאמר: אף-על-פי שהיא מצוה — לא יוציא עליו מעות מעשר שני. ונראה לי שפירן שצוה יתעלה להוציא דמי מעשר שני במזון בלבד, כמו שאמר: "ונתתה הפסך וגו'" (שם יד, כו) — הרי המוציא אותו בזולת המזון, כאלו נתנו למת, שאין תועלת למת בכך (ולכן הזכיר צרכי המת).

דגנך ותירשך" (שם); והאוכלו — לוקה, ובאותו התנאי שנתבאר במעשר דגן.

המצוה הקמ"ג — האזהרה שהזהרנו מלאכול מעשר שני של יצהר (שמן זית) חוץ לירושלים, והוא אמרו: "לא-תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותירשך ויצהרך" (שם); והאוכל חייב מלקות ובאותו תנאי שקדם במעשר דגן. ושמא תתמה על שמנינו מעשר דגן ומעשר תירוש ומעשר יצהר, שלש מצות; דע שאם אכל שלשתן פאחד — לוקה על פל-אחת ואחת: לפי שלא זה שבפסוק זה אינו לאו שבכללות שאין לוקין עליו, אלא הוא לחלק. ובפרוש אמרו בגמרא בכתובות (ד): "אכל מעשר דגן ותירוש ויצהר — חייב על פל-אחת ואחת. וכי לוקין על לאו שבכללות? קרא יתירא בתיב (מצאנו פסוק מיותר ללמד שלוקה). מכדי (הנה), בתיב: "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך וכו'" (שם יד, כג) ולמה לי להקדים למכתבינהו לכלהו (לצורך מה חוזר ומפרט את כולם?) שמע מינה לחלק" (בכוונת הפסוק, בפרוט הנוסף, "לחלק": להפריד. להחשיב כל מין כאיסור בפני עצמו). ובגמרא מכות אמרו: "מכדי, בתיב: "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך", לכתוב רחמנא: לא-תוכל לאכל אותם בשעריך, מהדר פרושינהו (חוזר ומפרש) לכלהו למה לי? שמע מינה ליחודי (ליחד) לאו לכל-חד וחד". הרי נתבאר שכל-מה שהזהיר עליו בפסוק זה, פל-ענן וענן לאו בפני עצמו. ואחזר להשלים שאר הלאוין שכלל אותם הפסוק.

~ שבת קודש ה' תמוז ~

מצות עשה קיט.

המצוה הקי"ט — הצווי שצטוינו שיהא נטע רבעי (פירות שמוציא האילן בשנה רביעית לנטיעתו) בלו קדש, והוא אמרו: "יהיה פל-פריו קדש הלולים לה" (ויקרא יט, כד), ודינו: שיעלה לירושלים ויאכלוהו בעליו שם כמו מעשר שני, ואין לפתנים בו כלום. ולשון ספרי (פרשת נשא): "ואיש את-קדשיו לו יהיו" (במדבר ה, י) — "משך הפתויב כל-הקדשים ונתנם לפתן ולא שיר מהם אלא תודה ושלמים ופסח ומעשר בהמה ומעשר שני ונטע רבעי שיהיו לפעלים". ובכך נתבאר דיני מצוה זו בשלמות בפרק אחרון ממשכת מעשר שני.

~ יום חמישי ג' תמוז ~

מצות לא תעשה קנ. קנא.

המצוה המ'שלמה מאה ותרמשים — האזהרה שהזהרנו מלאכול מעשר שני בטמא אפלו בירושלים, עד שיפדה. לפי שהכלל אצלנו שמעשר שני שנטמא פודין אותו אפלו בירושלים, כמו שנתבאר במכות (יט). והאזהרה על זה הוא אמרו: "ולא-בערתי ממנו בטמא" (דברים כו, יד), ובא בפלה (מכות, שם): בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא. ובגמרא מכות נתבאר עוד, שהמעשר והבכורים אסור לבצר (לאכול) מהם בטמא, והאכלם בטמא עזמן — לוקה, ובתנאי שאכל מעשר זה בטמא בירושלים בלי פדיון ואז ילקה, כמו שזכרנו. ובכך נתבאר דיני מצוה זו בסוף מכות (שם).

המצוה הקנ"א — האזהרה שהזהרנו מלאכול מעשר שני באנינות (באותו יום שמת אחד מקרוביו עליהם חייב להתאבל מן התורה — נקרא "אונן"), והוא אמרו ותעלה: "לא-אכלתי באני ממנו" (שם), ולשון המשנה (בכורים פרק ב משנה ב), שהמעשר והבכורים טעונים הקצאת מקום (לירושלים) וטעונים ודוי ואסורין לאונן. וכן פל-אונן אסור לאכל בקדשים מפסוק זה. ולשון התורה גם כן: "ותקראנה אותי באלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'" (ויקרא י, יט). ובכך נתבאר דיני האנינות בפרק ח' מפסחים (צא): ופרק ב' מזבחים (טז), והאכל קדשים או מעשר שני באנינות — לוקה.

~ יום שישי ד' תמוז ~

מצות לא תעשה קמא.

קמב. קמג.

המצוה הקמ"א — האזהרה שהזהרנו מלאכול מעשר שני של דגן (שם כולל לחמשת מיני תבואה) חוץ לירושלים, והוא אמרו ותעלה: "לא-תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך" (דברים יב, יז). והאוכל מעשר שני בלי פדיון — לוקה; ודוקא בתנאי שנתבאר בסוף מכות (יט), והוא: שאכלנו בחוץ (לירושלים) אחר שראה פני הבית, כלומר: לפני מחומת ירושלים והוא אמרם שם: מאימתי חייבין עליו? משיראה פני הבית (ואחר כך יצא מירושלים ואכל).

המצוה הקמ"ב — האזהרה שהזהרנו מלאכול מעשר שני של תירוש (יין) חוץ לירושלים, והוא אמרו ותעלה: "לא-תוכל לאכל בשעריך מעשר

נביאים

נחום פרק ב יא-יד

יא בוקה ומבוקה ומבולקה ולב נמס ופק ברפים וחלחלה בכל מתנים ופני כלם קבצו פארור: יב איה מעון אריות ומרעה הוא לכפרים אשר הלך אריה לביא שם גור אריה ואין מחריד: יג אריה טרף בדי גרותיו ומחנק ללבאתיו וימלא טרף חריו ומענתיו טרפה: יד הנני אליך נאם יהוה צבאות והבערתי בעשן רבפה וכפיריך תאכל חרב והכרתי מארץ טרפך ולא ישמע עוד קול מלאככה: (פ)

רש"י

(יא) בוקה, ריקנית: ומבוקה, ומרוקנת על ידי בוקקים: ומבולקה, מפורצת בחומותיה אישברטיר"א בלע"ז: ופיק ברכים, כשלון ברכים כמו (שמואל א כה) לפוקה ולמכשול: קבצו פארור, שחרורית כקדירה: (יב) איה מעון אריות, קינה היא על נינוה שהיתה מדור מלכים גבורים וחזקים כאריות: אשר הלך אריה לביא שם, ת"י אתר דהוו אזלין מלכין ושבקינ תמן בניהון הא כאריה דשרי לרוחצן: (יג) אריה טורף בדי גורותיו, כתרגומו מלכיה היו מביאים שלל רב עד שהיה די לבני ביתם:

ומחנק, בהמות לצורך לבאותיו כלומר מרבה אוצרותיו לבניו: וימלא טרף חריו, ת"י וממלן אוצרותיהן חטוף: (יד) רכבה, רוב רכב שבה קרטדיין בלע"ז ה"א יתירה היפך הלשון לריבוי מרכבות וכן (יחזקאל כד) סיר אשר חלאתה בה זוהם רב: ולא ישמע עוד קול מלאככה, קול מלאכך כמו שעשה כבר רבשקה וחביריו שלוחי אשור (ישעיה לז) ויקרא בקול גדול יהודית:

מצודת דוד

(יא) בוקה וגו', ר"ל נינוה תשאר ריקה וכוותה מן העושר: ולב נמס, לבם יהיה נמס מגודל החרדה וכשלון ברכים מבלי חוזה וכל מתנים יהיה חלחלה ורעד לבל יוכלו לעמוד על מתניהם: קבצו פארור, פני כולם ישחר כאלו קבצו כל השחרות שיש בקדרה הנשחרה מעשן האש: (יב) איה מעון אריות, אמר דרך קינה איה נינוה שהיתה מדור אריות ומקום מרעה אל הכפירים ר"ל מקום מלכים אדירים ושרים עצומים: אשר הלך, ר"ל אשר היה הולך ויוצא משם האריה והלביא לכל פאות העולם לטרוף טרף והיה נשאר שם גורי האריה הם הבנים הקטנים וישבו בבטחה ולא היה מי מחרידם ר"ל המלך והגבורים יצאו לשלול שלל ובניהם נשארו במקומם

מצודת ציון

(יא) בוקה ומבוקה, ענין ריקות כמו גפן בוקק (הושע י) וכפל המלה לחוזק הענין: ומבולקה, ענין כריתה כמו ובולקה ועוה פניה (ישעיה כד): ופיק, ענין כשלון כמו ולא יפיק (ירמיה י): פארור, קדרה כמו ובשלו בפרור (במדבר יא): (יב) מעון, מדור: לכפירים, לביא, שם משמות האריה: גור, כן יקרא האריה הקטן וכן גור אריה יהודה (בראשית מ"ט): (יג) בדי, בהרבות כמו בדי שופר (איוב ל"ט): ומחנק, מלשון חנק: חוריו, מלשון חור ונקב היא המערה אשר יסתור שם האריה: ומעונותיו, מלשון מעון ומדור: (יד) והבערתי, ענין שריפה: רכבה, קבוצת המרכבות: מלאככה, מל' מלאך ושליח:

בבטחון רב: (יג) אריה טורף, האריה הוא אשר הלך היה טורף בעבור מרבית צורך ספוק גורותיו הם בניו הקטנים והיה מחנק והורג מחיות השדה להביא אל לבאותיו הם נקבות האריה: וימלא, והיה ממלא החורים שיושב בהן מן הטרף וכפל דבריו ואמר ומעונותיו טרפה והוא משל על מלכי נינוה ושריה שהיו מביאים שלל רב די צורך בניהם ונשותיהם ומלאו ארצם מן העושר ששללו: (יד) הנני אליך, הנה אני אלחם בך: והבערתי, אשורף רוב הרכב שבה בהעלאת עשן השמים לגדול השרפה: וכפיריך, ר"ל בניך וזרעם תאכל החרב: והכרתי וגו', ר"ל עוד לא תטרף בארץ לשלול את העכו"ם: קול מלאככה, שהיו מרימים קול על ארצות העכו"ם ליראם ולבהלם וכמו שעשה רבשקה על ירושלים כמ"ש (במ"ב ובישע"י):

תהלים פרק-לו כ"מ

כו סור מרע ועשה-טוב ושכן לעולם: כה פי יהוה | אהב משפט ולא-יעזב את-חסידיו לעולם נשמרו
 וזרע רשעים נכרת: כט צדיקים יירשו-ארץ וישכנו לעד עליה: ל פי-צדיק יהגה חכמה ולשונו תדבר
 משפט: לא תורת אלהיו בלבד לא תמעד אשוריו: לג צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו: לה יהוה
 לא-יעזבו בידו ולא ירשיענו בהשפטו: לד קנה אלהיהוה | ושמור דרכו וירוממו לרשת ארץ בהפכת
 רשעים תראה: לה ראיתי רשע עריץ ומתערה פאורח רענו: לו ויעבר והנה איננו ואבקשהו ולא
 נמצא: לו שמרתם וראה ישר בראחית לאיש שלום: לה ופשעים נשמדו יחדו אחרית רשעים
 נכרתה: מט ותשועת צדיקים מיהוה מעולם בעת צרה: מ ויעזרם יהוה ויפלטם ויפלטם מרשעים
 ויושיעם פי-חסו בו:

רש"י

(ל) פי צדיק יהגה. תחלה בלבו חכמה לראות דין שפסקה תורה לכל דבר, ואח"כ לשונו תדבר משפט: (לא) לא תמעד אשוריו. לא יחליקו צעדיו: (לה) ומתערה. משריש כמו (ישעיה י"ט) ערות על יאור, ובלשון משנה יש הרבה אילן שנפשח ומעורה בקליפה: כאורח רענו. כאחד מאורחי הארץ הנשרשין

וממולאים בנכסים וכן פירש מנחם כאורח רענו מתלחלח ומתצמח כאשר הנשרש ואורח מאורחי בני אדם אנשי שרשים המה (ס"א): (לז) שמר תם. הסתכלו בדרכי התמימים ללמוד ממעשיהם: כי אחרית לאיש שלום. אם ראשית אין לו אחרית יש לו, אבל פושעים וחטאים ורשעים אחרית' נכרת' ונשמדו יחדיו:

מצודת ציון

(ל) יהגה. ידבר: (לא) תמעד. ענין החלקה והשמטה: אשוריו. רגליו שפוסע בהם: (לה) עריץ. חזק: ומתערה. נשרש ומעורה וכן ערות על יאור (ישעיה י"ט): אורח. ענין אילן הנטוע מזמן רב והוא שאול מלשון כגר כאורח (ויקרא כ"ד) אשר יאמר על תושב הארץ: רענו. רטוב כמו והיה עלהו רענו (ירמיה י"ז): (לז) אחרית. סוף: (מ) ויפלטם. ויצילם:

משפטו ויצא זכאי: (לד) קנה אל ה'. אשר הוא יצילך מיד הרשעים: ושמור דרכו. מבלי לעשות להם כמעשיהם: (לה) רשע עריץ. החזק ברשע: ומתערה. והוא נשרש כאילן הנטוע מזמן רב והוא רטוב ומלוחלח ור"ל שהיה ממולא בכל טוב: (לו) ויעבור. פתאום עבר מן העולם והנה איננו: (לז) שמר תם. שמר דרך תם וראה דרך ישר ללכת בה כי יש אחרית טוב לאיש המבקש שלום כל אדם להתנהג עם כל בישורות ובתמימות: (לח) יחדיו. כולם כאחד: אחרית וגו'. סופם לכריתה: (לט) ותשועת. אבל תשועת צדיקים היא מה' והוא מעולם בעת צרה והוא דבר המתקיים: (מ) כי חסו בו. ודרך ה' להושיע את החוסים בו:

מצודת דוד

(כז) סור מרע. לכן סור מרע ועשה טוב ותשכון במנוחה לעולם: (כח) אוהב משפט. לשלם לאיש כגמולו לזה לא יעזוב את חסידיו ויהיו נשמרים לעולם אבל זרע רשעים יוכרתו כל אחד לפי גמולו: (לא) לא תמעד. לזה לא תמעד אשוריו: (לב) צופה. מביט לארוב על הצדיק: (לג) בידו. ביד הרשע: בהשפטו. כאשר יהיה הרשע נשפט עם הצדיק בדבר העלילה ששם עליו לא ירשיענו המקום כי יוציא לאור

משניות מסכת כלים

ז תנור ישן בתוך החדש, וסרידה על פי הישן; נטל הישן וסרידה נופלת – הפל טמא; ואם לאו – הפל טהור. **ח** חדש בתוך הישן, וסרידה על פי הישן; אם אין בין חדש לסרידה פותח טפח – פל שבחך חדש טהור. **ח** לפסין זו בתוך זו ושבפותיהן שוות, השרץ בעליונה או בתחתונה – היא טמאה, וכלן טהורות. היו בכונס

פירוש ברטנורא

ז תנור ישן. שהוסק כדי לאפות בו סופגנים. שזו היא גמר מלאכתו להיות חשוב כלי לקבל טומאה: חדש. שלא הוסק ואינו מקבל טומאה: ופרידא על פי הישן. ואינה ממורחת בטיט, ואין כאן צמיד פתיל: נטל הישן וסרידה נופלת. שאינה נסמכת על פי החדש: חבל טמא. שהישן שעליו הסרידה חשוב כלי ואינו מציל אלא בצמיד פתיל, והרי אין כאן צמיד פתיל. והחדש שאינו כלי היה חוצץ בפני הטומאה משום אוהל אם היתה הסרידה נסמכת עליו, דכל המציל משום אוהל אינו צריך לצמיד פתיל. אבל בזמן שאין הסרידה נסמכת עליו אין כאן אוהל, הלכך הכל טמא: אם אין בין חדש לסרידה פותח טפח. אם אין גובה טפח בין הכיסוי שעל הישן לפה של התנור החדש, נחשב הכיסוי שעל הישן כאילו הוא בפי החדש, ונעשה החדש אוהל וחוצץ בפני הטומאה וכל מה שבתוכו טהור:

ח לפסין. כמו אלפסין. מחבות גדולות של ברזל שמבשלין בהן: ושבפותיהן שוות. שאין שפת אחת מהן גבוהה מחברתה: בעליונה. היא הפנימית שהחיצונה תחתיה: היא טמאה. אם השרץ בעליונה, אוכלין שבתחתונה טהורין, דרחמנא אמר (ויקרא י"א) כל אשר יפול אל תוכו, ולא אל תוך תוכו, והשרץ שבעליונה תוך תוכו דתחתונה הוא. ואם השרץ בתחתונה, לא נטמאו האוכלים שבעליונה, דרחמנא אמר (שם) כל אשר בתוכו יטמא, ולא שבתוך תוכו: **היו בכונס משקה**. כלומר נקובים בכונס משקה דהיינו כדי טהרתו, דאלפסין עשויין למשקים ולאוכלין, ומטילין אותו לחומרם בכונס משקה: השרץ בעליונה.

משניות מבוארות – קהתי

הכל טמא; ואם לאו – ואם אין הסרידה נופלת כשניטל הישן, הפל טהור – שהתנור החדש, המכוסה בסרידה, מציל על כל מה שבתוכו, אף על התנור הישן, משום אוהל. **חדש בתוך הישן** – היה תנור חדש בתוך התנור הישן, העומד באוהל המת, וסרידה על פי הישן – התנור החיצון, ואם יניטל תנור זה, לא תפול הסרידה לתוך החדש אלא על פיו, שכן פירי צר מפיו של הישן, אם אין בין חדש לסרידה פותח טפח – שאין גובה טפח בין הסרידה שעל התנור הישן לשפת התנור החדש, פל שבחך חדש טהור – שרואים את הסרידה כאילו היא מונחת על פי החדש, ולפיכך החדש מציל על כל מה שבתוכו משום אוהל. ברם, התנור הישן שבחוץ טמא, מאחר שאינו מוקף צמיד פתיל.

באור משנה ח

לפסין – אילפסין, היינו מחבתות של חרס, זו בתוך זו – ויש ריאות בין אילפס לחברתה להניח שם אוכלים ומשקים, ושבפותיהן שוות – שאין שפה אחת גבוהה מחברתה: השרץ בעליונה – היינו בפנימית, או בתחתונה – בחיצונית, היא טמאה – זו שהשרץ בתוכה טמאה, וכלן טהורות – וכל שאר האילפסים טהורות; וכן כל מה שבתוכן טהור, שאם השרץ בפנימית (בעליונה). החיצונית טהורות, לפי שהשרץ אינו ב"תוכן" אלא בתוך תוכן, ונאמר (ויקרא י"א, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו", ודרשו: אל תוכו. ולא אל תוך תוכו; ואם השרץ בחיצונית (בתחתונה). הפנימית טהורות, שאין כלים מקבלים טומאה מאווריר כלי חרס, והאוכלים והמשקים שבתוכן טהורים, לפי שהם בתוך תוכן, ונאמר (שם): "כל אשר בתוכו יטמא", ודרשו: בתוכו ולא בתוך תוכו. **היו** – האילפסים נקובות – בכונס משקה – נקבים שאפשר למשקה להיכנס בהם, וכבר שנינו, שכלים העשויים בין לאוכלים ובין למשקים מטילים אותם לחומרה, שאם ניקבו בכונס משקה, אמנם עדיין הם חשובים כלים לענין זה שבעצמם מקבלים טומאה, כדן הכלים העשויים לאוכלים בלבד, ששיעורם להיטטר הוא במוציא זית (בגבן שדרכו יכול לצאת זית מהכלי). אולם אינם חשובים עוד כלים כדי להציל על מה שבתוכם משום "תוך תוכו", כדן הכלים העשויים למשקים בלבד, ששיעורם

~ יום ראשון ~

באור משנה ז

במסכת אהלות (ג, ז) נשנה, שהאוהל שכל ממדיו הם לכל הפחות טפח, היינו ארכו טפח ורחבו טפח וגובהו חללו טפח, הריהו מביא את הסומא. שאם נמצאת סומא מת תחתיו, כל הנמצא שם טמא, וחוצץ בפני הסומא, שאם הטומאה היא מחוצה לו, הריהו מציל על כל מה שבתוכו מלהטמא. – כן נשנה שם (ו, א), שהכלים שונה דינם מן האוהלים, שמביאים את הטומאה, אבל אינם חוצצים בפני הטומאה, שאין כלי נעשה אוהל. ברם, שונים אותם הכלים שנימנו במשנה א בפרקנו, שמכל מקום מצילים הם על מה שבתוכם בצמיד פתיל. מכאן נשנה שם (אהלות יב, א), שיש הבדל בין תנור חדש (היינו תנור של חרס שלא הוסק עדיין) ואינו מקבל טומאה לבין תנור ישן (היינו תנור שכבר הוסק כדי לאפות בו סופגנים, שזו היא גמר מלאכתו. כדי להיחשב כלי לקבל טומאה). שהתנור הישן, הואיל והוא כלי, אינו מציל על מה שבתוכו אלא אם כן היה מוקף צמיד פתיל כשאר כלים המצילים, ואילו התנור החדש אין דינו בכלי לענין זה, אלא הוא נעשה אוהל, ולפיכך הוא מציל על מה שבתוכו בכיסוי בלבד, בלא צמיד פתיל, שכן חוצץ הוא בפני הטומאה כדן אוהל. משנתנו דנה בתנור ישן וחדש שהיו זה בתוך זה.

תנור ישן בתוך החדש – בתוך התנור שעדיין לא הוסק, ואינו מקבל טומאה (עיי' לעיל ה, א). ועומדים הם באוהל המת, וסרידה – כיסוי כמין עריבה, על פי הישן – היינו על התנור הפנימי, ואין הסרידה ממורחת בטיט, ואין כאן צמיד פתיל (ברטנורא); ויש מוסיפים, שמדובר כאן בכונס ששפת פיו של החדש ושפת פיו של הישן הן שוות (יתפאר ישראלי); אבל יש גורסים: וסרידה על פי החדש. היינו על פי התנור החיצון, והיא נשענת על פי הישן (הפנימי). וכגון שהתנור הישן בולט קצת מחוץ להחדש (רמב"ם הל' סומא מת כא, ט; עיי' פירוש הרא"ש; "תוספות יום טוב"; "משנה אחרונה"): נטל הישן וסרידה נופלת – אם כשיניטל התנור הישן תפול הסרידה, שאין הסרידה רחבה אלא כדי לכסות את הישן, הפל טמא – שהתנור הישן, שהוא כלי, אינו יכול להציל אלא בצמיד פתיל, והרי אין עליו צמיד פתיל; והתנור החדש, שעדיין לא נעשה כלי, יכול היה אמנם להציל על מה שבתוכו משום אוהל, אילו הסרידה היתה נסמכת עליו, והיה פיו מכוסה, שכן כל המציל משום אוהל אינו צריך לצמיד פתיל, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, אבל הואיל ואין הסרידה נסמכת עליו, ונמצא פיו מגולה, הרי אינו יכול להציל משום אוהל, הלכך

מִשְׁקָה, הַשְּׂרֵץ בְּעֵלְיוֹנָה – פֶּלֶן טֻמְאוֹת; בְּתַחְתּוֹנָה – הָיָא טֻמְאָה, וְכֵלָן טְהוֹרוֹת. הַשְּׂרֵץ בְּעֵלְיוֹנָה וְתַחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת – הָיָא וְתַחְתּוֹנָה טֻמְאָה; בְּעֵלְיוֹנָה וְתַחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת – כָּל שֵׁשׁ בָּהּ מִשְׁקָה טוֹפָה, טֻמְאָה.

פ ר ק א ח ד ע ש ר

א כְּלֵי מַתְכוֹת – פְּשׁוּטֵיהֶן וּמִקְבְּלֵיהֶן טֻמְאִין, נִשְׁבְּרוּ – טְהוֹרֵי. חֹזֵר וְעִשָּׂה מִהֵן כָּלִים – חֹזֵר לְטֻמְאָתָן הַיְשָׁנָה. רָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא לְכָל טֻמְאָה, אֲלָא לְטֻמְאַת הַנֶּפֶשׁ.

פירוש ברטנורא

דהיינו הפנימיות: כולן טמאות. דרואין את השרץ כאילו הוא בכל אחת, כיון דנקיבות בכונס משקה: בתחתונה. והיא החיצונה: היא טמאה וכולן טהורות. דאין טמאה נכנסת דרך שוליו. ומיהו אם היו אוכלים ומשקים בפנימיות, נטמאו, כיון דלא מירח הנקב כדמוכח לעיל בפרק שמיני. והיינו טעמא, משום דניקב בכדי טהרתו נחשב כאויר של חיצונה, ואוכלים ומשקים מיטמאין מאויר כלי חרס: השרץ בעליונה. השתא מייירי בלפסין שלימות: היא ותחתונה טמאה. דכמונה בתוכה דמי כיון דעודפת. אבל אמצעות טהורה, דאין כלי מיטמא באויר כלי חרס: כל שיש בו משקה טופח טמא. נטמא משקה טופח שבתוך הכלי האמצעי מאויר כלי חרס, וחזר המושקה וטימא את הכלים. דרבנן גזרו על משקה שיטמא כלי, גזירה משום משקה זב וזבה. והוא הדין דהוה מצי לאשמועינן חידוש זה של משקה טופח ברישא כשהשרץ בעליונה ותחתונה עודפת ויש משקה טופח באמצע: **יֵא א כְּלֵי מַתְכוֹת פְּשׁוּטֵיהֶן טֻמְאִין**. דלא איתקש לשק: חזרו לטומאתן הישנה. חכמים גזרו על כלי מתכות שהתיכן ועשה מהן כלים חדשים, שיחזרו לטומאתן הישנה. גזירה שמא יאמרו שבירתן של כלים מטהרתן ומבילתן מטהרתן. מה שבירתן אינה טעונה הערב שמש, שהרי משתמשין בהן באותו היום שנטמאו ושבחו וחזרו ועשו חרשים, אף מבילתן אינה טעונה הערב שמש, ואתאי למיעבר תרומה וקדשים בכלים שלא העריב שמשן: **לֹא לְכָל טֻמְאָה**

משניות מבוארות – קהתי

באה להשמיע, שדווקא בכגון זה ששינוי בסיפא הדין הוא, שכל שיש בה משקה טופח טמאה, שהואיל וכל האילפסים שלמות ומקבלות טמאה, ותחתונה עודפת, והרי זה כאילו השרץ מונח באויר התחתונה והמשקים שבאילפסים אף הם מונחים באויר התחתונה, לפיכך נטמאים המשקים מאויר התחתונה וחוזרים ומטמאים את הכלים. אבל בכגון ששינוי ברישא, שהאילפסים ניקבו בכונס משקה ושפתותיהן שוות ושרץ בתחתונה, אפילו יש בהן משקה טופח, כולן טהורות, כמו שכבר בארנו במשנה בענין זה.

ויש גורסים בסיפא: העליונה ותחתונה עודפת, ואף מפירושו של הרב מברטנורא נראה שהיתה לו גירסה אחרת, ויש סוברים שאננם כך היתה גירסתו; ופירוש הדברים, שאם העליונה ותחתונה (הפנימיות והחיצונית), שתיהן עודפות על האמצעית, והשרץ בעליונה, ונמצא שאין טמאה לא באמצעית ולא בתחתונה, שאין אחת מהן באויר העליונה, כל שיש משקה טופח באמצעית, הרי הוא נטמא במגע מן האילפס הפנימית, וחזרו המשקה ומטמא את האילפס האמצעית וכן האמצעית לחיצונית ("משנה אחרונה"). ויש מפרשים לפי גירסה זו, שהכוונה היא: בין שהעליונה עודפת בין שהתחתונה עודפת, כל שיש בה משקה טופח טמאה (עיי' "תוספות יום טוב", שלדעתו אף בכגון שוויו בכונס משקה והשרץ בתחתונה הדין כך. שלא כמו שבארנו במשנה לשיטת הגר"א).

~ יום שני ~

ב א ו ר מ ש נ ה א

בעשרת הפרקים הראשונים, הנקראים בתוספתא בשם "בבא קמא" של מסכת כלים, נישנו דיני כלי חרס. מכאן ועד סוף פרק יד נישנים דיני כלי מתכות.

כְּלֵי מַתְכוֹת, פְּשׁוּטֵיהֶן וּמִקְבְּלֵיהֶן טֻמְאִין – לעיל (ב, א) שנינו: "כְּלֵי עֵץ וְכָלִי עוֹר וְכָלִי עֶצֶם וְכָלִי זָכוּכִי, פְּשׁוּטֵיהֶן טְהוֹרִים וּמִקְבְּלֵיהֶן טֻמְאִין". ובאה משנתנו ללמד, ששונה דינם של כלי מתכות מכל הכלים הללו, שאפילו פשוטיהם מקבלים טמאה; והטעם הוא, שכל אותם הכלים שנימנו שם הוקשו בכתוב לשק (ויקרא יא, לב), כמו שבארנו בפתיחה למסכתנו, אבל כלי מתכות לא הוקשו. והרמב"ם מפרש הטעם, לפי שכתוב בטומאת כלי מתכות (במדבר לא, כג): "כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש", ומשמע בין פשוטים בין מקבלים. **נִשְׁבְּרוּ** – הכלים, **טְהוֹרֵי** – יצאו מידי טומאתם; ולהלן (בפרקים יג-יד) יבואר שיעור שבירתם להיטהר. יש מעירים, שאף על פי שלכאורה שברי כלי מתכת אינם גרועים מפשוטי כלי מתכות, מכל מקום שונה דינם לענין טומאה, לפי פשוטי כלי מתכת, הואיל ונעשו מתחילתם לשם כלים פשוטים, הרי הם נקראים כלים, אבל כלי שנשבר ואינו כבתחילה, הריהו בטל מתורת כלי ("משנה אחרונה"). **חֹזֵר וְעִשָּׂה מִהֵן כָּלִים** – כלי מתכת שנטמאו ונשברו, וטהרו מטומאתם, ואחר כך חזר ועשה כלים חדשים מן השברים, **חֹזֵר לְטֻמְאָתָן הַיְשָׁנָה**

הוא בכונס משקה, וכיון שהאילפסים מיוחדות לאוכלים ולמשקים, הרי דינן, שבכונס משקה אינן מצילות על מה שבתוכן, ולפיכך: **הַשְּׂרֵץ בְּעֵלְיוֹנָה** – בפנימיות, **פֶּלֶן טֻמְאוֹת** – הפנימיות טמאה, שהרי לא ניקבה במוציא זית אלא בכונס משקה בלבד, והולכים בה לחומרה, שאינה בטלה לענין קבלת טמאה מתורת כלי, והחיצונית טמאות, שהואיל וניקבה בכונס משקה הולכים בה לחומרה, ששוב אינה חוצצת בפני השרץ שלא יטמא את החיצונית משום תוך תוכן, אלא רואים את השרץ כאילו מונח באווירה של כל אחת מהחיצוניות. **בְּתַחְתּוֹנָה** – היה השרץ באילפס החיצונית, **הָיָא טֻמְאָה** – כמו שבארנו הטעם לעיל, שעדיין חשובה כלי, **וְכֵלָן טְהוֹרוֹת** – והאילפסים הפנימיות טהורות לפי שאין הטמאה באוויר; ואם הן חשובות כלים הרי אין כלים מקבלים טמאה מאויר כלי חרס; ואם אינן חשובות כלים, הרי אינן מקבלות טמאה כלל. ברם, האוכלים והמשקים שבתוך הפנימיות טמאים, שהולכים לחומרה ואומרים, שהפנימיות אינן חשובות כלים ואינן מצילות על האוכלים והמשקים משום "תוך תוכן". אמנם המשקים נטמאו אינם חוזרים ומטמאים אותן האילפסים שהמשקים בתוכן, שלגבי טומאת עצמן אומרים "ממה נפשך": אם כלים הם, הרי מצילות הן על המשקים שבתוכן משום "תוך תוכן", ונמצא שאינם טמאים, ואם אינם כלים, הרי אינם מקבלים טמאה בכלל ("אליהו וראי"). **הַשְּׂרֵץ בְּעֵלְיוֹנָה וְתַחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת** – משנתנו חזרת כאן ללמד באילפסים שלמות זו בתוך זו, ואין שפתותיהן שוות, אלא שפת החיצונה גבוהה משפת האחרות, והשרץ נמצא בפנימיות, **הָיָא** – הפנימית שהשרץ בתוכה, **וְתַחְתּוֹנָה** – והחיצונית, **טֻמְאָה** – שהואיל והחיצונית עודפת, הרי זה כאילו מונח השרץ גם באויר החיצונית. אבל האמצעיות טהורות, אף על פי שהן באויר החיצונית, שאין כלים מיטמאים מאויר כלי חרס. **בְּעֵלְיוֹנָה וְתַחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת** – כלומר בענין ששינוי קודם לכן, שאם "השרץ בעליונה ותחתונה עודפת", העליונה ותחתונה בלבד טמאות, אבל האמצעיות טהורות, **כָּל שֵׁשׁ בָּהּ מִשְׁקָה טוֹפָה** – כל אילפס אמצעית שיש בה משקה כדי ללחלח את היד הנוגעת בו, **טֻמְאָה** – לפי שהמשקה נטמא מאויר האילפס החיצונה וחזרו ומטמא את האילפס שהמשקה בתוכה, שכן חכמים גזרו על משקים טמאים שיחיו מטמאים כלים, גזירה משום משקים של זב וזבה, שהם אב הטומאה, כמו שכבר בארנו במקומות אחרים.

בארנו את הסיפא לפי הרא"ש והגר"א. ולמה נקטה המשנה לשון זה של חזרה על הפסקה "בעליונה ותחתונה עודפת"? על כך כותב הגר"א, משמנתנו

ב פל כלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו – טמא, חוץ מן הדלת, ומן הנגר, ומן המנעול, והפותח שתחת הציר, והציר, והקורה, והצנור; שנעשו לקרקע.

ג העושה פלים מן העשת, ומן החררה, ומן הסוכב של גלגל, ומן הטפסין, ומן הצפויין, מפני כלים, ומאגני כלים, מאגני כלים, מן השחלת, ומן הגדרת – טהורין. רבי יוחנן בן נורי אומר: אף מן הקצצת. משברי כלים, מן

פירוש ברטנורא

אלא לטומאת נפש. רבן שמעון בן גמליאל סבר דטעמא דגזרו על כלי מתכות שיחזרו לטומאתן ישנה אינה אלא גזירה שמא תשתכח תורת מי חטאת מן הכלים, שאין לך אדם ממתין שבעת ימים אלא שוברן מיד וחוזר ועושה אותן חדשים, הילכך לא גזרו אלא לטומאת מת בלבד שצריכים הוואת שלישי ושביעי. ואין הלכה כרשב"ג:

ב שיש לו שם בפני עצמו. שהוא ידוע וניכר ומיוחד בשמו: טמא. בין יש לו בית קבול בין אין לו בית קבול: הנגר. יתד של ברזל שנועץ ראשו אחד בקרקע וראשו השני אחורי הדלת. אי נמי, כמין עמוד שסוגר ומכריח הדלת מן הקצה אל הקצה: מנעול. כל דבר שנועלים וסוגרים בו הדלת נקרא מנעול. ודוגמתו במקרא בשיר השירים (ה' ה') על כפות המנעול: פותח. כמין כוס קטן של ברזל קובעים בארץ, וציר הדלת סובב עליו כדי שיהא נוח להפתח ולהסגר. ודוגמתו במקרא (מלכים א' י' ג') והפותח לדלתות הבית הפנימית: והצנור. קנאל"י בלע"ז: שנעשו לקרקע. להשתמש בקרקע. וכל המחובר לקרקע הרי הוא בקרקע ואינו מקבל טומאה:

ג העשת. חתיכה של ברזל כשמוציאים אותו מן המחצב: חררה. לאחר שמתכים הברזל עושים ממנו עיגול כמין עוגה: סוכב של גלגל. גלגל העגלה של עץ, עושים סביבו טס של ברזל שלא ישבר בטרשים ובסלעים: טפסין. וירקעו את פחי הוהב (שמות ל"ט), מתרגמין ורדירו ית טסי דדחבא: כני כלים. כסיסי כלים. לשון ואת כנו, דמתרגמין וית כסיסה: חוגני כלים. כמין ענק סביכות שפת הכלים: אזני כלים. בית יד שאוהים בו הכלי: השחלות. מה שנשתתיר

משניות מבוארות – קהתי

של מתכת שמעל הדלת (עיי' מועד קטן א, י); ויש גורסים: והקורא (באל"ף), ומפרשים, שהוא הקורנס שמקשים בו על הדלת, כדי לקרוא לבני הבית שיתחתו את הדלת ("תפארת ישראל"; תוספות אנשי סם); והצנור – של ברזל שבמשקף ושכמפתן שציר הדלת סוכב בו (ברם). יש עושים במפתן במקום צינור כמין כוס קטנה, ואז הוא נקרא "פותח". כמו שבארנו לעיל – "תפארת ישראל"; כל אלו אינם מקבלים טומאה, משום שנעשו לקרקע – להשתמש בהם במחובר לקרקע, וכל המחובר לקרקע הרי הוא בקרקע, ואינו מקבל טומאה. הרמב"ם כותב, שאפילו קודם שייקבעו אינם מקבלים טומאה, הואיל ועיקר עשייתם להשתמש בקרקע.

~ יום שלישי ~

באור משנה ג

העושה פלים מן העשת – מגוש של מתכת, ומן החררה – מחתיכת ברזל העשויה כמין עוגה, ומן הסוכב של גלגל – טס של ברזל שמסביב לגלגלים של עץ, ומן הטפסין – לוחות של מתכת, ומן הצפויין – מציפויי מתכת שעל כלי עץ, מפני כלים – מבסיסים של כלים, ומאגני כלים – משפתם של כלים, מאגני כלים – מבתי אחיזה שלהם, מן השחלת – הפסולת הנופלת מן המתכת, כשעושים ממנה כלי, ומן הגדרת – הנגרד מן הכלים בשעת עשייתם, טהורין – הכלים, ואין חוששים בכל אלו, שמא באו מכלים טמאים, וכשחזרו ועשה מהם כלים, חזרו לטומאתם הישנה, לפי שכל אלו אין עליהם צורת כלי כלל, ולא נראו לקבל טומאה לעולם. רבי יוחנן בן נורי אומר: אף מן הקצצת – העושה כלים ממה שנקצץ מן הכלי בשעת עשייתו, כגון שעשה כלי גדול וקיצץ שפתיו סביביו להקטינו, אף אלו טהורים (הגר"א); עיי' פירוש הרא"ש, שמבאר בדרך דומה; אבל הרב מברטנורא מבאר: אם קצץ כלים לחתיכות, כלים הנעשים מאותן חתיכות, לא חזרו לטומאתם הישנה... וכן מבאר ב"תפארת ישראל"; עיי' סם בענין טעמו של רבי יוחנן בן נורי; ועיי' "תוספות יום טוב"; "משנה אחרונה". משברי כלים – אבל העושה כלים משברי כלים, מן הגרויטים – מן הגרוטאות, מחלקי כלים ישנים, ומן המסמרות שידוע שנעשו מפלים – אף על פי שלא ידוע אם מכלים טהורים או מטמאים באו, טמאין – הכלים שנעשו מהם, שמא באו מכלים טמאים וחזרו לטומאתם הישנה. מן המסמרות – העושה כלים מן המסמרות סתם, שאין ידוע, אם נעשו

– מגזירת חכמים, שמא יאמרו הבריות: שבירתם של כלים מטהרתם וטבילתם מטהרתם, מה שבירתם אינה טעונה הערב שמש, שהרי משתמשים בהם באותו יום שנטמאו ונשברו וחזרו ועשאו חדשים, אף טבילתם אינה טעונה הערב שמש, ויבואו לעשות תרומה וקדשים בכלים שלא העריב משמש (גמרא שבת סז, ב; ברטנורא; ועיי' "תוספות יום טוב"). כן מובא בגמרא (סם), שזוהי תקנתו של שמעון בן שטח. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא לכל טמאה – הם חזורים, אלא לטמאת הנפש – לטומאת המת בלבד חזורים, שאם נטמאו בטומאת המת ונשברו, וחזרו ועשה מהן כלים, חזרו לטומאתם הישנה. אבל אם נטמאו בטומאה אחת ונשברו וחזרו ועשה מהם כלים, אינם חזורים לטומאתם הישנה. טעמו של רבן שמעון בן גמליאל מבואר בגמרא ובמפרשים, שלדעתו כל אותה גזירה אינה אלא משום שחששו חכמים שמא תשתכח תורת מי חטאת (מי אפר הפרה האדומה) מן הכלים, שאם ייטמאו כלי מתכות, לא ימתין בעל הכלים שבעת ימים להזאת מי החטאת עליהם, אלא ישברם מיד ויחזור ויעשה אותם חדשים; הלכך לא גזרו אלא לטומאת מת בלבד שצריכים הזאה בשלישי ובשביעי. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל (עיי' במפרשים. משום מה גזרו אותה גזירה בכלי מתכות בלבד ולא בשאר כלי סף).

באור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שכלי מתכות אף פשוטים מקבלים טומאה, באה משנתנו להשמיע, שאין פשוטי כלי מתכות מקבלים טומאה אלא אם כן יש להם שם בפני עצמם ואינם נקראים על שם כלי אחר (רמב"ם: "משנה אחרונה"). פל כלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו – שהוא ידוע ומיוחד בשמו, ואין לו שם לואי, טמא – מקבל טומאה, בין יש לו בית קיבול בין אין לו (רמב"ם: ברטנורא). חוץ מן הדלת – של מתכת, ומן הנגר – מין בריח או יתד לנעילת הדלת, ומן המנעול – שבתוך הדלת, והפותח שתחת הציר – כמין כוס קטנה של ברזל, שבה נתון ציר הדלת (שכן כימיהם לא היו הצירים קבועים בצד הדלת כמו אצלנו, אלא היו בולטים מאמצע שפת הדלת למעלה ולמטה, והציר שלמעלה היה תחוב בחור שבמשקף, והציר שלמטה – בחור שבאסקופה, אולם הואיל וכל כובד הדלת הוא למטה, לפיכך היו עושים מין כוס קטנה של ברזל ומכניסים אותה בחור שבאסקופה, כדי שיסוב בתוכו הציר התחתון ולא יעמיק החור על ידי סיבוב הציר בו תדיר. – "תפארת ישראל"; ונזכר שם זה בספר מלכים א' (ז' ו): "והפותח לדלתות". והציר – שעליו מסובבת הדלת, והקורה –

הַגְּרוּטִים, וּמִן הַמִּסְמְרוֹת שֶׁיִּדְוַע שְׁנַעְשׂוּ מִכָּלִים – טָמְאִין. מִן הַמִּסְמְרוֹת – בֵּית שְׁמַאי מְטַמְּאִין, וּבֵית הֵלֵל מְטַהְרִין. דְּבִרְזֵל טָמֵא שֶׁבִּלְלוֹ עִם בִּרְזֵל טָהוֹר, אִם רַב מִן הַטָּמֵא – טָמֵא, וְאִם רַב מִן הַטָּהוֹר – טָהוֹר, מִחֻצָּה לְמִחֻצָּה – טָמֵא. וְכֵן מִן הַחֲלָמָא וּמִן הַגָּלְלִים. קִלְסִטְרָא – טָמְאָה, וּמִצְפָּה – טָהוֹרָה. תַּפְּיִן, וְהַפּוּרְנָה – טָמְאִין. וְהַקְּלִסְטְרָא – רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: שׁוּמְטָה מִפֶּתַח זֶה וְתוֹלָה בְּחֻבְרָא בִּשְׁבֶּת; רַבִּי טַרְפוֹן אָמַר: הָרִי הִיא לוֹ כָּכָל הַכָּלִים, וּמִטְּלָטְלַת בְּחֻצָּרָה.

ה עֶקֶרְב שֶׁל פְּרָמְבִּיא – טָמְאָה, וְלִחְיִים – טָהוֹרִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַמֵּא בְּלִחְיִים. וְחֻכְמִים אָמְרִים: אִין טָמֵא אֱלָא

פירוש ברטנורא

מִן הַכִּלִּי לֵאחֹר שְׁנַעְשָׂה. לְשׁוֹן כְּמִשְׁחָל בְּנִיתָא מִחֻלְבָּא בְּרֻכּוֹת דָּף כ. ח. כִּי מִן הַמִּים מִשְׁתִּיהוּ (שְׁמַאי ב'), מִתְרַגְּמִין אִרִּי מִן מֵיא שְׁחֻלְתִּיהּ: גְּרוּדוֹת. שְׁנַגְדָּה מִן הַכִּלִּי בְּשַׁעַת עֲשִׂיתוֹ. לְשׁוֹן לְהַתְנַדֵּר בּוֹ הָאִמּוּר בְּאִיב (ב' ח'): טָהוֹרִים. דְּלֹא חִיּוּשִׁין כָּכָל הֵנִי שְׁמַא מְכַלִּי טָמֵא בָּאוּ וְכִשְׁחוּר וְעִשָּׂה מִהֵן כִּלִּי חֹזֵר לְטוֹמְאָתָן יִשְׁנֵה, דְּכָל הֵנִי לֹא נִרְאָה לְקַבֵּל טוֹמְאָה מְעוּלָם, מִשּׁוֹם דְּגוּלְמֵי כִלִּי מִתְכּוֹת נִינְהוּ, וְגוּלְמֵי כִלִּי מִתְכּוֹת אִין מְקַבְּלִין טוֹמְאָה. וְחֻכִּי תִנְיָא בְּתוֹסַפְתָּא, גּוּלְמֵי כִלִּי מִתְכּוֹת טָהוֹרִים, וְאִלוּ הֵן גּוּלְמֵי כִלִּי מִתְכּוֹת, כָּל שְׁעִתִּיד לְשׁוֹף, לְשִׁבְיָן, לְגִדְרָה, וְלִכְרֻכְבָּהּ, וְלִהְיֵשׁ בְּקוֹרְנָהּ, מִחוּסָר אוֹגֵן אוֹ אוֹזֵן. טָהוֹר: אִף מִן הַקְּצוּצוֹת. אִם קִצְץ כָּלִים לְחִיתֻכֹּת, כָּלִים הַנְּעִשִׂים מֵאוֹתָן חִתִּיכּוֹת לֹא חֹזֵר לְטוֹמְאָתָן יִשְׁנֵה. וְאִין הִלְכָּה כִּר' יוֹחֲנָן בֶּן נוּרִי: גְּרוּטָאוֹת. כָּלִים שֶׁנִּשְׁחָבְרוּ מִפְּנֵי תְשׁוּמִישׁ וְנַעֲשָׂה בֵּתָן חִתִּיכּוֹת קִמְנוֹת אַחֲרֵי בִלּוֹתָן נִקְרְאוּ גְרוּטוֹת. וְהֵן קִטְנִים מִשְׁבְּרֵי כָלִים: וּמִן הַמִּסְמְרוֹת שֶׁיִּדְוַע שְׁנַעְשׂוּ מִכָּלִים. אַע"ג דְּלֹא יִדְעִין אִם מְכַלִּים טָהוֹרִים בָּאוּ אוֹ מִן הַטָּמְאִין: טָמְאִין. טָמְאִים הַכָּלִים הַנְּעִשִׂים מֵהֶם. דְּחִיּוּשִׁין שְׁמַא מְכַלִּים טָמְאִין בָּאוּ וְחֹזֵר לְטוֹמְאָתָן הִישְׁנֵה: מִן הַמִּסְמְרוֹת. סָתֵם. דְּלֹא יִדְעִין אִם נַעֲשׂוּ מְכַלִּים אוֹ מִן הַעֲשָׂה: בֵּית שְׁמַאי מְטַמְּאִין. דְּגוּרוֹ הֵנִי אִמּוֹ הֵנִי: וּבֵית הֵלֵל מְטַהְרִין. דְּלֹא נוּרִי:

דְּבִרְזֵל טָמֵא. שְׁבִלְלוֹ. שְׁטַרְפָּן זֶה בּוֹה וְהִתְכִּין וְעִשָּׂה מִשְׁנֵיהֶם כָּלִי: בִּרְזֵל טָהוֹר. שְׁבִלְלוֹ מִן הַעֲשָׂה וּמִן הַחֲרָרָה וְכִי: אִם רֹב מִן הַטָּמֵא טָמֵא. דְּחֹזֵר לְטוֹמְאָתוֹ הִישְׁנֵה: הַחֲלָמָא. טִיט הִדְבֵּק כְּלוּבֵן בִּיצָה: וּמִן הַגָּלְלִים. שְׁעִירֵי הַטִּיט עִם גָּלְלֵי הַבָּקָר וְעִשָּׂה מִהֵן כָּלִים וְצִרְפָּן כְּבִשְׁשָׁן. אִם רֹב מִן הַחֲלָמָא. מְקַבְּלִים טוֹמְאָה כְּדִין כָּלִי חֶרֶס. וְאִם רֹב מִן הַגָּלְלִים, טָהוֹרִים, דְּכָלִי גָלְלִים אִין מְקַבְּלִין טוֹמְאָה: קִלְסִטְרָא. הִנְגֵּר שֶׁל הַדֶּלֶת. וְהוּא הוֹתֵד שְׁנוּעִלִים בּוֹ הַדֶּלֶת כְּדִפְרִישָׁנָא לְעִיל, רִגְלִים לְעִשּׂוֹת בְּרָאשׁוֹ כְּמוֹן תְּפוֹת, וְהוּא נִקְרָא גְלוֹסְטְרָא. וְאִם נַעֲשָׂה מְבִרְזֵל טָמֵא, חֹזֵר לְטוֹמְאָתוֹ הִישְׁנֵה, לְפִי שְׂרָאִי לְדוֹךְ בּוֹ שׁוּמִין כְּמִדּוּכָה: וּמִצְפּוֹה טָהוֹרָה. אִם הִיתָה שֶׁל בִּרְזֵל טָהוֹר וּמִצְפּוֹה שֶׁל מִתְכּוֹת טָמֵא, טָהוֹרָה. דְּבִתֵּר עֵיקָר אֲוִלִּין וְלֹא בִתֵּר הַצִּיפּוֹי שְׁהוּא שֶׁל מִתְכּוֹת טָמֵא: תַּפְּיִן וְהַפּוּרְנָא. שְׁנֵים הַקְּבוּעִים בְּפּוֹתֵחַת, וְהֵפִין נִכְנֵס בְּתוֹךְ הַפּוּרְנָא: שׁוּמְטָה מִפֶּתַח זֶה וְתוֹלָה בְּחֻבְרָא. ע"י גְּרוּרָה בְּלִבְדָּה, דְּמִטְלֹל מִן הַצֵּד הוּא. אֲבָל מִטְלֹל גְּמוּר, לֹא. וְר' טַרְפוֹן שְׂרִי אֲפִילוּ מִטְלֹל גְּמוּר כִּי אֲרִחְתִּי. וְשְׁמַא אֲתָא תָּנָא לֹא שְׁמַעֲנִין הָכָא דְקִלְסוֹסְטְרָא טָמְאָה דְתָנִן בְּרִישָׁא לֹא דְבְרִי הֵכָּל הִיא אֱלָא פְּלוּגְתָּא דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְר' טַרְפוֹן, דְּלִר' יְהוֹשֻׁעַ טָהוֹרָה, דְּכִי הִכִּי דְלֹא מִשּׁוֹי לֵה מָנָא לְעִנִּין שְׁבֶת הִכִּי נָמִי לֹא מִשּׁוֹי לֵה מָנָא לְעִנִּין טוֹמְאָה:

ה עֶקֶרְב שֶׁל פְּרָמְבִּיא, אַחַד הֵן, וְהַבְּרֹזֶל הַנִּכְנָס בִּפְיָהּ הַבְּהֵמָה נִקְרָא עֶקֶרְב: מְחוּבְּרִים לְעֶקֶרְב כְּמוֹן שְׁנֵי מִסְּכֵי מְצוּיִרִים, אַחַד

משניות מבוארות – קהתי

מְכַלִּים, בֵּית שְׁמַאי מְטַמְּאִין – שְׁגוּרִים בְּמִסְמְרוֹת סָתֵם מִשּׁוֹם הַמִּסְמְרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ מְכַלִּים, וּבֵית הֵלֵל מְטַהְרִין – שְׁאִינֵם גְּזוּרִים. בִּאֲרָמִי מִשְׁנֵתוֹ לְפִי רֹב הַמְּפָרְשִׁים, שֶׁהִנְדִּין בָּהּ, אִם חוֹשִׁשִׁים שְׁמַא חֹזֵר הַכָּלִים לְטוֹמְאָתָם הִישְׁנֵה. אֲבָל הַרְמָבִּים מְפָרֵשׁ מִשְׁנֵתוֹ בְּדֶרֶךְ אַחֲרָה, שֶׁכֵּן לְפִירוּשׁוֹ דִּנָּה הַמִּשְׁנָה כּוֹלָה בְּעִנִּין קִבְּלַת טוֹמְאָה לְהַבֵּא (עֵינִי בְּפִירוּשׁוֹ לְמִשְׁנֵתוֹ: וְעֵינִי הֵלֵל כָּלִים ח. ב.).

באור משנה ד

בִּרְזֵל טָמֵא – הָבָא מְכַלִּי טָמֵא שֶׁנִּשְׁבֵּר, שֶׁבִּלְלוֹ עִם בִּרְזֵל טָהוֹר – וְעִשָּׂה מִהֲתַעְרוּבֹת כִּלִּי, אִם רַב מִן הַטָּמֵא – אִם רֹבּוֹ שֶׁל הַכִּלִּי הוּא מִן הַבְּרֹזֶל הַטָּמֵא, טָמֵא – הַכִּלִּי, שְׁהוּא חֹזֵר לְטוֹמְאָתוֹ הִישְׁנֵה; וְאִם רַב מִן הַטָּהוֹר – וְאִם רֹב הַכִּלִּי הוּא מִן הַבְּרֹזֶל הַטָּהוֹר, טָהוֹר – הַכִּלִּי. מִחֻצָּה לְמִחֻצָּה – שִׁישׁ בְּכָלִי מִחֻצָּה מִן הַבְּרֹזֶל הַטָּמֵא וּמִחֻצָּה מִן הַבְּרֹזֶל הַטָּהוֹר, טָמֵא – הַכִּלִּי, שֶׁהוֹלְכִים בּוֹ לְחוּמְרָה. וְכֵן מִן הַחֲלָמָא וּמִן הַגָּלְלִים – חֲלָמָא הוּא מִין טִיט עֵבֶה, וְכִלִּי הַעֲשׂוֹי מִמֶּנּוּ מְקַבֵּל טוֹמְאָה כְּדִין כִּלִּי חֶרֶס, וּבָאָה הַמִּשְׁנָה לְלַמֵּד, שֶׁהַעֲשׂוּשָׁה כִּלִּי מִתְעַרְבֶּת שֶׁל חֲלָמָא וְגָלְלִים, אִם רֹב הַכִּלִּי מִן הַחֲלָמָא, הַכִּלִּי מְקַבֵּל טוֹמְאָה כְּדִין כִּלִּי חֶרֶס, וְאִם רֹבּוֹ מִן הַגָּלְלִים, הַכִּלִּי אֵינוֹ מְקַבֵּל טוֹמְאָה, שְׁכִלִי גָלְלִים אֵינֶם מְקַבְּלִים טוֹמְאָה; מִחֻצָּה עַל מִחֻצָּה, מְקַבֵּל טוֹמְאָה (רַמְבַּם; רִי"ט; בְּרִטְנּוֹרָא; וְעֵינִי "תְּפֹאֶרֶת יִשְׂרָאֵל" שֶׁמְּפָרֵשׁ בְּדוֹךְ אַחֲרָת). קִלְסִטְרָא – כְּמוֹן כְּדוֹר עֵבֶה שֶׁבְּרָאשׁ הַבְּרִיחַ שֶׁל הַדֶּלֶת, טָמְאָה – אִם נַעֲשָׂתָה מְבִרְזֵל טָמֵא, שֶׁכֵּן חֲזוֹרָתָהּ הִיא לְטוֹמְאָה הִישְׁנֵה, וּמִצְפָּה – אִם הִיתָה שֶׁל בִּרְזֵל טָהוֹר, וּמִצְפּוֹה מִתְכּוֹת טָמְאָה, טָהוֹרָה – שֶׁהוֹלְכִים אַחֵר הָעֵיקָר וְלֹא אַחֵר הַצִּיפּוֹי (הַרְ"שׁ; הַרְ"שׁ; בְּרִטְנּוֹרָא); וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: קִלְסוֹסְטְרָא טָמְאָה – מְקַבְּלַת טוֹמְאָה, וּמִצְפּוֹה – קִלְסוֹסְטְרָא שֶׁל עֵץ הַמִּצְפּוֹה בִּרְזֵל, טָהוֹרָה – אֵינָה מְקַבְּלַת טוֹמְאָה, שֶׁשְּׁפוּטִי כִלִּי עֵץ הַמִּצְפּוֹה מִתְכּוֹת אֵינֶם מְקַבְּלִים טוֹמְאָה (רַמְבַּם; הַרְ"שׁ; הַרְ"שׁ; "תְּפֹאֶרֶת יִשְׂרָאֵל"). תַּפְּיִן, וְהַפּוּרְנָה – הַפּוּרְנָה הֵינָּה הַמְּנַעֵל, וְהֵפִין הֵן הַשִּׁנְיִים

~ יום רביעי ~

באור משנה ה

עֶקֶרְב שֶׁל פְּרָמְבִּיא – פְּרוּמְבִּיא הוּא רֶסֶן הַבְּהֵמָה, וְכּוֹ חִתִּיכַת בִּרְזֵל בְּצוּרַת עֶקֶרְב. מִשְׁנִיחִים בְּפִיהָ שֶׁל הַבְּהֵמָה; וּבָאָה הַמִּשְׁנָה לְלַמֵּד, שֶׁחִתִּיכַת בִּרְזֵל זֶה, הַנִּקְרָא "עֶקֶרְב שֶׁל פְּרוּמְבִּיא", טָמְאָה – מְקַבְּלַת טוֹמְאָה, לְפִי שִׁישׁ לֵה שֶׁם בְּפִנִּי עֲצָמָה (רַמְבַּם); וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים הַטַּעַם, לְפִי שֶׁעֲשׂוּיָהּ לְתַשְׁמִישׁ הָאָדָם, לְעַכְבַּ בָּהּ אֶת הַבְּהֵמָה שֶׁלֹּא תִרְוֶץ (הַרְ"שׁ). וְלִחְיִים – הַטִּסִּים שְׁנוֹתֵנִים עַל לַחֵי הַבְּהֵמָה, טָהוֹרִים –

עֲקָרָה, וּבִשְׁעַת חֲבוּרָן – הֵכֵל טָמֵא.

1 פִּיקָה שֶׁל מִתְּכַת – רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא, וְחֻכְמִים מְטַהְרִין. וּמִצֻּפָּה – טְהוֹרָה. הַבּוֹשׁ וְהָאִמָּה וְהַמִּקְלָל וְסִמְפוּנִיָּה וְחִלְלִיל שֶׁל מִתְּכַת – טָמֵאִין, וּמִצֻּפִּין – טְהוֹרִים. סִמְפוּנִיָּה, אִם יֵשׁ בָּהּ בֵּית קִבּוּל כְּנָפִים – בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף מְמַאֵה. 2 קֶרֶן עֲגוּלָה – טָמֵאָה, וּפְשׁוּטָה – טְהוֹרָה. אִם הָיְתָה מְצוּפִית שְׁלֵשׁ שֶׁל מִתְּכַת – טָמֵאָה. הֶקֶב שְׁלֵשׁ – רַבִּי טַרְפוֹן מְטַמֵּא, וְחֻכְמִים מְטַהְרִין. וּבִשְׁעַת חֲבוּרָן – הֵכֵל טָמֵא. פִּיּוּצָא בּוֹ: קִנְי מְנוּרָה – טְהוֹרִין. הַפָּרֹחַ וְהַפְּסִיס – טָמֵאִים. וּבִשְׁעַת חֲבוּרָן – הֵכֵל טָמֵא.

פירוש ברטנורא

מכאן ואחד מכאן על לחי הבהמה עשויין לנו. והן טהורין כשהן בפני עצמן, דתכשיטי בהמה נינהו, ותכשיטי בהמה וכלים אין מקבלים טומאה: 1 פִּיקָה. כמין כדור קטן נקוב באמצע שמשמות הנשים בראש הפלך שמוות בו כדי שיכבד: ר' עקיבא מטמא. דכלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו הוא, וטמא, כדתנן בריש פרקין: וְחֻכְמִים מְטַהְרִין. דאין לו שם בפני עצמו אלא שם לווי, פיקא של כוש, או פיקה של אותו דבר שהיא משמשת לו. וחלכה כחכמים: וּמִצֻּפָּה. אם היא של עץ ומצופה במתכת טמא: טהורה. דבתר עיקרא אולנין, ולא בתר הציפו שהוא של מתכת טמא: כוש. פלך שהנשים טוות בו: והמקל. של מתכת טמא. הואיל ואדם ודוד בו את הבהמה, ככלי עשוי לתשמש אדם הוא חשוב: סמפוניא. מין כלי זמר הוא, כדכתיב בדניאל (2) פסנתרין וסמפוניא: וחליל. אף הוא מין של כלי זמר, וחלול הוא וקולו נשמע עד למרחוק: ומצופין טהורים. אם של עץ ומצופה נחושת טמא, טהור הוא. דבתר עיקר הכלי אולנין שהוא של עץ. ולא חשיב לו יש בית קיבול אע"פ שהוא חלול. כיון שאינו עשוי לבית קיבול: אִם יֵשׁ לָהּ בֵּית קִבּוּל כְּנָפִים. כלים דקים קטנים כדמות כנפים נותנים בתוך הסמפוניא. שמסייעים להשמעת קול הנגון. ואם עשו בתוכה מקום לבית קיבול של כנפים הללו, חשיב בית קיבול: וּבֵין כֶּף וּבֵין כֶּף. בין שהיא מצופה ובין שאינה מצופה, טמאה:

2 קֶרֶן עֲגוּלָה וקרן פשוטה. חצוצרות מקרינן הבהמות עשויות פרקים פרקים מחוברים, אלא שאחת מהן צורתה עגולה ואחרת פשוטה. וחוביר הפרקים של עגולה קשים וצריכים אומן יותר מחוביר הפרקים של פשוטה, ומפני זה אמרו המחזיר קרן עגולה בשבת חייב חטאת, משא"כ בפשוטה: קרן עגולה טמאה. שיש לה בית קיבול. וקרן פשוטה טהורה, שאין לה בית קיבול. וקרנים דין כלי עצם יש להן, שפשוטותיהן טהורים כפשוטי כלי עץ: מְצוּפּוֹת. מקום הנחת הפה, והוא הקצר שבה. מלשון עומדים צופים: טמאה. דחשבינן לה כלי מתכות, ואע"פ שהיא פשוטה מקבלת טומאה: חקן שלש. הצד הרחב שבה אם היה של מתכות: ר' טרפון מטמא וטהורים. וחלכה כחכמים: קני מנורה טהורים. שאין להם שם בפני עצמן, ותנן לעיל בריש פרקין כל כלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו, טמא: הפרח. מקום מושב הגר שבראש המנורה פרח שמו: כסין. רגלי המנורה שהיא יושבת עליהן:

משניות מבוארות – קהתי

קולות שונים, בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף טָמֵאָה – בין שהסימפוניא מצופה ובין שאינה מצופה, הרי היא מקבלת טומאה, הואיל ויש לה בית קיבול (הגריא). ולשיטת הרמב"ם, כל כלי עץ המצופה מתכת טהור, ואפילו יש לו בית קיבול, אלא שכאן טמא, משום שבית הקיבול של הסימפוניא אינו מצופה, שהרי אי אפשר לעשות שם ציפורי.

~ יום חמישי ~

באור משנה ז

קֶרֶן עֲגוּלָה – חצוצרה עקומה העשויה מקרן הבהמה, טָמֵאָה – מקבלת טומאה, לפי שיש לה בית קיבול, שהואיל והיא עקומה, הרי עשויה היא לקבל לתוך חללה מים וכדומה; וּפְשׁוּטָה – חצוצרה פשוטה מקרן הבהמה, טְהוֹרָה – אינה מקבלת טומאה, שאף על פי שיש לה חלל, מכל מקום אינו בית קיבול, והרי הקרן דינה כדיון כלי עצם, שפשוטיהם טהורים, כפשוטי כלי עץ (ענין לעיל ב. א.). אִם הָיְתָה מְצוּפִית שְׁלֵשׁ שֶׁל מִתְּכַת – מְצוּפִית היינו פיון, הצד הצר של החצוצרה הניתן בפי התוקע, ובאה המשנה ללמד, שאם המצופית של הקרן היתה של מתכת, טָמֵאָה – המצופית מקבלת טומאה, אפילו בפשוטה, כדיון כלי מתכות. הֶקֶב שְׁלֵשׁ – ויש גורסים: הקו שלש, היינו הצד הרחב שבקרן הפשוטה, אם היה של מתכת, רַבִּי טַרְפוֹן מְטַמֵּא – כדיון כלי מתכת; וְחֻכְמִים מְטַהְרִין – לפי שאין לו שם בפני עצמו, שלשון "קב" (או "קרי") הוא שם משותף, דהיינו שיש לו הוראות אחדות שונות זו מזו (רמב"ם: "חוטפות יוס טוב"; "תפארת ישראל"). וּבִשְׁעַת חֲבוּרָן – של הקרן והקב עם המצופית, והמצופית היתה של מתכת (ענין "משנה אחרונה"), הֵכֵל טָמֵא – אף בפשוטה. פִּיּוּצָא בּוֹ: קִנְי מְנוּרָה, טְהוֹרִין – אינם מקבלים טומאה, כשהם מפורקים מהמנורה, לפי שאין להם שם בפני עצמם. הַפָּרֹחַ – מקום מושב הגר בראש המנורה, וְהַפְּסִיס – מושב רגל המנורה, טָמֵאִים – מקבלים טומאה בפני עצמם, לפי שיש להם בית קיבול ("תפארת ישראל"). וּבִשְׁעַת חֲבוּרָן, הֵכֵל טָמֵא – אף הקנים.

אינם מקבלים טומאה, לפי שאין להם שם בפני עצמם (רמב"ם); ובברטנורא מבואר הטעם, שתכשיט בהמה הם, ותכשיטי בהמה וכלים אינם מקבלים טומאה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַמֵּא בַּלְחִיִּים – לפי שהם חלק מן הרסן, ועשויים לשימוש האדם. וְחֻכְמִים אֹמְרִים: אֵין טָמֵא אֶלָּא עֲקָרָה, וּבִשְׁעַת חֲבוּרָן – כשהלחיים מחוברים לעקרב, הֵכֵל טָמֵא – אף הלחיים.

דברי החכמים "אין טמא אלא עקרב" תמוהים הם, שהרי גם תנא קמא סובר כך.

וכותב הגריא, שלדעת תנא קמא אין טהור אלא הלחיים, אבל כלים שחזין ללחיים שייכים לעקרב וטמאים. ולדעת חכמים אין טמא אלא עקרב, אבל כלים שחזין לעקרב, שייכים ללחיים וטהורים. ויש כותבים, שאפשר לומר, שלתנא קמא לחיים טהורים אפילו כשהם מחוברים לעקרב, ורבי אליעזר מטמא בלחיים אפילו כשהם בפני עצמם, ולחכמים אין טמא אלא עקרב בפני עצמו, אבל לחיים בפני עצמם טהורים, אבל כשהם מחוברים, הכל טמא אפילו הלחיים (חידושי מהרי"ם; וענין "משנה אחרונה" שנראה לו ליישב כל המשנה לענין טומאה ישנה).

באור משנה ו

פִּיקָה שֶׁל מִתְּכַת – כדור הנתון בראש הפלך שהנשים טוות בו, כדי שירבה כובדו, רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא – לפי שהוא כלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו, וְחֻכְמִים מְטַהְרִין – שלדעת חכמים אין לו שם בפני עצמו אלא שם לווי, כמו שאומרים: פיקה של כוש וכדומה (רמב"ם; ברטנורא; וענין "חוטפות יוס טוב"). וּמִצֻּפָּה – של עץ המצופה מתכת, טְהוֹרָה – שבטל הציפו לגבי הפיקה שהיא פשוטי כלי עץ. הַבּוֹשׁ – המוט של הפלך, וְהָאִמָּה – הקנה שכרוך עליו הצמר או הפשתן בשעת הטוויה, וממנו טווים את החוט על הפלך, וְהַמִּקְלָל וְסִמְפוּנִיָּה – מין כלי זמר, וְחִלְלִיל – כל אלו, אם הם שֶׁל מִתְּכַת, טָמֵאִין – מקבלים טומאה; וּמִצֻּפִּין – ואם הם של עץ ומצופים מתכת, טְהוֹרִים – כמו שבארנו הטעם בפיקה מצופה. סִמְפוּנִיָּה, אִם יֵשׁ בָּהּ בֵּית קִבּוּל כְּנָפִים – אם יש בתוכה מקום למנענעים, שמחברים לסמפוניא, ועל ידי נענועם נשמעים

ח קסדא – מַמְאָה, וְלַחֲיִים – מְהוּרִים. אִם יֵשׁ בָּהֶן בֵּית קָבֹול מִים – מַמְאִים. כָּל כְּלֵי הַמְלָחְמָה מַמְאִים: הַפִּדְיוֹן, הַנֶּקֶד, וְהַמִּגְפִּין, וְהַשְּׂרִיזִין – מַמְאִין. כָּל תַּכְשִׁיטֵי נָשִׁים מַמְאִים: עֵיר שֶׁל זָהָב; קְטָלִיּוֹת; גְּזָמִים; וְטַבָּעוֹת, וְטַבָּעַת בֵּין שְׁנֵי לֵה חוֹתָם וּבֵין שְׁאִין לֵה חוֹתָם; גְּזָמִי הָאֵף. קְטָלָה שְׁחָלִיּוֹת שֶׁלָּה שֶׁל מַתְכוֹת בָּחוּט שֶׁל פֶּשֶׁתָן אוֹ שֶׁל צֶמֶר, נִפְסַק הַחוּט – הַחֲלִיּוֹת מַמְאֹת, שֶׁכָּל אַחַת וְאַחַת כְּלֵי בִפְנֵי עֲצָמָה. חוּט שֶׁל מַתְכוֹת, וְחֲלִיּוֹת שֶׁל אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרָגְלִיּוֹת, וְשֶׁל זְכוּכִית, נִשְׁתַּבְּרוּ הַחֲלִיּוֹת, וְהַחוּט בִּפְנֵי עֲצָמוֹ קָם – מַמְא. שְׂרִי קְטָלָה – כְּמֵלָא צִוָּאר קִטְנָה; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִפְלו טַבָּעַת אַחַת – מַמְאָה, שֶׁכֵּן תוֹלִין בְּצִוָּאר. מִזֶּה שֶׁהוּא עֲשׂוֹי בְּקִדְרָה מְלֻמָּעָן וּכְעֶדְשָׁה מְלֻמָּעָן, וּנְפָרָק, בְּקִדְרָה – מַמְא מִשּׁוּם כָּלִי בֵּית קָבֹול; וְכַעֲדָשָׁה –

פירוש ברטנורא

ח קסדא. כובע נחשת שנותנים אנשי המלחמה על ראשן; ולחיים. מסין של ברזל שנותנים על לחיהן; ואם יש בהן בית קיבול מים. ששיתן בהם מים במלחמה: בידון. רומח קטן שביד השרים והמלכים: ניקון. כמו קינון. לשון ומשקל קינו (שמואל ב' כ"א). והוא הברזל שבתוך הרומח: מגפיים. בתי שוקים של ברזל שנושאן אנשי המלחמה: תכשיטי נשים. אע"פ שאין עשויין למלאכה אלא לנוי, מרבין להו מקרא דכתיב (במדבר ל"א) וכל אשר לא יבוא באש תעבירו במים: עיר של זהב. כמין עטרה נותנת הנשים בראשן עשויה בצורת ירושלים: קטליות. חוטים של זהב שנותנות סביב הצוואר. ומפני שהאשה חונקת עצמה בהן כדי שתראה בעלת בשר, לכך נקראים קטליות: גזמים. יש מהן גזמי האף ויש מהן גזמי האוזן: בחוט של פשתן. שהיו החוליות נקובות ומלאו מהן החוט: החוליות טמאות. דכל חדא באנפי נפשא חשיבא כלי מעשה: של אבנים. שהיו מרגליות ואבנים נקובות ומלאו מהן החוט: טמא. החוט, הואיל ושל מתכת הוא: כמלוא צוואר קטנה. כמלוא צוואר של בת קטנה: ט בקדרה מלמטה. רחב מלמטה ויש לו בית קיבול: וכעדרשה מלמעלה. על ראש הנוס מלמעלה יש לו גרעין של זהב או של כסף עשוי כעדרשה: ונפרק. העדרשה מן הקדירה: הקדירה טמאה. שהרי יש לה בית קיבול. ולא מפני שהיא מתכשיט נשים, שהרי אינה ראויה לתכשיט כמות שהיא: והעדרשה טמאה.

משניות מבוארות – קהתי

וְשֶׁל זְכוּכִית – חרוזות על אותו החוט, נִשְׁתַּבְּרוּ הַחֲלִיּוֹת, וְהַחוּט בִּפְנֵי עֲצָמוֹ קָם, טמא – החוט מקבל טומאה, הואיל ושל מתכת הוא. שְׂרִי קְטָלָה – קטלא שנפסק החוט שלה ונשתייר בו מקצת מהחוליות, כְּמֵלָא צִוָּאר קִטְנָה – אם הקטלא ראויה עדיין ליתלות בצווארה של בת קטנה, הריהי מקבלת טומאה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִפְלו טַבָּעַת אַחַת – אפילו לא נשתיירה בחוט אלא טבעת אחת, היינו חוליה אחת, טמאה – מקבלת טומאה, שֶׁכֵּן תוֹלִין בְּצִוָּאר – שאף טבעת אחת נוהגת הנשים לתלות בצוואר כתכשיט.

הר"ש כותב שהסיפא תמוהה היא, וקשה לישבה, כי אין לומר שמדובר בה בחוט של פשתן וחוליות של מתכת, שאם כן למה צריך "כמלא צוואר קטנה", והרי שנינו לעיל, שכל חוליה וחוליה היא כלי בפני עצמה? אלא מדובר בה בחוט של מתכות וחוליות של אבנים טובות, וסוכרים חכמים, שאם נפסק החוט, ונשאר ממנו כמלוא צוואר קטנה, הריהו מקבל טומאה, אם כן מה פשר דברי רבי אליעזר: "אפילו טבעת אחת?" ברם, בעל "תוספות יום טוב" מיישב דברי רבי אליעזר, שכוונתו היא: אפילו כמלוא טבעת אחת. כלומר שאם נשתייר החוט כמלוא טבעת, החוט מקבל טומאה, שכן תולין בצוואר כטבעת מחוט של מתכת. וכן כותב הרא"ש, שמדובר בסיפא בחוט של מתכות והחוליות של אבנים טובות, ונפסק החוט, ונשתייר מלוא צוואר בת קטנה, טמא. ומה ששנינו, שהחוט בפני עצמו טמא, היינו כשהחוט שלם, אבל אם נפסק קצתו אינו טמא אלא אם כן נשאר ממנו זמן החוליות מלוא צוואר קטנה. ורבי אליעזר סובר, אם נשתייר מלוא צוואר קטנה וכו' טבעת אחת, כלומר חוליה אחת, עדיין תכשיט הוא.

ויש מפרשים, שמדובר בסיפא בקטלא של פרקים, המחברים זה לזה, ואינם חרוזים בחוט, וסוכר תנא קמא, שאם נשתייר מקטלא זו כמלוא צוואר קטנה, טמאה, ורבי אליעזר סובר: אפילו טבעת אחת טמאה (מהר"ם, מובא ב"תוספות יום טוב": ועיי' "תפארת ישראל, בוע"ז, שם שם מובא פירוש דומה).

~ יום ששי ~

באור משנה ט

גִּזְם שֶׁהוּא עֲשׂוֹי בְּקִדְרָה מְלֻמָּעָן – החלק התחתון וצורתו כקדירה, ויש לו בית קיבול, וְכַעֲדָשָׁה מְלֻמָּעָן – והחלק העליון עגול כעדרשה, וְנִפְרָק – ונתפרקו החלקים זה מזה: בְּקִדְרָה – החלק שעשוי כקדירה, טמא – מקבל טומאה, מִשּׁוּם כָּלִי בֵּית קָבֹול – אף על פי שאינו ראוי עוד לתכשיט, מכל מקום הואיל ויש לו בית

בארנו ברישא: קרן – חצוצרה העשויה מקרן הבהמה. וכן מפרשים הר"ש והרב מברטנורא. אבל הרמב"ם מפרש: קרן היינו חצוצרה, לא קרן הבהמה; ויש שחלקים ממנה עשויים מעץ וחלקים ממתכת; ושני סוגי חצוצרות היו, עגולה ופשוטה, ושתיהן עשויות פרקים פרקים, אלא שהרכבת העגולה קשה ודקוקה לאומן. הלכך העגולה מקבלת טומאה, שהואיל וקשה לפרקה ולהחזירה הריהי נחשבת כמחבורת. אבל הפשוטה, שהכל יכולים לפרקה ולהחזירה, אינה מקבלת טומאה.

בביאור המשנה כולה נקטנו לרוב דרכו של הרב מברטנורא, אף שפירושו מורכב משתי שיטות שונות, של הרמב"ם ושל הר"ש (עיי' תוספות אנשי שם).

באור משנה ח

קסדא – כובע מתכת של אנשי צבא, טמאה – מקבלת טומאה, וְלַחֲיִים – הטסים שנותנים על לחיהם, מְהוּרִים – אינם מקבלים טומאה, לפי שאין להם שם בפני עצמם (רמב"ם; "תפארת ישראל"); ויש מבארים הטעם, לפי שאין עליהם צורת כלי (משנה אחרונה). אִם יֵשׁ בָּהֶן – בלחיים, בֵּית קָבֹול מִים – ששיתן בהם מים במלחמה, טמאים – מקבלים טומאה. שהואיל ויש להם בית קיבול אין צורך שיהא להם שם בפני עצמם (רמב"ם). כָּל כְּלֵי הַמְלָחְמָה טמאים – מקבלים טומאה, כגון: הַפִּדְיוֹן – רומח קטן, הַנֶּקֶד – הברזל המחודד שבראש החנית, וְהַמִּגְפִּין – של ברזל, שנועלים אותן במלחמה, וְהַשְּׂרִיזִין – שהלוחמים לובשים להגן על הגוף, כל אלו טמאין – מקבלים טומאה. כָּל תַּכְשִׁיטֵי נָשִׁים טמאים – מקבלים טומאה, כגון: עֵיר שֶׁל זָהָב – עטרת זהב, שעיר ירושלים חקוקה בה, קְטָלִיּוֹת – שרשרות הניתנות על הצוואר, גְּזָמִים – של האוזן, וְטַבָּעוֹת – כל אלו מקבלים טומאה. וְטַבָּעַת – ששנינו כאן, בֵּין שְׁנֵי לֵה חוֹתָם וּבֵין שְׁאִין לֵה חוֹתָם – לחתם בו אגרות וכיוצא בהן, שכן לענין שבת שנינו, שטבעת שיש עליה חותם אינה תכשיט לאשה, לפיכך באה המשנה להשמיענו, שאף טבעת שיש עליה חותם, שהוא תכשיט לאיש ולא לאשה, מקבל טומאה; וכן גְּזָמִי הָאֵף – מקבלים טומאה. קְטָלָה – שרשרת, שְׁחָלִיּוֹת שֶׁלָּה שֶׁל מַתְכוֹת, והן חרוזות בחוט שֶׁל פֶּשֶׁתָן אוֹ שֶׁל צֶמֶר, אם נפסק החוט, הַחֲלִיּוֹת טמאות – מקבלות טומאה, שֶׁכָּל אַחַת וְאַחַת – מן החוליות, כְּלֵי בִפְנֵי עֲצָמָה – שכל חוליה היא תכשיט בפני עצמו. חוּט שֶׁל מַתְכוֹת, וְחֲלִיּוֹת שֶׁל אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרָגְלִיּוֹת,

טָמֵא בְּפָנֵי עֶצְמוֹ. צִנּוּרָא – מְהוּרָה. הָעֲשׂוֹי כְּמִין אֲשָׁכּוּל, וְנִפְרָק – מְהוּרָה.

פ ר ק ש נ י ם ע ש ר

א טַבַּעַת אָדָם – מְמָאָה; טַבַּעַת בְּהֵמָה וְכִלִּים, וְשָׂאֵר כָּל הַטַּבַּעוֹת – מְהוּרוֹת. קוֹרֵת הַחֲצִים – מְמָאָה; וְשֵׁל אֲסִירִין – מְהוּרָה; הַקּוֹלֵר – מְמָא. שְׁלֵשֶׁלֶת שִׁישׁ בֵּה בֵּית נְעִילָה – מְמָאָה; הָעֲשׂוּיָה לְכַפִּיתָהּ – מְהוּרָה. שְׁלֵשֶׁלֶת שֵׁל סִטְוֹנוֹת – מְמָאָה; שֵׁל בְּעָלֵי בָתִּים – מְהוּרָה; אָמֹר רַבִּי יוֹסִי: אֵימָתִי? בְּזִמָּן שֶׁהוּא מִפְתָּח אַחֵר, אֲבָל אִם הָיוּ שְׁנַיִם, אוּ שְׁקָשֶׁר חֲלוּזֹן בְּרֹאשָׁה – מְמָאָה.

ב קֵנָה מֵאֻזְנִים שֶׁל סְרוּקוֹת – מְמָא, מִפְּנֵי אֲנָקְלִיּוֹת; וְשֵׁל בְּעָלֵי בָתִּים, אִם יֵשׁ בּוֹ אֲנָקְלִיּוֹת – מְמָא. אֲנָקְלִין שֶׁל

פירוש ברטנורא

שיש לה שם בפני עצמה: צִנּוּרָא. ראש הגזם הנכנס בנקב האוזן או בנקב האף, ולפי שהוא עשוי כמזל קרוי צנורא. תרגום מולותיו צנוריתיה: מְהוּרָה. שאין לה שם בפני עצמה: הָעֲשׂוֹי כְּמִין אֲשָׁכּוּל. גזם העשוי ארבעה או חמשה גרגרין זה על גבי זה כמין אשכול: וְנִפְרָק מְהוּרָה. שאין לכל גרגר וגרגר שם בפני עצמו, והוא אינו ראוי לתשמיש משנפרק:

יב א טַבַּעַת אָדָם. כגון טבעת של אצבע. אבל טבעת שהתקינה לחגור בו מתניו ולקשור בה בין כתפיו, מְהוּרָה, והיינו טבעת כלים. וממא, משום דלא רבי קרא לטומאה אלא תכשיט אדם ולא תכשיט בהמה וכלים: קוֹרֵת הַחֲצִים. אית דמפרשי אשפה שהחצים מונחים בה. ואית דמפרשי הממרה לחץ: וְשֵׁל אֲסִירִין. עוֹשִׂין כְּמִין פְּנִימָה בְּקוֹרָה לַחֲבָנִים בַּה רַגְלֵי אָדָם [ומניחין עַץ אֲרוֹךְ עַל גְּבוּל] וְאֵין יָכוֹל לְצַאֵת. ובלשון מקרא קורוהו סד, וישם בסד רגלי (איוב יג). וקורות של חצים ושל אסירין האמורין כאן, דמתכת נינהו ולא של עץ: קוֹלֵר. שנותנים בצואר האסירים. [והוא סוגר]. תרגום ויתנהו בסוגר, בקולרין. ומשום דקולר עשוי שישאנו עמו בכל מקום שהולך, חשוב כלי מעשה מפי מקורת האסירים שאינו זו בה ממקומו, הלכך קולר ממא: שִׁישׁ בֵּה בֵּית נְעִילָה. עוֹשִׂים לְשֵׁלֶשֶׁלֶת בֵּית נְעִילָה [ונותנים אותם ברגל הסוסים] וסוגרים במפתח, וחשיבא כלי: לְכַפִּיתָהּ. לשלשלות שכופתים בהן הקוף וגורי הכלבים הקמנים. ולגוי הן עשוין והיו תכשיט דבהמה ולא ממא: סִטְוֹנוֹת. סוחרים גדולים שמוכרים במדה גסה. ויש להן שלשלת שקובעים בראשה אחד המדה, סאה או תרקב, וראשה השני נותנים בטבעת שברלת או בקורה, וסוגרים עליה במפתח כדי שלא תגנב המדה: וְשֵׁל בְּעָלֵי בָתִּים מְהוּרָה. דסתמא עשויה לגוי ותכשיט לכלי: מִפְתָּח אַחֵר. מחוליא אחת. דשלשלת בחוליא אחת לא עבדי אינשי, ולא חשיבא כלי: או שְׁקָשֶׁר חֲלוּזֹן בְּרֹאשָׁה. כדמות חלזון שהוא דג שבים שמדמה צובעים התכלת קשר לה בראשה עשוי מברזל, והוא משוי לה מנא:

ב קֵנָה מֵאֻזְנִים שֶׁל סְרוּקוֹת. סרוקי צמר ופשתים, ומוכרים אותן במנין ליטראות, כשרוצין לשקול יש להם מקל ארוך של עץ ותלוי בראשו כמין טבעת מלמעלה, ואונקליות של ברזל תלוי מלמטה בשלשלת, עשוין כמין ווין וראשיהם כפופים מלמעלה, ויש לאותו מקל טבעת אחרת שמהלכת על פני כל המקל ואינה יכולה לצאת ממנו, וכמין עשת של ברזל או של נחושת עב וכבר תלוי באותה טבעת, וכשבא לשקול שק של צמר או של מטה, תוחב את

משניות מבוארות – קהתי

תבואה הנוסעים עם תבואתם מעיר לעיר למכרה, מוליכים את מידתם (הכלי למדידת התבואה). וקבועה בה שלשלת, הניטלת עמה לכל מקום, וסוגרים אותה במנעול לקרון, שלא תיגנב, ובאה המשנה ללמד, ששלשלת זו **מְמָאָה** – מקבלת טומאה, שהואיל והשלשלת קבועה בכלי המידה, הרי היא חשובה כגוף הכלי. **שֵׁל בְּעָלֵי בָתִּים** – אבל שלשלת של בעלי בתים, שקבועה היא בכותל, ולאחר שמודדים סוגרים בה את המידה, **מְהוּרָה** – אינה מקבלת טומאה, לפי שהשלשלת אינה עשויה ליטול בה את המידה, אלא כשנוטלים את המידה משאירים את השלשלת מחוברת לכותל, והרי שאינה תשמיש הכלי (הגריא). ויש מבארים הטעם, לפי שאינה אלא תכשיט הכלי (ברטנורא). **אָמֹר רַבִּי יוֹסִי: אֵימָתִי? בְּזִמָּן שֶׁהוּא מִפְתָּח אַחֵר** – כלומר שהשלשלת אינה אלא חוליה אחת, **אֲבָל אִם הָיוּ שְׁנַיִם** – שהיו שתי שלשלות, אחת מחוברת לכותל ואחת מחוברת לכלי, ומנעול באמצע, וכשנוטל את הכלי פותח באמצע, ונמצא נוטל את השלשלת שסמוכה לכלי עם הכלי, או **שְׁקָשֶׁר חֲלוּזֹן בְּרֹאשָׁה** – שכל השלשלת מחוברת לכלי, וכשתוחבה בכותל תוחבה שם בוו העשוי בדמות חלזון, וכשנוטל את כלי המדידה נוטלה עם השלשלת, **מְמָאָה** – השלשלת, לפי שהיא חשובה כחלק מהכלי.

~ שבת קודש ~

ב א ו ר מ ש נ ה ב

קֵנָה מֵאֻזְנִים שֶׁל סְרוּקוֹת – סרוקי צמר שמוכרים צמרם במשקל, אף על פי שקנה המאזניים שלהם הוא פשוטי כלי עץ, מכל מקום **טָמֵא** – מקבל טומאה, מִפְּנֵי אֲנָקְלִיּוֹת – הוּיִם של ברזל, התלויים בקנה, שראשיהם כפופים למעלה וחולים בהם את הצמר לשקלו; וְשֵׁל בְּעָלֵי בָתִּים – קנה מאזניים של בעלי בתים, שלא היו רגילים ליתן בו אונקליות של מתכת, אִם יֵשׁ בּוֹ אֲנָקְלִיּוֹת – היינו שקבועות

קיבול, הריהו מקבל טומאה; וְכַעֲדָשָׁה – והחלק שעשוי כעדשה, **טָמֵא בְּפָנֵי עֶצְמוֹ** – משום תכשיט, לפי שעדיין הוא חשוב תכשיט. **צִנּוּרָא** – קרס הגזם הנכנס בנקב האוזן או בנקב האף, **מְהוּרָה** – אינה מקבלת טומאה, לפי שאין לה שם בפני עצמה. **הָעֲשׂוֹי כְּמִין אֲשָׁכּוּל** – גזם העשוי בצורת גרגרי אשכול, וְנִפְרָק – ונתפרקו הגרגרים, **מְהוּרָה** – שכל גרגר יחיד אינו ראוי לתכשיט, הלכך אינו מקבל טומאה.

ב א ו ר מ ש נ ה א

טַבַּעַת אָדָם – שהוא נותן באצבעו לקישוט, **מְמָאָה** – מקבלת טומאה, כמו שכבר שנינו (לעיל יא, ח). אבל **טַבַּעַת בְּהֵמָה וְכִלִּים** – העשויה תכשיט לבהמה או לכלים, וְשָׂאֵר כָּל הַטַּבַּעוֹת – העשויות לצרכים שונים, **מְהוּרוֹת** – אינן מקבלות טומאה בפני עצמן, שלא ריבה הכתוב לטומאה אלא תכשיט אדם בלבד ולא תכשיט בהמה וכלים (הר"ש; ברטנורא; עיין 'תוספות יום טוב'); ואף משום כלי אינן מקבלות טומאה, לפי שאינן אלא תשמישי כלים. **קוֹרֵת הַחֲצִים** – קורה של מתכת שקובעים אותה כמטרה לזרוק בה חיצים, **מְמָאָה** – מקבלת טומאה; וְשֵׁל אֲסִירִין – קורה שמכניסים בה רגלי האסירים, **מְהוּרָה** – אינה מקבלת טומאה, שאינה כלי תשמיש (הרא"ש). **הַקּוֹלֵר** – שלשלת של ברזל שנותנים בצוארי האסירים, **טָמֵא** – מקבל טומאה, שהואיל והקולר עשוי שישאנו עמו האסיר בכל מקום שהולך, הריהו חשוב כלי מעשה; מה שאין כן קורת האסירים שאינו זו בה ממקומו (ברטנורא). **שְׁלֵשֶׁלֶת** – של ברזל, **שִׁישׁ בֵּה בֵּית נְעִילָה** – לסגור אותה במנעול, **טָמֵאָה** – מקבלת טומאה, שחשובה כלי. **הָעֲשׂוּיָה לְכַפִּיתָהּ** – לקשור בה בני אדם או כלבים (הרא"ש), **מְהוּרָה** – אינה מקבלת טומאה, שאינה בכלל כלי מעשה ('משנה אחרונה'). **שְׁלֵשֶׁלֶת שֵׁל סִטְוֹנוֹת** – סוחר

בַּתְּפִין – תְּהוֹרָה, וְשֶׁל רוֹכְלִים – טָמֵאָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שֶׁל רוֹכְלִים – שֶׁלֹּפְנֵי טָמֵאָה, וְשֶׁלֹּאֲחֵרֵי תְּהוֹרָה. אֲנָקְלִי דְרָגֶשׁ – טָמֵאָה; וְשֶׁל נְקִלְטִין – תְּהוֹרָה; שֶׁל שְׂדֵה – טָמֵאָה; וְשֶׁל אֶקוֹן – תְּהוֹרָה; שֶׁל שְׁלָחַן – טָמֵאָה; וְשֶׁל מְנוֹרַת הָעֵץ – תְּהוֹרָה. זֶה הַכֶּלֶל: כָּל הַמְּחַבֵּר לְטָמֵא – טָמֵא, וְהַמְּחַבֵּר לְטָהוֹר – טָהוֹר. וְכָל אֶחָת אֶחָת בִּפְנֵי עֶצְמָן – תְּהוֹרוֹת.

ג פסוי טני של מתכת של בעלי בתים – רבן גמליאל מטמא, וחכמים מטהרין; ושל רופאים – טמא. הדלת שבמגדל של בעלי בתים – תהורה; ושל רופאים – טמא. היתוכין – טמאים. והפרכין – טהורין. עקרב בית

פירוש ברטנורא

האונקלי בשם ואוחז במטבע שנגדו למעלה ומעלהו באויר, והמטבע שבו העשת של ברזל תלוי מרחוקה ממטבע שאוחז בה, ומכבדת על הקנה עד שיבוא ביושר שלא יכריע לשום צד יותר, ולפי הרחקת המטבע שבו העשת של ברזל יודע חשבון המשקל, שיש סימנים במקל, עד כאן ליטרא אחת, עד כאן עשרה, עד כאן מאה. וזה נקרא פלם בלשון מקרא, כדכתיב (ישעיה ט') ושלך בפלם הרים. פלם ומאנו משפט לה' (משלי ט"ו); ושל בעלי בתים. אין רגילים לתת בו אונקליות שהן אותן הווין שתוחבים בשם להעלותו, אלא בלא אונקליות קושרים בחבל ותולין בקנה. אונקליות גרסינן, ולא גרסינן אונקיות: אונקלי של בתפין. עץ ארך כעין מוט שהכתף מניח על כתפו ותולה בו שני שקים אחד לפני ואחד מאחוריו בשני אונקליות של ברזל התחובות במוט על שני קצותיו: של רוכלים. מוכרי בשמים ותמרוק נשים: טמא. מפני שיש לה בית קיבול: שלפניו טמא. לפי שהוא משתמש בה: ושל אחריו טהורה. שאינו משתמש בה אלא לשמירה, שלא יפול המשאוי מאחוריו. ואין הלכה כר' יהודה: דרגש. מטה קטנה של עור ותולין רצועות בשפת העור סביב ויש אונקליות של ברזל בארוכות המטה וכשרוצים לנטותה עונבין הרצועות באותן אונקליות: נקליטין. שני עמודים שמעמידין באמצע דופני המטה, אחד מראשותיה ואחד במרגלותיה, ומפוצלין בראשיתן, ומניחין קנה מזה לזה ופורסים עליו סדין. ופעמים שאין העמודים מפוצלים, אלא כעין שני ווין מניחין בראשי הנקליטין, והוא אונקלי: שידה. תיבה קטנה: אקון. תיבה שעושין הצידים לצוד בה דגים: כל המחבר לטמא. אונקלי המחבר לכלי המקבל טמא, טמא: לטהור. כגון מנורת העץ שהיא טהורה. טהור: אחת אחת בפני עצמן. כל אונקלי שפירשה מכליה: טהורה. לפי שאין לה שם בפני עצמו:

ג טני. הוא כלי של מתכת מחזיק שלשה קבים. והוא מלשון ושבת במנא. ובעלי בתים משתמשין בו שמניחין שם גרומאות משברי כלי מתכות: רבן גמליאל מטמא. דסברי כיסוי חשוב כלי הואיל ויש לו בית קיבול: וחכמים מטהרין. דסברי אין כיסוי חשוב כלי. והלכה כחכמים: ושל רופאים טמא. לדברי הכל. מפני שהרופאים מניחין בו סממנים: מגדל. בית האוצר של עץ. ארמרי"ו בלע"ז. ובערבי אלמנס"ר: ושל רופאים טמא. מפני שנותן עליה את האספלטית ותולה בה המספרים: יתוכין. מלקחים שנטל בהם הכלי שהתך בו את הכסף להריקו לתוך כלי אחר: והפריכין. בתוספתא מפרש אלו

משניות מבוארות – קהתי

מקבלת טמאה, וְהַמְּחַבֵּר לְטָהוֹר, טָהוֹר – ואם היא מחוברת לכלי שאינו מקבל טמאה, אף היא אינה מקבלת טמאה. וְכָל אֶחָת אֶחָת אֶחָת בִּפְנֵי עֶצְמָן – וכל אותן האונקליות שנימנו לעיל, אם נתפרקו מכליתן שהיו מחוברות להן, טְהוֹרוֹת – אינן מקבלות טמאה, לפי שאין להן שם בפני עצמן (ברטנורא); ויש מבארים הטעם, שכל זמן שאינן קבועות בשום מקום, אינן ראויות לכלום, ואינן כלים (משנה אחרונה).

יש גורסים ברישא, בענין "קנה מאזניים של סרוקות": טמא מפני האונקיות. ומפרשים: מפני כפות המאזניים, שיש להן בית קיבול, אבל של בעלי בתים אין בית קיבול לכפות המאזניים (ה"ר שני" תוספות יום טוב). אבל הרמב"ם כותב, שאונקיות הן אונקליות. בענין הכלל ששינוי במשנתנו: "כל המחבר לטמא – טמא, והמחבר לטהור – טהור". אמרו בגמרא (בבא קמא צב, ב): "דבר זה כתוב בתורה, שנוי בנביאים, ומשולש בכתובים, ושנוי במשנה, ושנוי בברייתא. כתוב בתורה, שנאמר (בראשית כח, ט): "וירח עשו אל ישמעאל". שנוי בנביאים, שנאמר (שופטים יא, ג): "ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים". ומשולש בכתובים, שכתוב (בן סירה יג): "כל עוף למינו ישכון ובני אדם לדומה לר". שנינו במשנה (בבא): "כל המחבר לטמא – טמא, כל המחבר לטהור – טהור". ושנוי בברייתא: "לא לחינם הלך דוריו אצל עורב אלא מפני שהוא מינו". זהו שאומרים הבריות: מטייל ואיזיל דיקלא בישא גבי קינא דשרינא (מטייל והולך דקל רע אצל אילני סרק).

באור משנה ג

פסוי טני של מתכת – טני הוא כלי גדול העשוי כטנא, ואם כיסוי הוא של מתכת, והוא של בעלי בתים – היינו של אנשים סתם, רבן גמליאל מטמא – רבן גמליאל סובר, הואיל ויש לכיסוי בית קיבול ואפשר להשתמש בו לצרכים שונים, הריהו חשוב כלי ומקבל טמאה; וחכמים מטהרין – שסוברים הם, שאין כיסוי חשוב כלי, הלכך אינו מקבל טמאה. ושל רופאים – כיסוי טני של רופאים, טמא – לדברי הכל מקבל טמאה, לפי שהרופאים משתמשים הרבה בכיסוי הטני לצרכיהם השונים, הלכך הוא חשוב ככלי. הדלת שבמגדל – דלת של מתכת בארון גדול שצורתו כמגדל, של בעלי בתים, טהורה –

בו (דמכ"ח הל' כלים ט, ח; עיין השגת הראב"ד), טמא – מקבל טמאה. אֲנָקְלִין שֶׁל בַּתְּפִין – המסמר שבמוט הסבלים; שכן הסבל מניח מוט על כתיפו, ותולה בו שני שקים, אחד מלפניו ואחד מאחוריו, בשני אונקליות של ברזל שבשני קצות המוט, ובאה המשנה ללמד, שאונקלי זו טְהוֹרָה – אינה מקבלת טמאה, שבטלה היא לגבי המוט, שהוא עיקר הכלי, והמוט הרי פשוטי כלי עץ הוא שאינו מקבל טמאה; ואף האונקלי לבד אינה מקבלת טמאה, לפי שאין לה שם בפני עצמה (תפארת ישראל), וְשֶׁל רוֹכְלִים – מוכרי בשמים ותמרוק נשים, שאף הם נושאים סחורתם במוט שעל כתפיהם, אלא שבשני קצות המוט תלויות כעין שתי קצרות שמניחים בהן את הסחורות, האונקלי שלהם טָמֵאָה – מקבלת טמאה, לפי שיש לה בית קיבול. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שֶׁל רוֹכְלִים, שֶׁלֹּפְנֵי טָמֵאָה – האונקלי שלפניו מקבלת טמאה, לפי שהוא משתמש בה. וְשֶׁלֹּאֲחֵרֵי טְהוֹרָה – אינה מקבלת טמאה, שכרגיל אינו משתמש בה ואינה עשויה אלא לשמירה, שלא יפול המשא מעליה. ואין הלכה כרבי יהודה. אֲנָקְלִי דְרָגֶשׁ, טָמֵאָה – מקבלת טמאה; ודרגש הוא מין מיטה קטנה של עור, ותולין רצועות בשפת העור סביב, ויש אונקליות של ברזל בארוכות המיטה, שעונבים בהן את הרצועות (ה"ר שני ברטנורא), וכיון שהמיטה מקבלת טמאה, אף האונקליות מקבלות טמאה (תפארת ישראל); וְשֶׁל נְקִלְטִין – שני עמודים זקופים באמצע המיטה, אחד למראשותיה ואחד למרגלותיה, ובראשי העמודים יש אונקליות, שתולים בהן סדין לפרוש מעל המיטה, אונקלי זו טְהוֹרָה – אינה מקבלת טמאה, שבטלה היא לגבי הנקליטין, שהם פשוטי כלי עץ ואינם מקבלים טמאה; שֶׁל שְׂדֵה – אונקלי של שידה, כמין תיבה קטנה של עץ, טָמֵאָה – מקבלת טמאה כמו השידה עצמה; וְשֶׁל אֶקוֹן – כמין סל ובו אונקלי לצוד בה דגים, טְהוֹרָה – כדן האקון שאינו מקבל טמאה; שֶׁל שְׁלָחַן – אונקלי של שולחן, טָמֵאָה – מקבלת טמאה, כמו השולחן; וְשֶׁל מְנוֹרַת הָעֵץ – אונקלי של מנורת העץ, טְהוֹרָה – כדן מנורת העץ. זֶה הַכֶּלֶל: כָּל הַמְּחַבֵּר לְטָמֵא, טָמֵא – אונקלי המחברת לכלי המקבל טמאה, אף היא

הבד – טמאה; ואנקלי שפבתלים – טהורה.

פירוש ברטנורא

הן פרכין, הקבועים בכירים. ורבתי לא פירשוה ל: עקרב בית הבד. ברזל עקום דומה לעקרב, הקבוע בקורת בית הבד שדורכים בה הוותים: אונקלי שפבתלים. וזין של ברזל הקבועים בכתלים לחלות בהם כלים: טהורה. דאין תשמישן אלא עם הקרקע:

משניות מבוארות – קהתי

שמובאים שם פירושם שונים, טהורין – אינם מקבלים טומאה, לפי שנעשו להשתמש במחובר לקרקע (תפארת ישראל). עקרב בית הבד – ברזל עקום הקבוע בקורת בית הבד לחלות בו כלי בית הבד, טמאה – מקבלת טומאה; ואנקלי שפבתלים – זו הקבוע בכותל לחלות בו כלים, טהורה – אינה מקבלת טומאה, לפי שאין תשמישה אלא במחובר לקרקע.

אינה מקבלת טומאה, שבתלה היא לגבי המגדל, שאינו מקבל טומאה (תפארת ישראל); ושל רופאים, טמאה – מקבלת טומאה, מפני שהרופאים נותנים עליה תחבושות ותולים בה את המספריים. היתוכין – מלקחיים שנוטלים בהם הכלי שהותך בו הכסף כדי להריקו לתוך כלי אחר, טמאים – מקבלים טומאה, והפרכין – דומים ליתוכים, אלא שהם קבועים בכירים (תפארת ישראל); עין 'תוספות יוס טוב',

המשך מעמוד 3

ויהי רצון שמהלימוד הנ"ל נזכה כבר לקיומם בפועל ממש, ועד שזוכים לבוא בגשמיות ל"ירושלים הבנויה"²⁶, ורואים את ה"הרים סביב לה" בגאולה האמיתית והשלימה, במהרה בימינו ממש²⁷.

(26) ל' הכתוב תהלים קכב, ג.

(27) משיחת כ"ף מרחשון ה'תשמ"ה.

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' ב

מקרב קיטרי – אין קשריה סמוכים זה לזה, לא תישינן, מפני שנופל בין הקשרים ואין נחבט בחזק.
נפל על גבי ביתנא דעכיד פטוי – פשתן הקשור בחבילות, תישינן, שעל ידי שקשור בחבילה קשה הוא, דהאי גיסא ודהאי גיסא – ואם נפל על צידי החבילה ונשמת לארץ, לא תישינן, שהרי לא נחבט. נפל על גבי אסורייקא – חבילות קנים, תישינן, כיון שקשים הם. נפל על גבי ביתנא – פשתן שאינו בחבילות אלא שטוח על הקרקע, דייק ונפין – כשהפשתן כבר חבוט וסרוק, לא תישינן, מפני שהוא רך. וכאשר הפשתן רק דייק ולא נפין – חבוט ועדיין אינו סרוק, תישינן, משום שיש בו עדיין שברי גבעולים ומהם העוף לוקח. דעכיד פטוי – וכשהוא עשוי באגודות על ידי שזירת הגבעולים ביחד, פין דאיכא בית קטרי – שיש בו את השזירות שהם קשים בקשרים, תישינן, שמהם נלקח העוף.
נפל על גבי דקתא – שברי גבעולים הנופלים מן הפשתן כשמונעים אותו לנכותו הנקראת נעורת הפשתן, תישינן, מפני שקשה היא. ואם נפל על גבי דקתקא – נעורת הנופלת מן הנעורת, לא תישינן, שרכה היא.
נפל על גבי נכרא – סיב הגדל סביב הדקל שהתייבש ועדיין לא נחלק לרצועות, תישינן, כיון שקשה הוא. אך אם נפל על גבי תמחא – סיב הגדל סביב הדקל לאחר שנחלק לרצועות, לא תישינן, שרך הוא.
נפל על גבי קיטמא נהילא – אפר שהורקד בנפה, תישינן, שלאחר שנכבש ונצמד יחד, הוא קשה. ואם האפר לא נהילא – לא הורקד, לא תישינן, שאז אינו נכבש ועדיין רך הוא.

הרי זה כהליכה בבהמה שאף בדיקה אין צריך. ולא אמרן שמועיל דבר זה ששט בנהר, אלא כששט במעלה הנהר ממש למעלה נגד הילוך המים, שאז נראה שהוא בכחו ולא נתרסקו איבריו, אבל כששט במורד הנהר מלמעלה למטה, עדיין יש לחשוש לריסוק איברים, ומה שראינוהו שט, מיה הוא דאשפלו – המים שהולכים הם שהושיטוהו למטה. וחילוק זה אינו אלא בנהרות שמימיהם מהלכים, ואי מיה קיימי – אבל באגמים שמימיהם עומדים, לית לן בה – אין לנו לחוש כלל, ואף ששט לאותו כיוון שהמים מהלכים קצת, כגון במקום שמתחברים לים או על ידי הרוח, נראה שמכחו הוא. ואף בנהרות מלמעלה למטה שאמרנו שכאשר העוף שט בכיוון ירידת המים אינו ראייה שהוא בכחו ויש לחשוש, אי שדא ציבי ונקמיה – אם היו מושלכים במים קיסמי עצים השטים בהם והעוף הקדימם, נראה על ידי כך ששט מכוחו ולא מכח הילוך המים בלבד, דהא קמיה – שהרי הוא קדם לקיסמים השטים מכח המים, ואין לחשוש בו.
הגמרא מבארת החילוק בדברים שנפל העוף עליהם, באלו יש לחשוש לריסוק איברים ואלו אין לחשוש: נפל העוף על גלימא קתית – בגד פרוש על גבי יתדות ומתוח היטב, תישינן לריסוק איברים, כיון שהבגד מתוח, הרי זה כדבר קשה, והעוף נחבט בחזקה ולוקח בכך. וכשנפל על בגד פרוש דלא קתית, לא תישינן לריסוק איברים, כיון שאינו קשה. ואם היה הבגד עוף ומעופף – מקופל לשנים, אף שמתוח הוא לא תישינן, שאינו נמתח יפה ועדיין הוא רך.
נפל על גבי איזלא ומקרב קיטרי – רשת הפרושה באויר שקשריה סמוכים זה לזה, תישינן לריסוק איברים, שנחבט בקשרים, ואם לא

עין יעקב - מסכת שבת

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

דף לא עמוד א. דרשה אחרת מהפסוק: **אָמַר רָבָא, בְּשַׁעֲהָ שְׁמַכְנִיסִין אָדָם לְדִין** לאחר מותו, **אֲמָרִים לוֹ** – שואלים אותו בית דין של מעלה שאלות אלו, האם **נִשְׁאַתָּ וְנִתְּתָ בְּאִמּוֹנָה** עם בני אדם, וזה נרמז ב'אמונת'. האם **קִבְּעָתָ עֵתִים** לעסוק בתורה, והיינו 'עתיך'. האם **עָסְקָתָ בַּפְּרִיָּה וּרְבִיָּה**, והיינו 'חוסן', שהוא לשון יורשים. האם **צִפִּיתָ לִישׁוּעָה** שנאמרה בדברי הנביאים, והיינו 'ישועות'. האם **פִּלְפִּלְתָּ בְּחֻכְמָה**, והיינו 'חכמת'. האם **הִכְנִיתָ דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר**, והיינו 'דעת'. **וְאִפִּילוּ הָכִי** – ואף שקיים כל זאת, **אִי יִרְאֵת ה' הִיא אוֹצְרוֹ**, אם מעורבת יראת ה' בכל דברים אלו, **אִין** – יש להם קיום **אִי לֹא, לֹא. מִשָּׁל לְאָדָם שְׁאֵמֵר לְשִׁלּוּחוֹ, תַּעֲלֶה לִי בּוֹר חִיטִּין לַעֲלִיָּה**, שישתמרו שם לזמן, **הֲלֹךְ וְהַעֲלֶה לוֹ, אָמַר לוֹ** בעל הבית, האם **עִירְבָתָ לִי בָּהֶן קֵב חוֹמָטוֹן** – מין אדמה מלוחה המשמרת התבואה שלא תתליע. **אָמַר לוֹ** השליח, **לֹא. אָמַר לוֹ** בעל הבית, **אם כן מוֹטֵב אִם לֹא הַעֲלִיתָהּ**. כך גם הלומד תורה ומקיים מצוותיה בלא יראת שמים, אינה נשמרת בידו.

אגב הזכרת 'חומטון' מביאה הגמרא דין בעניינו: **תָּנָא רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, מְעַרֵב אָדָם קֵב חוֹמָטוֹן בְּבוֹר שֶׁל תְּבוּאָה, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ מִפְּנֵי אוֹנָא, שְׁמוּכָר הַכּוֹר כּוֹלוֹ בְּמַחֲזִיר תְּבוּאָה, אֵף שֶׁהַחֲסִיר בָּהּ קֵב מִפְּנֵי הַחוֹמָטוֹן, כִּיּוֹן שֶׁבִּכְךָ הִיא נִשְׁמָרֶת.**

מאמר נוסף בחסרונו של הלומד תורה בלא יראת שמים: **אָמַר רַבִּי בְּרַחְמֵי בַר רַב חוּנָא, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תוֹרָה, וְאִין בּוֹ**

יִרְאֵת שָׁמַיִם, דּוּמָה לְגִזְבֵּר שְׁמָסְרוֹ לוֹ מִפְּתַחְתוֹת שֶׁל דִּלְתוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הָאוֹצֵר, וּמִפְּתַחְתוֹת שֶׁל דִּלְתוֹת הַחִיצוֹנוֹת לֹא מָסְרוֹ לוֹ, בְּהִי עֵייל – באיזה פתח יכנס כדי לפתוח דלתות הפנימיות של האוצר. וכמו כן כדי לזכות בתורה [שהיא האוצר] לא די בזה שיש בו תורה [שהיא כמפתחות הפנימיות של האוצר], אלא צריך שתהא לו יראת שמים [שהיא כמפתחות החיצונות של האוצר], שכן מי שיש בו יראת שמים, חרד הוא לשמור ולעשות את דברי התורה, אבל הלומד תורה בלא יראת שמים, אינו חושש לקיים דברי התורה, ומה תועלת יש לו מכך שנמסרו לו מפתחות הפנימיות.

מִכְרִיו רַבִּי יִנְאִי עַל הַלּוּמֵד בְּלֹא יִרְאֵת שָׁמַיִם, חָבֵל עַל דִּלִּית לִיָּה דִּרְתָּא, וְתִרְעָא לְדִרְתָּא עָבִיד – חבל על מי שאין לו חצר, ועושה שער לחצר, שהתורה היא השער להכנס דרכה ליראת שמים, ולכן צריך להקדים יראה לתורה. הגמרא מביאה מאמר נוסף בענין יראת שמים: **אָמַר רַב יְהוּדָה, לֹא בָרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ אֶלָּא בְּרֵי שִׁירָאוֹ מִלְּפָנָיו, שְׁנֵאמַר (קהלת ג' יד) 'וְהִתְאַלְהִים עֲשֵׂה שִׁירָאוֹ מִלְּפָנָיו', כְּלוּמַר, בְּרָא עוֹלָמוֹ כְּדִי שִׁירָאוֹ מִלְּפָנָיו.**

ידיה בידך שלא תשכח ותאמר שהשיעור הוא כשיעור הנאמר
בבהמה שהוא על ידי צירוף לכאיסר או לרוב, נפלא - כעשיית
הנפה, שנוטלים היקף כעגול ומנחים על פיו יריעה העשויה מזנב
הסוס, כן גם כאן משערים על ידי שנוטלים את המקום שבו
נמצאים נקבים אלו ומנחים אותם על פי הקנה. וזהו הסימן
שבידך, ששאלת ניקבה כנפה מהו (בעוף), והשיבוך שמשערים בו
כמעשה הנפה.
הגמרא מביאה את דינם של חיתוכים שונים בגרגרת. מבררת
הגמרא: נפחתה הגרגרת כרלית, דהיינו שנחתכה הימנה חתיכה
אולם לא נתלשה, שהחתיכה מחוברת לגרגרת מן הצד ועומדת
בה כדלת העומדת בפתח ומחוברת לו בצידה, (ראה איור ג) מהו
שיעורה להטריף. מבארת הגמרא: אמר רב נחמן, שיעורה להטריף
הוא אם יש בחיתוכה כדי שישכח אפר לרובו.
מבררת הגמרא: נפחתה הגרגרת לאורכה, האם נטרפת בכך. אמר
רב, אפילו הסדק ארוך ביותר, ולא נשתייר בה - (בגרגרת) שלא
נסדקה אלא חוליא אחת למעלה וחוליא אחת למטה, כשרה. חוליא
היא שלש טבעות. ונמצא שאם נסדקה כל הגרגרת ונתורו בה
שלש טבעות למעלה ושלש טבעות למטה שלא נסדקו, כשרה.
הגמרא מביאה דעה חולקת בענין דין 'נסדקה'. אמרת הגמרא:
אמר רב הלכה זו שאמר רב, קמיה - (לפניו) דרבי יוחנן, אמר רבי
יוחנן, מה חוליא ומה חוליא דקאמר - (שאמר) רב, כאומר מה הן
אותן חוליות שאמר ולמה לכך חוליות אלו, שאין הדין תלוי בהן
כלל. אלא אימא - (כך אמר), שזהו השיעור, שאפילו לא נשתייר
בה שלא נסדק אלא משהו למעלה ומשהו למטה, גם כן כשרה, ואין
צורך שתשתייר חוליא שלימה בכל צד. אמר רב הלכה זו שאמר
רבי יוחנן, שגם אם נותר משהו בכל צד כשרה, קמיה - (לפניו) דרבי
יוחנן משימיה - (בשמו) דרבי יוחנן הכי - שכן גם אמר רבי יוחנן,
שהדבר תלוי במשהו בלבד, אמר רב - (לפי) חלוא, לאלו שאמרו לו
זאת בהתפעלות, וכי ידעין חכרין כפליא לפרושי כי האי טעמא -
יודעים הם חברינו הבבלים לפרש כן כפי שאמרתי, שאין צורך
שתשאר חוליא שלימה שלא נסדקה, ודי שישאר משהו מכל צד.
הגמרא דנה עד היכן הוא מקום שחיטה בגרגרת: תנא - (שנה) רבי
חייא בר יוסף ברייתא קמיה - (לפניו) דרבי יוחנן, כל הצואר כולו
כשר לשחיטה, שבכל מקום שבו יכול לשוחטה, מופקעת הגדולה
שבצידי האחד של הקנה לכיוון ראש הבהמה, עד כפף - (אונות)
הריאה התחתונה.
הגמרא מפרשת למה הכוונה בכפף ריאה התחתונה: אמר רבא,
כוונה הברייתא בכפף ריאה התחתונה' לכפף הריאה התחתונה
כאשר תולה הטבח את הבהמה ורגליה האחוריות למעלה, שאז
הריאה למעלה והקנה משתלשל ממנה כלפי למטה, שהיא ריאה
עליונה כאשר אוחזים בקנה ואז הריאה התלויה בה משתלשלת
כלפי מטה. כלומר, שסוף מקום שחיטה בקנה בצד שהריאה בו,
הוא עד כנגד תחילת אונות הריאה, אף שהקנה ממשיך ביניהן עד
שהוא מתחבר לריאה. שלא תאמר שמה שאומרת הברייתא
'תחתונה', היינו כאשר אוחזים בקנה והריאה כלפי מטה, שאז
תתפרש כוונתה שמקום שחיטה הוא עד אחרי הריאה (ראה איור
ה). ומה שאמרתי כן, לפי שאני אומר שמקום שחיטה הוא כל
שפשיפת צוארה ורוצה במרעה, וזה הצואר הכשר לשחיטה ולא
יותר, אולם חלק הקנה שבין אונות הריאה שאף כאשר היא רועה
אינו יוצא מביניהן, חלק זה אינו כשר לשחיטה, ובלבד שלא תאמ
ו- (שלא תוכרח) לפשוט צוארה על ידי שמשכו אדם, שחלק
הריאה שיוצא מבין אונות הריאה כאשר אדם מושך את צוארה,
ולא על ידי שמוחתה את צוארה בעצמה, אינו כשר לשחיטה.
הגמרא מביאה ספק בענין זה: בעי - (נסתפק) רב הנינא ואיתימא
ו- (ויש) שאמרו את הספק בשמו שלו רב תנתינא, אנסה - (הכריחה)
עצמה לפשוט צוארה מאד בשעת שחיטה, מהו הדין בזה, האם

איתניקרי הוא דמיתקרי בי - מתכבדים הם בי במה שאני סועד
אצלם, והנאתם היא ואינה נחשבת מתנה.
הגמרא שבה לדון בדיני פסוקת הגרגרת: אמר רב יהודה אמר רב,
ניקבה הגרגרת בהיקפה בנקבים דקים כנקבי הנפה, מצטרפין
הנקבים לשיעור רובא - (רוב), שאם יש בכל חיתוכי הנקבים יחד
שיעור של רוב היקף הגרגרת, טריפה. כלומר, טרפות 'פסוקת
הגרגרת' ששינו במשנה (מב), שהבהמה נעשית טריפה כאשר
נחתכה רובה, כמאמר לעיל (מב), אלא רק כאשר נחתכה בחיתוך
אחד, אלא גם בצירוף כמה וכמה חיתוכים.
הגמרא דנה בדברי רב: מתיב - (מקשה) רב ירמיה, שנינו באהלות
(פ"ב מ"א) אודות גולגולת של מת שהיא מטמאת באוהל, שאם
ניקבה וחסר ממנה, אינה מטמאת, ונאמר שם מהו שיעור החסרון,
'בית שמאי אומרים כמלוא מקדה, ובית הלל אומרים כדי שינטל
מן החי וימות', וביארו בגמרא (בכורות לה) ששיעור נקב 'כדי שינטל
מן החי וימות' הוא כמלוא מקדה של רופאים, ובאה הברייתא
לפרש דין נקבים שאינם עגולים כמקדה, ונקולגולת שיש בה נקב
אחד ארוך, או אפילו יש בה נקבים הרבה והם קטנים, מצטרפין
למלא מקדה, שבנקב הארוך משערים אילו שטחו היה בעגול, אם
היה בו מלוא מקדה, ובנקבים הקטנים משערים את שטחם אם יש
בכולם יחד שיעור מלא מקדה. אלא - (מוכח) דבין דשיעוריה של
גולגולת שחסרה הוא כמלא מקדה, על כן גם נקבים רבים למלא
מקדה מצטרפין, ואין נותנים להם שיעור אחד, הכי נמי - כך היה
ראוי להיות גם כאן, דבין דשיעוריה של נקב בגרגרת הוא כמלא
כאמור במשנה להלן (נד), ראוי היה שהנקבים לכאמר מצטרפין,
כאילו נקב אחד הם, שאם יש בכולם יחד שיעור איסר טרף בכך,
אף שאין בהם שיעור היקף רוב הגרגרת, ודיאך תלה רב את דינם
בשיעור רוב בלבד.
דוחה הגמרא: אישתמיטתיה - (נשמט לו) לרב ירמיה, הא - דברים
אלו דאמר רבי הלל אמר רב קמא בר גורא אמר רב, נקבים
בגרגרת שיש בהן חסרון, מצטרפין לכאמר, שאם יש בשטח כולם
יחד, אילו היו נקב אחד גדול, שיעור שטח איסר, טריפה, ושאין
בהן חסרון, אלא הם חיתוכים בלבד, מצטרפין לרובא, שאם יש
בכל החיתוכים יחד, אילו היה חיתוך אחד ארוך, שיעור היקף רוב
הגרגרת, טריפה. רב שאמר 'ניקבה כנפה מצטרפים לרובא', דיבר
בנקבים שאין בהם חסרון, ועל כן שיעורם ברוב בלבד.
דברים נוספים בענין נקבים בגרגרת: אמר רב רב הנה אמר רבי
יהושע בן לוי, ניפלה - (נחתכה) הימנה - (מן) הגרגרת רצוצה,
מצטרפת לכאמר, שאם שטח החסרון שבגרגרת, כאשר נעגלנו,
היה כשטח איסר, טריפה.
בעא מיניה - (שאל הימנו) רבי יצחק בר נחמני מרבי יהושע בן לוי,
ניקבה הגרגרת כנפה, מהו דינה, האם נטרפת בכך או לא. אמר רבי
ו- (לו), תרי אמרי, נקבים בגרגרת שיש בהן חסרון, מצטרפין
לכאמר, ושאין בהן חסרון, מצטרפין לרובא, וכפי שנתבאר לעיל.
הגמרא מבארת את דין נקבים בגרגרת של עוף. מבררת הגמרא:
ניקבה הגרגרת נקבים קטנים קטנים - (בעוף), שמרוב קוטנו אין
לומר ששיעור הנקבים כאיסר, מאי - מהו השיעור להטריף בהם.
מבארת הגמרא: אמר רבי יצחק בר נחמני, לדידי מפרשא לי מיניה
דרבי אלעזר - שמעתי את פירוש הדברים מרבי אלעזר, שמסר לי
את השיעור בזה, כפפלו למקום זה שבו הנקבים, ומניחו על פי
הקנה, ועושה כן על ידי שחותר למטה מהנקבים ובצדיהם עד
שיוכל לקפל ולהניח על פי הקנה, ובדרך, אם שטח זה שבו
הנקבים, כולל גם מה שביניהם, חופה - (עוטף), כלומר סותם את
רוב פתחו של הקנה, מרפה, ואף שבנקבים לבדם אין שיעור רוב,
מצטרף גם השטח שביניהם לשיעור זה, ובאופן שהם סמוכים זה
לזה כנקבי הנפה. ואם לאו, שאינו חופה את רוב פי הקנה, כשרה.
הגמרא מביאה סימן לשיעור זה: אמר רב פפא, וסימניך - (סימן) זה

1 **אֲתִיקוּרִי מִתִּיקִירִי בִי** — נבדקין הם כמה שאני טועד אצלם, והנאתם היא, ואין
2 זו מתנה. **כִּנְפָה** — הגוררת סביב סביב להקיפה נקבים דקים כנפה. **מִצְטַרְפִּין**
3 **הַנִּקְבִּים לְרֹבָא** — אילו היו כולן מחוברים יחד היה רובא נפסק — טרפה.
4 **וּבְגִלְגֻלֹּת** — לגבי אהל המת ונתיא (אהלות פרק שני משנה ג) בהדיא דכמה
5 חסרון בשדרה, קטני סיפא: ובגלגולת כדי
6 שינטל מן החי וימות הוא חסרון ולא מנמא.
7 ואמרין קטנות (לח.א): כמה ינטל מן החי
8 וימות — כמלא מקדח של רופאים. ותני
9 עלה, דאם יש בו נקב אחד ארוך שאין עגול
10 — וראים אותו, אם יתנו ארכו לעגלו והיו
11 כמלא מקדח — הוא חסרון, או אפילו יש בו
12 נקבים קטנים הרבה — כולן מצטרפין
13 לכמלא מקדח. **אֲלֵמָא** — כיון דשיעור חסרון
14 גולגולת כמלא מקדח הוא — מצטרפין
15 נקבים הקטנים לכמלא מקדח כאילו היה חד
16 נקב, ולא יחבינו בהו שיעורא אחרינא.
17 **וְהָבָא נָמִי** — אף על גב דבפסוקות שיעורא
18 לרובא, גבי נקובה תנן במתניתין (חולין
19 נד.א), עד כמה תחסר — עד כאיסר
20 האיטלקי, אלמא נקב הקנה טרפתו
21 בבאסר, וגבי נקבים קטנים בעי כאיסר
22 מצטרפין לרובא — להאי מקשה.
23 **מִצְטַרְפִּין לְרֹבָא** — דהווי כפסיקה בעלמא
24 דלא מיתסרא, וניקבה כנפה נמי — בדליכא
25 חסרון. **נִשְׁלַח חִיפְנָה רִצּוּעָה** — לארכה,
26 דאיכא חסרון. **מִצְטַרְפִּין לְבִאסֵיר** — אי כי
27 מעגלת לה הוא איסר — טרפה. **כְּעוֹפֵא**
28 נקבים חסרון בעוף, דליכא למימר בגררת
29 ידיה כאיסר, בכמה הוי שיעוריה? **מִקְפָּלוּ**
30 — חותך למטה מן הנקבים ובצדיהם עד
31 שיוכל לקפל הרצועה שחן בה כלי' פי
32 הקנה, ומניחו למקום הנקבים על פי הקנה.
33 **אִם חוּפֵא** — בין הנקבים והשלש שבין נקב
34 לנקב את רוב הקנה, אף על גב דבנקבים
35 גרידי ליכא רובא. **טְרִיפָא** — הואיל ויש בהן
36 חסרון. ושיעור טמיכת נקבים זה לזה כנפה,
37 דהא אנקבה כנפה קיימין. **וְסִימְנֵךְ** —
38 שלא תשכח שמועה זו, ולא תימא כאיסר או
39 מצטרפין לרובא. **נִפְיָא** — כעין שעושת
40 הנפה. שמיניחין שם יריעות וזב הסוס על פי
41 העוגל. וזה סימן יחא לך: נקבה כנפה
42 שאלת — ומעשה נפה השיכון. נפתחת
43 כמין דלת — ולא נטל הפחת, אלא תלי
44 ועמד זקוף שם כעין דלת במזוזה. כדי
45 שיכנס איסר לרחבו — ושיעור גדול הוא
46 זה מאיסר, דהכא בעינן נכנס ויוצא, משום
47 דאין כאן חסרון, והדלת סתומה את הנקב. **נִסְדָּקָה** —
48 יתקן והולך לגמרי, ולא הדר חלים, *שולדרא"א בלעו. אבל לארכה, כל כמה שהצואר נמשך — הסדק סוגר והולך, הלכך הדר חלים. **חוליא** — טבעת שמעתי.
49 ובעיני נראה שחן שלש טבעות, כדאמרין במנחות (לח.א), כדי שיכרוך וישנה וישלש הוא חוליא לגבי ציצית. מה **חוליא** ומה **חוליא** — למזה לכם החוליות
50 הללו דקאמר רב? **הכי גיסינן: אמרוה קמיה דרבי יוחנן משמי' דרבי יוחנן הכי** — ולא גרסין "איכא דאמר". **הכי** — כדקאמר רבי יוחנן משדו למעלה ומשדו
51 למטה, אמרוה קמיה משמיה דרבי יוחנן. **חברין בבליא** — רבי יוחנן מבבל סליק. **כי האי טעמא** — לשבח קאמר. **סבבנת הגדולה** — כרבי יוסי ברבי יהודה ומחלוקת
52 בפרק קמא (חולין יח.א) נקט לה. מיהו, אנן קיימא לן כרבי חנינא בן אנטיגוס דמשפכי כובע ולמטה כשרה, דהיינו למעלה מן הטבעת. **כנפי ריאה** — אוני ריאה.
53 התחתונה — חולין יח.א) נקט לה. מיהו, אנן קיימא לן כרבי חנינא בן אנטיגוס דמשפכי כובע ולמטה כשרה, דהיינו למעלה מן הטבעת. **כנפי ריאה** — אוני ריאה.
54 כנפים למעלה, אף על פי שהקנה יורד ביניהם עד מקום חיבורן. **שאני אומר כל שפושטת צוארה ורועה** — ולא יתיר. לכך אני מפרש תחתונה שהיא עליונה, שלא
55 תאמר: תחתונה כשאוחזין הקנה, דהיינו כנגד כל הריאה. **שלא תאגם** — למשוך הסימנים חוץ לחזה ביד אדם. **אנסה עצמה** — לפשוט מאד צוארה בשעת שחיטה,
56 מהו? **תיקן** — ולחומרא, וכן הלכה. **למטה מן החזה** — למקום שאין ראוי לשחיטה. **נידון בריאה** — בנקב משדו, ולא ברוב בגררת. **תנו רבנן איחיו חזה** — לגבי
57 חזה ושוק של שלמים הניתן לכהנים. **הרואה את הקרקע** — אינו משבר מן הצלעות בגובה הצדדין כלום, אלא השומן התחתון כמות שהוא בחסותו שבראשי הצלעות.
58 **למעלה עד הרים וכו'** — ושיעור ארכו למעלה עד הכרס. כשהבהמה תלוייה להפשית היו נוטלים אותו. **וחותך שתי צלעות הקטנות העליונות עמו משמי' דפגות אחד**
59 **מכאן ואחד מכאן, ודן שסביב הקנה ונקראין *פורצי-לא** — המחובר לגולגולת מבפנים. **ואף על גב דלא אינקיב תתאה** — הקרסן הרך שהמוח מונח
60 בתוכו. **חייתא** — שק, כמו (בבא מציעא יד, ב) חייתא דקטרי. **דפתנה ביה מוחא** — שהמוח מונח בתוכו. **כנגדו כביצים ניכר** — בביצי זכר אתה יכול להכיר רביצת
61 המוח. שגם לזן יש שני קרומים לבד הכיס, והאחד חיצון ואחד שהביצים מונחים בו. ומתוך שקרסן התחתון של מוח דק מאד ואין ניכר לגמרי ונראה מוח עצמו, הוא
62 נתון לו סימן בביצים. **כל מה שברקרה** — בגולגולת, עד שלא התחיל לצאת מן הקדרה ליעשות חוט, שהרי חוט השדרה מן המוח הוא בא. **נידון כמות** — בנקב משדו.
63 **לימשך** — לצאת מן הקדרה לצד החוט. **נידון כמות** — בפסיקתא דרוב.

- 1 **מר** בר חייה מתני איפכא — פירש בקונטרס דמסתברא כלישנא קמא, דקיס ליה רבי
2 יוחנן בשיטתיה לעיל, דאמר: ניקב הקנה למטה מן החזה נידון כריאה. ונראה
3 דאולינן בבולחו לחומרא, מדלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, וגם רבי יוחנן דאמר:
4 ניקב הקנה למטה מן החזה, משמע: בין דריאה בין דכבדא נדון כריאה. וכן רבינו תנאל
5 פסק לחומרא דשלשתן נקובתן במשחו, בין
6 דכבדא בין דלב בין דריאה.
7 **מאן** דאמר רוב עורו רוב מוחו מאי — דרלמא
8 הוא הדין ברוב מוחו לבד — טרפה, ונקט
9 רוב עורו לאשמועינן דאפילו עורו בעי רוב.
10 ורבינו תם מפרש: דמביע ליה אי בעי נמי רוב
11 מוחו. ועורו דנקט — מפני שהוא עיקר, ומכל
12 מקום בלא מוחו נמי אינה טרפיה.
13 **נתמוזמו** מוחיה דדין — תימא לרבנן יצחק בן
14 מאיר, דמיתא רביה ממוח דראש
15 דשיעורו בנקב משחו, למוח חוט השדרה
16 דשיעורו ברובו.
17 **דשפכי סמפונות** בולחא, והכא — "לבית חללו" קתני, והכא —
18 חלב — רב אמר: במשחו, ושמואל אמר: ברובו. הי ניהו קנה חלב? אמר רבה בר יצחק אמר
19 רב: חלב שעל גבי דפנות. — דפנות סלקא דעתך? אלא: שעל גבי דופני ריאה. אמר אמימר
20 משמיה דרב נחמן: תלתא קני הוי, חד פריש לליבא, וחד פריש לריאה, וחד פריש לכבדא;
21 דריאה — כריאה, דכבדא — ככבדא, דליבא — פליגי. מר בר חייה מתני איפכא: דריאה —
22 ככבדא, דכבדא — כריאה, דליבא — פליגי. אול רבי חייה בר יוסף אמרה לשמעיה דרב קמיה
23 דשמואל, אמר ליה: אי הכי אמר אבא, לא ידע במטרפות ולא כלום. "נשבר השדרה". תנו
24 רבנן: חוט השדרה שנפסק — ברובו, דברי רבי, רבי יעקב אומר: אפילו ניקב. הורה רבי פרבי
25 יעקב. אמר רב הונא: אין הלכה פרבי יעקב. וכמה רובו? רב אמר: רוב עורו, ואמרי לה: רוב
26 מוחו. מאן דאמר רוב מוחו — כל שכן רוב עורו; למאן דאמר רוב עורו, רוב מוחו מאי? תא
27 שמע, דאמר ניולי אמר רב הונא: רובו שאמרו — רוב עורו, מוח זה — לא מעלה ולא מוריד.
28 רב נתן בר אבין הוה יתיב קמיה דרב, בדרב ברוב עורו, וקא בדיק ברוב מוחו, אמר ליה: אם
29 רוב עורו קיים, מוח זה אינו מעלה ואינו מוריד. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן
30 לוי: נתמרד — פסול, נתמסמס — פסול. איזוהי המרכה, ואיזוהי המסמסה? המרכה — כל
31 שנשפך בקיתון, מסמסה — כל שאינו יכול לעמוד. בעי רבי ירמיה: אינו יכול לעמוד מפני
32 קבדו, מאי? תיקו. בי רב אמר: נתמסמס — פסול, נתמוזמו — כשר. מיתבי, רבי שמעון בן
33 אלעזר אומר: בהמה שנתמוזמו מוחה — טרפה! — והיא "נתמסמס" איתמר. — איני? והא לוי
34 הוה יתיב בי מסותא, חייה ליהוה גברא דטרייה לרישיה, אמר: "נתמוזמו מוחיה דדין", לאו
35 דלא חי? אמר אביי: לא. לומר שאינו מוליך. עד היכן חוט השדרה? אמר רב יהודה אמר
36 שמואל: עד בין הפרשות. רב דימי בר יצחק הוה קא בעי למיול לבי חזאי, אתא לקמיה
37 דרבי יהודה, אמר ליה: ליחוי לי מר בין הפרשות היכא? אמר ליה: זיל אייתי לי גדי ואחוי
38 לך. אייתי ליה גדי שמינה, אמר ליה: בליעה טפי ולא ידיע. אייתי ליה כחוש, אמר ליה:
39 בליטן טפי ולא ידיע. אמר ליה: תא אנמרך גמרא, הכי אמר שמואל: עד אחת — מרפה,
40 שלישית — פשרה, שניה — איני יודע. בעי רב הונא פריה דרב יהושע:
41 — לשון מורכ, שנתרכבה ונעשית המוח בתוך הקרום כמים, ושנפר מראשו לסופו ומסופו לראשו, ואם היו נוקבין אותו היה יוצא דרך תנבך. ואינו יכול לעמוד — מפני
42 שנעשה צלול, אבל לא כל כך שיהיה נשפר בקיתון של מים, אבל כשאוחזין אותו ומניח קצתו למעלה מידו הוא נכפף ונפל. מפני כבדו — שהוא עב וכבד אבל לא
43 נתרכן מבפנים, מוחו חולי הוא זה שמכבדו, או לא? וכל הני נתמרך ונתמסמס בכלל נפסק החוט הן, דקיס להו לרבנן שמתוך ליקוי זה עתיד לניקב ולפסק, אי נמי —
44 אין פיסוק גדול מזה. אף על גב דאמר: מוח זה לא מעלה ולא מוריד — הני מילי בהפרדה, אבל בהמרכה לא. תיקו — וכל תיקו דאיסורא לחומרא. נתמסמס פסול
45 — כדקאמר. נתמוזמו כשר — ולהכי דר נקט נתמסמס פסול, דלא תימא נתמוזמו ונתמסמס דא הוא ולא פליגי עליה אתא. נתמוזמו — נתרוקן מהמוח מקצתו ומאילו.
46 **טרייה** *מפני צי"ר בלעז. נתמוזמו מוחיה דדין — דואג היה עליו, ואומר: אי לי לזה שנתמוזמו מוחו. שאני מוליך — תולדות האיש מן המוח היא באה, שגיד הנשה
47 של ירך וגיד הגוייה כולן מחוברין לחוט השדרה, שהוא מתפצל ויוצא מתחת השדרה ונעשה גיד אצל הדרכים ונכנס לתוכו. עד היכן חוט השדרה? עד היכן בחו של
48 חוט להיות בהמה טרפה בפסיקתה? החוט יוצא מן המוח והולך על פני כל השדרה והאליה עד סוף חוה. עד בין הפרשות — עד מקום שהוא מתפרש ומתפצל פצולין.
49 כנגד הירכים הוא מתחיל ליפצל, ויוצא ראש אחד לירך זו ואחד לזו, והאמצעי יורד לזנב. ולמטה מאותן פיצולין כנגד שתי אצבעות הוא חוזר ומתפצל עוד לשלשה,
50 ולמטה מהם עוד מתפצל, וכן בהרבה מקומות עד סופו. ואם נפסק מן המוח ועד בין הפרשות הללו, כל מקום שנפסק שם רובו — טרפה. ואם למטה מבין הפרשות נפסק
51 — כר תשש כחו, ודירכיס מעמידין את שדרתו. ואינה מזהה בכך. אייתי ליה גדי שמן — שחוט מופשט. ולא היה לו שחות לעבכ עד שיקענו ויראה לו הפיצולין
52 מבפנים, והיה מוחו לו מבחוץ, שהחוט לבו הוא ונפרד מבחוץ כשנכנס בבשר האליה לכאן ולכאן מתחת לעצם. ולא ידיע — החוט מבחוץ. והוא צריך לכוח עד מלא
53 חוט השדרה, שאם נפסק לכאן — טרפה, ואם נפסק לכאן — כשרה. בליטן טפי — והעצם של בוקא דאטמא דוחק הבשר ומדובק ודוחק בו את מוח החוט הנפצל עליו
54 עד שנעשה דק ואינו ניכר. עד אחת — כל מקום שיפסק מן הצואר עד בין הפרשה ראשונה — טרפה. נפסק בין הפרשה שלישית — כשרה, שניה — איני יודע.
55 עד

בקנה דליבא ושל הלב) פליגי ונחלקון רב ושמואל, אם שיעורו
במשהו או ברוב, וכדלעיל.
הגמרא מביאה לשון אחרת: מר בר רביא מתיי אפיכא ו-שנה
להפיק, הקנה דריא דינו כבבדא ו-כבדא, שאין הבהמה נטרפת
על ידו אלא כאשר ניטל רובו, וכן אינה נטרפת על ידי קנה הריאה
אלא אם ניטל רובו, והקנה דבבדא ו-של הכבד) דינו הוא בריאה,
שכשם שנטרפת כאשר ניקבה הריאה במשהו, כך גם נטרפת
כאשר ניקב הקנה היורד לכבד, במשהו. ואילו בקנה דליבא ו-של
הלב) פליגי ונחלקון רב ושמואל, אם שיעורו במשהו או ברוב,
וכדלעיל.
הגמרא מספרת מה אמר שמואל למשמע דעתו של רב: אול
ו-הלך רבי חייא בר יוסף ואמר לה שמעיה ו-לדינו) דרב, שנקב
משהו בקנה הלב מטריף את הבהמה, קמיה ו-לפניו) דשמואל. אמר
ליה שמואל לרבי חייא בר יוסף, אי הכי אמר אבא - אם כך אמר
רב, מוכח שלא ידע בטרפות ולא כלום. ואמר זאת לפי שלא ידע
את דעת רב, שהוא היה בנהרדעא ורב היה בסורא.
עוד שנינו במשנה (מב) בדברים המטריפים את הבהמה, נשפר
השדרה ונפסק החוט שלה.
הגמרא מביאה ברייתא אודות שיעור פסיקת החוט: תנו רבנן
בברייתא, חוט השדרה שנפסק ברובו מטריף את הבהמה, דברי רבי.
רבי יעקב אומר, אפילו רק ניקב, מטריף. וזה רבי במעשה שבא
לידו והחמיר בריבי יעקב שהטריף בהמה שניקב חוט השדרה שלה,
ולא סמך על הוראתו להקל עד שיפסק ברובו.
הגמרא מביאה את פסק ההלכה במחלוקת זו: אמר רב הונא, אין
הלכה בריבי יעקב, ואין חוט השדרה מטריף את הבהמה אלא אם
כן נפסק ברובו.
הגמרא מבארת מהו 'רובו'. מבררת הגמרא: ונקבה הוא רובו של
החוט שאמר רבי שאם נפסק מטריף. נחלקו בדבר, רב אמר, היינו
שנפסק רוב היקף עורו של החוט, ואף שלא נפסק מן המוח הפנימי
ולא כלום (ואיורים טו-), ואמר ליה - יש שאמרו שהרוב הוא רוב
מוחו, שאם נפסק מבפנים, טריפה, ואף שלא נפסק העור כלל והוא
קיים.
הגמרא מבארת את המחלוקת בין הלשונות. אומרת הגמרא: מאן
דאמר שרובו שאמר רבי שהיא נטרפת בפסיקתו הוא רוב מוחו, כל
שכן שנטרפת כאשר נפסק רוב היקף עורו, שהעור הוא המחזיק
את המוח מלצאת, וכיון שנפסק רוב עורו, סוף המוח לצאת,
וכאילו נפסק רוב מוחו. אמנם למאן דאמר שרובו שאמר רבי הוא
רוב היקף עורו, יש להסתפק, רוב מוחו שנפסק, מאן - מוחו) האם
נטרפת בכך או שאינה נטרפת אלא בפסיקת העור בלבד.
הגמרא פושטת את הספק: תא שמע רביא דדבר, דאמר ניקב
רב הונא, רובו של חוט השדרה, שאמר שאם נפסק טריפה, הוא
רוב עורו, ואילו מוח זה לא מעלה ולא מוריד, ואינה נטרפת בו.
הגמרא מביאה מעשה שבו הורה רב כיצא בזה: רב נתן בר אבין
היה יתבי ו-היה יושב) קמיה ו-לפניו) דרב, והגיע לפניהם חוט
שנפסק, ובדק ברוב עורו ומצאו שלא נפסק אלא מעטו. ושוב קא
בדק ו-היה בודק) ברוב מוחו הוא נפסק ברובו ויטריפה.
אמר ליה רב, אם רוב עורו קיים, מוח זה אינו מעלה ואינו מוריד,
שאפילו נפסק רובו, כשירה, ואינך צריך לבודק.
הגמרא מביאה אופנים נוספים של טרפות בחוט השדרה: אמר רב
בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי, נתקדח המוח שבתוך החוט
פסול, וכן אם נתקדש פסול. ואיזוהי המכה? ואיזוהי המכה?
המכה היא כל שנשפך המוח שבחוט פקיתו של מים, שנתרכך
המוח ונעשה כמים ונשפך בחוט מצד לצד עד שאם היה החוט
נקב היה נשפך דרך נקב זה, שבאופן זה טריפה, מכה פסולת היא כל
שנתרכך המוח ונעשה צלול בשיעור כזה שאינו ו-שאיין החוט
יכול לעמוד אם יחזיק אותו בידו כשחלק ממנו בולט מעל הדי,

פולין ו-בלוטות) יש שם המונחין על פי הקדשה, וכל הנמצא מן
הפולין ולפנים לכיוון תוך הקדירה, נידון בלפנים, כלומר כמות,
ונטרף בנקב, וכל הנמצא מן הפולין ולחוץ לכיוון חוט השדרה,
נידון בלחץ, כלומר כחוט השדרה, ונטרפת רק אם נפסק רובו,
ופולין עצמן, כלומר המוח שכנגדם, אינן יודע כמי הוא נידון,
ומסתברא שהוא נידון בלפנים, ואם ניקב נטרפת הבהמה.
הגמרא מספרת היכן ניתן לראותם בבירור: רבי ירמיה בדיק במוחו
של עופא ו-בעוף, ואשכח ו-ומצא) שם כמין שני פולין מונחין על
פי הקדשה, כדברי רבי יצחק בר נחמני. והיינו שבעוף קל להבחין
בהם מאשר בבהמה.
שנינו במשנה (מב) בדברים המטריפים את הבהמה, ניקב הלב לבית
הללו.
הגמרא מבררת איזהו החלל שניקבתו מטריפה: כעין ו-נסתפק) רבי
ירמיה, האם כוונת המשנה שניקב הלב לבית הלל קמן שבו או
שהכוונה שניקב לבית הלל גדול שבו בלבד. אמר ליה אביי לרבי
זירא, מאי תיבעי לך - מדוע נסתפק בכך, מי לא יתן - האם לא
שנינו במשנה (לעיל מב) אודות נקב שבריא המטריף את הבהמה,
רבי שמעון אומר אין הנקב מטריף עד שתנקב הריאה לבית
הסמפונות שבה, ואמר רבא בר תחליפא אמר רבי ירמיה בר אבא
אמר רב, הכוונה היא עד שתנקב לסמפון גדול שבה, שהוא הקנה
האמצעי שבאומא, וכשם שביית הסמפונות' האמור בריאה הוא
כינוי לסמפון הגדול שבה, כמו כן יש לפרש שביית חללו' האמור
בלב הוא החלל הגדול שבו. דוחה הגמרא: הכי השקא - וכי כך
נראה בעיניך עתה שיש לומר כן, הלא חילוק רב יש בין כאן לשם,
התם - שם, בטרפות הריאה, 'עד שתנקב לבית הסמפונות' קתני
ו-שנינו, בלשון רבים, והכוונה היא להיקב דשפכי סמפונות בוליהו
למקום ששופכים כל הסמפונות, ולכך מפרשים שהכוונה
לסמפון הגדול, ולא מפני שסתם סמפון הוא הגדול כפי שסברת
לומר, ואילו הקא - כאן, בטרפות הלב, הלא ניקב הלב לבית
הללו' קתני ו-שנינו, בלשון יחיד, מה לי חלל גדול מה לי חלל קמן,
שאיין לומר שהכוונה לחלל הגדול דווקא, שאם כן היה התנא
שונה במשנה 'לבית החללים', אלא הכוונה היא לכל חלל וחלל
שבו, קטן כגדול, שכל שניקב לו נטרפת.
הגמרא מבארת את דינו של קנה הלב. אומרת הגמרא: קנה הלב,
ולקמן יתבאר מהו, נחלקו בו רב ושמואל, רב אמר שיעור נקב בו
המטריף את הבהמה הוא כמשהו, שאם ניקב בנקב כלשהו נטרפה,
ושמואל אמר, שיעורו ברובו, שרק אם נפסק ברובו נטרפת.
הגמרא מבארת מהו קנה הלב. מבררת הגמרא: הי נידו ו-מהו
קנה הלב שנחלקו בו רב ושמואל, אמר רבא בר יצחק אמר רב,
מדובר בחלב ששל גבי דגנות, שאם ניקב במשהו לרב או ברובו
לשמואל, נטרפה.
הגמרא מבינה שהכוונה לדפנות הגוף, והחלב האמור הוא החלב
היורד על הצלעות מן השדרה. שואלת הגמרא: דפנות סלקא
דעתך - וכי עולה בדעתך לומר שתטרף בנקב שבדפנות אלו, הרי
אין שום חיות תלויה בהן. מבארת הגמרא: אלא כוונת רב היתה
לקנה העטוף בחלב שנמצא על גבי דופני הריאה, שבו נחלקו הוא
ושמואל אם טריפתו במשהו או ברוב.
הגמרא מביאה דברים נוספים אודות הקנים שבאותו מקום: אמר
אמימר משמיה דרב נתן, תלתא קני היו - שלושה קנים מתפצלים
מהרגרת אחר שמגיעה לחזה, חד מהם פריש לליבא - פורש
ומגיע אל הלב, וחד אחר פריש ו-פורשו) לריאה ומתחלק בתוכה
לסמפונות, וחד נוסף פריש לכבדא - פורש ומגיע לכבד. ודין
הטרפות בקנים אלו הוא זה, דהקנה של הריאה הוא בריאה,
שכשם שנטרפת הבהמה כאשר ניקבה במשהו, כך גם נטרפת
בנקב שבקנה כאשר ניקב במשהו. וכן הקנה דבבדא ו-של הכבד)
דינו כבבדא ו-כבדא, שאינה נטרפת אלא כאשר ניטל כולו. ואילו

שנפסק, וְכֵן בּוּ מִתְחִילָתוֹ עַד כִּנְגַד בֵּין הָאֲנָפִים, וְכִשְׁהִיגַע בְּבִדְקָה
 לאותו מקום שֶׁלָּה לִּיה דְּבִי נִשְׁיָאָה וְקָם וְאָוַל – שִׁלְחוּ לוֹ מִן הַנְּשִׂיאָה
 לבוא לפי שהיו צריכים לו, ולא המשיך את הבדיקה, אלא קם
 והלך מיד. וְלֹא יִדְעָנָא – ואינו יודע מדוע לא המשיך לבדוק גם את
 המשך החוט שאחר בין האגפים, אִי מְשֻׁם דְּלֹא צִרְרָה לְמַכְרֵךְ מְסִי
 – האם בגלל שאין צורך לבדוק יותר, וכדעת ריש לקיש, אִי מְשֻׁם
 כְּבֹד נִשְׁיָאָה – או משום כבוד הנשיא, שלא חפץ להתעכב מלבוא
 אליה, ואילולי זאת היה ממשיך בבדיקתה, וכדעת רבי ינאי.
 שנינו במשנה (מב.) בדברים המטריפים את הבהמה, נִיפְלָה הַכֶּבֶד
 וְכוּ' ולא נשתיר הימנה כלום.
 הגמרא מבארת סתירה בין המשניות לגבי טרפות בכבד. מקשה
 הגמרא: במשנתנו נאמר שכאשר ניטל הכבד נטרפת הבהמה
 ובלבד שלא נשתיר ממנו דבר, ויש ללמוד מדברי המשנה, הָא
 – (אבל) נִשְׁתִּיר הַיָּמָנָה בָּלוֹם – (משנה), כְּשֶׁרָה, אָף עַל גַּב שִׁשְׁיָהּ זֶה
 לֹא הָיוּ – (אינו) בגדל כִּזְתָּה, וְהָתֵנָּה בַּמְשָׁנָה לְחַלְקָהּ (ד). בין החבלות
 והחלאים שאינם מטריפים את הבהמה, נִיפְלָה הַכֶּבֶד וְנִשְׁתִּיר הַיָּמָנָה
 בְּכִזְתָּה כְּשֶׁרָה, ומשמע שאילו לא נשתיר הימנה כזית, טריפה, והרי
 המשניות סותרות זו את זו.
 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב יוֹסֵף, לֹא קִשְׁיָא, הָא – האמור במשנה
 להלן שכבד שלא נשתיר ממנה כזית טריפה, כדעת רבי הִיָּא, הִיא
 הָא – משנתנו שממנה יש ללמוד שכבד שנשתיר ממנה פחות
 מכזית כשירה, כדעת רבי שְׁמַעוֹן בַּר רַבִּי הִיא, כִּי הָא – כמעט
 אלו, דְּרִבִּי יוֹנָתָן וְרִבִּי אֶלְעָזָר בְּרִי רַבִּי הִיא, שְׁמַעוֹן בַּר רַבִּי
 שלדעתו טריפה היא, וְרִבִּי שְׁמַעוֹן בַּר רַבִּי מְסַבֵּיל לָהּ לְבָשֶׁר בַּהֲמָה
 זו בחומץ או בחרוסת ואוכל, לפי שלדעתו כשירה היא. וְסִימְנִיךָ
 שלא תחליף בין השמות, עֲשִׂירִין מְסַבֵּילִין, שְׂרִיבִי שְׁמַעוֹן בַּר רַבִּי
 שהיה עשיר, היה מקמץ ואוכל ואינו זורק בשר זה. מחלוקת רבי
 חייה ורבי שמעון בַּר רַבִּי, אם כבד שלא נשתיר ממנו כזית טריפה
 או כשירה, היא המחלוקת בין משנתנו והמשנה דלהלן.
 הגמרא מביאה מעשה ממנו יש ללמוד דין לגבי מקומו של הכזית:
 הִיָּא פֻּלְמִיָּא – אותו חיל השלטון דָּאָתָא – (שבא) לְפֻמְבִּידִיתָא,
 עֲרִיקוֹ – (ברחו) מפני רָבָה וְרַבִּי יוֹסֵף, פָּנַע בְּהוּ – (פגש בהם) רַבִּי יוֹנָתָן
 אָמַר לָהּ – (להם), עֲרִיקָא – (בורחים), לִימְדוּ מִמֶּנִּי דִּין זֶה שֶׁכִּזְתָּה
 כבד שְׁאֵמְרוּ שהיו שיר לַכֶּבֶד, שאם נשאר ממנו בשיעור זה אין
 הבהמה טריפה, אין זאת אלא כאשר נותר כן בְּמִקּוֹם מְרָה, כלומר,
 במקום בו תלויה המרה בכבד ומחוברת בו.
 הגמרא מביאה דעה חולקת: רַב אֲבָהוּ בַּר אֲהֵרָה אָמַר, כזית שאמרו
 צריך שישר בְּמִקּוֹם שְׂרִיבִי – (שהבד) חָהּ חֶשֶׁם, כלומר, המקום
 בו הכבד תלוי דבוק ומעורה בגוף הבהמה, והוא תחת הכליות.
 הכרעת ההלכה: אָמַר רַב פִּינְסָא, כיון שנחלקו בדבר, הִלְכָּהּ בְּכַדִּי
 להכשיר בהמה שניטל חלק מכבדה, בְּעִינָן – (צריך) שישאר בְּכִזְתָּה
 בְּמִקּוֹם מְרָה, וְכֵן בְּעִינָן – (צריך) שישאר בְּכִזְתָּה בְּמִקּוֹם שְׂרִיבִי חָהּ.
 הגמרא מביאה כמה ספקות בענין הכזית האמור: בְּעִי – (נסתפק)
 רַבִּי יוֹנָתָן, אם כזית זה אינו נמצא במקום אחד אלא הוא מְסַבֵּילִין
 – (נאסף) מכמה מקומות, חצי כזית ממקום אחד וחצי כזית ממקום
 אחר, מָהוּ הַדִּין בִּזְהוּ, האם נחשב שיר או שאינו נחשב שיר. ועוד
 יש להסתפק אם כזית זה אינו כגוש שלם אלא צורתו בְּרִצּוּעָה
 ארוכה וצרה, מָהוּ הַדִּין בִּזְהוּ, האם גם באופן זה הוא נחשב שיר.
 בְּעִי – (נסתפק) רַב אֲשִׁי, אם נאמר שגם כזית כרצועה נחשב שיר,
 בְּכִזְתָּה מְרָה – (מרוקע) מָהוּ, האם אף הוא נחשב שיר, או לא.
 מסיקה הגמרא: תִּיקוּ – יעמדו בעיות אלו בספק, שלא נפשטו.
 ספק אודות חולי אֵלִי שבכבד: בְּעִי מִיָּנָה – שאל ממנו רַבִּי יוֹנָתָן
 מִרְבִּי אֲמִי, נִלְדָּלָה כְּבֹד וְנַעֲרָה מִתְּרַבָּה מִמְּקוֹמוֹת אֲחִיזוּתָהּ בְּגוֹף
 הבהמה, וְאֵלֶּיךָ עֵינֵיךָ הוּא מְעוֹרָה – (מחובר) בְּמִתְּרַבָּה – בטרפשו,
 כאן מעט וכאן מעט, מָהוּ הַדִּין בִּזְהוּ, האם כיון שהוא שלם יש
 להכשיר את הבהמה, או שטריפה היא.

האם מה שאמר שמואל 'עד אחת טריפה' כוונתו לעד בְּכָלֵל,
 שגם החוט של בין הפרשות הראשון הוא ככל החוט שמן הצואר
 ואילך, שנטרפת אם נפסק, או דְּלֹא – (שנא) כוונתו לעד וְלֹא עַד
 בְּכָלֵל, שאינה טריפה בודאי אלא אם נפסק החוט שקודם בין
 הפרשות הראשון, ואילו אם נפסק בבין הפרשות הראשון עצמו
 הרי זה בכלל הספק על בין הפרשות השני שאמר עליו 'איני
 יודע'.
 ספק נוסף: בְּעִי – (נסתפק) רַב פִּינְסָא, אִם תִּמְצִי לֹמַר בספיקו של רב
 הונא בריה דרב יהושע ש'עד אחת' שאמר שמואל כוונתו לעד
 וְלֹא עַד בְּכָלֵל, והחוט שבבין הפרשות הראשון הוא בכלל ספיקו
 של שמואל ואם נפסק אינו ודאי טריפה, מעתה יש להסתפק אם
 נפסק החוט שבפִּי שְׂרִיבִי, והוא המקום בחוט ממנו יוצא הפיצול
 הראשון לכאן ולכאן ושמדי אחריו מתחיל בין הפרשות הראשון.
 מָהוּ דִּינוֹ, האם כבין הפרשות הראשון שלאחריו, והיא ספק
 טריפה, או שכחוט שלפניו והיא ודאי טריפה. יסוד הספק הוא,
 האם מה שאמר שמואל ש'עד בין הפרשות' (ולא עד בכלל)
 טריפה בודאי, הוא בדווקא, שכל החוט שעד בין הפרשות ממש
 הוא בכלל ודאי טריפה, ופי הפרשה (מקום הפיצול) שהוא קודם
 לבין הפרשות (שהוא אחר מקום הפיצול), בכלל, או שאין כוונתו
 לבין הפרשות דווקא, אלא גם מקום הפיצול שלפניו בכלל בין
 הפרשות, ואם נפסק בו החוט אינה ודאי טריפה.
 ספק זה אינו שייך אלא אם מה שאמר שמואל 'עד בין הפרשות'
 הכוונה 'עד ולא עד בכלל', שאילו כוונתו היתה 'עד ועד בכלל',
 ואפילו אם נפסק החוט שבין הפרשות הראשון טריפה, כל שכן
 שנטרפת אם נפסק החוט שבפי הפרשה, שהוא קודם לו.
 ספק נוסף: בְּעִי – (נסתפק) רַבִּי יוֹנָתָן, אִם תִּמְצִי לֹמַר בספיקו של רב
 הונא בריה דרב יהושע ש'עד אחת' שאמר שמואל כוונתו לעד וְעַד
 בְּכָלֵל, ואם נפסק החוט שבבין הפרשות הראשון (אחר הפיצול
 הראשון) היא ודאי טריפה, פְּרִשָּׁה עֲצָמָה שנפסקה מהחוט, כלומר
 החוטים המתפצלים לצדדים שנפסקו במקום חיבורם לחוט
 השדרה, מָהוּ הַדִּין בִּזְהוּ, האם נטרפת בכך.
 הגמרא דנה אם אפשר לפשוט את הספק האחרון: הָא שְׁמַע – בוא
 ושמע ראייה לדבר, ששנינו בברייתא, תְּפִלְשָׁה – (החוט המתפצל
 מחוט השדרה) שנפסקה במקום חיבורה לחוט השדרה, תִּידוֹן
 בְּכִשְׁרֵי שנפסק, שאין זה כלום ואינה נטרפת. אומרת הגמרא: מָהוּ
 לָאוּ – האם אין הכוונה לְפִרְשָׁה רִאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה – לחוט המתפצל
 בפיצול הראשון ובפיצול השני, שאף שאם נפסק חוט השדרה
 עצמו בין הפיצול הראשון לפיצול השני טריפה, ואם נפסק במקום
 שבין השני לשלישי ספק, בכל זאת אם נפסקה הפרשה עצמה,
 כלומר החוט המתפצל שנחתך מחוט השדרה הן בפיצול השני
 ואפילו בראשון, אינה נטרפת, ונפשט ספיקו של רבי ירמיה. דוחה
 הגמרא: לֹא תוּכִיחַ מִשֶּׁם דְּבַר, שניתן להעמיד את דברי הברייתא
 בפרשה שְׁלִישִׁית, שאם נפסק החוט המתפצל בפיצול השלישי,
 שאינה נטרפת, כיון שגם אם נפסק החוט עצמו שכנגדו אינה
 טריפה.
 הגמרא מבארת היכן הוא המקום בעוף. אומרת הגמרא: בְּעִי פִּינְסָא
 – (בעוף) היכן הוא סיום מקומו של חוט השדרה, שאם נפסק משם
 ואילך אינה טריפה, רַבִּי יוֹנָתָן אָמַר, מקום זה הוא לְמִקְוָה מִן מקום
 הָאֲנָפִים – (הכנפיים) לגוף, שעד שם הוא כח החוט להחזיק את
 הגוף, ועל כן אם נפסק עומדת למות וטריפה, ואילו משם ואילך
 אין בפסיקתו דבר. וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר, אינה נטרפת אם נפסק חוט
 השדרה אלא עַד כִּנְגַד בֵּין הָאֲנָפִים – (הכנפיים), ואילו במקום שנגד
 האגפים עצמם אין פסיקת החוט מטריפה כלל.
 הגמרא מביאה מעשה אודות מחלוקת זו: אָמַר עוֹלָא, הָיָה קְאִימָנָא
 קְמִיָּה – (הייתי עומד לפניו) וְחָכַם בִּשְׁם כֵּן פִּי, וְאֵינִי לְקִמְיָה עוֹלָא
 – והביאו לפניו עוף לבדוק את חוט השדרה שבו אם הוא שלם או

עד ועד בכלל — וזכי קאמר: מן הראש ועד בין הפרשה ראשונה, וכל אותו "בין" בכלל — טרפה, או דלמא הכי קאמר: עד ולא עד בכלל — טרפה, שלישית — כשרה, שניה איני יודע — הוא הדין לראשונה דמספקא ליה, וממילא משתמע, ולא אנטריך לפרושי "ראשונה ושניה איני יודע", דכיון דאמר ודאי טרפה עד אחת ולא היא בכלל — מכלל דמכאן ועד שלישית מספקא ליה. והוא מניינו. הוא דנקט, דלא תימא שניה כשלישית לקולא. **אם תמצא לומר עד ולא עד בכלל פי פרשה מהו** — נפסק החוט הגדול כנגד פי הפצולין הראשונים במקום פיצול, מהו? בכלל טרפה הוא, או בכלל "איני יודע" הוא? מי אמרין עד בין דוקא, ופי הפרשה טרפה, או לאו דוקא? **ואם תמצא לומר עד ועד בכלל** — ליכא למבעי בפי הפרשה מיד, דודאי טרפה, דאפילו חוט שכנגד הפסק שבין שני הפיצולים טרפה, וכל שכן פי פיצול הראשון. אלא הכי קא מיבעיא ליה: נפסק הפסק עצמו מן החוט מהו? ובפרשה ראשונה קאי. תידון כבשר — שאם נפסק הפיצול — כשרה, הכי גרסינן: **מאי לאו ראשונה ושניה לא שלישית** — מאי לאו פיצול ראשון, ואף על גב דחוט של אוריה עדיין בכלל טרפה, או בכלל ספק הוא? וכן שני. לשון מורי. לשון אחר: "בין הפרשות" הן צלעות קטנות של אליה, "פרשות" הוא בשר המפריש בין צלע לצלע, (בין) ופין הפרשות — צלעות שבין פרשה לפרשה. גדי שמן — חי. בליעה ספי — הצלעות נבלעין ואין ניכרין כשהוא חי. **בליט ספי** — ונפשת הבשר והכל דומה לצלעות. וכל לשון זה אינו נראה לי, ומפי גאון שמעתי. **עד אחת** — עד בין הפרשה ראשונה, דהיינו צלע ראשונה של אליה. **טרפה** — אם נפסק החוט, בעי רב הונא? **ועד בכלל** — שאם נפסק החוט כנגד צלע הראשון — טרפה, דאיהו נמי קאי בין שתי פרשות, שיש הפרש בינו לצלעות הגדולות, ולא עד בכלל — ובכלל "איני יודע" הוא. **פי פרשה** — נפסק החוט אצל תחלת העצם ולא כנגדו ממש, מאי בהדי עצם חציב ואיני יודע, או בהדי פרשה קמיתא חשיב וטרפה? ולא נודיא, דדאי ודאי מן הפרשה היא, ולא מבין הפרשה! **פרשה עצמה** — נפסק החוט כנגד פרשה שניה, בשר שבין צלע ראשון לשני, מהו? בהדי ראשון שדין עליו וטרפה, או בשר צלע שני שדין ליה ואיני יודע? תידון כבשר — אם נפסק החוט כנגד, ולהאי לישראל גרס: "מאי לאו פרשה שניה". ומפי גאון אחר שמעתי: פרשה עצמו — נשבר הצלע עצמו. ולשון מורי הראשון הנון, וסיג מצאתי לו בהלכות גדולות והוא עיקר. **עד למטה** — נכנפיו חיו כח חוט השדרה דיליה, ולויש לקיש **עד כנגד רב אנפים** — ותו לא. ונפלו ליה **רבי נשיאה** — שלחו בשבילו שילך אצלם. **והא אנו תנו** — גבי אלו כשרות במתניתין (חולין נדא), וזיקי לה — לבהמה שלא נשתיר בה כוית מן הכבד, דקסבר טרפה. **מטביל לה** — אוכלה, וכל מאכלם על ידי טבול חומץ או חרוט. כך שמעתי, אבל נראה בעיני דבאיסור והיתר טריף ומכשר הזה שייך למיתני, וזיקי ומטביל לא שייך ביה. ומסתברא דהכי קאמר: רבי חיאי וזיקי לה לכבד של כל בהמה, ולא היה אוכלה, דלא היה חשוי ליה. ורבי שמעון מטביל ליה, דאף על גב דלאו בשר הוא — קאכיל ליה משום בריאותא. דקסבר נשמה תלויה בו, כדקיימא לן (ברכות מדב), כל נפש משיב נפש, וכדאמרין (חולין לגא), הרוצה שיריאו — חותך כוית בשר קודם שתצא נפשה. הילכך, אם לא נשתיר כוית להעלות ארוכה שיחור וירפא — טרפה. ולרבי חיאי לא בעי כד להעלות ארוכה, אלא שיראו פורתא מקום תליא דמרה, דשירא במקום מרה בעין כדלקמן. **עשירין פקמציין** — רבי שמעון בן רבנו של גמלי יהיה. ו"ומקמיין" לשון עצר. **פולמוסא** — חיל השלטון. **ערוקאי** — גמירו מינאי הא מילתא: כוית שאמרו במקום מרה היא. **במקום שהיא חיה** — שהכבד חיה משם, דהיינו מקום תליתיה כשהיא מעורה דבוקה תחת הכליות. זה נראה לי ונמצאתי. לישראל אחרינא: ביותר הכבד, *איכר"ש בלעז, ודן טרפשיין. **מתלקט מהו** — כוית מתלקט ולא במקום אחר, אלא חצי כוית כאן וחצי כוית כאן. **מיוחד** — מרוקע *טינב"א בלעז, וגרע מכרצועה. נדלדלה — נעקרה במקומות הריבה. **ומעורה בטרפשיה** — כאן מעט וכאן מעט, וכולה קיימת. **הא איכא** — הרי כולה קיימת. **רב נחמן** — קרמא תתאה סבירא ליה. **ביתנא דורדא** — מלבוש אדום שהריאה מונחת בו. ורדא — על שם שקרם תחתון אדום הוא, כדאמרין לקמן (עמוד ב) באהניא טומקא. **דאגליד** — שניטל קרום העלין והופשט, כמו גלודה דמתניתין (חולין נדא), באהניא

איניקב תתאה ולא איניקב עילאה מאי — לעיל (חולין מו,א) גבי קרום של מוח לא בעי הכי, דפשיטא דעילאה מגין, שהוא עב וחוק.
והלכתא מגין כדרב יוסף ב' — בכל דוכתי (חולין צג,ב) קיימא לן כרבנא לקולא, ולא הוצרך לפסוק כאן אלא משום דבעי לאתויי דרב יוסף. **אלא** לא שניא — פירש שניא, וטרפה, ולפירושו, הא דאמר לקמן (מזב) אדומה כשרה מדרבי נתן — צריך לומר היינו כשמתלבנת על ידי נפחיה, וכן משמע מותר הלבות טרפות דרבנא גרשום ובהלכות גדולות של רבינו תם. ובקונטרס פירש: לא שניא, וכשרה כדלקמן, וכן פסק בהלכות גדולות רב אלפס, ורבינו יעקב ב' רבי אבין היה מודה. **אוכמי** אוכמי — פירש בקונטרס: טיזש, שיש בה מראות שחורות. והא דאמרין בסמוך: כדיוטא טרפה — יש לפרש להני כשורבה כן, ומעשה בא לפני רבינו תם והבשיר כשלא היתה רובה שחורה, אבל תימה: רבין דאמר לקמן (חולין מזב) דטרפה משום דשחור אדום הוא אלא שלקה, אם כן מה לי רובה מה לי מקצתה? כיון דעל ידי לקותא היא נראה לפרש, דאוכמא דחבא היינו כי כוחאל, דאמר לקמן (שם) דכשרה, וכן פירש בהלכות גדולות של רבינו תם. **אין** מקפין בבועי — כשניקבה היכא דלא ממשמא ידא דטבחא כפירש בקונטרס. ואי לא ניקבה — כשרה, בר מהיכא דאיכא תרי בועי דסמיכי להדי, כדבסמוך (מזא).
אבל כסדרן היינו רביתיהו — נראה לי: כסדרן — דוקא באותו ענין כמו שהן שוכבות זו אצל זו. אבל אם הם שוכבות זו על זו, אף על פי שהם שוכבות זו לזו — טרפה, דאין זה כסדרן. ועוד כתוב בערוך (שער א' ג') בשם רבינו חננאל: כסדרן — קבלה בר מפי רב, אפילו סריכין תר אוני באמצע ועיקרן מפרקי מחדרי — טרפה. וכל שכן אם דבוקות זו על גבי זו, דראשונה עם השניה או השניה עם השלישית, דודאי טרפה. ורבותיה האנונים כתבו: כיון דהוא סירכא על גבי תרתיה — היא רביתא, ולא איכפת על בהדיא סירכא, והרבה תמיה רבינו יהודה על קבלת רבינו חננאל, וכתב שלא מצא בכל הלכות טרפות של רבותיה שראה שום חילוק בין מפרקי מעיקרן ללא מפרקי.
היינו רביתיהו — על פירוש הקונטרס, פירש דהסירכא מחמת נקב היא באה, קשה לרבינו יצחק: דאמאי כסדרן כשרה? נתי דאניה ממשת לבאן ולבאן — לא ידא אלא קרום שעלה מחמת מכה בריאה שאנו קרום, אף על פי שאין הקרום דבוק למקום אחר. ואי היה אמרין הא דכסדרן

כאדינא סומקא — פשרה. **איניקב תתאה ולא איניקב עילאה** — מנין, או לא מנין? פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אמר: לא מנין, וחד אמר: מנין. **והלכתא: מנין, כדרב יוסף. דאמר רב יוסף: האי ריאה דאנושא, אי דעיני הויכא אנושא** — מותבין עליה גרפא, או רוקא, או גילא, אי מבצבצא — טרפה, ואי לא — פשרה. ואי לא דעיני הויכא אנושא — מיתבין מיתבולתא דמיא פשוטי, ומותבין לה בגוה, בחמימי לא — דפויצי, בקריי לא — דמטרשי; אלא מותבין בפשוטי, ונפחיתא לה, אי מבצבצא — טרפה, ואי לא — פשרה; תתאה איניקב, עילאה לא איניקב, והאי דאנושא — יקא דביני ביני הוא. (אחינא סומקא ריבש גילדי, סימן) גופא, אמר רבא: **ריאה דאנושילד כאדינא סומקא** — פשרה. ואמר רבא: **ריאה שהאדינא מקצתה** — פשרה, פולה — טרפה. אמר ליה רבינא לרבא: **מקצתה מאי מעמא** — דהדרא בריא, פולה נמי — הדרא בריא? **מי לא תניא: ושאר שקצים ורמשים** — עד שיצא מהם דם? **וכי תימא: לשמונה שרצים מדמינן לה, דתניא: נצרך תדם אף על פי שלא יצא, אי הכי, אפילו מקצתה נמי! אלא, לא שניא. ואמר רבא: ריאה שבישה מקצתה** — טרפה, וכמה? אמר רב פפי משמיה דרבא: **כדי שתפרך בצפורן, כמאן פרבי יוסי בן המושולם? דתניא, איזו היא יבשה** — שאם תניקב ואינה מוציאה טיפת דם; רבי יוסי בן המושולם אומר: **יבשה כדי שתהא נפרכת בצפורן?** — אפילו תימא רבנן, גבי אוזן כבור, דקא שליט ביה וקא — לא הדרא בריא, אבל ריאה דלא קא שליט ביה אוירא — הדרא בריא. ואמר רבא: **האי ריאה דקיימא גילדי גילדי, אופקמי אופקמי, חזותא חזותא** — פשרה. אמר אמיתר משמיה דרבא: **אין מקפין בבועי. ואמר רבא: הני תרתיה אוני דסריקן להדי** — לית להו בדיקה, ולא אמרן אלא שלא כסדרן, אבל כסדרן — היינו רביתיהו. ואמר

לגבי מומי כבור קאי. רבי יוסי בן המושולם אומר — ואף על פי שאין מוציאה דם אין זו יבשה עד שתיבש כל כך שתהא נפרכת בצפורן. ורח אוירי מבאיש ומקלקל את המכה. הכי גרסינן: **הבא בין דלא שליט בה אוירא הדרא בריא. גילדי גילדי** — קליפות קליפות *קרושטת* בלעז כעין מכות *מלנזש*. **אוכמי אוכמי** — טיזש בלעז, שחורות. **חזותא חזותא** — גוונים גוונים. ודוקא הך גוונים דלא מיטרפא בהו, כגון אדומה וירוקה והך דלקמן בהלכות. **אין מקפין בבועי** — בועה שניקבה בריאה היכא דלא ממשמא ידא דטבחא, דליכא למיתליה בטבחא, ואין ידוע אם קודם שחיטה אם לאחר שחיטה אין מביאין בועה אחרת להקפין ולקרב אצלה ולנוקבה ולרואה אם מראה הנקבים שוים, כדאמרין לקמן בפירקין (חולין נא). מקפין בריאה. דהני מילי ריאה, אבל כיון שנועשית בה בועה אין מראה גיב בה, שעשוי להשתנות כל שעה, ושנא מראה אחר הדיה לו ונשתנה. לשון מקפין מקרבין על לזו, כמו "אין מקפין שתי חתיות" דמסכת ביצה (לכב). **לית להו בדיקה** — שסירכא זו מחמת נקב היא באה. שמתוך שהריאה שואבת כל מיני משקה והמשקה נעשה עב בתוכה כמין *גליירא* ויוצא מעט מעט דרך הנקב, נקפה ונעשה קרום. כך מצאתי בתשובת הגאונים. ואף על פי שהוא סתם הנקב ואין מוציא רוח — הא אמרן וחולין מזב: קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום, שסופו ליסתר. **שלא כסדרן** — כגון שתיים החיצונות בדבקו בסירכא ממעל לאמצעית או מתחתיה. היינו רביתיהו — זו מגינה על זו והדרא בריא, שמתוך ששוכבות זו על זו אינן מתפרקות, והקרום הולך וחוק. אבל כשהן שאל כסדרן — זו הולכת לבאן וזו הולכת לבאן, והקרום מתפרק ונסתר. וכן הלכה, דליכא מאן דפליגי עליה. ואונת הסירכא באומא והיא אצלה, מעשה בא לידו ושאלתי את פי רבינו יעקב בר רבי יקר התיירה לי לאכול, ויש שאסורין, והוא אמר לי טעמו טעמם. האוסרין אומרים: הרי נקב יש, ולא נצטנו שהותר אלא באוני, כדאמר רבא: אבל כסדרן היינו רביתיהו, אבל אומי לא קאמר. וטעמא דאנוי משום שעומדין במיצר החוה ומתחממות, והדרא בריא, ותדע, שהרי בריאה הסמוכה לדופן, באוני כשרה ובאומא טרפה, כדלקמן (חולין מזב). וטעם מורי: לא מצינו אומא בגמורא. ורבא לא אמר טעמו משום חוס, דהא בכל הריאה אמרן לעיל דלא שלט בה אוירא. ורבא פירש טעמו משום דהיינו רביתיהו, כלומר כך הן גדילות זו עם זו ואין מתפרקות זו מזו, הלכך לא שניא אוני ולא שניא אומא. ורבא דנקט אוני משום דעיקר מילתיה דאוריין לא דעלה כסדרן טרפה. ואף על גב דאי היא סריכא אוני בדופן הוי כשרה, כדאמרין לקמן (חולין מזא). אשמעינן רבא דהתם היינו טעמא, שכן שהחלץ על הן שוכבות תמיד אלא הדופן אינן מתפרקות ממנו זו מזו, אבל דשלא כסדרן — מתפרקות הן, שהיא מאמצעית מפרקתן, ולא תימא דרוח הדופן עומדין בן יתפרקו זו מזו. אבל באונא ואומא שלא כסדרן לא איצטריכא לן לאורוי, דכיון דברכות החלל הן עומדות מי יחזיק בה שלא יתפרקו? וסיגי מצאתי לדבריו בתשובת הגאונים, וניכרים דברי אמת. וענינותא דדורדא, כל היכא דסבכא טריפה, דכולהי לגבה דידה שלא כסדרן נינהו.

כאדינא סומקא — ששנארת בקרום התחתון, והיא כתמרה אדומה. **דאנושא** — כשנפחין אותה משמעת קול כאילו רוח יוצא ממנה. הכי גרסינן: **אי דעיני מהיכא אונושא מותבין עליה גרפא או גילא או רוקא** — מושבין על אותו מקום כנק, *פלומיה* בלעז. **גילא** קש. **אי מבצבצא** — ההיא רוקא מחמת הנפחיה — בידוע שיש שם נקב שהרוח יוצא משם. **טרפה** — משום ריאה שנקבה, ואי לא — דעיני מהיכא אונושא, פעמים שאין יכול להבחין לשמיעת האוזן מהיכן קול זה נשמע. **מיתבין משיבולתא** — *קונייא* בלעז. **דמיא פשוטי ומותבין** — לכולה ריאה לתוכה, שכל מקום שיש בה נקב יבצבצו המים. **דבועין לה** — והנקב נסתם ואין זו בדיקה יפה. **דמטרשי לה** — מקשין אותה כאבן, ואם אין שם נקב בקרום העליון ויש נקב בתחתון — מתקרע העליון מחמת שהוא קלוע, ומים הקרום מותחין אותה כשמתקשה שקורין *דיירש*. **תתאה איניקב** — והרוח יוצא מבפנים דרך הנקב, ואינו יכול לצאת חוץ מפני קרום העליון שגמין, ובנסס הרוח לבין שני הקרומים, לפיכך היא משמעת קול. **שהאדינא** — *שנקוטדא*. **מי לא תניא ושאר שקצים ורמשים** — קטנים, כגון צפרדעים ודומה להם שעורן רך, חוץ משמונה שרצים שעורן קשה הוא חביב עליהן בשבת משום חובל עד שתצא מהם טיפת דם, ואף על פי שצורף הדם והאדים עורן מבחוץ אין זה לקותא, דמתוך שעורן רך הוא ממחר להאדים. והבא נמי ממחר להאדים, ואמאי חשבת ליה נקב? **וכי תימא לשמונה שרצים מדמינן לה, דתניא: נצרך תדם אף על פי שלא יצא, אי הכי, אפילו מקצתה נמי! אלא, לא שניא. ואמר רבא: ריאה שבישה מקצתה** — טרפה, וכמה? אמר רב פפי משמיה דרבא: **כדי שתפרך בצפורן, כמאן פרבי יוסי בן המושולם? דתניא, איזו היא יבשה** — שאם תניקב ואינה מוציאה טיפת דם; רבי יוסי בן המושולם אומר: **יבשה כדי שתהא נפרכת בצפורן?** — אפילו תימא רבנן, גבי אוזן כבור, דקא שליט ביה וקא — לא הדרא בריא, אבל ריאה דלא קא שליט ביה אוירא — הדרא בריא. ואמר רבא: **האי ריאה דקיימא גילדי גילדי, אופקמי אופקמי, חזותא חזותא** — פשרה. אמר אמיתר משמיה דרבא: **אין מקפין בבועי. ואמר רבא: הני תרתיה אוני דסריקן להדי** — לית להו בדיקה, ולא אמרן אלא שלא כסדרן, אבל כסדרן — היינו רביתיהו.

לגבי מומי כבור קאי. רבי יוסי בן המושולם אומר — ואף על פי שאין מוציאה דם אין זו יבשה עד שתיבש כל כך שתהא נפרכת בצפורן. ורח אוירי מבאיש ומקלקל את המכה. הכי גרסינן: **הבא בין דלא שליט בה אוירא הדרא בריא. גילדי גילדי** — קליפות קליפות *קרושטת* בלעז כעין מכות *מלנזש*. **אוכמי אוכמי** — טיזש בלעז, שחורות. **חזותא חזותא** — גוונים גוונים. ודוקא הך גוונים דלא מיטרפא בהו, כגון אדומה וירוקה והך דלקמן בהלכות. **אין מקפין בבועי** — בועה שניקבה בריאה היכא דלא ממשמא ידא דטבחא, דליכא למיתליה בטבחא, ואין ידוע אם קודם שחיטה אם לאחר שחיטה אין מביאין בועה אחרת להקפין ולקרב אצלה ולנוקבה ולרואה אם מראה הנקבים שוים, כדאמרין לקמן בפירקין (חולין נא). מקפין בריאה. דהני מילי ריאה, אבל כיון שנועשית בה בועה אין מראה גיב בה, שעשוי להשתנות כל שעה, ושנא מראה אחר הדיה לו ונשתנה. לשון מקפין מקרבין על לזו, כמו "אין מקפין שתי חתיות" דמסכת ביצה (לכב). **לית להו בדיקה** — שסירכא זו מחמת נקב היא באה. שמתוך שהריאה שואבת כל מיני משקה והמשקה נעשה עב בתוכה כמין *גליירא* ויוצא מעט מעט דרך הנקב, נקפה ונעשה קרום. כך מצאתי בתשובת הגאונים. ואף על פי שהוא סתם הנקב ואין מוציא רוח — הא אמרן וחולין מזב: קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום, שסופו ליסתר. **שלא כסדרן** — כגון שתיים החיצונות בדבקו בסירכא ממעל לאמצעית או מתחתיה. היינו רביתיהו — זו מגינה על זו והדרא בריא, שמתוך ששוכבות זו על זו אינן מתפרקות, והקרום הולך וחוק. אבל כשהן שאל כסדרן — זו הולכת לבאן וזו הולכת לבאן, והקרום מתפרק ונסתר. וכן הלכה, דליכא מאן דפליגי עליה. ואונת הסירכא באומא והיא אצלה, מעשה בא לידו ושאלתי את פי רבינו יעקב בר רבי יקר התיירה לי לאכול, ויש שאסורין, והוא אמר לי טעמו טעמם. האוסרין אומרים: הרי נקב יש, ולא נצטנו שהותר אלא באוני, כדאמר רבא: אבל כסדרן היינו רביתיהו, אבל אומי לא קאמר. וטעמא דאנוי משום שעומדין במיצר החוה ומתחממות, והדרא בריא, ותדע, שהרי בריאה הסמוכה לדופן, באוני כשרה ובאומא טרפה, כדלקמן (חולין מזב). וטעם מורי: לא מצינו אומא בגמורא. ורבא לא אמר טעמו משום חוס, דהא בכל הריאה אמרן לעיל דלא שלט בה אוירא. ורבא פירש טעמו משום דהיינו רביתיהו, כלומר כך הן גדילות זו עם זו ואין מתפרקות זו מזו, הלכך לא שניא אוני ולא שניא אומא. ורבא דנקט אוני משום דעיקר מילתיה דאוריין לא דעלה כסדרן טרפה. ואף על גב דאי היא סריכא אוני בדופן הוי כשרה, כדאמרין לקמן (חולין מזא). אשמעינן רבא דהתם היינו טעמא, שכן שהחלץ על הן שוכבות תמיד אלא הדופן אינן מתפרקות ממנו זו מזו, אבל דשלא כסדרן — מתפרקות הן, שהיא מאמצעית מפרקתן, ולא תימא דרוח הדופן עומדין בן יתפרקו זו מזו. אבל באונא ואומא שלא כסדרן לא איצטריכא לן לאורוי, דכיון דברכות החלל הן עומדות מי יחזיק בה שלא יתפרקו? וסיגי מצאתי לדבריו בתשובת הגאונים, וניכרים דברי אמת. וענינותא דדורדא, כל היכא דסבכא טריפה, דכולהי לגבה דידה שלא כסדרן נינהו.

ותבריא, מי [האם] לא תניא בברייתא, שמונה שרצים שבתורה
 החובל בהם בשבת חייב אף אם לא יצא דמם אלא נצרר תחת
 עורם, ושאר שרצים ורמשים קטנים, כצפרדעים וכדומה, שעורם
 רך, אין החובל בהם חייב עד שיצא מהם דם, שאף שנצרר הדם
 תחת עורם והאדים העור, אין זו לקות שיש בהם, אלא שהעור
 ממחר להאדים. וכיוצא בדבר יש לומר בריאה, שמה שהאדימה
 אינו כלום, לפי שעורה ממחר להאדים, ואין להטריפה בכך. וכן
 תימא - אתה תאמר שלשמונה שרצים קדמיין לה - מדמים אנו את
 הריאה, שבהם האדמת העור נחשבת חבלה, דתניא בברייתא
 (שבת קטז), 'הצד אחד משמונה שרצים האמורים בתורה והחובל בהן
 חייב, בשרצים שיש להן עורות, ואיזו היא חבורה שאינה חוזרת,
 נצרר ו-נאסף ונתקבץ' הים תחת העור אף על פי שלאי יצא, שכיון
 שהאדים העור מבחוץ, בידוע שנקרע העור מבפנים וסופו של
 הדם לנקוב בעור ולצאת, שחבורה כגון זו אינה חוזרת. אם תאמר
 שלכך אתה מדמה ריאה שהאדימה, מפני שאתה מחשיב את
 הקרום שלה כעור גמור, אי הוי [אם כן] אפילו האדימה רק
 מקצתה נמי [וגם כן] עליו להטריפה. מסיק רבינא: אלא לא שניא -
 אין חילוק בין כולה למקצתה, ולעולם מה שהאדימה אינו מטריף.
 דין נוסף: ואמר רבא, ריאה שנקבשה מקצתה, מרפה. מבארת
 הגמרא: וקמה הוא שיעור יובש, אמר רב פפי משימיה [בשמו]
 דרבא, כרי [בשיעור] שתפך [שתפורר] כאשר ימשמשו בה
 בצפורין.
 הגמרא דנה אם השיעור האמור שנוי במחלוקת תנאים. אומרת
 הגמרא: דברים אלו, ששיעור היבשות בריאה הוא כדי שתפך
 בציפורן, כמאן - כפי מי נאמר, האם הם דווקא כפרין יוסי בן
 המשולם, דתניא אודות מומים המתירים לשחוט את הבכור בכל
 מקום, וביניהם אוננו שביבשה, ומבארת המשנה, איזו היא יבשה, כל
 שאם תניקב ואינה מוציאה מים, דם מרוב יבשותה, רבי יוסי בן
 המשולם אומר, אין די בכך שאין מוציאה דם, אלא יבשה היא כרי
 [בשיעור] שתהא נפרדת [מתפוררת] כאשר ימשמשו בה
 בצפורין. לכאורה המחלוקת בבכורות אודות שיעור יבשות אוון
 הבכור, תהא גם בענייננו לגבי טריפות הריאה, שלתנא קמא כל
 שתתייבש עד שלא תוציא דם טריפה, ורק לרבי יוסי בן המשולם
 לא תהא טריפה עד שתתייבש בשיעור שתפורר במשמוש היד,
 ודברי רב פפי בשם רבא הם בשיטת רבי יוסי בן המשולם.
 דוחה הגמרא: אפילו תימא [תאמר] שמשנתינו היא גם לפי רבנן
 הסוברים בבכור שיש בכך שאם תניקב אינה מוציאה דם, לגבי אוון
 בכור דקא שליט ביה ויקא - שהיא אבר שמתכוון לשולט בה
 הרוח, לא תהא בריא - אינה חוזרת ומבריאה אם יבשה בשיעור
 זה, אבל ריאה שהיא אבר שמבפנים, דלא קא שליט ביה ואידיא -
 שאין שולטת בה הרוח, בשיעור יבשות זו תהא בריא - חוזרת
 ומבריאה, ועל כן אף לדעתם אינה נטרפת אלא אם יבשה עד
 שתהא נפרדת בציפורן.
 דין נוסף: ואמר רבא, האי ריאה דקיימא [שיש בה] גילדי גילדי
 [גלדים גלדים, שנקלפה בכמה מקומות ומראה הקילוף כגלדי
 המכסה] אוכמי אוכמי [בתמים שחורים], חוורתא חוורתא [גוונים
 שונים], כשרה.
 מימרות נוספות של רבא בענייני טריפות הריאה: אמר אממר
 משימיה דרבא, אין מקיפין בבוני - אין מקרבים בועה אצל בועה
 ללמוד מזו על זו. כלומר, כאשר ישנה בועה נקובה בריאה, ואין
 ידוע אם קודם שחיסה ניקבה וטריפה או לאחר שחיסה ניקבה
 וכשרה, אין מביאים בועה אחרת שבה ונוקבים אותה ומשום
 ביניהן שאם יהיה מראה הנקבים שזה ילמדו הימנו שאף היא
 ניקבה אחר שחיסה. ואף שמקיפים בריאה עצמה, לבדוק את
 נקביה אימתי נעשו על ידי השוואתם לנקבים שנעשו אחר
 שחיסה, כאמור להלן (ג), אף על פי כן אין מקיפים בבעותיה,

ונראית ברייתא סופקא - כתמרה אדומה, מפני הקרום התחתון
 שעדיין קיים, כשרה. אמנם יש לברר אם אינן תתא ולא אינן
 עילא - ניקב הקרום התחתון ולא ניקב הקרום העליון, האם
 הקרום העליון לבדו מנין על הריאה שלא יצא האויר ממנה, והרי
 היא כשלימה ואינה טריפה, או שמא הקרום העליון לבדו לא מנין
 עליה, והיא טריפה.
 הגמרא מביאה מחלוקת בדבר. אומרת הגמרא: פליגי בה - נחלקו
 בדבר רב אחא ורבינא, אם הקרום העליון לבדו יכול להגין על
 הריאה או שאין די בו, חד מהם אמר לא מנין, וחד מהם אמר מנין.
 הגמרא מכריעה במחלוקת זו: והלכתא [ההלכה היא] שגם
 הקרום העליון לבדו מנין על הריאה, כדבר יוסף שאמר כן וכמובא
 בסמוך, ועל כן אין ההבדלה נטרפת בניקב קרומי הריאה אם ניקב
 העליון לבדו או התחתון לבדו, עד שינקבו שניהם.
 הגמרא מביאה את דברי רב יוסף מהם יש ללמוד שאין הבהמה
 נטרפת עד שינקבו שני הקרומים: דאמר רב יוסף, האי [זו] הריאה
 דאוישא - שבעת שנופחים בה היא משמיעה קול רחש כשל יציאת
 אויר, אי ידעין תיבא אוישא - אם יודעים אנו מהיכן יוצא קול
 האויר, מותבין עליה - מניחים אנו על מקום זה נדפא [נוצת כנף]
 או ריקא [ורק] או גילא [קש], ונופחים בה, אי מכבצא - אם
 אחד מאלו מבצבץ ומתנדנד, אות הוא שיש נקב באותו מקום
 בשני הקרומים, והאויר היוצא דרך הנקב דוחה אותו, ועל כן היא
 מרפה, משום 'ריאה שניקבה' ואי [ואם] לא בצבץ, אות הוא
 שאין שם נקב וכשרה. ואי לא ידעין תיבא אוישא - ואם איננו
 יודעים מהיכן יוצא קול האויר, מיתבין מיתבין מיתבין פשוטי -
 אנו מביאים יגית ובה מים פושרים, ומותבין לה כגוה - ומניחים
 אנו את הריאה בתוכה, ובודקים אותה כדלהלן.
 רב יוסף מבאר מדוע מים פושרים: ומה טעם על המים להיות
 פושרים דווקא ולא חמים או קרים, כהמימי לא - לא יהיו המים
 חמים, משום דפויצי - שהם גורמים לריאה להצטמק, ועל ידי כך
 יכול הנקב להסתם והבדיקה לא תעלה יפה, וכן בקרידי לא - לא
 יהיו המים קרים, משום דמקשרי - שהם גורמים לריאה להתקשות
 כאבן, ואף אם הנקב אינו אלא בקרום התחתון לבדו, הרי שעל ידי
 התקשות זו נקרע גם הקרום העליון במשמוש היד, מפני היותו דק
 וקלוש.
 אופן הבדיקה: אלא מותבין כפשוטי - מניחים אנו את הריאה
 בגיגית שבה מים פושרים, ונפחין לה - ונופחים בה, אי מכבצא
 - אם ניכרת במים יציאת אויר מהריאה, מרפה, לפי שהיא נקובה
 בשני הקרומים, ואי לא ניכרת במים יציאת אויר מהריאה, כשרה,
 לפי שמוכח שרק תתא אינן עילא לא אינן - הקרום
 התחתון לבדו ניקב, אך לא העליון, והאי דאוישא - ומה שעולה
 קול רחש מהריאה בעת נפיתתה, זיקא דביני ביני הוא - האויר
 היוצא מהנקב שבקרום התחתון ונדחף לבין הקרומים הוא המעלה
 קול זה, ואינה נטרפת לפי שלא ניקבו שניהם.
 (הגמרא מביאה ארבע מימרות של רבא בענייני טריפות הריאה,
 אהיני סופקא דבש גילדי' הם סימן למימרות אלו).
 נוסף - נשוב לעסוק בדברי רבא שהובאו לעיל, ובשאר דבריו בזה.
 אמר רבא, האי ריאה דאגליד - שניטל קרום העליון שלה ונראית
 כהיני סופקא - כתמרה אדומה, מפני הקרום התחתון שעדיין
 קיים, כשרה, לפי שאינה נטרפת עד שינטלו שני קרומיה.
 דין נוסף: ואמר רבא, ריאה שהאדימה על ידי חבלה שאירעה בה
 שמחתה נצרר הדם בתוכה, אם אירע כן במקצתה של הריאה,
 כשרה, ואילו אם אירע כן בכלה, מרפה.
 הגמרא מביאה משא ומתן בדיון זה: אמר ליה [לר] רביןא לרבא,
 מה שאמרת שאם האדימה מקצתה כשרה, מאי טעמא - מהו
 טעם הדבר, משום דתהא בריא - שתחזור ותבריא, ואינה נטרפת
 בכך, הלא אם האדימה כולה נמי [וגם כן] תהא בריא - תחזור

26 בדינה של ריאה זו. אָמַר לִיהַּ הטבח לרב אחא, מרימר אָכְשָׁרָה
27 נִיחָלִי – הכשירה לי. אָמַר לִיהַּ רב אחא לטבח, הָרַד עֵינֶיךָ קָמִית –
28 חזור והכנס אותה לפני, שחושש אני שלא עיין היטב בדבר. רב
29 אחא סבר שהיה לו למרימר להטריפה, וכפי שאמר רבא שיתיר
30 הוא טריפה. חזר הטבח ונכנס ושאל את מרימר שוב לדינה של
31 ריאה זו, על פי מה שהורה רב אחא. אָמַר לִיהַּ מרימר לטבח, וְלֵךְ
32 אִימָא לִיהַּ לְמָאן דִּיתִיב אָכְבָּא – לך אמור לו ליושב על הפתח,
33 כלומר לרב אחא, לִית הַלְבָּתָא בְּוֹתִיָּה דְרָבָא בִּיתְרָת – אין הלכה
34 כרבא בדין ריאה שיש בה אונא יתירה, וכשירה היא.
35 הוסיף מרימר והגביל את ההיתר: וְהָנִי מִילֵי – ודברים אלו שריאה
36 שיש בה אונא יתירה כשירה, אינם אלא באופן דְמִימָא בְרָדָא
37 דְאוּנִי – שאונת אונא יתירה עומדת בשורת האונות כאחת מזן,
38 אָכֵל אֵם היא עומדת בִּינֵי בִינֵי – בין האונות שלא כסדרן, מְרַפָּה.
39 מעשה בענין הדין האחרון: הָהוּא – אותה אונא שהיתה בִּינֵי בִינֵי
40 – בין האונות שלא כסדרן, דְאָתָא לְקָמִיתָּ וְשִׁבְחָהּ לַפְנִי דְרַב
41 אָשִׁי לשואלו מה דינה, כָּכֵר רַב אָשִׁי לְמִימְרָהּ – להטריפה, בדין
42 אונא יתירה העומדת שלא כסדר האונות. אָמַר לִיהַּ – לון רב הונא
43 מִרְּבִי אִימָא לרב אשי, כָּל הָנִי חִיּוֹי בְּרִייתָא – כל בעלי החיים
44 הרועים במרעה הָכִי אֵית לְהוּ – יש להם אונא זו, וְקָרוּ לָהּ מְכִיחִי –
45 והטבחים מכנים אותה בשם עֵינִינִיתָא דְוֹוִדָא, ואינה יתירה כלל,
46 וכשירה היא.
47 הגבלה בהכשר העינוניתא: וְהָנִי מִילֵי – ודברים אלו שעינוניתא
48 דוורדא אינה מטריפה אפילו שאינה בשורת האונות, אינם אלא
49 כאשר היא נמצאת מְנִיחָא – מתחת הריאה, כלומר בצידה הפונה
50 אל בטנה,

1 דין נוסף: וְאָמַר רָבָא, הָנִי תְרִיתִי בּוֹעֵי דְסָמִיכִי לְהָרִי – שתי בועות
2 הסמוכות זו לזו, לִית לָהּ
3 בְּדִיקוּתָא – אין אפשרות לבדוק אם יש בהם נקב או לא, משום
4 שברור שאינן סמוכות אלא מפני נקב שהיה בריאה והעלה בועות
5 אלו סביביו. אולם אם ישנה בועה תְּרִיתִי – אחת – וּמִתְּרִיתִי בְּתִרְתִּי –
6 ונראית כשתי בועות על ידי סדק שבאמצעיתה, ואין ידוע אם
7 בועה אחת היא וכשירה או שתי בועות וטריפה כאמור, מִייתִינִן
8 סִילָא וּבִקְעִינִן לָהּ – מביאים קוץ ומנקבים צד אחד, אִי שְׁפָקִין לְתִרְתִּי
9 – אם נשפך מה שיש בהן מאחת לחברתה, אות היא כי בועה תְּרִיתִי
10 – אחת – הִיא, וְכִשְׁרָהּ, וְאִי לֹא נשפך מזו לזו, אות היא כי תְּרִיתִי נִיחָה
11 – שתי בועות הן, וְכִשְׁרָהּ.
12 דין נוסף: וְאָמַר רָבָא, הַמְשָׁא אוּנִי – חמש אונות – אֵית – יש – לָהּ
13 לְרִיָּאָה, כאשר אָפָה בְּלִפִּי נָכְרָא – פניה אל מול האדם, ומדובר
14 כאשר היא תלויה ברגליה וצד בטנה כלפי הטבח, או אז הַלְבָּתָא
15 מִימִינָא וְתִרְתִּי מִשְׁמָאלָא – שלש אונות מימינה ושתיים משמאלה.
16 חֲסִיד – נחסרה אונא אחת, כגון שיש לה רק שתי אונות מימין או
17 רק אונא אחת משמאל, או יְתִיר – נוספה אונא יתירה, כגון שיש
18 לה שלש אונות משמאל או ארבע אונות מימין, או חֲלִיף – התחלף
19 מנין האונות מימין לשמאל, שיש לה שתי אונות מימין ושלש
20 משמאל, מְרַפָּה.
21 הגמרא מביאה מעשה אודות ריאה שהיתה בה אונא יתירה: הָהוּא
22 יְתִירָתָא – אותה ריאה שהיתה בה אונא יתירה, דְאָתָא לְקָמִיתָּ
23 – שבאה לפניה דְמִרְמִי, לשאול אם כשירה היא אם טריפה. הָהּ
24 יְתִיב – והיה יושב רַב אָחָא אָכְבָּא – על פתח ביתו של מרימר, אָמַר
25 לִיהַּ – לון רב אחא לטבח שבא לשאול, מָאִי – מה? אָמַר לָהּ מרימר

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד סיון, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"ג ענף עץ אבות וכו'
מוה"ר מתת'י יחזקאל שי

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו מטו"ב סיון ואיזה ימים לפני זה הגיעני שני טופסים מספרו, ונהניתי לראות
שהוסיף הוראת המקורות אשר זה מוסיף חשק להמעין לעיין גם בפנים הספרים ועוד אשר צריך
לחפש עצות ודרכים איך לרמות היצה"ר שלא ירגיש שמשתדלים שאיש פלוני או אשה פלונית
ילמדו תורה או יוסיפו בהידור מצוה.

ומה טוב ה' אם ה' מוסיף ג"כ בספרו מפתח ענינים מהד"ת שמביא בהם בכדי למצוא
בנקל ענין פרטי דתורת החסידות ומה שאמרו בזה גדולי עולם נשיאי החסידות.

וכפי הנהוג עתה אפשר כדאי לעשות מפתח ענינים מכל ספריו יחד ולהדפיסו בפני עצמו
(ובטח זהו ג"כ מעין פרסומת כיון שעיי"ז בודאי ימצאו כאלו שירצו לקנות מספריו שהופיעו עתה),
שעיי"ז תורחב האפשרית לכל הרוצה להודע ע"ד הנ"ל בהנוגע לכמה וכמה מנשיאי החסידות
שאודותם כתב בספריו...

כבוד ובברכת הצלחה.

1 תרתי בועי דסמיכי אהרדי — קים ליה לרבא דאיןן סמוכות אלא מחמת נקב
2 שהיה בריאה, והעלה הנקב את הבעות הללו סביבו. **חרא ומתחויא כתרתי** —
3 ואם אחת היא ונראה כמין סדק באמצעייתה ודומה לשתיים. **בועין** לה — באחת
4 מצדיה. תלת מימינא — דבמה. והיא לימין הטבח כשהיא תלויה ברגליה ובני
5 מעיה כלפי הטבח. **יתיר** — סבירא ליה
6 לרבא כדבטול דמי. ולית הלבנת כחיותה; 1
7 כדאמרין בסמוך, וראיתי שהכשירה מורי 2
8 רבינו יעקב. אבל בחסיד חולץ הלכה 3
9 כמותו, דליכא מאן דפליג. **אמר** ליה — 4
10 רב אחא לטבח כשיצא מן הבית. **מאי** 5
11 **אמר** לך — מרימא. **אמר** ליה — רב אחא 6
12 לטבח. **הדר עיילא קמיה** — דלמא 6
13 עיין בה שפיר, דסבירא ליה לרב אחא הא 7
14 דרבא. והני מילי — דיתרת כשרה — 8
15 דקיימא בדרא דאנוי. **אבל בני בני** — 9
16 כגון מלמטה לערוגה, כעניינתא דוורדא 10
17 שהיא בין שתי הערוגות מלמטה, או שיש 11
18 אחת באמצע האומא על גבה שלא כסדר 12
19 חיתוכא דאנוי — טרפה. **ברייאתא** — רעות 13
20 באפר. ואמרי לה: ברייתא = בריאות 14
21 ושמונת. **עניינותא** — כמו "אינוניתא" — 15
22 אונה קטנה דוורדא, על שם קלישתה 16
23 ואדומה. והני מילי **מנאי** — מתחת. 17
24 [מכאן שיך לעמוד ב] **אפילו כטרפא** 18
25 **דאמא** — קטנה כעלה של חסד. ומדסבר 19
26 רב אשי למיטרפה שמע מינה לאו אורחא. ובהני דידן דאית ברובא דידה, אי 20
27 משכחינא ריאה דלית בה עניינותא — כשרה. ויש אומרים שאם חסרו אונות 21
28 הימין — מצטרפין לה בהדיה, הואיל ויתרת היא. ובתשובת הבבליים מנצחא 22
29 כן, אבל לא שמעתי, ואין הדבר נראה בעיני, והואיל ולא קיימא בדרא דידהו 23
30 — יתרת היא. ואותם הראיות להיות — חסרות, והואיל לה כחלף וטרפה. 24
31 וכדמשכתון תרתי עניינותא, שבעתי מפי מורי הוקן שנחלקו בה גדולי הדור 25
32 רבי יהודה בן רבי ברוך ורבינו, ולא פירש לי דעתו. ונראה לי שהיא טרפה, 26
33 דהא יתרת דביני בני היא, ולאן אורחא, דחדא גופה לא אכשרן אלא משום 27
34 דכל הנך ברייתא הכי אית להו. 28

1 **ואמר רבא: הני תרתי בועי דסמיכי להרדי - לית**
2 **להו בריקוואתא. חרא ומתחויא כתרתי - מיייתנן סילוא**
3 **ובועין לה; אי שפכן להרדי - חרא היא, וכשרה, ואי**
4 **לא - תרתי נינהו, וטרפה. ואמר רבא: חמש אוני אית**
5 **לה לריאה, אפה פלפי גברא - תלתא מימינא ותרת**
6 **משמאלא; חסיר, או יתיר, או חליף - טרפה. והוא**
7 **יתירא דאתא לקמיה דמרימר. הוה יתיב רב אחא**
8 **אבבא, אמר ליה: מאי אמר לך? אמר ליה: אכשרה**
9 **ניחלה. אמר ליה: הדר עיילא קמיה! אמר ליה: ויל**
10 **אימא ליה למאן דיתבי אבבא, לית הלכתא כוותיה**
11 **דרבא ביתרת. והני מילי - דקיימא בדרא דאנוי, אבל**
12 **ביני ביני - טרפה. והוא ביני ביני דאתא לקמיה דרב**
13 **אשי, סבר רב אשי למיטרפה; אמר ליה רב הונא מר**
14 **בר אויא: כל הני חיוי ברייתא הכי אית להו, וקרן**
15 **לה מבחי "עניינותא דוורדא". והני מילי - מנאי,**
16 **אבל**

1 **לרבינא גבי ריאה שניקבה דופן סותמתה: אי לא סכין אמאי טרפה כו' - הכי נמי הוה מצי לאקשוי אמאי דמכשר רבא תרי אוני דסמיכי אהרדי כסדרן: כיון דניקבה, אמאי כשר על**
2 **ידי סתימת הסרכא? אלא דרב יוסף שמע הא דרבינא ברישא ופרך עלה, ואי הוה שמע ליה מילתא דרבא הוה נמי פריך עלה. ומתוך הלבנת טרפות של רבינו גרשום ותשובת הגאונים**
3 **שכתב הרב רבי יוסף טוב עלם שמענו נמי שהסרכא מחמת נקב היא באה. שמצריכין נפיהא כשהאונות סרוכות זו לזו כסדרן, או סמוכות וסרוכות בצלעות או בבשר שבין הצלעות.**
4 **והשתא, אם הסרכות באות בלא נקב, אם כן כסדרן למה צריך נפיהא? כיון דלא תתפרקין וכן בריאה הסרכות לדופן במקום רבייתא דאנוי. אם לאו דאמר דאין סרכא אלא מחמת נקב,**
5 **ואז אתי שפיר דבדקנין לה בנפיהא שמת ערין לא סתם ועקב. ואונת הסרכות לאונות והיא אצלה, פירש בקונטרס: דעשה בא לידי ושאליה אם פי רבינו יעקב כרבי יקר והתירה לי**
6 **לאכול, ופירש לי טעמו וטעם האוסרין. ונראה לו דשרי. ורבינו תם פסק לאיסור, ואמר דכל המאכיל אונה סרכה באומא — מאכיל טרפות בישראל. דנראה טעם האוסרין, דרבא לא**
7 **הכשיר אלא בתרי אוני, ואומא אין שם אונא עליה אלא שם ריאה, כדאמר רבא: חמש אוני יש לה לריאה, ואם איתא — שבעה מבני ליה. ולכן קראו ראשונים "אומא" — לפי**
8 **שאנה בכלל אונות, דשם ריאה עליה, שדו עיקר הריאה. ובאנוי התיר רבא, כמו שמפרש בקונטרס — שעומדת במיצר החוזה כדלכמן ואינה מתפרקת. אבל באומא דהיינו ריאה —**
9 **לא התיר, ועל המתיר להביא ראיה. וכן בהלכות גדולות ובתשובת הגאונים והרב רבינו משה דפונטיז"א ונזכר בערוך עם הגאונים. וכן נהגים בכל מקום לאיסור, חוץ ממקומו של**
10 **רבינו שלמה שפשיט היתר. וכל רבותיו אוסרין, חוץ מרבו (של) חזקן, ואנו ממקום שפשיט היתר של רש"י. וכתב הרב רבינו יצחק וזכורנו לזכרה, שרבינו גרשום ורבינו נחשון גאון ורבינו**
11 **הנחאל ורבינו שמואל ורבינו יצחק בן רבינו יהודה כולם מתירים. ובתוספות רבינו יהודה מנצחא ליה היתר בשם רבי יצחק בן אשר, דאם לא הוה אונא בכלל אלא — לא תמנע שלא**
12 **כסדרן בשמאל, ורבא אמר סתם, בין בימין בין בשמאל. והא דלא אמר שבעה אוני אית לה לריאה — משום חסיד חולץ נקט חמשה, דאומא אין דרכו להיות חסיד חולץ, אלא**
13 **לחמשה אוני. ועוד נמי נראה, דאפילו אם אין אומא שם אונא עליה, מכל מקום נקט רבא אוני לאשמעין דאפילו באנוי שלא כסדרן טרפה, כדמפרש בקונטרס. ואי הוה נקט אונא**
14 **הסרכה לאימא הוה אמנא דאונא באונא אפילו שלא כסדרן כשרה. **א** שפכי אהרדי חרא היא ובשרה — כתב בעל הלכות גדולות, דבועות כשפילי ריאה, דהיינו כשפילי אונות**
15 **או אומות — טרפה. ופירש הטעם, דכל יתר — כנטול דמי. ותימה: דמה ענין זה אצל זה? ואי חשיב ליה יתר בסוף ריאה — הכי נמי באמצעו ואין לאסור מפני שנראה כשתי בועות,**
16 **דהא מבשרין היכא ושפשיט אהרדי ושמת טעמם, דכשמשך סוף — סוף ליפסק ולינקב. טוב ליהודי, שכל דבריהם דברי קבלה. וכן פסק רבינו גרשום, וכתב דאין מהדר לה מהדר לא חוזה, ודא**
17 **בישראל — כשרה. **וא** לאו טרפה — כתוב בהלכות טרפות של רבינו גרשום, דאפילו יש הפסק ביניהם כחוט השערה — טרפה. משמע דאי איכא ביניהן כשני חוטין — לא חשיב**
18 **סמיכי אהרדי, וכשרה. וכתב רבינו יהודה: דוקא בועות שיש בהן מוגלא, אבל צמחים קשין — אפילו סמיכי כשרה. וכן פירש רבינו שמואל. **כל** הני עיני ברייתא הכי אית להו — והא**
19 **דאמר דביני בני טרפה, היינו היכא גדולה הרבה, ואין דומה לעניינתא דוורדא. פירש בקונטרס דכי משכתון תרתי — דטרפה, דהא יתרת דביני ובני לאו אורחא, דחדא גופה לא**
20 **אכשר אלא משום דכל הני עיני ברייתא הכי אית להו. ואם אין לה אפילו אחת — כשרה. ורבינו אפרים אומר, דעל אחת לא היה אומר "כל הני עיני ברייתא הכי אית להו", ולא היה**
21 **סבור רב אשי למטרפה, דהא כולוהו אית להו. אלא דאי אפילו על שנים קאמר דכשרה משום דהני עיני ברייתא הכי אית להו, ולפיכך אם אין לו אפילו אחת — טרפה. ונראה דאין**
22 **ריאה מבמהות שלנו, דשמת חלוקת משלחם, כדאשכחן בפרק "הלוקח בהמה" (בבבא ט"ב) דפרת בת שלשה שילדה ודאי לכהן, ובמהות שלנו יולדת לפעמים שבעה שנים. והא**
23 **לא שנאמר דכשולדת בשנה שניה תשש כחה ושוב לא תלד עד שנה רביעית. ועמא דבר כרשי". מדקאמר: וקרן לה טבחי "עניינותא דוורדא" משמע בפירושו, דאין שם אלא היא.**
24 **דלא מסתבר כלל לומר דקאי אשניה. ובכל מקום שהיא סרכה — טרפה, ואם חסר אחת מן האונות — אין העניינותא מצטרפת להשלים.**

אבל

- 1 אכל אגבה אפילו כטרפא דאסא טרפה - ונראה דאם נמצאת העינוניתא לצד שמאל,
2 כיון דלא אורחא בחבי - טרפה. דהא מפרש טעמא משום דעיו ברייתא הכי
3 אית להו. והא דממעט אגבה ולא ממעט לצד שמאל - נקט גבה למעוטי אפילו בימין.
4 ואם שיתנה מקומה היה נראה להחיר, מדממעט גבה ודקא. ואף כי רבינו שלמה מטרף
5 בתרי עינוניתא אף על פי שזאת אינה עומדת
6 במקומה, לא היה אוסר אם לא דאיתא שנים.
7 אך מורי הרב ודדי וזכרנו לברכה אמר שזה
8 מקובל לאסור, ואפשר דטעמא משום דלא
9 אורחיה בחבי.
10 **אפילו** כטרפא דאסא טרפה - משום אבי
11 העזרי ודבר רבינו אב"ן כתב הרב
12 רבינו יצחק בספרו, ודוקא בשאר אונות וגב
13 הריאה היא טרפה, אבל האונות שבצד הימין,
14 התחתונה שהיא עליונה הסמוכה לצואר -
15 כשרה, דרכה להתפצל. וכתב בתשובה דאפילו
16 לא היא כטרפא דאסא אלא על ידי נפיתה -
17 טרפה. ואי לא היא אפילו בתר נפיתה כטרפא
18 דאסא - נראה לאבי העזרי שהיא כשרה.
19 **דשיעא** כאותפתא - היינו שחלקה לגמרי.
20 אבל אם יש בה שום היכר בעלמא
21 - כשרה.
22 **שלישי** הביאותו לפני - נראה דסבר דבתרי
23 יומיני היא חזקה, כרבי (יבמות סדב),
24 מדאמר לה המתיני. **אלא** ירוקה היכי דמי
25 ככרתי - ויש טרפים שכתוב בהן "ככרתי", וחבל
26 אחי. וכתב בערוך דהוא צבע ירוק, ותרעום של
27 "חציר" הוא כרתי. ונראה דהוא צבע אינדיש
28 בלע, דהוא דמי לירקיע, דהא משמע שהוא
29 דומה קצת לתכלה, כדאמרין (ברכות טב.) כדי
30 שיכיר בין תכלת לכרתי. ואמר: תכלת דומה לה
31 ויש דומה לירקיע וחולין פטא. ומתוך כך אומר
32 רבינו תם, דהא דפסלינן בפרק "לולב הגזול"
33 (סוכה לד.) אתרוג הירוק ככרתי - דוקא בצבע
34 אינדיש. ומיהו נראה דמכאן זה אין להכשיר
35 שאר אתרוגים הירוקים, ולא נקט ככרתי
36 למעוטי שאר עניני ירוקה. ודכא נמי לא הוי
37 דוקא ככרתי, לדלעל גבי ירוקה כשרה מדריב
38 נתן, פירש בקונטרס: ירוקה כעשבים, אלא
39 ככרתי לאו דוקא. וכן נראה, דלא אתי למעוטי
40 אלא דמייא לכשזאת ומוריקא וביעתא. דכל
41 מיני קר"ג ירוקים אקרי, כדאמר במסכת נגעים
42 (תוספתא פרק א הלכה ג.) ירקק ככנף טווס,
43 ואיכא למאן דאמר כשעה. ואמרין בפרק
44 "ארבעה גרים" (גרים לבא.): "ירק את ותיכדי"
45 - שהירוק (באבנים טובות ומרגליות) שלא יתנו
46 עיניהם במנוח, ויתעסקו בהצלת נפשות ולא
47 באבנים טובות ומרגליות.
48 **אבל** נקב שיש בו חסרון אפילו רבי שמעון
49 מודה - ויש שרצו לאסור כשנראת
50 הריאה חסרה, שיש קמט וסדק וחסרון על
51 הריאה, אפילו עולה בנפיהה והעור והבשר
52 קיים. והשיב להם רבינו יעקב בן אשר וטעת
53 הוא בידם, דאם בן הזה ליה לשנוי הכא הכי
54 וכדברי הכל, ודאי כיון דעולה לאוקמא כרבי
55 שמעון, אלא ודאי כיון דעולה בנפיהה -
56 כשרה, וכן פסק רבינו קלונימוס הזקן.
57 **הסמפנות** - הני מילי נקב דלית ביה חסרון,
58 מורה. רבי הגניח חלש, על לגביה רבי נתן וכל גדולי הדור, איתיה קמיה ריאה שגשפכה בקיתון,
59 ואכשרה. אמר רבא: והוא דקניי סמפנות. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: מנא
60 ידעינן? אמר ליה: מיתנין צעא דקוניא, ושפכינן לה בגויה, אי אית בה שורייקי חזירי - טרפה, ואי לא - כשרה. אמר רב נחמן:
61 ריאה שגימוקה, וקרום שלה קיים - כשרה. נתניא נמי הכי: ריאה שגימוקה, וקרום שלה קיים, אפילו מחזקת רביעית - כשרה. נמלה
62 שלפוחית

חולי המטריף אותה. וְסִימָנֶיהָ שלא תטעה, הפסוק (שמות כב ז) וְכָשֶׁר בְּשָׂרָה בְּרָפָה, שאם היא נראית כבשר הרי היא טריפה. אֲמַר רַב כְּמָא בְרִיהּ -ו-בְנוֹן דְּרַבָּא, הָאִי רִיָּא דְרַמְיָא - ריאה הדומה במראה שלה בְּשָׂרָה -ו-כְּשֻׁתָּהּ (ככשות) וְכַמְוִירָא -ו-כְּכֻרְבָּן וְכַנּוֹן בְּעִתָּהּ -ו-כְּבִיצָהּ, שכל אלו גוונים שונים של צבע ירוק. בְּרָפָה, הגמרא דנה בדברי רב סמא בריה דרבא. שואלת הגמרא: מאחר שנמצאה ירוק של כשות, כרכום וביצה, מטריף בריאה, אֲלָא אם כן מה שאמר רבא לעיל אודות יְרוּקָה דְבְּשָׂרָה, הִכִּי דְרַמְיָא - במה מדובר. משיבה הגמרא: דברי רבא הם בירוקה בְּרִיָּתִי. דִּין אודות סתימה בריאה: אֲמַר רַבִּינָא, אֲמִים בְּרִיָּא - מקום בריאה הסגור וסתום שאין נכנס בו איר כלל, יש לבדוק מה טיבו, ועל כן מִיִּיתֵינן סְכִינָא וְנִקְרְעִין לָהּ - מביאים סכין וחותרים את האטום, ובודקים, אִי אִית -אם יש - בָּהּ באטום זה, מִנְלָא, וְדָא מְחַמַּת מִנְלָא הוּא שלא נכנס בה איר, וְכִשְׂרָה, וְאִי לא נמצאה שם מוגלה, מוֹתְבִינָן עָלֶיהָ - מניחים אנו על מקום החתך בריאה, נְרָפָא -ו-נוצות כנף או רוקא -ו-רוקא, ונופחים בה, אִי מְכַבְּצָא - אם אחד מאלו מבצבץ ומתנדנד, אות שאין זה אוטם שהרי יש שם מקום מעבר איר, ועל כן בְּשָׂרָה, וְאִי לא מבצבץ, אכן אטום הוא והבמה בְּרָפָה. שני דינים אודות נקבים בריאה: אֲמַר רַב יוֹסֵף, קְרוֹם שְׂעִלָּה מְחַמַּת שהיתה מִכָּה בְּרִיָּא, אִינוּ קְרוֹם המועיל להגן עליה, משום שסופו להנבק, ועל כן אף שמחממת אותו קרום אין יוצאת עתה הרוח ממנה, טריפה היא. וְאֲמַר רַב יוֹסֵף, הָאִי -ו-זו- הריאה דְאֻוּשָׁא - שבעת שנופחים בה היא משמיעה קול רחש כשל יציאת איר, אִי יִדְעִין הִכָּא אֻוּשָׁא - אם יודעים אנו מהיכן יוצא קול האיר, מְחַיִּין עָלֶיהָ - מניחים אנו על מקום זה נְרָפָא -ו-כנף נוצות או נִילָא -ו-קש או רוקא -ו-רוקא, ונופחים בה, אִי מְכַבְּצָא - אם אחד מאלו מבצבץ ומתנדנד, אות הוא שיש נקב באותו מקום בשני הקרומים, והאיר היוצא דרך הנקב דוחה אותו, ועל כן היא בְּרָפָה, משום 'ריאה שניקבה', וְאִי -ו-אם לא מבצבץ, אות הוא שאין שם נקב ובְּשָׂרָה. וְאִי לא יִדְעִין לָהּ - ואם איננו יודעים מהיכן יוצא קול האיר, מִיִּיתֵי מְשִׁיכּוּתָא דְרַמְיָא פְּשׁוּרִי - מביא גיגית ובה מים פושרים, ומוֹתְבִינָן לָהּ בְּגִיָּתָה - ומניחים אנו את הריאה בתוכה, ובודקים אותה כדלהלן, ומה טעם על המים להיות פושרים דווקא ולא חמים או קרים, בְּחִימִי לָא - לא יהיו המים חמים, משום בְּדוּוּצִי - שהם גורמים לריאה להצטמק, ועל ידי כך יכול הנקב להתסם והבדיקה לא תעלה יפה, וכן בְּקִירִי לָא - לא יהיו המים קרים, משום דְּמְרָשִׁי - שהם גורמים לריאה להתקשות כאבן, ואף אם הנקב אינו אלא בקרום התחתון לבדו, הרי שעל ידי התקשות זו נקרע גם הקרום העליון במשמוש היד, מפני היותו דק וקלוש. אֲלָא בְּדִקְנֵין לָהּ בְּפִשְׁוִרִי - בודקים אנו אותה בגיגית שבה מים פושרים, ונופחים בה, אִי מְכַבְּצָא - אם ניכרת במים יציאת איר מהריאה, בְּרָפָה, לפי שהיא נקובה בשני הקרומים, וְאִי לא ניכרת במים יציאת איר מהריאה, בְּשָׂרָה, לפי שמוכח שרק תַּתְמָה אִינְקִיב עֵלְמָה לא אִינְקִיב - הקרום התחתון לבדו ניקב, אך לא העליון, וְהָאִי דְאֻוּשָׁא - ומה שעולה קול רחש מהריאה בעת נפיתתה, וְקָא דְבִינִי וְכִינִי הוּא - האיר היוצא מהנקב שבקרום התחתון ונדרף לבין הקרומים הוא המעלה קול זה, ואינה נטרפת לפי שלא ניקבו שניהם. דִּין ריאה שלקתה בתוכה: אֲמַר עֵינָא אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, רִיָּא שְׁנַשְׁפָּקָה בתוכה בְּקִיתוֹן מִים, כלומר, שבשרה נימוח בתוך קרומיו, והוא נשפך בתוכם מראשה לסופה ומסופה לראשה, ועל ידי כך היא חסרה, שמתחילה היתה כולה מלאה בשר, ועתה חציה ריקן, בְּשָׂרָה. הגמרא דנה בדִּין זה. מקשה הגמרא: אֲלָמָא קִסְבָּר - מוכח אִיפּוּא שסובר רבי יוחנן שחִסְרִין מְכַבְּסִים לָא שְׁמִיהּ -אִינוּ נחשב חִסְרִין,

אֲבָל אם היא נמצאת אֲנָפָה - על גב הריאה, בצידה הפונה לכיוון גבה, אֲפִילוּ גודלה אינו אלא בְּרָפָה דְאָסָא - כעלה הדס, שהיא קטנה מאוד, בְּרָפָה, משום שאין זה מקומה. מבאן ואילך מביאה הגמרא דינים שונים אודות מראה הריאה: אֲמַר רַפְרָם, הָאִי רִיָּא דְרַמְיָא לְאֻוּשָׁא - ריאה הדומה לבקעת עצים, בְּרָפָה. הגמרא מביאה כמה לשונות בביאור דברי רפרם, ומקדימה שנחלקו הדעות באיזה נושא דימה רפרם את הריאה לבקעת: אִיכָא דְרַמְיָא -י-ש שאמרו, כוונת רפרם היא לריאה הדומה לבקעת בְּחֻוּתָא -ו-במראה. וְאִיכָא דְרַמְיָא, שכוונתו היא לריאה הדומה לבקעת בְּנִישְׁתָּא -ו-בגישושה, שכאשר ממששים אותה חשים כי היא בבקעת עצים. עתה מביאה הגמרא את הדעות השונות בדברי רפרם: אִיכָא דְרַמְיָא שהדמיון הוא במראה, וכאמור, ופירושו שכוונתו של רפרם היא בְּנִישְׁתָּא - שנפוחה ונעשתה לבנה בבקעת עצים, ואמר רפרם שטריפה היא. וְאִיכָא דְרַמְיָא שהדמיון הוא במישושה, וכאמור, ופירושו שכוונתו של רפרם היא בְּפִשְׁוִרִי - שהיא קשה בבקעת, שאם נהפכה לקשה, הרי היא טריפה. וְאִיכָא דְרַמְיָא, שהדמיון הוא במישושה באופן אחר, דְּשִׁיעָא - שהיא חלקה בבקעת, דְּלִית לָהּ חִיתּוּכָא דְאֻוּי - שאין האונות חתוכות בה, אלא כולה גוף אחד, שאם אין בה חיתוכים אלו, הרי היא טריפה. דִּין נוסף, אודות שינוי מראה הריאה: אֲמַר רַבָּא, ריאה שנשתנה צבעה והוא בְּכוּחְלָא -ו-כתכלתו, בְּשָׂרָה, ואם נשתנה והוא בְּקִירָא - כקורט דיו יבש, כלומר שהיא שחורה, בְּרָפָה, דְאֲמַר רַבִּי חֲנִינָא לענין דם נדה, צבע שְׁחֹר, אִדּוּם הוּא, אֲלָא שְׁלָקָה - שנתקלקל ועל כן השחיר. כיון ששחור מורה על קלקול, אות היא שנתקלקלה הריאה וסופה להרקב ולהנבק, והבמה נטרפת בכך. ואם נשתנה צבעה והיא יְרוּקָה כעשבים, בְּשָׂרָה, והמקור לכך הוא בְּרַבִּי נֶחֱ, כדלקמן, ואם נשתנה והיא אִדּוּמָה מדם שנצרר בה בתוכה, בְּשָׂרָה, ואף המקור לכך הוא בְּרַבִּי נֶחֱ, כדלקמן. מדברי רבי נתן למידם שמראות כגון אלו עתידים להתרפא, ועל כן אין להטריף בהן. דְּתַנִּין בבריתא, רַבִּי נֶחֱ אֹמַר, פֶּעַם אַחַת הִלְכְּתִי לְבְרִי הִים -ו-לערים שבחוץ לארץ, בְּאֶתָּה -ו-באהו, אִשָּׁה אַחַת לִפְנֵי שְׁמִלָּה את בְּנָה הָרָאשׁוֹן וְמָתָה, ושוב מלה את בנה השני וְמָתָה, וכשנולד בנה השלישי והיתה צריכה למולו, הִבִּיאָתוּ לִפְנֵי לְשֹׁאֵל עָלָיו אם למולו או לא. הסתכלתי בו וְרִאִיתִי שְׁתֵּיהֶם מראהו אִדּוּם. בְּרִיתִי לָהּ, בְּתִי, הִתְתִּי לוֹ מלמולו עַד שִׁפְלַע בּוֹ דָּמָה, והיינו כשישוב מראהו למראה רגיל. משום כך, יעצתי לה להמתין עד שיבלע הדם בבשר. ואכן, הִתְתִּי לוֹ עד שנבלע דמו ולאחר מכן מָלָה אוֹתוֹ, וְחָתָה. וְהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ נֶחֱ הַבְּבִלִי, עַל שְׁמִי, מפני שאני השאתיה עצה זו. והוא הדין בריאת בהמה שמראות אדום ומראה ירוק סופו להבריא, והוא הדין בריאת בהמה שמראות אלו סופם להבריא, ואין להטריף את הבהמה. דינים נוספים במראה הריאה: אֲמַר רַב כְּהֵנָא, ריאה שהמראה שלה הוא בְּכַבְּרָא -ו-ככבדו, בְּשָׂרָה. וריאה שהמראה שלה הוא בְּכַשְׂרָא -ו-כבשרו, בְּרָפָה. שכן מקובלנו, שאם היא נראית ככבד, אין להטריפה, ואילו אם היא נראית כבשר, הרי זו ריאה שיש בה

57 הריאה בפושרים, שאם לא נמצא בה נקב תלין ו-תולין בדין
58 שמחמתה דבקה בה הריאה, ובריאה עצמה אין נקב, וכשרה
59 הבהמה, אכל תהם ו-שם באופן שהיו שתי אונות סרוכות זה לזה,
60 מה מועילה הבריאה, הלא סירכא זו באה מחמת מכה, אי הוי
61 נקיב ו-אם אונא זו ניקבה, תרפה ו-אי הוי נקיב ו-ואם אונא זו
62 ניקבה, תרפה, ואם לא נמצא בה נקב הרי זה משום שעלה בה
63 קרום וסתמה.
64 הגמרא שבה לדון בדין ריאה הסמוכה לדופן, שואלת הגמרא: ומי
65 ו-האם אמר רב נחמן רב, שריאה הסמוכה לדופן והעלתה
66 צמחים טריפה, והיינו משום שנטרפת בנקב הנמצא במקום בו
67 היא דבוקה לדופן, והאמר ו-הלא אמר רב יוסף בר מנימי אמר
68 רב נחמן, ריאה שנקבה ודופן הבהמה סתומה במקום הנקב,
69 כשרה, ושאינן נקב במקום זה מטרף מפני סתימת הדופן, ונמצאו
70 דברי רב נחמן סותרים אלו את אלו.
71 מתרצה הגמרא: לא קשיא, תהם ו-שם, באופן בו הכשיר רב נחמן
72 נקב בריאה במקום שהיא דבוקה בדופן, מדובר שהיה הנקב
73 במקום רביא ו-גידולה של הריאה עם הדופן, שבמקום שהריאה
74 והדופן דבוקים יחד תמיד, אין נקב מטרף, לפי סתימת הדופן
75 מועילה מאחר שלא יפרדו זה מזה, אולם תהם ו-כאן, שהטריף
76 רב נחמן נקב בריאה במקום שהיא דבוקה לדופן, מדובר שהיה
77 הנקב שלא במקום רביא ו-גידולה של הריאה עם הדופן, שאירע
78 ונדבק לדופן במקום שאינה סמוכה לו בדרך כלל, וסתימה זו
79 מניעה מועילה לפי שחבורם זה לזה עשוי להתפרק.
80 הגמרא מבארת היכן הוא מקום זה, מבררת הגמרא: והיא
81 ו-היכן הוא מקום רביא ו-גידולה, כלומר, היכן הריאה סמוכה
82 תמיד לדופן, שאין נקב מטרף שם לפי שהדופן סתומה. אומרת
83 הגמרא: במקום חיתוכי ראינו - חיתוכי האונות של הריאה, והוא
84 במקום הסמוך לצואר, ששם היא סמוכה תמיד לדופן, שאילו כנגד
85 האונות אינה סמוכה לו, ואם ניקבה שם אין סתימת הדופן
86 מועילה שלא להתפרק.
87 הגמרא דנה בדינו השני של רב נחמן, בנקב שבריאה שהדופן
88 סותמתה: גופא - נשוב לעצם דברי רב נחמן ונבארם, אמר רב יוסף
89 בר מנימי אמר רב נחמן, ריאה שנקבה ודופן הבהמה סתומה
90 במקום הנקב, כשרה.
91 הגמרא מבארת אימתי נאמר דין זה: אמר רבינא, והוא דקביד
92 בבשרא - לא נאמר היתר זה אלא באופן שהריאה סבוכה ואחורה
93 בבשר הבהמה שבודפן, בין הצלעות, שבכך סתימה זו סתימה
94 טובה היא, שאינה מתפרקת.
95 הגמרא מביאה משא ומתן בדברי רבינא: אמר ליה רב יוסף
96 לרבינא, ואי לא סביד - ואם אין הריאה סבוכה בבשר, מאי ו-מהו
97 הדין בזה, תרפה, אלמא אמרין ו-מוכח שאנו נוקטים כי נקובה
98 היא, כלומר שנחשב הדבר כנקב, אי הכי ו-אם כן כי ו-כאשר
99 סביד נמי - גם כן יש להטריפה מפני שהיא נקובה ושלא תועיל
100 הסתימה לנקב, דהא תניא - שהלא שנינו בברייתא, אודות כרות
101 שפכה באדם, ניקב הגיד פסול מלבוא בקהל, מפני שהוא שותת
102 ואינו יורה כחץ ואינו מוליד, נסתם הנקב בשר לבוא בקהל, מפני
103 שהוא מוליד, והוה פסול שחזור להכשירו, שאף שכבר נפסל מלבוא
104 בקהל בעת שניקב אף על פי כן חזר והוכשר בעת שנסתם הנקב.
105 ויש לשאול מה שאמרה הברייתא ו-הוה, למעוטי מאי - מה באה
106 למעט בכך, לאו למעוטי בריא ו-האם לא באה למעט אופן
107 זה, של פסול נקב בבהמה ולענין כשרותה לאכילה, שרק בניקב
108 הגיד מועילה סתימה לחזור ולהכשיר ואילו בריאה שניקבה אין
109 מועיל מה שחזרה ונסתמה וטריפה היא.
110 דוחה הגמרא: לא, אין כוונת הברייתא למעט ריאה שנסתמה
111 בדופן, שזו סתימה מעולה היא, אלא למעוטי קרום שעלה מחמת
112 מכה בריאה ראינו קרום.

1 שלפוחית ו-הרחם) שלה, כשרה. התלוי כבר שלה, זה היה מעשה
2 שהתלוי כבד של בהמה אחת, ועלו עליה בני עמיא שלשה נגלים
3 ליבנה לשאול על כך, אם כשירה היא או טריפה, ובפעמיים
4 הראשונות שעלו לשם עדיין לא הכריעו חכמי יבנה בדבר, ולרגל
5 שלישי עמדו למנוח ורבו המתירים על האוסרים והתירוה להם.
6 דין ריאה הדבוקה לדופן הבהמה: אמר רב יוסף בר מנימי אמר
7 רב נחמן, ריאה הסמוכה ו-הדבוקה לדופן, כלומר לצלעות
8 הבהמה. אין חוששין לה לריאה, לומר שהיה בה נקב במקום זה
9 וכשהעלה קרום נדבקה לצלעות, אלא אומרים שהיתה מכה
10 בדופן, וכאשר חיתה והבריאה נדבקה אליה הריאה. אולם אם
11 העלתה הריאה צמחים ו-אבעבועות סביבות אותו מקום בו היא
12 סמוכה לדופן, ונמצא שיש ריעותא ומקום חששו בריאה שאינה
13 כתיקונה, חוששין לה שמה היה בה נקב ומפני המכה נדבקה
14 לצלעות.
15 הגמרא מביאה דעה חולקת: מר יהודה משמיה דאבימי אמר, אחד
16 זה ואחד זה, בין אם העלתה צמחים ובין אם לא העלתה צמחים,
17 חוששין לה שמה היה בה נקב.
18 הגמרא מבארת כיצד באופן שחוששים לנקב, ניתן לבדוק מדוע
19 היא דבוקה בדופן. אומרת הגמרא: הכי עקרינן - כיצד בודקים
20 אם אכן היה בריאה נקב ולכן נדבקה לדופן או שרק מכה בדופן
21 גרמה זאת, אמר רבא, רבין בר שביא אסברה ו-ביאר ל, מיתנינן
22 סבינא דחליש פומיה - מביאים סכין מחודד היטב החותך יפה,
23 ונקדיקין לה - ומפרידים את הריאה מן הדופן ומתבוננים באותו
24 מקום שבודפן, אי איתא ריעותא ו-אם יש מכה בדופן, תלין בתר
25 דופן - תולים את מה שדבקה הריאה בדופן באותה ריעותא שיש
26 בדופן, ואי לא נמצאה שם מכה, מוכח שנקבת ריאה היא מה
27 שנדבקה לדופן, ותרפה, לפי שמוכח שהיה בה נקב ומחמתו
28 נדבקה, ואף על גב דלא קא מפיק ויקא - ואף שנבדקה הריאה
29 ואין יוצא ממנה האויר באותו מקום, לפי שאפשר שהיה שם נקב
30 והעלה קרום, ואינו מועיל להחשב כסתימה, כאמור בעמוד זה
31 להלן.
32 דין נוסף בענין זה: רב נחמיה בריה דרב יוסף, בדיק לה - בודק היה
33 את הריאה, לאחר שהפרידוה מן הדופן ומצאו בו מכה, בפשוטי
34 במים פושרים, שהיה מנפחה בתוך קערת מים לבדוק אם יש בה
35 נקב, כאמור לעיל (מ) אודות דרך בדיקת ריאה. כלומר, שלא
36 היה רב נחמיה סומך על כך שיש ריעותא בדופן, אלא גם היה
37 בודק את הריאה עצמה, שמה יתברר שגם בה יש נקב.
38 הגמרא דנה באמור לעיל אודות רב נחמיה, אם אכן הוא שיך
39 לענין מכה בדופן: אמר ליה מר זוטרא בריה דרב הונא בריה דרב
40 פפי לרבינא, הא ו-מעשה זה דרב נחמיה בריה דרב יוסף שהיה
41 בודק את הריאה בפושרים, אתון אהא מתניין לה - האם שניתם
42 שהיה עושה כן בחשש טרפות של ריאה הסמוכה בדופן אחר
43 שהופרדה ממנו ונמצאה בו מכה, אמן אדברא מתניין לה - אנו
44 שנינו שהיה עושה כן בחשש טרפות אחר שדיבר בה רבא, דאמר
45 רבא, הני תרתי אוני דריאה - אלו שתי אונות הריאה, דפריקין
46 לתרדי - שהן דבוקות זו לזו וכלומר שיש סירכא ביניהן, לית להו
47 ו-אין להן בדיקותא לאכשורי - בדיקה שתוכיח שאין שם נקב
48 ושתכשיר את הבהמה, אלא טריפה היא, משום שסירכא מעידה
49 על נקב באותו מקום. על אופן זה, שהיתה סירכא מאונא לאונא,
50 שנינו שרב נחמיה בריה דרב יוסף בדיק לה בפשוטי - בודק היה
51 את מקום הסירכות במים פושרים, ואם לא מצא שם נקב היה
52 מכשיר את הבהמה.
53 הגמרא דוחה את דברי רבינא שרב נחמיה בריה דרב יוסף נהג כן
54 באופן של סירכות בין האונות: מתקין לה רב אשי, הוי מאי -
55 מהו פירושה של דברים אלו שלא ניתנו להיאמר כלל, בשלמא
56 תהא - מובן הדבר כאן, בריאה הסמוכה לדופן, שהיה בודק את

- 1 **שְׁלֻחוֹת** — קרום שהולד מונח בה, ובלעז *מריץ. לקמן בפירקין (חולין נהב.)
- 2 תניא: היא האם, היא טרפה, היא שלפוחית. ואסור להם — לא גרסינן. ובשני
- 3 הרגלים לא אמרו להם כלום, ובשלישי עמדו למנון, ורבו המתירין והתירוהו.
- 4 **הַסְמוּכָה לְדוֹפָן** — דבוקה בצלעות. אין חוששין לה — שמה נקבה. אלא תלינן
- 5 ריעותא בדופן, ואמרין: דופן זה מכה היתה
- 6 בו, וכשחיתה קלטה הריאה אצלה. העלתה
- 7 — הריאה. צמחין — **מלנץ סביבות
- 8 סמיכתה לדופן. הואיל חוזינן בה ריעותא —
- 9 תלינן למכה בדידה. דחליש פוטיה — פי
- 10 חידוד ודק וחותר יפה, שלא יקרע קרום
- 11 הריאה במושכו אותה מן הדופן. בדיק לה
- 12 בפשיטא — לאחר שפירקה ומצאו מכה
- 13 בדופן — מנפח בה, אי מבצבצא מיא —
- 14 טרפה, שהי נקבה. הכי גרסינן: בשלמא
- 15 הכא תלינן בדופן וכשרה — ולא גרסינן
- 16 "אי איכא ריעותא בדופן". כלומר, בשלמא
- 17 הכא בדיק לה, דאי לא מבצבצא לא אמרין
- 18 נקבה ונסתמה, דכיון דאיכא למיתליה
- 19 בדופן — תלינן בה, וכשרה. אלא הכא —
- 20 גבי תרתין אנן, מכדי סריכא זו מחמת מכה
- 21 היתה, הי מנייהו דאנקיב טרפה, והאי דלא
- 22 מפקא זיקא — קרום עלה בה וסתמה. ופי
- 23 **אמר** רב נחמן הכי — דהעלתה צמחין
- 24 חוששין לה, מכלל דאי פשיטא לן דנקבה
- 25 הריאה לא מחזי לה סתימת הדופן? חתם
- 26 במקום רביה — במקום שהריאה הדופן
- 27 גדלין כאחד וסמוכין תמיד, דלא מיפקר
- 28 הדיא סריכא, הילכך כשרה. וכי אמר רב
- 29 נחמן חוששין לה — למעלה ברוחב החלל,
- 30 כנגד האומא הגדולה. דכיון דרחוקה
- 31 הריאה מן הדופן — מיפקר הדיא סתימה.
- 32 ואפילו הכי, כי לא העלתה צמחים — אמר
- 33 אין חוששין לה, דתלי לה בדופן. ובהא
- 34 כבדימי סבירא לן, דחוששין לה, ולחומר
- 35 אזלינן בדאורייתא. מקום חיתוכי דאנוי —
- 36 שחן סמוך לצואר במיצר החלל. ובהא
- 37 הילכתא כרב נחמן, דליכא דפליג עליה.
- 38 **דסבין בבשרא** — שנסכת ונאחות הריאה
- 39 בבשר שבין שתי הצלעות, דהוי סתימה
- 40 שריא דלא מיפקר. אבל בצלעות עצמן
- 41 — אין זו סריכא קיימת. אלמא נקב הוא —
- 42 ואפילו הכי כי סבין מכשרת לה, אלמא
- 43 דמחזינא סתימה לריאה שנקבה. ניקב —
- 44 הגיד של אדם. פסול — משום כרות שפכה.
- 45 **פשיטא** שהוא שות — ואינו יורה כחץ,
- 46 וקיימא לן (נדה מגא.) כל שכבת זרע שאינו
- 47 יורה כחץ אינו מוליד. נסתם — הנקב אחרי
- 48 כן. כשר — לבא בקהל מפני שהוא מוליד.
- 49 **דאינו קרום** — אבל סתימת דופן — סתימה
- 50 מעלייתא היא. מתקוף בו' — השתא
- 51 דאמרת נקב הוא בריאה אלא שהדופן
- 52 סותמתה, אילו אינקיב דופן לחדה ריאה
- 53 כנגד דופן הריאה לאחר זמן, מאי — טרפה,
- 54 דאולא לה סתימת דופן. ליתני — במתניתין
- 55 נקובת הדופן כהדי שאר טרפות, דיש בהמה
- 56 שנטרפה בכך דלאו מיניה מטרפה —
- 57 **דטרפת** מחמת ריאה בא. צמחין — *מנל".
- 58 **מודנין** דכר — מגמגמין. צמחין — היינו
- 59 מוגלא. לא בעי מר אומצא — רוצה היה
- 60 לדעת אם יכשירנה ואם לאו. לית לי פיישי —
- 61 **סבירא** ליה — לרבי יוחנן לא סבירא ליה לאכשורי, ומיטרף נמי לא היה טריף לה נהליה, דלא שמיעא ליה מרביה. מפנין — אולינן. מסגי — לשון פוסע. תגלדא

שדרה לקמיה דרבי יצחק נפחא — לא מפני שקבל לקשיטתם, כדפירש בקונטרס, דלעיל [וחולין מזב], שנינו דלא צריכא אלא לרבי שמעון, אלא משום דדלמא אי הוה ריאה קמן הוה מינקבה, ואף על פי שרבי אמי הקשה לעיל קושיא זו לעולא ממתניתין דהריאה שניקבה או שחברה — קיבל תירוצו של עולא, ויש ספרים דגרסי לעיל: "איתביה רבי אתא לעולא". **דלמא** אי

הוה ריאה קמן הוה מנקבה — לא משום דדרך הוושט מינקב ואתאי, דאם כן אמאי מכשר בסמוך בחתיכה דכבדא? אלא בעי למימר: דרך הסמפונות יצא, ונכנס בריאה מבחוץ. **אי** קופא לגוי אי קופא לבר — אין לפרש כשהחמט מקצתה חוץ לכבד ומקצתה בתוכו, אבל כולו בתוך הכבד — כשרה בכל ענין, דסמפונא נקט ואתא. דאם כן מאי פריך ממוחט שנמצא בעובי בית הבוסות? דעל כרחק התם כשהוא בתוך בית הבוסות איירי, דאי בחלל הגוף, היכי קאמר: מצד אחד, שלא ניקבה אלא עור אחד — כשרה; הא ודאי דרך הוושט נקיב ואתא אלא אי קופא לגוי — לצד סמפון של כבד, קאמר, ואפילו כולה בתוך הכבד, ונראה, דדוקא גבי כבד יש חילוק בין קופא לגוי לקופא לבר, אבל בריאה — כשרה בכל ענין, דקרובה לקנה, וסמפונא הריאה יש לה ריוח וחלל גדול. וכן אם נמצאת בתוך הקירקבן — כשר, שדורש הוושט, בא מחט עם המאכל, שהקירקבן תלוי בוושט, אבל

חסרון! הדר שדרה לקמיה דרבי יצחק נפחא, סבר לאכשוריה, איתביה רבי ירמיה, ואיתימא רבי ירמיה: הריאה שניקבה או שחברה; מאי חסרה? אילימא מבחוץ - היינו ניקבה! אלא לאו - מבפנים, ושמע מינה: חסרון מבפנים שמה חסרון! הדר שדרה לקמיה דרבי אמי וטרפה. אמרי ליה: והא רבנן מכשרי! אמר להן: הן הכשירו - שיודעים מאיזה טעם הכשירו, אֲנִי מַאיִזָּה טַעַם נִכְשֵׁיר? דִּלְמָא אִי הוּא רִיֵּאָה קָמֵן מִיִּנְקָבָה! - טַעַמָּא דְּלִיתָא, הָא אִיתָא וְלָא מִיִּנְקָבָה - כְּשֵׁרָה? וְהָאִמֵּר רַב נַחֲמָן: הָאִי סַמְפּוֹנָא דְּרִיֵּאָה דְּאִיִּנְקִיב - טַרְפָּה! - הָהוּא - לַחֲבִירוֹ אֲתָמֵר. - וְהָאִמֵּר רַב נַחֲמָן: הָאִי הִדּוּרָא דִּכְנָתָא דְּאִיִּנְקִיב לַהֲדִי חֲבִירָה - מְגִין עֲלֶיהָ! אִמֵּר רַב אֲשִׁי: מַרְפּוֹת קָא מְדַמִּי לַהֲדִרִי? אִין אִומְרִין בְּטַרְפּוֹת זֶו דְּלִקְמָה לֹו, שְׁהִירִי חוֹתֻכָּה מִכָּאן - וּמִתָּה, חוֹתֻכָּה מִכָּאן - וְחִתָּה! הִיא מוֹחֶטָא דְּאִישְׁתַּחַב בְּסַמְפּוֹנָא רַבָּה דְּרִיֵּאָה, אֲתִוּיָּה לְקַמְיָה דְּרַבְּנָן טְרופָא, לָא אִמְרוּ בָּהּ לָא אִיסּוּר וְלָא הִיתָר; הִיתָר לָא אִמְרוּ בָּהּ - כְּשִׁמְעֵתִיהוּ, אִיסּוּר נָמִי לָא אִמְרוּ בָּהּ, בִּין דִּבְסַמְפּוֹנָא רַבָּה אִישְׁתַּחַב - אִמָּא: סַמְפּוֹנָא נִקְטָ וְאֲתָאִי. הִיא מוֹחֶטָא דְּאִישְׁתַּחַב בְּחִתֻּכָּה דִּכְבֵּדָא, סָבַר מִר בְּרִיה דְּרַב יוֹסֵף לְמִטְרַפָּה. אִמֵּר לִיה רַב אֲשִׁי: אִילוּ אִשְׁתַּחַב בְּבִשְׂרָא כְּהָא גִוּוּנָא, הָוָּה טְרִיף מִר? אֶלָּא אִמֵּר רַב אֲשִׁי: חֲוִינָא, אִי קוּפָא לָבַר - נִקְוִיבִי נִקְוִיב וְאֲתָאִי, אִי קוּפָא לְגִוי - סַמְפּוֹנָא נִקְטָ וְאֲתָאִי. וְהִנֵּי מִילִי - בְּאַלְמִיתָא, אֶבֶל קְטִינָתָא - לָא שָׁנָא קוּפָא לְגִוי, לָא שָׁנָא קוּפָא לָבַר - נִקְוִיבִי נִקְוִיב וְאֲתָאִי. וּמָאִי שָׁנָא מוֹחֶטָ שְׁנִמְצָאָתָא בְּעוּבִי

גדלדאי — רצענין. כנדי כנדי — צמחין גדולים כבדים בריאה. טיגרי — צמחים גדולים מכנדי וכבר הוקשו כסלע. ואלו הן אותן הצמחים בבהמות שלנו בריאה, ואין מראיהן דומה לריאה, אלא דומין כמראה מוגלא. ולא היינו אטום בריאה [וחולין מזב], דאטום אין שם צמח ואינו משתנה מן הריאה, אלא שאין עולה בנפיתה. מחט שנמצאת בריאה — ואין הריאה נקובה מבחוץ, ואין הרוח יוצא ממנה. חסרון מבפנים — שהכרזל אוכל הבשר סביבותיו כשהוא שם ומחסרו. הכי גרסינן: לא דבולי עלמא לא שמה חסרון — דהא הכי אוקימנא לעיל [וחולין מזב] דאכשרי ריאה שנשפכה בקיתון, ועוד, אי גרסינן "דבולי עלמא שמה חסרון", אי נמי סמפונא נקט ואתא כדמפרש, מכל מקום כיון שנמצא בבשר הריאה — אי אפשר בלא חסרון כדפרישית. סמפונא נקט ואיתא — דרך הקנה נכנס ובא בסמפונות, ומן הסמפונות לבשר, ומכל מקום קרום החיצון לא ניקב. ואף על פי שאין דרך הקנה לבולע, אפילו הכי, הואיל דאיתא לריאה קמן ולא חוין דאינקבא — על כרחק סמפונא נקט ועל, וריעותא דלא חוין לא מחזיקין. נקיב נקיב — דרך הוושט בא ונכנס, שאין דרך הקנה לבולע. ונקבת את חסרון, ויצאה ונקבה את קרום הריאה ונכנס לתוכה. והלכתא כהך רבנן דמכשרי, דהא רבי יוחנן וירש לקש — הלכה כרבי יוחנן, ועוד, דקם ליה בשיתיהו רבי אמי ורב אשי, דאמרי לקמן: אי קופא לגוי — סמפונא נקט ואתא. אלאמא עבידא קנה שייכנס לתוכו מחט, ולא מחזיקין איסורא הואיל ואין נקב ניכר בו. ודוקא כי אתא כולה ריאה לקמן, אבל נחתכה קודם שבא לפנינו — חיישין דלמא אי הוה ריאה קמן הוה נקובה, והכי פסק רבי אמי לקמן בשמעתיה. בחיתוכא — לאורא שנחתכה נמצאת באחד החתיכות. סבר לאכשוריה — דקסבר סמפונא נקט, וחסרון מבפנים לא שמה חסרון. שדרה קמיה דרבי יצחק — ולא משום דך קושיא, דהא איבא לשליה כדשנינן לעיל [וחולין מזב]. לעולם מבחוץ, ולרבי שמעון איצטריך. אלא משום דנחתכה הריאה לא סמך אגמריה למימר סמפונא נקט ועל, דלמא אי הוה ריאה לקמן הואי נקובה. ותדע דמשום דך ספיקא הדר ביה, דהא כי הדר אהדרוה קמיה טרפה מהאי טעמא. והא רבנן — דלעיל מכשרי, רבי יוחנן ורבי אלעזר ורבי חנינא. שיודעין מאיזה טעם הכשירו — שהרי באת כל הריאה לפניהם וראוה שלמה, הלכך על כרחיק דרך הקנה נכנסה. דלמא — הוה נקובה, שרוב הנכנסין — דרך הוושט נכנסין, ואי בוושט נכנס ודאי ניקבה. הא איתא — לריאה ולא ניקבה. כשרה — ומשום טעמא דבסמפונא נקט ועל. ונדי נמי דדרך הסימפון בא — הרי לא בסמפונות נמצאת, ועל כרחק ניקבה הסמפון ויצאה לבשר הריאה. ואמר רב נחמן: האי סמפונא דאינקיב — טרפה לחריו אתמר — אצל פיצול כשתפצל מחבירו ניקב, אצל דופן לא חבירו. דכין דדופן חבירו קשה הוא, *וייר"ש בלעז — עומד כנגדו, ואינו סותם ונעק ולא מגין עליה. אבל ניקב לאחר פיצולו ברוחק — בשר הריאה שזוהו רך נכנס לתוך ומגין עליה. והא לא אמרינן דילמא אינקיב לחרביה — דאחזיק ריעותא לא מחזיקין אי לא איתחזק, כגון היבא דליתא לריאה קמן, דעל כרחק חזקה היא זו שרוב הנבלעין אין נבלעין אלא דרך הוושט, ומשם לא יצתה בתוך הריאה בלא נקיבת דקין וריאה. כנתא — *אנטרייל בלעז, חלב טהור. הוריא דכנתא — דקין הסובבין אותו סביב כעגולה. דאינקיב לחרביה — שניקב באותו צד שבינו לחרבו, שלא ניקב חיצון שבכולו. שהרי חותכה מכאן ומתה וחותרה מכאן וחיה — נחתך בשר וגלים למעלה מצמת הגידין ולא נשבר העצם — כשרה. נחתכה למטה במקום צומת הגידין, אף על פי שנמוך מכאן — טרפה, כדאמרין לקמן: וכן שניטל צומת הגידין, בפרק "בהמה המקשה" [וחולין עא], ואף על פי שלא נחתך העצם. רבנן טרופאי — חקר רבנן דלעיל, רבי מני וירש לקש ורבי שמעון, דטרפי למחט שנמצאת בריאה. כשמעתייהו — דמחזיקי ריעותא מספיקא. דחיישין נכנסה תחלה, וניקבה כרס או דקין ויצתה. בין דבסמפונא רבה אישתבח — מי מכוונה לאותו סמפון אם דרך וושט נכנסה? הלכך דברים ניכרים על כרחנו דבסמפונא נקט, ועל דרך הקנה, ובא לסמפונות הריאה. הוה טריף מר — בתמימה, כלומר, וכי נקובת הכבד טרפה הוה? אי קופא לגוי — אם ראשה העב שהיא נקובה בו נחתך בתוך הכבד, וחודה שקורין ***פונטה יוצא לתוך חלל הבהמה — ודאי סמפונא נקט, ואחר כך ניקב חודה את הסמפון ויצא לכבד וממנו לחוץ, ואי קופא לבר, לחלל הבהמה ופיה לתוך הכבד — ודאי דרך הוושט נכנסה תחלה, וניקבה דוקין, ויצתה ונכנס פיה לכבד. באלימא — מחט עבה שאינה יכולה לנקב דרך קופא שלה. אבל בקטינתא, כגון מחטין שלנו שמנקבין בשר אפילו דרך קופא שלהן.

הַדְרָא שְׁדוּחָהּ לְקַמִּיָּה - חזרו ושלחו שאלה זו שוב לפניו דְּרַבִּי אַמִּי, 57
וְקַרְפָּה וְהַטְרִיפָהּ. אַמִּי לִיָּה וְאִמִּי לִיָּה וְהָא רַבִּי מְכַשְׁרִי - 58
והלא כמה חכמים, והם רבי יוחנן ורבי אלעזר ורבי חנינא, 59
הכשירוהו, כאמור לעיל בראש העמוד. אַמִּי לִיָּה, הוּא הַכְשִׁירוּ מִנִּי 60
שְׁיֻדְעִים מֵאִתָּה מַעֲסָה הַכְשִׁירוּ, שְׂכִין שְׂבָאָה כָּל הַרְיָאָה לִפְנֵיהֶם, 61
רואים היו שהיא שלימה, והלכך אמרו שבאה דרך קנה הנשימה 62
ולא ניקבה הריאה כלל, אולם אֵמֶן וְאִמִּי לִיָּה שְׂבָאָה רַאֲיוּ אֶת הַרְיָאָה, 63
מֵאִתָּה מַעֲסָה נִכְשִׁיר אֹתָהּ, דְּלָמָּה אִי הָיָה רִיָּאָה קָמָן מִיִּנְקָבָה - שְׂמָא 64
אם היתה הריאה לפנינו כשהיא שלימה, היינו רואים שיש בה 65
נקב, שעל פי הרוב היא נכנסת דרך הושת והמעיים וניקבה אותם 66
ואת הריאה ונכנסה לתוך הריאה, ונטרפת משום ניקבה הריאה. 67
הגמרא דנה בדברי רבי אמי. מקשה הגמרא: רבי אמי אמר שְׂכִין 68
שֶׁאִין הַרְיָאָה שְׁלִימָה לִפְנֵינוּ אֵינָנו יְכוּלִים לְהַכְשִׁירָהּ, שְׂמָא הִיא בַּה 69
נקב, ויש לדייק בדבריו. מַעֲסָה דְּלִיָּתָא - טַעַם הַדְּבַר הוּא מִשּׁוּם 70
שְׂאִינָה לִפְנֵינוּ, הָא אִתָּא אִי לֹא מִיִּנְקָבָה - אַבְל אִם הִיתָה בָּאָה 71
שְׁלִימָה לִפְנֵינוּ וְהִינוּ רֹאִים שֶׁאִין בַּה נִקְבִּי, כְּשֶׁרָה הִיתָה, וְקִשָּׁה, 72
וְהָאִמֶּר (וְהָרִי אִמֶּר) רַב נִחְנֵן, הָאִי סְפֻמָּא דְּרִיָּאָה דְּאִיִּקְבִּי - סִמְפּוֹן 73
זו של הריאה שניקב, מְרַפָּה הִיא, וְכִין שְׂמַחַט זֶה לֹא נִמְצָא בְּסִמְפּוֹן 74
אלא בריאה עצמה. על כרחך שניקבה אותו ויצאה אל בשר 75
הריאה, ונמצא שניקב הסמפון ויש להטריפה. מתרצת הגמרא: 76
הָאִי (אֹתוֹ) שְׂאִמֶּר רַב נִחְנֵן שְׂנִקְבִּי בְּסִמְפּוֹן מִטְרִיף, לֹא בְּנִקְבִּי 77
לריאה נאמר אלא בנקב לְחִבְרִי אֲתָמֶר (נִאֲמָר), שֶׁאִם נִקְבִּי 78
במקום שמתפצל מחבירו, ודופן חבירו קשה היא. נקב הוא: שֶׁאִין 79
שם בשר שִׁינָּה עֲלֵיו, אַבְל אִם נִקְבִּי לְבֶשֶׁר הַרְיָאָה, אִין זֶה נִחְשָׁב 80
נקב, שבשר הריאה רך הוא ומגן עליו וסותמו. 81
מקשה הגמרא: וְהָאִמֶּר (וְהִיא אִמֶּר) רַב נִחְנֵן, הָאִי הַדְּרָא (מֵעֵיִם) 82
אלו הסובבים בעיגול) דְּכִנְקָא (את שומן המעיים), דְּאִיִּקְבִּי לְחִבְרִי 83
חִבְרִי - שְׂנִקְבִּי הַמְעִי לְכִיוֹן חִבְרִי שְׁלִצִידוֹ, מִנִּי עֲלִיָּה - מִגֵּן הָאֲחֵד 84
על חבירו. וקשה, שֶׁכֶּשֶׁם שְׂכָאן מִגֵּן חִבְרִי עֲלֵיו, כֵּן יִגֵּן סִמְפּוֹן 85
הריאה על חבירו שלצידו שניקב אליו. מתרצת הגמרא: אַמִּי רַב 86
אִשִּׁי, הָאִם מְרַפִּי לְחִבְרִי (וְהֵךְ מִדְּמָה זֶה לְזוֹ), בְּתַמִּיָּה, 87
הִיא אִין אֲוִמֶּרִין בְּמִרְפּוֹת זֶה דְּמָה לְזוֹ ללמוד אודות טרפות אחת 88
מטרפות אחרת, וראיה לדבר, שְׁתֵּרִי מִצִּינָה שְׂחֻתִּיקָה לְבַהֲמָה 89
ולבשר רגליה) מִכָּאן - לַמִּטָּה, בְּמִקּוֹם צוּמַת הַגִּידִין, בְּמִקּוֹם הַרְחֹק 90
מבטנה, וּמִתָּה, אִף שֶׁלֹּא נִחְתָּךְ הַעֶצֶם, וְאִילוּ חֻתְמָהּ מִכָּאן, לַמְעֵלָה 91
מצומת הגידין, וְחִתָּה, כֹּל שֶׁלֹּא נִשְׁבֵּר הָעֶצֶם, אִף שְׂהוּא קָרוֹב יוֹתֵר 92
לבטנה. ואף כאן אין ללמוד מסתימת נקב בני מעיים אלו לסתימת 93
נקב הסמפון, שיתכן שהבדורא דכנתא סותם מעי אחד את חבירו, 94
ואילו בסמפונות הריאה אין סמפון סותם את חבירו אלא שומן 95
הכנתא בלבד. 96
מעשה נוסף בענין זה: הָאִי מִתָּא דְּאִישְׁתְּכָה בְּסִמְפּוֹן רַבָּה דְּרִיָּאָה 97
- מעשה שהיה במחט שנמצאה בסמפון הגדול של הריאה. אִתִּיקָה 98
לְקַמִּיָּה דְּרַבִּי מְכַשְׁרִי - הַבִּיאוּהוּ לִפְנֵי הַחֲכָמִים הַמְטְרִיפִים בְּמִחוּט 99
שנמצאת בריאה, והם ריש לקיש ורבי מני בר פטיש ורבי שמעון 100
בן אליקים, וְלֹא אֲמָרוּ בָּהּ לֹא אִיפּוֹר וְלֹא הִיתִּיר. מִבְּאֵר הַגְּמָרָא: 101
הִיתִּיר לֹא אֲמָרוּ בָּהּ, כְּשֶׁמִּעֲתִיקָהּ - כִּפִּי הַהִלְכָה שֶׁפִּסְקָה, שְׂמַחוּקִים 102
ריעותא מספק, שְׂחֻשִׁשִׁים שְׂמָא נִכְנָסָה דְּרַךְ הוֹשֵׁט וְנִקְבָה אֶת 103
הכרס או את המעיים ונכנסה דרכם לריאה, אִף שֶׁאִין רֹאִים נִקְבִּי 104
לפנינו, ואין להתירה כיון שיתכן שהיא נקובת הריאה. אִיפּוֹר נָפִי 105
- גם כן לֹא אֲמָרוּ בָּהּ, מִשּׁוּם שְׂכִין דְּכִסְפּוֹנָא רַבָּה אִישְׁתְּכָה - 106
שנמצאה בסמפון הגדול, אִימָא סְפֻמָּא נִקְבִּי וְאִתָּא - יֵשׁ יִסּוֹד גְּדוֹל 107
לומר שבאה דרך קנה הנשימה דווקא, ועל כן היא נמצאת שם, 108
שֶׁאִם לֹא כֵן כִּיצַד אִירַע שְׂנִקְבָה אֶת הַרְיָאָה וְהִגִּיעָה לַסִּמְפּוֹן זֶה. 109
מעשה אודות מחט שנמצאה בכבד: הָאִי מִתָּא דְּאִישְׁתְּכָה 110
בְּחִתְיָה דְּכִבְדָּא - מעשה שהיה במחט שנמצאה בחתיכת כבד, 111
כֹּאשֶׁר חֲצִיָּה בְּחוּבוֹ וְחֲצִיָּה מִחוּצָה לּוֹ, סָכֵר מִרְּפִיָּה (בְּנוֹ) דְּרַב 112

דְּלִיָּא (בשוק הרצענים) וְאֲמָרִי לָהּ בְּשׂוּקָא דְּרַבִּי - ויש שאמרו 1
שהיה מעשה זה בשוק החכמים, חָיו (ראה) שם רב נחמן 2
שמוכרים הֵנָּה דְּקִיָּין בְּנִי בְּנִי - ריאות אלו שיש בהן צמחים 3
גדולים כבדים, וְלֹא אֲמָרִי לָהּ (להם) לטבחים על כך וְלֹא מִדִּי 4
- ולא כלום. 5
רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אִסִּי חָלְפִי (היו עוברים) בְּשׂוּקָא דְּעִיר מְכַרְיָא, 6
חָיו (ראו) שם שמוכרים הֵנָּה דְּקִיָּיִ מִיָּרִי מִיָּרִי - ריאות שיש 7
בהם צמחים גדולים מאוד והם קשים כסלע, וְלֹא אֲמָרִי לָהּ 8
לטבחים על כך וְלֹא מִדִּי (ולא כלום). 9
מחלוקת אודות מחט שנמצאה בריאה: אֲתָמֶר - נאמר בבית 10
המדרש דין זה, מַחֲטָא שְׂנִמְצָאָה בְּבֶשֶׁר הַרְיָאָה, אִלֵּם הַרְיָאָה אֵינָה 11
נְקוּבָה וְאִין הָאִוִּיר יוֹצֵא הִמֶּנָּה, נִחְלָקוּ דַּבְרֵי, רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי 12
אֲלֵעָזָר וְרַבִּי חֲנִינָא מְכַשְׁרִי - מְכַשְׁרִים אֶת הַבְּהֵמָה, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן 13
לֵקִישׁ וְרַבִּי מַנִּי בַר פִּטְיִשׁ וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיָּהוּ מְרַפִּי - מְטְרִיפִים 14
אותה. 15
הגמרא מבארת את טעמי המחלוקת. אומרת הגמרא: לִימָא בָּהָא 16
קְמִיפְלִי - שְׂמָא נִאֲמַר שְׂבָכָךְ הֵם חֻלְקִים, בְּדִין חֶסְרוֹן בֶּשֶׁר הַרְיָאָה 17
הַגֵּרָם עַל יְדֵי הַמַּחֲטָא, שְׂהַמַּחֲטָא שְׂהִיא בְּרוּל, כֹּאשֶׁר הִיא שׂוּחָה 18
ברִיָּאָה הִיא אוֹכֵלֶת אֶת בֶּשֶׁר הַרְיָאָה שְׂסִיבּוּתִיָּהּ וְהוּא נִחְסֵר 19
וְהוֹלֵךְ, דְּמִרְּפִיָּה - הַסּוֹבְרִים שְׂהַבְהֵמָה טְרִיפָהּ, דַּעֲתָם הִיא שְׂחֻפְרוֹן 20
מִכְּפִנִים שְׂמִיָּה (נִחְשָׁב) חֶסְרוֹן, וְהִיא נִטְרַפְתָּ בִּכְךָ, וְמִרְּפִיָּה - 21
הַסּוֹבְרִים שְׂהִיא כְּשִׁירָה, דַּעֲתָם הִיא שְׂחֻפְרוֹן מִכְּפִנִים לֹא שְׂמִיָּה 22
- אֵינָנו נִחְשָׁב חֶסְרוֹן, וְאֵינָה נִטְרַפְתָּ עַל יְדֵי. 23
דוחה הגמרא: לֹא, אֲפֻשֶׁר לִפְרֹשׁ דְּבִלִּי עֲלִמָּא - שֶׁהִכָּל מוֹדִים 24
שְׂחֻפְרוֹן מִכְּפִנִים לֹא שְׂמִיָּה חֶסְרוֹן, וְאִין לְהַטְרִיפָהּ מִחֲמַת חֶסְרוֹן 25
בֶּשֶׁר הַרְיָאָה, וְהָאִי בָּהָא קְמִיפְלִי - וְכֹאן בִּכְךָ נִחְלָקוּ, בְּנִידוֹן כִּיצַד 26
הִגִּיעָה הַמַּחֲטָא לְרִיָּאָה, אִם הִיא זֶה דְּרַךְ נִקְבִּי בְּרִיָּאָה אוֹ לֹא, מִרְּפִיָּה 27
- הַסּוֹבְרִים שְׂהִיא כְּשִׁירָה, דַּעֲתָם הִיא שְׂחֻפְרוֹן מִכְּפִנִים נִקְבִּי וְאִתָּא - 28
שְׂהַמַּחֲטָא נִכְנָסָה וְבָאָה לְרִיָּאָה דְּרַךְ קֶנֶה הַנְּשִׁימָה, וְאִף שֶׁאִין דְּרַךְ 29
הַקֶּנֶה לְבִלְעוֹ, עַל כִּרְחֹךְ יֵשׁ לֹמַר שְׂכָךְ הִיא כִין שֶׁאִין אֲנוּ רֹאִים 30
נִקְבִּי בּוֹשֵׁט, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא נִקְבָה הַרְיָאָה, וְהִיא כְּשִׁירָה. וְמִרְּפִיָּה - 31
הַסּוֹבְרִים שְׂהִיא טְרִיפָהּ, דַּעֲתָם הִיא שְׂכִין שֶׁאִין דְּרַךְ הַקֶּנֶה לְבִלְעוֹ, 32
עַל כִּרְחֹךְ תֹּאמַר שְׂנִקְבִּי נִקְבִּי וְאִתָּא - נִקְבָה הַמַּחֲטָא אֶת הַמְעֵיִם 33
וְאִלֵּיהֶם הִגִּיעָה מִהוֹשֵׁט וְנִקְבָה אֶת הַרְיָאָה כְּנִגְדָם וְבָאָה וְנִכְנָסָה 34
לְתוֹכָהּ, וְטְרִיפָהּ הִיא. 35
מעשה בענין זה: הָאִי מִתָּא דְּאִישְׁתְּכָה בְּחִתְיָה דְּרִיָּאָה - אותה 36
מחט שנמצאה באחת מחתיכות הריאה (שכבר נחתכה הריאה 37
ולאחר מכן נמצאה בה מחט), אִתִּיקָה לְקַמִּיָּה (הביאה לפנינו) 38
דְּרַבִּי אַמִּי, סָכֵר לְאִשְׁתְּכָה (דעתו היתה שיש להכשירה) מִשּׁוּם 39
שֶׁכֶּבֶר שְׂהַמַּחֲטָא בָּאָה דְּרַךְ קֶנֶה הַנְּשִׁימָה וְלֹא דְּרַךְ נִקְבִּי, וְאִף שְׂהִיא 40
אוֹכֵלֶת וּמְכַלָּה מִבֶּשֶׁר הַרְיָאָה, אִין הִיא נִטְרַפְתָּ בִּכְךָ, מִשּׁוּם שְׂחֻפְרוֹן 41
מִכְּפִנִים לֹא שְׂמִיָּה חֶסְרוֹן, אִלֵּם אִתִּיקָה (הקשה לו) רַבִּי יוֹחָנָן 42
וְאִתִּיקָה (ויש אומרים) שֶׁהִקְשָׁה זֹאת רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי אַמִּי, שְׂנִינִי 43
בְּמִשְׁנָה (מב) בִּין הַטְרִיפּוֹת, הַרְיָאָה שְׂנִינְקָה אוֹ שְׂחֻפְרָה, מָאִי (מה) 44
הִיא הַכוּוּנָה בְּמִשְׁנָה בְּאוֹמֶרָה 'חֶסְרוֹן', אִילִּמָּא (אם נאמר) 45
שֶׁהַכוּוּנָה הִיא שְׂחֻפְרוֹן מִכְּפִין, הִינֵנו (הרי זהו ממש) 'נִינְקָה', אִלֵּא 46
לֹא - הָאִם אִין הַכוּוּנָה בְּמִשְׁנָה שְׂחֻפְרוֹן מִכְּפִנִים, וְשְׂמַע מִיָּה 47
שְׂחֻפְרוֹן מִכְּפִנִים שְׂמִיָּה (נִחְשָׁב) חֶסְרוֹן, וְלִפְיָךְ יֵשׁ לְהַטְרִיף רִיָּאָה 48
זֶה שְׂנִמְצָא בַּה מַחֲטָא מִשּׁוּם שְׂהַמַּחֲטָא מִחֲסִירָה בְּבֶשֶׁר הַרְיָאָה, וְהִיא 49
נִטְרַפְתָּ בִּכְךָ. וְנִמְנָע רַבִּי אַמִּי וְלֹא הַכְשִׁירָהּ. 50
הַדְרָא שְׁדוּחָהּ לְקַמִּיָּה - חזרו ושלחו שאלה זו לפניו דְּרַבִּי יוֹחָנָן נִפְתָּא, 51
סָכֵר לְאִשְׁתְּכָה, אִתִּיקָה רַבִּי יוֹחָנָן וְאִתִּיקָה רַבִּי יוֹחָנָן, אִתִּיקָה, 52
הַקְּשִׁיא הַנִּי, שְׂנִינִי בְּמִשְׁנָה הַרְיָאָה שְׂנִינְקָה אוֹ שְׂחֻפְרָה, מָאִי 53
'חֶסְרוֹן', אִילִּמָּא שְׂחֻפְרוֹן מִכְּפִין, הִינֵנו 'נִינְקָה', אִלֵּא לֹא שְׂחֻפְרוֹן 54
מִכְּפִנִים, וְשְׂמַע מִיָּה שְׂחֻפְרוֹן מִכְּפִנִים שְׂמִיָּה חֶסְרוֹן, וְהִיא טְרִיפָהּ 55
מִשּׁוּם שְׂחֻפְרוֹן בְּבֶשֶׁר הַרְיָאָה. וְנִמְנָע רַבִּי יוֹחָנָן נִפְתָּא וְלֹא הַכְשִׁירָהּ. 56

במרה גרעין זית היא טריפה משום שנקבה את הושט והכרס
והמרה.
הגמרא מביאה דברים אודות מעלה הריאה: **אמר רבי יוחנן, למה**
נקרא שמה ריאה, לפי שנקבירה את העינים.
הגמרא מבארת את דברי רבי יוחנן: **איבעיא להו, האם היא מאירה**
את עינים כמות שהיא לאכלה, כלומר על ידי אכילתה לעצמה,
או שהיא מאירת על ידי שמעריבים בה פניו [סמנים] המאירים
את העינים, שסגולתה לסייע בעדן בכך.
הגמרא פושטת את הספק: **תא שמע, דאמר רב הונא בר יהודה,**
מורצאים אנו כי אנוניא בוזא - אווזה שלימה נמכרת בזו אחד בלבד
ואילו ריאה דידה [שלח] בפני עצמה נמכרת בארבעה זוזים. ואי
פלקא דעתך שהריאה מאירה את העינים כמות שהיא לאכלה,
לנקט בוזא וליכול - שיקנה אווזה בזו ויאכל את ריאתה, ומדוע
הריאה הנמכרת בפני עצמה מחירה רב כל כך, אלא על כרחך
משום שבה היא מאירה אלא כשהיא נאכלת על ידי פניו
המעורבים בה, ועל כן כשהיא נמכרת בפני עצמה מחירה רב,
מפני שאז סמנים מעורבים בה.
הגמרא מביאה נידון אודות נקב בריאה, אם תולים שאירע מחמת
משמוש ידי הטבח. אומרת הגמרא: **אין נקבה ריאה היקא דמשמש**
ידה דמקנה - ניקבה הריאה במקום בו משמשת יד הטבח, האם
תליין [תולים אנו] שאירע כן מחמת משמוש ידי הטבח ולא היתה
נקובה בחייה, והבהמה כשירה, או לא תליין, ומטריפים את
הבהמה.
הגמרא מביאה מחלוקת בדבר: **רב אדא בר נתן אמר, תליין**
וכשירה. מר זוטרא בריה דרב מרי אמר, לא תליין והיא טריפה.
והלכתא תליין.
אמר רב שמואל בריה דרבי אבהו, אמא ורבי אבהו מרישי כלי
דפרסם הוה - היה מראשי הדרשנים המשמיעים לציבור את דברי
פרסם כאשר היה דורש לציבור, ואמר בשם פרסם שתליין -
במשמוש ידי הטבח, וכשירה. אמריה (קמיה להא) [להא קמיה] -
אמרו דברים אלו, שדעת פרסם שיש לתלות במשמוש ידי הטבח
ולהכשירה, לפניו דמר זוטרא בריה דרב מרי שאמר שאין לתלות
והיא טריפה וכמובא לעיל, ולא קבלה, אלא נותר בדעתו.
אמר רב משושאי, בנותיה דאבות דאבא - כדעתו של אבי אבא,
שהוא רב אחא, שאמר שתולים את הנקב במשמוש ידי הטבח
ומכשירים את הבהמה, כן מסתברא, דהא כאשר בא זאב וחטף את
בני המעיין של הבהמה ושוב החזירים ונמצאו נקובים, תליין את
הנקב בזאב, ומכשירים את הבהמה, ואין אומרים שזאב במקום
שנקב היה בו נקב עוד מקודם לכן והיא טריפה, ובדומה לכך ניתן
לתלות נקב שבריאה במשמוש ידי הטבח.
ספק אודות נקבים בריאה שמחמת תולעים שבה. אומרת הגמרא:
מורנא - תולעת שיצאה מן הריאה ועשתה בה נקב, ואין יודעים
אם עשתה זאת קודם שחיטה והיא טריפה או לאחריה והיא
כשירה. פליגי בה רב יוסף בר דוסאי ורבנן, חד אמר, תולים שנקבם
שחיטה פריש [פרשה] התולעת מהריאה תוך כדי שהיא נוקבת
בה, והיא טריפה, וחד אמר, תולים שלאחר שחיטה פריש, ונקב זה
שנעשה אחר שחיטה אינו מטריף אותה.
הגמרא פוסקת את ההלכה במחלוקת זו: **והלכתא שתולים שלאחר**
שחיטה פריש, וכשירה.
שינוי במשנה אודות נקבות הריאה: **רבי שמעון אמר אינה נטרפת**
בנקב עד שתנקב לבית הסמפונות.
הגמרא מבארת את דברי רבי שמעון: **אמר רבה בר תחליפא, אמר**
רבי ירמיה בר אבא, כונת רבי שמעון היא שאינה נטרפת עד
שתנקב לסמפון גזול של הריאה.
הגמרא דנה אם הלכה כרבי שמעון. אומרת הגמרא: **יתבי רב אחא**
בר אבא קמיה דרב הונא, ויתיב וקאמר, אמר רבי מלך אמר רבי

בעובי בית הכסות, שאם היא נראית רק מצד אחד של אותו עובי,
דהיינו שנקבה רק את הדופן הפנימית בלבד, כשרה, שהדופן
החיצונית שלא ניקבה מגינה על מקום הנקב. ואם היא נראית
משני צדדין, שנמצא שניקבה את שתי הדפנות, כרפה, ולא אמרינן
באופן שהיא נראית רק מצד אחד, שניקבה רק את הדופן
הפנימית, וקשה, ליהוי אי קופא לבר אי קופא לגיו - יש להתבונן
אם ראשה פונה כלפי חוץ וחלל הבהמה או שהוא פונה כלפי
פנים [לתוך בית הכסות], שאם הוא פונה כלפי חוץ, מוכח שנקבה
את הושט או את הכרס או את המעיין ובה לחלל הגוף ומשם
חזרה ונכנסה לבית הכסות ועברה כבר את דופנו האחת, ויש
להטריפה אף שהיא נראית רק מצד אחד. ממה שאין אומרים
זאת, מוכח שאם אפשר לומר שבאה המחט כדרכה עם המזון אל
בית הכסות ועתה היא מתחילה לצאת דרך ראשה, אומרים זאת,
ואף במחט שנמצאת בכבד נאמר שגם אם ראשה כלפי חוץ, לא
נאמר שנקבה את הושט ונכנסה לכבד, אלא באה דרך קנה
הנשימה אל סמפון הכבד, ולא נקבה את הושט או המעיין, ואינה
טריפה.
מתרצת הגמרא: **אמר - אמרו בני הישיבה לתרץ קושיא זו, הָתָם**
במחט שנמצאת בבית הכסות, אף אם צד עוביה של המחט כלפי
חוץ אין אומרים שבאה מוהושת, משום שביין דאיבא אוקלים
ומשקים רבים בבית הכסות, איבא שאוקלים ומשקים דתקוה
למחט בצד עוביה ונקבה את הדופן הפנימית של בית הכסות,
ומה שאין במחט שנמצאת בכבד שאין שם מה שידחקנה
לדפנותיו, אין לומר שנקבה אותו דרך צד עוביה.
מעשה נוסף אודות מחט שנמצאה בכבד: **ההוא מחטא דאישתתב**
בסמפונא רבה דכבדא - מעשה היה במחט שנמצאה בסמפון
הגדול של הכבד, ונשאלה שאלה לפני חכמים מה דין הבהמה,
הונא מר בריה [בנו] דרב אידי מריף את הבהמה, שסבר שודאי
נקבה את הושט או את הכרס או את המעיין ויצאה מהם אל
הכבד, רב אדא בר מניומי מכשר, שכיין שנמצא בסמפון זה, והרי
אי אפשר שהתכוונה להכנס אליו דווקא, אלא ודאי שנכנסה
מקנה הנשימה אל קנה הכבד, שהם סמוכים זה לזה, ומשם עלתה
לכבד עצמו. ושמעו לדעת הונא מר בריה דרב אידי, שהטריף את
הבהמה ואסרה באכילה, ונתנו את בשרה לכלבים. אתו שיליה
- באו ושאלו שאלה זו לרבנן, ואמרו לו שהונא מר בריה דרב
אידי הטיריפה, אמר להו, שקילו גלימא דפרופאי - טלו את בגדו
העליון של החכם שהטריף את הבהמה כגביית מומן על כך
שהפסיד לכם את דמי הבהמה, לפי שכשרה היא, וכדעת רב אדא
בר מניומי.
מעשה אודות דבר זר שנמצא בגוף הבהמה: **ההיא קשיטא**
דאישתתב - מעשה היה בגרעין תמרה שנמצא בגרה, ובאו ושאלו
את רב אשי מה דין הבהמה, אמר רב אשי, כי הויין [כאשר היינו]
למדין כי [ואצל] רב כהנא, אמר על שאלה כגון זו, הא נדאי
סימפונא נקט ואתאי - כאן ודאי שבאה לכבד דרך הסמפון, שאין
לומר שבאה דרך הושט וניקבה אותו ובה לכבד, שהרי אינה
יכולה לנקוב, ואי אפשר שתנקוב ותצא ותנקוב ותכנס. ואף על
גב דלא קא נפקא - ואף שאינה יוצאת דרך הסמפון משום
שהמקום צר, והרי זו לכאורה הוכחה שלא באה דרך פיו אלא
דרך נקב, אין לומר כן, משום שמיידל הוא דרביל ליה - נענעו
אותה, כלומר על ידי נענוע הבהמה בהליכתה במשך זמן רב
נכנסה אט אט למקום זה למרות שהוא דחוק. והני מילי - ודברים
אלו שאין לחוש לנקב, אינם אלא בגרעין דדיקלא [של דקל],
כלומר גרעין תמרה, אכל גרעין דיתא [של זית], מיבוע פוע -
קורע הוא, ויכול לנקוב, ואם הוא נמצא שם יש לחשוש שלא בא
דרך הסמפון, אלא נקב את הושט ואת הכבד ונכנס, ולפיכך
לסוברים שכשנמצאת מחט בריאה הבהמה טריפה, גם אם נמצא

אבל דיתא מבזע בוע - פירש הקנטרס: ולמאן דחיש במחש חישי נמי כא. ואן כן
היה דלא כהלכתא, דקימא לן הלכתא כרבי יוחנן דמכשיר לעיל. אבל נראה,
דאפילו רבי יוחנן - במחש הוא תלפין שבאנה דרך הסמפנות, אבל קשייתא דהיא,
שהם גסים ואינן יכולין לבא ברווח דרך הסמפנות - חיישין שמא ניקבה הוושט וחזר
ונכנס בכבד. **כנהניס** נהגו בו דיתר - הוא
הדין ישראלים, וכנהניס דנקט - לפי שהקבה
ניתנה לכנהניס.
מאי מסייע כהני - דמשום פעם אחת לא היה
קוראחו "מסייע כהני". **והקדוש** ברוך
הוא מסכים על ידם - ולרבי ישמעאל לא
איצטרך קרא להכי, דפשיטא דמסכים, כיון
שצוה להם לכבד.
ואברכה מברכין - ואפילו גוים המברכים
את ישראל מתברכין, כדאייתא
בירושלמי דברכות, דההוא גוי דיהיב שלמא
לרבי ישמעאל, אמר לו: מלתך כבר אמורה.
פירושו: אני צריך להחזיר לך שלום, שברכתך
כתובה מ'ואברכה מברכין'.
שאמר משום אבותיו מאי היא דתניא בר -
פירושו: קבלה היתה בידו של רבי
אושעיא דרבי ישמעאל משום אבותיו דהתי,
אבל לא מתוך ברייתא זו דקדק, ולא גרסין
"דבר רבי ישמעאל שאמר משום אבותיו", אלא
"דבר רבי ישמעאל" סתם. דהא במסקנא
מהפסין ליה, ומפרש ד'משום אבותיו' דקאמר
רבי אושעיא - היינו משום אבותיו, וליה לא
סבירא ליה. והא דקאמר הכא: שאמר משום
אבותיו מאי היא - היינו אותה ברייתא שהתיר
רבי ישמעאל חלב הקבה, שאתה אומר שהוא
משום אבותיו, מאי היא.
להביא

עובי בית הכסות - בסוף הכרס שקרית *פנצ"א יש בו שעשוי ככובע, ושפת דופנו
כפולה, שתי דפנות אדוקין זו בזו ושומן מחברין, וקורין **דובלדן. **מצד אחד** -
שנקבה את דופן הפנימית ולא נקבה את השנית. **כשרה** - שהחלתה מגינה עליה.
משני צדדין - שנקבה השנית ויצאה לחלל הגוף. **טרפה** - ולא אמרין דהיא דלא
נקבה אלא את האחת: אי קופא לבר, שנמנעת
קופא שלה תחובה בדופן ופיה כולה בתוך
הכרס - ודאי מבחוץ נכנסה, שנקבה את
הוושט או כרס או דקין, ובאת לחלל הגוף,
ומשם חזרה ונכנסה לעובי בית הכסות, ועברה
כבר כולה את הדופן החיצון, ולא הספיקה
קופא שלה לעבור את דופן הפנימי. דאי
מכפנים באתה, ועכשיו היא מתחלת לצאת
דרך עובי בית הכסות - אין דרך הקופא לנקב,
ונמא טרפה. אלא מרקתי כשרה - שמעין
מינה: כל היכא דמצינו למימר סמפנות נקט
ועל, כגון הכא דיש לומר: דרך הוושט באת עד
הלום ועכשיו היא מתחלת לנקב, ואפילו קופא
לבר - לא טרפין, **אובלין** ומשקין דחקו
ומתוך הדחק נכנסה קופא שלה בכשר.
הילכך, אף על גב דקופא לבר, הואיל ולא חזוין
נקב יוצא לחוץ - כשרה. **הונא מר טרף** -
דקסבר: נקביו נקב. שלא נכנסה אלא דרך
הוושט, ונקבה כרס או וושט או דקין, ויצתה.
מכשר - כיון דבסמפנות אישבתה, אמרין: מי
מיכותה להכנס בסמפון? ה? אלא דרך הקבה
נכנסה. והקבה וקנה כבר סמוכין זה לזה
בדחלוקן סמוך לריאה, וגם קנה הלב וקנה
הכבד מתחלקין לסמפנות בראשן האחד, ויש
לומר שנכנסה מסמפוני (הכבד) (הקבה) לסמפוני
קנה הכבד, ומשם עלתה לכבד דרך הסמפנות.
שקילו גלימא דטרופאי - שהאבילוח
כלבנים, קשייתא = גרעין של תמרד.
סימפוני - דכבד נקט, ועל דרך הקנה נכנסה.
דאי דרך הוושט נכנסה - אינה ראויה לנקב
כלום ולצאת משם ולחזור וליכנס כאן דרך
נקב. **ואף על גב דלא נפקא** - שאינה יכולה
לצאת דרך הסמפון כשרצוין להוציאה, לפי
שהסמפון דחוק, **מירבל הוא דרביל** - על
ידי נענוע, שנענעה הבחמה בחליכתה ימים
רבים, נכנסה תמיד מעט מעט במקום דחוק
שאינה יכולה עכשיו לצאת. **מירבל** - לשון
כברה שמונענים אותה, כמו "אייתי ארבאל
מירבל" - ביאלו מצאית (כבא מציעא כהב).
מיבזע בוע - במחש, ומאן דטרף במחש טרף
נמי בהא. **לאבילא** - האובלין אותה כמו
שהיא. **או על ידי סמפין** - כשמעברין
סמפון המאירין את העינים אף היא מסייעה
עמה. **אויזא בוזא ריאה דירה בארבעה** -
שחזרוצו נקבו בדינר ריאה שלה שהו
ארבעה, לפי שהסמפון מעורבין בה. **ואי**
סלקא דעתך - כמות שהיא מאירה -
לינקט אוז שלם עם הריאה בוזא וליכול,
ומאי דקאמר. הכי גרסין: ואי סלקא דעתך
לאבילא לינקט בוזא וליכול. **דיבא**
דמשמשא דא דמכבא - אני שמעתי

קבלה. **אמר רב משרשיא:** ג'ותיה דאבוה דאבא מסתברא, דהא תלינן בוזא. **מורנא** - פליגי בה
רב יוסף בר דוסאי ורבנן, חד אמר: קודם שחיטה פריש, וחד אמר: לאחר שחיטה פריש. **והלכתא:**
לאחר שחיטה פריש. "רבי שמעון אומר: עד שתינקב". **אמר רבה** בר תחליפא **אמר רב ירמיה** בר
אבא: עד שתינקב לסמפון גדול יתיב רב אחא בר אבא קמיה דרב הונא, ויתיב וקאמר: **אמר רבי**
מלוד: **אמר רבי יהושע** בן לוי: הלכה כרבי שמעון, **אמר ליה:** מלוד ערבא קאמר? אין הלכה
כרבי שמעון קאמר! כי סליק רבי זורא, אשכחיה לרב ביבי דיתבי וקאמר, **אמר רבי מלוד** **אמר**
רבי יהושע בן לוי: הלכה כרבי שמעון, **אמר ליה:** תי דמר, דאנא ורבי תיאי בר אבא ורב אסי
איפלעין לאתריה דרבי מלוד, ואמרי ליה: אי אמר מר הלכה כרבי שמעון? ואמר לו: אין הלכה
כרבי שמעון אמרי. ואת מה בידך? **אמר ליה:** הכי אמר רבי יצחק בר אמי **אמר רבי יהושע** בן לוי:
הלכה כרבי שמעון, ואין הלכה כרבי שמעון. "עיקבה חקבה". **אמר רבי יצחק** בר נחמני **אמר רבי**
אושעיא: חלב שעל גבי קבה - כהנים נהגו בו היתר, כרבי ישמעאל שאמר משום אבותיו; וסימפון,
ישמעאל כהנא מסייע כהני. מאי היא? דתניא: "פה תכרכר את בני ישראל" - רבי ישמעאל אומר:
למדנו ברכה לישראל מפי כהנים, לכהנים עצמן לא למדנו; פשהוא אומר: "ואני אברכם" - הוי
אומר: כהנים מברכין לישראל, והקדוש ברוך הוא מברך לכהנים. רבי עקיבא אומר: למדנו ברכה
לישראל מפי כהנים, מפי גבורה לא למדנו; פשהוא אומר "ואני אברכם" - הוי אומר: כהנים מברכין
לישראל, והקדוש ברוך הוא מסכים על ידם. אלא רבי עקיבא ברכה לכהנים מנא ליה? **אמר רב**
נחמן בר יצחק: מ'ואברכה מברכין'. ונאי מסייע כהני? - דמוקי לה לברכת כהנים במקום ברכה
דישראל. רבי ישמעאל שאמר משום אבותיו, מאי היא? דתניא: "את כל החלב אשר על הקרב"
וגי

במצר החוה, שמתוך הדחק הדי קורעת בצפרניו, וכמדומה אני - בכל מקום שהוא יודע שיכול לתלות, כגון נקב העשוי בסכין, או שלשלה מלמעלה בחוקה ואחר כך נמצא
שם נקב. **והליכתא תלינן מירשי כלי** - מירש דרשון המשמעין לעם את דבריו כשהיה דורש. **אבוה דאבא** - רב אחא. **דא תלינן בוזא** - דאמר בפרק קמא וחולין
ט"א, בא זאב ונטל את בני מעיים והחזירן כשהן נקובין - אין אומרים במקום נקב נקב. מורנא - תולעת היוצאה מן הריאה ונקבה. קודם שחיטה פריש - מן הריאה, ונקבה ונטרפה.
מירש ערבא - הדר בערייבם. אין הלכה כרבי שמעון קאמר - לא אמר הלכה כרבי שמעון, אלא "אין הלכה כרבי שמעון" קאמר. ואת מה בידך - רבי ביבי ששילח לרבי
היתר לאכול, ומשום רבי ישמעאל נקט ליה. וסימפין - שהוא תחירה, ולא תשכח בשם מי נאמר. **ישמעאל** כהנא מסייע כהני - תמיד הוא עורר ומקיל להם, ולקמיה מפרש
היכא. **מאי היא** - היכא מסייע להם. **ואני אברכם** - רבי ישמעאל מוקי ליה אבותיה, ורבי עקיבא מוקי ליה אישראל. ונאי מסייע כהני - הואיל ורבי עקיבא נמי את ליה
ברכה לכהנים מקרא אחרנא. במקום ברכה לישראל - אצל ברכת ישראל, דהכי עדיפא, דמשמע שמתברכין חן עם השאר.

חלב שעל הדקין — לקמן (חולין כג,א) אמרין: ריש מעיא באתאמא בעי גרידה,
וזהו חלב שעל הדקין. כשהמעים מתחילים לימשך מן הקיבה הוי חלב שעל הדקין
אסור עד אמה לדברי רבי ישמעאל, מפני שחלב שעל הקרב שקורין *טיילא
מחורבו בו, והכתוב מרבהו בכלל מ'זאת כל החלב". אבל חלב שעל הקיבה לדברי

6 וּנְקָלָף — קרום דק יש עליו, ונקלף הקרום
 7 מעל החלב, שאינו אדוק בו כל כך. **אף כל**
 8 קרום ונקלף — והיינו חלב שעל גבי הקבה,
 9 וכל שכן חלב שעל גבי הדקין. **תותב** —
 10 "היא שמלתו" מדרגמנן "היא תותביה"
 11 (שמות כב), שמלתה היא פרש על הקרב,
 12 וכן על הדקין בראשן. אבל חלב הקבה אינו
 13 תותב, אלא חתיכות חתיכות הוא אדוק.
 14 ושעל הדקין מראשו והלאה — היינו מן
 15 הכנתא כשפירשין אותו מזה — נשאר מן
 16 החלב אצלם, ולאנו תותב הוא אלא אדוק
 17 בהם. **כל קר היא הצעה של משנה** — כמו
 18 שהשבת, ואיפוך קמייתא. **כיון דקתני מה**
 19 **חלב בו** — שדורשת מן מקרא: והוצרך
 20 לדקלף, לקרם קרום ונקלף ולמור קרום
 21 ונקלף. **דווקא הוא** — ולא נחלתו דבריו של
 22 זה בזה. **אי הכי כרבי ישמעאל** — בתמיד,
 23 הא דאמרת לעיל נהגו בו דיתר כרבי
 24 ישמעאל, והא רבי עקיבא הוא דשרי ליה
 25 ולא רבי ישמעאל חלב מהור סותם — כגון
 26 דקן שעניבו וחלב הכהן סותם את הנקיב
 27 כשרה, והוא מהור אדוק הוא מאד, והוי

28 סתימה מעלייתה. **טמא אני סותם** — כגון
 29 כרס או המסס שניקב וחלב המכסה את
 30 הקרב סותמן — אינה סתימה, לפי שאינו
 31 חיבור אלא חלב תותם. **חלב חיה** — המכסה את
 32 הקרב. **מחו** — שישתום אם ניקב הכרס
 33 חיה. ולזה דבעי האבעיא לא אפשטי ליה
 34 אכתי טעמיה דרב מחו. **הא נמי מחו** —
 35 דלא אסר דרמנא אלא "כל חלב שור וכשב
 36 ועד" וקרא רז. **מחרש** — מחובר יפה בבשר.
 37 **התורה חכה פני** — בתורת כהנים נפאק
 38 מ"צוה הבחן כו' את הבית בטרם יכל
 39 הבחן לראות את הגעע ולא יטמא" וגו', אמר
 40 רבי מאיר: וכי מה מטמא לך, שאמרה תורה
 41 להמתין שלא יראה הבחן את הגעע ולא
 42 יאמר "טמא" עד שיהו הכלים נפנץ? ואם
 43 תאמר: ככל עצוי בגדיו ומחבת — שביכל
 44 ודם טהורים. ועל מה חסה תורה — על כלי
 45 חרס ופכו, שאין להן טהרה אלא שבידה.
 46 וכל כך חסה תורה על ממונן של צרי עין —
 47 קל דחומר על ממונן של צדיקים. **אמר ליה**
 48 **רב פפא לרבא רב** — כלומר, הא רב דאמר
 49 לעיל: **טמא אני סותם**. וטרה איסורא
 50 דאורייתא היא, ויש לנו לילך אחר המחמיר,

דקימא לן (עבודת ורה זא) בשל תורה הלך
= כל של דבש. **רבי שמעון** — אוסר לה משום גלוי בדלקמן. וגלוי סבת נפשת
שה היה — אותו נחש, שאין שאר נחשים עושין כן. **בצירין**, ושם מקום. **אמר**
כרבי שמעון, **הוא רב פאח** — וכי היכי דצריך ליה הלכתא כוותיה — בדבש
לפי שדחיר שורה הארס ושוב אליו מנוץ, ושתיין אותו גלוי. **אורי** ליה —
אי רבי שמעון כן יוחי. **חבי דברכבא** — חלב שעל חלחולת המוציאה ריעי שקורין
וטרפה. וקרטין עגולין הן כמו כובע. **טרפשא דליבא** — שומן הלב עשוי ככובע
טעמא דריאה הסרוכה בשומן הלב, דאף על גב דהיינו ביביתא ואצלו הוא גדל,
וסתמינה וזי אינה כלום. **הימצא ובר חימצא** — שניהם בחלב של הקיבה, ולקמן
בן **מטב האב** — ברייתא האב בשבועות בפרק "כל הנשבעין" (שם) שהבן גובה
אביו — בני ארץ ישראל. **מיכל איליה** — דמסכין כחל טחור הוא.

משתנינו בבהמה שנעשית טריפה משום נקב באיברים ונסתם
הנקב על ידי חלב, שיש מן החלבים שמועלים וסותמים את הנקב
ואינה טריפה, ויש שאינם סותמים: **אמר רב**, חלב טהור המכסה
נקב באחד האיברים שכשניקבו טריפה, סותם - הרי זה נחשב
סתימה מעולה וכשירה הבהמה, וזאת מפני טבעו שהוא אדוק
מאד בבשר שהוא מונח עליו. אבל חלב טמא אינו סותם בסתימה
מעולה וטריפה הבהמה, מפני טבעו שאינו אדוק בבשר, שהרי
הוא יתותב, והיינו כשמלה הנפרדת מהגוף. **ורב** שישת **אמר**, **אחד**
זה ואחד זה - בין חלב טהור ובין חלב טמא סותם את הנקב אף
שאינו אדוק כל כך, וכשירה הבהמה.
מסתפקת הגמרא: **כעני רבי יורא**, חלב חיה שלא נאסר כלל
באכילה, הנמצא במקום שכנגדו בבהמה הוא טמא, מאי - מה
הדין כאשר חלב זה מכסה נקב באחד מאיברי החיה. ומבאר
הגמרא את צדדי הספק: האם נוקא **אמר רב** חלב טהור זה המותר
באכילה, סותם, והאי חלב חיה נמי טהור הוא ואם כן סותם, או
דלא הטעם שחלב טהור סותם, הוא משום דמחבר ומחבר היטב
לבשר, והאי חלב זה של חיה הרי לא מחבר בבשר, ואין בכוחו
לסתום.
פושטת הגמרא: **אמר אביי**, מאי תיבעי ליה - אינו מובן מהו ספיקו
של רבי זירא, שהרי נתייך חלב חיה שרי - מותר באכילה מגזירת
הכתוב, אך מכל מקום **אמר רב** לא מחבר - לענין הידוק וחיתורו
לבשר הרי חלב חיה טבעו הוא כחלב בהמה שאינו מהודק לבשר
שמונח עליו, ואם כך דאי שנינו סותם.
מביאה הגמרא מעשה שפסקו בו האמוראים בנקב שחלב טמא
סתמו: הווא נקב דסתמה חלב טמא, דתאמר לקמיה דרבא שיפסק
דינו, **אמר רבא**, למאי ניהוש לה, הלא משני טעמים אין לאסור,
הראשון, דהא **אמר רב** שישת חלב טמא נמי סותם, ויש לסמוך עליו אף
שרב חולק עליו ומחמיר, ועוד, אף אם תסבור בשאר מקומות שרב
ורב ששת חולקים יש לפסוק כרב, מכל מקום יש טעם נוסף להחיר
שהרי התורה חסה על ממונם של ישראל, שכך מצינו בפרשת נגעי
בתים (ויקרא יד לו), שציוותה התורה לפנות את הכלים מן הבית שבו
נראה הנגע, מחשש שיטמא הכהן את הבית ויטמאו כל אשר
בתוכו, ואם כן אף בנידון כאן יש לחוש להפסד ממונו, ומשום כך
יש להכשיר את הנקב. **אמר רב** ליה רב פפא דרבא, האיך אפשר
להתיר על סמך זאת, והרי רב הוא זה שאסר ויש לחוש לדבריו,
ועוד, הרי הנידון הוא לענין איסורא דאורייתא של טריפה, וכיצד
את אמרת שיש להתיר במקום שיש הפסד ממונו מטעם שהתורה
חסה על ממונם של ישראל, והרי יש להחמיר בכל השייך לאיסור
דאורייתא.
מביאה הגמרא ענין אחר שבו סבר רבא להקל מטעם שהתורה
חסה על ממונם של ישראל וחלקו עליו: במסכת תרומות (פ"ח מ"ד)
שנינו, שלשה משקין אסורים משום גלוי, המים והיין והחלב,
והיינו, אסרו חכמים לשותות משקים שנשארו מגולים, משום סכנת
נפשות, מחשש שמא שתייה מהם נחש ובתוך כך הטיל בהם ארס.
מספרת הגמרא: מניומין - שם אדם דנדיקא - מוכר כדים אינלי
ליה כסתקא דדובשא - נשאר לו מגולה בד של דבש, ואתא לקמיה
דרבא שיפסק דינו, **אמר רבא**, למאי ניהוש לה, הלא משני טעמים
אין לאסור, הראשון, דתנן (שם), שלשה משקים אסורים משום גלוי,
היין, והמים, והחלב, שמהם דרך הנחשים לשתות, ושאר כל
המשקים מותרים, שאין נחש שותה מהן, ואם כן אין לנו לאסור את
הדבש המגולה, ועוד טעם להתיר, שהרי התורה חסה על ממונם
של ישראל כנוכר לעיל. **אמר רב** נחמן פרי יצחק דרבא, כיצד
אפשר להתיר, והרי רבי שמעון סובר שיש בדבש חשש גלוי
כדלהלן, וטעם נוסף להחמיר, שפסקת נפשות יש באכילת דבש
שהתגלה ואין את אמרת שיש להתיר מטעם שהתורה חסה על
ממונם של ישראל, והרי במקום סכנה יש להחמיר.

וגו', והייתור שבתביות וזאת כל' בא לרבות ולקבא חלב ששעל גבי
הקרבן - החלב המכסה את צינור המעיין במקום יציאתו מן
הקיבה, שדינו כחלב המכסה את הקרב מפני שהוא מחובר בו
ודומה לו שפרוש כשמלה כמותו, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא
אמר, מתיביות אלו למדים לקבא חלב ששעל גבי הקבה, שאף אותו
יש להקריבו ואסור כמותו. אבל לשיטת רבי ישמעאל, חלב שעל
גבי הקיבה אינו בכלל ריבוי הכתוב, והיינו הסייע של רבי ישמעאל
לכאנים חנוכר לעיל, שהתיר להם החלב שעל הקיבה הניתנת
להם במתנות כהונה.
מקשה הגמרא על מה ששנינו שרבי ישמעאל הוא המתיר ורבי
עקיבא האוסר: וימינה - הביאו להקשות מברייטא אחרת
סותרת לזו, נאמר בפסוק את החלב אשר על הקרב, ונחלקו
התנאים מה בא פסוק זה לרבות, רבי שמעון אמר, בא הפסוק
לרבות לאיסור כל חלב הדומה לזה, מה - כשם שחלב המכסה את
הקרב שהוזכר בתחילת הפסוק לאיסור, צורתו היא שיש עליו
קרום דק והוא נקלף ממנו, שאינו אדוק בו כל כך, אף כל חלב
בבהמה שיש עליו קרום דק והוא נקלף ממנו התרבה מפסוק זה
ואסור באכילה, ולפי זה חלב הקיבה אף הוא בכלל החלבים
האסורים, שגם בו יש קרום ונקלף. רבי עקיבא אמר, אין די
בדמיון לחלב המכסה במה שיש בו קרום ונקלף בלבד כדי
לאסורו, אלא רק חלבים שדומים לו ביותר, וכך יש לנו ללמוד, מה
חלב המכסה את הקרב, צורתו היא שהוא עצמו תוף - פרוש
כשמלה על הקרב כולו כריעה אחת, וניתן ליטלו בשלמות מעל
הקרב שאינו אדוק כל כך, וגם יש עליו קרום והוא נקלף ממנו, אף
כל חלב שדומה לזה לגמרי, שגם הוא תוף, קרום ונקלף, התרבה
מפסוק זה, ולפי זה חלב הקיבה אינו בכלל החלבים האסורים,
שאינו תותב שהרי עשוי חתיכות חתיכות והוא אדוק לקיבה.
מפורש אם כן בברייטא זו שחלב הקיבה לרבי ישמעאל אסור
ולרבי עקיבא מותר, וזה סותר לברייטא השנייה לעיל שרבי
ישמעאל מתיר ורבי עקיבא אוסר.
מתרצת הגמרא: שלח רבין ליישב זאת משמיה דרבי יוחנן, אכן כפי
ששנינו בברייטא זו האחרונה, כך היא הצעה - סדר הדברים הנכון
של משנה - של מחלוקת זו שנשתנה, שרבי ישמעאל אוסר ורבי
עקיבא מתיר, ובכדי שלא תהיה סתירה מהברייטא הקודמת,
איפוך קמייטא - יש להגיה בברייטא הראשונה ולשנות בה להיפך,
דהיינו שרבי ישמעאל מרבה חלב הקיבה ורבי עקיבא מרבה חלב
הדקין ולא חלב הקיבה.
שואלת הגמרא: מאי חזית - מדוע נראה בעיניך דאפכת קמייטא
- שיש להפוך את גירסת הברייטא הראשונה, שמא איפוך
בברייטא - יש להגיה בברייטא השניה ולשנות בה להיפך, דהיינו
שרבי ישמעאל מתיר ורבי עקיבא אוסר. מתרצת הגמרא: מסתבר
יותר שלא להגיה בברייטא השניה, משום דשאני קמא - שברייטא
זו נשתנה באופן שונה מהראשונה, כיון דקתני - שכתוב בה 'מה
חלב' וכו', כלומר שדורשת את המקרא ומדקדקת כיצד לדמות
לחלב שאסרה תורה ומה להביא לרבות באיסור זה, אם כן גירסת
ברייטא זו פוקא - היא המדויקת יותר, ולא ניתן להגיה בה.
מקשה הגמרא: אי הכי שיש להגיה את הברייטא הראשונה וכפי
ששנינו בברייטא השניה שרבי ישמעאל אוסר ורבי עקיבא מתיר,
אם כן דברי רבי אושעיא שאמר שמנהג היתר אכילת חלב
הקיבה הוא כשיטת רבי ישמעאל, קשה, וכי רבי ישמעאל שיטה
זו, והרי רבי עקיבא היא, שהוא זה שהתיר חלב שעל גבי הקיבה.
מתרצת הגמרא: **אמר רב** נחמן פרי יצחק, מה שרבי אושעיא יחס
שיטה המתירה לרבי ישמעאל, אין זו שיטת עצמו אלא שרבי
ישמעאל אמר זאת משום אבותיו להתיר, וליה - ואמנם הוא עצמו
לא סבירא ליה להתיר, וכפי ששנינו לעיל שרבי ישמעאל אסר.
הגמרא מביאה הבדל נוסף שיש במיני החלבים השייך לנידון

57 דְּחִבְרָא דְרַבִּי יוֹרְאָה קִיבְלוּ מִרְבִּי יוֹרְאָה, וּמִנּוּ רַבִּי אֲמָא. וְכך קִיבֵל
 58 מִמֶּנּוּ, (אֲמָר רַבִּי אֲמָא) בְּרִיה דְרַבִּי חִיָּיא בֶר אֲמָא, חֲבִי אֲמָר (רַבִּי
 59 חִיָּיא בֶר אֲמָא אֲמָר) רַבִּי יוֹחָנָן, הִלְכָה בְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן נְטַלְיָאֵל
 60 בְּטַרְפָּה, וְהִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּאַבְלָא, כִּמוּ שִׁיבֹאֵר לַהֲלוֹךְ.
 61 מִבִּאֲרַת הַגְמָרָא: הִלְכָה בְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן נְטַלְיָאֵל בְּטַרְפָּה, הֵינּוּ הָא
 62 דְּאִתְּקִין לַעֲיֵל שְׁבִנִי מַעֲיִין שִׁנְקֵבוּ וְלִיחָה סוּתְמַתָּן כְּשִׁירָה. וּמִבִּרְרַת
 63 הַגְמָרָא: מַה שֶּׁאִמְרַת הִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּאַבְלָא, מָאִי הִיא שִׁיטַּת רַבִּי
 64 שְׁמַעוֹן וּבִאֲיֹזָה דִּין נִאֲמַרְהָ.
 65 הַבְרִייתָא בְּמִסְכַּת מוֹעֵד קֹטֵן (כא) דְּנָה בִּאֲדָם שְׁשִׁמַּע בִּאֲחִיּוֹר עַל
 66 מִיתַת קְרוּבֵי שְׁחִיבָה עֲלֵיו בִּאֲבִילוֹת, וּבִא לִישֵׁב אֶת יָמֵי הָאֲבִילוֹת
 67 עִם שָׂאֵר הָאֲבִילִים. נִחְלָקוּ תָנָא קָמָא וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, הָאֵם הוּא מוֹנֶה
 68 לַעֲצֻמוֹ אֶת שִׁבְעַת יָמֵי הָאֲבִילוֹת, אוֹ שְׁכִיּוֹן שְׁעִיקָר מִנֵּין יָמֵי
 69 הָאֲבִילוֹת הוֹלְכִים לְפִי הַיּוֹשֵׁבִים בְּבֵית, הָרִי הוּא נִגְרַר אַחֲרֵיהֶם
 70 וּמוֹנֶה עִמָּם אֶת יָמֵי הָאֲבִילוֹת, וְאָף אִם יֵשֵׁב פָּחוֹת מִשְׁבַּעַת יָמִים דִּי
 71 בִּכְר.
 72 מִבִּאֲרַת הַגְמָרָא: דְּבַרִּי רַבִּי יוֹחָנָן נִאֲמַרְוּ עַל מַה שֶּׁשְּׁנִינּוּ מִחְלוּקַת
 73 תְּנָאִים בַּעֲנִין אֲבִילוֹת, דְּתָנִין בְּבְרִייתָא (מ"ק כא), אֶחָד מִן הַמֵּתֵאבִלִים
 74 שֶׁלֹּא הִיָּה עִם בְּנֵי הַבֵּית שִׁבְעַת הַקְּבוּרָה, כָּל - בְּתוּךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים
 75 הָרָשָׁעִים מִמִּיתַת הַמֵּת, כָּא מִקְּדוּשָׁתָם קְרוּב - אִם הוּא הִיָּה בְּתוּךְ
 76 מִהֲלָךְ יוֹם אֶחָד וּבִא לִשְׁבַת בִּאֲבִילוֹת יָחִיד עִם שָׂאֵר הָאֲבִילִים, מוֹנֶה
 77 עִמָּהֶן אֶת יָמֵי הָאֲבִילוֹת כְּמִנְיָנָם, וְאִינוּ מוֹנֶה שְׁבַעַת יָמִים מִתְּחִילָה,
 78 אוֹלָם אִם בִּא מִקְּדוּשָׁתָם דְּחֹזֵק יוֹתֵר מִמְּהֻלָּךְ יוֹם אֶחָד, מוֹנֶה לְעַצְמוֹ
 79 שְׁבַעַת יָמִים, וְאִינוּ מַצְטַרֵּף לְמִנְיָנָם.
 80 מִכָּאֵן וְאִלֵּיךְ, אִם בִּא לֵאחֹר שְׁכַבְרִי יֵשֵׁב שְׁלֹשָׁה יָמִים בִּאֲבִילוֹת,
 81 אֲפִילוּ כָּא מִקְּדוּשָׁתָם קְרוּב אִינוּ מַצְטַרֵּף עִמָּהֶם אֶלֶּא מוֹנֶה לְעַצְמוֹ
 82 שְׁבַעַת יָמִים מִתְּחִילָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֲמָר, אֲפִילוּ בִּא הָאֲבִיל בְּיוֹם
 83 הַשְּׁבִיעִי, אִם כָּא מִקְּדוּשָׁתָם קְרוּב, מוֹנֶה עִמָּהֶן - מַצְטַרֵּף לְמִנְיָנָם
 84 וּמִסִּיִּים עִמָּם אֶת הָאֲבִילוֹת, כִּיּוֹן שְׁבִא כְּשַׁעֲדִין לֹא נִסְתִּימָה
 85 הָאֲבִילוֹת. וְעַל כֵּךְ אִמְרַת רַבִּי יוֹחָנָן הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן.
 86 מִסְפֶּרֶת הַגְמָרָא: אֲמָר מָאִי דְּהוּא - אִמְרַת אֶחָד מִן הַתְּלַמִּידִים שְׁשִׁמַּע
 87 פֶּסֶק זֶה, אִיזְבִּי וְאִיזְבִּי - אִזְכֹּרָה וְאֶעֱלֶה לֵארוֹץ יִשְׂרָאֵל לְמִקְוָמוֹ שֶׁל
 88 רַבִּי אַבָּא בְּרִיה דְרַבִּי חִיָּיא בֶר אַבָּא, וְאִנְיָמָה לְשִׁמְעָתָא מְסוּמִיָּה
 89 דְּמָרָה - וְאֶלְמֵד אֶת הַשְּׁמוּעָה מִפִּי הַחֲכָם עֲצֻמוֹ שֶׁאִמְרָה. כִּי פִלִּיק
 90 - כִּאֲשֶׁר עֲלָה אוֹתוֹ תְּלַמִּיד לֵארוֹץ יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁרְכִּיתָה - מִצָּאוֹ לְרַבִּי
 91 אֲמָא בְּרִיה דְרַבִּי חִיָּיא בֶר אֲמָא בַּעַל הַמִּימָרָא. אֲמָר לִיה - שֶׁאֵלֹ
 92 הַתְּלַמִּיד לְרַבִּי אַבָּא, הָאֵם אֲמָר מִר הִלְכָה בְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן נְטַלְיָאֵל
 93 בְּטַרְפָּה, אֲמָר לִיה רַבִּי אַבָּא, הָא - הָרִי לֹא אִמְרָתִי שֶׁהִלְכָה כֵּן, אֶלֶּא
 94 לְדִפְרָא, אִין הִלְכָה כְּמוֹתוֹ בְּטַרְפָּה, אֲמָר - שֶׁאֵל הַתְּלַמִּיד שׁוּב,
 95 הַדְּבַר הַנוֹסֵף שֶׁאִמְרָו בְּשִׁמְךָ שֶׁהִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּאַבְלָא, מָאִי -
 96 הָאֵם נִכּוֹן הוּא שֶׁפִּסְקַת הִלְכָה כְּמוֹתוֹ. אֲמָר לִיה רַבִּי אַבָּא, פְּלוּגְתָּא
 97 נִינְהוּ - מִחְלוּקַת יֵשׁ בּוֹזָה אִם הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בִּאֲבֵל אוֹ לֹא,
 98 דְּאִתְּקִין, רַב חֲסָדָא אֲמָר, הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, וְכֵן אֲמָר רַבִּי יוֹחָנָן,
 99 הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן. וְרַב נַחֲמָן אֲמָר, אִין הִלְכָה.
 100 פּוֹסְקַת הַגְמָרָא: וְאִין הִלְכָה בְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן נְטַלְיָאֵל בְּטַרְפָּה, וְאִפִּילוּ
 101 אִם הִלִּיחָה סוּתְמַתָּת אֶת הַנֶּקֶב בַּהֲמָה טְרִיפָה, אוֹ שֶׁנַּעֲשֶׂה לֵאחֹר שְׁחִיתוֹה,
 102 בְּאַבְלָא, שֶׁאֵף אִם בִּא בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מַצְטַרֵּף לִאֲבִילֵי הַבֵּית. וְהִסְתַּעַם
 103 שִׁישׁ לְפִסְקוֹ כְּמוֹתוֹ בִּאֲבֵל, מִשּׁוּם דְּאֲמָר שְׁמוּאֵל הִלְכָה בְּרַבִּי
 104 הַמִּיקָל בְּאַבְלָא, וְלִכְּן כֵּאֵן שְׁרַבִּי שְׁמַעוֹן הוּא הַמִּיקָל, שֶׁאֵף בְּיוֹם
 105 הַשְּׁבִיעִי מַצְטַרֵּף עִם שָׂאֵר הָאֲבִילִים וְאִינוּ צָרִיךְ לְמִנּוֹת שְׁבַעַת יָמִים
 106 שְׁלָמִים, הִלְכָה כְּמוֹתוֹ.
 107 מִבִּאֲרַת הַגְמָרָא דִּין נוֹסֵף בְּהַכְּשֶׁרֶת נֶקֶב הַנִּמְצָא בִּאֶחָד הָאִיבִירִים
 108 הַפְּנִימִיִּים: אֲמָר רַב שִׁמִּי בֶר חִיָּיא, אִם נִמְצָא נֶקֶב בְּהַמָּה בְּמַעֲיִם,
 109 וְאִין יָדוּעַ אִם נַעֲשֶׂה בַּחֲיָה וְטְרִיפָה, אוֹ שֶׁנַּעֲשֶׂה לֵאחֹר שְׁחִיתוֹה,
 110 מִקְּדוּשָׁתָם כְּכִנֵּי מַעֲיִים - נּוֹקְבִים נֶקֶב אַחֵר נוֹסֵף בְּצִידוֹ, סוּמוֹךְ לְנֶקֶב
 111 הַקִּיִּים הַמְּסוּפָּק, וּמִשּׁוּם בִּין הַנֶּקֶבִים, וְאִם נִמְצָאוּ דוּמִים זֶה לַזֶּה
 112 בְּמִרְאִיהֶם, נִיתֵן לַהֲכַשִּׁירָה, שֶׁעַל יָדִי כֵךְ יָדוּעַ שֶׁנַּעֲשֶׂה לֵאחֹר

1 וְלִדְרִין - לָנוּ בְנֵי בָבֶל, אֵף אִם אִינוּ אוֹכְלִים אוֹתוֹ, אֵךְ הָאֵם נִאֲמַר
 2 דְּמִקְּדוּשָׁתָם נִמִּי לֹא קָתִים - שְׁגֹם לַעֲנִין סְתִימַת נֶקֶב יִחְשַׁב כְּחֵלֶב טָמֵא
 3 שֶׁאִינוּ סוֹתֵם, כְּלוּמֹר, אֵף אִם אִינוּ סוּמְכִים בּוֹזָה עַל מִנְהַג אֲרֶץ
 4 יִשְׂרָאֵל לֵאכּוֹל, מִכָּל מְקוֹם לַעֲנִין סְתִימַת נֶקֶב דִּינוּ כְּחֵלֶב טָהוֹר
 5 וְסוֹתֵם אֵף לְבִנֵי בָבֶל. וְיֵשׁ לְשִׁמוּעַ מִדְּבָרֵיו שֶׁל רַב נַחֲמָן שֶׁהִחֲלַב
 6 שְׁבוּ נִחְלָקוּ מִנְהַגֵּי אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבָבֶל הוּא הַסּוֹתֵם, וְהוּא שְׁקָרָא בֶר
 7 חִימְצָא, וְעַל כֵּךְ אִמְרַת שְׁבוּ נִחְלָקוּ בְנֵי בָבֶל וְאֲרֶץ יִשְׂרָאֵל.
 8 מוֹסִיפָה הַגְמָרָא וּמִבִּאֲרַת עַל מַה נִּחְלָקוּ. לְקִיבָה צוּרְתָהּ שֶׁהִיא
 9 כְּפוּפָה כְּקֶשֶׁת, וְיֵשׁ בָּהּ חֵלֶב שְׁמוֹנָה מַעַל הַכְּפִיפָה וְהוּא הַנֶּקֶרָא
 10 'דִּאֲקֶשֶׁתָא', כְּלוּמֹר עַל הַקֶּשֶׁת מִמַּעַל, וְיֵשׁ בָּהּ אַחֵר שְׁמוֹנָה בְּתוּךְ
 11 הַכְּפִיפָה וְהוּא הַנֶּקֶרָא 'דִּאֲיִיתָרָא', הֵינּוּ עַל מְקוֹם יֵתֵר הַקֶּשֶׁת.
 12 מִבִּאֲרַת הַגְמָרָא: דְּאִתְּקִיָּתָא - הִחֲלַב שְׁעַל הַקֶּשֶׁת, בּוֹלִי עֲלֵמָא - בִּין
 13 בְּנֵי בָבֶל וּבִין בְּנֵי אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא פְּלִיגִי דְּאִסְרִי, שֶׁהִרִי הוּא אִינוּ
 14 מִחוּבֵר לְקִיבָה אֶלֶּא בְּמִקּוֹם אֶחָד בִּאֲמַצְעִיתוֹ, וְכוּלּוֹ הוּא נִפְרַד
 15 כִּתּוּבָה, כְּדֹלֵעִיל (מ"ט), שְׁחֵלֶב שְׁהוּא כְּתוּבָה שְׁפִירוֹשׁ כְּשִׁמְלָה
 16 אֲסוּר בִּין לְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל וּבִין לְרַבִּי עֲקִיבָא, כִּי פְּלִיגִי - וְכֵל שֶׁנִּחְלָקוּ
 17 הוּא רַק בְּחֵלֶב דְּאֲיִיתָרָא - שְׁעַל הִיתֵר, שְׁהוּא מִחוּבֵר לְקִיבָה וְאִינוּ
 18 'תּוֹתֵב' אֶלֶּא שִׁישׁ בּוֹ קְרוֹם וְנִקְלָף, שְׁבִנִי בָבֶל סָבְרוּ כְּרַבִּי יִשְׁמַעֵאל
 19 שְׁכֵל שְׁהוּא קְרוֹם וְנִקְלָף אֵף שֶׁאִינוּ 'תּוֹתֵב' הָרִי הוּא אֲסוּר, וְחֵלֶב זֶה
 20 שְׁעַל הִיתֵר שְׁכֵךְ הוּא צוּרְתּוֹ, אֵף הוּא אֲסוּר. וּבְנֵי אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל
 21 סָבְרוּ כְּרַבִּי עֲקִיבָא שְׁכֵל שֶׁאִינוּ 'תּוֹתֵב' אֵף שְׁהוּא קְרוֹם וְנִקְלָף אִינוּ
 22 חֵלֶב אֲסוּר וְלִכְּן אוֹכְלִים אוֹתוֹ.
 23 אֲמָא דְּאִתְּקִיָּתָא לְבִאֵר מִחְלוּקַתָם כֵּךְ, בְּחֵלֶב דְּאֲיִיתָרָא שֶׁאִינוּ 'תּוֹתֵב',
 24 בּוֹלִי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי דְּשִׁירִי - שְׁהוּא מוֹתֵר, שְׁכוּלָם הִלְכוּ בְּשִׁיטַּת
 25 רַבִּי עֲקִיבָא שְׁכֵל שֶׁאִינוּ 'תּוֹתֵב' אִינוּ אֲסוּר, כִּי פְּלִיגִי בְּחֵלֶב
 26 דְּאִתְּקִיָּתָא, שְׁהוּא מִחוּבֵר לְקִיבָה רַק בִּאֲמַצְעִיתוֹ, שְׁבִנִי בָבֶל סוֹבְרִים
 27 שֶׁנִּחְשַׁב 'תּוֹתֵב' שֶׁהִרִי בְּכוּלּוֹ אִינוּ מִחוּבֵר, וּלְפִיכֵךְ נִהְיָ בּוֹ אִיסוּר.
 28 וּבְנֵי אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל סוֹבְרִים שֶׁמִּשּׁוּם חִיבּוּרוֹ שְׁבִאֲמַצְעִיתוֹ אִינוּ נִחְשַׁב
 29 'תּוֹתֵב' וְהִתִּירָהוּ.
 30 מִבִּאֲרַת הַגְמָרָא שֶׁאֵכָן מִצִּינוּ שְׁבִנִי אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל הִקִּילוֹ לֵאכּוֹל חֵלֶב
 31 זֶה: כִּי הָא - כִּמוּ שְׁמַצִּינוּ דְּאֲמָר רַב אֲוִיָּא אֲמָר רַבִּי אֲמִי וְשִׁהִיָּה מִבְּנֵי
 32 אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּחֵלֶב דִּאֲיִיתָרָא מִקְּדוּשָׁתָם - חוֹתְכִים מִמֶּנּוּ מַעַט
 33 לְמַעַלָּה, שֶׁאִין לֵאכּוֹלוֹ מִפְּנֵי חֵלֶב הַקֶּרֶב הָאֲסוּר שְׁשׁוּכֵב עֲלָיו,
 34 וְאוֹכְלִים הַשָּׂאֵר. וְכֵן אֲמָר רַבִּי יִנְאי מִשּׁוּם וְכֵן אֲחֵר, מִקְּדוּשָׁתָם.
 35 מִבִּאֲרַת הַגְמָרָא שְׁגֹם נִהְיָ כֵךְ הִלְכָה לְמַעֲשֶׂה: אֲמָר רַב אֲוִיָּא, הִנֵּה
 36 קְאִימָנָא קְפִיָּה - הִיִּיתִי עוֹמֵד לִפְנֵי דְרַבִּי אֲמִי, וְרֵאִיתִי שְׁקִמְצוֹ וְהִסִּירוּ
 37 מִמֶּנּוּ מִחֲלַב זֶה וְהִשְׁלִיכוּ וְהָבִי לִיה - וְהִגִּישּׁוּ לוֹ אֶת הַשָּׂאֵר וְאֶבֶל.
 38 מִבִּאֲרַת הַגְמָרָא מַעֲשֶׂה שְׁבוּ רֵאִינוּ חִילוֹק הַמִּנְהַגִּים: שְׁקִמְצוֹ דְרַבִּי
 39 חֲנִינָא - מִשְׁמַשּׁוֹ שֶׁל רַבִּי חֲנִינָא הִנֵּה קְאִי קְפִיָּה - הִיָּה עוֹמֵד וּמִשְׁמַשּׁ
 40 לִפְנֵי דְרַבִּי חֲנִינָא, הִבִּיאוּ לִפְנֵינוּ חֵלֶב דִּאֲיִיתָרָא, אֲמָר לִיה רַבִּי חֲנִינָא
 41 לְמַשְׁמַשּׁוֹ, קְמוּין - חֲתוּךְ וְהִשְׁלַךְ הַחֲלָק הַסּוּמוֹךְ לְחֵלֶב הַקֶּרֶב, וְאֵת
 42 הַשָּׂאֵר הֵב לִי דְּאִיכּוֹל, חֲזִיָּה דְּהוּי קְמַחָם - רֵאדוֹ רַבִּי חֲנִינָא
 43 לְמַשְׁמַשּׁוֹ שְׁהוּא מִהֲסָס מִלְּהִגִּישׁ לוֹ, אֲמָר לִיה רַבִּי חֲנִינָא, מַמָּה
 44 שֶׁאֵתָהּ מִהֲסָס נִיכֵר דְּכִלְלָהּ אֵת - שְׁמִבְּנֵי בָבֶל אֵתָהּ שְׁנוּהִגִּים בּוֹ
 45 אִיסוּר, וְאִם כֵּן גּוֹם שְׁרִי - חֲתוּךְ בְּשׁוּהָ עַד הַשּׁוֹרֵשׁ וְהִשְׁלִיכּוּהוּ כּוּלּוֹ,
 46 שֶׁאִין לֵאכּוֹלוֹ.
 47 מִבִּאֲרַת הַגְמָרָא נִידוּן נוֹסֵף בַּעֲנִין סְתִימַת נֶקֶב: תְּנִיָּא בְּבְרִייתָא, בְּרַבִּין
 48 שְׁמַעוֹן בֶּן נְטַלְיָאֵל אֲמָר, כִּי מַעֲיִין שְׁנִינְקֵבוּ וְלִיָּחָה הַנִּמְצָאָה בְּפִנִּים
 49 הַמַּעֲיִים דְּבוּקָה וְכִתּוּבָתָהּ לְנֶקֶב, כְּפִשְׁרָה. מִבִּרְרַת הַגְמָרָא: מָאִי לִיָּחָה
 50 - בִּאֲיֹזָה לִיָּחָה אִמְרוּ שֶׁבְּכַחַה לְסוֹתוֹם וְכִשִּׁירָה. מִבִּאֲרַת הַגְמָרָא:
 51 אֲמָר רַב כְּהִנָּא, שְׁרִיקָא דְּמַעֲיָא - הִלִּיחָה הַדְּבוּקָה בְּתוּךְ הַמַּעֲיִים
 52 מִבְּפִנִּים דְּנִפְקִי אֲנֵי דְּחִיקָא - שֶׁאִינָה יוֹצֵאת אֶלֶּא בְּדוּחֹק רַב וְעַל
 53 יָדִי סָכִין, אֲבֵל לִיָּחָה שֶׁאִינָה דְּבוּקָה כֵּל כֵּךְ אִין בְּכַחַה לְסוֹתוֹם.
 54 מִבִּאֲרַת הַגְמָרָא שְׁמוּעָה הַקּוּבַעַת אֶת הַחֲלֵכָה בַּעֲנִין זֶה: גְּמִירִי
 55 חֲבִרָא - קִיבְלוּ חֲבִירֵי דְרַבִּי אֲמָא מִרְבִּי אֲמָא, וּמִיָּהוּ מִחוּבִירֵיו
 56 שֶׁל רַבִּי אַבָּא שֶׁקִּיבֵל מִמֶּנּוּ, רַבִּי יוֹרְאָה. וְאֲמָרִי לָהּ - וְיֵשׁ אוֹמְרִים

- 1 ולדידן אפילו מיסתם נמי לא סתים — בתמיה: לדידן, בני בבל, נהי דלא אבלי
- 2 ליה — להכי מיהא מחזקין ליה בחלב טהור להיות סותם. שמע מינה: ההיא דפליגי
- 3 ביה בני ארץ ישראל ובני בבל קרי ליה רב נחמן "בר חמצא", והיינו דאיתתא, חלב
- 4 שבמקום היתר. שהקביה עשויה בקשה, ומבחוץ קרי "דאקשתא", ומבפנים לעולג
- 5 קרי "דאיתתא" = חבל, ובדאיתתא פליגי,
- 6 כדמפרש ואולי. דאקשתא כולי עלמא לא
- 7 פליגי — דבין לבני בבל ובין לבני מערבא
- 8 אסור. דאפילו רבי עקיבא דאמר לעיל (חולין
- 9 מט.ב): תותב קרום ונקלף אסור, דהאי נמי
- 10 לתותב דמי, שאינו מוזכר אלא באמצע
- 11 הקשת שקורין "פישטא". כי פליגי
- 12 דאיתתא — בני בבל סביר ליה כרבי
- 13 ישמעאל דאמר: כל קרום ונקלף חלב טמא
- 14 הוא, והאי נמי קרום ונקלף הוא. ובני מערבא
- 15 כרבי עקיבא דבעי תותב קרום ונקלף, והאי
- 16 לא תותב הוא. איכא דאמר — דאיתתא
- 17 כולי עלמא לא פליגי דשרי, דכרבי עקיבא
- 18 סביר להו. כי פליגי דאקשתא — מאן דאמר
- 19 סבר: תותב הוא, ומאן דשרי סבר: כיון
- 20 דמחזיר במקצת — לאו תותב הוא. ולהאי
- 21 לישנא בתרא לא מתוקמא מילתיה דרב
- 22 נחמן, דכיון דאקשתא דפליגי ביה אמר רב
- 23 נחמן דסתים — כל שכן דאיתתא, ודכולהו
- 24 שרי, ואם כן מאן לא סתים? ודרב נחמן
- 25 אלישנא קמא. והכי מסתברא כלישנא קמא,
- 26 בדאמרין "במקום שנהגו" (פסחים נא.א): כי
- 27 אתא רבה בר בר חנה אבל דאיתתא, עול
- 28 לגביה רב איא וסבייה מן קמיה, משום דבני
- 29 בבל אסרי לה. ולדידן תרווייהו אסרי, דבתר
- 30 בני בבל גרירין, דאנן בני גולה אנן, וכלישנא
- 31 קמא ולחומרא. דכל היכא דאיכא תרי לישנ
- 32 בגמרא: אי מידי דאורייתא הוא — זיל
- 33 לחומרא, ובדרבנן — זיל בתר בתרא. כי הא
- 34 אלישנא קמא קאי. רבי אמי — מערבא
- 35 הוא. ואמר: מקמצין, נוטלין ממנו מעט
- 36 למעלה ממהדיא דאיתתא, מפני שחלב הקרב
- 37 שוכב עליו, ואוכלין השאר. מחסם — לשון
- 38 (דברים כז) "אל תחסום" — מוגם. כבלאה
- 39 את — שנהגו בו איסור. גום — חתוך עד
- 40 עיקרו כולו והשליך. גום — כמו "גוממו עם
- 41 השופי" לקמן (חולין צב.ב). ליתח — מבפנים
- 42 היא. שירקא דמעיין — *גלדיא, ואדוקה
- 43 בזן מבפנים, ומוציאין אותה מזה בדוקה.
- 44 נמירי חבירא דרבי אבא מרבי אבא — הא
- 45 שמעתא לקמן דרבי אבא בריה דרבי חייה.
- 46 ולא היינו רב אבא קמא. כל שלשה ימים
- 47 הראשונים — של אבלות. בא ממקום קרוב
- 48 — אם לא היה אחד מן האבלים בבית. והיה
- 49 במקום קרוב בתוך מהלך יום אחד, ורואי
- 50 הוא לדעת בו ביום, אף על פי שלא ידע — חל אבלות עליו, ובלבד שיבא בתוך שלשה ימים, ומונה אבלותו מיום ראשון. אמר מאן דהוא — אחד מן התלמידים, ולא היו
- 51 זוכרין אלו שסידור הגמרא מן הוה. אויבי ואיסק — לארעא דישראל, לאתריה דרבי אבא בריה דרבי חייה בר אבא. ואמריה — לשמעתא דרבי חייה בר אבא,
- 52 ואגמרה משמיה אי אמר הלכה כרבי שמעון או לא. ואין הלכה כרבי שמעון (וכן גמליאל) — התלמוד קא פסיק לה. מקיפין כבני מעיים — אם נמצאו נקבים, ואין אנו
- 53 יודעין אם קודם שחיטה ואם לאחר שחיטה — נוקבין נקב אחר בצידו ורואין, אם מראיתן שוין — כשרה, דבידעו שלאחר שחיטה היה. ממשמש בהו — ממשמש בהן
- 54 בנקבים האחרים, ונהפכו למראה אחד. וארמו — ואכשרה. מנא לך הא — שידעת לעשות חכמה זו. אמר ליה — מעצמי הבינוני, דאמינא: כמה ידי ממשמשות בנקבין
- 55 קמאי מקמי דלית קמיה דמר. כרבי יוחנן — בכל מילי. לישנא אחרינא: רבי יוחנן חכים בטרפות, דאמרין לקמן: שדר ליה שמואל תריסר גמלי ספיקי דטריפתא בפרק
- 56 "גיד הנשה" (חולין צח.ב). מקיפין בריאה — היכא דליכא למיתלי בטבחא. ערוגה — דופן הריאה ימיני או שמאל. מוקה לדיקא — אפילו כהמה אחרת דוגמתה. לישנא
- 57 אחרינא: מנסה לגסה — מאומה לאומה, ומדקה לדיקא — מאנא לאנא. חאת נראית לי, שאין מקילין כל כך. מקיפין בקנה — אם נמצאת פסוקה לאחר זמן, ואן דקוריה
- 58 כאיסר. באותה חוליא — לענן קדורה כאיסר נקט לה. חוליא — שלש טבעות, דטבעת אחת אין עוגל כאיסר. וקודרין עוד אחרת באותה חוליא עצמה ומקיפין. בר חוליא
- 59 — הוא קלישת הקנה מן הצדדין ומתחתיה, שרצועות הברש מחברת ראשי הטבעות. ואף התנוך הולך ודק מעוביו מאמצעיתו ולצדדין לכאן ולכאן על פני כל הקנה.
- 60 מחוליא לבר חוליא — ממקום עוביה של זו למקום קלישותה של זו. חלחולת — היא כרכשא, *טבחיי"א. מעעידות — סותמות אותה, שהרי אדוקה בזן. מקום הדבק
- 61 — שהיא דבוקה בירכיים. כריבו — אפילו נקדר וניטל דופנה עליון או תחתון ברובו — כשרה, שאין דרך הרעיה היותא דרך הנקב לחזור לאחוריו וליפול לתוך חלל הגוף,
- 62 מפני שמקום דחוק הוא, השדרה מלמעלה, ועצמות האליה שקורין *הנקא"ש, ומכאן ולמטה הן מחוברין בחסוס.

1 **ואיזהו** כרס החיצונה בשר החופה את רוב הכרס — ואם תאמר: אם כן חסר להו
2 משמונה עשרה טרפות, דבשר החופה את רוב הכרס הוא משב שמעתא
3 דבריש פירקין ובריש פירקין (מבא, פירשה).
4 **רובא** ולא היו טפח פשיטא — פירשו: פשיטא דרוב מועיל לכולא עלמא וקצת תימא,
5 מאי קא משני? לא צריכא דאיכא טפח
6 במשנה, מהו דתימא עד דמיקרע בה טפח לא
7 הוה טרפה? ואמאי סלקא דעתך למימר הכי?
8 ורבינו חננאל גריס: דאיכא טפח ומשנהו, וררצה
9 לפרש, רובא דלא הוי טפח — היינו כשאין בכל
10 הכרס טפח, ולכן פריך שפיר: פשיטא דלא בעי
11 טפח, שהיה אין כבולה טפחו ומשני: כגון דאיכא
12 טפח ומשנהו, מהו דתימא: כיון דאיכא כבולה
13 טפי מטפח לא מיטרא עד דמקרע טפח.
14 **לבשתמתא** תעמוד על טפח — כשתקע
15 הסלע בחוט ומתח החוט יחידה
16 בארכו טפח, **מחש** שנמצאת בעובי בית
17 הכוסות בצד אחד כשרה — אבל בהמסס, אפילו
18 מצד אחד שלא נקב מעבר לעבר — טרפה, כך
19 פירש רש"י במקום אחר (ושבת לו"א), ואפילו אם
20 תמצא לומר דאין סברא שיהא טרפה, הואיל
21 לא ניקב אלא חצי עור, מצינו למימר דכבילה
22 ניקב, וחיישנן שמוא הבריא, כי הדין דחיישנן
23 וגבי וטשן בריש פירקין (חולין מג"א, למאן
24 דחיש לספק דרוסה, והא דקתני במתניתין:
25 המסס ובית הכוסות שנקבו לחוץ, דמשמע
26 דבעינן נקב מופולש — לאו דוקא לחוץ שיהא
27 מופולש, אלא כלומר לחוץ — כלפי חוץ,
28 ולאפוקי נקבו זה לחוץ זה, והא דקאמר: מצד
29 אחד כשרה בעובי בית הכוסות, צריך לפרש:
30 אותו צד אחד מבפנים כלפי הריעי, דאי צד
31 שבחוץ כלפי חלל הגוף, אפילו לא ניקב כלל,
32 אלא שנמצא מחט בחלל הגוף — טרפה, דאמר:
33 נקובי נקב ואתאי, ואין נראה לרבינו תם לומר
34 שיהא טרפה בלא ניקב אלא חצי העור של
35 המסס, ונראה לו דהמסס נמי מצד אחד כשרה,
36 והא דנקט בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה
37 — ברוחא קממשמע לן, לפי שיש לו שני עורות,
38 וקמשיעל לן דאף על גב שניקב עור אחד, שיהא
39 אפילו הכי כשרה עד שניקבו שניהם, ואגב דנקט
40 מצד אחד כשרה — נקט נמי משני צדדין טרפה,
41 אף על גב דמילתא דפשיטא היא, ועוד אמר
42 רבינו תם: דהאי נמי חדוש דהוה, דסלקא דעתך
43 נקובי נקב ואתאי, כגון שניקבו שני
44 העורות — כשרה, לפי ששובע על גבי המסס
45 ומדובק שם בשומן, והוא הדין דאותו דבוקת
46 מנין שלא יצא הריעי, מיד דהוה אחלחולת
47 שניקבה ויריס מעמידין אותה דכשרה, קא
48 משמע לן הכא דטרפה, ואם תאמר: הא אמרין
49 ב"במה שדעל לן דאף על גב שניקב עור אחד, תלת
50 מילי דאישתנו שמייהו, הובלילא בי כסי ובי כסי
51 הובלילא: למאי נפקא מינה — למחט שנמצאת
52 בעובי בית הכוסות, ודשתא, מאי נפקותא
53 איתא? הא בתרייהו אמרין: מצד אחד כשרה
54 משני צדדים טרפה, גם בהובלילא ויש לומר:
55 דנפקא מינה, שלא תטעה לפרש מה שאמר מצד אחד כשרה — זהו בהובלילא, דהיינו
56 המסס שנתה קורין בית הכוסות, אבל במה שקורין עכשיו הובלילא, היינו מה שהיו
57 גרילים לקרות בית הכוסות — אפילו מצד אחד טרפה, והאיל וניקב עור שלם, אי נמי,
58 שלא נטעה נמי במשני צדדים טרפה, דהיינו במה שקורין אותו עכשיו בית הכוסות, דהוא
59 המסס, אבל במה שקורין עכשיו הובלילא, דהוא מה שקורין מתחלה בית הכוסות —
60 אפילו משני צדדים כשרה, דהוא כמו אחלחולת שניקבה ויריס מעמידין אותה.
המוריצא
הקדירה כסלע, מטבע רחב הוא. **שאם תמחא** — אי הוה מושכו לכאן ולכאן שיכנס העוגל לאורך או לרוחב, תמצא בו טפח באותה קדירה. **תלת קשייתא** — רעניני
תמורה. **בציפא** — עם אוכל הנשאר סביבותיה, כשאובלין אותה יכנסו שלשה בנקב בדוחק, ואי בלא ציפא בהרווחה.

בְּיָמֵינוּ שִׁיתוּ אֶת שִׁיתוֹ רַב אֶחָא בְּרַ עֲזַרְיָה שְׂמִיקָה זֶה הוּא מִן הַמִּיצַר
 וּלְמַטָּה, וְאֵף מָקוֹם זֶה הוּא נֶגֶד הַמַּפְרָעָתָא.
 חוֹר רַב אֲשִׁי וְשֵׁאלוּ: וְדָרְבִּי אֲבִינָא שְׂפִירֵשׁ שְׂטַפָּח אַחֲרוֹן בּוֹשֵׁט הוּא
 כֶּרֶס הַפְּנִימִי, וְכֵן שִׁיתוֹם דְּרַבִּי מַעְרְבָא שְׂפִירֵשׁ שֶׁכַּל הַכֶּרֶס כּוֹלֵל
 הוּא הַפְּנִימִי, מֵאֵי - הָאֵם גַּם לְשִׁטּוֹת הַלָּלוּ אֵין אֲתָם חוֹשִׁשִׁים,
 שְׁהָרִי שְׁנֵי הַמְקוֹמוֹת הַלָּלוּ אֵינֶם בְּכָלל הַמַּפְרָעָתָא. אֲמַר לִיה
 אַמִּימַר, הֵינִי - הַשִּׁטּוֹת הַלָּלוּ פְּלִינִי וְהַחֲמִירוּ יוֹתֵר מִרְבֵּה בֵּר
 רַב הוּנָא, וְאֵנִי בְּנִי נִהְרַדְעָא נִהְגֵּנוּ כְּרִבָּה בֵּר רַב הוּנָא.
 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, שִׁיעוֹר קֶרַע בְּבִהְמָה גְּדוֹלָה כּוֹ' הוּא
 טַפַּח וְהַקְטֵנָה בְּרוּבָה.
 מִבִּבְרַת הַגְּמָרָא שִׁיעוֹר גְּדוֹלָה וְקִטְנָה שֶׁאִמַּר רַבִּי יְהוּדָה בַּמִּשְׁנָתוֹ:
 אֲמַר רַבִּי בְּנִימִין בְּרַ יִצְחָק אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כִּשְׁשֵׁנָה רַבִּי יְהוּדָה שִׁיעוֹר
 טַפַּח בְּבִהְמָה גְּדוֹלָה, לֹא הִתְכוּיִן כִּשְׁאֲמַר 'גְּדוֹלָה' לְבִהְמָה גְּדוֹלָה
 מִמֶּשׁ - גְּדוֹלָה שֶׁבְּגִדּוּלוֹת, שֶׁרַק כֵּן הַשִּׁיעוֹר הוּא טַפַּח וְעַל כָּל
 הַקְטֵנוֹת מִמֶּנָּה נֶאֱמַר 'הַקְטֵנָה בְּרוּבָה', וְגַם לֹא הִתְכוּיִן כִּשְׁאֲמַר
 'הַקְטֵנָה בְּרוּבָה' לְבִהְמָה קְטָנָה מִמֶּשׁ וְכָל הַשָּׂרָא הַשִּׁיעוֹר בְּטַפַּח,
 אֵלָּא כָּל בִּהְמָה שֶׁנִּקְרָע בָּהּ בְּכִרְסָה טַפַּח וְלֹא הָיוּ רוּבָא - וְעֵדִינִי אֵין
 הַקֶּרַע רֹב מִהַכֶּרֶס, וְזֶה הוּא הַבְּהֵמָה שֶׁשְּׁנִינֵנוּ בָּהּ 'גְּדוֹלָה מִמֶּשׁ', וְכָל
 בִּהְמָה שֶׁקִּטְנָה כָּל כָּךְ שֶׁאֵף שֶׁנִּקְרָע כְּרִיסָה בְּרוּבָא וְלֹא הָיוּ - וְעֵדִינִי
 אֵין בְּקֶרַע טַפַּח, וְזֶה הוּא הַבְּהֵמָה שֶׁשְּׁנִינֵנוּ בָּהּ 'קְטָנָה בְּרוּבָא' וְהֵינִי
 שְׁבִין שֶׁנִּקְרָע טַפַּח, וְכֵן שֶׁנִּקְרָע רֹב הַכֶּרֶס, טְרִיפָה.
 מִשְׁהָא הַגְּמָרָא: מַה שֶׁאֲמַרְתָּ כִּשְׁשֵׁנָה רֹבָא שֶׁל כֶּרֶס וְאֵף שֶׁלֹּא
 הָיוּ טַפַּח, טְרִיפָה, מִשְׁשָׁא - הֲלֹא כֵּן פִּשְׁטוֹת הוּא דִּין זֶה, שְׁהָרִי הוּא כָּלל
 בִּידֵינוּ בְּכָל הַתּוֹרָה שְׂרׁוּבָה כְּכֹל, וְאֵף תָּנָא קָמָא הַטְרִיף בְּכָךְ,
 וּמִדּוּעַ הוּצָרָה הַמִּשְׁנָה לְהַשְׁמִיעוֹ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא צְרִיכָא
 דְּהָיוּ טַפַּח מִשְׁשָׁהוּ - לֹא הוּצָרָה הַמִּשְׁנָה לִּמְדָּה דִּין זֶה שֶׁכִּשְׁשֵׁנָה
 בְּרוּבָה הָרִי הוּא טְרִיפָה אֵף שֶׁאֵין שִׁיעוֹר הַקֶּרַע טַפַּח, אֲלֵא בִּאֲפֹן
 שֶׁחֲסַר אֶךְ מִשְׁהוֹר לְטַפַּח, דְּמָהוּ דְּתִימָא שְׁבִאֲפֹן כּוֹה עַד דְּמִקְרָע בָּהּ
 טַפַּח - עַד שֶׁשִּׁיעוֹר הַקֶּרַע לֹא יוֹשֵׁל לְטַפַּח לֹא הָיוּ מִרְפָּה, קָא
 מִשְׁמַע לָן שֶׁאֵין יוֹדֵר כֵּן, אֲלֵא כָּל שֵׁשׁ בּוֹ רֹב מִהַכֶּרֶס, טְרִיפָה.
 מִמִּשְׁהָא הַגְּמָרָא לְבִאֵר דִּין כֶּרֶס הַחִיצוֹנָה: אֲמַר גְּנִיבָא אֲמַר רַבִּי
 אֲסִי, הַכֶּרֶס הַחִיצוֹנָה שֶׁנִּקְרָעָה - נִיקְבָה בְּנֶקֶב שֶׁחָלָלוּ בְּשִׁיעוֹר מִלָּע
 שְׁהוּא מִטְּבַע רַחֵם, מִרְפָּה. וְזֹאת מִשּׁוּם שֶׁאֵם תִּמְתָּח הַנֶּקֶב וְתִשְׁתַּנָּה
 צוּרְתוֹ מִעֵיגוֹל לְסֶדֶק צָר וְאֶרֶץ לֹא חָלָל, עַל יְדֵי שִׁיעוֹמְדוֹ
 גְּבוּלוֹתָיו זֶה לָזֶה, תִּשְׁמָד שִׁיעוֹר הַקֶּרַע עַל הַטַּפַּח שְׁהוּא הַשִּׁיעוֹר
 שֶׁנִּטְרַפָּת. מִבִּבְרַת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבִּי תַּיְיבָא בְּרַ אֲבָא, לְיָדֵי מִפְּרָשָׁא
 לִי מִיָּדֵי דְּגְנִיבָא - אֲנִי שְׁמַעְתִּי מִגְּנִיבָא עֲצוּמוֹ בִּיאוֹר שִׁיעוֹר זֶה,
 כִּשְׁעִמְדוֹ מִמִּכְרָא דְּנִהְרַדְעָא - עַל הַגֶּשֶׁר שֶׁל נִהְרַדְעָא, שְׁכֵאשֶׁר
 נִקְדַּח בְּצִמְצוֹם מִלָּע, עֵדִינִי בְּשָׂרָה, וְרַק כִּשְׁנִקְדַּח יִתֵּר מִמֶּשְׁלַע
 מִרְפָּה. מִבִּבְרַת הַגְּמָרָא: וּבִכְפָּה יִתֵּר מִמֶּשְׁלַע וְיִהְיֶה טְרִיפָה. מִבִּבְרַת
 הַגְּמָרָא: אֲמַר רַב יוֹסֵף, בְּגוֹן דְּעִיָּלוֹ תִּלְתִּי קִשְׁיִיתָא בְּצִיפָא בְּדוּחָקָא -
 כִּשְׁשִׁיעוֹר שֶׁנִּתֵּן לְהַכְנִיס בּוֹ בְּדוּחָק שְׁלֹשָׁה גְרֵעִינִי תִּמְר כִּשְׁשִׁיעוֹר
 הַפְּרִי דְּבוֹק בָּהֶם, אוֹ שְׁלֹשָׁה גְרֵעִינִים בְּלֹא צִיפָא בְּרוּחָא - בְּלֹא
 שִׁיעוֹר הַפְּרִי, וְיִוֹכַל לְהַכְנִיס בְּרוּחַ.
 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: הֶמְּסָם וְכִיתִּי הַכּוֹסוֹת שֶׁנִּקְבוּ לְחוּץ. וְהֵינִי שֶׁנִּקְבוּ
 לְצַד חָלָל הַבְּהֵמָה וְלֹא לְצַד הַפְּנִימִי הֵיכֵן שְׁדִּבּוּקִים הֵם זֶה לָזֶה.
 הַגְּמָרָא מִבִּבְרַת דִּין מַחֲט הַנִּמְצָאָה בְּדוּפֵן בֵּית הַכּוֹסוֹת: תִּנּוּ דְּרַבִּין
 בְּבִרְיָתָא, מִחֶט מִשְׁנִינִינִי תַּחֲבוּבָה בְּעוֹבֵי הַדּוּפֵן הַכּוֹפֵל שֶׁל בֵּית
 הַכּוֹסוֹת הַעֲשׂוֹי מִשְׁנֵי עוֹרוֹת הַדְּבֻקִים זֶה בּוֹה, הָרִין הוּא, שֶׁאֵם
 נִמְצָאָה הַמַּחֲט תַּחֲבוּבָה רַק מִצֵּד אֶחָד וְלֹא נִקְבָה אֶת הָעוֹר הַשֵּׁנִי,
 בְּשָׂרָה, שֶׁהָעוֹר הַשֵּׁלֶם גִּזָּן וְסוֹתָם הַנֶּקֶב. וְאֵם תַּחֲבוּבָה מִשְׁנֵי צִדִּים
 שֶׁאֵין נִקְבוּ שְׁנֵי הָעוֹרוֹת וְכִנְגָד זֶה, מִרְפָּה, כְּדִין נֶקֶב בְּבֵית הַכּוֹסוֹת
 וְרֹאה אִירוּסָא. וְאֵם יֵשׁ טַפַּח שְׂדָק לֹא נִתְחַבָּה הַמַּחֲט אֲלֵא לֵאמֹר
 שְׁחִיטָה וְלֹא הַטְרִיפָה, יֵשׁ לְבִדּוֹק וְלִרְאוֹת אֵם נִמְצָא עָלֶיהָ סָבִיב
 הַנֶּקֶב קוֹרֵט [-מִשְׁהוֹר] דָּם,

בְּיָמֵינוּ שִׁיתוּ אֶת שִׁיתוֹ רַב אֶחָא בְּרַ עֲזַרְיָה שְׂמִיקָה זֶה הוּא מִן הַמִּיצַר
 וּלְמַטָּה, וְאֵף מָקוֹם זֶה הוּא נֶגֶד הַמַּפְרָעָתָא.
 חוֹר רַב אֲשִׁי וְשֵׁאלוּ: וְדָרְבִּי אֲבִינָא שְׂפִירֵשׁ שְׂטַפָּח אַחֲרוֹן בּוֹשֵׁט הוּא
 כֶּרֶס הַפְּנִימִי, וְכֵן שִׁיתוֹם דְּרַבִּי מַעְרְבָא שְׂפִירֵשׁ שֶׁכַּל הַכֶּרֶס כּוֹלֵל
 הוּא הַפְּנִימִי, מֵאֵי - הָאֵם גַּם לְשִׁטּוֹת הַלָּלוּ אֵין אֲתָם חוֹשִׁשִׁים,
 שְׁהָרִי שְׁנֵי הַמְקוֹמוֹת הַלָּלוּ אֵינֶם בְּכָלל הַמַּפְרָעָתָא. אֲמַר לִיה
 אַמִּימַר, הֵינִי - הַשִּׁטּוֹת הַלָּלוּ פְּלִינִי וְהַחֲמִירוּ יוֹתֵר מִרְבֵּה בֵּר
 רַב הוּנָא, וְאֵנִי בְּנִי נִהְרַדְעָא נִהְגֵּנוּ כְּרִבָּה בֵּר רַב הוּנָא.
 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה בְּמִנֵּי הַטְרִיפוֹת: הֶקְרָם הַפְּנִימִי שֶׁנִּיקְבָה אוֹ שֶׁנִּקְרַע
 רֹב הַחִיצוֹנָה. הַגְּמָרָא מִבִּבְרַת אִיזָה חָלַק בְּכֶרֶס נִקְרַע הַכֶּרֶס
 הַפְּנִימִי שֶׁנִּקְבָה כָּל שְׁהוּא בֵּה טְרִיפָה, וְאִיזָה חָלַק הַנִּקְרַע כֶּרֶס
 הַחִיצוֹנָה שֶׁאֵינָה טְרִיפָה אֲלֵא כִּשְׁנִקְרָעָה רֹבָה: אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר
 רַב, הָעֵד נִתֵּן בְּרַ שִׁילָא רִישׁ מִכְתָּבָא דְּצִפּוֹרִי - רֹאשׁ הַשּׁוֹחָטִים שֶׁל
 הָעִיר צִפּוֹרִי לְפָנֵי רַבִּי מִשּׁוּם [-בִּשְׁם] רַבִּי נִתָּן, אִי וְזֶה הוּא כֶּרֶס
 הַפְּנִימִי שֶׁנִּקְבָה כָּל שְׁהוּא בּוֹ טְרִיפָה, הוּא חָלַק מִהַכֶּרֶס הַנִּקְרַע
 שֶׁאֵר הַכֶּרֶס נִקְרַע חִיצוֹן וְשִׁיעוֹרוֹ בְּרוּבָה. וְכֵן אֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
 קֶרְחָה, שֶׁהַכֶּרֶס הַפְּנִימִי הוּא הַמְקוֹם הַקָּרוֹי סְנִיָּא דִּיבִי. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל
 אֲמַר, הַכֶּרֶס הַפְּנִימִי הוּא חָלַק הַנִּקְרַע אִיסְתוּמָכָא דְּכֶרֶסָא. רַב
 אֲסִי אֲמַר [-בִּשְׁם] רַבִּי יוֹחָנָן, מָקוֹם צָר יֵשׁ בְּכֶרֶס וְרַק הוּא הַפְּנִימִי,
 וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִיזָהוּ מָקוֹם זֶה. אֲמַר רַב נִתָּן בְּרַ יִצְחָק, אֵם כֵּן שֶׁאֵין
 יוֹדֵעַ הֵיכֵן מָקוֹם זֶה, נִפְלָא בְּרַקָּא בְּבִיבָא - נִפְלָא פִּירוּשׁוֹ שֶׁל כֶּרֶס
 בְּבוֹר, כְּלוּמֹר שְׁעִדִּין לֹא הִתְפַּרֵּשׁ מָקוֹם הַכֶּרֶס הַפְּנִימִי. אֲמַר רַב
 אֲבָא בְּרַ עֲזַרְיָה אֲמַר רַב אֲסִי, יֵשׁ בִּידֵינוּ פִּירוּשׁוֹ שֶׁל מָקוֹם צָר זֶה
 שֶׁאִמַּר רַבִּי יוֹחָנָן, וְתַחֲלִיתוֹ הוּא מִן הַמִּיצַר - מִן הַמְקוֹם בְּכֶרֶס
 שֶׁחֹלַק וְנִעֲשֶׂה צָר וְלִמְסָה - עַד קֶצְהוֹ לְצַד הַשֵּׁט, וְזֶהוּ כֶּרֶס
 הַפְּנִימִי, וְנִקְרַא כֵּן מִפְּנֵי שֶׁנִּחְבָּא בְּדוּפְנֵי הַחוּזָה. רַבִּי יַעֲקֹב בְּרַ נִתָּן
 אֲמַר שְׁמוּאֵל, הַמָּקוֹם בְּכֶרֶס שֶׁאֵין בּוֹ מִלֵּית - צִמְרָה, הוּא הַפְּנִימִי. רַבִּי
 אֲבִינָא אֲמַר גְּנִיבָא מִשְׁמִיתָ דְּרַבִּי, הַטַּפַּח הָאֲחֵרוֹן שֶׁבְּשִׁשְׁטֵי הַקְּמוֹדִים
 לְכֶרֶס, וְזֶה הוּא כֶּרֶס הַפְּנִימִי. אֲמַר מַעְרְבָא - הַחֲכָמִים שֶׁבֶּאֱרַץ
 יִשְׂרָאֵל מִשְׁמִיתָ דְּרַבִּי וְכִי בְּרַ חֲנִינָא, כָּל חֲלָקֵי הַכֶּרֶס כּוֹלֵל שֶׁהוֹכֵרוּ
 בְּדַבְרֵי הָאֲמֹרָאִים לְעִיל וְזֶה הוּא כֶּרֶס הַפְּנִימִי, וְאִיזָהוּ כֶּרֶס הַחִיצוֹן
 שֶׁשִּׁיעוֹרוֹ בְּרוּבָה, בְּשָׂרָה הָעֲשׂוֹי כְּכֹרֶם עַב שֶׁחֹפֶה אֶת רֹב הַכֶּרֶס
 מִתַּחֲתֵי לְצַד הַקֶּרַע. רַבָּה בְּרַ רַב הוּנָא אֲמַר, מָקוֹם הַכֶּרֶס הַנִּקְרַע
 מִפְּרָעָתָה הוּא הַכֶּרֶס הַפְּנִימִי. מִבִּבְרַת הַגְּמָרָא: מֵאֵי - הֵיכֵן הִיא
 הַמַּפְרָעָתָה. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אֲמַר רַב אֲנָא, הִיא דְּפִרְעִי מִכְּתִי -
 הֵיכֵן שְׁחוֹתִכִים הַטְּבָחִים לְהוֹצִיא הַבְּנֵי מֵעִיִּים, וְהֵינִי צַד הַכֶּרֶס
 הָרֹאה אֶת הַקֶּרַע שֶׁמִּתְגַּלָּה וְנִרְאָה מִיַּד כִּשְׁפּוֹתִיחִים הַבְּהֵמָה,
 הוּא הַפְּנִימִי.
 מִבִּיבְרַת הַגְּמָרָא אֶת הַמִּנְהַג בּוֹה: בְּנִהְרַדְעָא עֲבָדִי - נִהְגוּ לְהַחֲמִיר
 בְּרַבָּה בְּרַ רַב הוּנָא שֶׁכָּל הָרֹאה אֶת הַקֶּרַע הוּא כֶּרֶס הַפְּנִימִי וְנִקְבָה
 בַּמִּשְׁהוֹ בּוֹ עוֹשֶׂה אֶת הַבְּהֵמָה טְרִיפָה. אֲמַר לִיה רַב אֲשִׁי לְאִמִּימַר
 שְׁהִיָּה מִנְהִרְדַּעָא. כָּל הֵינִי שֶׁמִּקְרָעָתָא - כָּל הַשִּׁטּוֹת הַלָּלוּ שֶׁהוֹכֵרוּ
 לְעִיל, הָאֵם אֵין אֲתָם חוֹשִׁשִׁים לְהַחֲמִיר כְּמוֹתָם. אֲמַר לִיה
 אַמִּימַר, בּוֹלָהוּ - כָּל הַשִּׁטּוֹת שֶׁהוֹכֵרוּ לְעִיל שֶׁיִּיכֵן בְּרַבָּה בְּרַ רַב
 הוּנָא - כְּלוּלִים בְּשִׁית רַבָּה בֵּר רַב הוּנָא שֶׁכֶּרֶס הַפְּנִימִי הוּא
 הַמַּפְרָעָתָא, שְׁבָה נִמְצָאִים הַחֲלָקִים הַנִּקְרָאִים סְנִיָּא דִּיבִי,
 וְאִיסְתוּמָכָא, וּמָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ מִלֵּית, וְאֵם כֵּן כִּשְׁהַחֲמִירוֹ כְּרַבָּה בֵּר
 רַב הוּנָא לְהַטְרִיף שֶׁם בְּנֶקֶב מִשְׁהוֹ, מִמִּילָא הַחֲמִירוֹ גַּם בְּחֲלָקִים
 אֲלוֹ.
 חוֹר רַב אֲשִׁי וְשֵׁאלוּ: וְדָרְבִּי אֲסִי - וְשִׁיתָ רַב אֲסִי שֶׁאֲמַר בִּשְׁם רַבִּי
 יוֹחָנָן שֶׁהַכֶּרֶס הַפְּנִימִי הוּא הַמְקוֹם הַצָּר שִׁישׁ בְּכֶרֶס וְאִינִי יוֹדֵעַ
 אִיזָהוּ, מֵאֵי - הָאֵם גַּם לֹא אֵין אֲתָם חוֹשִׁשִׁים, וְהָרִי כִּיֹּן שֶׁאֵין
 הַמְקוֹם יוֹדֵעַ, יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּן בְּכָל הַכֶּרֶס אֵף מִחוּץ לְמָקוֹם הַנִּקְרַע
 מִפְּרָעָתָא. אֲמַר לִיה אַמִּימַר, אֵין לְחַשׁוֹשׁ לְהַחֲמִיר יוֹתֵר
 מִהַמַּפְרָעָתָא מִחֲמַת דְּבִרִי רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאִמַּר שֶׁאֵינִי יוֹדֵעַ, שְׁהָרִי בְּכָךְ

טרח אותו אדם לבוא אליך, וכוחתו של אביי לומר על עצמו
 כלומר כמה הטרחת אותי לבוא לכאן, ודין זה ידעתיו מכבר
 שהרי מתינתין [משנתנינו] היא, ששינו במנין הטרירות, המסס
 וביט הפוסות שניקבו לחיו, וכך הרי היה במעשה שהערת עליו,
 שמאחר ונמצא קורט דם הוכח הדבר שהנקב היה לחוץ.
 אחת מ"ח הטרירות היא טריפת נפולה, שנפלה בהמה במקום
 גבוה, ומחשש שנתרסקו ונתפרקו פרקיה וחוליותיה. אך אם
 שהתה וחיותה מעת לעת ורק אחר כך נחשטה, יש בכך הוכחה
 שלא נפגעו איבריה ויצאה מחשש זה וכשירה. שנינו במשנה:
 נפלה מן הגג, הגמרא מבארת את האופנים שאין חשש שנטרפה
 על ידי נפילה: אמר רב הונא, הניח בהמה למעלה על הגג, ופא
 ומצאה למטה על הארץ, אין חוששין משום ריסוקי אברים, שכיין
 שלא ראינוה שנפלה, אנו תולים שקפצה מאליה ושומרת עצמה
 ממכה, ואין איבריה מתרסקים.
 מביאה הגמרא מעשה בענין זה: התיא נדיא דתהו ליה לרבינא -
 מעשה היה בגדי של רבינא שהיה על הגג, דתהו חושלא באיפומא
 - שראה מבעד לחלון שבאמצע הגג, שעורים קלופים המונחים
 למטה בבית. דגר נפל מאינרא לארץ - קפץ דרך חלון זה כדי
 לאכול, ונפל מהגג לארץ. אחיה קמיה דרב אשי - הביאורו
 רבינא לפני רב אשי, אמר ליה רבינא, הספק שלי בגדי זה כך הוא,
 הא דאמר רב הונא, הניח בהמה למעלה ופא ומצאה למטה אין
 חוששין משום ריסוקי אברים, אימתי אינו חוששים ומה הטעם
 לכך, האם אינו אלא כשקופצת סמוך לכוותל הבית ומשום דאית
 לה מידי למסרף - שיש לה במה להאחז, שנתפסת קצת בידיה
 בכוותל ולכך אין איבריה מתרסקים, והאי לית לה מידי למסרף -
 אבל בגדי זה שקפץ דרך החלון שבאמצע הגג שאינו סמוך לכוותל
 ואין לו במה להאחז, יש לנו לחוש ולהטריף. או דלמא טעמו של
 רב הונא הוא משום דאמרה נפשה - שאומדת ומעריכה את גובה
 המקום אם יכולה לדלגו בלי להינק, ורק אז קופצת, והאי נמי
 אמרה נפשה - והרי גם בגדי זה ישנו לטעם זה שאמר את הגובה
 וקפץ, ואם כן יש להכשירו. אמר ליה רב אשי, טעמו של רב הונא
 הוא משום דאמרה נפשה, והאי נמי - וגדי זה גם אמרה נפשה ויש
 להכשירו.
 מביאה הגמרא מעשה נוסף שהסתפקו שמה נפגע איבר שנטרפת
 בו: התיא אימרתה דתהו פי רב הניבא - מעשה היה בכבשה
 שהיתה בביתו של רב חביבא, דתהו שדרן פרעיה בתרייתא - שהיו
 רגליה האחרונים גרורים, וחששו שדבר זה נגרם על ידי שאחד
 מאיבריה נפגע באופן שנטרפה. אמר רב יוסף, אין לחוש לכך,
 אלא האי שיקרנא נקמיה - אחזה עמוד, והוא חולי הירכים, ומה
 נגרם גרירת רגליה, ואין זה מראה על טריפה באיבריה הפנימיים,
 וכשירה.
 מקשה הגמרא: מתקין לה רבינא - הקשה רבינא על מה שרב יימר
 הכשירה, והרי יש לחוש דלמא חוט השדרה איפסיק - שמה סיבת
 גרירת רגליה היא שנפסק חוט השדרה שהיא אחד הטרירות
 שישנו במשנה לעיל (מב). מספרת הגמרא: בקדקו לכבשה זו בחוט
 השדרה, ואשכחיה כרבינא - ונמצא כחששו של רבינא שהיה חוט
 השדרה פסוק.
 פוסקת הגמרא: ואפילו הכי - ועל אף שכשדקו נמצא חוט
 השדרה פסוק, מכל מקום הלקחא פרב יימר שאין לחוש לכך
 בבמה שגורת רגליה, משום ששיקרנא שכיח - הוא דבר מצוי,
 ופסיקת חוט השדרה לא שכיח - אינו מצוי, ועל כן יש לתלות
 ולומר שסיבת גרירת הרגלים היא שגרונא וכשירה, ולא לחשוש
 לפסיקת חוט השדרה ולהטריפה.
 חזרת הגמרא לדיני נפולה: אמר רב הונא, אילים זכרים המנענין
 זה את זה, אין חוששין להטריפם משום ריסוקי אברים, אף על גב
 דמדידו וקיימי - שנראים כדואגים וכואבים, אין זה משום

בדידע - מבורר הדבר שלפני שחיטה ניקבו וטריפה היתה. ואם לא
 נמצא עליה קורט דם, בדידע שלאחר שחיטה ניקבו וכשירה, שאם
 היה ניקב קודם שחיטה ודאי היה צריך להימצא קורט דם על
 המוט.
 ומוסיפה הברייתא לבאר: שלא רק שניתן לברר אם ניקבו קודם
 שחיטה או לאחריה, אלא ניתן לברר אף כמה זמן קודם השחיטה
 אירע הדבר. והבדל יש בזה להלכה, כאשר בעל הבהמה מכרה
 ללוקח שהחטה, שאם יברר שנטרפה קודם כאשר היתה ברשות
 המוכר, מקח טעות הוא, וחייב להחזיר המעות, ואם ברשות
 הלוקח נטרפה, המקח קיים והפסיד. מבארת הברייתא: הגליד פי
 המכה - עלה קרום במקום הנקב, בדידע ששלאשה ימים קודם
 שחיטה אירע הדבר, שהרי אין הקרום עולה בפחות משלושה
 ימים, ולכן אם קנאה הטבח בתוך שלושה ימים אלו, כבר היתה
 טריפה ומקח טעות הוא ויחזיר המוכר המעות. ואם לא הגליד פי
 המכה, אין מבורר הזמן שניקבו, ולעולם ספק הוא האם ברשות
 מוכר נטרפה או ברשות הלוקח, ולפיכך, המוציא מהביתו עליו
 הדין, והיינו הלוקח שהוא בא להוציא מהמוכר את המעות
 שנתן במקח, עליו מוטל להביא ראיה שנטרפה קודם המכירה
 ומקח טעות הוא. וכל שאינו מביא ראיה אינו יכול לבטל המקח.
 שואלת הגמרא: ופא שניא מכל נקובי דלמא - במה שונה נקב
 זה שעל ידי מחט הנמצאת בבית הכוסות שאינך מטריף אלא
 כשנמצא קורט דם, משאר מקומות בבהמה שנקב מטריף בהם,
 דאף על גב דליקא דם סריף מר - ששם מטריף אתה אף ללא
 שנמצא קורט דם. מיישבת הגמרא: התיא - שם בשאר טריפות על
 ידי נקב, שונה הדבר, דליקא מידי למסרף - שאין במקום הנקב
 דבר שידבק בו הדם, ולכן מיד שיוצא מתקנה על ידי לחלוחית
 הבשר, ואם כן בזה שלא נמצא אין הוכחה שנעשה לאחר
 שחיטה, שיתכן שניקב לפני שחיטה ויצא דם אלא שנתקנה. אבל
 הקא פין דאינא מחט שדרכו של דם לידבק בה, כשלא נמצא דם
 דבק בה יש בזה הוכחה שנעשה לאחר שחיטה, שהרי אי איתא
 - אם כך היה דקדוק שחיטה הוא שנעשה הנקב, מיסרף הנה סריף
 - הדם היה נדבק ונראה במחט, ומכך שלא נראה יש הוכחה
 שאחר שחיטה נעשה.
 מביאה הגמרא מעשה בדיון זה: אמר ליה רב ספרא לאביי, חיוי מר
 - יראה אדוני ויבחון דבריו של האי צורקא מרבנן - תלמיד חכם
 זה דאמא ממערקא - שבא מארץ ישראל, ואמר רב עזריא שמיני
 [שמי], ואמר נעשה ופא שאלה לפני רבי, מחט ששנמצאת בעיני
 בית הכוסות מצד אחד, וטריפה - והטריפה. וזה שלא כדברי
 הברייתא לעיל שהכשירה כשנמצאת מצד אחד. שלח ליה אביי
 לרב עזריא שיבא כדי שיעיד בפניו על מעשה זה. לא איתא לנביה
 [לא בא לפניו]. מול הוא לנביה - הלך אביי אליו לשמוע ממנו.
 הנה קאי מאינרא - מצאו שהיה עומד על הגג, אמר ניהות מר
 ונתי - אמר לו ירד אדוני ויבא שרצוני לשמוע ממנו, לא נחית -
 לא ירד רב עזריא, סליק הוא לנביה - עלה אביי אליו ואמר ליה
 לרב עזריא, אינא לי נופא דעובדא הכי הנה - אמור לי האיק היה
 גוף המעשה שהטריף רבי, אמר ליה רב עזריא, כך היה המעשה,
 מפסיד פנסיות אנא - ממונה אני לכנס התלמידים לבית המדרש
 ולהוציאם לעילא מרבי רבה - לפני רבי הגדול שהוא רבי יהודה
 הנשיא, ותהו - והיה אז, שרב הונא ציפוריא - מציפורי ורבי יוסי
 מדיא [המדון] יושבין לפניו, ובאת לפני רבי מחט ששנמצאת בעיני
 בית הכוסות מצד אחד הפנימי, והפכה רבי לבית הכוסות לבדוק
 אם הנקב מפולש, ונמצא עליה - על הצד החיצון כנגד המחט
 קורט דם, וטריפה, ואמר רבי, הטעם שיש להטריפה, משום שאם
 אין שם מכה - נקב מפולש, קורט דם זה מנין נמצא על הצד
 החיצון, וכשנמצא מוכח מכך שיש נקב מפולש. אמר ליה אביי
 לרב עזריא, מרבה מריה [מרייה] לההוא נברא - כמה טירחות

- 1 בידוע שלפני שחיטה — וטרפה. הוגלד — *קרשט"א. בידוע שהוא שלשה ימים
2 קודם שחיטה — ואם לקחה בתוך שלשה ימים — הוי מקח טעות. ורצין המוכר
3 להחזיר לו מעותיו. לא הוגלד פי' המכה — איכא לספוקי אי קודם מקח הוי אי
4 לאחר מקח הוי, ועל הטבח שהוא מוציא מידו, דמסתמא כל כמה דלא ידבי זוזי
5 לא ידבי ליה חיותא, ועליו להביא ראיה
6 שקודם מקח הוה, דמספיקא לא מפיקין
7 ממונא מחזיקה. למאי נפקא מינה — לא
8 גרסינן. התם ליכא מידי למיסרך —
9 כשנמצא נקב בלא מחט, כשהדם יוצא הוא
10 מתקנה בלחלוותי הבשר והחול, לפי שאין
11 לו היכן לידבק. מיסרך הוה סריך — הדם
12 במחט. רב עזריא שמני — רב עזריא שמי.
13 שלח ליה — אביי דליתי לגביה. מפסר
14 בנפשות אנא — מכניס ומוציא תלמידים,
15 ומאספם, ומעמידם לילך מבית המדרש.
16 לעילא מרבי רבה — מרבי יהודה הנשיא.
17 רב הונא צפוריה ורבי יוסי מדאמ. מהם
18 שנמצאת בעובי בית הכסות — מבפנים.
19 מצד אחד — שלא היתה נראית מבחוץ.
20 והפכה — לבית הכסות לצד החיצון. ומצא
21 — על המחט כנגד פיה מבחוץ קורט דם.
22 אמר אם ימכה — זו יוצאת לחוץ, קורט זה
23 מנין באן? טרח מרבי להחזיר גברא — כמה
24 הטרחת לאותו האיש. על עצמו היה אומר,
25 שהטריחו זה לבא אצלו. לישנא אחרתא:
26 טרח טרייה — כמו "טרייה לרישיה" דאמרין
27 לעיל (חולין מוהב), כלומר, בחנם טרחת
28 — שאין כאן דבר חדוש. למעלה — בגג.
29 למטה — על הארץ. אין חוששין — הואיל
30 ולא ראינוה שנפלה — אין חוששין שמא
31 נתרסקו אבריה, להשהותה מעת לעת כדין
32 נפולה ורסקת אברים, דאמרין במתניתין
33 (חולין נוא) גבי עוף: אם שהתה מעת לעת
34 ונחשה — כשרה. ובקופצת מאליה לא
35 חיישין להכי. הווא גריד דהוה ליה לריבנא
36 — בגג, והוה ארובה בגג. לישנא אחרתא
37 הווא חושלא — שערור קלופים. בארפומא
38 — כנגד פי ארובה למטה בבית. דגר — קפץ.
39 משום דאית לה מידי למסרך — שלא
40 עצמה דרך ארובה אלא בעידי הגג. מסרכת
41 עצמה בכתלים וקופצת, ומחניא לה סריכת
42 הכתלים שנסרכת בידיה קצת. והאי לית
43 ליה מידי למיסרך — שהארובה אינה
44 סמוכה לכותל. דאמדה נפשה — אם גבוה
45 לה יותר מדאי אינה קופצת. דהווי שרין
46 כרעיה בתרייתא — רגליה האחרונה היו
47 נגררין אחריה. שינונא — *קרנפ"א.
48 הלבתא ברב יימר — דלא מיודקקין
49 למיבדק שאר בחמות דשגור כרעיהו.
50 זכרים — אילים. דמדורו — דאוגים וכואבים.
51 צימרא — צמיתות, כמו (שבת טזא)
52 "אישתא צמירתא". דנגבי נגבי — ומשליכין
53 אותם למעלה מכתלי החצר ונופלים לארץ.
54 אמתניהו — על מתניהו נופלין. ואין נהפצין
55 על גבן שיתפרקו חוליותיהו. אהדרינהו —
56 דרך למעלה מן הכותל. ודאי חיישין —
57 דלא יכפת להו לא היכי דנפלה. הכה על
58 ראשה — שכפה המטה. והלכה לה כלפי
59 זנבה — והכה על מתניהו ולא על הצלעות.
60 וכן על זנבה והלכה כלפי ראשה וזכה על צוארה. ואפילו — לא גרסינן, דדוקא לא כפה המטה והכה על כל הצלעות כנגד כל השדרה קאמר. ואי שלים חוטר
61 אפליגא דנבא — שלא היה ארוך ככל השדרה, חיישין. קיטור — במקל שיש בו שיעור ענפים. אפסקיה — בהפסק, כלומר, לרוחב הגב — חיישין לחוט השדרה. בית
62 הרהם — עגל שנוגד היום שיצא מבית הרהם צר. אין חוששין — שמא נדחך ונתרסקו אבריו, ואין צריך להזהרותו מעת לעת.

- 1 **מודה** רבי שמעון לענין קדשים — לא הוה צריך כאן לדברי רבי יוחנן. דבבכור עסקין,
- 2 דתלי רחמנא בפטר רחם, וקדשים גופיהו לא יליף רבי שמעון אלא מבכור
- 3 "לידה" "לידה", כדאמר בריש "יוצא דופן" (נדה מא). ולרבותא נקט הכא כל קדשים.
- 4 **עמדה** אינה צריכה מעט לעת אבל בדיקה דאי בעיא — אבל לא עמדה בעיא דאי
- 5 מעט לעת, ובעיא נמי בדיקה. כדנתן לקמן
- 6 (וחלין גא): דרסה וטרפה בבית לא או שריצצתה
- 7 בהמה — צריך מעט לעת. ואמר בגמרא משום
- 8 רבי אלעזר ברבי ינאי: אחת זו ואחת זו צריכה
- 9 בדיקה. ואם תאמר, והא תניא בפרק
- 10 "התערובת" (בבבכור עב), נתערבה בשור
- 11 שנעבדה בו עבירה, ככלאים ובטרפה. ובגמרא
- 12 (שם ע"ב): פריך: האי טרפה היכי דמי? אי ידיע
- 13 ליה — לשקלה, אי דלא ידיע ליה — מנא ידיע?
- 14 ומשני ריש לקיש: דאיערב בנפולה. ופריך
- 15 בנפולה לבדיקה! ומשני, קסבר: עמדה צריכה
- 16 מעט לעת, הלכה צריכה בדיקה. והשתא, על
- 17 ברחק עיקר שינויא לא הוי עמדה צריכה מעט
- 18 לעת. דאכתי לבדיקה בחלוך. ועוד, דכיון
- 19 דמעת לעת סגי, אמאי קתני: ידעו עד
- 20 שיסתאבא אלא עיקר שינויא מהלכה צריכה
- 21 בדיקה. וכיון דאין מריחא שום דבר במה שאומר
- 22 עמדה צריכה מעט לעת, למה לי למימר הכי?
- 23 הא כולי עלמא מהו הכא דעמדה אינה צריכה
- 24 מעט לעת? ונראה דגרסינן תחם: עמדה אינה
- 25 צריכה מעט לעת. אף על גב דלא צריך ליה
- 26 תחם, נקטיה אגב הלכה בעיא בדיקה.
- 27 **והלכתא** היכא דנפלה מן הגג כו' — הא
- 28 דלא קאמו: הלכה כרב יהודה בריסוק אברים —
- 29 משום דבעי לאשמעין: דקא עמדה. למעוטי
- 30 פשטה ידה לעמוד ונערה לעמוד.
- 31 קטניות
- 22 **פי שלא עמדה. והלכתא:** היכא דנפלה מן הגג בדלא ידעה, ועמדה ולא הלכה — צריכה
- 23 בדיקה, ואינה צריכה מעט לעת. ואם הלכה — אפילו בדיקה נמי לא צריכה. אמר אמימר
- 24 במשמיה דרב דימי מנהרדעא: נפולה שאמרו — צריכה בדיקה כנגד בני מעיים. אמר ליה
- 25 מר זוטרא, הכי אמרינן במשמיה דרב פפא: צריכה בדיקה כנגד בית החלל פולו. אמר ליה
- 26 הונא מר בר בר ריה דרב נחמיה לרב אשי: סימנין מאי? אמר ליה: סימנין קשין הן אצל
- 27 נפילה. אמר רב יהודה אמר שמואל: עוף שנחבט על פני המים, פיון ששט מלא קומתו
- 28 — דיו. ולא אמרן אלא ממשא למעלה, אבל מלמעלה למטה — מניא הוא דאשפול; ואי
- 29 מניא קיימי — לית לן בה; ואי שדא ציבי וקדמיה — הא קדמיה. גלימא מתיה — חיישין,
- 30 דלא מתיה — לא חיישין, עוף ומעופף — לא חיישין. אוילא ומקריב קיטרי — חיישין, לא
- 31 מקריב קיטרי — לא חיישין. פיתנא דעביד בטוני — חיישין; דהאי גיסא ודהאי גיסא — לא
- 32 חיישין. אספוייתא — חיישין. פיתנא דדייק נפיץ — לא חיישין, דייק ולא נפיץ — חיישין;
- 33 דעביד ביור, פיון דאיבא ביה קמרי — חיישין. דקתא — חיישין, דקדקתא — לא חיישין.
- 34 נברא — חיישין, תימחתא — לא חיישין. קיטמא נהילא — חיישין, לא נהילא — לא חיישין.
- חול
- דאי ידעה — הא אמרינן דאמדה נפשה (לעיל עמוד א). כנגד בני מעיין — שמא נקרע רוב החיצונה, או ניקבו הדקין. כנגד כל החלל — משום שברית רוב צלעות או
- עקירת חוליות. סימנין מאי — מי בעי בדיקה שמא נעקרו? עוף שנחבט — ונפל על כרדו על פני הנהר, ואיבא למיחז לריסוק. כיון ששט מלא קומתו — הוה ליה
- כחליכה, שאינה צריכה בדיקה. ואי מאי דקיימי — כגון אגמים. לית לן בה — דאפילו מלמעלה למטה שפיר דמי. ואי שדי ציבי — ואם היו קסמי עצים מושלכין
- בנהר. וקדמיה — איהו לציבי מלמעלה למטה, אפילו במיא דלא קיימי — שרי, דכיון דקדמיה איהו לציבי איהו דקא שט. גלימא — פרש על גבי יתדות באויר. ומתיה
- שפיר, ונפל עוף עליה. חיישין — לריסוק ובעי שהיה, דכיון דמתיה שפיר קשה הוא. עוף ומעופף — ואם כפולה הטלית, ואפילו מתחתה. לא חיישין — דאינה
- נמתחת יפה. אוילא — עוף שנפל ברשת הפרושה באויר. אי מקריב קיטרי — קשרי החוטין שבהם סמוכין זה לזה תמיד. חיישין — שמא הקשרים רסוקו. כיתנא
- דעביד בטוני — פשתן העשוי חבילות חבילות. חיישין — שהרי קשה הוא. דהאי גיסא ודהאי גיסא — אם נפל על צדי החבילה מכאן ומכאן בהשטתה. לא חיישין
- דכי מטי עלייהו משתריק ומשתמיט ולא מלקי ליה. אספוייתא — חבילות של קנים. כיתנא דדייק (ונפיץ) — חבט "טור"ה בלעז. ונפיץ — לא חיישין. לא חיישין
- אם שטוח על גבי קרקע ונפל עוף עליה. דייק ולא נפיץ — שברי הגבעולין מלקין העוף. דעביד ביור — "פופיד"ש, אפילו דייק ונפיץ חיישין משום קטרי דאית
- ביה. דקתא — נעורת שברי גבעולין הננעמן מן הפשתים כשננפצין אותה. חיישין — אם נפל עוף עליה. דקדקתא — דקה מן הדקה, וגם היא נעורת. לא חיישין —
- אם יש ממנה כרי על גבי קרקע ונפל עוף עליה — לא חיישין, לפי שהיא רכה. נברא — סיב הגדל סביב הדקלים, ומייבשין אותו, ונולק לרצועות ומפסילין ממנו
- חבלים. וכל זמן שלא נעשה רצועות הוא קשה. תימחתא — לאחר שחלקוהו לרצועות להאי נברא, כמו שעושין לקליפת עץ הקרי "טיל". קיטמא נהילא — מרוקב
- בנפה, נכבש ונעשה קשה. לא נהילא — אינו נכבש, וכל שעה הוא טפוף ואינו קשה.

זאת התירה לשוחטו בו ביום, ומוכח בדברי רב נחמן שאין
ביציאת בית הרהם חשש משום ריסוק איברים.
דוחה הגמרא: **הָאֵם בְּמֵאֵי עֶסְקִינָן, שֶׁהַפְּרִים עַל פִּי מְרַקֵּעַ** – שהתחזק
ותחב פרסותיו בקרקע כדי לעמוד, שעל ידי שיש בכוחו לעשות
כך רואים אנו שודאי לא התרסקו איבריו, ורק משום כך הותר.
ובכך נדחו כל הראיות לדינו של רב נחמן.
הגמרא מביאה דין נוסף השייך לחשש זה: **וְאִמֶּר רַב נַחֲמָן,**
כשמפילים הבהמה מבשר השור, ושקל מְשֻׁפְּרִי שׁוֹפְרִי – קנה
המְשֻׁפְּרִים לשוחטה, **אִין בּוֹ מִשּׁוּם רִיסוּקֵי אֲגָרִים.** ומטעם שמפרש
לקמן.
מביאה הגמרא מעשה רב לדין זה וטעמו: **הוּא הוּא תוֹרָא** – [שור]
דְּנִפְלָב בבית המטבחים כשהפילוהו לשחטו, **וְאִישְׁתַּפֵּעַ קָל**
(גניחותיה) [גניחותיה] – ונשמע קול דחיפתו לארץ מחוזק
הנפילה, ואף על פי כן **עַל** – [נכנס] **רַב יִצְחָק פֶּרֶ שְׂמוּאֵל פֶּר מִרְתָּא**
למקום שמכור מבשר השור, ושקל מְשֻׁפְּרִי שׁוֹפְרִי – קנה
מהמבחר שבמובחר שבבשרו, ולא חשש לריסוק איברים, **אֲמַר**
לִיה רַבִּנָּן לְרַב יִצְחָק, מָנָא לָךְ הָא – דבר זה שאין לחשוש בו, **אֲמַר**
לְהוּ רַב יִצְחָק, הָכִי אֲמַר רַב, שכשהשור מרגיש שמפילים אותו,
צִפְרִינֵי נִיעֵץ ומחזיק עצמו עד שְׂמִיעֵי לֵאמֹר ואינו נופל מגובה,
ומזה ידעתי שאין לחשוש.
הגמרא עוסקת באופני הבדיקה שניתן על ידי כך להתיר בהמה
שנפלה: **אֲמַר רַב יְהוֹדָה אֲמַר רַב,** בהמה שנפלה וְעִמְדָּה בכח
עצמה, **אִינָה צְרִיכָה שְׂחֵשְׁתָּה מַעַת לָעַת** בכדי להכשירה, שאם היו
איבריה מרוסקים לא היתה יכולה לעמוד. אמנם בְּדִיקָה וְדָא
פְּעִיא – ודאי שצריכה בדיקה שלא נפסק חוט השדרה או נשברו
רוב הצלעות או נעקרה חוליא, שזאת ודאי יש לחשוש שאינ
כן מחמת הנפילה אף שיכולה לעמוד בכח עצמה. ואם הִלְכָּה
הבהמה לאחר הנפילה, **אִינָה צְרִיכָה אֶף בְּדִיקָה,** שהרי היא בחזקת
בריא. **רַב הֵיאִי פֶר אֲשֵׁי אֲמַר, אַחַת זֹו שְׁעִמְדָּה אַחַת זֹו** שאף
הלכה, **צְרִיכָה בְּדִיקָה,** שעדיין יש לחוש לריסוק איברים.
מביאה הגמרא שנחלקו אימתי נחשב עמידה והליכה: **אֲמַר רַב**
יְרֵמְיָה פֶר אֲחָא אֲמַר רַב, פְּשֻׁטָּה יְדָה לְעִמּוּד, די בכך, **אֶף עַל פִּי שְׂלֵא**
עִמְדָּה ממש על רגליה, וכשירה ללא שהייה מעת לעת. **עִמְדָּה**
רְגֵלָה לְחֵלָה, די בכך, **אֶף עַל פִּי שְׂלֵא הִלְכָּה כָּלָל.** וְרַב חֲסִידָא אֲמַר,
נִיעֵרָה – התחזקה ורצתה לְעִמּוּד, **אֶף עַל פִּי שְׂלֵא עִמְדָּה,** ואף לא
פשטה ידה, גם כן דינה כעמידה.
(וְהִלְכְתָּה, הִיאָה דְּנִפְלָה מִן הַגֵּן בְּרָלָה יְדָה שְׁעִמְדָּה לִפְּוֹל, שאינה
נזהרת לאחור את עצמה שלא תינזק, ויש חשש ריסוק איברים,
ולאחר שנפלה עִמְדָּה ממש וְלֹא הִלְכָּה, צְרִיכָה בְּדִיקָה וכפי
שנתבאר לעיל, ובדבר זה לא נחלקו, וְאִינָה צְרִיכָה מַעַת לָעַת. וְאִם
הִלְכָּה, אִפְּלִי בְּדִיקָה נְמִי לֹא צְרִיכָה, כשיטת רב יהודה אמר רב
לעיל).
מבאר הגמרא אלו איברים צריכים בדיקה: **אֲמַר אֲמִימָר מִשְׁמִיָּה**
דְּרַב דִּימִי מִנְהֶרְדֵּעָא, נְפִילָה שְׂאִמְרָה צְרִיכָה בְּדִיקָה, מקום הבדיקה
הוא בְּגִיד בְּנֵי מַעֲיִים שלא נקרע רוב הכרס החיצונה ושלא ניקבו
הדקין. **אֲמַר לִיה מִר זוטרא,** הָכִי אֲמִרִין מִשְׁמִיָּה דְּרַב פֶּפֶא, צְרִיכָה
בְּדִיקָה בְּגִיד בֵּית הַחֲלָל בּוֹלוּ, שיש לבדוק גם שלא נשברו רוב
צלעותיה או נעקרה חוליה. מבררת הגמרא: **אֲמַר לִיה הוּנָא מִר**
פֶּר בְּרִית דְּרַב נַחֲמָן לְרַב אֲשֵׁי, סִימֵנִין שבצואר, והיינו קנה
והוושט, **מֵאֵי –** מה דינם, האם צריך לבדוקם שלא נעקרו. משיבה
הגמרא: **אֲמַר לִיה רַב אֲשֵׁי,** סִימֵנִין קָשִׁין וחזקים הֵן אֲצֵל וְלֵעֲנִין
נְפִילָה, ואין לחשוש שניזוקו בנפילה, ולכן אין צריך לבדוקם.
הגמרא מביאה דין נפולה בעוף: **אֲמַר רַב יְהוֹדָה אֲמַר שְׂמוּאֵל, עוֹף**
שֶׁנֶּחֱפַט עַל יַד שְׁזוּק כִּבְכָּה בַּעַל כּוֹרְחוֹ עַל פְּנֵי הַמַּיִם, כִּיִּין שראינו
שֶׁשֶּׁט מֵלֵא קוֹמָה וְשֶׁל הַעוֹף דִּין, ואין צריך בדיקה, שבכך ששט

מִשְׁמֵא בְּזִיבָה אִם יצא ממנו זוב. **וְאִי סִלְקָא דְּעִתָּה** לומר שבכל
יציאה מבית הרהם יש לחוש בִּי מִשּׁוּם רִיסוּקֵי אֲגָרִים, הרי שכל
תינוק ביומו הראשון נחשב כחולה, ואם יצא ממנו זוב אין לו
ליטמא בזיבה, שהרי **אִיכָרִי בָאן –** יש לקרוא כאן מה שלמדה
הברייתא (וכרות ה) מן הכתוב (ויקרא טו ב) **אִישׁ אִישׁ בִּי יִהְיֶה זָב**
מִבְּשָׂרוֹ זָבֹו טָמֵא, שאין טמא אלא כשזב מבשרו כמות שהוא
בריא ושלם, **לֹא זָב מִחֶמֶת אֹונֶסוֹ,** כגון על ידי חולי או כל אונס
אחר, ואם כן מהו האופן שבו ריבתה הברייתא שאף תינוק בן יומו
מטמא בזיבה. דוחה הגמרא: באמת אפשר שאכן יש ביציאה מן
הרהם חשש ריסוק איברים, ומה שאמרה הברייתא שתינוק
מיטמא בזיבה אף ביום שנולד, **הָאֵם בְּמֵאֵי עֶסְקִינָן, כְּגוֹן שֶׁיֵּצֵא דֶּרֶךְ**
דוֹפָן, והיינו שנפתחו מעיה על ידי סם והוציאו את העובר לחוץ,
שבכך אין חשש לריסוק איברים, ובאופן זה אם יצא ממנו זיבה,
מיטמא.
הגמרא מביאה ראייה נוספת לדינו של רב נחמן: **תָּא שְׁמַע, שִׁנְיָו**
ברייתא בענין מוקצה ביום טוב, **עָלָל שְׁנֹולֵד בְּיוֹם טוֹב,** אף שבבין
השמשות בכניסת היום לא היה ניתן לשחטו, שהרי היה אז עדיין
במעֵי אמו, **שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב,** ואין בו משום מוקצה, שהרי
את אמו ניתן היה לשחוט בכניסת היום, ועל ידי שחיטת אמו
מותר הוא באכילה אף לפני לידתו, אם כן נחשב שהיה אף עובר
זה מוכן מבעוד יום. ואם נאמר שיש חשש ריסוק איברים ביום
שנולד מחמת בית הרהם, אם כן אף שאינו מוקצה, מכל מקום יש
לאסור שחיטתו ביום טוב מחשש שהוא טריפה ואינו ראוי
לאכילה, והרי היא מלאכה שאינה לצורך אוכל נפש האסורה
ביום טוב, ועל כרחק שאין בו חשש טריפה. דוחה הגמרא: באמת
אפשר שיש ביציאה מן הרהם חשש ריסוק איברים, ומכל מקום
התירה הברייתא את שחיטתו ביום טוב, דְּהָכָא נְמִי מדובר בְּגוֹן
שֶׁיֵּצֵא דֶּרֶךְ דוֹפָן, שאין חשש לריסוק איברים.
הגמרא מביאה ראייה נוספת לדינו של רב נחמן: **תָּא שְׁמַע** ראייה
מברייתא העוסקת בדין שחיטת בכור בעל מום ביום טוב. נחלקו
תנאים במסכת ביצה (כ) בבכור בהמה שבבין השמשות היה תם
ונולד בו מום ביום טוב. יש האוסר לשחטו, כיון שמוקצה היה בין
השמשות, שהרי לא היה ניתן לשוחטו משום שהיה אז עדיין תם,
ואסור לשחטו מחמת איסור קדשים בחוץ. ככל בכור תם בזמן
הזה שאין מזבח להקריבו. ויש המתיר משום שכל שעה ושעה
חושב שיפול בו מום ואינו מקצהו מדעתו. ועל כך שנינו ברייתא,
וְשִׁין התנאים ומודים שֶׁאִם נולֵד הוא ביום טוב ובלידתו היה מוֹמוֹ
עָמוֹ, שְׁפָה מִן הַמַּיִן הוא ואינו מוקצה, שלא נאסרה שחיטתו
מעולם, שהרי במעֵי אמו היה מוכן לאכילה אגב אמו, שמותר
לשוחטה שהיא בהמת חולין שבכור אינו קדוש עד שיוֹלֵד, והיה
ניתר על ידי שחיטת אמו, ובשעה שנולד שאו הוא זמן קדושתו,
הרי מומו עמו, וראוי לישחט ככל בכור בעל מום, לפיכך אינו
מוקצה. ואם נאמר שיש חשש ריסוק איברים ביום שנולד, יש
לאסור שחיטתו ביום טוב מחשש שהוא טריפה ואינו ראוי
לאכילה, ומה שהותר שחיטתו מוכח שאין בו חשש טריפה. וְכִי
תִּמָּא לדחות דְּהָכִי נְמִי מדובר שֶׁיֵּצֵא דֶּרֶךְ דוֹפָן, ולכן אין חשש
ריסוק איברים, אין זה יתכן להעמיד כך את הברייתא, שהרי
הברייתא מדברת בעגל שקדוש בקדושת בכורה, ואם הוא יצא
דֶּרֶךְ דוֹפָן מִי קְדוּשָׁה – האם קדוש הוא, וְהָאֵם אֲמַר רַבִּי יוֹהָנָן, אף על
פי שנחלקו תנאים באשה שילדה דרך דופן, שחכמים למדו
מהכתוב (ויקרא יב ב) שאינו נחשב לולד ואין לאמו דיני טומאה
וטהרה של יולדת, ורבי שמעון סבר שיש לה דיני יולדת, מכל
מקום מוֹדָה הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בבהמה שנולדה דרך דופן לְעֵזֶן
קְדוּשָׁה שֶׁאִינוּ קְדוּשָׁה בקדושת הגוף ופסול להקרבה. ואם כן על
כרחנו שברייתא זו מדברת שנולד דרך פתח בית הרהם, ובכל

שכחיה, שהרי שיה במראהו לנבך השני שעתה ניקב, ואילו היה זה הנבך הקיים נעשה לפני שחיתה, לא היו דומים במראהו זה לזה.
מביאה הגמרא מעשה רב בהלכה זו, שבו מתבאר דין נוסף בזה: **הנהו - היו גני מעיים שנמצא בהם נבך ולא היה ניכר אם מחיים או לא, דאיתו לקמיה דרבא שיפסוק בכשרות הבהמה. אקפיהו - עשה רבא נבך אחר בצידו של הנבך הנמצא כדי לראות אם שוים הם במראהם, שאם יושו הרי מוכח שנעשה לאחר שחיתה ויכשיר, ולא אידמו - ולא היו דומים הנקבים, ואם כן יש לחשוב שנעשה מחיים, ורצה רבא להטריפה. אתא - בא רב משךשיא בריה - בנו של רבא, והיה משמש ביה באותו נבך האחר שנעשה רבא, ועל ידי כך השתנה מראהו של הנבך ואידמו - וחזרו הנקבים להיראות דומים זה לזה, והכשיר רבא. אמר ליה רבא לרב משריא בנו, מנא לך הא - מנין לך חכמה זאת לעשות כך, אמר ליה רב משריא, מדעתי הבנתי זאת, שהרי כשהי די משמשו בנהי - כמה ידים משמשו בנבך שכבר היה בתחילה, מקמי דלית לקמיה דרב - קודם שהובאו לפני אדוני, ואם כך רק על ידי מישמוש גם בנבך החדש יתכן שיהיו הנקבים דומים זה לזה. אמר ליה רבא, תבין פרי - הנה בני חכם הוא בהלכות טרפות פרי יוחנן שהיה חכם בכל העניינים.**
מביאה הגמרא הלכה זו בריאה שניקבה והדינים בזה: **רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרויהו - אמרו שניהם, מקיפין בריאה - ניתן לבדוק נבך הנמצא בריאה ולהוכיח שנעשה אחר שחיתה, על ידי שנוקבים נבך נוסף סמוך לנבך שכבר קיים, שגם בריאה ניתן להבחין בין נבך שלפני שחיתה לזה שאחר השחיתה. אמר רבא, לא אמרן שניתן לסמוך על בדיקה זו אלא כשנוקב את הנבך החדש באותה ערוגה - באותו צד הריאה ומיני או שמאלין שבו הנבך נמצא. שאז ניתן להשוות בין הנקבים שהרי הם באותו מקום, אבל להשוות מנבך הנמצא בערוגה שבצד זה של הריאה לנבך חדש שיעשה בערוגה שבצידה השני, לא ניתן לסמוך על בדיקה זו, משום שיש לחוש שהשינוי שבמראה הערוגות זו מזו, יגרום שנקב שבערוגה שבצד זה אף שהיה מחיים, ידמה לנבך שבערוגה שבצד השני שנעשה לאחר שחיתה. פוסקת הגמרא: והלקתא שאין לחוש לכך, ומקיפין אפילו בערוגה שבצד זה לערוגה שבצד אחר, משום שעל אף השינוי המועט שבין צידי הריאה עדיין ניתן להבחין בין נבך לנבך. אבל רק מדקא לדקא - מנבך שבאונא זו לנבך שבאונא אחרת באותה ריאה, וכן מנסה לנסה - מנבך שבאונא זו לנבך**

שבאונא אחרת שדומות זו לזו, אבל לא מנסה - מנבך שבאונא זו לנבך שבאונא, ולא מדקא - מנבך שבאונא לנסה - לנבך שבאונא, משום שאין מראה האונא דומה לגמרי למראה האונא, ויש לחוש שידמה נבך שמחיים לנבך שלאחר שחיתה.
מביאה הגמרא הלכה זו בפסוקת הגררת והדינים בזה: **אמרי תרויהו, מקיפין בקנה - אם נמצא הקנה פסוק באופן שמטריף את הבהמה, ואין ידוע אם נעשה מחיים או נעשה לאחר שחיתה, נוקבים ופוסקים בקנה במקום אחר, ומשוים בין המקומות הפגומים ומבררים בכך אימתי נפסק הקנה. אמר רב פפא, לא אמרן שניתן לסמוך על בדיקה זו, אלא כשנוקב את החדש באותה חוליא - באותן שלש טבעות שבקנה שבהן נמצא הנבך, שאז ניתן להשוות בין הנקבים מאחר שהם באותו מקום, אבל מחוליא שבה נמצא הנבך לחוליא אחרת, לא ניתן לסמוך על בדיקה זו, משום שהמקומות שונים זה מזה ויש לחוש שידמה נבך שמחיים לנבך שלאחר שחיתה. פוסקת הגמרא: והלקתא שאין לחוש לכך, שהשינוי שבין חוליא לחוליא מועט הוא, ולכן מקיפין אפילו מחוליא לחוליא, ומברר חוליא - וכמו כן מקיפין על נבך שבצדדי הקנה ובתחתיתו ששם דופנו דק וקלוש לנבך שנמצא במקום זה שבבר חוליא אחר, אבל לא מחוליא לבר חוליא, וכן לא מברר חוליא לחוליא, ששונים הם זה מזה ולא ניתן להבחין בין נבך הנעשה מחיים לנעשה לאחר שחיתה.**
מביאה הגמרא דין נבך בחלחולת והכשרתו: **אמר ועיר, חלחולת ו-המעז האחרון, בסוף המעיים, שהוא שיה ואין בו עיקום והוא שהריע יוצא בו שניקבה, כשרה, הואיל ויריכים העומדות משני צידיה מעמידות וסותמות אותה - את הנבך, שהרי היא אדוקה בהם.**
מבררת הגמרא: **וכשה שיעורו של נבך שניתן עדיין להכשירה משום העמדת הירכים. משיבה הגמרא: אמר רבי אילעי אמר רבי יוחנן, כשהוא במקום הדבק - במקום שדבוקה בירכים, אף שניקב בירובו של חלחולת עדיין כשירה היא, ששם היא סתומה על ידי העצמות המקיפות אותה, אבל שלא במקום הדבק, אפילו ניקבה במשהו טריפה, ששם אין דבר לסותמה והריע יוצא מהנבך ושורת לחללי הגוף. אמרוה רבנן קמיה דרבא, משמיה דרב נחמן - אמרו החכמים בני הישיבה לפני רבא דין זה משמו של רב נחמן, אמר להם רבא, לא מי אמנא לבו - האם לא אמרתי לכם לא תתלו ביה - שלא תתלו ותאמרו משמו של רב נחמן**

כשהוא לומד המאמרי חסידות שלי, קורא את השיחות ומתחבר עם ידידי, אנ"ש ותלמידי התמימים יחיו, בלימודם ובהתועודותם, ומקיים בקשתי באמירת תהלים ובשמירת זמני הלימודים, הנה בזה היא ההתקשרות [אלי]
היום יום כד סיון

הגבלה בהכשר ריאה שנשפכה בקיתון: אָמַר רָבָא, מַה שֶּהכֹּשֶׁר
 ריאה שנשפכה בקיתון, וְהוּא – אֵין זֶה אֵלָא בְּאוּפֵן דְּקִינִי וְשַׁעֲדִין
 עומדות] הַסְמָפוֹנוֹת כִּבְכַל רִיאה, וְלֹא נִימוּחוֹ אֶף הֵן. כְּלוּמַר, שִׁישׁ
 לוֹוֵדָא שַׁעֲדִין הֵן קִימּוֹת.
 הגמרא מבארת כיצד אפשר לידע את מצב הסמפונות: אָמַר לִיה
 וְ– לֹו רַב אֶהָא בְּרִיה וְ– בְּנֹו דְּרָבָא לְרַב אִשִּׁי, מָנָא יִדְעִין – כִּיצַד
 יודעים אם הסמפונות עדיין קיימים, שלא נימוח אף אחד מהם.
 אָמַר לִיה רַב אִשִּׁי, מִיִּיתִין צָעָא דְּקוֹנִיָּא – מִבֵּיִאִים קַעֲרָה שֶׁל חֶרֶס
 מצופה בעופרת, שהיא חלקה ותכולתה נראית בה יפה, וְשַׁפְכִּין
 לָהּ בְּגִיָּה – וְקוֹרְעִים אֶת קְרוֹם הַרִיאה וְשׁוֹפְכִים אֶת תְּכוּלָתָהּ
 בקערה, ומתבוננים בקערה, אִי אֵית בָּהּ שׁוֹרְרִין חִוּרִי – אִם יֵשׁ בָּהּ
 כתמים לבנים, מְרַפָּה, לִפִּי שֶׁהֵם בָּאִים מִסְמָפוֹנוֹת שֶׁנִּימוּחוּ, וְאִי לֹא
 נמצאו בה כתמים אלו, בְּשָׂרָהּ, לִפִּי שֶׁמוּכָח שֶׁלֹא נִימוּחוּ וְכוּלָם
 קיימים.
 דִּין נוסף אודות ריאה שלקתה בתוכה: אָמַר רַב נַחֲמָן, רִיָּאה
 שְׁנִימוּקָה – שֶׁנִּתְרוּקְנָה בְּחֻלְקָהּ, וְאֶף שְׁאִינָה נִשְׁפַּכְתָּ בְּקִיתוֹן, כִּבְכַל
 זאת באותו מקום בו נתרקנה לא נותר בה כלום, וְקְרוֹם שְׁלֶה קָנִים
 שלם ולא נִיקָב, בְּשָׂרָהּ.
 הגמרא מסייעת את דברי רב נחמן מברייטא: תִּנְיָא נְמִי הָי – שֶׁנִּינֹו
 כֵּן גַּם בְּבִרְיָתָא הָעוֹסֶקֶת בְּטִרְפוּיּוֹת שׁוֹנוֹת בְּבַהֲמָה, וְאֶף זֶו בִּינִיחוֹן.
 וכך נאמר בה, רִיָּאה שְׁנִימוּקָה וְקְרוֹם שְׁלֶה קָנִים, אִפִּילוּ מְחֻזְקָתָהּ
 הריאה במקום שנימוקה כרביעית הלוג, בְּשָׂרָהּ. נִשְׁפָּלָה

כל שלא נקבה מבחוץ, אִיתִיבִיהּ וְ– הַקְשָׁה] רַבִּי אֶבְרָהָם לְעוֹלָא שְׁאִמֹר
 זאת בשם רבי יוחנן, שֶׁנִּינֹו בְּמִשְׁנָה לְעִיל (מב.) בֵּין הַטִּרְפוּיּוֹת
 שבבהמה, הַרִיָּאה שְׁנִימוּקָה אוֹ שְׁחִירָה, וִישׁ לְדוֹן דְּבִרֵּי הַמִּשְׁנָה,
 מָאִי וְ– מַהִי כּוּוֹנְתָהּ] 'חִסְרָה', אִילִימָא – אִם נִאֵמַר שְׁכוּוֹנְתָהּ הִיא
 שְׁחִסְרָה הַרִיאה מִבְּחוּץ, עַל יְדֵי שֶׁנִּיטַל חֶלֶק מִמֶּנָּה, תִּיֵּינֹו וְ– הִלָּא
 זהו 'נִימוּקָה', שְׁאִי אִפְשָׁר שֶׁתִּחַסֵּר בְּלֹא שֶׁתִּנְקַב, וְכִבְר הוֹזְכְּרָה
 טְרִיפוֹת זֶו, וְמַה נִּתְחַדֵּשׁ בְּ'חִסְרָה' שְׁאִינֹו כִּבְכַל 'נִימוּקָה', אֶלָּא לְאוּ
 – הֵאֵם אֵין הַכוּוֹנָה שְׁחִסְרָה הַרִיאה מִבְּחוּץ, וְשִׁמְעָ מִיָּנָה – וִישׁ
 לְלִמּוּד מִדְּבִרֵּי הַמִּשְׁנָה שֶׁחִסְרוֹן מִבְּפָנִים שְׁמִיָּה וְ– נִחְשַׁב] חִסְרוֹן,
 וְשֶׁלֹא כְּדִבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: לֹא תוּכַל לְהוֹכִיחַ זֹאת,
 שְׁלֵעוֹלָם אִפְשָׁר לֹוֹמַר שְׁאֵין חִסְרוֹן אֵלָא מִבְּחוּץ, וְדָקָא אֶמְרָתָּ – וְמַה
 שֶׁהִקְשַׁת שֶׁהִלָּא תִיֵּינֹו מַה שְׁאִמְרָה כִּבְר הַמִּשְׁנָה 'נִימוּקָה', לֹא
 צְרִיכָא – לֹא הוֹצַרְכָה הַמִּשְׁנָה לְהוֹסִיף אֶת הַטְרִיפוֹת שֶׁל חִסְרוֹן
 אֵלָא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּאָמַר שְׁאֵין רִיאה נִטְרַפְתָּ בְּנִקְבָּ עַד שֶׁתִּנְקַב
 לְבֵית הַסְמָפוֹנוֹת, כְּלוּמַר שֶׁיִּגִּיעַ הַנִּקְבָּ עַד שֶׁם דּוּוּקָא, וְשֶׁמִּשְׁמִיעָהּ
 הַמִּשְׁנָה, תִּנְיָ מִיָּלִי – כֹּל מַה שֶּׁהִכְשִׁיר רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּנִקְבָּ שְׁאִינֹו מִגִּיעַ
 עַד בֵּית הַסְמָפוֹנוֹת, הִרִי זֶה בְּנִקְבָּ דְּלֵית בֵּיהּ וְ– שְׁאֵין בּוֹ] חִסְרוֹן, אֶבְרָם
 נִקְבָּ דְּאֵית בֵּיהּ וְ– שִׁישׁ בּוֹ] חִסְרוֹן, אִפִּילוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹדָה שֶׁהוּא
 מִטְרִיף, וְאֶף שְׁאִינֹו מִגִּיעַ לְשֶׁם.
 מַעֲשֶׂה בַּעֲנִין זֶה: רַבִּי חֲנִינְיָה חָלַשׁ וְ– חָלָהּ, עָל לְנִבְיָהּ וְ– נִכְנַס אֶצְלוֹ
 רַבִּי נָתָן וְכָל גְּדוּלֵי הַדּוֹר עִמּוֹ, אֵייתוּ קָמִיָּה וְ– הִבִּיאוּ לִפְנֵיו] רִיָּאה
 שְׁנִשְׁפָּכָה בְּקִיתוֹן, וְאֶבְשָׂרָהּ וְ– וְהִכְשִׁירָהּ, וְכִאֲמֹר לְעִיל בִּשְׁם רַבִּי
 יוֹחָנָן, שֶׁכִּשְׂרִיהָ הִיא.

אגרות קודש

ב"ה, ב' תמוז, תשי"ג
 ברוקלין.

הנהלת צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו,
 ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם נתקבל מכתבם מכ"ה סיון עם קטעי העתונים והתמונות (וחבל אשר התמונות
 לא עלו כהוגן) ובטח גם להבא ישלחו הנדפס בהעתונים וכו' ופשיטא שישלחו לכאן עכ"פ איזה
 טופסים מהשיחות שהדפיסו או שידפיסו.

מוסג"פ הקונטרס שהו"ל לחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל, וכן הפרובס מהמשך רשימת
 המאסר, ובטח בהתאם להצעתם מאז הנה יוכלו להדפיס המשך המאסר בחוברת בפ"ע - או כמ"ש
 אח"כ בהבטאון.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח סיון, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ' סיון, בו שואל דעתי בהנוגע באיזה מקום ילמוד בעתיד הקרוב.

ומובן שנכון וטוב ביותר וביותר שיקדיש כל זמנו ללימודי קדש, ובפרט בגילו שנוגע הדבר ביותר, ובלשון החסידות יהי' המוח שבראש ממולא רק מעניני תורתנו הק' תורת חיים של ממה"מ הקב"ה, ובעניני תלמוד תורה הרי כבר נודע הפסק דין שאין מקום לדחות ענין של ת"ת למחר ומחרתים, כיון שבכל יום ויום נצטוינו על לימוד זה, ודי ליומו שיפקיע את עצמו ואינו יוכל למלאות מה שחסר הוא אתמול ושלשום, ובדורות האחרונים ובפרט בשנים אלו ובאה"ק ת"י, אשר עלי' נאמר, עיני ה"א בה מראשית השנה עד אחרית שנה, מוכרח ג"כ סדר קבוע בלימוד פנימיות התורה, וכמבואר בזהר הק' ויותר בפרטיות בדברי ר"ח וויטל (בהקדמתו לשער ההקדמות), באגרת הקדש לרבנו הזקן בעל התניא והשו"ע באגה"ק סי' כ"ו ובכ"מ ומבואר שם ג"כ עד כמה גדול הענין ועד כמה נחוץ הוא בשביל הצלחה דנגלה דתורה וקיום המצות.

בשאלתו איך להשפיע על אלו שרואה שמתרחקים מדרך התורה והמצוה.

ידוע בכגון זה הציווי הוכח תוכיח, אלא שצ"ל בדרכי נועם, הוכחה הבאה מתוך אהבת ישראל, ואז גם מצליחים במדה גדולה יותר ובזמן קרוב יותר, ומובן ג"כ שאין להסתפק במה שמדבר עמהם בעצמו, אלא שצריך למצוא ידידים ומכירים שגם הם ישפיעו עליהם בהאמור.

במ"ש אודות מחשבות המבלבלות בעת התפלה - צריך לבדוק את התפילין שלו שתהנה כשרות כדן, וכן אשר בכל יום חול קודם תפלת הבקר יפריש איזה פרוטות לצדקה, ואחר התפלה בכל יום גם בש"ק ויום טוב יאמר השיעור תהלים חדשי - כפי שנחלק התהלים לימי החדש - ומובן אשר כל זה צ"ל בלי נדר.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

לא ידעתי שתיתכן נפש בהמית יראת שמים, ובוודאי
נפש בהמית חסידית
היום יום כג סיון

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים – הלכות שבת ~

א ...אֲבָל לְאַחֲרֵים - מִתֵּר [ח] אֶף הַתְּבָשִׁיל בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת מִיָּד, וְאֵין צְרִיכִים לְהַמְתִּין בְּכַדִּי שִׁיעָשׂוּ¹⁰, אֶף אִם בִּשַׁל בְּשִׁבְלֵם¹¹. שְׁלֹא הִצְרִיכוּ לְהַמְתִּין בֵּן אֶלָּא בְּנִכְרֵי הָעוֹשֶׂה בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁאֵם נִתִּיר לוֹ לְהַנּוֹת

ביאורי הלכה

[ט] בכדי שיעשו – אין צריכים להמתין במוצאי שבת שיעור הזמן הנדרש לעשיית המלאכה.
[י] בישל בשבילם – גם בני ביתו מותרים מיד לאחר השבת²⁹, וכל-שכן שבית-חרושת המייצר בשבת עבור יהודים וכו', מותר לקנות ממנו סחורה שייצר בשבת³⁰.

[ח] לאחרים מותר – ישראל שעשה מלאכה בתבשיל או חפצים אחרים של ישראל אחר ללא רשותו וללא ידיעתו (או שידע ומחה בו) – אסור גם לבעל התבשיל ליהנות ממלאכתו בשבת עצמה²⁷, ומותר מיד לאחר השבת²⁸.

צינונים והוספות

באיסור (סי' רנג סי"ב, סכ"ד), המערים ומבשל ביו"ט באיסור (סי' תקג סי"ב), המבטל איסור לכתחילה (סי' תמז סס"א), וכן לעניין אמירה לנכרי (סי' תקטו ס"א וסי"א), מי שנעשה בשבילו דינו כלו עצמו, אך כבר ביאר בתהל"ד (ח"ג סי' לו) שיש לחלק בין דבר שאיסורו משום קנס לעושה המלאכה (שאסור רק לו עצמו, ולעולם), לבין דבר שאיסורו מחשש שיבוא לעשות שוב באיסור, ואם לא תאסור למי שעשה בשבילו לא בטל החשש (ראה לעיל הערה יא עוד בזה). ומה שבקו"א סי' תקג ס"ק ב (הובא בצינונים) משמע קצת שגם לעניין המבשל בשבת יש להחמיר לאחרים כלו עצמו, סוכ"ס כאן פסק בפשיטות להיתר, וגם שם לעניין המערים ביו"ט מסתמך בעיקר על המג"א בסי' רנג ס"ק יא (איסור משום קנס), ועיקר ההשוואה שם בין המערים ביו"ט למבשל בשבת הוא לעניין שאסור לעולם כמו במבשל בשבת, אבל טעם הגזירה היינו מחמת החשש שיבוא לעשות לאחרים כמו שמסיים שם בקו"א (אלא שבעובר על איסור שהיה והטמנה די בהמתנה לאחר השבת בכדי שיעשו להסיר החשש שיבוא לעשות לאחרים, אבל בהערמה ביו"ט שמלכתחילה מבשל ליום המחרת לא די בכך ואסור לעולם כמו מבשל בשבת (וי"ל שלכך ציין בתחילה למג"א סי' שיח בו מובא לאסור לעולם גם בדבר האסור משום גזירה, וכיון שהמג"א הקל לבסוף בנידון מבשל בשבת לעניין איסור לאחרים, ציין לסי' רנג)).
(30) היינו שאין בזה איסור "מעשה שבת", וראה להלן (הערה לה ואל"ף) לעניין "בכדי שיעשו", וכן אם יש בזה סיוע לדבר עבירה.

27) אף שאין אדם אוסר את שאינו שלו, כשם שאסור לאחרים (ראה שו"ת אמרי יושר ח"א סי' קכט) אסור גם לבעלים, ורק כשלא נהנה כלל מהמלאכה מותר לבעלים להשתמש בחפץ שלו (וכדלעיל הערה יח לעניין דבר שלא נעשה בו שינוי ולא נהנה מהאיסור), ואולי בנידון דידן יש להקל גם אם נעשה שינוי בחפץ אם הבעלים לא נהנה כלל משינוי זה, וכגון פירות שמעדיף לאוכלן חיים ובא אחר ובישלם בשבת, מותר לבעל הפירות לאכלם בשבת כי השינוי שבהם נעשה שלא ברשות, ולפי-זה מי שהוסיף שלא מדעת בעל התבשיל מים צוננים (השייכים לבעל התבשיל) בתבשיל רותח ונתחממו, אם התבשיל היה ראוי לאכילה גם ללא הוספת המים – מותר לבעל התבשיל לאכול בשבת (כי לא נהנה בהוספת המים, וצ"ע במי שהוסיף מים משלו על תבשיל של אחרים שאף שלא נהנים מהוספת המים בתבשיל, הרי אסורים בשתיית המים), ואם בעל התבשיל היה נמנע מאכילת התבשיל ללא הוספת המים – אסור גם כשהוסיף שלא מדעתו, אבל מי שהוסיף מים מדעתו של בעל התבשיל, נאסר התבשיל באכילה עד לאחר השבת אף אם היה אוכלו גם ללא הוספת המים.
28) עושה האיסור עצמו אסור ליהנות מהמלאכה לעולם, ללא חילוק אם עשה בחפץ השייך לו או לאחרים, ברשות או שלא ברשות, אם מכרו וקנהו שוב וכל כיוצא בזה.
29) לא מיבעיא שבני ביתו לא אסורים לעולם (מודגש כמה פעמים בסעיף זה שאיסור הנאה לעולם עבור העושה, ומשמע שבני ביתו ומי שעשה בשבילו דינם כאחרים ואינם בכלל הגזירה), וכאן בא להשמיע שאינם צריכים להמתין אפילו בכדי שיעשו. והנה לעניין המשהה ומחזיר בשבת

בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת מִיָּד יא – יֵשׁ לְחוּשׁ שָׁמָּה יֹאמַר לוֹ לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבַּת, כִּדְּרֵי שִׁיחָהּ הַדָּבָר מוֹכֵן לוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת מִיָּד, שְׁאִסּוּר הָאֻמְרָה לְנִכְרֵי קָל בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת. וְכֵן אָפְלוּ בְּיִשְׂרָאֵל הָעוֹשֶׂה, אֲלֵא שֶׁהִתְחִיל מִבְּעוֹד יוֹם עֲשִׂיתוּ בְּדָבָר שְׁאִסּוּר לְהִתְחִיל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רנ"ג, שְׁאִסּוּר זֶה גַם כֵּן קָל בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת, וְיֵשׁ לְחוּשׁ שִׁיעוּבֹר עָלָיו בְּשִׁבְלִי שִׁיחָהּ מוֹכֵן לוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת מִיָּד, וְלִכֵּן הֶצְרִיכוּ לְהִמָּתִין בְּכַדִּי שִׁיעוּשׁוֹ גַם לְאַחֲרִים, גְּזֵרָה שָׁמָּה יֹאמְרוּ לְאַחֵר שִׁיתְחִיל לָהֶם מִבְּעוֹד יוֹם. אָבֵל אֵין לְחוּשׁ כָּלֵל שָׁמָּה יֹאמַר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לוֹ מְלָאכָה בְּשַׁבַּת בְּשִׁבְלִי לְהִנָּת מִמֶּנָּה בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת מִיָּד. וְעוֹד, שֶׁהִיִּשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁמַע לוֹ יב, שִׁ"אֵין אָדָם חוֹטֵא וְלֹא לז"ג.

חלק ב, סימן שיח, דין המבשל בשבת אִמְצַע סְעִיף א:

ביאורי הלכה

מיד לאחר השבת באופן שיהיה מוכרח לצאת בשבת באיסור³³.

יב) לֹא יִשְׁמַע לוֹ – ישראל מומר³⁴ גם אם עושה מלאכה בקביעות³⁵ לצורך ישראל אחר – מותר לאחרים ליהנות ממלאכתו מיד לאחר השבת³⁶, אך במקום שישנה אפשרות לגרום להפחתה בחילול שבת

יא) במוצאי שבת מיד – מותר לעלות על אוטובוס או מטוס וכל כיוצא-בזה מיד במוצאי שבת, אף אם הכנתו או הגעתו למקום זה נעשו בשבת באיסור על ידי ישראל³¹ (וצריך להזהר שלא יהיה בזה חילול השם וכעין הסכמה והשתתפות בחילול שבת)³². אמנם אם מזמין מונית וכדומה למוצאי שבת, לא יאמר לו שיגיע

ציונים והוספות

34) בפמ"ג (סי' שכה ס"ק כב (ראה גם להלן הערה לו)) כתב ש"אין אדם חוטא ולא לו' היינו באדם רגיל, אבל חרש שוטה וקטן יבואו לחטוא ואולי דינם כנכרי שאסור ליהנות ממלאכה שעשו בשבת לצורך אחרים עד בכדי שיעשו לאחר השבת, ועוד שאמירה לחשו"ק קלה בעיני הבריות יותר מאמירה לישראל מומר. ובשו"ע"ר לא הוזכרה אמירה לחרש שוטה וקטן כדבר שקל בעיני הבריות, ויש לחלק בין מעשה נכרי שהוא מעשה של היתר ולא נאסרה אלא האמירה, לבין מעשי החשו"ק שיש בהם איסור כלשהו עכ"פ. ודין מלאכת התינוק שאינו בר דעת כלל נתבאר להלן על סי' שמג.

35) בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' נ) שפונדק המבשל בקביעות בשבת לאחרים וזו פרנסתו, חל על הקונים הקבועים (ואפילו על קונים מזדמנים) הקנס של איסור הנאה לעולם, וכן כל מי שקונה אצלו מסייע לידי עוברי עבירה, ובקצוה"ש (סי' קכד ס"ק ה): כתבו האחרונים משם כתב סופר... ואינו מצוי אצלי לעיין בפרטי דבריו הקדושים, ומזה יש ללמוד דאלו המחללים שבת בחליבת הבהמות בש"ק כאשר פשתה המספחת בימינו בארה"ק (אוי לאזנים שכך שומעות) הרי מי שקונה מהם בכלל מסייע ידי עוברי עבירה כנז', לבד מה שמחללי שבתות אין להם נאמנות על הכשרות. והנה למ"ש הכת"ס לאסור לעולם לאחרים ראה לעיל (הערה כט) שאין איסור הנאה לעולם גם למי שנעשה בשבילו, ולהלן (הערה לו) נתבאר שגם אין איסור בכדי שיעשו בישראל מומר, וגם בקצוה"ש דלעיל לא העלה סברא לחוש למעשה שבת בישראל, והתמקד בסיוע לדבר עבירה שבזה, ומה שכתב הכת"ס לחוש למסייע לידי עוברי עבירה, וציין לשו"ע יו"ד סי' קנא, הרי שם עוסק במי שמוכר לישראל דבר הנצרך לו לעבירה, ולא לסיוע הכספי בזה שקונה מבעל עבירה, שבזה הסכימו האחרונים שאינו מסייע לידי עבירה, ומה שדנו בכמה ספרים שיש סיוע לדבר עבירה בכל קניה ממחלל שבת ואפילו קונה ממנו דבר

31) בהבאת האוטובוס לא נעשה שינוי בדבר, אף אם הבאתו הצריכה עשיית מלאכות וכדו', וממילא מותר גם לנהג עצמו ליהנות ממעשיו לאחר השבת (ראה לעיל הערה יז לעניין מפתח שהובא באיסור בשבת), וכל-שכן לאחרים (וראה בזה עוד להלן על סי' שכה). ולהעיר, ממ"ש בס' מאור השבת ח"א סי' י"ח שלא גזור שלא ליהנות מאדם משום מעשה שבת, ומותר ליהנות מאדם שהגיע אליו בשבת באיסור (כגון מלצר, סדרן וכו').

32) אגרות קודש חל"א (אגרת יא'תתנו ע' רלג) מענה למי שהודיע שבמוצאי"ק הקרוב יטוס לאה"ק עם חברת התעופה אל-על: הרי זה בקיץ ומוכרח הכנת המטוס כמה וכמה שעות לפני הטיסה עבור בני"ק וק"ל, ע"כ ישאל רב ומורה הוראה. ע"כ. לכאורה, החשש אינו מצד מעשה שבת (השייך בכלל חברה בה עובדים יהודים) אלא מחילול השם שיש בעצם הנסיעה עם טיסה הקשורה בפרהסיא (בהיותה חברה של בני"ק) עם חילול שבת (אף אם הכנת המטוס עצמו נעשית בזמן קצר, הרי ישנם הכנות נוספות לטיסה, ובע"כ חברה המוציאה טיסה במוצאי"ק הייתה פעילה כבר בשבת קודש, ובקניית כרטיס לטיסה זו, ישנו סוג של הסכמה להנהגת החברה בקשר לטיסה זו), ויש כאן איסור גם כשלא נהנה ישירות ממעשה שבת, אמנם, לאחר כמה שעות הנסיעה לא נתפסת כהסכמה והשתתפות לחילול שבת (אף אם סביר שחילולו שבת לטיסה זו כבר משעות הבוקר). וראה להלן הערה לח. וראה גם אגרות קודש חכ"ט ע' קנד שלא לארגן אירועים וכיו"ב בערב שבת אם יגרמו לחילול שבת.

33) דבר זה אסור גם באמירה לנכרי, וכל שכן בישראל, ועליו לתת לו אפשרות סבירה להגיע לאחר השבת בלא לחלל שבת, כגון שיתן לו מספיק זמן כך שיוכל לצאת מביתו לאחר השבת, או יציע לו אפשרות לשהות כל השבת במקום קרוב (ואם עשה מדעתו באופן האסור דינו כמי שעשה מעצמו).

ביאורי הלכה

עד שיש לחוש שיבוא לעשותו בעצמו באיסור כדי להרוויח מעט זמן לאחר השבת – לא אומרים "אין אדם חוטא ולא לו", ולכן ישמע לו³⁹.

– יש לפעול זאת³⁷, ואם ההנאה ממלאכתו נראית כשותפות או הסכמה לחילול שבת, ובפרט בחילול שבת הידוע לכולם ונעשה בפרהסיא – יש להמנע³⁸. [ג] ולא לו – אבל דבר שקל בעיניו ונראה לו כהיתר

ציונים והוספות

בשבת, שאמנם לאחר השבת מותר ליהנות מהם, אך אם דרישה לדבר שאין בו חילול שבת תגרום להפחתה בחילול שבת – כדאי הדבר. אבל בשבת עצמה, אסור לשמוע או להתעסק בחדשות שנוצרו באיסור, גם אם מגיעים אליו באופן אוטומטי, בשעון שבת, או שנמצא במדינה שבה עדיין לא נכנסה שבת ונהנה ממעשה ישראל במקום שכבר נכנסה שבת (ואם המלאכה נעשית על ידי נכרי לצורך ישראל אסור ליהנות ממנה עד בכדי שיעשו, כדלהלן על ס' שכה).

(38) באג"ק (ח"ח ע' קצב אגרת ב'תלה, הובאה לעיל על ס' רמח הערה לד) מבואר התיקון למי שנסע באוני' ישראלית בשבת קודש, ומשמע שהוא תיקון על עצם הנסיעה באוניה וההשתתפות בעניין של חילול שבת וחילול השם שבזה, ולא תיקון על פרט מסויים כמו על ההנאה ממעשה שבת. וראה לעיל הערה לב.

(39) אין כאן שני טעמים שונים לחלק בין חשש שיאמר לישראל לבשל עבורו בשבת לבין חשש שיאמר לנכרי, כי גם הטעם 'שהישראל לא ישמע לו' הוא דווקא בדבר שאינו קל בעיני הבריות, אבל בדבר הקל בעיני הבריות כשם שעושה עבור עצמו ונראה לו כהיתר כך עושה עבור חבירו, אלא שלאחר שנתבאר שבאמירה לישראל לא אסור עבור אחרים בכדי שיעשו כיון שהוא איסור החמור בעיני הבריות, מפרט ב' פרטים שישנם באיסור חמור בעיני הבריות: א. לא חוששים שיאמר לחבירו לבשל עבורו בשבת, ב. "אין אדם חוטא ולא לו" וממילא חבירו לא ישמע לו. (גם אם אין נפק"מ בין ב' הפרטים, לאחר שנתבאר שכאן מדובר דווקא באיסור חמור בעיני הבריות (הפרט הראשון), אי אפשר להתעלם מהפרט השני (ובפרט שבמג"א הביא רק פרט זה, אלא שבשוע"ר ביארו)).

שנעשה בחול בהיתר, כבר כתבו שאין זה להלכה אלא לפעמים רואים צורך לתקן זאת מצד המצב (ראה שו"ת מנח"י ח"ג ס' עט ועוד), וראה אגרות קודש (חי"ג אגרת ד'תקנה ע' רפה) שהאריך בכו"כ פרטים בחומרת הפלגת אוניות ישראליות בשבת קודש והשהיה בהן (ראה גם לעיל על ס' רמח הערה לד) ולא חש למסייע לדבר עבירה, ומשמע שעצם התשלום והשהיה בשבת באוניה המפליגה בחילול שבת אינו נחשב כמסייע לדבר עבירה (אף שתשלום מראש על שירות שיינתן גם באיסור בשבת חמור יותר מ"קונה קבוע" שבנידון הכת"ס, ויתירה מכך, משמע קצת (באג"ק שם) שאין לשלול סברא להעדיף אוניה של ישראל המחלל שבת (בתנאי שלא יחלל שבת בהפלגה זו) על פני אוניית נכרי). אמנם יש לדון בקונה קבוע כוותיה דהכת"ס (בשבת עצמה עכ"פ) מהטעם שמדובר בפונדק הידוע לרבים, והקונים הקבועים נראים קצת כשותפים לחילול שבת (וע"ד המבואר להלן הערה לח).

(36) הפמ"ג (ס' שכה ס"ק כב) ראה גם לעיל הערה לד)) דן לעניין אמירה לישראל מומר, שאין לומר בה "לא ישמע לו", ואם כן יש לאסור גם לאחרים איסור הנאה בכדי שיעשה, אך בשוע"ר הביא כטעם עיקרי שלא חוששים שישראל יבקש מישראל אחר לעשות עבורו בשבת (אף אם ישמע לו), וטעם זה נכון גם באומר לישראל מומר, וגם אם תאמר שצריך לב' הטעמים יחדיו, מ"מ אין לנו אלא חילוק השו"ע בין ישראל לנכרי.

(37) באג"ק (חי"ג שם), שאם חלק גדול מהקונים של דבר שיש בו חילול שבת יעדיפו דבר שאין בו חילול שבת, קרוב לדאי שיעשו עבורם גם באופן שאין בו חילול שבת וכדאי הדבר. ונמצא, שהוא הדין לעיתון שנערך בשבת, ראה ושמיעה של רדיו טלוויזיה וכו', הודעות קוליות שהוקלטו

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות ברכת הפירות ~

~ יום ראשון ~

חלק א' סימן רב דיני פירות האילן:

יא כל הפירות אפילו זיתים וענבים ששראן או בשלן במים אע"פ שזכרם טעם הפרי במים אינו מוכרז על אותם המים אלא שהכל, שהמים הם עיקר. במה דברים אמורים בפירות שזכרן לאכלן חיון אבל מיני ירקות שדרך אכילתם ע"י בישול מי בישולם כמותם שעל דעת כן נוטעים אותם

לאכול גם מימיהם עמהם או עם פת ולא יצאו מתורת אוכל לגמרי ולפיכך מברכין עליהם ברכת הירקות אף אם בא לשותות בפני עצמן אבל פירות שדרך אכילתם חיים אף אם נתייבשו ואז אין דרכם לאכילת חיים אלא ע"י בישול מכל מקום אין עיקר נטיעתם על דעת כן ומכרז על מימיהם שהכל אם בא לשותותם בפני עצמן וכ"ש על מי שרייתם.

ויש אומרים שכל הפירות מי בישולם או שרייתם כמותם ומכרז עליהם בורא פרי העץ אם בא לשותותם בפני עצמן

משקה עליו וממנעם זה מברכין על שכר שעורים שהכל נהיה בדברו ולא בורא מיני מזונות כמו שיתבאר בסימן ר"ד.

ואפילו אם אוכל ג"כ התבשיל עם המרק אין המרק נפטר בברכת התבשיל שאינו טפל אליו כלל כיון שעיקר הבישול בשביל המרק ומכל מקום כדי לעשות על צד היותר טוב ראוי לברך שהכל נהיה בדברו תחלה על המרק ולשתות ממנו בפני עצמו מעט ואח"כ מברך על התבשיל בורא מיני מזונות שגם התבשיל אינו נעשה טפל אל המרק אע"פ שעיקר הבישול בשבילו לפי שמין דגן הוא חשוב ואינו נעשה טפל להפסיד ברכתו כל שבא ליתן טעם בקדירה כמ"ש בס"ר ח"ה.

(אבל תבשיל ממין דגן שהגרעינים עומדים בעינם שברכתו בורא פרי האדמה הרי המרק כמרק של שאר פירות שאפילו עיקר הבישול בשביל אכילת הפירות אין מברכין על המרק אלא שהכל נהיה בדברו לסברא הראשונה הואיל ואין דרך אכילתם ע"י בישול ואף חמשת מיני דגן אין דרך אכילתם ע"י בישול כשהם שלמים ועומדים בעינם אלא לעשות מהם פת או תבשיל לאחר שנכתשו או נטחנו שמפני זה אין מברכין עליהם בורא מיני מזונות אלא לאחר שנכתשו או נטחנו שהוא דרך אכילתם כמ"ש בס"ר ח"ה מפני חשיבותם.

~ יום שלישי ~

אבל מיני קטניות שדרך אכילתם ע"י בישול גם בעודם שלמים ועומדים בעינם מברכים על המרק בורא פרי האדמה לדברי הכל אף על פי שדרך לאכלם ג"כ חיים.

והוא שאין עיקר הבישול בשביל המרק לבדו אבל אם עיקר הבישול בשביל המרק בין במיני קטניות בין במיני דגן מברכין עליו שהכל אף אם אוכל ג"כ התבשיל עמו ואין המרק טפל אליו כלל ואינו נפטר בברכתו אלא לעשות על צד היותר טוב ראוי לברך תחלה על המרק ולשתות ממנו מעט בפני עצמו ואח"כ יברך על התבשיל אם הוא מין דגן אבל אם הוא ממין קטניות לא יברך עליו כלל מפני שהוא טפל אל המרק ונפטר בברכתו כיון שעיקר הבישול בשבילו וכן בפירות שעיקר בישולם לצורך המרק.

אבל מיני ירקות אף אם נתבשלו לצורך המרק כגון לשתותם לרפואה מברך עליהם ברכת הירקות כיון שכל העולם מבשלים אותם לאכילה ואז המרק בטל לגבי תבשיל לא נשתנית ברכת המרק בשביל זה שבשולם לצורך מימיהם.

(כי בטלה דעתו אצל כל אדם ואינו דומה למרק של שעורים שמבשלים לחולה שאין לומר בהם כל כך בטלה דעתו אצל כל אדם שמבשלים לאכילה והמרק בטל לגבי התבשיל שהרי הרבה בני אדם עושים דייסא משעורים שהיא בלא מרק כלל והרבה אין מבשלים אותו כלל אלא עושים ממנו פת וכן מיני קטניות הרבה עושים מהם כעין דייסא בלא רוטב כלל והרבה עושים מהם פת והרבה אוכלים חיים וכן פירות

שכיון שעיקר בישול המים בשביל הפירות לפיכך כיון שנתנו הפירות טעם בהם הולכים אחר הטעם ואינן דומים למשקין היוצאים מהפירות מעצמם או ע"י כתישה וסחיטה שזיעה בעלמא היא לפי שהמשקה אין לו טעם הפרי כמו שיש למרק טעם הפרי.

וספק ברכות להקל ואם בירך בורא פרי העץ יצא וא"צ לחזור ולברך אבל לכתחלה יברך שהכל ויוצא לדברי הכל ואם אכל תחלה הפרי ובירך בורא פרי העץ ואח"כ בא לשתות המרק לא יברך עליו שהכל נהיה בדברו כי שמא נפטר כבר בברכת בורא פרי העץ לכן טוב שישתה דבר אחר תחלה לברך עליו שהכל:

יב וכל זה לצאת ידי ספק ברכה ראשונה אבל אם יש ספק בברכה אחרונה כגון מי שריית או בישול תאנים או שאר פירות של שבעת המינים שברכה אחרונה שלהם היא ברכה אחת מעין ג' וכששותה המרק לבדו יש להסתפק אם מברך מעין ג' או בורא נפשות רבות לכן כל ירא שמים לא ישתה כשיעור אלא בתוך הסעודה או יאכל פרי מז' מינים וגם ישתה מים כדי שיצטרך לברך ברכה אחת מעין ג' וגם בורא נפשות רבות.

אפילו במי שריית צמוקים יעשה כן אם שראן על דעת לאכלן עם מימיהם שאז תורת מרק על מימיהם ולא תורת יין אבל אם שראן שלא על דעת לאכלן כלל אלא לשתות מימיהם לכד תורת יין עליהם אף על פי שלא משך אותו עדיין מן הצמוקים ומברך עליו בורא פרי הגפן על דרך שיתבאר בסימן ער"ב.

~ יום שני ~

וכן בשאר פירות אם שראם או בשלם לשתות מימיהם לבד אין שם מרק עליהם אלא שם משקה ולדברי הכל מברך עליהם שהכל נהיה בדברו ובורא נפשות רבות ולכן מברכין על שכר תמרים שהכל נהיה בדברו ולא בורא פרי העץ וכן על מים מבושלים עם עלים שקורין (ט"ו"א) אין מברכין עליהם בורא פרי האדמה ממנעם זה אלא שהכל נהיה בדברו.

וכן מרק של כל מעשה קדרה מחמשת המינים (בין שהגרעינים שלימים רק שאינם עומדים בעינם שנתבשלו כל כך עד שנתמעכו וברכתם בורא מיני מזונות בין שנחלקו במכתשת לשנים או לשלשה ויותר בין תבשיל מקמח של חמשת המינים) אין המרק נחשב כתבשיל לברך עליו בורא מיני מזונות אם בא לשתותו בפני עצמו אלא א"כ בשלו בשביל לאכול התבשיל שאז הוא בטל לגבי התבשיל אבל אם עיקר הבישול בשביל המרק לבדו כמו שמבשלים שעורים לחולה לשתות המרק לרפואה וכן מקמח עושים לפעמים מעט לכיכרות ומשימים ג"כ מעט קמח לתוך המרק ועיקר הכוונה על שתיות המרק ולא על אכילת הלכיכות מברכין עליו שהכל נהיה בדברו שאינו בטל לגבי התבשיל ושם

לפי שאף מין דגן שנעשה רך וראוי לשתיה כמרק אין מברכין עליו בורא מיני מזונות כמ"ש בס' ר"ח.

אבל מרק שנתבשל בו המאכל או נשרה בו ונתן בו מעם הרי הוא בטל לגבי המאכל וכאוכל הוא חשוב הואיל ועיקרו בשביל המאכל כמ"ש לסברא האחרונה או מפני שדרך המאכל לאכול עמו מרק או עם פת ולא יצא מתורת אוכל לגמרי כמו שנתבאר לסברא הראשונה:

יד ואפילו במרק שנתבשל בו לא נחלקו אלא כשנתבשל בו הפרי לבד בלא בשר אבל אם נתבשל בו בשר לדברי הכל מברך עליו שהכל אם בא לשתותו בפני עצמו אפילו במרק של ירקות כי מעם הבשר שבמרק חשוב עיקר יותר מטעם הירקות או הפרי (אבל מרק של תבשיל ממין דגן שמברכין עליו בורא מיני מזונות הרי מעם הדגן שבמרק חשוב עיקר יותר מטעם הבשר שמין דגן חשוב מכל המינים כמ"ש בס' ר"ח):

~ יום שישי ~

מן וירקות שנתבשלו בחומץ או במשקה שקורין באר"ש או במשקה אחר חוץ ממים אין מברכין על המרק ברכת הירקות לפי סברא הראשונה שאין מי ירקות חשובים כמותם אלא מפני שמבשלים בהם עד שיתנו מעם בהם ויאכלום ג"כ והרי אף אם לא היה הבישול אלא בשביל המרק לבדו לאכלו במעם הירקות שנכנס בו ע"י הבישול לא היו מברכין עליו ברכת הירקות כיון שיש להחזיקו או שאר משקה עוד מעם של עצמו הרי מעם זה עיקר כמו בפירות המרוקחים בדבש שמעם שלהם חשוב עיקר ומברכים עליהם ברכתם ולא ברכת הדבש אף על פי שנתבשלו כדי שיתן מעם בהם ולא אמרו שמרק הירקות כמותם אלא במים שאין להם מעם הנאה של עצמם אלא למו שהוא צמא כמ"ש בס' ר"ד אבל לסברא האחרונה אם עיקר הבישול בשביל הירקות הרי המרק בטל אצלם ונחשב כמותם משנתנו בו מעם אע"פ שיש להם עוד מעם שלהם:

מן כל הפירות בין פירות העץ בין פירות האדמה אין מברכים עליהם ברכתם אלא בדרך אכילתם שעל דעת כן נוטעים אותם ואם דרכם לאכלם מבושלים מפני שהם טובים יותר מבושלים מחיים אע"פ שהם טובים וראויים לאכילה גם כשהם חיים אין מברכים עליהם ברכתם אלא לאחר הבישול אבל כשהם חיים מברכים עליהם שהכל נהיה בדברו אבל פירות שדרך אכילתם הוא ג"כ לאכלם חיים אפילו הם טובים מבושלים יותר מחיים מברכין עליהם ברכתם בין חיים בין מבושלים.

ואפילו פירות שדרך אכילתם הוא כשהם חיים ולא מבושלים שאין דרך רוב העולם לבשלם לא נשתנית ברכתם בשביל שבישולם שכיון שהגיעו לכלל פרי כשהם חיים אין הבישול מבטל תורת פרי מהם והוא שלא נשתנה מעמם לגרעיותא

שדרכם להאכל חיים וגם היבשים שאין דרכן להאכל חיים הרבה שורין אותם לצורך מימיהם כמו שרגילים באגסים יבשים ובצימוקי ענבים לפיכך מברכין עליהם שהכל לדברי הכל).

~ יום רביעי ~

ומיני זרעים שאינם נאכלים לאחר בישולם אלא שולקין אותם לצורך מימיהם כגון השבת (שקורין עני"ש) וכיוצא בו זהו פריים שלא יצאו מתורת אוכל לגמרי כמ"ש למעלה ואפילו אם נתן לתוכן שמן להכשירם וליתן בהם מעם בטל ברוב.

ואם עיקר הבישול הוא רק בשביל התבשיל ולא כדי לשתות או לאכול המרק עם התבשיל כלל כמו שרגילים לעשות במיני עיסה שמבשלים אותם קודם המיזוג שלא לאכול המרק כלל אין מברכין עליו אלא שהכל נהיה בדברו אם בא לשתותו בפני עצמו לפי סברא הראשונה שאין מברכין על מרק של ירקות כברכת הירקות עצמן אלא משום שדרך אכילתם הוא עם הירק לפיכך נחשב פרי כמותם והוא הדין כאן אין המרק נחשב מזון כהתבשיל אלא א"כ דרכו להאכל עמו ולכך נתבשל אבל לסברא האחרונה נהפוך הוא כיון שעיקר בישול המרק בשביל התבשיל והתבשיל נתן בו מעם נחשב כמותו שנעשה טפל אליו.

וכן מי שריית פירות שנכבשו בהם להתקיים אין מברכין עליהם אלא שהכל נהיה בדברו לפי סברא הראשונה אף על פי שנכנס מעם הפרי במים הואיל ולא נכבשו בהם כדי שיתנו בהם מעם ולא היתה הכוונה כלל על המים שיהיו מוכשרים ומוטעמים ביותר במעם הפרי שיכנס בהם כמו שהכוונה היא בבישול ירקות גם על המים שיהיו מוטעמים במעם הירק שלכך נחשבים כמותם הואיל ונתבשלו גם לצורך עצמן ולא לצורך הירקות לבד אבל לסברא האחרונה נהפוך הוא:

~ יום חמישי ~

יג וכל זה במרק שנתבשל בו המאכל או שנשרה בו עד שנתן בו מעם אבל אם לא נתבשל ולא נשרה בו אלא שערבן לאכול יחד ובא לשתותו בפני עצמו צריך לברך עליו ברכה המיוחדת לו לדברי הכל וכשאכלן ביחד א"צ לברך עליו כלום אפילו הוא (שמן) [יין] מפני שהוא טפל למאכל ונפטר בברכתו ואם עיקר כוונתו הוא על המרק והמאכל הוא לצורך שתיית המרק מברך על המרק ואם כוונתו על שניהם אין הולכין בו אחר הרוב אלא מברך על שניהם תחלה על המאכל ואוכל ממנו מעט ואח"כ שהכל נהיה בדברו על המרק אבל לא יברך על שניהם יחד כי ברכה השניה תהיה מפסקת בין ברכה ראשונה למעומה ואפילו אם המאכל הוא מין דגן אינו נחשב עיקר לפטור המרק בברכתו

לגמרי בטחינתם אע"פ שלא נטחנו דק דק כקמח גמור משא"כ בתמרים וכיוצא בהם שנתמעכו עדיין תאר פרי עליהם]].

אבל שומשמן שמתחנן וכן אגוז שכתשו ביותר עד שאינו ניכר במהותו ותארו מברך עליהם שהכל נהיה בדברו הואיל ואין דרכם בכך.

וכן קטניות מבושלים שנתמעכו דרך כלי מנוקב שהן דקים מאד [אבל] אם מיעך אותם בכף מברך עליהם בורא פרי האדמה כיון שממשן קיים וניכר מהותן ותארו ועוד שדרך אכילתם בכך.

וכן פירות שנכתשו ביותר עד שאין תארם עליהם אם הוא דרך אכילתם לא נשתנית ברכתם כגון (זנגביל) או בשמים שחוקים ומעורבים עם (צוק"ר) או מרוקחים בדבש לא נשתנית ברכתם מפני שדרך אכילת הבשמים היא ע"י שחיקה.

וכן ורדים וכיוצא בהם מפירות שדרך אכילתם הוא לחתכם ולרקחם מברכים עליהם ברכתם אפילו הם כתושים ביותר שאין תארם ניכר עליהם כלל כי גם זה דרך אכילתם מאחר שאין דרכם להאכל כשהם שלמים בלא ריקוח אבל אגוז המרוקח בדבש עד שאינו ניכר במהותו ותארו מברכים עליו שהכל נהיה בדברו הואיל ודרך אכילתו הוא בעודו חי ושלם וכן כל כיוצא בו מפירות הנאכלים חיים (וברכת הורדים היא בורא פרי האדמה לפי שאינו עיקר הפרי כי פרחים המה וכן הלוגדרים אינו עיקר הפרי).

שהם טובים מבושלים כמו חיים אבל אם הם טובים יותר חיים מבושלים כיון שגשגנו מדרך אכילתם לגרועותא בטעמם ירדו ממעלתם ומברכים עליהם שהכל נהיה בדברו כשהם מבושלים:

~ שבת קודש ~

יז וכן אם נשתנה תארם לגמרי ע"י הבישול מכמות שהיה בעודם בדרך אכילתם כגון שנתבשלו כל כך עד שנימוחו לגמרי שאין עליהם תאר הפרי כמות שהיה בעודו חי שהוא דרך אכילתו נשתנית ברכתם ומברכים עליהם שהכל נהיה בדברו אבל פירות שדרך אכילתם הוא כשהם מבושלים אע"פ שנימוחו, דרך אכילתם הוא בכך ולא נשתנית ברכתם אע"פ שגשגנה תארם לגמרי.

ואם לא נימוחו לגמרי ועדיין תאר הפרי עליהם לא נשתנית ברכתם אף על פי שאין דרך אכילתם בכך כגון תמרים שמייעכן ביד ועשה מהם עיסה לאחר שהוציא מהם גרעינים וכן כל כיוצא בהם משאר פירות אע"פ שאין דרכם בכך אעפ"כ לא נשתנית ברכתם ומברך עליהם בורא פרי העץ הואיל ולא נשתנה תארם לגמרי.

(ואינו דומות לקמח של חטים שאפילו לא נטחן דק דק אלא עדיין יש בו טעם של חטים וראויים לאכילה קצת חיין ואעפ"כ אינו מברך עליו ברכת החטין שהיא בורא פרי האדמה אלא שהכל נהיה בדברו לפי שגשגנה תאר החטים

~ 'לקוטי תורה' פרשת קרח - הפרשה החסידית ~

והנה פרח מטה אהרן¹

מצ"צ³ עד שעה שהוא גומר - כ"א יום". ועל פן נקרא "שקד" - שהוא ענין מהירות. כמו שכתוב (בירמיה סימן א', [אי"ב]): "מקל שקד כו' - פי שקד אגני על דברי לעשותו"⁴.

וזהו רמז על הכהונה: פי הנה "אהרן" אותיות "נראה"⁵, שעל ידו היו כל ההתגלות והמשכות האורות

"והנה פרח מטה אהרן כו', ויגמול שקדים" (פרשתנו י, כט): להבין למה שקדים?

הנה שקדים הם ממהרים להגמר יותר מכל הפירות ותבואות כמו זית, גפן, תאנה כו', שכולם משתהים ומן רב יותר מהשקדים. וכמו שכתוב בפרבות סוף קהלת (קט"ו, ב'): "מה סימנו של שקד זה? משעה שהוא

רמזים" (שיר השירים ד, יג) וכן "אל גנת אגוז" (שיר השירים ו, יא) כמו שאמר שמואל רבה ריש פרשה ל"ו. - הרה"ו.

3. (ברבות שם בפרוסים הנפוצים: "משעת שניני". אמנם באיכה רבה בפתיחתא כד ובילקוט שמעוני קהלת רמז תתקפ"א - כבכפנים).

4. (ראה במפרשים על הפסוק).

5. (עין מה שנתבאר מזה בדבור הפתחיל "בהעלותך" (לעיל ל, א)).

1. (פנראה נאמר בשנת תקע"א).

2. (ועיין ברבות סוף פרשה קרח. [ומש: ויגמול שקדים - גמול לכל מי שהיה שוקד על שבמו של לוי [ובפירוש מתנות קהונה: "ויגמול" דרש לשון גמול, ו"שקדים" - לשון שקד ומהירות. ובפירוש הרה"ו: מלשון אורב ועושה מריבה, וכמו שאמר ירמיה (ה, ו) "גמר שקד על עריהם" וכן "ישקד ה' על הרעה" וכן "פי שקד אגני על דברי" (ירמיה א, יב) שגמשלו ישראל בהם, ולמה שקדים ולא רמונים ולא אגוזים? לפי שגמשלו ישראל בהם [כמו שכתוב "שלתוך פחדם

השפעות גשמיים.

וכנודע מענין "ואנכי עפר ואפר" (ויקרא יח, כו) – שאמר אברהם על חסד ואברהם רבה שלו, שאין לו דמיון לחסד-דאצילות רק כמו "עפר ואפר" כו.

ולכן, כדי שיומשך מחסד שבאצילות השפעות הגשמיות בעשייה, בצרכי הנפש בגוף – הוא צריך להשתלשל ולירד בהשתלשלות מדרגות רבות בהיכלות דאבי"ע מהיכל להיכל, עד שיתעבה להיות "חסדו" בענינים גשמיים, לרפאות החולה ולכרך השנים¹⁰.

ועל זה אמרו רז"ל (ראש השנה טו, א): "אדם נדון בכל יום" – שהוא נדון לפי מעשיו היום:

האם ראוי וכדאי הוא שירד ויומשך החסד עליו, הנמשך כבר על נפשו למעלה בראש-השנה ויום-הכפורים – שיהיה יורד ונמשך ממדרגה למדרגה, מהיכל להיכל בכדי שיומשך מרוחניות לגשמיות;

או שמא אין ראוי האדם לזה, ואין יתעבב ולא ירד למטה, רק ישאר למעלה ברוחניות, וישם יגיע לו שיוסיפו לו תענוג בגן-עדן, מאחר שנמשך לו החסד, אבל עם כל זה לא יומשך ממנו למטה כלל.

(והנם שמה שאמרו "אדם נדון בכל יום" זהו דברי רבי יוסי ורבי נתן, מה שאין בן לרבנן. מכל מקום, הא על פירוש גם לרבי יוסי ורב נתן, עיקר הדין – בראש-השנה. דאם לא כן, איך יפרשו הפסוק (תהלים פא, ה) ד"כי חק לישראל הוא, משפט לאלקי יעקב" – דקאי אראש השנה?

ואילך. ויש: דהיינו שאמר על כל דבר מדברי תורה – רוחניות הענין. כמו מצות קריאת (ויקרא א, ב): "מן הבהמה" וקריבים חלב ודם על גבי המזבח בכתן ובגד כהונה, והיה אומר ענין הקריבת ברוחניות, ומהו נקרא חלב ודם ברוחניות, ומהו כהן בגדי כהונה.

וזהו, "נבזה מעל גבוה" – פקח מדרגות רוחניות זו למעלה מזו. והשיג שלמה בחקירתו שלשת אלפים משל, דהיינו שלשת אלפים מדרגות זו למעלה מזו, וכולם אינן רק בחינת משל לגבי בחינת אלקות ממש השורה ומתלבש בתורה.

ובדבור המתחיל "מראיהם ומעשיהם" כו, בענין "עושה חסד לאלפים" (תורה אור סט, ג. ויש: "נוצר חסד" . . . הא . . . בבחינת העלם קודם שבא ליד גלוי . . . מה שאין בן "עושה חסד" – שבעוליהם . . . ועל ב' בחינות חסד הנ"ל נאמר "לאלפים כו" – פירוש: אלפים מדרגות. וענין המדרגות – שהם מדרגה אחר מדרגה . . . עילוי אחר עילוי. וכן בהמשכה מלמעלה למטה, הן הם פקח צמצומים, צמצום אחר צמצום . . . והיו "לאלפים" – בין ב"עושה חסד" – בבחינת אברהם חסד-דאצילות, ובין ב"נוצר חסד" – בחינת משה, וזהו, בחינת אברהם ב"עושה חסד" נמשך רק באצילות . . . אבל בחינת "נוצר חסד", בחינת משה . . . המשך גם ב"ע"ע).

ובדבור המתחיל "קחו מאתכם תרומה" (תורה אור פח, ג ואילך).

מלמעלה למטה. וזהו, ההמשכות הנמשכים על ידו, הם נמשכים מרום המעלות עד למטה – במהירות גדולה בלי שום עיכובים.

כי הנה כתוב בברכת המזון: "הן את העולם כולו בטובו. בןן בחסד"; להיות מתנהג משוב וחסדו העליונים השפעות גשמיים, צריך להיות ירדת החסד בהשתלשלות מדרגות רבות מאד, עד שיתעבה ההשפעה ממנו על חסד גשמי. ועל ידי אהרן שהוא בחינת "נראה אור" (תהלים לו, י), היינו שיהיה נמשך השפעת החסד במהירות, שלא יתעבב בהעלמות וריבוי ההשתלשלות שמוכרח להיות נמשך בהם עד שיומשך ויתגלה למטה, כי אם יהיה עובר ונמשך דרך הם במהירות, מבלי עכבה בהם⁷, ועל כן הרמז לזה הוא "שקדים" כו⁸.

וביאור הענין:

הנה ידוע הקושיא: מהו שמבקשים בכל יום ומתפללים: "רפאנו ה'", "ברך עלינו" – הרי עיקר דינו של האדם הוא בראש-השנה ויום-הכפורים! וכמו שכתוב קושיא זו בתוספות⁹.

אך הענין, כי מה שנכתב ונחתם בראש-השנה ויום-הכפורים⁹ – היינו שנמשך לו חסד על נפשו. והחסד ההוא הנמשך מאינסוף ברוך-הוא, הוא למעלה גרדין במלכות-דאצילות, שהיא מקור דבי"ע. והיינו מה שכתוב: "בטובו – בןן ובחסד" שזו, שהוא "חסד עליון" ברוך-הוא, אשר הוא למעלה מעלה ממהות

6. וענין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "כי עמך מקור חיים" – [בפירוש"] באורך נראה אור. [* תקון כבוד קדושת אדמו"ר].

7. (וענין כהאי גוונא מענין "מהירות" – בהרמז"ז אמור, ריש דף צ"ט. כו).

8. (פרק קמא דשבת, דף כ"ב, עמוד ב'. ובפרק קמא דראש השנה, דף ט"ז, עמוד א').

9. (ראה ביצה טו, א).

10. (וייבן זה ממה שנתבאר במקום אחר:

בדבור המתחיל "פתח אליהו", גבי "אין לה עשב כו". [תורה אור יג, ד ואילך. ויש: שאמרו רז"ל: "אין לה כל עשב [מלמטה], שאין לו מל מלמעלה הפקח בו ואומר לו: גדל". . . והרי התפוח הנשמי יש בו מתיקות, "והיה אוכל יטעם" (איוב כ, יא) – האם נאמר שיש בכח הצומח אשר בארץ טעם ומתיקות גם כן? ובשיטתו כפול שאינו מערר ומחית זה כלל]

אלא הענין הוא, שהמתיקות נמשך מחסד ומרירו מנבוכה – והרי הם ענינים רוחניים! רק שבהשתלשלות וסדר ירדת המדרגות מדרגה אחר מדרגה נתגשמו, עד שנמשך מנבוכה חסד – מתיקות כו, עם היות שאין צריך אליו, מכל מקום הוא ממנו ותכונותיו].

וסוף בדבור המתחיל "מזוזה מימין", בענין "שלשת אלפים משל" [תורה אור מב, ב

וגם, מה שכתוב (עקב יא, יב): "עניי ה' אלקיך בזה מראשית השנה", שמנה למדו בפרק קמא דראש השנה (דף ח') – דראש השנה הוא ראש השנה לדיון בו.

ועוד, דאם לא כן, מה ענין "מלכות, זכרונות ושופרות" שאומרים בראש השנה, ו"המלך המשפט" – ב"עשרת ימי תשובה" – ומה יום מימיים?! אלא ודאי גם רבי יוסי ורב נתן מודים דראש השנה הוא "יום הדין".

וכן מאמר רז"ל (פרק ב' דביצה, דף י"ז, עמוד א'): "מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה ועד יום הכפורים" – משמע דאיתי ודאי לכלי עלמא, ואין בזה שום מחלוקת. ואף על פי כן סבירא ליה ד"אדם נדון" גם כן "בכל יום". ותינו על דרך שנתבאר.

וכמו כן, גם לרבנן דפליגי ארבי יוסי ורב נתן, הרי גם לידהו על פרח צריך לומר דשיד בחינת דין בכל יום. שהרי מבקשים כל הבקשות בשמונה עשרה – אף גם לרבנן. כמבואר בגמרא פרק קמא דשבת (דף י"ב, עמוד א' ועמוד ב'). ותינו גם כן על דרך שנתבאר.

וענין המחלוקת שביניהם אין כאן מקומו¹¹.

והנה השפעת חסד זה, הוא מתעבב ושוהה עד שנמשך ובא למטה. שהרי בכל השתלשלות מהיכל להיכל – הוא על ידי משפט, אם ראוי הוא שיימשך ההשפעה למטה, ומעיינים בדינו, ויש מי שמקטרג לומר – שחטא, ואינו ראוי לזה.

(וזהו מאמר רז"ל ברבות וישלח, פרשה ע"ו, על פסוק¹² "ויאמר בגוהו בו אמן כן יאמר": והלא כבר נאמר (דברי הימים א, כב, ט): "הנה בן נולד לך הוא יהיה איש מנוחה"? אלא אמר: "הרבה קטגורין ועמדו מפאן ועד גיחון". עיין שם).

אבל בשנמשך האור והשפע על ידי אהרן, ומגועו תחתיו – כהנים הנושאים את ידיהם¹³ ומברכים את העם ב"ברכת כהנים", אזי השפע היא נמשכת במהירות דרך כל העולמות באין מונע ומעכב, ואין מעיינים בדין כלל.

(ועל דרך שנתבאר לקמן תצא לט, א ואילך) על פסוק (תצא כו, א): "ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם בו" – שלא שמע שום קטרוג, ותינו על ידי "כי אהבך בו" (שם). וזהו שמברכים כהנים: "אשר קדשנו במצותיו לברך את עמו ישראל באהבה".

ועל דרך זה יש לומר פירוש הפסוק (תהלים קמו, טו): "השולח אמתו ארץ, עד מהרה ירוץ דברו", דפירוש "השולח" הוא – פשיורר השפע לאט לאט, ובהדרגה ובמתון. אבל "עד מהרה ירוץ דברו" תינו פשהשפע הולך במהירות, על דרך הנ"ל¹⁴.

ועיין ברבות פרשת ואתחנן: "יש תפלה ששענית לארבעים יום בו, ויש תפלה ששענית לעשרים יום בו, ויש תפלה ששענית ליום אחד בו, ויש תפלה בו". עיין שם¹⁵.

וזהו ענין "ברכת כהנים":

"יברכך ה' וישמך" (נשא ו, כד). ואמרו רז"ל: "יברכך" – במקומו בו, "יברכך" – בבנים בו. "וישמך" – מן המזיקים, כמו שכתוב ברבות, נשא, פרשה י"א. תינו, שנמשך החסד העליון מיד בגשמי, להיות הברכה בבני ומזוני.

"יאר ה' פניו" (נשא שם, כה) – תינו הארת פנים.

"ויחנך" (שם) – שנמשך למטה מטה.

ואמנם שרש הפעם לזה, על היות המשכת החסד שעל ידי אהרן נמשך במהירות באין מעכב ומונע ההמשכה, הוא לפי כי "אית חסד ואית חסד" – "חסד עולם", "ורב חסד". והנה ההמשכה על ידי אהרן הוא מבחינת "ורב חסד"¹⁷, והוא חסד שבלי גבול, שיוורר ונמשך "על פי מדותיו", ואין שום בחינת דין שיעכבו כלל. מה שאין כן ב"חסד עולם", יש כנגדו בחינת דין המעכב¹⁸.

ותמשל לזה: על דרך משל נהר גדול כמאד, שהליכת המים הוא בתגבורת גדולה – לא יוכלו לעכב הליכת המים. מה שאין כן בנהרות שאין גדולים כל כך –

11. וכבר האריך בזה גם כן בעשרה מאמרות, מאמר חקור דין, חלק ב', פרק א' ופרק כ"ו.

12. (מלכים א' א, לו. וישם: "וענין בגוהו").

13. (סוטה לח, א. טור שלחן ערוך אורח חיים קכח, יב)

14. ועיין מה שנתבאר על פסוק זה במקום אחר (ראה לקושי תורה שיר השירים יא, ג).

15. ועיין מה שנתבאר במקום אחר, בפירוש "מהר קח את הלבוש בו" – בדבור

המתחיל "עד דלא ידעי בין כי" (תורה אור מגילת אסתר צה, ד).

16. (זכר חלק א ויחי רט, א. זכר חלק ג נשא קל, ב).

17. כנזכר על פסוק "בהעלותך" (לעיל בהעלתך ל, א). ועל פסוק "ועשית בגדי קדש" (תורה אור פב, א ואילך).

18. ועיין מה שנתבאר במקום אחר על פסוק "חסדי ה' כי לא תמנו" (תנאי, אגרת הקדש סיפון י').

(אונקלוס האינו לב, לה) "יחש עתידות למו" – "ומבע דעתיד להון"²⁰. דהיינו שבשבת נמשך האור והשפע גם בן במהירות, משום ד"כל דיני מתעברין מינה כו". עיין שם²¹.

ויוכן על פי מה שכתוב (בירמיה סימן ל"א, כ"ו)²², שיש שקידה למוטב ולטוב. ועל דרך זה נאמר (מסין מא, לב): "פי נכון הדבר מעם האלקים, וממהר האלקים לעשותו" – והיו שני שבע וגם ההפך²³.

ו"שקדים" דגבי מטה אהרן, "ויגמול שקדים", היינו כמאמר²⁴: "אל עליון גומל חסדים טובים" דפירוש "טובים" – על דרך "האור כי טוב" (בראשית א, ה), "אהרן אותיות נראה", שיומשך האור למטה להיות "נראה אור"²⁵.

מעכבים הליכת והמשכת מימיו על ידי עצים ועפר וכיוצא, עד שממדין על ידי זה עליהם בית הטהרה או גשרים. אבל בנהר גדול מאד לא יעקב על ידי מונעים ומעכבים הנ"ל, כי אם הלוך ילך כמנהגו, וישטוף העצים והעפר המעכבים.

כך הנמשל פענין ההמשכה מבחינת "ורב חסד" – הוא הולך ונמשך במרוצה. וכל הדינין מתעברין ומתבטלין מתחתו כו'.

(ועיין מה שנתבאר במקום אחר, על פסוק (תהלים יב, ג) "יום ליום יביע אומר" (סידור עם דא"ח קפ, ב ואילך), דפירוש בזהר תרומה קל"ו, ב': "יביע", כמה דאת אמר: 'מבע', אתעבר אוהו לאתנהרא דא מן דא"¹⁹. לשון מהירות. כדמתרגם

19. (תרנום: כמו שנאמר 'מבע' – נעשה במהירות להאיר זה מזה).

20. (ומחיש העתיד להם).

21. ועיין עוד מענין שקדים – [בזהר] בפרשת שמות (ט"ו, ב'). [ישם: "תא חיו, שקדים – מנהון מררין מנהון מתיקין כו"].

22. (לא, ו): "כאשר שקדתי עליהם לנחש ולנתין ולחרם ולהאביר ולהרע, בן אשך עליהם לבנות ולנטע").

23. ועיין בספר "מן דוד" באות גימל מזה.

24. (תפלת העמידה).

25. ועיין מה שנתבאר עוד מענין ברכת כהנים, בדבור הפתחיל "ענין משמח חתן". (לעיל צו ט, א).

(ועיין בהרמ"ז פרשת שלח, דף קנ"ח: "ועוד נודע שישני מיני שפע הם כו". עיין שם [ישם: "האחד הנמשך מלמעלה ומתפשט והולך לזון את כל העולמות, וכל עולם ועולם נוטל חלקו, וזה הולך ומתעבה מפרדנה למדרגה. וחמין השני הוא האור העובר דרך מעבר ואינו מתפשט (נסח אחר: מתעט) אלא מתעבה מראש עד סופו").

ב.

חוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה כו'

הם כו' דהיינו מפני שכח החסד הזה יורד כ"כ למטה לעמוד גם לנגד כל מקטרג רע דק"נ דעשיה להצדיק גם את הרשע (כמו לקבל הבע"ת כמו"ש וימנך פשוטה לקבל שבים ימנך דוקא כמו שקיבלו למנשה כו' (סנהדרין קב, ב) וכה"ג) מפני שביכולתו לעשות הקטנה גם מעון וחטא גדול שימוצא גם בזה זכות וחסד כנ"ל בבחי' החסד שכח"כ שיוכל לטהר גם את הטמא ולהכשיר גם את הפסול כו' (כמו (איוב יד, ד) מי יתן טהור מטמא לא אחד כו') וכמו ביו"כ שנמשך הרחמים וחסדים עליונים נא' (ישעי' א, יח) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו כו' (וכמו בירור הא' לברר גם את הפסולת הגם ביותר כו') וזהו הנק' כסא הרחמים בכלל וכלשון הזהר הוא שקורא זה בשם דרגא דרחמי שהוא בחי'

(לד) והנה ע"פ כל הנ"ל יובן ג"כ בכללות ההשתלשלות למעלה בע"ס דאבי"ע שיש ב' מדרגות דבחי' או"י ואו"ח הנ"ל הא' בחי' ע"ס דאו"י שהוא בבחי' אור החסדים דוקא והוא בחי' ירידת האור האלקי שהולך ונמשך מלמעלה למטה בבחי' החסדים העליונים דבחי' ימין מקרבת להאיר גם למטה מטה ביותר והוא גם בעולמות התחתונים ביותר שיש שם תערוכות רע הרבה עד שגם בבחי' נוגה דעשייה שרובו רע ומיעוטו טוב כו' שנק' חושך ואפילה כו' גם שם יגיע אור החסדים העליוני' דבחי' או"י להאיר באור העליון לברר שם גם בחי' הגסות דק"נ להוציא הטוב שנפל בהם ומוזה יבא ג"כ ענין וסיבת הסתלקות כל הקטרוגים הקשים שבבחי' גבורות קשות דק"נ ויתבטלו ממציאותם גם

אד' דינא דמלכותא כו' כנ"ל ושם הוי"ה עצמו הוא בבחי' החסדי' והרחמי' וכמ"ש בע"ח בכמה מקומות בשרש בחי' זו"נ דאצילות שו"ש וה' הוא ובית דינו כו' שהן בבחי' ב' הפכים דחו"ג ששרש דבחי' זו"א שהן המדות דאצילות רובו הוא בבחי' החסדים דאו"י (כמ"ש זכר חסדו שהזכר רובו חסדים כנראה גם באדם למטה שהזכר עיקרו ורובו חסדים והנקבה טבעה מלאה גבורות ודינין כו') ושרש בחי' המל' רובה הוא בבחי' הגבורות ודינין וז"ל רז"ל וה' הוא ובית דינו שהוא בחי' המל' שהוא שם אדני או שם אלקי' כידוע (ועכ"ז הרי בחי' הגבורות דנוק' נמתק' בחסדים דרכורא וזהו עיקר היחוד וזווג דזו"ג בחבור ויחוד דמ"ד ומ"ן מצד שכלולים זה מזה כנ"ל) וזהו משמעות פשט הכתוב במ"ש ארדה נא ואראה הכצקתה הבאה אלי דהיינו שם הוי"ה דבחי' זו"א שרובו חסדי' הוא שא' בתחלה ויאמר הוי"ה זעקת סדום כו' ארדה נא כו' הכצקתה של מדה"ד שהוא בחי' המל' שעולה בבחי' הגבורות ודינין משום דרובה דינין וגבורות כנ"ל ולפי שהמל' עולה בבחי' או"ח מלמטה למעלה דוקא כנ"ל ע"כ א' הכצקתה הבאה אלי מלמטה למעלה דוקא כי כל בחי' או"ח בבחי' הגבורות הוא עולה מלמטה למעלה שכך היא טבע מדה"ד לעלות למעלה בעילוי אחר עילוי כנ"ל בכח השכל המטה כלפי דין כו' עד שעולה בבחי' העצמות ממש וזהו הבאה אלי ממש ואמנם הרי הוא לנגד בחי' החסדים דאו"י שבמדות דשם הוי"ה דז"א וזהו שאמר הבאה אלי לנגד ממש כו' וד"ל:

ע"ס דחסדים דאו"י דוקא כנ"ל. והמדרגה הב' הוא בחי' ע"ס דאו"ח שהן בבחי' הגבורות דוקא כנ"ל והוא בחי' כח ואור האלקי שעולה במדת הדין שבחכ' ומדות לדקדק עד כחוט השערה גם בעליון ביותר כענין ושמים לא זכו בעיניו כו' כמו כח השכל המטה כלפי דין לממא גם את המהור כו' ולהרשיע גם את הצדיק כו' שזהו מצד בחי' הרוממות והעילוי בהסתלקות דבחי' או"ח אל העצמות דוקא להיותו בבחי' הגבורות דוקא וזהו הנק' גבורות דאו"ח שעולה למעלה אל העצמות דוקא היפוך ממש מבחי' או"י דחסד הנ"ל והוא הנק' כסא הדין בכלל כלשון המדרש ובלשון הוזהר נק' דרגא דדינא כנ"ל והן ב' הפכים בתכלית מן הקצה לקצה כנ"ל (כמו טבע האש ומים שהן הפכים זה עולה זה יורד ומ"מ יש בהן בחי' התכללות כנ"ל וכן יש כאן באו"י ואו"ח כמשי"ת):

(לה) והנה ע"פ הקדמה זאת יובן דרך כלל בפי' הוזהר והמדרש במ"ש ארדה נא שירד מכסא הרחמים לכסא הדין שזהו שירד מבחי' החסדים דאו"י כנ"ל לגבורות דאו"ח דוקא שזהו מדרגא דרחמי לדרגא דדינא. אך מעתה יש להבין מאין בא כח ההכרעה הזאת לירד מרחמים לדין מאחר שהן ב' הפכים ממש כנ"ל ובפרט אחר שכבר ה' עומד בבחי' הרחמים כנ"ל וגם לתרץ כל שאר הקושיות דלעיל. הנה תחלה יש להקדים דענין ב' מדרגות הנ"ל דחו"ג דאו"י ואו"ח הוא ענין א' עם מאדז"ל במה שא' וה' הוא ובית דינו כו' שהוא בחי' המל' שנק' בית דינו שהוא שם

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - אחרי ה' אלקיכם תלכו

ה. ואת מצותיו תשמרו ובקולו תשמעו. הנה במצות כתיב אשר אנכי מצוך היום על לבבך פי' כדי להמשיך לבבך אליו ית' כמים הפנים כו' שע"י המצות שהן רצונו ית' אשר קדשנו במצותיו שנמשכו למטה על נפש האדם יתעורר רצון הנפש ג"כ אליו ית' כמים הפנים וזהו עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו פי' שימשיך רצונו ית' שהן המצות למטה כדי שיומשיך רצון הנפש אליו ית' וזהו ענין נר מצוה דהיינו שמהמצוה נמשך נר והארה בנפש היא הארת הרצון והאהבה שכלב (ולכן ארז"ל ר"א יהיב פרוטה לעני והדר מצלי וכמ"ש בסידור ע"פ הקל קול יעקב) (ודרך

כלל נחלקי' המצות לג' דברים שהעולם עומד עליהם תורה ועבודה וגמ"ח שע"י גמ"ח ממשיך בבחי' חסד דרועא ימינא וע"י עבודה בבחי' דרועא שמאלא ותורה היא קו האמצעי וזהו ועל הכסא דמות כמראה אדם כו' וג' קוין אלו נחלקים דרך פרט לרמ"ח איברים וזהו ענין נר מצוה, וכמבואר בפע"ח בענין נר שבת שהוא בחי' רמ"ח איברים עם תרין דרועין כו' והיינו בחי' אהוי"ר הנמשכ' מלמעלה ע"י קיום המצות שזהו בחי' תרין דרועין ימין ושמאל תפוצי וזהו ענין על לבבך כו', וזהו מ"ש אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' וכתוב ג"כ ויצונו ה' את כל החוקים ליראה

בן ובחי' עבד. בן היא האהבה ושמחת הנפש להיות תלכו ממדרגה למדרגה ובחי' עבד לעבוד כמו העבד שעובד את אדונו שאין כוונתו רק לעבוד את אדונו למלאות רצונו הגם שלא יהי' לו שום מעם והשגה בעבודתו וגם אינו יודע טיב העבודה ומהותה שיהי' לו חפץ ותשוקה מצד העבודה עצמה אעפ"כ הרי הוא עובד בלב שלם מחמת שמקבל עול רבו לעבדו בכל כחו כך צריך כל האדם לקבל עול מלכות שמים ולקיים מצותיו ית' מחמת שכן צוה לו המלך כו' הגם כי מצות צריכות כוונה וכוונת' היא השמחה באהבת ה' כמים הפנים מפני שבה ועל ידה נמשך רצון העליון ב"ה אשר קדשנו במצותיו מ"מ צ"ל ג"כ בחי' עבודה, כי הגם שעבודה זו היא מדרגה התחתונה שבנפש נגד השמחה באהבת ה' מ"מ הרי יש בה מעלה אחרת מצד ההכנעה והביטול כו' וכמ"ש במ"א שזהו שהוכיח שמואל את שאול הלא שמוע מזבח טוב כו', וגם הנה עי"ז וכו' תדבקו ל' רבים כי יש בנפש ג' בחי' נר"ג שהם מחשבה דבור ומעשה, ומעשה היא בחי' עבד עשייה וצריך האדם לאכללא דבור בדבור ומחשבה במחשבה כו', והנה התקשרות המחשבה היא בדביקות הנפש ושמחתה באלקים חיים אך המעשה שהיא מדרגה האחרונה וצריכה ג"כ להעלות ולקשר בה' אין התקשרותה אלא ע"י בחי' עבד שהוא בחי' עשי', וגם למי שאין יד שכלו ותבונתו מנעת להוליד מהן אהבה עזה בבחי' תלכו תחי' זאת עבודתו תמה לעבוד עבודת עבד ועי"ז וכו' תדבקו בתוספת נוי"ן פשוטה שהנו"ן פשוטה יש לה רגל ארוכה ומשובה למטה ורמוז שתתפשט ותומשך הארת גלוי אלקותו ית' למטה מטה עד שאפילו בחי' עשייה יהיה כולו קדש לה' שאז לא יהי' יניקה לסט"א וחיצוני' כלל כמ"ש ואת רוח הטומאה אעביר כו':

הנה ירידת הנשמה הוא בשביל הנסיונות שבאין לאדם כדי שיתחזק לעמוד בנסיון ועי"ז יבוא למעלת ומדרגת לדעת את ה' בבחי' הרגשה וזהו כי מנסה לדעת: והמעם כי ע"י שעומד בנסיון מתברר חיות אלקי שנפל בשב"כ בהדבר המסתיר שזהו גוף הנסיון כו' וזוה נמשך בחי' הדעת: אך אם אין בינה אין דעת וההתבוננות הוא מ"ש אחרי ה' תלכו ענין יש מאין הגם כי ממך הכל אך הוא רק מבחי' זיו והארה בעלמא כי עמך מקור חיים כו' המקור חיים מכל ובטל אצלך וזהו בחי' אחרי ה': ומהתבוננות זו נמשך להיות תלכו באה"ר ושמחה טוב לב כי וירם קרן לעמו למעלה מבחי' היוו כו' וזהו בחי' רצוא ואח"כ השוב ואותו תיראו יראה עילאה מצד עצמותו ית' כי יש יראה תתאה ביוצר אור בחי' יערי ואח"כ דביש מתיקות האהבה בק"ש בחי' תלכו ואח"כ שמנה עשרה בחי' ואותו תיראו יר"ע: ואח"כ ואת מצותיו תשמרו אנכי מצוך להיות עי"ז על לבבך כמאמר עשה רצונו כו' כדי שיעשה להיות רצונך כרצונו וזהו

את ה' היינו שע"י קיום המצות יומשך מלמעלה בחי' אהו"ר להנפש, אך בחי' התורה אור הוא בחי' קו האמצעי שלמעלה מב' קוין הנ"ל וכדלקמן), אך הנה המצות צריכות שמירה דהיינו הנר שנמשך מהן וכענין לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל כו' וארז"ל עבירה מכבה מצוה דהיינו מכבה את הנר ונשקע אש האהבה (אבל אינה מכבה גוף המצוה עצמה ח"ו לומר כי לא תזכרנה לו המצות בחשבון ח"ו שהרי מי שיש בידו מחצה זכיות ומחצה עוונות ח"ו מנוחלי העה"ב אלא שנפרעין ממנו על עוונותיו ואינו מאבד זכיותיו ח"ו רק דהכוונה שמכבה הנר וההתפעלות הנמשך בהנפש ע"י קיום המצוה) וצריך שמירה שלא יבא לידי איבוד ח"ו, והיינו ע"י כי ובקולו תשמעו כו' היא קול התורה כי עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה והמעם שעם היות שהמצות הם הארת רצון העליון ב"ה עכ"פ הרי ירדה למטה בנפש ונגבלה בבחי' כלי והרי יש בחי' זלע"ז שכשם שע"י המצוה הוא מקיים הרצון כך הנה בעבירה הוא עובר הרצון ולכן עבירה מכבה הארת המצוה, אבל התורה היא אלפים שנה כו' אורייתא מחכמה נפקת כו' היא המאירה את הנר מצוה וכמ"ש כי נר מצוה ותורה אור (אח"כ מצאתי להרמ"ז ר"פ בהעלותך פ' ג"כ מעם לזה) שהתורה היא האור להנר של המצוה כי מקור התורה ושרשה היא הגבה למעלה מקורא ושרשא דכולא מבחי' י"ג מדה"ר הנמשכ' בחדש אלול (כמבואר במ"א בפ' הרועה בשושנים א"ת שושנים אלא ששושנים נודע דשושנה אית בה תליסר עלין שהם בחי' יגמח"ר)* כי אז הוא זמן ועת רצון למעלה ובכל שנה ממשככים י"ג מדה"ר ע"י התורה כי מקור תרי"ג מצות דאורייתא וז' דרבנן בנימי' תר"ך הם תר"ך עמודי אור מקורות הרחמים והסליחות ושם נושא עון ופשע ולכן אין עבירה מכבה תורה לפי שנמשך בחי' נושא עון כו' (וכמ"ש במ"א ע"פ ואתחנן חנם בלא מצות שהיא בחי' אתעדל"ע שכלא אתעדל"ת שמשם שרש התורה יעו"ש באריכות). וזהו ובקולו תשמעו כי כל קול הוא בחי' המשכה מלמעלה למטה כך התורה היא נמשכה מלמעלה ממקום גבוה מאד ע"י תנאים ואמוראים מארי מתני' וגמ' והלכה זו שנאמרה מפי ב"ש וב"ה היא דבר ה' עצמו וכמ"ש ודברי אשר שמתי בפך ודברי ממש וזהו ובקולו תשמעו כי כל הקורא ושונה הקב"ה יושב ושונה כנגדו רק אתם תשמעו כענין שמע השמע לאונך מה שאתה מוצא מפך פי' שאתה היא בחי' תשבע"פ שהיא דבר ה' המדברת בפך (זו"ש אוכיר את שמי שהוא ית' עצמו המדבר בפיו להיות התורה בחי' אתעדל"ע שכלי אתעדל"ת א"כ אני עצמי המזכיר את שמי בפך כו'):

ואותו תעבדו וכו' תדבקו. פי' תעבדו להיות בחי' עבד וכמ"ש עבדו את ה' בשמחה כי צ"ל בב' בחי', בחי'

הנר הנמשך מן המצוה אך עבירה מככה נר זה ולכן צ"ל בחי' נושא עון י"ג מדרה"ר דאלול רק צ"ל השמע לאונק כו' תשמרו ע"י התורה ובקולו תשמעו שאין עבירה מככה תורה ואח"כ ואותו תעבדו:

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

וידבר גו' איש כי ידור נדר

רק בחי' אחוריי' וחיצוני' אבל כל רצונו יהי' לה' לבדו וזהו משארז"ל למה קדמה פ' שמע לוהא"ש כדי שיקבל עליו עומ"ש תחלה ואח"כ יקבל עליו עומ"צ, ד[עומ"ש] היינו בחי' רצוא, ופ' רצוא היינו לשון רצון אם רץ לבך דהיינו שלא ירצה רצון אחר כ"א לה' לבדו, ואח"כ יוכל להיות פ' שני' ואספת דנגך רק שיהי' בבחי' חיצוני' ועי"ז יוכל להיות ואספת דנגך שיאסוף אותם מעלמא דפרודא לעלמא דיתודא, אבל אם פנו אלי עורף ולא פנים דהיינו שכל חפצו ורצונו מונח במילי דעלמא ממילא הוא בבחי' עורף לאלקות לפי ששני פנים אין לאדם וממילא אם מניח הפנימיות במילי דעלמא, ממילא הוא לאלקות בבחי' עורף, ועל כן צריך להיות ענין הנדרים כי נדרים סייג לפרישות, פרישות הוא בחי' הברלה שמבדיל א"ע ממותרות רק כפי ההכרח, וזהו ענין הנדרים. אך א"כ איך יוכל החכם להתיר את הנדר, אך הענין הוא לפי שהוא חכם ע"כ יכול להתיר מה שאסר ע"ע, והעיקר הוא לפי שהנדרים הוא בחי' אתכפאי לבד אבל החכם הוא בחי' אתהפכא מחשוכא לנהורא ע"כ יכול להפוך ולהתיר מה שאסר ע"ע.

וזהו פתח במזבח וסיים בשולחן דהיינו שאח"כ יכול ג"כ לברר את המאכל שאוכל היינו ע"י שמברך עליו תחלה וסוף ובירר תחלה את נה"ב שלו בתפלה, ואח"כ יוכל לברר גם את המאכל, אך מ"מ הוא בירור גשמי ואין זה ערך אל הבירור דתפלה, ולכך אסור לאכול קודם התפלה לפי שהתפלה היא בירור רוחני וזה הוא בירור גשמי וגם לא הי' יכול לברר את המאכל אם לא הי' מתפלל, וזהו פתח במזבח דוקא תחילה מזבח ואח"כ יוכל להיות סיים בשולחן דהיינו שאח"כ גם המאכל נותן בו כח שיוכל להתפלל וללמוד. והנה עיקר החילוק של מזבח ושולחן הוא דמזבח הוא בחי' בירור דחכ' אבל שולחן הוא בירור בחי' בינה, דשולחן הוא בחי' יין ויין הוא בחי' בינה. והנה כ"ז הוא כשיכול לברר את המאכל, אך אם רואה שאינו יכול לברר אותו העצה לזה שידור אותו ממנו וכמ"ש נדרים סייג לפרישות, ופרישות הוא לשון הפרשה שמפריש א"ע ממנו וכמ"ש והייתם קדושים כו' ופירש"י מופרשים ומובדלים קדש א"ע במותר לך. ובאור הענין הוא דהנה ארז"ל עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי דהיינו שיהי' כל חפצו ורצונו רק לה' לבדו. ובמילי דעלמא צריך להיות

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

כי תצא למלחמה על אויבך, ש"פ תצא, תרד"ע

שהאור הוא מאין ליש והכלי היא מיש לאין יהי' זה במזיגה נכונה כפי אמיתות הכוונה שע"ז יהי' ההתחברות והתכללות שלהם כו', דתיקון הא' הוא שמשנים טבעם, דטבע עצמם הוא שהאור הוא בבחי' אין והכלי בבחי' יש, ותיקון הוא שמשנים טבעם שהאור לא יהי' בבחי' אין ביותר והכלי לא תהי' בבחי' יש ביותר כו', והתיקון הב' הוא שמשנים

שי"ן) והנה בתיקון הנ"ל יש בזה ב' עניני תיקון, הא' בהא"כ מצ"ע שהאור לא יהי' בבחי' אין ביותר ויהי' באפשר להתחבר עם הכלי, והכלי לא תהי' בבחי' יש ביותר שיהי' באפשר להיות כלי לאור כו', ובכלל זה הוא שהאור והכלי יהיו בערך זל"ז שלפ"ע מעלת האור תהי' הכלי כו', ותיקון הב' הוא בזה שמתחלפים פעולתיהם

במדר' גבוה ביותר בבחי' מ"ה ע"כ הגם שנתפסין בגשם מ"מ הנה"א הוא בהתגלות כו'. והענין הוא דהנה באמת הרי האור דש' מ"ה אינו שייך שיתעלם ויסתתר להיות שהוא אור עצמי וכל אור עצמי אינו מקבל העלמות והסתרים כו', דהעלמות והסתרים שייך רק על הארה שהיא הארה חיצונית אבל על אור עצמי אינו שייך העלמות והסתרים כו', וא"כ הנשמה שהיא בחי' מ"ה והיא אור עצמי כו' הרי אינו שייך שתתעלם כו', ומה שהנשמה מ"מ מתעלמת בגוף ונה"ב זהו מפני שכחי' מ"ה שבה בא בבחי' התעלמות כו', וכמשנת"ל פ' רע"א ובפרקים שאח"ז בענין בקיעת ש' מ"ה שעם הבקיעה ה"ה מתעלם עם היותו שהעצם הוא בוקע כו', ונת' שם דכמו"כ בגשמות ע"י שנמשכים מיוחד ז"נ מתעלם בחי' מ"ה שבהם וע"כ באפשר שיתעלם בנה"ב כו'. והנה גם כשהנשמה מתעלמת בנה"ב אין זה שהיא מתעלמת בעצם, דהאור שלה בעצם אינו מתעלם באמת, וכמ"ש במ"א ההפרש בין הניצוצות דתתו ובין הנשמות, דניצוצות דתתו שנפלו בשבירה הרי נתעלם האור שלהם גם בנפילתם בק"ג שאינן בבחי' אור כו', ומכ"ש בנפילתן בנקה"ט שאין בהם טוב כלל, דבאמת א"א שאין בהם טוב דא"כ כמה הוא קיומם אלא שהטוב אינו טוב והיינו שאינו בבחי' אור כלל כו', משא"כ בגשמות כמה שהנשמה נופלת ר"ל אפי' בנקה"ט אינה מתעלמת לגמרי שלא תחי' בבחי' אור כלל כ"א היא מ"מ בבחי' אור רק שהיא מתעלמה מאד בהלבושים דנה"ב ואינה שייכה לשום הרגש ענין אלקי והיא רחוקה מאד כו', אבל מ"מ אינה מתעלמת בעצם כו', ובוה יש חילוקי מדר' בגשמות דאותן גשמות שהן בבחי' מ"ה במדר' תחתונה ה"ה מתעלמת יותר בגוף ונה"ב, וגשמות שהן במדר' עליונה יותר בבחי' מ"ה אינה מתעלמת בהתלבשותה בנה"ב ואור הנשמה הוא בהתגלות יותר שנגיש בו ענין אלקי ומתפעל בזה, והוא מה שתיכף יתפעל כמחוה בגדולת ה' ומתבטל לאין האלקי בנקל מאד שזה משום דבחי' מ"ה דאדם שבגשמותו היא במדר' עליונה ביותר, ואמנם גופו שהוא הנה"ט שנמשכה ע"י תאות היווה דאו"א שנק' בהמה ששרשה מדיכלות דק"ג היא גסה ביותר והיינו בכל מדות רעות וכלי ביטול היש כלל כו', ואין לאור הנשמה שייכות אל הגוף ונה"ט כלל, דהגם שמצד הנשמה הוא מתפעל מאד בענין אלקי ופועל בו הוזה גדולה ומתבטל באמת כו', אין זה נוגע אל הגוף כלל וכשבא לדבר תאווה לא יוכל לכבוש רוח תאוותו כו', מפני שהגוף גם ועב בעצם והנשמה אין לה שייכות אל הגוף לשלוט על רוח תאוותו כו', וכמו שרואין בכמה בנ"א הפכיים כאלו דבשעה א' הוא טוב לגמרי ובשעה הב' הוא להיפך לגמרי כו', והיינו שזה מצד הנשמה והוא אמת לפי שעה דכאשר מתעורר מצד הנשמה הוא טוב באמת כו', וזה מצד הגוף כו', עד שגם בזמנים שהן

פעולותיהם שהאור הוא מאין ליש והכלי מיש לאין במזיגה נכונה כו', וזהו כמשנת"ל מפ' רנ"א ואילך בהתכללות הע"ס שיש בזה ב' ענינים, הא' חלישות המדות בעצם שזהו חלישות הטבע שלהם שיתנו מקום זל"ז כו', והב' מה שמקבלים זמ"ז כמו"כ הוא באופן תיקון הנ"ל. ויובן זה בגשמות שבגופים דהנה ידוע דבכל אדם למטה יש בו בחי' מ"ה וב"ן והיינו שהנשמה היא בחי' מ"ה והגוף ונה"ט הוא בחי' ב"ן כו', דמ"ה גימ' אדם וב"ן גימ' בהמה והו"ע וזרעתי את בית ישראל זרע אדם וזרע בהמה כו', זרע אדם הוא הנה"א דשרשו מבחי' אדה"ע שעל הכסא כו' והנה"ב שרשו מפני שור שבמרכבה כו', ואו"ע וזרעתי כמו וגשמות אני עשיתי שהן ב' גשמות הנ"ל והן בחי' מ"ה וב"ן כו' ולכן הנה"א הוא בבחי' אין וביטול בעצם מהותו לחיותו אלקות בעצם ה"ה בבחי' אין כו', ויש בו טבע העלי' וכמ"ש רוח האדם העולה הוא למעלה וכמ"ש רשפי' רשפי' אש שלהבת שהנה"א הוא כמו הלהב שעולה תמיד למעלה להכלל באלקות כו', הגם שהגשמות כבר יצאו ונפרדו מהכלים כמ"ש באנה"ק סי' ד' ומכ"ש שהן מרוחקים מן הקו כו', וזהו גם בגשמות דאצ"י כמש"ש, מ"מ כללות הגשמות יש בהם טבע העלי' גם בגשמות דבי"ע לפי שהן מ"מ אלקות, דגם גשמות דבי"ע הן אלקות בעצם מהותם ע"כ יש בהם טבע העלי' וההתכללות כו'. ויובן זה בגשמות עוד יותר מבבחי' האור למעלה שהרי הגשמות הן מהות ועצמות מקורן, דהיינו שאינו כמו האור שהוא רק גילוי הארה מן העצם משא"כ גשמות הן מהות העצם, רק שהן חלק מן העצם דהיינו מקצת מן העצם כו', וע"כ יש בהם טבע העלי' אל העצמות, הגם שיצאו ונפרדו כו' מ"מ מאחר שהן חלק מן העצם, איך שנא' בשרש הגשמות אם מן האור או למעלה מזה דהיינו מן העצמות כו' ה"ה בבחי' חלק מן העצם שהן חלק אלוך' ממעל כו', וע"כ יש בהם טבע העלי' אל העצמות כו', והנה"ב הוא בחי' רוח הבהמה היודרת למטה בבחי' ישות וחומריות כו', וירדה הנשמה ונתלבשה בגוף ונה"ב שיהי' בבחי' התחברות והתכללות והוא שהנה"א עם היותו בבחי' עלי' למעלה יהי' בבחי' ירידה היפך טבעו להתלבש בנה"ב להחיותו ולהאירו כו', והנה"ב יהי' בבחי' ביטול שיהי' כלי להנה"א לקבל אורו ולחיות ממנו כו'. ויש בהרכבה זאת דגשמה וגוף שהן אין ויש מ"ה וב"ן כל הדר' אופנים הנ"ל, הא' שהנשמה בשרשה היא מבחי' אין ומ"ה במעלה יתירה, וע"כ גם בירידתה למטה אינה מתעלמת בגוף ונה"ב שהנה"א הוא בהתגלות, ואין הכוונה בזה על הגשמות הנבחרות שאינם נתפסין בגשם כלל, דגשמות אלו שאינן נתפסים בגשם גם הגשם שלהם אינו בבחי' גשם שיעלים ויסתיר על הנשמה כו', וכמשנת"ל פ' רצ"ח בענין גופו של משה כו', וכאן הכוונה בגשמות שנתפסין בגשם רק לחיותם

בעצם ויש בה טבע העלי' עם היותה נבדל מן העצם מפני שהיא חלק מן העצם, וכל נשמה הגם שמתעלמת בהמשכתה למטה ולכן מתלבשת בגוף ונה"ט, היא מ"מ אור (לא כמו נצוצות דתהו), וכאשר היא ממדר' עליונות דמ"ה, הנה הגם שנתפסת בנשם היא מ"מ בבחי' גילוי אור ומתפעלת מאד מאלקות, והגוף והנה"ט הוא גם ביותר ואין להם שייכות זל"ז, וגם שמתפעל בנשמתו בתומ"צ והתעוררות תשובה אין זה שייך אל הגוף ונה"ב.

עת רצון מלמעלה וכמו בעשי"ת שאז הוא קירוב המאור אל הניצוץ כו', ה"ה מתפעל מאד בנפשו בקירוב אמיתי לפי שעה ובהתעוררות גדולה, אם שהתעוררות היא להיות בבחי' קירוב בתומ"צ כו', או שהתעוררות היא בהתעוררות תשובה גדולה כו', ה"ז רק לפי שעה ואינה שייכה כלל להגוף והנה"ב כו'.

קיצור. ויבאר מדר' הנ"ל בנשמה למטה, דהנה הנשמה והנה"ט הן מ"ה וב"ן, הנשמה בחי' מ"ה היא אין

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

ביום השמיני עצרת תהי' לכם - ש"פ ויצא, תרפ"ט

דבינה הכלולה בחכ' הוא מה שהבינה משלים פרצוף החכ' לבא לידי השגה דבינה ומה שהחכ' מאין תמצא בחי' האין זהו בחי' כתר שבחכ', והנה כשם שבעולמות וספירות הרי ספירת הכתר הוא מקור פרטי לעולם ההוא או להע"ס, וכמו כתר דאצי' הוא מקור רצון פרטי להאציל עולם האצי' הנה כמו"כ הוא בחי' כתר שבחכ' הוא מקור פרטי להוציא גילוי אור איזה מושכל בפרט, וזהו ההפרש בין כתר שבחכ' לחכ' שבכתר, דחכ' שבכתר הוא כח היולי דשכל קודם שנמשך עדיין להיות בחי' מושכל פרטי אלא שממנו נמשכים כל המושכלות, והוא כח המושכל שהוא כח היולי על שכל טרם שנובע ממנו מקור אור מושכל, ובחי' כתר שבחכ' זהו כמו שכבר נובע האור מושכל מן כח המושכל, אלא שלא בא לגילוי עדיין בבחי' אור שכל גלוי במציאות שכל ממש, אבל הוא מוכן ועומד להתגלות.

קיצור. יבאר דחכ' הבאה באו"י מקורח העלם שישנו במציאות, ויסביר ענין כח"ב דחכ' וההפרש שבין כתר שבחכמה לחכמה שבכתר.

ג) ועפ"י יובן ההפרש בין בחי' החכ' הבא בדרך או"י להבא בדרך או"ח דחכ' הבא בבחי' או"י הגם שמקורו הוא בחי' כח נעלם ה"ה בחי' העלם שישנו במציאות והוא בבחי' גילוי במקורו רק שלא האיר עדיין בגילוי ממש אל הזולת, וגילוי החכ' שהוא הברק המבריק הוא גילוי אל הזולת ג"כ, אמנם גילוי זה הגם שאינו גילוי אל הזולת, אבל במקורו הוא גילוי ממש, דהנה ידוע דכל כח מכחות הנפש כלול מעשר, וכמו"כ הוא בבחי' החכ' שכלולה ג"כ מעשר כחות מן הרצון דהיינו בחי' הכתר שבה עד סוף הגילוי שלה שזהו בחי' המל' שבה, וענין בחי' הכתר שבה הוא בחי' האין של הגילוי יש דחכ', והיינו מה שבא לידי שכל גלוי והוא הברק המבריק שזהו בחי' היש דחכ' (והוא בחי' חכמה שבחכמה) והכתר הוא בחי' האין של היש שזו"ע מו"ש והחכמה מאין תמצא, דמ"ש תמצא היינו כמו שהחכ' היא בבחי' מציאות בבחי' יש, ויש בזה בחי' חכ' שבחכ' ובינה שבחכ' זהו עצם נקודת ההשכלה, ובחי' בינה שבה הו"ע הבן בחכ', דזהו מה שיש בהנקודה דחכ' הכח לבא לידי השגה דבינה זהו מהבינה הכלולה בפרצוף החכ',

~ לקוטי דיבורים - בלה"ק ~

רשימה לחג הגאולה - י"ב-י"ג תמוז

להניח תפילין, ואגב הנני אומר לו, כי קשה לי ההילוך במהירות. לא, עונה השומר, ואם אתעקש יוליכני אל הצינוק.

הולכים אנחנו לימין השער אל מבוא אפל מואר בנרות קטנים, ומתחיל הנני להתחנן אל השומר לא רק לבקש אלא להתחנן במלא מובן המלה, כי ירשה לי

קאראבאקאיעשסיא, וורעמא דאראגא [בזריזות, זקן, מה אתה מתעכב שם, הזמן יקר].

עליתי על האצטבא, והתפילין בידי.

סטופאי נא אביסק [לך לחיפוש] – נוהם הפקיד והולך לו בשמחה ומנגן בשריקה, ובצעדו צעדים אחדים נותן צו: פעטיא, פרימי טאוואר יארליק 81862 אי דאוואי אוו ראבאטא [קבל הסחורה יארליק 81862 והתחל בעבודה]. כלומר אשר יקבלני מאת האיש חיל המלוה אותי ויביאני אל חדרו, חדר בית פקידות מערכת הששית.

והאיש או החי' דמתקריא פעטיא, יוצא לו מאחד התאים או החורים אשר בקצה האצטבא ומתקרב ובא אלי.

בבואו עמד וימודד אותי במבט עיניו ומדבר לעצמו: וואט קאק, אי טאקיע גנילא נאצאלי וועסטי סידא, ניעצעווא סקאזאט, כאראשי פאראזיט, באראדאטי ושיד, סטופאי סטאיק נא אביסק, ניעצעווא, מי טעביא זדעס פראציסציעס, פא קאסטאצקי טעביא ראזבערוט [ראה זה פלא, סמרטוטים כאלה התחילו להביא כאן אין מה לדבר, פאראזיט הגון, זשיד בעל זקן, לך זקן לחיפוש, אין דבר, ננקה אותך כאן כדבעי, יפרקו עצמותיך אחת אחת].

המין פעטיא, הוא אחד הממונים, הממונה על האוצרות אשר שם מונחים הטאוואר של היארליקים המובאים אל בירת שפאלערנא.

פעטיא זה, אינו מזוין, ואיננו מקושט בתכשיטי חבלה כ־אם הוא מראהו העצמי כשד משחית, גבהו ממוצע, אבל פניו נלהבים, וקולו כארי, ומביט הצדה, כי אינו יכול להביט ישר, ככל האדם.

ופעטיא זה, הולך לפני, להורות לי הדרך, לבוא אל מקום מושב הפקיד הראשי של המערכה הששית.

מה אתה צולע, שואל פעטיא, האם האויר של שפאלערנא פגע בך? בפה האויר טוב, כן, בפה נותנים להריח בשמים, בשמים טובים, עבור פאראזיטים כמוך יש לנו פה מיני בשמים כאלו אשר ביום הראשון הם נופלים על פניהם, כאילו אחזתם חולי.

שנים שלשה ימים – ממשיך הוא סיפורו – שוכבים המה עד אשר בא הרופא, ופעמים כי הרופא מאחר, והוא רק כותב סיבת המיתה בלבד.

אנכי, אשר לסיבת הפצע כבד לי ההילוך במאד, ועל כל צעד וצעד עמדתי לנוח מרגיש הנני זוב דם, כאב גדול, ולבי מתכווץ.

מדוע פניך לבנות, שואל פעטיא, האם גם אתה חולה, פאסלע אביסקא מאזשעש אומריעט, זדיעס ספאקאינא, ניבטא טיעביע מעשאט ניע בודעט, אי דאמא ניכטא זינאט ניע בודיעט, ווראטש נאפישעט אטנאשעניע אוו

מוסיף הנני להתחנן, תן לי חמשה רגעים, שלשה רגעים, ומבאר הנני לו כי יהודי דתי הנני, ורק אכורך התפילין על רגעים אחדים.

הוא מעשן מקטורת ומספר לי כי יודע הוא היטב מה זה תפילין, הוא חי' דר בעיר קטנה לא רחוק מן הבית הכנסת ויודע מה זה תפלה, ובכל זה לא יתן לי משאלתי. הולכים אנחנו, הוא לפני ואני אחריו. ומכיון שראיתי אשר לא ירשני החלטתי להניח התפילין בהילוכי, והנחתי את התפלה של יד ולא הספקתי להניח את השל ראש יוכני וידחפני אל שמאל מקום שם סולם ברזל הולכת מטה, ואפול מכל השליכות ותהלה לא־ל אשר לא שברתי ידי ורגלי.

בעמל רב עליתי איזה שליכות, כאבי גדול, מרגיש הנני כי בעת נפילתי נשבר ברזל חגורתי (שהנני משא זה רבות בשנים), והברזל כנראה קרע את בשר בטני, ולבי מתכווץ מהכאב, עוד מעט ואתעלף.

עוד תראה – צועק עלי השומר – את המנה יפה אשר יכבדך הפקיד ראש המערכה הששית, ואז תשכח על רצונותיך ועל תפלותיך, כשתשכב כשלשה וארבעה ימים בין העכברים בחושך ואפלה ברפש וטיט, אז תשכיל להבין אשר בשפאלערנע אי אפשר לעשות בית תפלה של יהודים. באים אנחנו אל המבוא הרחב, ועתה עוד עלי ללכת שלשה סולמות עדי אשר אבוא אל האצטבא השלישית, מקום מושב ראש המחלקה הששית ושם ידין אותי ראש המחלקה על החטא אשר חטאתי.

הוכרחתי לשבת על אחת השליכות לנוח, כי מעי כואבים לי מאד, ומרגיש הנני זוב דם מהפצע וחבורה, וההילוך כבד לי מאד.

מבליג הנני על כאבי, אוחו הנני בפסי הברזל אשר בסולם ועולה בכבדות משליבה לשליבה. השומר כבר הנהו בסולם השלישי, ואנכי מרחש כזקן ושבור.

* * *

ראש המחלקה הששית עומד על האצטבא לקבל פני האורח החשוב. נראה אשר כבר קיבל איזה פקודה מאת בית הפקידות, אם לחדד או לשבט, אי אפשר לדעת, כי פני האיש כפני אבן.

יארליק 81862 אומר האיש חיל, ומושיט התעודות לראש מערכת הששית.

כאראשא – נוהם הפקיד – כאראשא, דאוויי טאוואר, דאוויי סקוטשנא טאק סלאזשא רוקיא סידיעט [טוב – נוהם הפקיד – טוב, הגש הסחורה, משעמם לשבת בחיבוק ידיים] – ומביט ממעל לתחת שהנני עוד בתחלת סולם השלישי – וועסעלעי, סטאריק, טשטא טי טאם

פראפאל, גדיע 81862 יארליק! דאוואי סיודא, סקאריי, נאדאיעלא זשדאט [איפה אבדת, איפה 81862, הגש הנה, מהר, נמאס לי כבר לחכות].

אידו, אידו, [הנני בא תיכף] – עונה פעטיא ופונה אלי ואומר: ווידיש, יעמו אוושע נאדאיעלא ושדאט, וואט טשארט פאדלאיא סאבאקא [רואה אתה, כבר פקעה סבלנותו, השד, נבלת כלב!].

בחסדי השי"ת באתי אל מקום שבת הפקיד, חדר קטן כשלשה אמות על שלשה אמות בלא חלון, מואר לאור הנר, ודלת ברזל.

נא טיבעי [הא לך] – אומר פעטיא אל הפקיד – טוואי דראניא, ראוווי עטא טאזשע טאוואר, צערעו צאס זדאחניעט [הסמרטוט שלך הוא, האם גם זה סחורה, בעוד שעה תצא רוחו!].

והפקיד שומע מליצתו של פעטיא ושוחק בנחת רוח, ועונה לו: צטא זשע סדיעלאט, בראט, יעסלי דרוגאווא ניעט, אי עטא חאראשא, נאשים בראטיאם, בעז ראבאטי ניעלזיא [מה לעשות, אחי, אם אין אחר גם זה יספיק, אי אפשר להיות לחברינו בלי עבודה, ובכן, הבה נחפש, מה יש לך בכיסך?]

נא – פונה אלי – דאוואי פאאישטשים, צטא אוו טיעבע יעסט אוו קארמאני?

כרגע חפש וביקר ולא מצא מאומה, ויחפש בילקוטי וימצא התפילין דר"ת ושמושא רבא והחגורה, והספרים, ויקח אותם, והתפילין דרש"י הנני אוחו בידי.

סטופאי – אומר הפקיד לפעטיא – נא סוואיא מיעסטא, קאגדא קאנטשיטסיא אביסק יא טיעבע פאזאוואו [לך למקומך. כשיגמר החיפוש אקרא לך].

קאנטארו, נאצאלניק פאלאזשיט פעטשאט, אוו קאנטארע זאפישוט אוו קניגי, יארליק זאצערקנוט אי חלאם וויבראסים אוו אדנאם איז ניוזשניך קאלאדצאוו [אחרי החיפוש תוכל למות, כאן שקט, איש לא יפריע לך, וגם בביתך לא ידעו דבר, הרופא יכתוב תעודה ללשכה, הפקיד יחתום חותם, ירשמו בפנקס הלשכה, ימחקו את התיק, והפגר ישליכו לאחד הבארות התחתונים].

אנכי, לא אוכל להגיד אשר דבריו לא עשו עלי שום רושם, אלא חושב הייתי מה מוסר אפשר לקחת מדיבורו זה.

יודעים אנחנו כולנו, את אשר הגיד כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע, אשר כל דיבור והגה, כל מראה ותבנית, אשר האדם רואה ושומע, הוא הוראה על ענין בעבודה. דעת גם לבלתי נבון נקל להבין כי דיבור כזה יכול הוא ועלול הוא לעורר רגש של תשובה, הרגש של יראת שמים, הרגש של השגחה פרטית, הרגש של אמונה ובטחון, אבל גם שם ישנו יצר הרע, גם שם יש שטן המרקד, גם שם יש מי שמעכב מלהיות כמו שצריכים להיות.

הכאבים מתגברים ואי אפשר לי ללכת אף צעד, ואעמדה כרגע.

צטא סי פריטוואראיעשסא, [למה אתה מתחפש] – פונה אלי פעטיא באף ובחימה – צטא טיבע נא נאסילקאח ניעסטי ק נאצאלניקו נא אביסק! צטא שידאווסקאיא מארדא קאקעטניצאיעש [האם נישא אותך במיטת חולים להביאך להפקיד לחיפוש, חדל, פרצוף יהודי, להתיהר].

פעטיא – צועק פקיד המחלקה הששית – גדיע טי

~ רשימות אדמו"ר מוהריי"צ ~

אבות החסידות

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

מוד.

ה', ב' מ"ח רנ"ח, ליובאוויטש,

שעה אחד עשר לילה.

אחר אשר סיים הר' גרשון דוב את חלק הסיפור אשר סיפר מורו ומדריכו הרה"ח ר' הלל מפאריטש בסעודת ליל ש"ק, פסק מלדבר ויתבונן כשעה חדא.

עלי לספר לך – הפסיק הרג"ד את שתיקתו – את כל הנעשה עמדי עד בואי למורי ומדריכי הרה"ח הר' הלל זצוקללה"ה.

כבר ידעת אשר חונכתי אצל דודי ר' עזריאל יעקב מלמד שהי' ממקושרי כ"ק אדמו"ר הזקן אח"כ ממקושרי בנו כ"ק אדמו"ר האמצעי, ולעת זקנתו נתקשר לכ"ק אדמו"ר בעל צמח צדק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, ובשנת תקצ"ז – בהיותי בן שתים עשרה – לקחני ללכת עמזו אל כ"ק אדמו"ר לליובאוויטש.

שני ימים בשנה המה ימים טובים פרטים שלי – אמר הרג"ד – יום עשרים ושישה לחודש תשרי ויום העשרים וחמישה לחודש אלול. ביום העשרים ושישה לחודש תשרי שנת תקצ"ח זכיתי להיכנס פעם ראשונה להיכל קודש הוד כ"ק אדמו"ר, יחד עם דודי ומורי החסיד רע"י מלמד, וכ"ק אדמו"ר ברכני בהנחת ידי קדשו על ראשי וביום החמישה ועשרים לחודש אלול תר"ח זכיתי להיכנס להיכל כ"ק אדמו"ר ביחידות בפעם הראשונה לימי חיי.

ושני ימים הללו – כ"ו תשרי וכ"ה אלול – הנני קובעם בכל שנה ושנה – בל"נ – לימי התבודדות וחשבון הנפש, ימי תשובה בחרטה גמורה על העבר ובקבלה טובה על להבא, ויאנח הרג"ד אנחה מקירות ליבו אשר עשה עלי רושם אדיר.

* * *

זקנו אבי אמו, התורני והנגיד ר' מאיר זלמן, יליד עיר גלוצקאו הי' בן הגאון ר' אבא ראש הברזל – די אייזערנע קאפ – בן השר והטפסר ר' מאיר זלמן מנעמירוב מפליטי חרב צר הצורר חמעלניצקי וסיעתו.

שנים רבות ניהל רמ"ז את אחוזותיו הרבות של אחד הנסיכים בוואהלין, ועל ידו נתיישבו אלפים משפחות יהודים בעירות, כפרים, מושבות ופרשת דרכים שבאחוזות הנסיך, ויתפרנסו בריוח.

חכם גדול הי' הרמ"ז וישר-לבב לא רק עם אחיו היהודים כ"א גם עם אינם יהודים, וגם גורלם של אכרי הכפרים הוקל מאז הופקד הרמ"ז למנהל האחוזות.

בחכמתו ובחריצותו הגדולה הגדיל הרמ"ז והרחיב את סחר האומנות ואדוניו נתעשר מזמן לזמן, וע"פ עצת הרמ"ז רכש לו אחוזות חדשות על גבול ארץ רוסיה.

ובתחילת מרידת חמעלניצקי העתיק הרמ"ז את רכוש הנסיך בכסף וזהב ואבנים יקרות אל אחת האחוזות החדשות, וישלח את בנו אהרן שלמה וב"ב בלוית אנשי חיל לשבת שמה.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

ב"ה ג' י"ט תמוז, רפ"ג,

ראסטוב דאן

כבוד הרב הנכבד והנעלה, המחבב דברי

ראשונים, והמייקר ארחות אבות

הלאוס, מוהר"ר חיים שי בלאך

שלום וברכה

לסדר, לבאר (כמובן בהנוגע לדברי הימים והדומה, ולא בהנוגע לעצם השאלה, הן בפירוש, או בהלכה) ולהבליט דבר זה על אופנו, טוב ונכון הדבר במאד. אמנם עבודה רבת הערך הלזו דורשת עיון רב, תעצומות גדולה, וזהירות מתונה, כי הן הנה אבני קדש, הקשה לקנותן ככלי זהב, ונוח חלילה לאבדן ככלי זכוכית, וכאמרם ז"ל (ירושלמי שקלים פ"ב ה"ז) האומר שמועה בשם אומרו יראה בעל שמועה כאלו עומד נגדו.

ובדבר הסכמה, הנה דברי הראשונים ז"ל אינם צריכים הסכמה, כמובן לכל, ובדבר שנצרך הסכמה, הנה אנכי הנני מתרחק מזה עד קצה האחרון.

והאל הטוב יהי בעזר כבודו, אשר יוכל מלאות חפץ לבבו הטובה, להקים את הספר הילקוט המיועד, ויהי בכלל מזכי הרבים.

במענה על מכתב כבודו מ"יט סיון העבר, המבאר גודל התוכן ללקוט שושנים בכרם ישראל, ובהם יראה במופת פ', "הישראל בגולה מורדף ומעונה, ועם זה מחזיק בתומו, בתורת השם ובמצוותיו ית', וכוכבי שמים מעלותיהם ומדותיהם של ישראל מאירים, האמונה, התוקף, הצניעות, הסבלנות, הרחמנות, הביישנות, הגמילות חסדים, עוד ועוד".

כבודו, בעזרתו ית' לקח טורח זה על עצמו, לאסוף,

~ אגרות קודש ~

ב"ה, ה' תמוז, תשי"ג

ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ

מוה"ר סעדי' שי' שד"ר

שלום וברכה!

זה עתה נתקבל מכתבו מכ"ז סיון - אחר השתיקה הארוכה - ות"ל שכנראה ממכתבו רואה הוא פרי טוב בעמלו, ויה"ר מהשי"ת שגם בעיני בשר יראה איך שכ"ק מו"ח אדמו"ר ממשיך הצלחה למעלה מן הטבע ועפ"י המבואר בכ"מ בדא"ח בענין דזריעה ונטיעה, הנה אין פלא אם כמה ענינים יש לחכות עד שנראה הפרי בפועל ואדרבה וכמבואר בענין הנ"ל.

לפלא שאין מזכיר מאומה ע"ד השיחה דל"ג בעומר לפני התלמידים הצעירים כאן, שנשלח העתקה ממנה בלשון הקדש להרה"ח הר"ש מטוסאף ע"מ להשתמש בזה באופן המתאים במרוקו.

מוסג"פ הקונטרס והמשך רשימת המאסר שהו"ל בקשר עם חג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל, ובטח יפרסם תוכם באופן המתאים.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ובעני' הפר'

"שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ"

יש מצוות (כמו תפלין) שאי אפשר לקיים על ידי שליח, אך יש מצוות שבהן "שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ", ומישהו אחר יכול לעשותן בעבורנו ובשמינו. דגמה למצוה כזו אנו פוגשים בפרשת השבוע. אחר כך שִׁנְרַח עֲרַעַר על הַכֶּהֱנָה, וְעַל מִנַּת לַחֲזֹק אֶת כֶּהֱנַת אֶהֱרֹן וּבְנָיו, צִוָּה אוֹתָנוּ הַשֵּׁם עַל "עֲשָׂרִים וָאַרְבַּע מִתְנֹת כֶּהֱנָה". בין המִתְנֹת האֵלֶּה נִמְצְאוּ הַתְרוּמָה, שְׁעָלֵינוּ לְהַפְרִישׁ מִהַתְבוּאָה שֶׁלָנוּ וְלָתֵת לַכֹּהֵן, וְאֵנּוּ יִכּוּלִים לְמַנּוֹת שְׁלִיחַ לְבָרָךְ וְלַעֲשׂוֹת אֶת הַהִפְרָשָׁה עִבּוּרָנוּ.

האם גם גוי יכול להיות שליח עבורנו? אוֹמֶרֶת הַפְּרָשָׁה "כֵּן תִּרְיֻמוּ גַם אִתֶּם תְּרוּמַת ה'". וְכָךְ מִפְּרִשַׁת הַגִּמְרָא "מָה אִתֶּם בְּנֵי בְרִית, אִף שְׁלוּחֲכֶם בְּנֵי בְרִית". רק יהודי יכול לבצע מצוה עבורנו ובכך להוציא אותנו ידי חובה.

מדוע? אוֹמְרִים חֲכָמֵינוּ זְכוּרֵנָם לְבָרָכָה: "שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ". בְּדִבְרֵים מְסִיִּמִּים מָה שֶׁהִשְׁלִיחַ עוֹשֶׂה, נִחָשֵׁב כְּאִלּוּ מִי שֶׁשָּׁלַח אוֹתוֹ עָשָׂה אֶת זֶה בְּעַצְמוֹ.

אֲפֹשֶׁר לְהַסְבִּיר זֹאת בְּכַמָּה דְּרָכִים: א. הַשְּׁלִיחַ הוּא בֶן אָדָם בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ, אֲבָל הַפְּעֻלָּה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מִתְיַחֶסֶת לַזֶּה שֶׁשָּׁלַח אוֹתוֹ. לְדֹגְמָה, הַתְרוּמָה שֶׁהַפּוֹעֵל הַפְּרִישׁ נִחָשֶׁבֶת כְּאִלּוּ בָעַל הַפְּרוֹת בְּעַצְמוֹ הַפְּרִישׁ אוֹתָהּ. ב. הַשְּׁלִיחַ הוֹפֵךְ לְהִיּוֹת כְּמוֹ 'זְרוּעַ אֶרְפָּה' שֶׁל מִי שֶׁשָּׁלַח אוֹתוֹ. הוּא עוֹשֶׂה אֶת הַדְּבָרִים בְּכוֹחַ שֶׁל הַמְּשַׁלֵּחַ. ג. לֹא רַק הַיָּד שֶׁל הַשְּׁלִיחַ, נִחָשֶׁבֶת כְּמוֹ הַיָּד שֶׁל הַמְּשַׁלֵּחַ, אֲלָא הַשְּׁלִיחַ מְפֹשֵׁם מִצָּג אֶת הַמְּשַׁלֵּחַ וְנִחָשֶׁב כְּאִלּוּ הַמְּשַׁלֵּחַ בְּעַצְמוֹ נִמְצָא כָּאֵן, "שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ" מִמֶּשֶׁ.

שְׁלוֹשׁ דְּרָגוֹת אֵלּוּ נֹבְעוֹת (וּמִשְׁתַּלְשְׁלוֹת) מִכֶּךָ שֶׁגַּם בְּשִׁלְחוֹת שֶׁל כָּל יְהוּדִי, בְּתוֹר שְׁלִיחוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְהַשְׁלִים וּלְמַלֵּא אֶת כּוֹנֶנֶת הַבְּרִיאָה לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּיּוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתְּחַתּוֹן, עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמְּצוּוֹת, יֵשׁ אֶת הַדְּרָגוֹת הָאֵלֶּה:

א. יִתְכַּן שֶׁהָאָדָם מְרַגֵּשׁ אֶת הַמְּצִיאוֹת הָאִישִׁית שְׁלוֹ, הוּא לֹא מְרַגֵּשׁ רַק אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲךָ הוּא עוֹשֶׂה בְּכָל זֹאת, בְּקִבְלַת עַל, אֶת מָה שֶׁהֵשֵׁם מְצִוָּה אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת. ב. הוּא מְגִיעַ לְבָטוּל לַהֲשֵׁם, עַד שֶׁהוּא מְרַגֵּשׁ שְׁכָל מָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה זֶה מִהַכּוֹחַ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲנִיק לוֹ. ג. הִיְהוּדִי לֹא מְרַגֵּשׁ אֶת עֲצֻמוֹ כָּלָל. כָּל הַמְּצִיאוֹת שְׁלוֹ הֵיא אֲךָ וְרַק לַעֲשׂוֹת אֶת רְצוֹן הַשֵּׁם, "אֲנִי לֹא נִבְרָאתִי אֲלָא לְשִׁמְשׁ אֶת קוֹנֵי", וּמִמִּילָא הוּא כְּמוֹתוֹ שֶׁל הַמְּשַׁלֵּחַ, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמֶּשֶׁ.

לְכֵן רַק יְהוּדִי יִכּוּל לְהִיּוֹת 'שְׁלִיחַ', כִּי רַק מִצַּד הַנִּשְׁמָה שֶׁנִּתְּנָה לַיהוּדִי, שֶׁהִיא "חֵלֶק אֵלּוּקָה מִמַּעַל מִמֶּשֶׁ", הוּא יִכּוּל לְהִיּוֹת כְּמוֹתוֹ מִמֶּשֶׁ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. לֹא לְהַרְגִּישׁ כָּלָל אֶת עֲצֻמוֹ, אֲלָא אֲךָ וְרַק לַעֲשׂוֹת אֶת הַשְּׁלִיחוּת שֶׁהֵשֵׁם מְטִיל עָלֵינוּ.

אֲךָ הַשְּׁלִיחוּת הִיא שֶׁגַּם בְּמְצִיאוֹת שֶׁלָנוּ נִרְגֵּשׁ שְׁאֵנּוּ עוֹשִׂים אֶת הַעֲבוּדָה, וְיִהְיֶה לָנוּ תַעֲנוּג מִכֶּךָ, וְכָךְ גַּם נִרְגֵּשׁ שְׁחוּבָה עָלֵינוּ לְהַשְׁלִים וּלְמַלֵּא אֶת הַמְּשִׁימָה שֶׁהִטְלָה עָלֵינוּ, לְהַבִּיא אֶת מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, תִּכְף וּמִיד מִמֶּשֶׁ.

(מעובד על פי לקוטי שיחות כרך לג, עמוד 113 ואילך. מתוך 'שמתא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור

פרשת קרח

וההלכה היא שתלמיד-חכם שמורה הוראה והוא נוגע בדבר, אינו מסמך לומר "כך קבלתי".

(לקוטי שיחות, כרך יח, עמ' 290)

שני ד' אף לא אל-ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו ותתן לנו נחלת שדה וכרם העיני האנשים ההם תנער לא נעלה: ויחר למשה מאד ויאמר אליהו אל-תפן אל-מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעתי את-אחד מהם: ויאמר משה אל-קרח אתה וכל-עדתך היו לפני יהוה אתה והם ואהרן מחר: ויקחו איש מחתלתו ונתתם עליהם קמטת והקרבתם לפני יהוה איש מחתלתו חמשים ומאתים מחתלת ואהרן איש מחתלתו: ויקחו איש מחתלתו ויתנו עליהם אש וישימו עליהם קמטת ויעמדו פתח אהל מועד ומשה ואהרן: ויקהל עליהם קרח את-כל-העדה אל-פתח אהל מועד וירא כבוד-יהוה אל-כל-העדה: ם

~ נקודות משיחות קודש ~

שיש להם חלק בתמידי צבור (רש"י טו, טז)
במדרש נאמר: "חלק באותה מנחה שהקריבו". אכל רש"י לא כתב כן, שהרי חלקם של עדת קרח במנחה אינו שנה פרוטה, ולכן אין שנה בזה 'שלקם' (ורש"י לשיטתו, שפחות משנה פרוטה אינו נחשב שלו - סוכה כז, ב ד"ה כל האזרח). מה שאין-כן חלקם של החמשים ומאתים איש בתמידי צבור של כל השנה (לא במנחה או בתמיד של אותו היום) - שפיר שיך לקרותו חלק.

(לקוטי שיחות, כרך לג, עמ' 109)

שליש ב וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: כה הפדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע: ב ויפלו על-פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחת לכל-בשר האיש אחד יחטא ועל כל-העדה תקצף: ם ב וידבר יהוה אל-משה

מז ם ויקח קרח בן-יצהר בן-קהת בן-לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן-פלח בני ראובן: ב ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים נשיאי עדה קראי מועד אנשי-שם: ב ויקהלו על-משה ועל-אהרן ויאמרו אלהם רב-לכם פי כל-העדה כלם קדשים ובתוכם יהוה ומדוע תתנשאו על-קהל יהוה: ד וישמע משה ויפל על-פניו: ה וידבר אל-קרח ואל-כל-עדתו לאמר בקר וידע יהוה את-אשר-לו ואת-הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר-בו יקריב אליו: וזאת עשו קחור לכם מחתלות קרח וכל-עדתו: ויתנו-בהן אש ושימו עליהן א קמטת לפני יהוה מחר והיה האיש אשר-יבחר יהוה הוא הקדוש רב-לכם בני לוי: ח ויאמר משה אל-קרח שמעו-נא בני לוי: ט המעט מכם כיהבדיל אלהי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו לעבד את-עבדת משכן יהוה ולעמוד לפני העדה לשרתם: י ויקרב אתך ואת-כל-אחיו בני-לוי אתך ובקשתם גם-כהנה: יא לכן אתה וכל-עדתך הנעדים על-יהוה ואהרן מה-הוא פי כתיב תלונו קרי תלינו עליו: יב וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם בני אליאב ויאמרו לא נעלה: יג המעט פי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר כיתשתתר עלינו גם-השתתר:

~ נקודות משיחות קודש ~

בית מלא ספרים, מהו שיהא חביב במזונה (רש"י טז, א)
לא מצינו שמשה ענה על שאלות אלו של קרח, לא לגבי מזונה ולא לגבי ציצית: הוא רק אמר "ואם בריאה זכרא ה'". ויש לומר, שמשה היה נוגע בדבר, בהיותו אחי אהרן.

יִשְׂרָאֵל לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִקְרָב אִישׁ זֶר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרַע אֹהֶרָן הוּא לְהַקְטִיר קִטְרֶת לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה כְּקִרְחַל וּכְעֵדָתוֹ כֹּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה לוֹ: פ' וַיִּלְנוּ כָּל־עֵדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמַּחֲרַת עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אֹהֶרָן לֵאמֹר אַתֶּם הַמִּתְנִים אֶת־עַם יְהוָה: וַיְהִי בַּחֲקֹהֶל הָעֵדָה עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אֹהֶרָן וַיִּפְּנוּ אֶל־אַהֲל מוֹעֵד וַהֲנִיחָה כִּסְהוּ הָעֵנָן וַיֵּרָא כְבוֹד יְהוָה: ח וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאֹהֶרָן אֶל־פְּנֵי אַהֲל מוֹעֵד: ט

~ נקודות משיחות קודש ~

מֶלֶךְ בְּשֶׁר־וָדָם שְׁסָרְחָה עָלָיו מִקְצַת מְדִינָה (רש"י טז, כב) הִינֵנו שֶׁהִנְהֵגְתָּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיטָה סְרוּחָה וּמֵאוֹסָה בְּעֵינֵי ה', אָבֵל לֹא הִתְבַּנֵּנוּ לְמַרְדּ בּוֹ, שֶׁהָרִי קִרַּח הִסִּית וּפָתָה אוֹתָם עַד שֶׁהִכְנִיסָם לְמַחֲלָקֶת זֶה. וְאֵלּוּ קִרַּח, שֶׁהִבִּיא אוֹתָם לְסַרְחוֹן זֶה, הוּא חוּטָא מִמֶּשׁ, מוֹרֵד בְּמַלְכוּת. מֶלֶךְ בְּשֶׁר־וָדָם, שְׂאֵינוֹ יוֹדֵעַ מִי הַחוּטָא, נִפְרַע מִמֶּלֶךְ, גַּם מֵאֵלּוּ שְׁסָרְחוּ; אָבֵל הַקָּבָ"ה, הַיּוֹדֵעַ מַחֲשַׁבּוֹת, הָרִי יוֹדֵעַ מִיְהוּ הָאִישׁ הָאֶחָד הַחוּטָא, וּמִדּוּעַ יִקְצָף עַל כָּל הָעֵדָה.

(לקוטי שיחות, כרך יג, עמ' 53)

רביעי ט וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: י' הֲרִמּוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאִכְלָה אֹתָם כְּרֹנֶעַ וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם: י"א וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶרָן קַח אֶת־הַמַּחֲטָה וְתִן־עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קִטְרֶת וְהוֹלִךְ מִתְּהִי אֶל־הָעֵדָה וּכְפַר עֲלֵיהֶם כִּי־יָצָא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה הַחֹל הַנֶּגֶף: י"ב וַיִּקַּח אֹהֶרָן כֹּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶ�ה וַיִּרְץ אֶל־תּוֹךְ הַקֶּהֶל וַהֲנִיחָה הַחֹל הַנֶּגֶף בָּעָם וַיִּתֵּן אֶת־הַקִּטְרֶת וּכְפַר עַל־הָעָם: י"ג וַיַּעֲמֵד בֵּין־הַמִּתִּים וּבֵין הַחַיִּים וַתַּעֲצֹר הַמִּגֶּפֶה: י"ד וַיְהִיו הַמִּתִּים בְּמִגְפָּה אֲרֻבָּעָה עָשָׂר אֵלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת מִלִּבְדַּר הַמִּתִּים עַל־דִּבְרֵי־קִרְחַן: ט"ו וַיָּשָׁב אֹהֶרָן אֶל־מֹשֶׁה אֶל־פֶּתַח אַהֲל מוֹעֵד וַהֲמִגְפָּה נִעְצְרָה: פ'

~ נקודות משיחות קודש ~

שָׁאֵם הַקָּדִים לֹזִי אֶת הַכֶּהֱן . . צְרִיד לְהַפְרִישׁ . . לְתַרְוֵמָה גְּדוּלָה (רש"י יח, כט)

לֵאמֹר: כ' דִּבֶּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר הָעֵלּוּ מִסְכִּיב לְמִשְׁכַּן־קִרַּח דָּתָן וָאֲבִירָם: כ"ה וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל־דָּתָן וָאֲבִירָם וַיִּלְכּוּ אַחֲרָיו זָקְנֵי יִשְׂרָאֵל: כ"ו וַיִּדְבֹּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אֹהֲלֵי הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאֶל־תִּגְעוּ בְּכָל־אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן־תִּסָּפּוּ בְּכָל־חַטָּאתָם: ט"ו וַיַּעֲלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן־קִרַּח דָּתָן וָאֲבִירָם מִסְכִּיב וּדָתָן וָאֲבִירָם יָצְאוּ נֹצְצִים פֶּתַח אֹהֲלֵיהֶם וּנְשֵׁיהֶם וּבָנֵיהֶם וְטַפָּם: כ"ז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְרְעוּן כִּי־יִהְיֶה שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי־לֹא מִלִּפְנֵי: כ"ח אִם־כִּמּוֹת כָּל־הָאָדָם יִמְתּוּן אֵלֶּה וּפִקְדַת כָּל־הָאָדָם יִפָּקֵד עֲלֵיהֶם לֹא יִהְיֶה שְׁלַחְנִי: כ"ט וְאִם־בְּרִיָּאָה יִכְרָא יְהוָה וּפִצְתָהּ הָאָדָמָה אֶת־פִּיהָ וּבִלְעָה אֹתָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעוּתָם כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת־יְהוָה: ל"א וַיְהִי כְכֹלָתוֹ לְדַבֵּר אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּבָּקַע הָאָדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם: ל"ב וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־בָּתֵּיהֶם וְאֶת כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקִרַּח וְאֶת כָּל־הָרֹכֹשׁ: ל"ג וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה וַתִּכָּס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיִּאֲבְדּוּ מִתּוֹךְ הַקֶּהֶל: ל"ד וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֵתֵיהֶם נָסוּ לְקִלְמָם כִּי אָמְרוּ פֶּן־תִּבְלַעֵנוּ הָאָרֶץ: ל"ה וְאִשׁ יָצְאָה מֵאֵת יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת הַחַמְשִׁים וּמֵאֵתִים אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקִּטְרֶת: ס' יז וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ז' אֵל־אֶלְעָזָר בֶּן־אֹהֶרָן הִכֵּן וַיֵּרֶם אֶת־הַמַּחֲתָל מִבֵּין הַשְּׂרָפָה וְאֶת־הָאֵשׁ זָרָה־הַלֵּאָה כִּי קִדְּשׁוּ: ז"א אֶת מַחְתּוֹת הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשָׁתָם וַעֲשׂוּ אֹתָם רִקְעֵי פָחִים צָפוּי לְמוֹזַבֵּחַ כִּי־הִקְרִיבֶם לִפְנֵי־יְהוָה וַיִּקְדְּשׁוּ וַיְהִיו לְאוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ז"ב וַיִּקַּח אֶלְעָזָר הִכֵּן אֶת מַחְתּוֹת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר הִקְרִיבוּ הַשְּׂרָפִים וַיִּרְקְעוּם צָפוּי לְמוֹזַבֵּחַ: ח' זכָּרֹן לִבְנֵי

ב'למוד על דרך הפשט, לא מסתבר לומר שמצד עצם החיוב להפריש תרומה, כבר ישנו בפעל בטבל חלק התרומה (שצתיד להפריש). ולפי־זה מובן מדוע צריכים פסוק מיוחד שאם הקדים הלוי את הכהן בכרי, חייב להפריש תרומה גדולה.

(לקוטי שיחות, כרך לח, עמ' 69)

חמישי ^{טו} וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^ז וידבר אל־בני ישראל וקח מאתם מטה מטה לבית אב מאת כל־נשיאיהם לבית אבתם שנים עשר מפות איש את־שמו תכתב על־מפתו: ^{יח} ואת שם אהרן תכתב על־מטה לוי כי מטה אחד לראש בית אבותם: ^{יט} והנחתם באהל מועד לפני העדות אשר אועד לכם שמה: ^כ והיה האיש אשר אבחר־בו מפתו יפרח והשפתי מעלי את־תלונות בני ישראל אשר הם מלינם עליכם: ^{כא} וידבר משה אל־בני ישראל ויתנו אליו ^{כב} כל־נשיאיהם מטה לנשיא אחד מטה לנשיא אחד לבית אבתם שנים עשר מפות ומטה אהרן בתוך מפותם: ^{כג} וינח משה את־המפות לפני יהוה באהל העדות: ^{כד} והיו ממחרת ויבא משה אל־אהל העדות והנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמל שקדים: ^{כה} ויצא משה את־כל־המפות מלפני יהוה אל־כל־בני ישראל ויראו ויקחו איש מפתו: **פ**

נקודות משיחות קודש ~

ולמה שקדים, הוא הפרי הממהר להפריח מפל הפרות

(רש"י יז, כג)

מבאר בחסידות, שיש שפע של חסד המתעכב עד שנמשך למטה, כי בכל היכל דגים את האדם אם הוא ראוי לשפע זה. אף בכרפת כהנים עובר השפע במהירות דרך כל העולמות, וכמו נהר גדול מאד, ש"הלוך ילך במנהגו וישטף העצים והעפר המעכבים". ובה נרמז גם ענין האתהפכא: כאשר המים בוקעים את הסחיקה, היא נסחפת בזרם "וממהרת ללכת, עד שהמים נגזרים אחריה".

(לקוטי שיחות, כרך לג, עמ' 196)

ששי ^{כז} ויאמר יהוה אל־משה השב את־מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני־מרי ותכל תלונתם מעלי ולא ימותו: ^{כח} ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו כן עשה: ^{כט} ויאמרו בני ישראל אל־משה לאמר הן גוענו אבדנו כלנו אבדנו: ^ל כל הקרב הקרב אל־משכן יהוה ימות האם תמנו לגוע: ^{לא} ויאמר יהוה אל־אהרן אתה ובניך ובית־אביך אתה תשא את־עון המקדש ואתה ובניך אתה תשא את־עון כהנתכם: ^{לב} וגם את־אחיך מטה לוי שבט אביך הקרב אתה וילוו עליך וישרתוך ואתה ובניך אתה לפני אהל העדות: ^{לד} ושמו משרתך ומשמרת כל־האהל אף אל־כלי הקדש ואל־המזבח לא יקרבו ולא ימותו גם־הם גם־אתם: ^{לה} ונלוו עליך ושמו את־משמרת אהל מועד לכל עבדת האהל וזר לא־יקרב אליכם: ^{לו} ושמרתם את משמרת הקדש ואת משמרת המזבח ולא־יהיה עוד קצף על־בני ישראל: ^{לז} ואני הנה לקחתי את־אחיכם הלויים מתוך בני ישראל לכם מתנה נתנים ליהוה לעבד את־עבדת אהל מועד: ^{לח} ואתה ובניך אתה תשמו את־כהנתכם לכל־דבר המזבח ולמבית לפרכת ועבדתם עבדת מתנה אתן את־כהנתכם והזר הקרב יומת: ^{לט} וידבר יהוה אל־אהרן ואני הנה נתתי לך את־משמרת תרומתי לכל־קדשי בני־ישראל לך נתתים למשחה ולבניך לחקעולם: ^מ זה יהיה לך מקדש הקדשים מן־האש כל־קרבנם לכל־מנחתם ולכל־חטאתם ולכל־אשמים אשר ישיבו לי קדש קדשים לך הוא ולבניך: ^{מא} בקדש הקדשים תאכלנו כל־זכר יאכל אתו קדש יהיה־לך: ^{מב} וזה־לך תרומת מתנם לכל־תנופת בני ישראל לך נתתים ולבניך ולבנותיך אתה

יִשְׂרָאֵל אֶל־אַהֲל מוֹעֵד לִשְׁאֵת חֲטֵא לָמוּת:
 ־ וְעִבְד הַלֹּאִי הוּא אֶת־עַבְדְּת אֹהֶל מוֹעֵד וְהֵם
 יִשְׁאוּ עִוָּם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבַתוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחִלוּ נַחֲלָה: ־ כִּי אֶת־מַעֲשֵׂי
 בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִרְמֹו לַיהוָה תְּרוּמָה נָתַתִּי
 לָלוֹים לְנַחֲלָה עַל־כֵּן אִמְרַתִּי לָהֶם בַּתוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחִלוּ נַחֲלָה: ־ וַיִּדְבֹּר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ־ וְאַל־הָלוֹים תִּדְבֹּר וְאַמְרַת
 אֱלֹהִים כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂי
 אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאֵתָם בְּנַחֲלַתְכֶם וְהִרְמַתֶם
 מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְהוָה מַעֲשֵׂי מִן־הַמַּעֲשֵׂי:
 ־ וְנִחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם בְּדֹגֶן מִן־הַגֶּזֶן
 וּכְמִלֹּאָה מִן־הַיֶּקֶב: ־ כֹּה בֵּן תְּרִימוּ גַם־אַתֶּם
 תְּרוּמַת יְהוָה מִכָּל מַעֲשֵׂי־רִיתְכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ
 מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת
 יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן: ־ מִכָּל מִתְּנִיתְכֶם תְּרִימוּ
 אֶת פֶּלִי־תְּרוּמַת יְהוָה מִכָּל־חִלְבוֹ אֶת־מִקְדָּשׁוֹ
 מִמֶּנּוּ: ־ וְאַמְרַת אֱלֹהִים בַּהֲרִימְכֶם אֶת־חִלְבוֹ
 מִמֶּנּוּ וְנִחְשַׁב לָלוֹים כְּתִבּוּאָת גֶּזֶן וְכְתִבּוּאָת
 יֶקֶב: ־ וְאַכְלַתֶם אוֹתוֹ בְּכָל־מָקוֹם אֲתֶם וּבֵיתְכֶם
 כִּי־שָׂכַר הוּא לָכֶם חֶלֶף עַבְדַּתְכֶם בְּאֹהֶל מוֹעֵד:
 ־ וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֲטֵא בַּהֲרִימְכֶם אֶת־חִלְבוֹ
 מִמֶּנּוּ וְאֶת־קִדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלוּ וְלֹא

תָּמוּתוֹ: פפפ

חצי קריש

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעָלְמָא דִּי בְּרָא
 כִּרְעוּתָהּ וְיִמְלִיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָה וַיִּקְרַב
 מִשִּׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
 בְּעָגְלָא וּבְזִמְזִין קָרִיב וְאַמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן יֵהא שְׁמָה רַבָּא מִכַּד
 לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמָיָא. יִתְבָּרַךְ: יְהוָה שְׁמוֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
 וּלְעָלְמֵי עָלְמָיָא. יִתְבָּרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם,
 וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלָּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמוֹה דְקִדְשָׁא

לְחַק־עוֹלָם כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכֵל אוֹתוֹ: ־ כָּל
 חֶלֶב יִצְהָר וְכָל־חֶלֶב תִּירוֹשׁ וְדֹגֶן רֵאשִׁיתָם
 אֲשֶׁר־יִתְּנוּ לַיהוָה לֶךְ נִתְּתִים: ־ בְּפוֹרֵי כָּל־אֲשֶׁר
 בְּאַרְצֶם אֲשֶׁר־יִבְיֹאוּ לַיהוָה לֶךְ יִהְיֶה כָּל־טָהוֹר
 בְּבֵיתְךָ יֹאכֵלֶנּוּ: ־ כָּל־חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לֶךְ יִהְיֶה:
 ־ כָּל־פֶּטֶר רָחֵם לְכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה
 בְּאֵדָם וּבִבְהֶמָה יִהְיֶה־לָּךְ אֵדָה פָּדָה תִּפְדֶּה אֶת
 בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר־הַבְּהֶמָה הַטְּמֵאָה
 תִּפְדֶּה: ־ וּפְדוּיוֹ מִבֶּן־חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְפְּךָ בַּסֶּף
 חֲמִשָּׁת שֶׁקֶלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה
 הוּא: ־ אֵדָה בְּכוֹר־שׁוֹר אוֹ־בְכוֹר כֶּשֶׁב אוֹ־בְכוֹר
 עֹז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דָּמָם תִּזְרַק
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־חִלְבָם תִּקְטִיר אֵשָׁה לַיהוָה
 נִיחֹחַ לַיהוָה: ־ וּבִשְׂרָם יִהְיֶה־לָּךְ כַּחֲזוּהַ תִּתְּנוּפָה
 וּבִשְׂוֹק הַיָּמִין לֶךְ יִהְיֶה: ־ כָּל א תְּרוּמַת
 הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר יִרְמֹו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה נָתַתִּי
 לָךְ וּלְבִנְיָךְ וּלְבִנְיָתְךָ אֶתְךָ לְחַק־עוֹלָם בְּרִית
 מִלַּח עוֹלָם הוּא לִפְנֵי יְהוָה לֶךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֶתְךָ:
 ־ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן בְּאַרְצֶם לֹא תִנְחַל
 וְחֵלֶק לֹא־יִהְיֶה לָךְ בַּתּוֹכָם אֲנִי חֵלְקְךָ וְנִחַלְתְּךָ
 בַּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ־

~ נקודות משיחות קודש ~

כָּל פֶּטֶר רָחֵם . . יִהְיֶה לָךְ . . וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֶמָה הַטְּמֵאָה

תִּפְדֶּה (יח, טו)

מִפְשֻׁטוֹת הַכְּתוּבִים מוֹכַח שֶׁגֶּזֶר הַפְּדִיּוֹן הוּא פְּדִית הַחֲמוֹר
 מִיַּד הַכֹּהֵן, כִּי תִּכְף מִשְׁנוֹלֵד הוּא שֶׁל הַכֹּהֵן ("לָךְ יִהְיֶה").
 אֲלֹא שֶׁהַתּוֹרָה צִוְּתָה לְיִשְׂרָאֵל לְפָדוּתוֹ מִן הַכֹּהֵן, וְגַם הַקֶּלֶה
 עָלָיו שֶׁיִּכּוֹל לְפָדוּתוֹ בִּשְׂוֹה. וְהֵנָּה, לֹשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם נָתַן לַכֹּהֵן
 אֶת הַחֲמוֹר לֹא קִיָּם אֶת הַמִּצְוָה. אָבֵל יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁגַּם לְשִׁטָּה
 זוֹ הַפְּדִיָּה הִיא מִן הַכֹּהֵן, אֲלֹא שֶׁבְּכַתּוּב נִתְפָּרְשׁוּ רַק שְׁתֵּי
 בְּרִיּוֹת, פְּדִיָּה וְצִרִיפָה, לֹא נִתְּיַנַּת הַחֲמוֹר.

(לְקוּטֵי שִׁיחוֹת, כֹּרֶךְ לו, עמ' 63)

שְׁבִיעִי כֹא וּלְבִנֵי לֹאִי הִנֵּה נָתַתִּי כָּל־מַעֲשֵׂי בְּיִשְׂרָאֵל
 לְנַחֲלָה חֶלֶף עַבְדַּתְכֶם אֲשֶׁר־הֵם עֲבָדִים אֶת־
 עַבְדַּת אֹהֶל מוֹעֵד: ־ וְלֹא־יִקְרָבוּ עוֹד בְּנֵי

בְּרִידָה הוּא. אִמֵּן לְעֹלָם מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֹלָמָא, וְאִמְרוּ אִמֵּן: אִמֵּן

מפטיר ל ואמרת אלהם בהרימכם את־חלבו מִמֶּנּוּ וְנַחֲשֹׁב לָלוּיִם בְּתִבּוּאֹת גֵּרִין וּכְתִבּוּאֹת

יִקְבּוּ: אֵל וְאֶכְלֹתֶם אֹתוֹ בְּכָל־מְקוֹם אֲתֶם וּבֵיתְכֶם כִּי־שָׂכַר הוּא לָכֶם חֶלֶף עֲבַדְתֶּם בְּאֶהֱל מוֹעֵד: וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא בְּהִרְיַמְכֶם אֶת־חֲלָבֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת־קִדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלוּ וְלֹא

תָּמוּתוּ: פפפ

צ"ה פסוקים, דניאל סימן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֵינֵיהֶם הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מְאֹד. דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יֵי חָפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים מוֹכִיחִים וְרֹצֵה בְּדִבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַפּוֹחֵר בְּתוֹרָה וּבְמִשְׁנֵה עֲבָדָיו וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

הפטרה לפרשת קרח לקריאה בציבור

ולשמו"ת בשמואל א פרק יא"ב

יֵא יְיָ וְיֹאמַר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם לָבוּ וְנִלְכָה הַגִּלְגָל וְנַחֲדֵשׁ שֵׁם הַמְּלוּכָה: מו וַיֵּלְכוּ כָל־הָעָם הַגִּלְגָל וַיִּמְלְכוּ שָׁם וַיִּלְכּוּ כָל־הָעָם הַגִּלְגָל וַיִּמְלְכוּ שָׁם אֶת־שָׁאוּל לְפָנָי יְהוֹה בַּגִּלְגָל וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם זִבְחִים שְׁלָמִים לְפָנָי

(ד) וְנִלְכָה הַגִּלְגָל, שְׁקָרִיב לְאוֹתוֹ מִקּוֹם עֵשָׂה ה' תְּשִׁיעָה לְיִשְׂרָאֵל בְּמִלְחָמָת שָׁאוּל נֶגֶד נַחֲשׁ הָעַמּוּנִי. וְנַחֲדֵשׁ שֵׁם הַמְּלוּכָה, לִפְי שְׁבִרְאשׁוֹנָה הָיוּ עוֹדִים עַל הַדָּבָר. (מו) וַיִּמְלְכוּ שָׁם, הַמְּלִיכָהּוּ שְׁנֵית בְּהַסְכְּמַת כָּלָם וּבִרְצוֹן טוֹב.

עטרת מרים

יְיָ וְיֹאמַר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם לָבוּ וְנִלְכָה הַגִּלְגָל וְנַחֲדֵשׁ שֵׁם הַמְּלוּכָה עַל כִּי בְּרִאשׁוֹנָה לֹא קָבְלוּוּ כָּלָם בְּרָצוֹן: מו וַיֵּלְכוּ כָל־הָעָם הַגִּלְגָל וַיִּמְלְכוּ שָׁם אֶת־שָׁאוּל בְּהַסְכְּמַת כָּלָם וּבִרְצוֹן טוֹב. לְפָנָי יְהוֹה בַּגִּלְגָל וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם זִבְחִים שְׁלָמִים לְפָנָי יְהוֹה וַיִּשְׁמַח שָׁם שָׁאוּל וְכָל־אֲנָשָׁי

(ב) ואני זקנתי ושבתתי, מרב עבודה ועל הצבור, קפצה עליו זקנה ושיבה קדם חזקו, (שהיה אז בן חמישים שנה). ובני הנגם אתכם, ובני לא יירשו את גרלותי, כי הנגם אתכם באחד מקום. (ג) עניו בן, העידו בן, כמו "לא תענה ברגעך" (שמות כ.ב). ונגד משיחו, ולפני המלך שגמשה למלכות.

את שור מי לקחתי, האם לקחתי את שורו של משהו לעבודתי. וחמור מי לקחתי, כשהייתי חולף מעיר לעיר לשפט אתכם על עסק צרכיכם, הייתי חולף על החמור שלי, ולא לקחתי משל הצבור. את מי רצותי, מלשון רצון ושכירת. לקחתי כפר, שיהא פריון לו על פשעו. ואעלים עיני בו, ובתמורה הכפר העלמתי עיני מפשעו. ואשיב לכם, ואשיב לשלם כל מה שתאמרו. פרוש אחר, ואשיב לכם תשובה על כל מה ששעשע, מאיזה טעם נעשה. (ח) ויאמר עד, כל העם אמר "עד". ור"ל אמרו, שצאה בת קול ואמרה "עד", אמר להם חקב"ה, אתם מעידים עליו על מה שבגלוי, ואני מעיד עליו על מה שבסתר. והווי אחר מילשה מקומות שהופיע רוח הקדש בבית דין של משה. (ו) אשר עשה את משה ואת אהרן, כלומר, הלא כלכם יודעים את מעשי ה' ונפלאותיו אשר עשה עם משה ועם אהרן. ואשר העלה וגו', ועל ידי הנפלאות ההם העלים ממצרים. (ז) צדקות ה', הצדקות שעשה ה'.

וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ז וְעַתָּה הִתְיַצְבוּ וְאֲשַׁפְּטָה אֹתְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֵת כָּל־צַדִּיקוֹת יְהוָה אֲשֶׁר־עָשָׂה אֹתְכֶם וְאֶת־אֲבוֹתֵיכֶם: ח כֹּאֲשֶׁר־בָּא יַעֲקֹב מִצְרַיִם וַיִּזְעַקוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיִּשְׁבּוּ בְּמִקְוֹם הַזֶּה: ט וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכְּרוּ אֹתָם בְּיַד סִיסְרָא שַׂר־צָבָא חָצוֹר וּבְיַד־פְּלִשְׁתִּים וּבְיַד מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלְחָמוּ בָּם:

יִשְׂרָאֵל עַד־מָאֹד: א וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְּקִלְכֶם לְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתֶּם לִי מִן תַּחֲשֹׁבוּ שֶׁתְּכִלִּית דְּבָרֵי הַמֶּלֶךְ לַמְּנַעַה הַמְּלִכִּית מֶלֶךְ וְאִמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: ב וְעַתָּה הִנֵּה־הַמֶּלֶךְ מִתְּהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם וְאֲנִי זָקֵנִתִי וְשִׁבְתִּי וְכֵּן הֵגַם אֹתְכֶם נְבוֹנִים לַעֲבֹדֶת הַמֶּלֶךְ

וְחַפְצִים בּו כְּמוֹתְכֶם וְאֲנִי הִתְהַלֵּכְתִּי לִפְנֵיכֶם מְעִיר לַעֲדֹ לְשֹׁפוֹת אֹתְכֶם, וְלֹא יוֹם וְלֹא יוֹמִים, אֲלֵא מְנַעְרִי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה: ג הִנְנִי בְּעֹד שְׂאֵנִי פֹה עֲנֵנִי בִי נִגְדִי יְהוָה וְנִגְדִי מִשִּׁיחוֹ הַמֶּלֶךְ הַנִּמְשָׁח מִה' אֶת־שׁוֹר: ד שֶׁל מִי לְקָחְתִּי לַעֲבֹדְתִי וְחִמּוֹר מִי לְקָחְתִּי וְאֶת־מִי עֲשִׂקְתִּי וְגִלְתִּי בְּמִטָּן אֶת־מִי רָצוֹתִי עֲשִׂקְתִּי בְּנוֹפֹ וּמִי־דָמִי לְקָחְתִּי כֹפֵר לְחַטֹּאת הַדִּין וְאֲעֵלִים עֵינֵי בּו מִכָּל־לְעֵשׂוֹ עוֹנֵשׁ הֶרָאִי וְאֲשִׁיב לָכֶם עַל דְּבָרֵיכֶם: ד וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשִׂקְתָּנוּ וְלֹא רָצוֹתָנוּ וְלֹא לְקָחְתָּ מִי־אִישׁ מֵאֻמָּה שׁוֹם דָּבָר: ה וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עַד יִהְיֶה יְהוָה בְּכֶם וְעַד מִשִּׁיחוֹ הַמֶּלֶךְ שְׂאֵל הַיּוֹם הַזֶּה מִי לֹא מִצְאָתֶם בְּיַד־יְהוָה וְאִמְרוּ כָּל יִשְׂרָאֵל כֹּאֲדָר אִמְרוּ עַד: ו אַחֵר שְׂאֵמְרוּ שְׂאֵל מִצְאוֹ בְּיַד־יְהוָה וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעָם הֲלֹא כָלְכֶם יָדַעְתֶּם מַעֲשֵׂה יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֵת עַל יַד־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן הַנִּפְלְאוֹת שֶׁעָשָׂה עֲלֵיכֶם וְעַתָּה הֶעֱלָה עַל יַד־הַנִּפְלְאוֹת הָהֵם אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ז וְעַתָּה הוֹאִיל וַיִּדְעֻם הַתְּיַצְּבוּ עִמּוֹ וְאֲשַׁפְּטָה וְאִתּוֹכֶם אֹתְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֵת כָּל־צַדִּיקוֹת יְהוָה אֲשֶׁר־עָשָׂה אֹתְכֶם וְאֶת־אֲבוֹתֵיכֶם: ח כֹּאֲשֶׁר־בָּא יַעֲקֹב מִצְרַיִם וַיִּזְעַקוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁלַח יְהוָה מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיִּשְׁבּוּ בְּמִקְוֹם הַזֶּה: ט וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכְּרוּ אֹתָם בְּיַד סִיסְרָא שַׂר־צָבָא חָצוֹר וּבְיַד־פְּלִשְׁתִּים וּבְיַד מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלְחָמוּ בָּם:

יא) את ירבעל, הוא גרעון השופט. ואת ברן, הוא שמשון, שבא משבט דן. "ברן" כמו "בן דן". יב) וזה' אליהם מלפכם, לא די לכם שפשתם בו, כי אף בהקב"ה שהוא מלפכם מאסתם בו מולד עליכם. יג) ועתה הנה המלך, כלומר, מזה שעבר אין, שהרי המלך הנה הוא מולד בפעל. והנה נתן ה',

פלשתים וביר מלך מואב וילחמו בם: ויזעקו אליהוהוה התפללו לה' ויאמרו חטאנו כי עזבנו את יהוה ונעבד את העשירות ואת העשירות ועתה הצילנו מיד איבינו ונעבדה אכל לא שאלו להם מלך ללחום מלחמם: יא וישלח יהוה את ירבעל גרעון ואת ברן שמשון

ויזעקו אליהוהוה ויאמרו חטאנו כי עזבנו את יהוה ונעבד את העשירות ואת העשירות ועתה הצילנו מיד איבינו ונעבדה: יא וישלח יהוה את ירבעל ואת ברן ואת יפתח ואת שמואל ויצל אתכם מיד איביכם מסביב ותשב בטיח: יב ותראו כי נחש מלך בני-עמון בא עליכם למלחמה ותאמרו לי לא נהיה בירמלך וימלך עלינו ויהוה אליהם מלפכם: יג ועתה הנה המלך

שהקב"ה הסכים שתמליכו מלך. יד) אחר ה' אליהם, כי הוא ילך לפניכם למלחמה. טו) יד ה', מפת יד ה', בכם ובאבותיכם, כלומר, והנה בכם אחר שהוזהר באבותיכם. ורו"ל אמרו, "ובאבותיכם", שיהפכו להוציא המתים מקבריהם, שבעון חיים, מתים נחטאים. טז) התיצבו וראו וגו', וכשם שעל ידי תפילתי אני יכול לשנות את העתים, כך אם פגעה בכם מלחמה הנה כח בתפילתי לעמוד על האויב, ולא הייתם צריכים לבקש מלך כל ימנו שאני הי. יז) קציר חטים היום,

הדש סיון.

אשר בחרתם אשר שאלתם והנה נתן יהוה עליכם מלך: ד אס-תיראו את יהוה ועבדתם אתו ושמעתם בקולו במצות עשה ולא תמרו את פי יהוה במצות לא-תעשה והיתם גם-אתם וגם-המלך אשר מלך עליכם אחר יהוה אליהם אשר ילך לפניכם למלחמה להושיע אתכם: טו ואם-לא תשמעו בקול יהוה ובמירתם את פי יהוה או לא יסיר השגחתו מכם, רק והיתה יד יהוה בכם כמו שהיתה ובאבותיכם: טז גם עתה אחר שהסכים להמליך עליכם מלך התיצבו וראו את יהוה הגדול הזה אשר יתן יהוה לעיניכם אשר ימלא שאלת השואל אף אם היא רעה בעיני ה', ולא לטובה ויחשב: יז הלא קציר חטים היום והקסר לקללה נחשב, ועם כל זאת אקרא אליהוהוה על הקסר ויתן

אשר בחרתם אשר שאלתם והנה נתן יהוה עליכם מלך: ד אס-תיראו את יהוה ועבדתם אתו ושמעתם בקולו ולא תמרו את פי יהוה והיתם גם-אתם וגם-המלך אשר מלך עליכם אחר יהוה אליהם: טו ואם-לא תשמעו בקול יהוה ובמירתם את פי יהוה וראו את יהוה הגדול הזה אשר יתן יהוה לעיניכם: יז הלא קציר חטים היום אקרא אליהוהוה ויתן קלות ומטר ודעו וראו פירעתכם רבה אשר עשיתם בעיני יהוה לשאול לכם מלך: יח ויקרא שמואל אליהוהוה ויתן יהוה קלת ומטר ביום ההוא ויירא כל-העם מאד את יהוה ואת-שמואל: יט ויאמרו כל-העם אל-שמואל התפלל בעד-עבדיך אליהוהוה אלהיך ואל-נמות פייספנו

קלות ומטר כי בן ומלא שאלת המבקש, הטובה היא אם רעה ודעו וראו פירעתכם רבה כאשר אמרתי אשר עשיתם בעיני יהוה לשאול לכם מלך: יח ויקרא שמואל אליהוהוה על הקסר ויתן יהוה קלת ומטר ביום ההוא ויירא כל-העם מאד את יהוה עבדו חטא שאלת המלך ואת-שמואל על שהמליכו מלך בחייו, וכאלו מאסו בו: יט ויאמרו כל-העם אל-שמואל התפלל בעד-עבדיך אליהוהוה אלהיך ואל-נמות

כִּי־סָפְנוּ עוֹד עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ אֲשֶׁר עָשִׂינוּ מֵאָז, לַעֲשׂוֹת רָעָה לְשָׂאֵל לָנוּ מִלֶּךְ: כִּי־אָמַר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעָם אֶל־תִּירְאוּ הֵלֵא אַתֶּם כָּבֵד עֲשִׂיתֶם אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת וְאִין לְהִשִּׁיב, אֲךָ אֶל־תִּסּוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְעַבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לִבְבְּכֶם וּכְפַר הַעֲוֹן: וְחֹזֶן מִנְחָה...: כֹּא וְלֹא תִסּוּרוּ

מֵאַחֲרֵי ה' כִּי | הַחֲלִיקָה הַזֹּאת הִיא

הַחֲלִיקָה אַחֲרֵי הַתְּהִיָּה הָאֵלִילִים אֲשֶׁר לֹא־יִזְעִילוּ וְלֹא יִצְלוּ כִּי־תִהְיוּ הַמָּה וְאִין בָּהֶם מִשְׁלָה: כֹּב כִּי אִי־עַל־פִּי שְׁאִתֶּם חֹטְאִים לִפְנֵי לֹא־יִפְשֵׁשׁ לֹא יִעֲזוֹב יְהוָה אֶת־עַמּוֹ וּמִשְׁנֵית עֲלֵיהֶם שְׁאִתֶּם נִפְלֵא שֶׁכֵּר בְּעֶבֶד שְׁלֹא יִתְמַעַם שְׂמוֹ הַגָּדוֹל בְּנוֹם שֶׁהוּא מוֹשִׁיעֶכֶם כִּי הוּאִיל נִשְׁבַּע יְהוָה לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם לֹא לָעָם סְגוּלָה:

שִׁי לְמוֹרָא

כא) הַתְּהִיָּה, כְּנִי לְעַבְדֵי־יְהוָה

כב) בְּעֶבֶד שְׂמוֹ הַגָּדוֹל, בְּעֶבֶד

שְׂעִיָּא שְׂמוֹ עֲלֵיכֶם שְׁהוּא מוֹשִׁיעֶכֶם. כִּי

הוּאִיל ה', כִּי נִשְׁבַּע ה', לָעָם, לָעָם

סְגוּלָה מִכָּל הָעַמִּים.

עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ רָעָה לְשָׂאֵל לָנוּ

מִלֶּךְ: כִּי־אָמַר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעָם אֶל־

תִּירְאוּ אַתֶּם עֲשִׂיתֶם אֶת כָּל־הָרָעָה

הַזֹּאת אֲךָ אֶל־תִּסּוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה

וְעַבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לִבְבְּכֶם: כֹּא וְלֹא תִסּוּרוּ כִּי | אַחֲרֵי

הַתְּהִיָּה אֲשֶׁר לֹא־יִזְעִילוּ וְלֹא יִצְלוּ כִּי־תִהְיוּ הַמָּה: כֹּב כִּי

לֹא־יִפְשֵׁשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בְּעֶבֶד שְׂמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוּאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם לֹא לָעָם:

לְאַחַר שְׂמִסִּים הַהִפְטָרָה יֵאמַר הַמַּפְטִיר בְּרֻכּוֹת אֱלֹהִים

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,

הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׂפָל דְּבָרָיו אֶמֶת וְצֶדֶק:

נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא

יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מִלֶּךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל

דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה

בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,

בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד

אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לֹא, שְׂלֵא יִכְבֶּה נִירוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁבִיט הַזֶּה, שְׁנַתְּ לָנוּ יי

אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ

מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרֶךְ שְׁמֲךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ

אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבִיט:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

(ישראל) יִכְבְּסוּ הָאִסְרָף אֶת־אֶפְרַח הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו
 וְטָמְא עַד־הָעֶרֶב וְהִיטָה לְבָנִי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרֵי הַגֵּר
 בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם: « הַנִּגְנַע בְּמַת לְכָל־נֶפֶשׁ
 אָדָם וְטָמְא שְׁבַעַת יָמִים: » הוּא יִתְחַטֵּא־בֹו
 בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהַר וְאִם־לֹא
 יִתְחַטֵּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא
 יִטְהַר: » כִּלְהַנִּיחַ בְּמַת בְּנִפְשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־
 יָמוּת וְלֹא יִתְחַטֵּא אֶת־מִשְׁכָּנוֹ יִהְיֶה טָמֵא
 וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדָּה
 לֹא־זָרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טָמֵאֲתוֹ בֹּו:
 זֶה זֶה הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֶהֱל כִּלְהַפֵּא
 אֶל־הָאֶהֱל וְכָל־אֲשֶׁר בְּאֶהֱל יִטָּמֵא שְׁבַעַת
 יָמִים: » וְכָל־כָּלִי פְתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צִמִּיד פְּתִיל
 עָלָיו טָמֵא הוּא: » וְכָל־אֲשֶׁר־יִנָּע עַל־פְּנֵי
 הַשָּׂדֶה בְּחִלְל־חֵרֶב אוֹ בְּמַת אוֹ־בַעֲצָם אָדָם אוֹ
 בְּקֶבֶר יִטָּמֵא שְׁבַעַת יָמִים: » וְלִקְחוּ לְטָמֵא
 מִעֵפֶר שְׂרָפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מִיָּם חַיִּים
 אֶל־כָּלִי:

יִטָּ « וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:
 זֶה חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר
 דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה
 תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ
 עֹל: » וְנָתַתָּם אֹתָהּ אֶל־אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא
 אֹתָהּ אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ לְפָנָיו:
 וְלָקַח אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה
 אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד מִדָּמָהּ שֶׁבַע פְּעָמִים:
 וְשָׂרָף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עֵרָה וְאֶת־בִּשְׂרָהּ
 וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פְּרִשָּׁה יִשְׂרָאֵל: » וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ
 אֶרְזוֹ וְאֶזֶבֶד וְשִׁנֵּי תוֹלַעַת וְהַשְּׁלִיךְ אֶל־תּוֹךְ
 שְׂרָפַת הַפָּרָה: (לוי) וְכִכְסוּ בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרַחֵץ
 בִּשְׁרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֵר יָבֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא
 הַכֹּהֵן עַד־הָעֶרֶב: » וְהַשָּׂרָף אֹתָהּ יִכְבֹּס בְּגָדָיו
 בַּמַּיִם וְרַחֵץ בִּשְׁרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:
 » וְאַסְּףָּה אִישׁ טָהוֹר אֶת אֶפְרַח הַפָּרָה וְהִנִּיחַ
 מַחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהִיטָה לַעֲרֹת
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נִדָּה חַטָּאת הוּא:

יש אשר מתעורר חשק גדול ללמוד חסידות . . ובאמת,
 הנה זהו רק עצת היצר ומתחבולות נפש הבהמית
 היום יום כג סיון

כל דבר המועיל או מביא לעבודה בפועל, הנה כל מניעה
 שתהיה לדבר זה – אפילו אם המניעה היא מדבר היותר
 נעלה – הוא רק מתחבולותיה של נפש הבהמית
 היום יום כג סיון

ביאורים לפרקי אבות

בכל העולם - פרק ד

משנה א

בן זומא אומר, איזהו חכם, הלומד מכל אדם, שנאמר: מכל מלמד השכלתי כי עדותיך שיחה לי. איזהו גבור, הכובש את יצרו, שנאמר: טוב ארץ אפים מגבור ומשל ברוחו מלכד עיר. איזהו עשיר השמח בחלקו, שנאמר: יגיע כפיך כי תאכל אשריך ומזב לך. אשריך, בעולם הזה. ומזב לך, לעולם הבא. איזהו מכבד, המכבד את חבריו, שנאמר: כי מכבדי אכבד ובני יקלו:

נקודות משיחות קודש ~

כתב במדרש-שמואל: "לפיכך נקט אלו, לפי שהשמיענו בהם שמות מחודשים היפך ממה שיגזור השכל". כלומר, בכל האמירות שבמשנתנו יש דבר-חידוש:

"איזהו חכם" – חכם הוא מי שרואה כל דבר לאמיתותו, לעומקו ולפרטיו. ממילא בהכרח שמלבד המעלות שרואה בכל דבר, רואה הוא גם את החסרונות. לפי זה, איך יתכן שהחכם לומד "מכל אדם"? מחדש התנא במשנתנו כי החכם האמיתי אכן לומד מכל אדם, מכיון שלכל אחד ואחד יש מעלה כלשהי ועל כן אפשר ללמוד "מכל אדם".

"איזהו גבור" – על דרך הרגיל מייחסים את מידת הגבורה לאחד שכוחו רב ("לכוד עיר"). מחדש התנא ואומר, אדרבה -גיבור הוא מי שבכוחו לכלוא את גבורתו; "כובש את יצרו".

"איזהו עשיר" – במדרש² נאמר: "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים". לפי זה היה אפשר לחשוב כי עשיר אמיתי הוא, מי שנכסיו מרובים והוא משתוקק להרבותם עוד ועוד (שכן "מי שיש לו מאתיים רוצה ארבע מאות"!). מחדשת משנתנו ואומרת כי עשיר אמיתי הוא דוקא זה שאינו "נבהל להון" אלא שמח במה שיש לו ומנצל זאת מתוך מנוחה-הנפש.

"איזהו מכובד" – ההנחה הרווחת היא שאדם מכובד אין זה מכבודו להשפיל את עצמו ולכבד כל אדם ואדם; (להיפך, מצד כבודו עליו להיבדל מכל שאר הציבור). מחדש התנא ואומר כי מכובד אמיתי הוא המכבד את חבריו – אף את אלו הפחותים, שאין בהם כל מעלה, והם בבחינת "בריות" בעלמא³.

(שיחות קודש תש"מ – פרשת קורח)

יש לדייק: מדוע נזקק התנא גם לסיום הפסוק – "כי עדותיך שיחה לי" – בשעה שהראהו לכך שחכם הוא מי שלומד מכל אדם היא רק מתחילת הפסוק – "מכל מלמד השכלתי"?!

ביאור הדברים:

"חכם" הוא מי שמבין כל דבר על בוריו; הוא אמנם מכיר במעלותיו של כל אחד ואחד, כדי ללמוד מהן, אך באותה מידה הוא גם ער לחסרונותיו של הזולת, על-מנת להימנע מהם. לאור זאת תישאל השאלה – כיצד החכם "לומד מכל אדם", הלא מן-הסתם יש גם מי שהם מלאי חסרונות ואין מה ללמוד מהם?!

זו הסיבה שהתנא נזקק גם לחציו השני של הפסוק – "כי עדותיך שיחה לי" – פה טמון ההסבר לכך שיש מה ללמוד "מכל אדם".

כאשר מתבוננים היטב במעשה הבריאה רואים (לא רק שהקב"ה מנהיג את העולם ובורא אותו בכל רגע יש מאין, אלא גם) כיצד כל בריאה ובריאה מעידה על מציאות הבורא והנהגתו. זוהי אם-כן משמעות הפסוק "כי עדותיך שיחה לי" –בכל אדם ואדם אפשר לראות "עדות" למציאות הקב"ה. גם אדם שהוא נטול כל מעלה (גלויה) הוא בבחינת "עדותיך" (עדות למציאות הבורא). וכמו שמצינו בסיפור הגמרא¹, על "אדם אחד שהיה מכוער ביותר", שנודמן לרבי אליעזר לפגשו אמר לו רבי אליעזר, "ריקה, כמה מכוער אותו האיש" (כוונתו היתה לכיעור במובן הרוחני); על כך השיב לו האיש, "לך ואמור לאומן שעשאני – כמה מכוער כלי זה שעשית". כוונת תשובתו היתה שגם באדם ירוד כמותו אפשר לראות את צלם ה"אומן" שעשה אותו.

על-פי זה מובן אפוא מדוע נזקק התנא במשנתנו לכל הפסוק כולו.

(שיחות קודש תש"מ – פרשת קורח ובלק)

(1) תענית כ, א. (2) קהלת-רבה א, לד. (3) ראה תניא פרק לב.

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	5:36	5:37	8:26	8:27	9:07	9:08	10:19	10:21	13:17	13:18	19:46	19:48	20:16	20:18	19:28	20:30
חיפה (ק)	5:31	5:32	8:22	8:22	9:04	9:05	10:17	10:18	13:16	13:17	19:53	19:54	20:20	20:22	19:21	20:34
ירושלים (ק)	5:33	5:34	8:23	8:24	9:04	9:05	10:17	10:18	13:15	13:16	19:51	19:53	20:16	20:18	19:13	20:30
תל אביב (ק)	5:34	5:35	8:24	8:25	9:06	9:07	10:19	10:20	13:17	13:18	19:48	19:50	20:18	20:20	19:28	20:33
אסטריה, וינה (ק)	4:54	4:54	7:37	7:37	8:52	8:53	10:14	10:15	13:35	13:36	20:56	20:59	21:41	21:43	20:40	22:03
אוסטריה, מלמור (ח)	7:33	7:35	9:15	9:17	9:55	9:57	10:45	10:46	12:50	12:52	17:09	17:09	17:39	17:39	16:50	17:51
אוקראינה, אודסה (ק)	5:04	5:04	7:52	7:52	8:59	8:59	10:20	10:20	13:37	13:38	20:51	20:53	21:33	21:35	20:35	21:53
אוקראינה, דנייפופטורובסק (ק)	4:38	4:38	7:21	7:20	8:37	8:38	9:59	10:00	13:20	13:22	20:43	20:45	21:28	21:30	20:27	21:50
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	4:54	4:54	7:25	7:22	8:58	8:59	10:22	10:23	13:47	13:48	21:17	21:19	22:05	22:08	21:01	22:30
אוקראינה, קייב (ק)	4:46	4:46	7:13	7:08	8:50	8:51	10:14	10:15	13:39	13:41	21:11	21:13	21:59	22:02	20:55	22:24
אדוד, אמריות, אבו דאבי (ח)	5:34	5:34	8:19	8:20	8:56	8:57	10:06	10:08	12:57	12:58	19:12	19:14	19:39	19:41	18:54	19:52
איטליה, מילאנו (ק)	5:34	5:34	8:24	8:24	9:27	9:28	10:47	10:48	14:03	14:04	21:16	21:18	21:54	21:56	20:57	22:13
אקוודור, קיטו (ח)	6:11	6:12	8:40	8:41	9:11	9:12	10:13	10:15	12:45	12:46	18:18	18:19	18:42	18:43	18:01	18:52
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:58	8:00	9:46	9:48	10:24	10:26	11:15	11:17	13:24	13:25	17:51	17:52	18:19	18:20	17:32	18:32
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:09	9:11	10:43	10:44	11:25	11:27	12:13	12:15	14:16	14:17	18:22	18:23	18:56	18:56	18:05	19:09
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:39	5:40	8:31	8:32	9:21	9:22	10:38	10:39	13:44	13:45	20:34	20:36	21:09	21:11	20:18	21:25
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:24	5:25	8:16	8:17	9:08	9:09	10:25	10:27	13:34	13:35	20:28	20:30	21:04	21:06	20:12	21:21
ארה"ב, גרסי סטי (ק)	5:25	5:25	8:17	8:17	9:09	9:09	10:26	10:27	13:34	13:36	20:29	20:31	21:05	21:07	20:13	21:21
ארה"ב, דטרויט (ק)	5:55	5:55	8:47	8:47	9:42	9:43	11:00	11:01	14:11	14:12	21:10	21:12	21:48	21:50	20:54	22:05
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:20	6:21	9:09	9:10	9:49	9:50	11:01	11:02	13:57	13:58	20:24	20:26	20:53	20:54	20:07	21:06
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:41	5:41	8:31	8:32	9:15	9:16	10:28	10:30	13:28	13:30	20:04	20:06	20:35	20:37	19:48	20:50
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:29	6:30	9:16	9:17	9:53	9:54	11:04	11:05	13:56	13:57	20:14	20:15	20:41	20:43	19:57	20:54
ארה"ב, ניו דהיבן (ק)	5:18	5:18	8:10	8:11	9:03	9:04	10:21	10:22	13:30	13:31	20:26	20:28	21:02	21:05	20:10	21:20
ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)	5:23	5:24	8:15	8:16	9:09	9:10	10:27	10:28	13:37	13:39	20:36	20:37	21:12	21:14	20:19	21:30
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	5:49	5:50	8:41	8:42	9:33	9:34	10:50	10:51	13:58	13:59	20:52	20:54	21:27	21:29	20:35	21:44
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:15	5:15	8:07	8:07	9:01	9:02	10:19	10:20	13:29	13:30	20:27	20:29	21:04	21:06	20:11	21:21
בוליביה, לה-פס (ח)	6:58	7:00	9:11	9:13	9:44	9:45	10:41	10:43	13:03	13:04	18:07	18:09	18:32	18:34	17:50	18:43
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:26	5:26	-	-	9:32	9:33	10:57	10:58	14:24	14:25	21:59	22:02	22:50	22:52	21:43	23:15
בלגיה, בריסל (ק)	5:28	5:29	-	-	9:34	9:34	10:58	10:59	14:24	14:25	21:58	22:00	22:47	22:50	21:42	23:12
ברזיל, סאו פאולו (ח)	6:46	6:48	8:51	8:52	9:25	9:26	10:20	10:21	12:37	12:38	17:32	17:33	17:54	17:55	17:10	18:05
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:33	6:34	8:38	8:40	9:12	9:13	10:08	10:09	12:25	12:26	17:17	17:18	17:43	17:44	17:00	17:55
ברטינה, לונדון (ק)	4:43	4:43	-	-	8:50	8:50	10:15	10:16	13:42	13:44	21:21	21:23	22:10	22:13	21:06	22:36
ברטינה, מנצ'סטר (ק)	4:40	4:39	-	-	8:52	8:53	10:19	10:20	13:52	13:53	21:39	21:42	22:36	22:39	21:26	23:06
גרמניה, ברלין (ק)	4:43	4:43	-	-	8:53	8:54	10:19	10:20	13:49	13:50	21:33	21:35	22:24	22:27	21:15	22:52
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:15	5:15	7:47	7:45	9:18	9:19	10:42	10:43	14:07	14:08	21:36	21:39	22:24	22:27	21:21	22:48
דוב, אפריקה, ויטסבורג (ח)	6:52	6:54	8:53	8:55	9:28	9:29	10:23	10:24	12:38	12:39	17:30	17:31	17:50	17:51	17:05	18:01
הדרו, מומבאי (ח)	6:01	6:02	8:43	8:44	9:18	9:19	10:26	10:27	13:12	13:13	19:17	19:19	19:43	19:45	19:00	19:55
הדרו, פונה (ח)	5:58	5:59	8:40	8:41	9:14	9:15	10:23	10:24	13:08	13:09	19:12	19:14	19:38	19:39	18:55	19:50
הונגריה, בודפשט (ק)	4:46	4:46	7:32	7:32	8:43	8:44	10:05	10:06	13:24	13:25	20:42	20:44	21:26	21:28	20:26	21:47
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:28	4:28	7:20	7:20	8:12	8:13	9:30	9:31	12:38	12:40	19:34	19:36	20:10	20:12	19:18	20:27

לוח זמנים לשבוע פרשת קרח בחו"ל (פרשת חוקת באה"ק) - בערים שונות בעולם
 זמני יום ראשון ויום שבת
 (ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
יוון, אתונה (ק)	6:02	6:03	8:54	8:55	9:42	9:43	10:58	10:59	14:02	14:04	20:49	20:51	21:22	21:24	20:33	21:38
מולדובה, קשיניב (ק)	5:09	5:09	7:56	7:56	9:05	9:06	10:26	10:27	13:45	13:46	21:01	21:03	21:44	21:46	20:45	22:05
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:57	5:58	8:40	8:41	9:15	9:16	10:23	10:24	13:09	13:11	19:15	19:17	19:41	19:43	18:58	19:53
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	8:08	8:10	9:31	9:32	10:17	10:18	11:02	11:04	13:00	13:01	16:52	16:52	17:28	17:28	16:34	17:42
נפאל, קטמנדו (ח)	5:07	5:08	7:55	7:56	8:34	8:35	9:45	9:46	12:39	12:40	19:00	19:02	19:29	19:31	18:44	19:42
סין, בייג'ינג (ח)	4:45	4:45	7:37	7:38	8:28	8:29	9:45	9:46	12:52	12:53	19:44	19:46	20:19	20:21	19:26	20:36
סינגפור, סינגפור (ח)	6:59	7:00	9:29	9:30	10:00	10:01	11:03	11:04	13:35	13:37	19:11	19:12	19:35	19:36	18:54	19:46
פליין, ורשא (ק)	4:14	4:14	-	-	8:23	8:24	9:49	9:50	13:18	13:20	20:59	21:01	21:52	21:54	20:43	22:19
פרו, לימה (ח)	6:26	6:27	8:44	8:45	9:15	9:17	10:14	10:16	12:39	12:40	17:51	17:52	18:16	18:17	17:34	18:27
צרפת, ליון (ק)	5:50	5:51	8:40	8:40	9:44	9:44	11:04	11:05	14:20	14:22	21:32	21:34	22:13	22:15	21:16	22:33
צרפת, פריז (ק)	5:47	5:47	8:28	8:27	9:47	9:47	11:10	11:10	14:31	14:33	21:58	22:00	22:41	22:44	21:40	23:04
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:45	5:46	8:17	8:19	8:49	8:50	9:53	9:54	12:28	12:29	18:09	18:10	18:33	18:34	17:52	18:44
קנדה, טורונטו (ק)	5:35	5:36	8:27	8:27	9:25	9:25	10:44	10:45	13:56	13:58	21:04	21:06	21:39	21:41	20:44	21:57
קנדה, מונטריאול (ק)	5:05	5:05	7:54	7:55	8:58	8:59	10:18	10:19	13:34	13:35	20:46	20:48	21:25	21:27	20:28	21:45
קפריסין, לרנקה (ק)	5:31	5:32	8:22	8:23	9:07	9:07	10:21	10:22	13:22	13:23	20:00	20:02	20:32	20:34	19:44	20:47
רוסיה, לובאווטש (ח)	4:18	4:18	-	-	8:35	8:36	10:04	10:04	13:40	13:41	21:35	21:38	22:37	22:40	21:20	23:12
רוסיה, מוסקבה (ח)	3:45	3:44	-	-	8:05	8:06	9:35	9:36	13:14	13:15	21:20	21:23	22:21	22:24	21:00	23:01
רוסיה, פטרבורג (ח)	3:36	3:35	-	-	8:15	8:15	9:51	9:52	13:46	13:47	22:22	22:26	0:18	0:27	22:05	-
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	4:25	4:25	7:11	7:11	8:21	8:22	9:43	9:43	13:01	13:03	20:18	20:21	21:01	21:04	20:02	21:22
שווייץ, ציריך (ק)	5:29	5:29	8:15	8:15	9:25	9:26	10:47	10:48	14:06	14:07	21:29	21:31	22:07	22:09	21:08	22:28
טאילנד, בנגקוק (ח)	5:51	5:52	8:29	8:31	9:02	9:04	10:09	10:10	12:51	12:52	18:46	18:48	19:11	19:13	18:30	19:23

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בכל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגְיֵעֵנוּ לְמַחֲזוֹ תַּפְצִינֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמֻחָה וְלִשְׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחַזְרֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצְיֵלֵנוּ מִכָּף כָּל-אֹיֵב וְאֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פְּרֻעָנוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֶׂה יְדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחָמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רֹאִינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלָתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחי

לבייב

לעילוי נשמות הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב